

Compendium medicinae universae, e scriptis probatissimorum auctorum, tam viventium quam mortuorum, puta Ettmülleri, Waldschmidii, Sennerti, Wedelii, Boerhavii, aliorumque, singulari opera concinnatum, institutiones, chymiam, pharmaciam et praxin medicam succincte tradens / Studiose emendatum, auctum, et notis utilibus hinc inde illustratum a Theodoro Zvingero.

Contributors

Zwinger, Theodor, 1658-1724

Publication/Creation

Basileae : Apud E. & J.R. Thurnisios, fratres, 1724.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/rpmxjbez>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

D. Augustinus de se aiebat, ⁸⁰ Hostilium Puer, et tantum
Peccator erat.

53492/A

Cor ardet, Pulmo loquitur, Fel contrahit iras
Splen videre facit, cogit amare Jecur.

Nihil ita immaturum ac prepro-
perum accelerare mortem, quam Venerem
Hippolytus Suanonius lib. V cap. 52.

Sapientem fuisse Naturam, quæ duplices mamma-
bras mulieri addidit, ut si gemellos pepe-
risse contingerit infantes, duplices quoque ad
alendum fuites habeant. Plutarchus ^{1. 1. 1.} in ^{1. 1. 1.} ^{1. 1. 1.}

Maria duo ubera habet, quibus gemellos alit
infantes, iustos, videlicet, et peccatores
Cant. 4:

Joannes, idest Deus miscatus est
sic interpretatur nomen Joannis
Baptiste

Das fervet olla, vivit amicitia, adagium grecum

Potentes potenter tormenta patient

In hoc mundo Omnes, sicut aqua, dilabimur.

In firmitate carnis, si patienter sustineatur, erit quasi
Purgatorius ignis. Vener. Beda.

Hominis vita nihil aliud est, quam vota, quae precipiti
votatu versatur. S. Antiochus

Sapientem fuisse naturam, quae duplices mammas mulieribus
addidit, ut si gemellos peperisset contingeret infantes, dup-
lices quoque ad alendum fontes haberet. Plutarchus in

multa in juvenibus malitia, quantum in senibus sapientia.
Nemo zelus habet multitudo summi foeni. S. Do. Grisost. hom.

urgunt indocti, et rapiunt Regna Dei, et nos cum
nostris litteris volutamus in carne, et sanguine. D. Aug.

Unusquisque uesterum proximo suo placeat in bonis ad
edificationes. D. Paulus ad Romanos. 15.

Si avaritia prostrata est, exurgit libido, si libido
compressa, succedit ambitio; si ambitio contempta,
ira exasperat, instat superbia. S. Ciprianus de ^{proph.} ~~proph.~~

Pecatores posuerunt cor suum, ut adamantum ^{Proph.} ~~Radavi~~
C. 7:

Cor durum Peccatoris male habebit. Sapient.

Cor durum est, quod se metipsum non exhorret quia non
sentit: Id est ipsum est, quod nec compunctione scindit
nec pietate mollietur: Non movetur precibus, minis
non cedit, induratur flagellis. S. Bernard. lib. de

Cor durum male habebit in die ^{cor. ad Eug.} novissimorum, ^{versio} Siniaca
dicit Malus fiet finis eius

Impii precibus peccatorum suorum constringunt, et ad incessa-
bili augmento suae pravitatis intereunt. Verendum. Beda
Tenent illi pravae consuetudines, et quotidie duriores existi-
tunt, et ad eo in pulvere dormient. S. Gregorius

Ducant in bonis dies suos, et in pariete ad inferna descendant
1906. proph.

1734: —

COMPENDIUM
MEDICINÆ
UNIVERSÆ,

E Scriptis probatissimorum Auctorum,
tam viventium quàm mortuorum, puta

ETTMÜLLERI,
WALDSCHMIDII, SENNERTI, WEDELII,
BOERHAVII, aliorumque,
singulari operâ concinnatum,

INSTITUTIONES,
CHYMIAM, PHARMACIAM,
ET PRAXIN MEDICAM
succinctè tradens.

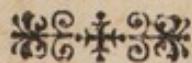
Studiosè emendatum, auctum,
Et Notis utilibus hinc inde illustratum

A

THEODORO ZVINGERO,

Med. Pract. in Universit. Basil. Professore.

Go. L. R. P. H. J. A.
1734

Christoph. Zwing. Med.

B A S I L E Æ, *Lapin*

Apud E. & J. R. THURNISIOS, Fratres.
M DCC XXIV.

7: —

Christoph. Zwing. Med.

DEDICATIO.

VIRIS

Amplissimis, Excellentissimis, Spectatissimis,
Prudentissimis, Gravissimis,

Munerum dignitate, Prosapiæ Splendore,
Consiliorum Prudentiâ,
Justitiæ Candore, Religionis fide,
Rerum denique agendarum
Dexteritate inclytis,

DOMINIS

DN. ANDREÆ BURCARDO,
CONSULI;

DN. NICOLAO HARDERO,
TRIBUNO PLEBIS;

DN. JOH. ROD. WETSTENIO,
CONSULI;

DN. EMANUELI FALCKNERO,
TRIBUNO PLEBIS:

Patribus Patriæ Magnificentissimis,
Patronis & Mecœnatibus suis
Gratiosissimis,

DEDICATIO.

HOC quaecunque
MEDICINÆ COMPENDIUM

In Observantiæ debitæ,
Atque Mentis devotæ signum
humillimè dedicat, consecrat,
& inscribit

Cliens observantissimus

THEODORUS ZVINGERUS,

M. D. & Prof.

DEDICATIO.

VIRI AMPLISSIMI,
EXCELLENTISSIMI,
SPECTATISSIMI, &c. &c.

DE *Scipione Africano*, Seniore, referunt antiqui Scriptores, quòd aliquando interrogatus, quid à negotiis subinde publicis vacans & otiosus, quid, inquam, rei in solitudine constitutus ageret, sine hæsitazione responderit, se nunquam minus otiosum, vel minus solum esse, quàm cùm otiosus aut solus existeret. Magna vox à magno profecta Viro, quâ indigitare procul dubio voluit, se etiam in tranquillo, pluribusque aliis amico otio, in solitudine ipsâ minimè otiosum esse, sed aliquid utile semper meditari vel agere. Etsi enim suum negotiis tempus, suumque vicissim momentum otio concedendum esse videatur, honesto nimirum illi, & à laborum defatigatione vehementiore oriundo, segnia tamen atque desidiosa otia Homi-
nibus ingenuæ mentis & ad φιλοπονίαν natis

DEDICATIO.

minimè probari notantur, quippe qui, si quando à magnis & feriis occupationibus relaxationem quærunt, priores tantisper fastiditos aliis liberalioribus & jucundioribus commutare, ac ita, ἀνάψυξιν quandam ἐν μετεβολῇ τῶν πόνων invenire solent. Equidem non is ego sum, qui tanto me comparandum putem Romanorum Heroi, quo majorem neminem, paucos verò simili rerum agendarum prudentiâ, dexteritate ac fide celebres Respublica florentissima habuit; id tamen asserere ausim, per longum jam annorum decursum, nullas mihi ab incumbentium Munerum publicis privatisque laboribus alias fuisse concessas ferias, quàm, si ita nuncupare fas est, negotiosas, tales nimirum, in quibus semper aliquid vel meditandum, vel elaborandum fuit; occasionem profectò multiplicem præbentibus non solum Ægris peregrè versantibus, atque medica certatim consilia in scripto flagitantibus, sed & Bibliopolis, subinde novum aliquod opus prelo subjiciendum, atque publici juris faciendum, instanter sollicitantibus. Tale verò inter alia est præsens *Medicinæ Compendium*, quod uti meris lucubrationibus concinnandum fuit, ita sanè taliter elaborari & expoliri minimè potuit, quale forsan Lector optâisset & expectâisset delicatus: tametsi operam dare sedulam studuerim, ut commodum ex eo non prorsus

fus

DEDICATIO.

ius contemnendum in studiosam Juventutem redundaret. Præprimis autem eô fui animatus, ut quæcunque in se comprehendit Artis præcepta, sive è probatissimis Celeberrimum Auctorum monumentis excerpta, sive propriâ è penu intermixta, claro & distincto, quantum fieri potuit, dictionis genere in publico comparerent; qui credidi semper, nihil magis hucusque Artis perfectionem vel augmentationem impedivisse, quàm styli, quo quidem celeberrimi & eruditissimi multi Auctores, nescio quo singularis ambitionis stimulo incitati, Res medicas explicare sategerunt, obscuritatem, atque difficultatem, fastidium profectò haud leve ingenuo Lectori parientem, eumque non parum à meditationibus, & inquirendâ Rerum quarumcunque veritate absterrentem. Ausus verò sum, *VIRI AMPLISSIMI ET SPECTATISSIMI* levidense hoc Opus *Magnificis ac Splendidissimis Nominibus vestris* inscribere & dedicare, non quod illud crediderim vestram sive lectionem sive approbationem qualitercunque mereri, sed ut, cum à pluribus abhinc annis luculenta, eaque numerosa gratiosæ vestræ in me benevolentiae ac patrocinii testimonia abundè expertus sim, publicum aliquod gratissimi non minus quàm devoti animi mei monumentum extaret. Istud proin ut serenâ fronte excipere, & benignè simul atque

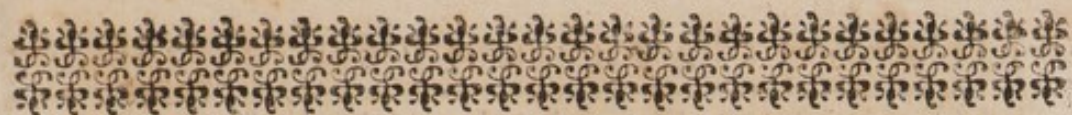
DEDICATIO.

gratiosè interpretari dignemini, submissè rogitò. Sed & Deum quoque Omnipotentem humillimâ mente precor, ut, qui Vos maximo vestro merito ad Clavum Reipublicæ nostræ sedere voluit, consiliis porrò Regiminis vestri ac laboribus, quos singulari cum prudentiâ, dexteritate, fide, & assiduitate pro salute Populi impenditis, cœlitus ubertim benedicere, eosque ad Sanctissimi Nominis sui Gloriam, Reipublicæ & Ecclesiæ commodum, propriam denique felicitatem omnigenam clementer dirigere, ac eum in finem *Amplitudines & Magnificentias Vestras*, quàm diutissimè porrò fospites & incolumes conservare velit. Quod reliquum est, uti me meamque familiam perennanti *Amplitudinum Vestrarum* patrocinio submissè cōmendo, ita vicissim omnem debiti honoris, animique observantis cultum, prout decet & par est, omni tempore ac loco factum tectumque religiosè polliceor. *Basilea D. 3. Jul. 1724.*

Amplitudinum & Magnificentiarum Vestrarum

Cliens devotissimus

THEODORUS ZVINGERUS.
METHO-

METHODUS CONSULTANDI INTER MEDICOS.

CONSULTATIO MEDICA, *ιατροβουλία* Græcis, *Consultatio Medica.*
est exacta constitutionis humani Corporis per singulas circumstantias inquisitio, hincque instituta inter plures paucioresque Medicos deliberatio de modo Sanitatem ejus præsentem quidem conservandi, amissam verò probatâ medendiratione citò, tutò & jucundè restituendi.

In *Consultatione* proin hac consideranda veniunt *Ejus*
tum *essentialia*, tum *accidentalialia*.

Essentialia Consultationum, quæ earum essentiam *Essentialia*
& rationem constituunt, quatuor distinctis constant *quoad.*
partibus, *Historiâ*, *Propositione*, *Analysi* & *Conclusionem*.

HISTORIA complectitur in se descriptionem *Historiam*
Hominis vel *Sani* vel *Ægri*. Ubi *Sanus* quidem præ- *Hominis Sani.*
servativa à Morbis remedia desiderat, naturali suæ
Temperiei, Dispositioni, & Idiosyncrasiæ, in benè
maleve tolerando hoc vel illo Cibo aut Potu, æta-
ti etiam, sexui, &c. convenientia.

Ægri Hominis descriptio instituitur quoad Statum *Ægri.*
ipsius corporis tum *antecedentem*, tum *præsentem*.

In descriptione *Status antecedentis* recensenda veni-
unt *Temperies* *Ægri* naturalis, *Sexus*, *Ætas*, *Morbi* an-
tecedentes, atque *Diæta* per aliquod tempus præteritum
quoad usum sex Rerum nonnaturalium observata.

In descriptione *Status præsentis morbofi* attendimus
ad *Tempus*, *Modum* & *Occasionem* invasionis, quoad
Symptomata varia plus minus excruciantia; ut &
quoad *Remedia* hæc aut illa jam usurpata, atque eo-
rundem effectus.

METHODUS CONSULTANDI INTER MEDICOS.

Propositio.

PROPOSITIO Consultationis Hominem introducit vel *Sanum*, sibi à Morborum insultibus valde metuentem, & hinc partim Diætam prophylacticam, partim Remedia quoque præservativa sibi ordinanda postulantem: vel *Ægrum*, commodissimam medendi Methodum pro citâ tutaque Sanitatis suæ restitutione à Medicis in consilium vocatis anxie petentem.

*Analysis
Casus pro-
positi.*

ANALYSIS sive RESOLUTIO expositi Casus in Consultatione sub se continet vel *Sanitatis* in Homine sano conditionem, atque hinc juvantium ac lædentium consideratione habitâ, methodum tradit prophylacticam, certis Regulis diæteticis comprehensam, & simul quorundam, si opus erit, Medicaminum præscriptione comitatam; quorum observatione Homo in statu Sanitatis permanere, & à Morborum insultibus immunis subsistere queat. Vel comprehendit *Ægritudinis* in Homine ægotante variam constitutionem, ubi exponi debent *Morbi Diagnofis, Prognofis & Curatio.*

*Morbi dia-
gnofis.*

In *Diagnofi* Morbi inquirere solemus in illius *Speciem, Magnitudinem, Malignitatem, Symptomata, Tempora*: item in *Partem primariò vel secundariò affectam*; in *Causas proximas, antecedentes ac procatarcticas*; denique in *Modum*, quo *Ægritudinem* in Patientem suscitatum esse credimus. Atque hæc omnia insuper è variis in Casu expositis signis demonstramus.

Prognofis.

In *Prognofi* prædicatur, explicaturque *Morbi eventus*, hujusque *Species* per *Hæmorrhagiam, Sudorem, Diarrheam, Urinam, Abscessum* &c. Traditur etiam *Modus*, quo *Morbus* finiturus sit, ad salutemne vel ad mortem. Denique *Tempus* durationis *Morbi* indigitatur. Singulaque hæc è certis signis ulterius demonstrata confirmataque exhibentur.

*Curatio per
Indicationes*

In *Curationis* expositione statim *Indicationes* elicuntur, *Curatoria* quidem è *Morbo* ejusque *Causâ* proximâ; *Præservatoria* è *Causis* antecedentibus; *Vitalis* è *Viri-*

METHODUS CONSULTANDI INTER MEDICOS.

è Viribus; *Mitigatoria* è Symptomatibus vehementibus valdeque urgentibus. Dein *Remedia* proponuntur Indicationibus satisfacienda, è triplici *Fonte* nimirum *diætetico, pharmaceutico & chirurgico* petenda. Tandem *Methodus specialius* exprimitur rerum in Curatione agenda-
rum, observandarumque Methodus; ubi definiendum est præcisè, non solum quæ Remediorum formulæ sint præscribendæ, sed quonam insuper ordine ab Ægro veniant usurpandæ; quænam in principio, quæ in progressu, statu & declinatione Morbi sint adhibenda? Scilicet bonæ Curationis impedimenta citò tollenda, antecedens Causa potenter imminuenda, proximaque, si quæ adest, feliciter destruenda; urgentibus quoque Symptomatibus valida Medicamenta opponenda; Viribus sive conservandis, sive roborandis & augendis sollicitè prospiciendum; denique Liquoris gastrici activitas, ipseque hinc Appetitus, perfectæque Chylificationis opus integritati suæ restituendum est. *Methodus specialis agenda-*

In CONCLUSIONE Consultationis repetuntur *Conclusio.* breviter, quæ dicta sunt circa Remedia selectiora præscribenda, eorundem ordinem; votumque annectitur, pro salute ipsius Ægri, & Remediorum divinâ benedictione fundendum.

ACCIDENTALIA Consultationis spectant modum procedendi in Consultando, qui consistit in variis Officiis tum *Præsidis*, tum *Medici ordinarii*, tum denique *Collegarum consultantium singulorum.* *Consultationis accidentalium.*

Præsidis officium est viam generali exordio sternere ad Consultationem; dein sententias rogare à præsentibus Medicis consultantibus; tandem addito quoque suo calculo totam Consultationem concludere, definiendo è collectis sententiis, quid agendum, quid velinquendum sit; vel etiam, sicubi discordantes fuerint Consultantium opiniones, easdem qualicunque commodâ ratione conciliare, ut tandem certi quid, in salutem

METHODUS CONSULTANDI INTER MEDICOS.

tem Ægri faciendum, statuatur, quod certè vel omnibus, vel saltem majori Consultantium parti arrideat. Inprimis verò Præses ante omnia Casum ab ordinario Medico, ni vel Æger ipsum satis exposuerit, vel Medici omnes simul fuerint ordinarii, explicandum ac recitandum postulabit, antequam comune consilium ineatur. Hoc verò impetrato Juniorum primùm, ac demum Seniorum Medicorum sententias ordine sciscitabitur.

Medici ordinarii.

Medici ordinarii munus est Casum Ægrotantis fideliter per omnes circumstantias exponere, incipiendo à primâ Morbi origine, sensimque procedendo ad omnia Symptomata, de quibus Æger conqueritur, ut & ad Remedia hætenus in usum tracta, eorundemque effectus enarrandos, donec ad eum, in quo pro tempore versatur, statum Ægrotantis pervenerit.

Et Collegarum Consultantium.

Denique *Officium Collegarum Consultantium* singulorum est, suas ordine sententias dicere, nec studiosè Casum jam expositum multis verborum ambagibus repetere. Sed qui inter Consultantes primus suam opinionem explicat, fusius nonnihil Morbi naturam, causas, diagnosin, prognosin atque medendi methodum exponet; reliqui verò brevius singula percurrent, & inprimis suam in sanandi ordine mentem dilucidè explicabunt, confirmando, si quid jam benè ordinatum putant, mutando, addendoque, si quid adhuc deficere existimabunt. Neque tamen heic privatæ cuidam animi passioni, invidiæ aut odio erga alios Medicos locum in Ægrotantis perniciem concedant; neque etiam in exemplis, rationibus, atque observationibus proponendis prolixi existant, ne alios docere velle videantur. Tandem quilibet Consultantium in Conclusionem judicio & censuræ reliquorum sese submittat, & Ægrotanti salutem pristinam cum Dei benedictione apprecetur.

E P I T O M E S I N S T I T U T I O N U M M E D I C A R U M P R O L E G O M E N A.

§. I.

M*edicina*, Artium omnium uti antiquissima *Medicina*
 ita nobilissima, à *medendo* h. e. Ægris auxi- *Etymologia.*
 lium ferendo, vel etiam à Græco *μῆδεσθαι*, curare, de-
 rivata, optimè definitur *Ars Sanitatem Corporis hu-* *Definitio.*
mani præsentem conservandi, & amissam, quantum pos-
sibile, convenientibus remediis & auxiliis restituendi.
 Hinc *Artem sanandi aut medendi*, nec non à primis *Synonymia.*
 Auctoribus *Artem Apollineam*, vel *Asclepiadeam*, *Ma-*
chaoniam, & Græcanicâ denominatione *Jatricem*,
Τέχνην Ιατρικὴν, nuncupârunt. *Artem* vel ideo appel- *Cur Ars*
 lamus, quoniam habitus est cum rectâ ratione effe- *dicatur?*
 ctivus; efficit enim, s. producit sanitatem; omnia-
 que, quæ in Medicinâ tractantur, ad hunc Sanitatis
 finem practicum, quem agendo, non meditando
 vel ratiocinando tantum, obtinere solemus, ten-
 dunt. Si quis tamen *Scientiam* appellare malit *pra-*
cticam, quod plurima in hac disciplinâ per causas suas
 cognoscenda veniant, ei non multum refragabimur.

2. *Objectum* hujus Artis, *primarium* quidem vel *Objectum.*
principale, est corpus hominis vivens, quatenus est sanabile,
 A h. e.

h. e. quatenus sanum est conservandum, aut ægrum sanitati restituendum : *secundarium* verò s. *minus principale* sunt omnia, quæ in Medicinâ tractantur adquirendæ sanitatis gratiâ, Vita, Sanitas, Morbus, Symptomata, Mors ipsa, Causæ morbificæ, Auxilia & Remedia.

Subiectum.

3. *Subiectum*, quod Scientiâ vel Arte medendi imbuitur, est *Homo*, sive *Medicus*, qui non malè hinc definitur *Vir bonus medendi s. sanandi peritus*.

Finis ultimus.

4. *Finis Medicinæ ultimus* quidem, ad quem omnia tendunt ac diriguntur, quæcunque in Arte hâc tractantur & exponuntur, est *Sanitas Corporis humani* conservanda, vel restituenda. *Subordinatus* autem est ipsa *Medela, Curatio, Sanatio*, sive Remediorum, Auxiliorumve ad curandam Sanitatem applicatio, adhibitio.

Formale Medicinæ.

5. Haud frustra autem positum est in definitione Medicinæ, *quantum possibile*, quoniam in Medicorum, utcunque peritissimorum, facultate non est omnes sanare Ægros; dantur enim sæpius Morbi incurabiles, lethales, quos nullâ ratione debellare & sanare licet; dum *interdum doctâ plus valet Arte malum*, sicut Poëta habet.

Ars nobilis est.

6. *Nobilem* hinc omniqûe honore dignissimam reddit Artem medendi, tum *Objectum* ejus, Creaturarum ferè omnium excellentissima; tum *Finis*, bonorum hujus Mundi omnium præstantissimum. Sed & hinc ejusdem *Utilitas* patet æquè ac *Necessitas*, si quidem Corporis sui incolumitatem fartam quis tetamqûe amet, desideret.

Est conjecturalis.

7. Dignitati verò hujus Artis nihil detrahit, quod dicatur *conjecturalis*: quas enim illa adhibet conjecturas, haud certè sunt temerariæ, seu sine fundamento, nec de rebus purè contingentibus; tales enim nil aliud essent, quàm puræ ignorantix & va-

næ

næ persuasiones. Sed conjecturæ, quibus nititur Medicus, sunt circumspectæ & fundatæ experimentis, hincque deductis conclusionibus rationalibus, dum versantur circa res apparenter quidem, respectu intervenientium circumstantiarum, contingentes, in se tamen necessariam cohærentiam causarum naturalium cum effectibus habentes, quæque adeo veræ Scientiæ proximæ sunt.

8. Est scilicet unicuique Homini sua peculiaris *Idiosyncrasia* *Temperies* sive *Idiosyncrasia*, ob quam universales non æquè in omnibus formari possunt conclusiones, quin ex, quæ ut plurimum seu in plerisque veræ sunt, non necessariò in omnibus Individuis tales existunt. Accedit & *Scientia naturalis* adhuc in pluribus defectuosa, cui tamen verè subalternata est *Medicina*; unde respectu fundamenti in naturalibus, & respectu objecti in Individuis humanis, necessariò *Conjecturis* in Arte medicâ utendum est.

9. *Fundamentum a. Conjecturarum* debent esse non sola *Experimenta*, hæc enim sunt temeraria, subinde etiam nociva, & *Empiricam Sectam* sapiunt; non solæ *Rationes*, hæc enim sunt cæcæ, & admodum erroneæ, ac *sectam Methodicorum* efficere solent: neque etiam *Analogismus*, seu in plurimis morbis eadem ratio aut eadem communitates, hæc enim pariter *Empiricæ Sectæ* soboles sunt.

10. Agnoscuntur verò pro certioribus Artis nostræ fundamentis, *partim Observatio* adcuratissima phænomenorum, in Homine sano, ægro, moriente, mortui cadavere sensibus externis apparentium, sive ea oriantur ab iis, quæ in ipso Homine, sive ab aliis rebus, quæ per externas aliquas causas, arte vel casu in eum agunt & operantur: *partim seria Indagatio* rerum, quæ in Humano corpore latent sensibus abscondita, quæque agenda sunt ad obtinendum sco-

pum. Indagare autem eas melius non possumus, quàm per ratiocinationem exactam, quâ quidem phænomena prædicta sigillatim perfectè expensa quoad omnes suas proprietates examinantur; dein inter se diligenter, ad patefaciendam convenientiam aut diversitatem, comparantur; ac demum fideliter & sapienter omnia notantur, quæ ex iis probè perspectis clarè deduci possunt. *Memoriâ* hinc atque *Judicio* instructus esse Medicus debet, ad observata sua Ægrotantibus, tam quoad theoriam quàm quoad praxin, salutariter applicanda. Veteres proin duo hæc fundamenta, ceu fulcra Medicinæ, rectè appellârunt

Ratio et Experientia.

Rationem & Experientiam. Operatur nimirum Medicina rationalis dogmatico-mechanica per institutas perpetim ratiocinationes, quando naturam sive essentiam vitæ, sanitatis, morborum & symptomatum per suas causas juxta principia mechanica exponit, è materiâ hujusque proprietatibus & motu petita. *Ratio* hinc nititur & firmatur *Experientiâ*, sine quâ nuda foret, meraque speculatio. Exhibet autem *Ratio theoreticam* Rerum medicarum cognitionem; *Theoria* verò evadit postea fundamentum *Medicæ Praxeos*, quæ sine illâ existit temeraria quædam *Empiria*, per mortes Ægrotantium sua experimenta faciens. Sed & *Experientia* nititur vicissim *Ratione*, estque multiplex & diuturna observatio phænomenorum in corpore humano, tam quoad constitutionem sanam ægramve, quàm quoad Remediorum exhibitorum vel applicatorum operationes, contingentium. Unde distinguitur ab *Experimento*, quod non est nisi una tantum, vel altera observatio alicujus phænomeni, adeoque nihil adhuc certi, fidi, & constantis determinans. Expedit tamen conjecturas pro posse & nôsse evitare, atque certis & indubitatis principiis niti, sicque opprobrium ab Arte

Conjecturae sunt vitanda.

tam

tam nobili avertere, quando à nonnullis certitudo & veritas ei planè denegatur, ipsaqué scopticè tanquam conjecturalis & mendax traducitur, non sine addito simul proverbio, *Mentiris ut Medicus*: *Utopia: veritas dicenda nemo*

11. Dum autem res obscuræ inquiruntur, quæsitæque ex datis inveniuntur, principiis quibusdam opus est, quorum notitiâ demonstratio inventorum fieri queat. Principia verò ista debent esse certa, clara & distincta, respectu purè corporeorum in Homine contingentium phænomenorum, ex Anatomîâ & Mechanicâ physico-chymicâ petenda.

Principia *men mor*
phanomeno-
rum corpo-
ris humani *historia di*
physici.

12. Attamen præter corporeos motus diversimodos alia quoque actiones in corpore humano fiunt, quas per dicta modò principia neque intelligere, neque demonstrando explicare probè licet; quin alia earundem exponendarum, & clarè demonstrandarum ratio inveniunda venit, inque hunc finem sequentia considerare, & tanquam certa præsupponere admittereque oportet. α. Hominem corpore & animâ rationali sive mente, invicem arctè unitis, atque essentialiter à se invicem differentibus, constare. β. Partes illas Hominis essentielles vitam, actiones atque passiones etiam diversas obtinere, ita tamen ut cogitationes sive actiones Animæ singulares determinatis Corporis motionibus, & vicissim certæ Partium Corporis agitationes determinatis Animæ cogitationibus promptè succedant. γ. Cogitationum aliquas ex solâ puraque alia cogitatione, sine cooperante motu quodam corporis, oriri; alias verò non nisi mutatum corporis statum, sive motum sequi. δ. Ac vicissim actiones sive motiones aliquas corporis sine attentione, vel imperio animæ, tanquam concurrente causâ, imò insciâ vel invitâ sæpius mente, contingere: alias verò non nisi per cogitationes Animæ prægressas excitari ac determinari: denique alias ab

Actiones
alia, præter
corporeas,
in Homine
sunt.

utrisque, & mentis cogitationibus, & corporis certis motionibus, invicem concurrentibus produci. Atque hinc omne id, quod cogitationem meram in Homine involvit, soli Animæ rationali, tanquam suo principio adscribendum: & contrà, quidquid extensionem, motumve involvit, id corpori hujusque agitationi tribuendum, atque per ejus proprietates intelligendum, explicandum, ac demonstrandum esse.

*Actiones
mentis &
corporis
mutua clarè
intelligi
nequeunt.*

13. Haud tamen ex perspectâ, quantum humanâ imbecillitate assequi valemus, Mentis & Corporis naturâ comprehendere & intelligere possumus clarè rationem, quâ duæ istæ substantiæ in se mutuo agere, vel à se invicem pati quid soleant. Quin, dum hæc solâ effectuum observatione constant, si Medicum Problema eousque solutum est, ut nihil amplius restet explicandum, quàm mutux illarum substantiarum in se invicem actionis ratio, satisfactum erit interrogationi, quoniam investigatio ulterior impossibilis est.

Seçta.

14. Priscis autem temporibus *Seçta* in Medicinâ fuerunt exortæ, interque illas caput suum erexerunt præcipuè tres, *Empirica*, *Methodica* & *Dogmatica*.

Empirica.

Empirica omnium antiquissima potissimum apud *Ægyptios* floruit, apud quos, teste *Herodoto*, singuli Morbi peculiare ferè suos Medicos habebant; præcipuum autem illa fundamentum in Medicinâ posuit *Experientiam*, sed aliquali *Ratione* stipatam: non enim tam rudes fuerunt *Empirici* illâ ætate, sicut nostri hodie sunt vulgo dicti *Agyrtæ*, qui nullâ prorsus solidâ scientiâ imbuti frequentia per mortes experimenta faciunt. Illius autem *Seçtæ* celebres cultores fuerunt *Acron Agrigentinus*, *Philinus*, *Thessalus*, *Serapion Alexandrinus*, *Glaucias Anatomicus*, *Heraclides Taren-*

Methodica. *tinus*, & alii. *Methodica* secta paucis fuit Axiomatibus

bus comprehensa: juxta hanc enim omnes morbi
 consistebant in *stricto* sive *coagulato*, *laxo*, s. *resoluto*,
 & *mixto* seu *medio modo* se habente; ubi dicebatur,
strictum esse laxandum, *laxum esse adstringendum*, & in
mixto vel medio ei occurrendum esse, quod magis urgeret.
 Hujus Sectæ conditor dicitur *Asclepiades*, quem se-
 cuti fuerint *Themison Laodicens*, *Soranus Ephesius*, *An-
 tipater*, *Alexander Trallianus*, *Neronis* tempore Romæ
 vivens, qui palam professus est, *sex mensium spatio Me-
 dicinam addisci posse*. *Dogmatica* tandem sive *rationalis* Dogmatica.
 secta, *Rationem* *Experientiæ* perpetim jungens, me-
 dicas *Observationes* omnes in *regulas* certas colle-
 git, atque sic tandem in *Systema* quoddam *Medicinæ*
 redegit. Hujus Sectæ Auctor primus fuit *Hippocrates*
Cous, quem secutus post plura secula *Claudius Galenus*,
Pergamenus, & tota abhinc *Medicorum* per diutur-
 num tempus cohors. Cum autem ante ducentos &
 aliquot annos *Alchymia*, vel *Spagyrica doctrina* caput Dogmatico-
Spagyrica.
 erigeret, Secta quoque hæc bipartita fuit in *Dogma-
 tico-Galenicam*, & *Spagyricam*, quarum illa rationes
 suas deducebat è fonte *Physices Aristotelis*, hæc verò
 causas suas deprompsit ex *analyfi corporis artificia-
 li*. Hodie obtinet inter *Medicos judiciosiores* Secta
Dogmatico-Mechanica, quæ suas deducit rationes è Dogmatico-
mechanica.
Physicâ corpusculari, s. è *magnitudine*, *figurâ*, *mo-
 tu*, &c. *corpuseulorum*.

15. Ortum *Medicina suum*, & quidem *primarium*, Causa Me-
dicinæ prin-
cipalis.
 habet à *Deo*, *Conditor Universi*, hinc non obiter, nec
 temerè aut negligenter tractanda. Adeoque sic *Deus*
 rectè *prima & principalis causa Medicinæ* dici potest.

16. Minus verò *principales*, s. *secundariæ* ejusdem Minus prin-
cipales.
Causæ sunt diversæ, *proëgumenæ* s. *impulsivæ* quoque
 dictæ. Ac primùm quidem ipsum *Corpus*, si quando
 ægrum est redditum, automatico impulsu subinde Natura
corporis
 incitatur, & tantùm non cogitur ad arripiendum

*malus au-
tomaticus.*

quoddam sibi que applicandum salutare auxilium, aliàs minus notum, quemadmodum id quoque in Brutis fieri notamus, licèt modum, quo id contingat, ratione nostrâ nondum perfectè assequi, & concipere, sive imaginari nobis queamus.

*Mentis im-
pulsio.*

17. Dein & Mens hominis, graviter & molestè sive impeditam membrorum quorundam actionem & motum, sive doloris, læsam quamcunque corporis partem exagitantis, tormenta ferens, incitata vel impulsâ fuit ad quærenda, invenienda, usurpanda, pro incommodis istis tollendis remedia.

*Fortuiti
casus.*

*Instinctus
naturalis.*

18. Accesserunt dein *fortuiti casus*, quorum ope homines inciderunt aliquando in horum aut illorum medicaminum cognitionem. Juvabat *instinctus naturalis*, quo Ægri subinde ferebantur ad hæc aut illa capiendâ, applicandâ, quibus levamen sibi accessurum sperabant in morbis; qualem instinctum etiam in Brutis notârunt Veteres, quando v. gr. Canes viderunt interdum Gramen devorare recens, *caninum* eapropter dictum, ad Ventriculi molestias per vomitum levandas. Lumen denique afferunt nonnunquam *Eventus improvisi*, & *Operationes* adhibitorum remediorum inexpectatæ: vel etiam *Ratiocinia* ex comparatione observatorum cum præsentibus & futuris instituta, quam *Analogiam* vocant.

*Eventus
improvisi.*

Analogia.

*Incrementa
Medicinae.*

19. Stabilita verò talibus fundamentis Ars mendendi paulatim incrementa habuit, & nacta est per
a. Observationes & descriptiones exactas Morborum, Remediorum, horumque usûs & effectuum, in Columnis, in Tabulis, Parietibus & Templis consignatorum. b. Per experimenta quotidianâ in Praxi instituta, horumque memoriam. c. Per ægrorum in Triviis, vel in Foro, ad Ostia Templorum expositionem, ut à transeuntibus remedia, si quæ pro suis morbis noscerent, exposcerent. d. Per constitu-
tionem

tionem Medicorum tam ad Morbos in genere, quàm ad hos illosve in specie tantùm curandos idoneorum, qui adcuratè Morbos, horumque causas & phænomena adnotarent.

20. Exenteratio autem Cadaverum humanorum, *Anatome.* *Maximus* & viventium Brutorum anatomica incisio; Balsamatio quoque Corporum, & veterum Sacerdotum extispicia, cognitionem structuræ corporum naturalis, non secus atque causarum abditarum, proximarumque tam sanitatis, quàm morbi, & mortis ipsius promoverunt.

21. Tandem inquisitio & enarratio perspicua distinctaque Morborum originis, incrementi, vigoris summi, declinationis s. decrementi, eventus, transmutationis & effectuum sive symptomatum: nec non *Examen* *Morborum* *secundum* *circumstan-* *tias.* auxiliorum s. remediorum optimorum virtutis, operationis, electionis, præparationis, compositionis, & adhibitionis scientia, successusque eorundem probe notati, Medicinam ad summum penè fastigium elevârunt.

22. Si verò monumenta Historiarum remotissimæ *Medicina* *primæva.* vetustatis, ejusque Fabulas consulamus, inde discimus, ab omni ætate, apud *Affyrios* profectò, *Babylonicos*, *Chaldaeos*, aliosve, Artem morbos præsentis extirpandi, ac futuros avertendi haud negligenter excultam fuisse; maximè tamen in suo progressu impeditam, quamdiu eadem Familiis quibusdam, præcipuè Sacerdotalibus, propria ac velut gentilitia fuit.

23. Eadem porrò monumenta nos docent, Medendi studium postliminiò transiisse in *Ægyptum*, in *Lybiam Cyrenaicam*, & *Crotonem*; postea verò migrasse in *Græciam*, atque heic excelluisse præprimis in Insulis *Rhodo*, *Coo*, & *Cnido*, ubi Bibliothecam Hippocratis igne crematam tradidit *Andreas Medi-* *Artis me-* *dicae itinera.*

*Systema Me-
dicinae.*

cus, Herophili Sectator; nec non in Epidaurō, Peloponēsi Urbe celebri, quæ hodierna creditur Malvasia.

24. Ex Observationibus autem undiquaque indefesso studio collectis, propriaque simul experientia multum auctis, confirmatis, & in ordinem digestis, *Hippocrates Cous, Democriti*, Philosophi acutissimi, discipulus, *Corpus* sive *Systema Græcæ Medicinæ* conflavit, hincque titulum primi veri & genuini Medici, sive Principis Medicorum meruit, utpote qui ratione & experientia probè instructus, castæ Σοφίας peritus, Sectam Medicinæ dogmaticam fundavit; quæ dein in *Gente* s. *Familiâ Asclepiadeâ* diutius sine mutatione retenta, ab *Aretæo*, Medico Cappadoce Græco, in *Systema* nonnihil ordinatius digesta; postmodum in nonnullis partibus à variis Medicis, diverso temporis rerumque successu, adcuratius elaborata, ac multum in Alexandrino præcipuè Athenæo aucta illustrataque, tandem Pergamum ad *Claudium Galenum*, sexcentis post *Hippocratem* annis, devenit; qui hinc inde quævis consarcinans, obscura & confusa in ordinem concinniores redigens, emolumentum quidem plurimum, neque minus tamen simul damni divinæ Arti intulit, dum cuncta ex Aristotelicæ Philosophiæ dogmatibus infidis, per Elementorum, Qualitatum primarum, & Humorum numerum quaternarium, subtilius quàm verius explicare fategit. Culta dein fuit hæc Medicina per se-riem aliquot seculorum à Christo nato, donec post sextum seculum omnes ferè Artes inter perpetua bella deletæ, ac integræ propemodum oblivioni traditæ fuerint. Succedente autem nono seculo usque ad decimum circiter tertium, reassumta denuo Scientiarum & Artium Studia fuerunt, atque inprimis Medicina ab Arabum doctissimis Medicis in Asiâ, Africâ & Hispaniâ prælucentibus *Averrhoë, Avicennâ, Mesue,*

ae, aliisque diligentissimè culta, ac feliciter exercitata fuit, non parum hinc auctâ *Chirurgiâ*, ac *Materiâ medicâ*, correctisque interdum præparationibus similicium, sed dolendum erat maximè, quòd Galenico-Aristotelicis principiis nimium tenaciter imbuti Hi Medici, Artem valdè prolixam reddendo, obscurârint magis, quàm illustriorem & clariorem vel certiore reddiderint; donec elapso adhuc uno alteroque seculo caput Viri peritissimi plures extulerint, qui excusso Galenicorum principiorum jugo, Hippocraticam Medicinam, in Galliis maximè restauratam, temporis successu Experimentis tam Anatomicis quàm Physico-chymico-mechanicis emendârunt.

25. Faciem tamen suam insigniter mutavit Ars medendi, saltem quoad theoriam, quando non solum *Gasp. Asellius* Vasa lactea Mesenterii ante centum annos, sed & paulo pòst *Guil. Harvæus* circulationem Sanguinis motum; alii deinceps Receptaculum Chyli, Ductumque thoracicum invenerunt, ac ita certiore Arti basin statuminârunt. A quo tempore Medicina libera magis à Sectis reddita, incrementum quotidie ferè majus impetravit, idque per inventa paulatim certiora, Anatomix, Botanicæ, Chymix, Physices, & Mechanicæ, imò per ipsos Artis effectus. Unde sufficienter patet, in primordio Medicinæ Artem solâ fideli collectione observatorum phænomenorum constituisse, quæ usu, evidentiâ, & necessitate semper eadem esset, ac minimè fallax: deinceps verò cogitatum fuisse de causis experimentorum & phænomenorum rationabiliter explorandis, definiendis, heicque multa dubia, pro Sectarum varietate, occurrissè.

*Medicina
mutatio &
illustratio.*

26. Medicina communiter dividitur in *Theoreticam* & *Practicam*, quarum prior est evidens, certa, & constans cognitio, per causas veras ac simplices, rerum corpus humanum in statu tam sano quàm æ-

*Medicina
divisio,
in theoreticam*

*& practi-
cam.*

*Partes theo-
retica, Phy-
siologia,
Pathologia.*

Semeiotice.

*Practica
Medicina.*

Hygieine.

Therapia.

gro existens spectantium: *posterior* autem est Ars, idem corpus vel in statu sano per idoneam vivendi rationem conservandi; vel ad eundem, sicubi amissus fuerit, per usum Remediorum convenientium reducendi. *Theoretica* Medicinæ partes numerantur tres, *Physiologia*, *Pathologia*, & *Semeiotica*. *Physiologia* considerat objectum, videl. Corpus humanum, hujusque partium constitutionem naturalem, usum & actiones. *Pathologia* scrutatur Corporis humani viventis statum præternaturalem Sanitati oppositum, adeoque *Morbos*, horumque *Differentias*, *Causas* & *Symptomata*.

27. *Semeiotice* tractat de *Signis* tam *diagnosticis*, quàm *prognosticis* & *criticis*, dispositionis corporis naturalis vel præternaturalis & morboſi. Etenim Medicus practicus debita ratione, inprimis per *Signa*, *Morbos*, subinde abditos in *Ægris*, cognoscere & perspicere debet, & præterea in curatione maturè præcognoscere, an incurabilis *Æger*, an verò curabilis, & quomodo sit?

28. *Practica Medicina* tractat de *Mediis* conservandæ & restituendæ sanitatis, adeoque partes habet duas, *Hygieinen*, quæ modum docet Sanitatis conservandæ per regulas diæteticas: & *Therapiam*, quæ auxilia exponit, quorum ope sanitas amissa restaurari potest & solet. Atque hæc comprehendit sub se *Methodum medendi*, & *Materiam medicam*, divisam in *Chirurgiam*, *Pharmaciam* & *Dietam* *Ægrorum*.

29. *Ministræ* hinc partes *Hygieines* sunt *Ars culinaria* & huic cognata *pistoria*; *Therapiæ* verò ministratur *Pharmaceutica*, *Dietæ*, & *Chirurgia*: quarum *prima* omnium simplicium exactam cognitionem; *secunda* verò rectum usum rerum sex non naturalium tradit: *tertia* denique *Anatomes* crebrius exercitium præsupponit.

30. Nondum autem perfecta est hucusque Medicina, inprimis *practica*, quin potius à diebus Hippocratis ad nostrum usque seculum parum profecit: ad quod evenisse credimus (1) ob variam Literarum ac Medicinæ sub Barbaris fortunam, cum sub Regnorum mutationibus & hæc mutationem atque letimenta subinde passa sit. Accedit (2) quod superiorum seculorum Medici unice in Scriptorum Græcorum & Arabum versione, & accuratâ dilucidatione vel commentatione occupati fuerint, de ulteriori progressu parum solliciti; atque ita successivè crevit infauſta, & quasi jurata illa Antiquitatis venerationis. Tandem verò (3) neglectâ Hippocraticâ methodo, per observationes ulterius progredienti, præmaturè Medicina adhuc mutila in corpus *systematicum*, instar cujusdam perfectæ disciplinæ restructa fuit. Et (4) simul Aristotelis dogmata rationalia ceu fundamentalia sine ulteriori examine in Medicinam introducta sunt, neglectâ (5) penitus Mechanicâ & Pyrotechniâ, utut primariis Philosophiæ & Medicinæ fundamentis.

*Imperfecta
adhuc Me-
dicina.*

M E D I C I N Æ

P A R S I.

P H Y S I O L O G I A.

C A P U T I.

De Principiis & Elementis Medicæ Artis.

§. I.

Physiologia dicitur pars Medicinæ theoreticæ *Physiologia.*
 - prima, explicans Corporis humani in statu
 naturali constituti fabricam, sive partes tam solidas
 quàm

quàm fluidas, harumque omnium texturam, vitam s. vitalitatem, sanitatem, & effecta, quæ ex illis sequuntur.

*Objectum
Physiologia.*

II. *Objectum* Medicinæ dictum fuit *corpus humanum vivens quatenus sanabile*. Illud *materiale*, hoc scil. *quat. sanabile*, dicitur *objecti formale*. Ut autem Corpus istud rectè consideretur, attendendum est ad ipsius tum *structuram materiale*, tum *actum formalem seu vitalem*? Illa, nempe *structura materialis* in se considerata, se habet instar *Machinæ* admirabilis: hic verò se habet instar principii moventis spirituosissimi, & dictam machinam dirigentis.

*Est Machi-
na.*

III. *Machinam* dicimus corpus nostrum, non secus ac omnium Brutorum, similem Machinis hydraulicis. Sed in Brutis nulla est Anima incorporea sive rationalis, quemadmodum in Homine, in quo tamen rationalis Anima seu Mens nullum habet cum corporis actionibus naturale commercium.

*Partes ner-
veæ,*

sanguineæ,

IV. In *structura Machinæ* istius *materiali* duplex partium differentia inprimis consideranda est; nempe partes quædam sunt *nerveæ*, seu, ut aliàs vocantur *spermaticæ*, quædam verò sunt *sanguineæ*. Illæ sunt nihil aliud, nisi *materialis fibrarum textura*, quæ prima partium stamina constituit, & primitus in ovo ex ejus colliquamento delineatur & effingitur: hi fibræ postmodum per coaguli modum sanguis hinc inde adhærescit, unde *parenchymata sanguinea* nascuntur; atque hæ partes certo situ & nexu invicem coherentes *materiale* corporis *structuram* constituunt.

*Elementa
Aristotelica*

V. *Structura dicta corporis materialis* non constat ex quatuor illis vulgaribus *Elementis Aristotelicis* ex quibus omnia mixtorum concreta composita finguntur: nam hic quaternio à nemine adhuc, per ullam certam vel probabilem saltem experientiam est comprobatus.

VI. De *Aqua* tamen non dubitandum censet *Helmontius*, eam esse catholicum omnium materiale principium; eò quòd omnia vegetabilia ex *Aqua* fiant, & omnia ex eà constare resolutio eorum chymica probet. Sic enim ex aqua pluviali fit terra levis & candida, quæ quo sæpius destillatur, eo magis crescere & augeri videtur, ita ut tres ejus partes in terram mutantur: Vid. *Boyle de Form. & Qualit.* qui omnia corpora terrea, ut Gemmas & Lapides pretiosos &c. perspicuos *Aquæ* fructus pronunciat in *Tr. de Gemmis*.

VII. Quamplurima autem dantur corpora, in quibus nullum horum elementorum potest demonstrari, v. gr. *Mercurius vivus*, *Crystallus*, & similia, quæ nullum eorum vestigium in se continent. *rejiciuntur.*

VIII. *Spagyrici* quinque principia assumunt, tria *Principia activa*, *Sal* puta, *Sulphur*, & *Mercurium*, & duo *passiva*, *spagirica* *Phlegma* & *Caput mortuum* seu *Terram*: at & hæc principia non rectè explicari aut demonstrari accurate possunt. Nam omnes Scriptores hujusmodi ita videntur confusi, ut res diversas uno *Sulphuris* nomine explicent, cum tamen illud non unum sed multiplex sit, aliud puta *vegetabile*, aliud *minerale*, aliud *animale*. Accedit his, quòd illi non attenderint, ex resolutione per ignem nova subinde emergere concreta, pro simplicibus tamen ab iisdem habita. Sic enim e. g. *Olea destillata* sunt *Corpora mixta* seu *composita*, & tamen ab illis pro principio sulphureo assumpta. Deinde composita putarunt esse componentia: videatur *Boyle in Chym. Scept.* ubi delet hanc activorum triplicitatem; it. *Glisson. in Epistola*.

IX. Circa hæc verò explicanda inter illos Autores non constat, ut confusos potius opinionum nodos, quàm solidam sententiam, ex istâ doctrinâ percipere *non sufficiunt.*

cipere liceat. Cum ergo nec hæc sufficiant, aliâ iniri viâ, naturaque secundum principia mechanica explicari, & rectè quidem, cœpit. Hoc autem primus fecit *Cartesius*, qui in generalioribus quidem laude suâ non fraudandus; ast ubi ad specialiora pervenit, superficialium eum esse atque jejunum, merito suo pronunciamus; ejusque tria elementa non nisi suavem speculationem dicimus atque ingenii lusum, ab initio plausibilem quidem, sed qui in Medicina usum habet nullum. Vid. *Tattinghoffii Clav. Philos. Cartesianæ*.

Et refutatur.

X. Existentiam quidem *Aëris, Aquæ & Terræ*, nemo negabit, cum hæc sint maximæ portiones globum nostrum componentes, & quasi receptacula ac diversoria reliquorum corporum. Sed an *materialiter* unâ cum *Ignis* sic dicto *elementari* omnia mista componant, dubitatur meritò, utut de Aquâ separatim consideratâ res certissima sit, eam frequentissimè mistorum reverâ ingredi compositionem; ut taceam superiùs allegatam illam *Thaletis* ab *Helmontio* revocatam sententiam, omnia ex sola Aqua *materialiter* constare asserentis; quam opinionem nonnulli probare voluerunt singulari hoc experimento; dum scil. levem pulveris igniti quantitatem projiciunt in Aquam, & sic eandem in perfectam, & quidem durissimam atque pellucidam Gemmam transmutari vident: vid. *Morhoff. in Epist. ad Dn. D. Majorem de Scypho vitreo per certum vocis humanæ sonitum disrupto*.

Ignis natura obscura.

XI. *Ignis* ipsius natura semper obscura & intricata fuit, Modernorum tamen experimenta, Vulcano chymico adjuta, persuadent, ignem nostrum usualem (nam de cœlesti in Solari corpore concentrato, & inde in universam Mundi machinam, inprimis ipsos Planetas, adeoque & Tellurem sub nomine radiorum & luminis evibrato, non est hujus loci

tra-

tractare; utut multa persuadeant, eundem non minus ex sulphureo luto constare, ac nil aliud esse, quàm dissolutionem corporum dictorum sulphureorum, id est, in recessu pinguium acidorum, in sui particulis immediatè minimas factam, inprimis mediante aëre, cujus dissolutionis effectus duo inseparabiles sunt, *Calor & Lumen*.

XII. Viget *Ignis* inprimis in *Flammâ*, quæ est *Ignis vigor*. rarefactio & dissolutio fumi; sicut fumus est flamma inspissata, constans particulis ulterius rarefactibilibus, elevatis tamen per aëris, à calore rarefacti, motum: hinc flamma quæcunque extincta vel suffocata abit in fumum, fumus condensatur in fuliginem. Fumus tamen candelæ facilè in flammam incensitur.

XIII. Hinc unum idemque corpus in flammam, fumum, fuliginem, fuliginis oleum, acidum & pingue, similiaque corpora, prout diversimodè tractatur & modificatur, est resolubile. Nam *Petroleum*, *Oleum commune Olivarum*, *Pix*, *Spir. Vini*, &c. facillimè inflammantur, totaque transeunt in formam Flammæ, ut arum vel nihil restitet; hæc autem Flamma excluso aëre compressa abit in Fumum, qui Fumus est illud ipsum corpus, quod in vase ab aëre munito in forma *Olei destillati*, cum majori licet fixioris substantiæ remanentia, propter defectum aëris, se manifestat; ita ipsum Corpus pingue, Oleum inde destillatum, fumus, Flamma, &c. sint una eademque substantia.

XIV. Hinc etiam *Lignum*, quod in aëre libero *Ligni elementa*. aperto comburitur, & Flamma, Fumus, Fuligo, fuliginisque Spiritus, Oleum & Sal; atque idem *Lignum*, quod in vase clauso, aëris ingressum omnem excludente, igni committitur, & ejus Phlegma, Oleum, Spiritus &c. per retortam prolicita, sunt omnia una eademque substantia materialis, sed quæ

pro varietate suæ texturæ, mediante motu inductæ, tot diversa schemata repræsentat.

Nitrum.

XV. *Nitri* ipsius corpus salinum, dum integrum est, & in crucibulo igni exposito fluit, cum carbonis igniti frusto subinde adjecto maximam partem in flammam abit, imò tres ferè *Nitri* partes sub flammâ deflagrabit. Eadem autem flamma in retortâ tubulatâ, propter insufficientem aëris accessum, coërcita in Fumum rutilantem cogitur, qui dein in Spiritum acidum condensatur, quem *Spiritum Nitri* vocamus. Hic verò *Spiritus* cum sale alcali quodam, v. gr. *Tartari*, ad saturitatem mistus, post absolutam effervescentiam, & heterogenei præcipitationem, in pristinum *Nitrum*, illudque denuo inflammabile convertitur & redit. Ut adeo una eademque materialis substantia sit nunc ignis & flamma, nunc aliam inducens larvam, pro variâ ejusdem texturâ secundum minima corpuscula per motum acquisitâ.

Ignis.

XVI. *Ignis* igitur non est distinctum quid ab aliis corporibus, & *deflagratio* est actus dissolutionis corporum plus minus sulphureorum, quæ aëre resoluta & rarefacta repræsentant nobis tale ens, quod vulgò *Ignem* vocamus. Ita ut in Igne considerandum sit 1. *Subjectum* ignitum, quod sunt corpora plus minus sulphurea, sive oleosa & pingua. 2. *Medium* ignitionis, quod est aër. Cæterum quòd *Ignis* consistat in solutione corporum mediante aëre, probatur exemplo *Cupri*, cui si affundatur *Spiritus Nitri*, ex mutua actione & reactione calor orietur intensissimus, evolabit fumus, imò interdum ignem ac flammam concipiet.

Scintillulæ.

XVII. Sic *Scintillulæ* nil aliud sunt, nisi particulæ sulphuræ per motum istum Silicis violentum ab Aëre nitroso reclusæ & accensæ, quod potest probari microscopio, si per illud particulæ in charta

ex

exceptæ inspiciantur : vid. *Hoek* in *Micrograph*.

XVIII. Patet hinc, omnia corpora constare ex unâ simplicissimâ materiâ, per superinductum motum in minutissimas particulas confractâ, quæ cum diversissimarum figurarum sint, varientque etiam magnitudine, situ, ordine & motu; fit hinc, ut proprio illarum concursu atque coalitu tot diversissima in universo Mundo corpora oriantur.

XIX. Cum autem videamus, omnia corpora generari, nutriri, augmentari & corrumpi, successive ac insensibiliter, per minimas materiæ constituentis particulas, ita ut ex harum *syncrisi* seu *Principia* unione, certâ *diacrisi* seu separatione, & *metastasi* seu *corporis hu-* transpositione variâ fiant, intereant & alterentur *mani.* diversimodè corpora; non abs re erit, multifarias hujusmodi subtilissimas particulas pro *principiis* corporum *materialibus* sive *elementis* assumere. Texturæ autem certæ particularum in corporibus, & inde sortitæ variæ, respectu nostri concipiendi modi, proprietates, reverà sunt id, quod vulgò *substantialis* aut *essentialis forma* dicitur.

XX. Particulas illas minutissimas Veteres vocant *Atomos*, quasi *indivisibiles* seu non dissecabiles; *Atom.* ubi tamen distinguendum est inter *divisionem realem* seu *physicam*, & *mentalem* seu *mathematicam*. *Atom* sunt quidem indivisibiles *physicè* & *realiter*, *mathematicè* verò minimè. Ex his ergo principiis materialibus cum reverà corpora constent, verissimum hinc quoque erit, corpora omnia constare è materiâ; quia verò hæc materia iners est, & omnia, quæ fieri debent, fiant per motum, cujus vis exercetur in seminibus, exinde procedit vel oritur *Generatio*. Rectè proin substantia materiæ dividitur in minutas crustula, quæ habebunt suam certam figuram & magnitudinem, & propterea quoque respectivè ad se

invicem certum ordinem & situm in materiâ. Hinc minimæ istæ moleculæ s. particulæ per unionem componunt omnia corpora; per resolutionem verò & separationem destruunt; per metastasin denique seu transpositionem immutant eadem & alterant.

Vitrum.

XXI. Probant hoc ipsum exempla. *Vitrum* est productum artificiale multiplicis actionis; fit ex particulis minutis *Cinerum* & *Salis alcali fixi*, quæ in igne coeunt in *Vitrum*, tanquam productum tertium. Vel sumatur *Cinnabaris*, & consideretur ejus genesis, ex *Sulphure* & *Mercurio vivo*, commistis & sublimatis dependens, quæ dant novum corpus, proprietates planè alias ab istis duobus habens. Sic *Minio*, quod nihil aliud est quàm *Plumbum calcinatum*, si affundatur *Acetum destillatum*, aut alius liquor acidus, emergit liquor dulcis, saccharo dulcior. Quod si porrò Phlegma seu *Acetum destillatum* evaporet, habentur in fundo & lateribus Cryſtalli dulces, candidæ, ponderosæ, perspicuæ, planè differentes à *Minio* & *Aceto destillato*.

Minium.

Vinum.

XXII. Insuper, ne solùm in arte factis hæreamus, sistamus ex nativis *Vinum*, cujus v. gr. liquor primogenitus, qui verè defluit ex palmitibus, si destillatur tantillum acidus existens, nil certè dabit nisi phlegma & pauxillum salis acidii. Interim ex hoc liquore crescunt Folia, postea Baccæ, in quibus adhuc immaturis Succus austero-acidus contentus est. Porrò Succus, è maturioribus baccis expressus, dat *Mustum*, Mustum dat *Vinum*, Vinum exhibet *Tartarum*, *Fæces* & *Acetum*, atque hæc tandem *Phlegma* & *Spiritus*, quæ toto cœlo à se invicem differunt. Hæc mille producta secundum ordinem fiunt ex *Aquâ simplici*, constante ex minutissimis particulis in motu constitutis, quæ diversimodè intertextæ &

trans-

transpositæ dant tam varia nova concreta.

XXIII. Similiter *Vinum* in phiala hermeticè clausâ, ita ut nequeat substantiæ separatio contingere, blando calori expositum, in *Acetum* degenerat, per nudam particularum minutissimarum transpositionem. Porro accipiatur *Sal Tart. fixum*, affundatur illi *Liquor Salis acidus*, ex ambobus effervescentibus novum Sal regenerabitur, ac ita per syncrisin novum Corpus prodibit. Quòd si ergo particulæ *homogeneæ* concurrant, constituunt corpus *simplex*; si *heterogeneæ*, *compositum* efficient. Sic enim v. gr. *Aqua* est corpus simplex, quod constat ex particulis minutis ejusdem essentia, parvis, oblongis, rotundis, utraque extremitate nonnihil acutis, quæ invicem unitæ constituunt *Aquam*. Ex hac *Aquæ* structurâ omnes illius proprietates demonstrantur: si enim istæ particulæ in continuo sunt motu, dant *Aquam limpida*; si verò mutuo sibi intertextæ impediuntur in motu, constituunt corpus durum seu *Glaciem*; sicut, si sine intermissione heterogenearum molecularum existat *Aqua*, erit hæc & vocabitur *insipida*. Tandem si particulæ illæ celerius ac in sublime moveantur, *Vapor* audit & nuncupatur.

XXIV. Cùm verò omnes hæ particulæ sint *materialiales*, adeoque *quantæ*, necessariò proprietates suas quantitativas & mechanicas, h. e. determinatam figuram ac magnitudinem, certum ad se invicem ordinem & situm habebunt; unde pro variâ particularum talium, mediante motu, unione & texturâ diversâ necessariò fient & exurgent diversa corpora, horumque multiplices ac differentes affectiones.

XXV. *Textura* ista particularum constituens corpora, prout diversâ ratione afficere valet Organa

nostra sensoria, ita quoque erit fundamentum tot conceptuum diversorum in nostra mente, ratione quorum è nobis tot diversa corporibus istis attributa sub *Qualitatum* nomine adscribuntur, tanquam tot accidentium realium, cum reverà non sint entia talia, sed duntaxat materiæ modi, ex particularum minimarum diversâ texturâ oriundi, non realiter ab ipsa materiâ ita contextâ differentes, sed nostro solùm concipiendi modo.

Exempla.

XXVI. Res clarior evadet exemplo: quando nempe *Spiritus sulphuris* perspicuè acidus, rodit *Venerem*, ex utriusque unione fit *Vitriolum Veneris*, constans solùm ex particulis acidis, certo modo particulis venereis intertextis, ex qua novâ texturâ fit corpus *cæruleum*, *rhombiforme*, *opacum*, *adstringens* gustu & *nauseosum*, *frigidum*, *inodorum*, *purum*, *glabrum*, &c. quæ omnia attributa seu qualitates à corpore distinctæ æstimantur, cum nihil sint, quàm diversi corporis concreti modi, ex particularum texturâ novâ oriundi, solâ ratione in conceptu non re ipsa à corpore, cui attribuuntur, distincti.

XXVII. Sed illæ ipsæ contextæ in *Vitriolo* particulæ, prout per texturam novam novo motu linguam feriunt, ac œsophagum irritant, dicuntur *adstringere* & *nauseam movere*; prout lumen incidens certo modo ad oculum reflectunt, dicuntur efficere corpus *cæruleum*; prout certo situ sibi invicem uniuntur seu coeunt in corpus, repræsentant *rhombos*; prout digitis minùs calidæ sentiuntur, quàm ipsi digiti sunt, *frigidae* dicuntur; prout digitorum pulpæ non cedunt, corpus *durum* constituunt; propter æqualem tamen unionem pulpæ quoad superficiem corpus *glabrum* redditur, & ita consequenter nostris sensoriis tot diversas impressiones faciunt, quæ ceu tot *Qualitates* novæ vulgo æstimantur.

XXVIII

XXVIII. Particulæ porro tales per mutuam *Corpora*
 cexturam constituunt mediante motu *Corpora mista,* *mista.*
 quâ tamen motus non vagus, sed determinatus est,
 tam in materiæ compositione, quàm ejus variâ con-
 formatione: adeo ut non nisi vi feminum determi-
 natâ ex istis particulis, fermentativo motu, per salia
 alteratis, varia efformentur corpora. Sic v. gr.
Ferri frustum pro varia sui configuratione dat modò
Clavum, modò *Clavem*, modò *Serram*, &c. Quæ
 configurationes tamen non differunt realiter à suo
 Ferro, sed sunt unum idemque Ferrum. Si porro
 consideramus *Ferrum*, quatenus illud est corpus *fri-*
gidum, durum, ponderosum, acutum, &c. varios inde
 nobis formamus conceptus, & diversas in ipsa sta-
 tuimus qualitates, quæ tamen non sunt, cùm illud
 sit una substantia, & quatenus premit manum, di-
 citur *ponderosum*, atque hæc ponderositas dependet à
 particularum unione, & arctâ compressione.

XXIX. Ita *Calor* quoque non nisi à motu descen- *Calor.*
 dit, consistit enim in vehementi ac celerrimâ par-
 ticularum minutissimarum, inprimis pinguium seu
 Sulphurearum, motione. Accipiat v. gr. *Spir. Nitri*,
 qui frigidæ naturæ putatur, infundatur ei *Limatura*
martis pariter frigida, misceantur hæc, atque concip-
 pient paulatim calorem, tamdiu durantem, quamdiu
 motus durat. Aut sumatur *Cera*, quæ est corpus du-
 rum, & igni exponatur, ita particulæ ejus moveri
 incipient, atque emollientur; ut adeo mollities in
 corporis solutione, durities in compactione consi-
 stat; sicut è contrario frigus in particularum quiete,
 asperitas in inæquali superficie, | *glabrities* verò in
 superficie æquali ponitur.

XXX. Particulæ tales, quæ immediatè corpora *Particula*
 componunt, & in quæ etiam eadem immediatè resol- *corporum*
 vuntur, *numero quaternario* pro explicandis corpo- *elementares*
 rum

minij humor.
fluor.

rum phænomenis commodè comprehenduntur; nempe sunt *Sulphureæ, Salinæ, Aqueæ, & Terrææ*, quæ quidem sunt *proxima* corporum principia materialia, non tamen *ultima* principia, sed horum respectu potius *principiata*, ex aliis particulis simplicioribus, per varias texturæ vicissitudines priùs constructa, unde & sub resolutione in alias successivè facessunt particulas simplices, ut plurimum *aqueas & terreas*.

Plurima
corpora ve-
niunt ex
Aquâ.

XXXI. Ita ut quamplurima, quæ maximè videntur *composita*, primò ex *Aqua* per multiplicem particularum aquearum mutationem mechanicam, in alias particulas modò dictas vi seminali factam, oriri, & tandem in has ipsas sub resolutionibus, destructâ seminum potestate, ultimò redire videantur.

Cur qua-
ternarius
elemento-
rum nume-
rus assum-
tus sit.

XXXII. *Quaternarius* autem hic numerus ob id assumitur, quòd sufficiat optimè pro explicandis phænomenis corporum, à materia seu concreto dependentibus, & earum aut omnium aut aliquarum præsentia, variatâ tantum proportionem, deprehenditur in iisdem.

Particula
salina.

XXXIII. Particulas has inter primatum ducunt, & magis ferè præ cæteris activæ sunt *salinæ*, acutæ, rigidæ, penetrantes, scindentes quasi & pungentes, linguam, cujus respectu sapidæ sunt, notabiliter afficientes, in Aquâ facilè resolubiles, & cum eâ etiam facilè unibiles, quæ generali sub differentiâ sunt *acidæ & alcalinæ*, indeque mutuâ factâ unione oriundæ *salsæ seu enixæ*. Hæ instrumentaliter præcipuarum in rerum natura operationum, nempe *coagulationum, dissolutionum, fermentationum & effervescentiarum, solutionum, præcipitationum*, & quamplurimarum aliarum in corporibus insignium mutationum sunt primarii authores.

Salium di-
visio.

XXXIV. *Salia* autem sunt vel *fixa*, vel *volatilia*: *Fixa* in igne durant, *Volatilia* verò avolant: sic *Sal*
ammo-

Ammoniacum est Sal compositum, alcalinum sive urinosum & acidum in se continens. Quod si ab hisce duobus salibus unitis aliæ partes terreæ sunt extrusæ, vocatur illa actio *præcipitatio*, e. gr. *Vitriolum commune* nihil aliud est, quàm *Venus* & *Minera Martis*, à *Spiritu Sulphuris* soluta ac præcipitata.

XXXV. Sub generali autem *acidi* & *alcali* nomine innumerabilis salium, tanquam particularum majoris activarum, diversitas comprehenditur, cum tam *terrenosa* quàm *acida* mille modis, pro varietate concretorum, in quibus existunt, secundum proprietates mechanicas inter se differant; unde & tam variis modis inter se & cum aliis mutuò uniri ac combinari, diversi quoque *Sapores*, atque diversissima *Salia* seu enixa exinde componi possunt. Ex horum omnium varietate tandem speciales quamplurimæ operationes naturales derivandæ sunt in corporibus.

*Salia acida
& alcalia
sunt plura
ac diversa,*

XXXVI. Inprimis *fermentationes* & *effervescentiæ* dependent à salium activitate, quæ sunt media transmutationum & digestionum in corpore animali. Est autem *fermentatio motus intestinus particularum minutarum, corpus mistum constituentium, ortus à mutua Salium alcali & acidi, in unoquoque misto existentium, sed resolutorum, in se invicem actione*, quâ omnes requæ mistum componentes particulæ inter se variè commiscentur, & agitantur, donec sequatur aut ultima misti talis resolutio, aut nova ejusdem alteratio à salium mistorum nova unione, aut saltem con-
temperatione dependens.

*Inde Sapores
atque Operaciones
varia.*

Fermentationes à Salium activitate,

XXXVII. Bina illa *Salia, acidum* & *alcali*, reperiuntur in omnibus tribus Regnis, maximè in *Minerali*, & specialius in *sulphuribus Mineralium*: nunquam enim in tota natura reperitur *sulphureum*, cui non ex parte adjunctum sit *acidum* suum. *Metalla* etiam turgent talibus *Sulphuribus*, *Salibusque sulphureis*.

Alcali & acidum in triplici Regno inveniuntur.

reis acidis. In *Vegetabili* regno inprimis *Ligna acidum* eructant *spiritum volatilem*; unde quod in combustione oculos morficat, est acidum in illis latens.

In Regno
animali
nulla acida
manifesta.

XXXVIII. In *Animali* Regno parcissimè habentur *acida manifesta*, quia semper sub *oleis* solent latitare; & si quæ sunt, *volatilia* maximè existunt, nec ita manifesta sicut in *Insectis* variis, *Formicis* v. gr. quarum cumulo si *Flores cærulei Borraginis* aut *Cichorii* injiciantur, colorem suum mutant, & rubedinem induunt, argumento, *Formicas* acidum spirare, quod coloris illius mutationem præstare valeat. In præternaturali dein statu *Acidum* non rarò in *Ventriculis*, *Intestinis*, atque *Ulceribus* corporum humanorum sese prodere solet. *Sal acido* oppositum est *Urinosum*, aliàs *Alcali* & *Lixiviosum* dictum. Sunt *urinosa Salia* duplicia; vel *volatilia*, (*nativa dicta*) quia non in igne persistunt, ut sunt *Sal. volat. C. C. Viperarum*, &c. Vel *fixa* (*artificialia dicta*;) sic in *Spir. urinæ hominum* & aliorum animalium luxuriat ac latitat tale *Sal volatile*.

Sal urino-
sum.

In Regno
Vegetabili
Salia uri-
nosa.

XXXIX. In Regno *vegetabili* etiam habentur talia *Salia Urinosa*, modò *acriora*, ut in *Plantis* sapore caustico constantibus e. gr. *Armoracia*, *Sinapi*, *Cochlearia*, &c. modò *temperatiora* & *blandiora*, quali præditæ sunt *Plantæ aromaticæ*, *Mentha*, *Absinthium*, &c. in quorum blando oleo subsistunt *Alcalia Volatilia*. Denique occulta etiam *Volatilia Alcalia* inveniuntur in *Plantis Vulnerariis*.

Cur urinosa
vocentur.

XL. *Sal* verò *urinosum* ita vocatur à sapore & odore, quos ferè similes habet cum *Urinâ hominum*. Aliàs termino usitatiores nuncupantur *Alcalia* ab *Herbâ Kali*, apud *Ægyptios* copiosè juxta *Nilum* fluvium crescente, quæ à veteribus *Ægyptiis* in cineres cremabatur, à quibus dein copiosissimum *Sal uri-*

nosum

nosum fixum, quod *Kali* nominârunt, eliciebant, unde præposito Arabum articulo *Al*, ortum est vocabulum *Alkali*, quasi dicas *Hoc Kali*. Hoc nomen Hein latius fuit extensum, non solum ad Salia omnia Vegetabilium, sed etiam ad qualiacunque Salia Acidis opposita, tam fixa, quàm volatilia, cujuscunque etiam Regni vel Profapiæ fuerint.

XLI. Quod verò attinet *Urinosa artificialia* seu *Salia urinosæ fixa*, ea non præexistunt in ipso concreto ante calcinationem, sed potius fiunt per artificium ignis, nempe per liquefactionem *Sulphuris acidi* & *Salis volatilis*, quæ duo invicem se arripiunt, coeuntque in *Sal salsum*. Talia *Alcalia fixa* seu *artificialia* reperiuntur in *vegetabili* & *minerali* Regno, magis quàm in *animali*. Ulterius quando *acidum* & *urinosum* coniunguntur, mediante subiecto liquido coeunt in *Sal mixtum*, novum compositum, ex utrisque constans. Tale est, quando *Sal. Tart.* & *Spir. Vitrioli* coniunguntur; tunc enim *Sal tertium* & *enixum* emergit, *insipidum* ferè vel *salsum*, quod *Tartarus vitriolatus* est. Sic etiam *Spir. Salis* cum quocunque Sale volatili urinoso iunctus constituit *Sal ammoniacum*.

XLII. Tandem observandum, quòd præter *urinosæ* dentur etiam Subiecta *terrea* quasi *alcalia*, cum acidis etiam effervescentiam excitantia. Sic v. gr. si affundatur *Spir. Salis Limaturæ Martis*, fit effervescentia. Idem fit, si *Spir. Salis Cretæ* aut *Terræ sigillatæ*, aut si *Acetum destillatum Coralliis* affundatur; sunt enim hæc concreta partim corpora porosa, instar alcalium fixorum, partim in se habent alcalia volatilia occulta, sub solutionis actu emergentia. Cæterum, ut *alcalia* dixi esse duplicia, *volatilia* & *fixa*; ita ex his *salsa* seu *enixa* emergentia, etiam erunt duplicia, *volatilia* scilicet, quæ in Igne avolant; & *fixa*,

Salsa.

fixa, quæ permanent. Aliàs tamen subinde Autores ludunt in vocabulo *Salsi*, illudque citra rationem opponunt *Acido*, quod observandum in lectione *Zwelferi*, qui *salsa* vocat *Salia volatilia urinosa*, cum tamen *salsum* propriè innuat *Sal* compositum ex *Alcali* & *Acido*.

*Ratio unionis
alcali &
acidi.*

XLIII. Ratio, cur *Alcalia* & *Acida* coëant invicem, est, quia *alcalia* sunt corpora valdè porosa & quasi majora, *acida* contrà rigida, scindentia, minora, minusque porosa, adeoque etiam hæc duo promptissimè uniuntur per motum in spatiis alcalinarum.

*Fermentatio
Musti &
Vini.*

XLIV. *Mustum* fermentando extrudit particulas heterogeneas & non unibiles, quæ fundum petentes dicuntur *Feces*. Sic *Vinum fermentans* mutatur in *Acetum*, hoc verò ulterius fermentando abit in *Situm*, post situm fatescit in *Aquam*.

Effervescentia.

XLV. Proxima Fermentationi est *Effervescentia*, quanquam enim utraque à salium activitate mutuà oriatur, diversus tamen est eorundem status; si enim sunt aliis permixta particulis, impedita quasi blandius agunt & solùm fermentationem cient; sin verò puriora & minus permixta sint, adeoque acriora existant, impetuosius in se mutuo agunt, & fortiori invicem colliduntur motu, adeoque majorem effervescentiam cient, donec brevis facta sit per debitam unionem omnis pugna & hinc effervescentia cesset.

*Particula
sulphurea.*

XLVI. *Sulphureæ* seu pingues corporum particulae à quibusdam dicuntur *Ignis mixti concretus*, item *Substantia inflammabilis*: respectu inflammabilitatis à reliquis corporum elementis differunt, & concreta, quibus insunt, inflammabilia reddunt. Vocantur quoque *Olea* propter unctuositatem, licèt *Olea* non semper merè sulphurea & inflammabilia sint. Par-

Olea.

ticulis

tticulis ejusmodi sulphureis textura ramosa, flexilis, atque in se invicem facilè implicabilis ab hodiernis Physicis adscribitur. Inflammabilem autem talem substantiam æquè *mineralibus*, v. gr. Sulphuri, Bitumini, Antimonio, Nitro; atque *vegetabilibus*, horumque resinis, ac Oleis tam expressis quàm destillatis; & *animalibus* denique, v. gr. horum Pinguedini inesse, experientia quotidiana testatur.

XLVII. Per *aqueas* s. *phlegmaticas* particulas Auctores unanimiter intelligunt liquidiores, insipidam, & ad solvenda salia aptam substantiam, moleculis oblongis, rotundis, flexibilibus constantem. Hoc principio Vegetabilia & Animalia in suis succis, magis quàm Mineralia dotata sunt.

Inflammabiles particulae in singulis Regnis.

XLVIII. Ultimum corporum principium *Terreas Particulas* diximus, quas aliàs Chymici vocant *Caput mortuum*. Sunt autem Concretorum particulae siccissimæ, non inflammabiles, & aquæ & ignis potentia resistentes, quæ in corporibus solidioribus idem præstant, quod aquæ in liquidis, hoc est, spatiosa inania cæteris principiis interjecta replent, hæcque discontinuant, & volatiliores particulas sibi implicatas retinent, imò his & toti concreto firmitatem conciliant.

Principium terrenum.

C A P U T II.

De Partibus Corporis humani.

§. I.

CORPUS humanum cum nihil aliud sit, quàm structura fibroso-vasculosa, diversi generis in se comprehendens succos, haud immeritò dividi solet in Partes *solidas* seu *firmas*, & *liquidas* seu *fluentes*; vel in *sensibiles* atque *insensibiles*. Partes *solidæ* dicuntur, quarum particulae componentes sibi invicem firmiter con-

Divisio partium corporis

in solidas & fluidas.

con-

connexæ manent, eundemque inter se situm retinent: tales sunt *similares* ex coalitu particularum elementarium firmo natæ, *Fibrarum* nomine venientes: *dissimilares*, ex coagmentatione similarium oriundæ: & *organicæ*, ex fibris & vasculis pluribus aut paucioribus invicem connexis, ac debitam structuram sive conformationem nactis, constantes, atque certis vel debitis functionibus mechanicè perficiendis destinatæ.

Partes solidæ.

II. Partes ergo tales *firmæ* sunt v. gr. *Vasa* humores intra se fluentes coërcentia; atque *Organa* s. *Instrumenta* varia, taliter contexta, connexa, & figurata, s. conformata, ut ob singularem hanc fabricam certos quosdam motus perficere & exercere queant, si causa movens accedat. Ubi facultas edendi hos motus *Functio* à Celeberr. *Bærhavio* vocatur, s. *Actio*, quæ non nisi per leges mechanicas fiat & explicari queat; atque eapropter in istis partibus firmis deprehendi ait fulcimenta, columnas, trabes, propugnacula, hypomochlia, cuneos, vectes, trochleas determinantes, funes, prela, folles, cribra, filtra, canales, ac receptacula.

Fluidæ partes.

III. *Fluidæ* partes vocantur, quarum particulæ continuo motu inter se invicem agitantur, rotantur. Continentur autem intra partes solidas, seu vasa & vascula omnivaria, arterias, venas, tubulos lymphaticos, nervosos &c. inque his moventur, miscentur, separantur, mutantur, in motu suo determinantur; atque sic reciprocè vasa cum annexis instrumentis agitant, horum parietes perpetuâ allisione atterunt, mactant, iterumque restitunt. Ubi tales actiones fiunt & explicari solent juxta regulas hygrostaticas, hydraulicas, mechanicas in universum; adcuratissimâ habitâ ratione texturæ s. naturæ & craseos uniuscujusque humoris, & actionis ejus.

IV. *Partes insensibiles corporis, rectius secundum Waldschmidium intelligibiles dictæ, sunt minutissimæ illæ molecule elementales, ad compositionem corporis accedentes, quæ in sensus non incurrunt, licet revera existant, & ratione atque effectu facile demonstrari possint, dum earum ope natura, crasis & textura humorum, non secus ac medicamentorum virtutes & efficacia evidentissimè explicari valent ac solent.* *Partes insensibiles.*

V. *Sensibiles partes sunt, quæ magis compositæ existentes sub sensibili quadam formâ in sensus nostros incurrunt, & ex insensibilibus compositæ existunt. Ita v. gr. ex particulis ejusmodi minutis, in specie salinis ac sulphureis, Sanguis & Lac sive Chylus, succi corporis nostri primigenii, mediâtè constant; & per consequens totum corpus, ab humoribus nutrirî consuetum, materialiter ex iisdem erit compositum, quemadmodum id inter alia ejusdem resolutionis chymica confirmat.* *Sensibiles.*

VI. *Partes solidas Anatome discutit & explicat juxta varias Corporis contignationes, sicque dividit primò Corpus in Truncum & Artus, Truncum verò subdividit in tres Ventres, supremum sive Caput, quod Cerebrum in se fovet, medium s. Thoracem. Cor & Pulmones complectentem, & infimum s. Abdomen, quod varia in se viscera, Ventriculum, Hepar, Lienem, &c. comprehendit.* *Divisio partium solidarum.*

VII. *Partes fluidæ sunt vel Humores, vel Spiritus. Humores, qui sensum visûs subeunt, sunt vel principales, Chylus ac Sanguis, vel minus principales, qui à principalibus descendunt; atque hos dividere nonnulli consueverunt in utiles, qui aliquam adhuc corpori utilitatem & commodum præstant, in eo manentes, & inutiles s. excrementitios, qui tanquam corpori inutiles, & ubi manerent, incommodi s. molesti* *& fluidarum.*

molesti futuri, ex eo penitus excernuntur. Inter *utiles* recensentur v. gr. *Lympha*, *Bilis*, *Succus pancreaticus*; ad *inutiles* verò referuntur *Urina*, *Mucus narium*, vel *palati*, *Sudor*, &c.

CAPUT III.

De Temperamentis.

§. I.

Temperamentum elementale,

vitale,

Textura ista particularum minutarum, componens particulas similes, constituit revera eorundem *Temperamentum, elementale* dictum: sicut eadem particularum textura liquida, sanguinem componens *Crasin* hujus *seminalem* efficit, unde *Temperamentum vitale*, quod alias in calido & humido consistere dicitur, pro variâ sanguinis materiali miscelâ in universum corpus derivatur.

Definitio.

Imperverum dicitur.

II. Cùm autem in partibus fluidis consideremus temperiem & mixtionem, in solidis autem porum constitutionem, ac filamentorum mollitiem & rigiditatem, *Temperamentum*, juxta Waldschmidium, definiri potest, quod sit qualitas vel certa corporis dispositio, à fluidorum legitimâ temperie & mixtione, ac partium solidarum debitâ texturâ & pororum configuratione dependens.

Sanguis temperatus,

III. Sanguis profectò is *temperatus* & probè mixtus dici meretur, cujus omnes & singulæ particulæ convenienti ordine, magnitudine, situ, motuque inter se ita conveniunt, ut nulla qualitas præcæteris aliquod prædominium obtineat.

Reputat definitiones

IV. Quod autem vulgò de quatuor *Temperamentis* dicitur, quasi *Elementis* quatuor sint innixa, illud falsum omnino est. Eatenus tamen ea concedi & admitti possunt, quatenus statuitur, quòd quorum sanguis abundat sale volatili oleoso acri, ii dici possint

possint *Temperamento cholero* esse præditi. Sicut
 qui Sal fixius cum particulis occultè acidis prædo-
 minans habent, *Melancholici*: quorum item sanguis
 ex debitâ balsamico-gelatinosarum particularum
 prædominantium mixturâ constat, sanguinei; ac
 tandem, quorum lymphâ obruit salia & sulphureo-
 leofas sanguinis particulas, *Phlegmatici* nuncupari
 consueverunt.

V. Adeoque parum referet, siue dein juxta Ari-
 otelicos talia temperamenta dicamus aut vocemus
calida & humida, calida & sicca, frigida & humida,
frigida & sicca; siue juxta Galenicos *sanguinea, cho-*
lerica, phlegmatica & melancholica; siue tandem juxta
 Astrologos, *solaria, lunaria, jovialia, martialia, sa-*
ternina, mercurialia & venerea appellemus.

VI. Ad intelligendam verò melius obscuram
 eam, atque dubiis multis involutam de *Tempera-*
mentorum naturâ & varietate doctrinam, notare ju-
 bet *Waldschmidius* in *Institut.* Sanguinem humani cor-
 poris è particulis indefinitæ figuræ, seu texturæ ma-
 ximè variantis, componi, acidis, sulphureis, salinis,
 gelatinosis, gummeis, aquosis, aliisve, quæ diversis
 eorum superficierum, vel extremitatum ac promi-
 nentiarum angulis, varios poros, seu interstitia varia
 forment, ut materia primi elementi, seu subtilissi-
 ma Mundi, nunc citius nunc tardius, prout plus vel
 minus in motu suo rectilineo siue etiam spirali im-
 peditur, ea torrentis instar permeet, atque sangui-
 nem nunc velocius agitet, & *Temperamentum cali-*
um producat; nunc verò eundem segnius commo-
 vat, & *Temperamenti frigidi* auctor existat.

VII. Quòd si Sanguis ex debitâ balsamico-gela-
 nosarum particularum mixturâ constat, adeoque
 sulphuræ lactææ, in corde promptè rarefcentes, ad
 nutritionem valdè idoneæ, in eo prædominentur.

Assimilati-

= omni

Elementum

in temperam-

= entis

*Sanguinis
 particula
 componen-
 tes,*

*Sanguis humani
 corporis, cuius oculus
 à Waldschmidius in Institut.
 h. fig. 1. texturæ variæ
 autis acidis, salinis,
 gummeis, aquosis.*

*Quale sit Temperamentum
 calidum*

Temperamentum frigidum.

Tempera-
mentum
sanguine-
um.

Temperamentum communiter appellatur *sanguineum*.

Cholericum.

Quorum verò sanguis abundat sale volatili oleoso, inflammabili, unde spiritus evadunt magis ignei, corpus calidius, pulsus vehementior, somnus brevior, faciei color minus floridus aut rubicundus, habitus corporis ad siccitatem magis inclinans, illi *Cholerici sive Temperamento bilioso* præditi, ad iram valdè proclives esse dicuntur.

Phlegmaticum.

VIII. Quorum porrò Sanguis pluribus lymphaticis, serosis sive aquosis, plus minus crassis, aut viscidis, pituitosis, salia activa & sulphura valdè diluentibus, obtudentibus, sive deprimentibus particulis abundat, *phlegmaticam, serosam aut pituitosam Temperiem* possidere creduntur; atque hi Homines somnolenti sunt, pallido faciei & totius corporis colore, cum aliquali mollitie præditi, facilè frigent, crebrò sputant, ingenii sunt hebetioris vel tardioris, sanguinem habent minus fermentescibilem, atque hinc vasa sanguiveha non adeo distenta.

Melancholicum.

IX. Si verò particulæ occultè acidæ, pituitosæ, salinæ fixæ, terrestres & fœculentæ præ aliis in Sanguine prædominium tenent, *Temperamentum* audit *melancholicum*, subinde *atrabilarium*, quo præditi Homines evadunt cogitabundi, tristes, melancholici, hypochondriaci, semper in uno peccantes extremo, modò nimis voraces, aut abstemii maxime, ab alimentis assumendis pertinaciter abstinentes: ut plurimum tristes valdè, solitudinem amantes, & consortia Hominum fugientes; aliquando tamen etiam in hilaritatem profusi; alvum habentes modò fluidiorem, modò-segniorem, sicciorem, aut contumaciter obstructam; valetudinarii semper, & nunc de his, nunc de aliis incommodis querentes, vagabundi, inconstantes, nunquam contenti, increduli, undiquaque medelam sollicitantes, quamprimum

pigriore =

num

um Temperies ista in Intemperiem, vel Cacochy-
 iam melancholico-scorbuticam, aut hypochon-
 iacam, prout fieri sæpius consuevit, conversa fue-

X. Sed enim ejusmodi Temperamentorum Spe-
 cies vix unquam *simplices* invenire datur; quin *com-*
positæ semper ita existunt, ut adcuratè omnes sive
 enumerare, sive describere minimè possibile sit, cum
 ppendeant unicè à diversâ mixturâ sive crasi par-
 ticularum minimarum Sanguinem & Humores com-
 ponentium, salinarum, acidarum, alcalinarum, sul-
 phurearum, aquosarum, volatilium, fixarum, terre-
 rum, gelatinosarum, aërearum, &c. Quis autem
 quam proportionem diversissimam talium inter
 molecularum in compositione humorum apud
 singulos Homines divinare vel determinare exactius
 potuit? Denominatio tamen semper à potiori con-
 venit fieri, id est, ab iis particulis, quæ prædomi-
 nant in Humoribus tenent; hincque *Temperamenta*
mixta, sive *composita* statui debebunt, v. gr.
 quando duplicis generis particulæ simul abundant,
 talescunque demum illæ fuerint; unde *Temperies*
 surgunt *Sanguineo-biliosæ*, *sanguineo-pituitosæ*, *sanguineo-melancholicæ*, *sanguineo-serosæ*, *salsæ*, *acidæ*,
alcalinæ, *sulphureæ*, *bilioso-salsæ*, *bilioso-melancholicæ*,
bilioso-serosæ, & sexcentæ aliæ.

*Tempera-
 menta com-
 posita.*

XI. Dum autem in designandis ejusmodi Tem-
 peramentorum differentiis Humorum nominibus
 utimur juxta Veterum doctrinam, eo ipso neutiquam
 improbatam volumus eorundem opinionem de exi-
 stentiâ quaternarii Humorum numeri in Sanguine,
 quæ hactenus non potuerit solidè evinci, quatuor
 ejusmodi Humores in Sanguine formaliter existere,
 sive naturaliter, sive præternaturaliter constituto,
 immo enim *Bilem*, *Phlegma*, *Melancholiam*, aut *San-*

*Quaterna-
 rius Humo-
 rum nume-
 rus ima-
 ginarius.*

guinem propriè sic dictum, tanquam humores à se invicem essentialiter distinctos, in eo hæcenus invenire, aut demonstrare potuit. Anile verò, & vanum est Antiquorum refugium, quando in Sanguine per Venæsectionem extracto quatuor istos Humores præcipitari, adeoque demonstrari posse contendunt, tantum enim abest, ut illi sub diversâ ejusmodi facie præextiterint, ut potius verosimilius ac probabilius sit, eos ex turbatâ Sanguinis, per Ven. Sect. extracti, mixtione ab aëre externo factâ, atque particularum spirituofo-volatilium exhalatione, recens combinatos vel productos esse.

Tempera-
menta juxta
qualitates
commenti-
tia.

XII. Sed & infirmo stant talo denominationes Temperamentorum, atque divisiones in *calidum*, *frigidum*, *humidum* & *siccum*; in *calidum* & *humidum*, *calidum* & *siccum*, *frigidum* & *humidum*, *frigidum* & *siccum*; utpote desumptæ à quatuor fictitiis illis Aristotelico-Galenicorum Qualitatibus primis, *Caliditate*, *Humiditate*, *Frigiditate* & *Siccitate*; quum enim fundamentum illarum consistere tantum videtur in testimonio Sensuum, & in relatione ad Sensus nostros lubricum certè illud & infirmum planè est, quoniam Sensus nostri in explorandis illis qualitatibus à scopo sæpius multum aberrant, mentemque incautam facile in errorem deducunt, dum eadem v. gr. Aqua calens uni Homini visa calidior, alteri minus calida; imò unius ejusdemque Hominis diversis membri plus minus calens obveniet.

Comparatio.

XIII. Interim Temperamentum *calidum* & *humidum* cum *sanguineo*, *calidum* & *siccum* cum *bilioso*, *frigidum* & *humidum* cum *pituoso* seu *phlegmatico*, *frigidum* & *siccum* denique cum *melancholico* comparari facile potest.

Temperies
partium so-
lidarum.

XIV. Neque tamen à *fluidis* tantum, sed & à *solidis partibus* dependere Corporum Temperamentum palam

illam est; quatenus in solidis considerata venit
 versa fibrarum componentium textura, atque ex
 is compositarum partium structura, conformatio,
 et configuratio, in singulis Hominibus peculiariter
 determinata, ut inde exurgant differentes rigidi-
 tatis seu firmitudinis, aut mollitiei & teneritudinis
 articularum, nervorum, membranarum, tendinum &
 musculorum gradus, ob quos unus Homo fortio-
 ri sive robustiorem, alius autem teneriorem, ac
 debiliorem naturam habere dicitur; id quod in Me-
 dica Praxi præprimis & singulariter notare oportet,
 quidem felicem illius successum habere velimus.

XV. Quin & eadem determinata fibrarum & mem-
 brarum textura atque conformatio efficit, ut ipsa-
 rum quoque motiones & oscillatoria agitationes di-
 versimodè ab occurrentibus objectis producantur,
 in his quidem Hominibus vehementius, in aliis
 minus sive mitiore cum percussione contingant;
 que sic diversæ etiam cogitationes ab uno sæpius
 eodemque objecto in diversorum Hominum men-
 tibus exoriantur. Dependent hinc *Idiosyncrasia*,
sympathia & *Antipathia* Hominum, sive certæ di-
 spositiones & conformationes fibrarum membra-
 rum ac nervearum in organis præcipuè senso-
 riarum propter quas unus Homo v. gr. amat rem hanc,
 cum alius forsan horret & odit, unus Caseum, Bu-
 tum, Lac, Vinum deperit, alius eadem ferre ne-
 quit; horrent aliqui Feles, ita ut in deliquia animi
 in præcipiti cadant, sicubi in Conclavi forsan, insciis etiam
 his hæreant; alii hæc animantia magni faciunt, &
 curare optimè possunt.

XVI. Notandum verò, tales *Idiosyncrasias* ple-
 rumque *congenitas* vel *nativas*, quippe cum Hominibus
 nasci esse, quando Prægnantes vel horrorem quendam
 improvise à talibus occurrentibus animalibus

Origines
Idiosyncra-
sia, Antipa-
thia, Sym-
pathia.

Idiosyncra-
sia congeni-
ta.

adventitiæ.

conceperunt, vel hæc aut illa alimenta ad nauseam usque, appetitu sic urgente, comederunt, ac deinceps fastidire cœperunt. Interdum autem ejusmodi *Antipathiæ* sunt adventitiæ, acquisititiæ, quando nimirum Homo cibum aliquem valdè desideratum magnâ cum aviditate copiosissimè devoravit, & postea per reliquam vitam ita fastidivit, ut sine horrore vel nausæa ori ingerere amplius nesciret.

*Hysterica-
rum Idio-
syncrasia.*

XVII. Cùm autem hystericis Fœminis, atque etiam hypochondriacis utriusque sexûs Hominibus familiaris soleat esse *Idiosyncrasia* sive *Antipathia*, modò hæc, modò illa, ut v. gr. ferre nequeant odores Flor. Rosarum, Tunic. Lilior. alb. Moschi, Ambræ gryf. Zibethi, aliarumque rerum fragrantium: imò vel sapes quandoque tolerare harum aut illarum Aquarum destillatarum, hujus aut illius Remedii sive alterantis sive purgantis nesciant, maximè convenit Medico Practico, antequam suis quid Ægrotantibus præscribat, studiosè prius interrogare, quid Patiens quisque facile tolerare queat, nec ne, sicque ab iis abstinere, quæ adversa ipsi sunt, ac nauseam certam pariunt, vel planè in animi deliquia eundem conjicere valent.

*Tempera-
mentorum
differentiæ
astrologica
vane.*

XVIII. An verò Siderum errantium Aspectus inter se diversi, conjunctiones, oppositiones &c. variæ, aliquid ad Temperamenti mutationem, quem admodum nonnulli sibi imaginantur Medici Astrologi, contribuere valeant, & fluida nostri corporis diversimodè pro phasium mutatione alterare, id verò in dubium meritò vocamus, si Solis atque Lunæ, tanquam Luminarium Cœli maximorum, efficaciam qualemcunque excipiamus, Atmospheram, quam inspiramus continuè, Spiritus & Humores corporis per excitatas Terræ exhalationes multivarias diversimodè afficientem. Ut adeo d

nom

ominationes illas atque divisiones Temperamen-
 torum in *solaria*, *lunaria*, *venerea*, *mercurialia*, *jovialia*, *martialia*, *saturnina*, non nisi pro suavis
 insomniis, ludicrisque fabulis Astrologantium Me-
 dicastrorum habeamus.

*Non dant Temperam-
 Astrologica in
 . . .*

XIX. Tandem hoc non prætereundum, quo-
 iam fluidæ nostri corporis, solidæque partes, fluidis
 transitum perpetuum concedentes, vicissitudinibus
 mutationibus diversis in singula ferè momenta
 obnoxia sunt, ipsa quoque Temperamenta Homi-
 num *mutabilia* esse, & quidem pro ratione Tempo-
 rum anni Regionum, Ætatis, vitæ Conditionum,
 animi passionum, & Alimentorum diversorum, actu
 so variè mutari, ita ut, qui suâ naturâ sanguineus
 . gr. fuit, evadere queat cholericus, melancholi-
 us, &c.

*Temperie-
 rum me-
 tatio.*

XX. Quin hujus ipsius Rei respectu tota Ho-
 minum vita non malè distinguitur in quatuor æta-
 tes, nimirum in *Infantiam* ac *Pueritiam*, quæ ad an-
 num ætatis decimum quartum vel quintum sese ex-
 tendit: *Adolescentiam* & *Juventutem*, inde usque ad
 annum 25. pergentem: *mediam* ac *virilem Ætatem*,
 25. usque ad quinquagesimum vel sexagesimum
urgentem; ac denique *Senectutem*, ad terminum
 vitæ porro durantem; quam Senectam aliqui ulte-
 rius dividunt in *virilem*, intra quinquagesimum &
 sexagesimum annum existentem; *mediam*, inde ad
 septuagesimum & ultra protensam, & *decrepitam*,
 cum infirmitatibus & incommodis diversis jugiter
 conflantem, abhinc ad extremum vitæ halitum
 durantem, & cum morte finientem.

*Ætates dif-
 ferentes Ho-
 minum.*

CAPUT IV.

De Vita & Sanitate Corporis humani.

§. I.

Vitalitas.

CUM humanum corpus è fluidis & solidis partibus mirabiliter sit contextum, hasque Anatome pandere soleat, jam videndum est, in quonam præcisè Actus ejus vitalis, seu *Vita* consistat & *Sanitas*.

Vita duplex.

II. *Vita* est vel Hominis vel Corporis humani; *illa* non est nisi debita Animæ rationalis, sive Mentis & Corporis arcta conjunctio; *hæc* verò est reciproca, eaque continua partium corporis inter se agitatio blanda. Atque sic *Vita* talis *formaliter* in machinæ corporis motu, seu actione vel actuazione consistit; usque adeo ut si motus illi planè cessent, & restitui promptè amplius nequeant, mortuum dicatur corpus.

Sanitas.

III. Quòd si proin rectè & debite motus omnes, tam vitales quàm animalas in corporis machinâ peragantur, ad quos quidem à naturæ benignitate fabricata, destinata fuit, *sana* illa vel *Sanitate*, hoc est, *Vitæ integritate* pollere dicitur. Sin verò perversè ac vitiosè motiones hæ aut illæ in corpore contingant, *Machina* ipsius malè habere, labefactata esse, ægrotare, seu *Morbo* afflicta pronunciatur.

*Morbus.**Principium vitæ.*

IV. Cùm autem Machinæ nostri corporis vita in motu consistat, quæritur, quodnam sit, quod machinam primariò moveat, seu quod vitam impertiat? Resp. Principium istud internum, quod principaliter actuat, & movet machinam hanc animale, *vitale* ab effectu appellatur, quod aliàs etiam speciali nomine *Anima* dicitur. Quo nomine tamen non intelligimus aliquam substantiam immaterialem, quia

quia 1. est in quibusdam divisibilis. 2. quia alias
 foret indestructibilis. 3. quia in non rationalibus
 esset planè inconceptibilis seu etiam inintelligibilis.
 Usque adeo ut qui heic præcisè Animam rationalem
 ve Mentem pro Vitalitatis, omniumque vitalium
 actionum præcipuo auctore, & principali causâ sive
 principio nobis obtrudere fategerunt, nescio quo
 convaturiendi pruritu excitati, sive Homines pro-
 prius Bestiis, sive has magis Hominibus cognatas esse
 velint. Utut autem horum Virorum sententiæ, lu-
 tricæ profectò ac periculosa, aut certè obscura, &
 non nisi multis clarorum verborum ambagibus ex-
 plicabili, seu verosimili reddendæ, minus subscri-
 bere, novumque tale Systema Medicinæ approbare
 per omnia nequeamus, haud tamen eapropter tam
 celebrium & in Praxi felicissimorum Medicorum
 bonæ famæ quidquam derogatum cupimus, sed ob-
 laxè potius eos rogamus, ut si quæ nobiscum com-
 municare volunt doctissima meletemata, ea stylo fa-
 ciliore, clariore, ac citius inter legendum intelli-
 gili, Tyronum, vel horum etiam Præceptorum in gra-
 tiam proponere dignentur, benè memores, Vitam
 brevem esse, Artem longam, temporisque adeo pre-
 ciosi rationem habendam, quò citius quis Medicinæ
 fundamenta, clariusque addiscere, comprehendere,
 suæ memoriæ imprimere, vel explicare etiam queat.

*Systemata
 perspicuo
 stylo tra-
 denda.*

V. Revera ergò *principium* hoc *vitale* erit *materiale*,
 toti viventi coextensum, & propter actionum va-
 rietatem omnibus partibus ac organis intimè præ-
 sens, simulque ob earundem celeritatem, vehemen-
 tiam ac diuturnitatem summè activum ac mobile.

*Principium
 vite est ma-
 teriale.*

VI. Hæc & similia attributa non conveniunt,
 præterquam subtilissimæ cuidam, volatilibus, ac
 nobilissimæ materiæ, ob id à Medicis, analogicè li-
 quet tantum, *spiritus* appellata.

Quid Spiritus vitalis.

VII. Intelligitur nempe hoc ipso nil aliud quàm *Sanguis*, aut Succus huic analogus in aliis Animalibus seu Brutis, in subtilissimam substantiam resolutus, & exactissimè volatilifatus in præcordiis, tam per continuam sui fermentationem, quàm per non intermissam aëris inspirationem: unde pro actuatione totius machinæ corporeæ unâ cum sanguine ulterius ex corde quaquaversum distribuitur.

Fundamentum vitalitatis.

VIII. *Fundamentum* ergo *Vitæ* s. *Vitalitatis* consistit in Spiritibus, vel in Sanguine (aut Succo in Brutis non sanguineis huic analogo vitali) utpote è cujus penu continua Spirituum, & concatenata velut est reparatio vel regeneratio. Hujus ergo legitima crasis, debitus particularum inter se motus, simulque blanda per tubulos suos circulatio non interrupta, hinc oriunda lenis incandescencia, & spiritualescentia, tandemque Spirituum in Cerebro jugiter facta secretio, & per nervos in universum corpus distributio, *radix* est *Vitæ sanæ* vel *agræ*, *longæ* vel *brevis*.

An vita prolongari possit.

IX. An autem *Vita* prolongari possit, meritò quaeritur? Ubi notandum, terminum *Vitæ* naturalem, quem omnia corpora secundum naturæ leges habent, in Sanguine & Spiritibus fundatum esse, hincque Adamum etiam ante lapsum naturaliter mortalem fuisse, utut immortalitatem sibi per Arborem vitæ, & peccati omissionem procurare vel servare potuisset. Cæterum *Diætæ* sive debitum vitæ victusque Regimen conservat quidem vitam sanam, sed eam tamen non prolongat: ut ridendus ea propter sit Deodatus in *Pantheo*, conservationem Sanitatis solius *Diætæ* beneficio ad 120. annos possibilem faciens, quin potius *Vitæ* prolongatio, ab eo, qui Vitam Mortemque in suâ manu tenet, Cœli Terræque Conditore benignissimo, est arcessenda, etiam per natu-

naturalia ac sublimia remedia id efficere potente, qualia in Regno vegetabili se invenisse credidit *Helmontius* in *Cedro*, naturæ incorruptibilis existente, cui *Tackius Juniperum*, & *Starckius* in *Pyrotechniâ Terebinthum* substituit. Sed cum *Alcahest*, quo *Helmontius* remedium è *Cedro* præparavit, vel non esset, vel nobis saltem planè incognitum, ejus quoque præparatio impossibilis hucusque fuit. Alii verò idem Remedium in *Lapide philosophico*, in *Arcano* vel *Tincturâ solari*, in *Panacæis* suis, in *Auro potabili*, vel aliis *Arcanis* frustra quæsi verunt, suæque vitæ terminum ad ætatem usque senectam prolongare minimè potuerunt.

X. Plura itaque, vitalitatis respectu, Homo cum Brutis habet communia, *sed ipsi dein Homini propria alterius est Anima rationalis*, substantia illa verè spiritalis, immortalis atque inalterabilis, à naturâ corporis essentialiter distincta, ejusque proin œconomia & functionibus penitus exclusa, atque solas Intellectus ac Voluntatis actiones immateriales seu inorganicas, sibi quæ proprias, perficiens. Ex architectura tamen ejus *unione cum corpore animali* Sensuum oboriuntur ministeria, atque exercitia in intelligendo, percipiendo, ac judicando, ita ut occasione certæ commotionis Spirituum animalium, & tubulorum Cerebri medullarium, certi formentur conceptus, imaginationes certæ, ac phantasmata determinata in Animâ, subinde erronea ac delira, quando illi commotiones seu agitationes perversâ quadam ratione, sive vehementius, sive remissius contingunt; sicut è contrario pro Voluntatis imperio diverso, certæ Spiritibus animalibus, tubulisque nervosis agitationes imprimuntur, ad excitandos motus voluntarios contribuentes.

*Actiones
cum Brutis
communes.*

XI. *Sanitas* itaque est ea constitutio sive dispositio partium tam fluidarum quàm solidarum; ob quam

Quid Sanitas?

quam corpus aptum est actiones omnes tam vitales, quàm animales, & genitales exercendi secundum naturam. Quando proin Homo tales actiones edit, vel exercere valet cum aliquâ facilitate, oblectamento, & constantiâ, *Sanus* habetur: sicut vicissim, si easdem exercere nequit, aut non nisi cum aliquâ molestiâ, dolore, citaque defatigatione perficit, ægrotare dicitur, talisque corporis ejus status, sive dispositio præternaturalis, *Morbus* vocari consuevit.

XII. Constitutio proin illa meritò consistere dicitur in legitimâ Partium fluidarum, sive naturali secundum minimas particulas temperie, crasi, aut mixtione; & in fibrarum, membranarum, atque canaliculorum debita stabilitate, conformatione & configuratione.

CAPUT V.

De Spiritibus.

§. I.

Quid Spiritus.

S*piritus* in Corpore humano est substantia liquida volatilis, à compedibus, qui illam detinebant, liberata, atque de particulis aëreis, lymphaticis, ac nitroso-subtilissimis blandis maximè participans.

Spirituum genesis.

II. Spiritus *materialiter* est ex Sanguine, *formaliter* autem per hujus particularum motum intestinum, & aëris inspirationem generantur. Sed resolutio talis sanguinis, & in substantiam spirituofam volatilifatio vix, nisi cum tantillâ ejus incalescentiâ ac velut accensione, propter crasin ejusdem salino-volatilem oleosam, & quasi nitro-sulphuream contingente, fieri potest.

Eorum divisio.

III. Sanguinis ita attenuati, resoluti, & quodammodo accensi subtilissimæ portiones, quasi flammæ, sunt isti *Spiritus*, unde ob id non immeritò à quibusdam

quosdam *luminosi* dicuntur, seu *lucidi*, cum in sua natura omnes lucis proprietates reverà possideant : qui dum in M. S. micant & gliscunt, *spiritus vitales* dicuntur ; dum verò in Cerebro & Nervis liberiori lumine radiant, *animales* appellantur ; sicuti iidem, quatenus ova fœcundant, sub fœcundo congressu, munere *genitales* dici solent. Atque hinc est quod illi Animæ vitalis seu brutalis substantiam bipartitam faciant, *igneam* nempe seu *flammeam*, & *luminosam*. *Lux* autem non est qualitas, sed subtilis materia in continuo motu constituta. *Vid. Digby de Immort. Anim.*

IV. Spiritus itaque *vitalis* non est nisi subtilior pars Sanguinis, maximè activa, attenuata, & rarefacta, corpori dans vitalem calorem, nunquam tamen formam sanguinis deponens. Spiritus verò *animalis* subtilitatis gradu à *vitali* differt, ac eapropter sub formâ alicujus auræ subtilioris, invisibilis non immerito concipitur.

V. Spiritum *vitalem* hinc in Corde & Arteriis per continuam agitationem molecularum Sanguinis produci ; *animalem* verò per secretionem quandam solutoriam in corticali, vel, si mavis, glandulosâ Cerebri texturâ gigni, indeque in tubulos ejus medullares ad nervorum principia detrudi, perque hæc in omnes nervos corporis universi distribui solent ; ut ubique *sensum* atque *motum* efficiant.

VI. Spiritibus hisce alii addunt *naturalem*, seu *facultatem naturalem*, sed malè : nam hæc facultas non fundata est in officio Hepatis sanguificatorio ; quod cum falsum sit, etiam *spiritus naturalis* sponte audit. *Spiritus* etiam *genitalis* nil aliud est, quam *spiritus animalis*, qui ipse in actu generationis *genitalis* lumine venit, cum operationes genitales etiam ad animales pertineant.

Gas spirituosum.

VII. Præterea cum *Spiritus* subtilissimæ sint substantiæ ac summæ activitatis, rectè ob id à quibusdam de naturâ *Gas* esse dicuntur; pro naturâ tamen sanguinis, ceu materiæ ex qua, *Gas* hoc *spirituosum* reverà naturæ *volatilis*, *salino oleosæ* seu *salino sulphureæ* esse dicitur, quod per fermentationem & aeris resolutionem in sanguine volatilifatum, & celerimâ agitatione velut accensum, instar subtilis & occultæ flammæ coruscet, totum corpus calefaciat, & à putredinis corruptione præservet.

*Spirituum
textura
quasi coha-
rens.*

VIII. *Spirituum* horum subtilissima, & quasi radiosa textura lucida, necessariò mutuam adhæSIONEM requirit, quâ abruptâ aut in quodam loco interceptâ, non sine periculo omnes operationes cessant: hinc in suspensis discontinuatio lucis hujus spirituosæ in causa est, cur in momento omnis facultas princeps cerebri pereat, non aliâ ratione ac syncopizantibus repentè corpus pallidum, frigidum, & quasi mortuum jacet.

*Spiritus præ-
servant à
putredine.*

IX. Cum autem *Spiritus* iidem Vitæ sint radices, etiam corpus, quamdiu vivit, ab omni putredine præservabunt, virtute salino-sulphureo-balsamicâ, non secus ac *Gas sulphuris* Vina, aut alios liquores facile corruptibiles, à corruptione præservat.

*Spirituum
distributio.*

X. Denique horum *Spirituum*, accensione velut quadam genitorum, calor sive pernix motus per totam machinam se diffundit, pro operationum quarumcunque facilitatione. Non ergo Vita animalium præcisè consistit in calido seu calore, cum animalia quamplurima sint frigida; imò ipsa animalia calida suas habeant vicissitudines secundum magis & minus, ut in Senibus gelidis, cachecticis, leucophlegmaticis & similibus notissimum est. Est ergo potius calor consequens quoddam necessarium Vitæ in animalibus calidis.

XI. Animalia enim duplicis sunt generis, alia *calida*, alia *frigida*. Fundamentum diversitatis constitit in sanguine, aut huic analogo succo nutritivo. In quibus enim Hominibus succus talis sulphureus est, pinguior, magis salsus, aut etiam resolutus, volatilifatus, ac ab aëre excitatus, insignem seu rapidum valdè motum intestinum suarum particularum, quasi accensionem subit, unde caloris sensibilis per totam machinam distributio & perceptio.

XII. In *Animalibus* verò *frigidis*, ut in *aquatilibus* *frigidis*, *Insectis*, *Ranis*, *Piscibus* ferè omnibus, *Serpentibus*, &c. minùs sulphureis, sed potiùs nitrosis, aut quasi salinis mercurialibus, Sanguinis ac Succu nutritii resolutio, volatilisatio ac illuminatio fit sine li rapido particularum motu, aut saltem sine sensibili accensione.

XIII. Unde etiam Animalium calidorum vis visis longè facilius destructibilis ac dissipabilis est, & promptè quasi extinguibilis; secus ac frigidorum, quorum spiritus luminosi minùs ferventes ac subtiles, nulque subjecto seu materiâ nonnihil viscidiori retiti, non adeo faciliè dissipabiles existunt, quin et corpora etiam discissa portiones divisæ motum sensum, vitamque adhuc retinent.

XIV. Hujusmodi ergo *Spiritus volatiles* revera illi sunt, quod alii per *Animam*, alii per *Spiritus insensibiles*, alii per *Calidum innatum*, alii per *Ignem elementalem*, alii per *Flammulam vitalem*, alii per *Aerem*, vel *Præsidentem generis nervosi*, alii per aliud nomen, pro hypothesium varietate, explicare voluerunt.

XV. Cæterùm hic observanda est ista differentia *Spirituum*
 inter corpora *violenter & constantibus viribus vitalibus* *dissipatio*
preempta, & inter corpora *naturaliter ultimo senio, vel* *varia.*
turno morbo sensim emortua. In his enim univer-
 sum

sum *Spirituum* systema successivè evanescit & extinguitur, deficiente sensim supplemento, exiccatisque paulatim fibris partium; unde & animales primò tandem & vitales pereunt facultates: in *illis* verò subito, suppresso *Spirituum* impetu, & sufflaminato eorundem motu ac radio luminoso, aliquanta substantiæ eorum portio, (instar subtilis fumi aut hali-
tus, à subjectis eorum crassioribus ac viscidioribus irretita,) partibus adhuc naturaliter remanet, utut formali activitate vitali omnino destituta sint; unde & operationes vel effectus diversi à corporibus diversimodè mortuis suam originem habent.

*Actionum
magnetica-
rum origo.*

XVI. Hinc deducendæ sunt *Actiones magneticæ* omnes, qualis est, quando curaturi *Abundantiam lactis*, jubemus illud emulgere supra carbones vivos. Sic notum est, quod *Usnea*, ex Cranio Hominis violenter occisi procrescens, stupendas habeat virtutes contra *Hæmorrhagias*, quod alius *Musculus*, qui in cœmeteriis provenit, non præstat. Similiter si admoveatur manus Verrucis, aut etiam aliis Excre-
scentiis obsessas, corpori successivè mortuo, hoc putrescente evanescent illæ.

*Origo actio-
num sym-
pathetica-
rum.*

XVII. Quin & *Spirituum* horum portiones quædam, quocunque medio, vel cum partibus solidis vel per sanguinem, lac & effluvia, vel alia excreta à toto decisæ, fundamentum existere videntur omnium *Actionum sympatheticarum*, quatenus ad hæc essentialem cum suo concreto habent convenientiam, adeoque separatæ, sed ante sui dissipationem plus minùs alteratæ, similem in toto vel parte, in distans licet, alterationem inducent.

*Materia
Spirituum.*

XVIII. Materia, è quâ Spiritus animales producuntur, Sanguis est, isque arteriosus, qui è Ventriculo cordis sinistro ictibus singulis expulsus per Arteriam Carotidem ad tenuem membranam sive Meningem

ingem aut Matrem piam Cerebri & Cerebelli, inde-
que ad substantiam utriusque corticalem pervenit,
hinc in extremitatibus Arteriolarum subtilissimis
per poros invisibiles Spiritus secernuntur in tubulos
excretorios, itidem visus aciem effugientes, per quos
in in nervos, perque horum propagines in totam
corporis machinam distribuuntur.

XIX. Unde liquet, Spirituum animalium gene- *Modus ge-
nerationis.*
tionem non per fermentationem aut coctionem
mandam præcedaneam, neque per præcipitationem
nalemcunque fieri; sed per solam transcolationem *Spiritus animæ.*
subtilissimam Sanguinis portionem è poris infinitis
tubulos excretorios seu medullares quovis arterio-
rum ictu exprimi, indeque in Nervos indefinente
fluxu propelli.

XX. Nervi autem omnes, dum intra Medullam *Nervorum
status.*
cerebri ac Cerebelli latitant, tubulosi, fibrosi & pul-
si existunt; à Medullâ verò exeuntes piæ Matris
propagine, ceu vaginulâ, involvuntur, quâ defensi
duram Matrem Cerebri pergunt, ab eaque novo
volucro vaginaceo instructi è Cranio & Vertebra
rursi emergentes firmi, robusti, in omnes corporis
angulos disperguntur.

XXI. Nervorum involucra interim, à piâ du- *Nervorum
involucra.*
que Meninge suppeditata, Vasis sanguiferis, lym-
phaticis, aliisque, arctissimâ texturâ ubique investi-
tur, ac donantur, sicque Nervum, ut talem, non
fiunt, sed ejus duntaxat tubulis fibrosis colligan-
tis, firmandis, deducendis inserviunt, & sic lucem
merantur satis claram ad diversos, in Nervorum
substantiâ contingentes, morbos explicandos.

XXII. Extremitates verò Nervorum omnium, *In extremi-
tatibus de-
ponuntur.*
tes, ad quas destinantur, ingressuræ sua involucra
ponunt, & statim expansæ in formam s. speciem
quissimâ alicujus Membranae, vel in mollem pul-
pam

pam expanduntur, in iis Sensum vel Motum producturæ.

*Phænomena
Nervorum.*

XXIII. Notandum heic autem, compressâ, obstructâ, exesâ, discissâ aut putrefactâ Cerebri ac Cerebelli medullâ, omnem actionem, quæ quidem per Nervos exerceri consuevit, statim aboleri, licet Nervus in suâ integritate & membranis illibati extent. Notandum porrò, Nervos ubique locorum in corpore utut in statu sano laxos, molles, pendulos, obliquos, curvos, retrogrados &c. existentes, promptissimè nihilominus suos motus perficere; compressos verò aut ligatos, utut aliàs integros, omnem movendi sentiendique potentiam iis in partibus amittere, quæ extra ligaturam sitæ sunt. Unde concludendum, Nervos liquorem medullæ Cerebri indefinenter recipere, & per eum munia sua jugiter expedire, etiam sine vibratione, quam ab extensione pulsatarum fibrarum nonnulli derivare voluerunt.

*Spiritus
ex sententia
certa.*

XXIV. Spirituum itaque animalium existentiam & decursum per nervos in universum corpus strenuè asserimus, utcunque ejus præsentiam ac motum nullus assequatur oculus; neque ligaturæ, vulnera, puncturæ, suctiones, antlia pneumatica, injectiones ipsos conspiciendos præbeant; nec etiam cavitas Nervorum ullâ arte demonstrari queat: quoniam plurima in hoc Mundo existunt subtilissima corpuscula, omnem oculorum aciem effugientia.

*Sanguis &
Spiritus
activè se
habent.*

XXV. In Machinâ igitur nostrâ corporeâ, verè hydraulico-pneumaticâ, Sanguis & Spiritus principii motus seu activi locum maximè tenent; partes verò solidæ passivum existunt subjectum, quæ ab illis in motum concitantur vitalem; quanquam his partibus solidis renitendi vis, hincque reactio denegari nequeat.

CAPUT VI.

De Actionibus s. Functionibus Partium Corporis, Nutritione & Augmentatione.

§. I.

Operationes s. Actiones Corporis viventis sunt *Actiones Corporis.* certi motus & agitationes partium ejus fluidarum & solidarum, nisu atque renisu inter se peracti consuetæ, & Functionum nomine insignitæ. Atque hæ Actiones omnes Machinæ nostri corporis respiciunt conservationem ejus vel *in individuo*, vel *in specie*: illæ aut respiciunt *esse vitale* simpliciter, aut *esse animale*; unde ad tria generalia Capita omnes corporis operationes seu functiones rediguntur, nempe ad *Vitales, Animales & Genitales*.

II. *Vitales actiones* eò sunt directæ, ut corpus *Finis actionum vitalium.* conservetur & roboretur in suo vigore vitali, omnesque partes solidæ pro obeundis melius & promptius actionibus organicis, debitam magnitudinem consequantur.

III. Cum enim *principia corporis activa* sint in perpetuo motu, adeoque continuam patiantur partem *alterationem*, partim *jacturam*, necesse est, ut hanc redintegratione etiam totius Vitæ vigor vitalis restauretur, & quantum possibile exaltetur.

IV. Nam Spiritus sub continuo actionum exercitio subtilitate suâ magnam partem privantur, *Spiritus jactura sub actionibus.* per poros aliave loca frequenter exhalantes, in quorum supplementum impenditur Sanguis, cujus massa præterea quoque in partibus solidis, nunc in earum substantiam perfectè convertitur, nunc verò alterata solum nonnihil in iis, per poros hinc tota successivè & insensibiliter transmittitur; idque tam *naturaliter* post accretionis annos, quam *præternaturaliter* per

exercitia, aut vehementiores corporis motus, aut alias similes causas.

Transpirationis effectus.

V. Ut silentio præteream partes Massæ hujus effetas, crebrioribus circulationibus, & in præcordiis susceptis fermentationibus, resolutas, copiosè itidem per cutim exhalantes: nec non unà cum his, ex partibus solidis, inprimis carnosiss, humorem roscidum, & mucilaginosum, ceu proprium earum nutrimentum, ex massa sanguinea elaboratum, sensim sensimque per poros dissipabilem. Usque adeo massa sanguinea est in continuo restaurationis & perditionis motu, ut juxta Sanctorii *Staticam Medicinam* unica die naturali per insensibilem expirationem tantum evacuetur, quantum per alvum 15. dierum cursu.

Transpiratio non fit à solo calore.

VI. Perditio verò hæc nullo modo fit à solo calore, cum hujus actio, præsertim si vivâ flammâ fuerit excitatus, universim omnia humida mista siccet: in tophos & carbones, atque copiosam remanentiam relinquat, secus atque in corpore nostro evenire solet, in quo nullibi tale Sanguinis caput mortuum naturaliter obvium est.

Succi nutritii absorptio.

VII. Quin potius aëris inspirati adjumento instantum resolvitur & volatilifatur Massa sanguinea, & exinde separandus nutritius Succus, ut vel sponte, vel leni accedente calore, totus à sero absorptus successivè exhalet.

Nutrientiæ necessitas.

VIII. Ut ergo insignes hi defectus refarciantur, ac simul quoque corpus materiæ appositione ad legitimam perveniat magnitudinem, *Alimentorum assumendorum* & hinc elaborandi *nutrienti* imminet necessitas, quibus restaurentur partim partes absumptæ, nutrienti appositione & assimilatione, in quo consistit *Nutritio*; partim augeantur membra omnia perfectiore ejus agglutinatione, pro aptitudine ad functiones faciliore, in quibus consistit *Augmentatio & Accretio*.

IX. Ita ut *Nutritio* & *Augtio* majoris duntaxat, & *Nutritio* & *Augtio* minoris ratione differant, quòd nempe *Nutritio* sit *Augtio* differens, & *Augtio* sit perfecta *Nutritio*: quarum *Augtio* differunt gradus. *Augtio* sc. *nutritio*, per totum vitæ cursum, hæc seu *Augtio* tantum ad certos annos, tam ob partium augendarum ad majorem extensionem resistantiam, quam ob nutrimenti pro perfecta assimilatione & agglutinatione ineptitudinem, durare naturaliter solet.

X. Ad *Nutritionis* proin actionem probè intelligendam sciendum, isto nomine non simul restorationem partium fluidarum, quæ per transpirationem similiter particularum insensibilium quotidie immittuntur, in externam atmosphæram avolantium, exprimi, sed intelligere potius nos restitutionem molecularum minutissimarum, quæ per circuitum humorum indefinentem, & actionem continuam fibrarum muscularium, è solidis partibus deteruntur. Tritæ humoribus miscentur, moventur, ac demum auras liberas exhalant.

XI. Nimirum præsupponendum heic, omnes partes nostri corporis solidas constitui ex aliis micribus, Vasa ex vasculis, Ossa ex ossiculis &c. processumque sic fieri posse usque ad particulas omnem sensuum aciem fugientes, non tamen in infinitum, nutrimenti Humorūque naturā aliud docente. Sed præsupponendum, Solida corporis nostri cum Fluidis comparata, pauca admodum dari, hæcque ex multis fibrillis esse contexta, & in suo ortu concreta ex subtilissimo colliquamenti Ovulorum liquido, ipsi nervorum succo simili. Præsupponendum ulterius, tam concretionem non fieri nisi per motum particularum colliquamenti spissarum incomprehensibilium, gradus fluiditatis innumerabiles transeuntium, ubi ex subtilissimo liquore stabilita Solida primò tenerrima,

nerrima, & Fluidis adhuc ferè simillima, tandem continuato motu in solidissimas partes convertuntur: ut adeo particula subtilissima fluida evadat pars Solidi inde formandi, quamprimum aderit superficierum similitudo & vis quædam cohæſionem ejus cum reliquis partibus solidis efficiens. Cohæſio autem iſta in fibrâ solidâ jam factâ optimè producitur, ſi in Solido ſit locus capax, à perditâ quadam particulâ relictus, ſimulque in circulante humore molecula adfuerit, mole, figurâ, ac ſuperficie ſi naturâ illi reſpondens, atque vis acceſſerit, quæ illam loco vacuo intrudere & applicare potuit.

*Nutritio fit
in extremitatibus fibrillarum.*

XII. Quibus præſuppoſitis tenendum, Nutritionem, ceu aliquam ex ultimis & perfectiſſimis naturæ actionibus, in Vaſculis ſ. Fibrillis minimis per advectum liquorem ſubtiliſſimum contingere, & quidem in illarum extremitatibus.

*Materia
Nutritionis
remota,*

XIII. Materia remota Nutritionis eſt Alimentum fluidum ac ſolidum, hinc Chylus & Sanguis, iterato per pulmones ac vaſa circuitu jugiter attenuati, ſubacti, miſti, conquaſſati, tranſitui per vaſcula aptiores reddit, ac tandem ita mutati, ut ſerum exhibeant blandum, gelatiſoſum, plaſticum, inſipidum, inodorum, ſuper ignem etiam lenem ſpiſſeſcens, adeoque albumini ovorum ſimillimum, cujus demum moleculæ ſubtiliſſimæ extremitatibus Fibrillarum applicatæ materiam Nutritionis proximam exhibent. Cum autem Humores repetitis continuè circuitibus denſiores, acriores, exaltatis oleis ac ſalibus aſperiores, liquidiſſimis per exhalationem orbi, ac ita ad ulteriorem nutritionem inepti evadant, per ſe hinc patet, ſemper novo alimento, novo chylo & ſanguine opus eſſe, ad novas jugiter ſubminiſtrandas particulas nutritias.

proxima.

*Modus
nutritionis.*

XIV. Humor itaque continuo ita circuitu ex amplis

illis canalibus arteriosis conicis, in angustiores masses ac magis, tandemque in angustissimos depulsus, ubique renitentiam quandam fibrarum invenit, ita ut sic quidem Vascula paulatim elongentur, sed elongando tamen simul tenuiora perpetim reddantur, tandemque in suis extremitatibus ita subtilia evadant, ut laxius eorum particulae invicem cohæreant, dissolutioni proxima, tenera ac debilia, à fluidis parvam differentia. Unde extremae fibrillarum subtilissimarum particulae, undiquaque à novo perpetim humore appulso agitatae, avelluntur, ac sub fluidi volutilis specie prorsus in auras cum aliis transpirando exeunt, sicque vacua interstitia relinquunt iis in locis, unde fuerunt propulsæ, & ubi antea cohæserunt. Sed idem humor, quo talis fit molecularum avulsio, naturaliter fuerit constitutus, similes istis in se continet abundantes particulas, easque in dicta interstitia vacuata deponit, figit, figurat, & superficialium similitudine ita applicat & affingit, ut æquè & priores adhærescant. Atque talis deperditio & restauratio particularum insensibilium ubique in corpore & assidue contingit, quamdiu Homo vivit, sanus ac vegetus existit; ita ut materia nutrimenti, ejus præparatio, applicatio, & vis motus vasculorum semper in eodem tenore ferè permaneant; sicque adcuratè quod singulis momentis deperditur, restituitur, ac ita corpus in suo vigore conservetur.

XV. Quo igitur Fibrillæ vasculorum propiores *Augmentationis.* originis suæ, adeoque teneriores, recentiores, molliores, imò & propiores causæ moventi, eo facilius sese expandi, elongari & augmentari patiuntur, hincque promptius etiam destrui aut refici possunt. Et quia in Infantibus, Pueris, Adolescentibus ac Juvenibus fibræ Partium solidarum molliores adhuc sunt, facilius cedunt fluidis, ut loquitur *Waldschmidt*,

dius, & ampliora juxta se spatiola formant, ut subtilissima illa gelatinoso-nutritia Sanguinis pars copiosius affluat, ac plures moleculæ juxta fibrarum radices, ob superficiei similitudinem, in vacua interstitia deponantur, quàm tenues abierunt in auras; ideo non solum nutriri Homines illâ ætate, sed etiam augeri, atque crescere notantur.

Impingatio XVI. Quòd si autem plures particulæ oleosoramosæ, & pingues in Interstitiis muscutorum, membranâ adiposa, aliisque locis subcutaneis, vel etiam circa extremitates vasorum lymphaticorum, in cavitatem aliquam hiantium, sibi invicem connectantur, tum pinguescere Homines animadvertuntur.

Emanciatio. XVII. Verùm ubi fibræ jam sicciore ac duriores sunt; ubi tubuli & pori valdè angustati fluidis amplius cedere nequeunt, ac præterea fibrarum nutriendarum & augendarum superficies à Lymphâ acriori redditâ atteritur, varieque mutatur, imò succus ipse nutritius gelatinoso-volatilis debitâ sic quantitate non elaboratur, tum is non largiter satis apponi, omniaque interstitia molecularum consumptarum replere potest, unde corpus emaciatur sensim, facies rugosa redditur, Homo gracilis evadit, & ad senectutem disponitur.

*Ligamento-
rum genesis.
continuamente* XVIII. Cùm autem vasa majora ab irruente & jugiter transeunte humore magis expanduntur, in omnem dimensionem, tum fibræ minimæ tubulosæ, quæ contextæ majorum membranas efficiunt, sensim comprimuntur, exsuccata concrescunt, ac firmæ magis sive robustiores redduntur. Unde plura, quæ in principio erant Vasa, ante vel post nativitatem, cum tempore coalescunt & faceffunt in Ligamenta dura, exemplo Funiculorum umbilicalium; ipsaque solidarum partium substantia per concretionem humoris nutritii, & coalescentiam vasculorum crassa,

*Solidarum
partium
concretio.*

assa, dura, rigida, firma & robusta efficitur.

XXIX. E quibus simul patet, numerum Vasculorum in Embryone longè maximum esse, sed eundem ætate minorem evadere: patet, inquam, Humorum copiam & vim in junioribus annis Solida multum superare, in senili verò ætate Solidorum vim & quantitatem Fluida antecellere: patet denique, densitatem, quæ in Infantibus existit, ob fibrarum molliem, cum ætate decrescere, robore & firmitudine fibrarum sensim augescere; sed hoc iterum occurrit in Senectute, propter fibrarum exiccationem molliam, pedetentim decrescere.

*Phænomena
corporis
juxta æta-
tem diver-
sam.*

XXX. Quando adultus est Homo, sui quæ corporis longitudinem, expansione vasculorum atque fibrarum, in partibus est adeptus, hinc quæ corporis molliem obesam, aut carnosam torosamque reddi animadvertit; tum non credendum est, solidas ideò partes augeri, sed hoc potius inde concludendum, humores tantum nutritios poris solidarum partium molliorum majore quantitate impelli, inibique stare, concrefcere, & sic habitum corporis pleniorum reddere.

*Carnositas
& Obesitas
unde?*

XXXI. Atque hæc omnia ita se habere, quisque institutâ comparatione cum iis, quæ corpori accidunt, intelligere potest; videt enim, totam Cutem in universo corpore desquamari, abscedere, perire, renasci solere ac posse: videt Ungues, Naves, Dentes, assidue rasos, abscissos, detritos renasci; videt ablatas Vasorum, Musculorum, Cutis, Ossium, &c. partes brevi, ab omni parte recrefcere, restaurari; videt denique, Sordes ab extremis membris in toto corpore, deterendo vel exhalando collectas, microscopiis spectando, deinceps evaporando, vel in Aquâ diluendo examinatas, ex solidis fluidis corporis partibus constare vel profectas esse.

*Phænomena
probantia.*

Quibus a-
ctionibus
Nutritio ab-
soluatur.

XXII. Tribus ergo actionibus *appositione, assimilatione & agglutinatione* Nutritio & Accretio absolvitur. *Appositio* simplici mechanicâ per poros partium transcolatione & quasi filtratione peragitur; *Assimilatio* verò, & per coagulationis modum firmior *Agglutinatio*, non cum motu transmutationis fermentativo, ab occulto partium volatili acido fieri, neque omnis musculus suum stomachum, i. e. digestionem habere videtur.

Succorum
alterationes

XXIII. Fiunt nempe *succorum alterationes* istæ, quæ aliis dicuntur concoctiones, in corpore nostro omnes per motum; sicut *separationes* unius ab altero per transcolationes & filtrationes mechanicas, eorum verò *retentiones*, & variæ motiones per solas *propulsiones*, beneficio partium fibrosarum structuræ & texturæ, sine ulla attractione contingunt.

CAPUT VII.

De Fame & Siti.

§. I.

Appetitus.

Alimentâ
cupido.

Appetitus est desiderium assumendi alimenti, quod natura animalibus inest ad vitam continuandam. Dividitur in *Famem*, quæ est appetitus Alimenti solidi sive Cibi, & *Sitim*, quæ dicitur appetitus liquidi, sive Potûs. Nimirum præter dictas necessitates assumendorum Alimentorum ad conservandam corporis nostri vitalitatem, ulterius sensibilem stimulum Ventriculo pro iisdem appetendis implantavit natura in *Fame & Siti*: quarum illa à vellicationis, titillationis vel similis molestiæ cujusdam sensu, circa orificium Ventriculi superius seu sinistrum, ab acido fermentativo salso volatili Succo, qui in stomachici fundi tunicâ crustosâ natura-
liter

in hospitari solet, excitatur; atque *Desiderium* vel *Appetitus ciborum* alias quoque audit. Nimirum Cibi quæ, in Ventriculo vacuo hinc inde oberrantes, hinc partim Salivâ jugiter deglutitâ, partim humore tenui, pellucido, spumoso, blandè salso-volatili & spirituofo, quem tunica villoso-crustosa, rugosa, & glandulosa, mucoso sero perpetim madens, in parte convexâ glandulis multis donata, per tenuissimos tubulos excretorios ceu poros patentes, continè suppeditat, dilutâ, morâ & agitatione intestinalium acriorum factâ, superius Stomachi oriuntur, è nervosis fibrillis contextum, adjuvante final motu vermiculari nervosarum tunicæ carnosæ & villarum, blandè vellicant ac titillant, atque motu hujus, per consensum nervorum ad Sensorium commune ascendentium delati occasione, Mens hominis ideam *Famem* concipit, atque de Cibo quærens & assumendo cogitat, qui cogitandi modus nomine *Appetitus* venit, ac intuitu corporis nil nisi motus est, cujus vi & efficacîâ Spiritus animales, Cerebri incolæ, in indifferentiâ positi, novam adipiscuntur determinationem, ut per nervos Palato seu Nervis gustibus dicatos excurrant, Glandulas hinc inde salivales inflent, aut comprimant, ita ut ad conspectum apppositi ferculi, Stomacho grati, crystallinam lympham, rivulorum instar, in Oris cavitatem effundant. Quin ejusdem quoque Vellicationis ansâ quidam Nervorum determinatur ad inflandos Labiorum, aliarumque partium musculos, unde machina corporis disponitur ad aperienda Labia, cibus manibus prehendendos, & Ori debito modo ingerendos.

II. Prout autem variat hic *Succus esurinus*, tam in singulis speciebus Animalium, quàm in omnibus individuis Hominum; sive naturali à causâ sit mutatus,

certum.

continuum.

Modus, quo
Fames produ-
citur.

vergetiam.

*Succus esu-
rimus.*

tus, ac diversus, sive à præternaturali quodam vitio alteratus, ita etiam varia sed *determinata* in singulis *Fames* enascitur, secundum quam succo tali appropriata solum appeti solent.

Unde fames.

III. Nec procedit *Fames* à *Venarum suctione*, quia sequeretur, quod in omni *Hæmorrhagia* largiori necessario excitaretur *Fames*, cum tamen contrarium probet experientia; neque à *calore*, quia in *Febribus ardentibus*, fervente licet stomacho, minimè tamen appetimus. Sed probabilius *Fames* *radicaliter* consistit in orificio Ventriculi sinistro, *formaliter* autem in Appetitu, seu *Desiderio alimentorum*.

Aversatio.

IV. Sicut è contrario determinata quorundam Alimentorum *aversatio* oritur, vel à vi imaginationis, ut plurimum Matris gravidæ, stomacho Infantis certum quasi characterem imprimentis; vel à quadam læsione, stomacho per aliquid assumptum inducta, & hujus læsionis quasi ibidem infixâ memoriâ.

Sitis.

V. *Sitim* quod attinet, consistit hæc in vellicatione, seu insignioris molestiæ cujusdam circa Fauces, vel in expansâ Pharynge, *difficili sensu*, *oriundo* ab *acrioribus salibus falsis*, aut etiam *alcalinis*, *membranas Faucium vellicantibus*, & *pungentibus*: concurrente subinde Salivæ non ritè diluentis dicta *falia acria*, nec fauces sufficienter abstergentis, defectu, *Sitim* valdè exasperante.

*Unde siti
Hydropis*

VI. Defectus hic *Salivæ* est causa *Sitis* privativa; sicut è contrario *acrimonia* ejus falsa tanquam causa *positiva* est, à qua dependet *Sitis Hydropicorum*.

VII. Hujus *Sitis* molestiâ stimulamur ad assumenda *liquida aquea*, quò simpliciora eò meliora; cum solum, ut pro vehiculo solidorum alimentorum interserviant, à naturâ postulentur.

CAPUT VIII.

De Ciborum Masticatione & Deglutione.

§. I.

Aud improbable est, primævos Telluris hujus Incolas pro Alimentis non nisi Aquam, & ea Terra sponte suppeditabat usurpasse, horumque suam commodè vitam traduxisse, & ad plura se-
*Prima ha-
minum
creatorum
alimenta.*
 a intemeratam conservasse. Comederunt nimirum Arborum fructus; comederunt Herbas varii generis, comederunt Animalium variorum, suo privatum sanguine, Carnes; comederunt Panem è Seminibus frumentorum, ope Agriculturæ, cui primi homines post Lapsum Adami insudando incumbere coacti fuerunt, adquirentium paratum; comederunt tandem luxu & ingluvie sic invitante omnia Vegetantium, Piscium, Gradientium, Reptilium, Avium, &c. genus, solâ interim Aquâ pro suo contenti, donec etiam, si conjecturæ locus con-
 titur, temporis successu Lac quorundam Animalium potare cœperint, antequam Vini usus invaluit.

II. Ut adeo Alimenta vel *solida* sive *esculenta* sint, *Alimenta
sunt solida
& liquida.* vel *liquida* sive *potulenta*, quibus aut singulis seorsim, aut commistis invicem, crudis vel præparatis homines fruuntur, vescuntur, vivunt, vigent, vegetant, & reficiuntur. Neque tamen varietas assumptorum notabilem corpori, quod nutriunt, differentiam in substantiâ, vel in actionibus affert.

III. Unde concludendum, in corpore Hominis esse facultatem ex tam diversis alimentis, per chylificationem mutatis, præparandi nutrimentum conservandæ integritati suæ maximè congruum. *Facultas
corporis mu-
tandi ali-
menta.*
 ut experientia doceat, chylificationem istam pro utilitate assumptorum, & diversitate præparationis, magis aut infelicius absolvi,

Quamvis
Esculenta
idonea.

Stata, o Jovius

vinno à Jov

Potus usita-
tiores.

Mutantur
Cibi solidi
in Ore.

Ciborum
comminutio.

IV. Idoneum autem Vitæ conservandæ alimen-
tum præbet ante omnia Panis, è Frumentis maturis
mundatis, tritis, aquâ subactis, fermentatis, in cli-
bano tandem coctis, ritè paratus. Deinceps vero
profunt Animalium partes mundatæ, contusæ, aë-
re expositæ, coctæ, assatæ, frixæ, & conditæ. Sal autem, Ra-
dices & Plantæ variæ, Aromata, Acetum, &c. condi-
menti vices præstant. Fructus denique maturi nunc
crudi nunc cocti in Alimentum faciunt.

V. Pro Potu inservire solet nunc Aqua pura, cum
su & agitatione probè exercitata, quæ quo purior est
melior & salubrior: si verò Insectis diversis, hor-
umque Ovulis inquinata, coctione leni, & quiete
brevis optima redditur: nunc Aqua cocta, ex inco-
ctione Radicum, Seminum, Fructuum, Herbarum
Lignorum, Ossium Animalium, &c. nunc Vinum
ex Uvis maturis expressum, fermentatum, & depu-
ratum: nunc denique Cerevisia, ex Hordeo, &c.
mundato, humectato, in initia vegetationis suscita-
to, mox siccato, trito, in aquâ macerato, dein ad-
ditione Lupuli, si placet, cocto, fermentato, ac deni-
que depurato confecta.

VI. Alimenta solida, antequam in Ventriculum
demittuntur, varias in Ore mutationes subeunt, re-
quirunt, morfu, masticatione, salivæ, muci, & aëris
commistione perfici solitas.

VII. Contritio Ciborum in Ore contingit per Ma-
xillæ inferioris à superiore versus pectus diductio-
nem, validamque denuò ipsius contra Maxillam su-
periores appressionem, quâ actione Cibi dentibus
intercepti discinduntur, comminuuntur. Ubi Ma-
xillæ diductio perficitur contractione Musculorum
biventrium; ejusdem verò appressio ad superiores
Maxillam contingit ope contractionis Musculorum
temporalium, masseterum, & pterygoideorum tam
inter-

cernorum, quàm externorum; quæ quatuor Molarum paria si agunt simul, incredibili vi Mallela inferior contra superiorem premitur, hincque dentibus octo incisoriis validè compressis fit comor- tam potens aliquando, ut visi sint Homines, qui ocos frumenti, ducentarum librarum pondus ætantes, inter dentesprehendendo elevare, & passus quot deportare valuerunt.

VIII. Morsu divisi Cibi arctantur ulterius inter Genas Dentium molarium superficies, ut porro contrahantur magis. Arctatio illa fit primò contractione verforum Musculorum, præcipuè buccinatoris, depressus verò etiam orbicularis Labiorum, ut & Zygomatici, elevatoris Labiorum communis, elevatoris Labii superioris proprii, depressoris Labii inferioris proprii, elevatoris Labii inferioris proprii, denique depressoris Labiorum communis. Quimusculi omnes si agunt simul, tum Genæ & Labia applicantur Gingivis & Dentibus, ut nil Cibi ruscque cadat intra Genas atque Gingivas: si successive agunt, tum Cibi etiam determinantur is variis. Secundò Arctatio eadem fit per Linam, partem illam musculosam, in omnes angulus Oris interni maximè mobilem & volubilem, tam Musculos genioglossos, ceratoglossos, & styloglossos, quàm per Musculos ipsum Linguae corpus constituentes, longitudinales videlicet, transversales, perpendiculares, aliosque Linguam abbreviantes, trahentes, deprimentes, comprimantes, & quaquaversa trahentes, sicque occasionem præbentes Cibi in ore volutandis, Salivâ imbuendis, atterendis, Aëri commiscendis, tandemque ad rictum Pharyngis & Gulam detrudendis.

IX. Actio itaque hæc, quâ Cibi solidi in Os intra- ti tales mutationes subeunt, Masticatio appellatur, *Masticatio mechanica fit.*

tur, mechanico certè modo contingens: stant nimirum in maxillis, velut in acie Dentes, qui Cibos conterunt: Saliva adest fermenti seu menstrui portionem stomachici præbens: Lingua volutat Cibos & Liquorem æquè ac aërem miscet, ac denique Fau-
cium muscoli præparatos sic Cibos ad Ventriculum per Gulam detrudunt.

Deglutitio.

X. *Deglutitio* videlicet hoc negotium, hæc actio vocatur, quâ Cibi solidiores mansi probè, contriti, subacti, humectati, lubricati, & ad rictum faucium detrusi, Epiglottidis depressione Laryngem, in quam cibi non debent ingredi, claudunt, in Gulam f. Pharyngem laxatorum suorum musculorum ope apertam explicatamve demittuntur, hinc verò per tubum Gulæ & Oesophagi ab extillante jugiter è glandulosâ tunicâ Liquore, Salivâ pinguiore, commodè lubricatum & flexilem redditum, ope actionis fibrarum longitudinalium & orbicularium, sensim laxatum, ampliaturque tandem in Ventriculi cavum detruduntur, quò ubi devenerunt, caro superior musculi inferioris Diaphragmatis, Gulam ibi transeuntem stringendo Ventriculum claudit.

*Masticatio
necessaria.*

XI. *Masticatio* proin Ciborum usque adeo necessaria est, ut eâ omisâ Cibi in Stomacho benè dissolvi & extraverti nequeant; quando decem boli probè in Ore masticati, & salivali menstruo humectati solutique felicius in Ventriculo digeruntur & solvuntur, quàm unus non masticatus. Hinc forsàn est, quod Voraces, qui bolos ciborum minus probè masticatos avidè deglutiunt, tot morbis sint obnoxii, cum cibus ejusmodi vix semicontritus difficilimè postea digeratur, nec nisi in pastam viscidam, plurium morborum matrem, convertatur. Imò tanta istius Ciborum præparationis in Ore necessitas est, ut natura illis animalibus, quæ masticare ne-
sciunt

tiunt, de aliâ Ventriculi structurâ prospexerit, v. gr. quibus concessit validum Stomachi musculus, cuius ope triturant Cibum; & Cornigeris, ut plurimum superiore Dentium ordine carentibus, hincque masticare perfectè nescientibus, plures Ventriculos subministravit, quorum ope ruminare Cibum, hacque actione masticationis opus refarcire possunt. Observantur etiam, licet rarissimè Homines ruminantes, quorum scilicet Ventriculus admodum musculosus existit.

CAPUT IX.

De Salivâ, ejusque genesi & usu.

§. I.

Saliva est humor excretitius, ex arterioso sanguine in peculiaribus glandulis per transcolationem secretus, atque in Oris cavitatem effluens, ad Cibos & Os assumptos humectandos, aliosque usus præstans destinatus.

II. Quanquam autem salivæ portio quædam ab hepatochondriacis & phlegmatico-sanguineis Homini-
bus jugiter exspuatur, neutiquam ea propter excretitius, corporique prorsus inutilis humor est examinandus, quin potius, ut habet *Waldschmidius* in *Statut.* primum naturæ menstruum in corporis humani laboratorio, & auctor primæ istius solutionis credit, non nisi gradu ab illâ, quæ in Ventriculo peritur, differentis.

III. Observatur autem Saliva humor esse spirituosus, & ut Cel. loquitur *Boërhaven*, dilutus, pellucidus, igne non concrevens, saporis odorisque fere pers, conquassatione tenaciter spumescens, in glandulis à puro arterioso cruore secretus, esurienti viscidior, fluidior, acrior, diu jejulantibus valdè
E acris,

Saliva quid.

Non est humor excretitius.

Est humor aquoso-spirituosus.

acris, penetrans, detergens, resolvens, Vegetantibus farinosis, succulentisve ac Syrupis fermentationem concilians; ab Hominibus sanis & dormientibus deglutiri solita; exspuitione autem sui nimia gracilitatem, vel maciem planè, anorexiam atque dyspepsiam creans; aqua & spiritibus satis copiosis, verum & oleo atque sale paucò, in saponem simul coactis, manifestè constans. Qui humor utut in statu sano insipidus, respectu tamen particularum, quas in recessu habet, falso-volatilium vi qualicunque absterfivâ & saponariâ Impetiginem ac Vulnèra sanat, Araneas necat, vivum Mercurium figit, Cupri vestigia Lydio lapidi impressa delet, & Farinam fermentare facit; usque adeo ut Pulmentum quoque, sanæ Matris vel Nutricis salivâ imbutum, Infanti tenello profit, in Stomacho videl. in Chylum salutarem, ætati istî atque temperamento accommodatum abiens.

Saliva diversitas.

IV. Magna autem salivalis Humoris diversitas, pro varietate Subjectorum atque Individuorum humanorum occurrit; cùm enim temperatura Sanguinis diversos apud Homines existat diversa, etiam Saliva, è Sanguine secerni consueta, differentis admodum texturæ atque crasseos esse debet; ita ut Humor iste in hoc Homine plures, in alio pauciores v.gr. habeat particulas salinas, sulphureas, aquosas, &c. imò in uno etiam plus, in alio minus Salivæ in Glandulis secernatur, atque hinc ex Salivâ etiam Sanguinis benè vel malè dispositi signa hauriri possint ac debeant.

Saliva scaturigines.

Glandula.

V. Saliva proin est Lympha sui generis in Glandulis conglomeratis maxillaribus, (ubi & Parotides subintelliguntur) ac stomaticis copiosis, tam palatinis quàm sublingualibus, (quibus etiam Tonsillæ addi possunt) è Sanguine arterioso instar spongiæ emulsa, transcolata, & in Os per peculiare ductus effusa;

con-

constans primariò è copiosâ parte aqueâ seu ferôsâ, & subtili & occulto acido volatili oleoso, ac simul spiritu planè simili, per nervos advecto, est imaginata: unde Cibis conjuncta facillimè attenuativam, incisivam & fermentativam exercet virtutem.

VI. *Glandulæ* in Ore & circa Os sitæ, generali nomine *stomatice* vocantur, & habent nervos ideo, ut beneficio fibrarum motum edant. *Vim* autem *fermentativam* inesse Salivæ patet ex eo, quia mediante illa morbi contagiosi solent propagari; sicut etiam *Scorbutus*, *Lues venerea*, & alii morbi, cum ea communicari possunt.

VII. Propter hos fines *Saliva* quoque Alimentis ad masticationem intimius permiscetur, ut ejus beneficio ad meliorem fermentationem in Stomacho, & faciliorem fermenti stomachici ingressum præparentur; nimis *Saliva* illa cum fermento dicto magnam analogiam & convenientiam, adeoque homogeneam modammodo naturam habere videtur.

VIII. Præter hunc *usum primarium Salivæ*, (quantum nempe particulæ ejus aquosæ Alimenta attenuant, resolvendo, salia acidula incidendo & penetrando, hinc Spiritu volatili subtilizando, instar fermenti farinaceæ massæ additi, fermentationem in Stomacho facilitant, sicque *Saliva* alimentis incrementum, Succus autem Ventriculi iisdem complementum digestionis præstat) *secundariò* etiam con-
Saliva, 1. Fermentum stomachicum ex parte constituendo, ad promovendas saporum perceptiones. 2. Fauces & gulam pro faciliore ciborum deglutitione præparando. 3. Linguam & Os pro alacriore illius actione & loquela humectando. 4. Sitim alias per quod molestam, faucium ablutione restinguendo.

CAPUT X.

De Chylo & Chylificatione.

§. I.

Chylus quid sit?

Chylus est succus s. humor lacteus, dulcis, in Ventriculo à Cibis assumptis atque deglutitis genitus hincque ad Massam sanguinis per vasa Mesenterica lactea & Ductum thoracicum translatus, ut ibi in Sanguinem & Succum nutritium partium conveniatur.

Chylificatio.

II. Masticata Alimenta ad Stomachum promota transmutantur ibidem in *liquorem pultaceum*, secundum Veteres cremori Ptisanæ similem, *Chylus* appellatam, idque beneficio fermentationis planè singularis, blandæ videlicet ac minimè molestæ, quam calor Stomachi & ambientium Viscerum non leviter promovet.

Fermentationis causa.

III. *Fermentatio* hæc, quâ transmutantur Alimenta in Chylum, dependet imprimis à Succo subtili acido salino Stomachi, qui partim instar menstrui dissolvit Cibos, partim volatili maximopere blandâ ac penetrante aciditate cum Alimentorum particulis dissolutis, in specie salinis alcalibus, lenem fermentationem efficit, & ita successivè eadem in aliam substantiam transformat.

Quæ requirantur ad Chylificationem.

IV. Ad *Chylificationis* itaque negotium benè explicandum oportet ut sciatur, Crustam Stomachi villosam, Cibos deglutitos amplectentem, parte sui cavâ tubulosam, rugosam, villosam, continuè madidam; parte autem convexâ glandulosam, per tubulos suos excretorios subtiles continuè suppeditare vel eructare Humorem tenuem, pellucidum, spumosum, spiritibus divitem, leniter falsum, volatilem neque alcalinum neque acidum solum; sed prætere suppeditare quoque è glandulis variis humorem ma-

lentum, mucosum, ad lubricandas Ventriculi tu-
as, easque emolliendas, & facilè, ut apparet, ex-
sibiles reddendas convenientem. Sciendum ul-
tus, Salivam ex Ore perpetim & Oesophago de-
ntem in Stomachum, Cibos diluere; reliquias
orum Alimentorum sui permisione eos agitare;
em iisdem subactum intimè movere, calorem lo-
uncta inter se movere; sicque inchoatâ fermen-
one Cibos macerari, dilui, attenuari, turgescere,
olvi, tandemque meatibus & humoribus corpo-
nostri adaptari.

V. Usque adeo ut ad peragendum opus Chylifi-
onis promiscuè concurrant Saliva, Lympha ga-
ca, s. Glandularum stomachicarum, Reliquiæ ci-
um, Calor viscerum, Tunica nervosa & muscu-
o-fibrosa Stomachi, Motus & contractio Muscu-
um Abdominis & Diaphragmatis, Pulsus Arteria-
a qualiumcunque vicinarum, Aër ipse, imò Æ-
r, Spiritus animales, Calor externus Indumento-
n, & alia. Diversitas autem particularum Cibos
stituentium in figurâ, consistentiâ, magnitudine,
ctu, & crasi, nec non pororum & superficierum
etas ac mutatio, Chylificationem vel augere &
elerare, vel retardare possunt. Principalis tamen
ssa fermentationis chylificatricis juxta *Waldschmi-*
m est illa Materia Mundi subtilissima, cui plurima
nutissima Ciborum assumptorum corpuscula inna-
t, ejusque vim comminuendi Cibos, horum po-
dilatandi, motumque particularum intestinum
movendi, non parum augent.

*Qua causa
ad Chylifi-
cationem
concurrant.*

VI. Sub ipso proin Fermentationis actu partes
mentorum ingestorum centrales extrahuntur, ac
ratione molis suæ plus accipiunt superficiei, un-
assumta alium colorem, odorem, & saporem, imò
m quoque consistentiam adipiscuntur, fluida ma-

*Alimenta,
quomodo
mutentur.*

Facultates
Veterum in
Stomacho
nulla sunt.

gis & vaporosa evadunt, & ad majorem rarefactionem alibi subeundam magis magisque evolvuntur. Usque adeo ut Ventriculus in se consideratus instar Ollæ vel Cucurbitæ sese habeat, in quâ Cibi fermentando, digerendo in Chyli formam dissolvantur & convertantur. Neutiquam proin Ventriculus specifico quodam calore Alimenta coquit, sicuti Veteres Medici crediderunt, hanc enim facultatem *concoctricem*, æquè ac *attractricem*, *retentricem* atque *expultricem*, tanquam inania cõmentâ, penitus rejicimus: ipsaq; rationalis Anima ad Chylificationem nihil planè contribuit. Interim Autores multi statuere in Stomacho voluerunt *facultatem* quandam *χυλοποιητικήν*, quæ juxta calorem primarium sit digestionis principium. Sed posito, quod ea detur, nescimus tamen quid sit, nec potest explicari quomodo concurrat & unde dependeat? Inprimis tamen hanc facultatem refellunt curiosiores Operationes chymicæ, quarum beneficio Chylus artificialis in vitro repræsentatur. Sic *Taken*. in *Hipp. Chym.* suo asserit, se beneficio Liquoris cujusdam novi volatilis qualiacunque Alimenta, concurrente simul calore, in Chylum mutare posse.

Dyspeptæ.

Difficultas con-
versio
=nis:

VII. Hinc ea omnia, quæ vel sunt duriora, adeoque difficulter solubilia, vel sale volatili multum depauperata, ut Alimenta v.gr. exsiccata, aut sale condita, vel fumo indurata, solent esse difficilis digestionis.

Fermentati-
onis utili-
tas.

VIII. Maximi momenti negotium est hæc Alimentorum fermentativa Digestio, cum hâc ipsa eadem disponantur, tam ad heterogeneorum maturam in Intestinis separationem, quàm ad promptiorem in Intestinis separationem, imò ad celeriores in præcordiis spirituascentiam ac volatilisationem, id quod sine exactâ fermentatione fieri nequit. Hinc in iis,
in

quibus aut imminuta, aut cruditate acidâ depravata est hæc fermentatio digestiva, sicut in *Cachecticis*, imminuta sanguinis maturitas & spirituascentia, adeoque debitus corpori deficit vigor.

IX. Præsentiam hujus *Fermenti acido-salino-esu-* *Fermenti*
ci in Stomacho testantur ructus acidi in Sanis, & *præsentis in-*
 dicia.

Stomachorum optimus est Stomachus, naturaliter subinde præsentis, qui ipsi & in *Apepsiis*, *Dysentericis* & *Lien-*
itis supervenientes, ejusdem restituti sunt indices :
 tunc blandè acida volatilia, speciatim Panis, tam grata
 amica sunt Stomacho, quatenus suo modo sunt
 homogœna. A martialium verò usu frequentes nido-
 rum sulphurei ructus erumpere solent, similes iis,
 odoratu sensibiliber percipiuntur, quando *Mar-*
timaturæ Spiritus acidus, *Salis* v. gr. affunditur. Un-
 de & pingua, quæ acrimoniam fermenti hujus ob-
 adunt, uti Appetitum prosterunt, ita & digestio-
 nem in Stomacho turbare & impedire solent.

X. Quid autem *Fermentum* illud *stomachicum* pro- *Fermentum*
 è sit, quod aliis *Liquoris gastrici*, vel *Menstrui sto-* *Stomachi*
chici nomine venit, & an in Ventriculo invenia- *quid.*

quid, nondum adeo clarum esse videtur. *Waldschmi-*
er illud concipit tanquam vaporosum aliquod mix-
 tum, ex *activis* Sanguinis partibus *acidis* & *salinis*, uti
Chyli reliquiis, ac ipsâ *Salivâ* compositum, in
 Ventriculo vacuo oberrans, agitatoriâ vi præditum,
 indolem Sanguinis exprimens, cujus naturam a-
 critate suâ æmulatur, ut vel propterea semper ad
 sanguinem respicere debeamus, quoties aliquis de
 Ventriculi imbecillitate conqueritur. Etenim si bo-
 nus est Sanguis, bonam quoque exhibet in Glandu-
 lis *stomachicis* *Lympham fermentescibilem*; si verò
 turbatus est in suâ mixtione & crassi, aut intem-
 peratus, impurus, vel nullum planè fermentum aut
 instrumentum digestivum Ventriculo suppeditabit, vel

indiciis

tale solum, quod fixum nimis, aut iners & minus activum, adeoque inidoneum est; tale inquam, cuius vitioso caractere ipse Chylus postea contaminatur. Redeunt enim hæc in circulum, seque mutuò vel conservant vel destruunt: *qualis Chylus talis Sanguis; qualis Sanguis, talis liquor gastricus fermentitius; & qualis Liquor gastricus, talis iterum Chylus.*

*Præsentia
Fermenti
probatur.*

XI. Etsi verò multa sint, quæ Liquoris talis existentiam probent, sufficere tamen posse videntur, quæ à solidorum corporum celeri solutione, atque à Metallorum rossione desumuntur. *Solidi enim Cibi* per fermentativam digestionem brevi temporis spatio in pulvem chylosam mutantur, id quod nunquam fieri posset per coctionem aut elixationem. Sed & *metallica*, imprimis *martialia*, tantam patiuntur in Ventriculo solutionem, quanta quidem à Menstruo aliquo chymico fieri & expectari solet, omniaque illa apparent phænomena, quæ aliàs in chymicâ tali operatione deprehendi consueverunt; qualia sunt *Sapor nidorosus, Odor sulphureus*, & alia, quæ à coctione nunquam proveniunt.

. Odor fetens.

*Fermentum
Stom. temperatum est.*

XII. Menstruum verò seu Fermentum stomachicum in sano statu valdè temperatum & blandum est, ita tamen ut pro Subjectorum varietate nunc acidæ, nunc salinæ, plus minus volatiles particule in eo prædominentur; unde venit, quòd sæpius huic prodest, & sapiat id quod alteri nocet vel fastidium parit: quodque multi melius ferant atque digerant Cibus duriores quàm molliores, alii verò hos melius quàm illos.

Origo Fermenti.

XIII. Origo itaque Fermenti stomachici primariò est ex tunica Ventriculi internâ glandulosa, ex qua talis Lympha fermentativa quasi transfudat, quæque in rugis suis obvias habet reliquias quasdam Alimento-
riorum prius digestorum, morâ diuturniori non leviter acescentes, hinc à Salivâ continuo deglutita in-
signi-

miter subactas, & ad fermenti aliqualis naturam ex-
atas: quæ omnia mutuâ sui unione Liquorem
nc fermentativum constituere probabilissimè vi-
ntur.

XXIV. *Helmontius*, Arabum insistens vestigiis, ori-
nem Fermenti stomachici ex Liene derivat, dum
er hunc & Stomachum singularem intercedere
umviratum statuit: sed refutant hanc sententiam
fficienter Canes, post exsectum Lienem strenuè vo-
ates, imò pinguescentes.

XXV. Sic ergo fermentantur Alimenta, ut ea ta-
en, quæ prius in Stomacho acescebant, non leviter *Chyli mu-
tatio.*
ccessivâ fermentatione transmutentur, & aut planè,
t maximam partem deposito acore isto abeant in
assam nunc falso-insipidam, nunc nonnihil in
so-acidam, semper tamen naturaliter volatilem,
riâ licet sub temporis morâ, dum in uno citius,
dius in altero ob varias circumstantias negotium
oc absolvatur.

XXVI. Chylus ita ex assumtis Alimentis per atte- *Chyli distri-
butio.*
nationem & fermentationem præparatus, ex angu-
cavitatis Ventriculi spatio deprimitur ac propel-
ur successivè, vi respirationis, per laxatum & am-
atum Pylorum, in fistulam Intestini duodeni,
entriculo continuam, apparenter quidem homo-
neus, cui tamen non pauce partes heterogeneæ,
onomiæ animali conservandæ ineptæ, mixtæ sunt,
æ in Intestinis, antequam aliorum pergant, pro-
separandæ veniunt. Etenim particulæ antea in
entriculo expansæ, evolutæ, & rarefactæ heic pro-
us iterum ad se invicem accedunt, & coeunt, quo
idem illæ, quæ lubricæ magis ac fluidæ sunt, ad
tera internæ superficiei Intestinorum evertuntur,
que sub formâ perfectè elaborati Chyli in Vasa
tea per hiantia ipsorum ostiola impelluntur: cras-

fiores verò, terrestres magis & fixæ, vel nondum factis volatilifata, ad crassa Intestina peristaltici motus ope detruduntur, & versus concavitatis centrum magis premuntur, non parum heic juvante reciproco Diaphragmatis & Abdominis musculorum motu.

*Causa separationis
Chyli.*

XVII. Separatio hæc fit mediantibus duobus istis Succis, *biliofo & pancreatico*, in fine Duodeni ac principio Jejuni in Intestina effusis, ibidem Chylum diluentibus, imò cum eodem forsan ad lenem turgescentiæ actum devenientibus, sub quo crassiores & quasi caseosiores ejus partes præcipitata sequestrantur, uti in *Fluxu alvi icteritio*, -ac *cæliaco* sufficienter patet.

Bilis.

XVIII. *Bilis* quidem excrementorum catalogo malè olim fuit adscripta, cum in se reverà utilissimus balsamicus sit liquor, & conditum quasi balsamicum, pro Chyli ipsius & totius Massæ sanguinæ conservatione ab omni corruptione putredinali, instar Myrrhæ cujusdam Aloësve additum, unde & *Vermium* facilem è Chylo generationem, quantum possibile, prohibet, rectè *Helmontio* dicente, *ubi deficit Bilis fermentum, ibi Lumbricorum patria*.

Ejus usus

XIX. Præterea quoque *Bilis* volatili oleoso suo sale, ceu essentiali ejus principio constitutivo, si quid manifesti & p. n. acoris, toti corpori hostilis, adhuc in Chylo superest, destruit, & in falsum tertium vol. transmutat, simulque Chylum totum optimè diluit, & fluxiliorem ac liquidiorum reddit, Fœcumque excretionem sic per accidens optimè promovet.

& effectus.

XX. Nec improbabile est, quod alii asserunt, Bilem oleositate suâ sulphureâ occultâ quasi tingere Chylum, adeoque primam pro facili in sanguinem transmutatione dispositionem exhibere, ut hujus tincturæ sulphurææ medio exaltari facilius, ac in rubrum sanguinem converti possit: cujus defectu *Cachexiæ, Leucophlegmatiæ, Anasarææ, & reliquæ species*

cies *Hydropis* ex parte oriri videntur.

XXI. Concurrit cum *Bile* eodem in loco *Succus* *Succus pancreaticus*, qui *Chyli* dicto modo à *Bile* alterati, *affiores* & quasi caseosas partes leniter coagulando precipitat, & blandâ quâdam cum *Bile* fermentatione in statu p.n. verò effervescentiâ, dictarum *Fœcum* rarationem insigniter adjuvat.

XXII. *Chylus* ita in *Intestinis tenuibus* alteratus perfectus, atque à *scybalis* *recrementosis* depuratus, eadem leni pressu ulterius distribuitur, idque mente motu illorum peristaltico, sub quo successivè pus subtilior & tenuior nutritivus oscula *Vasorum* *measaraicorum*, in *Intestinatorum* tenuium *aleum* hiantium, imprimitur. Ex his continuato *itu* per *Vasa lactea* primi ordinis numerosissima ad *indulas Mesenterii*, abhinc *Lymphæ* accessu dilu- per *lactea* secundi ordinis longè pauciora, val- is donata, fertur in commune, juxta *Renem* si- rum existens, *Receptaculum* seu *cysternam Chyli*, *Homine* pariter ac *Brutis* *membranofam*, subinde *oculararem*, in quam copiosissima quoque *Lympha*, *ecunque* veniens, sese exonerat, aquâ, spiritibus, & subtilissimo scatens, abhinc ulterius per *Ductum* *tracicum* in *Venam subclaviam* vel *axillarem* si- ram pressurâ *Diaphragmatis*, & *Aortæ* ipsi proxi- adjacentis pulsu, non sine adjumento *Valvularum* *umoris* jugiter succedentis pulsione infertur, ubi in *Sanguine* redeunte mistus dextrum influit *Cor-* *ventriculum*.

XXIII. Quippe repertis *Vasis lymphaticis* ductæ *Vasa lactea* *non abeunt* *ad Hepar*. *ad Hepati*, quoad *Sanguificationis* negotium, exe- *æ*, cum nulla *Vasa lactea* ad istud deriventur viscus; quòd *Venæ sanguiferæ measaraicæ* aliquam ejus por- tionem cum sanguine *Jecori* invehant, adhuc expe- rientis *Anatomicis* probandum venit.

XXIV.

Neque ad
Mammas.

XXIV. Nullæ quoque hætenus detectæ sunt viæ, quibus immediatè Chylus pro materiâ Lactis glandulose Mammarum substantiæ, aut Fœtui in Utero pro nutrimento afferatur; quin potius mediatè Chylum nondum sanguini assimilatum, ex arteriis in partibus dictis & aliis locis emulgeri probabilissimum videtur.

Bilis descri-
ptio compen-
diofa.

pro actione excerni
dura & viscienda

XXV. Ut redeam ad *Bilem*, succus ista sive humor est excretiti, (non excrementiti) amarus, obscure flavus, nonnihil spissus, in Glandulis Hepatis è Sanguine venæ Portæ, Lymphâ suâ maximam partem in Liene & alibi spoliato, transcolationis opere genitus, atque per tubulos peculiare partim in Vesiculam Fellis, partim in Ductum sive Porum cholydochum, atque hinc in Intestinum duodenum transmitti solitus, ad Chylum perficiendum, aliosque usus præstandos.

Bilis duplex.

XXVI. Duplex est *Bilis*, Vesiculæ Fellis una, & Hepatis ipsius altera; quarum *prior* in peculiari Folliculo sive Vesiculâ colligi & asservari solita, spissior est, profundius flava, magis amara, in Duodenum non assiduè fluens, sed copiâ tantum, pressione externâ à Diaphragmate & Musculis abdominis, per contractionem fibrarum irritatarum profluens in Ductum biliarium s. cholydochum. *Posterior* autem sive *hepatica* est dilutior, magis blanda & dilucida, jugi fluore immediatè ex Hepatis glanduloso parenchymate in Ductum s. Porum biliarium, solâ actione & pressione humorum circulantium excerni solita.

Cystica Bilis

XXVII. *Cystidis* s. *Folliculi* Bilis saponacea est, abstergit, acescentibus resistit, aliaque sui admistione simili qualitate imbuit; olea aquæ miscibilia reddit; glutinosa, acris, resinas, gummata attenuat, resolvit, homogenea facit; neque acida existit, neque alcalina; ex Oleo & Sale plus minus volatili, lymphâ dilutis, constans; post exiccationem combusti-

bilis;

is. Quamobrem in Intestinis Chylo & Fœcibus *Ejus effe-*
ista, motuque peristaltico, aliove agitata, vel con- *ctus.*
ta, non solum attenuat & resolvit, sed fibras insu-
motrices Intestinatorum vellicat, stimulat, diver-
sima quæque miscet & conjungit, salium acrimo-
rum obtundit, coagulata disgregat; cruda coctis as-
milat; vias Chyli expedit; appetitum suscitatur, quæ
cò omnia hepatica Bilis minori efficacix gradu
æstat.

*Quid agit Bilis
in corpore humano
eius functiones*

XXVIII. Materia itaque, è quâ Bilis producitur, *Materia è*
 sanguis est Venæ portæ, in quam Venæ plurium Ab- *quâ Bilis*
 dominis viscerum, Ventriculi, Lienis, Omenti, Me- *producitur.*
 enterii, Intestinatorum, suum conferunt sanguinem;
 que adeo ut Vena illa Portæ è numerosis compo-
 tur Venis in unum Tubum coeuntibus; qui Tu-
 s dein, sub nomine Trunci Venæ portæ, adscitâ
 cturâ membranoso-fibrosâ, robustâ, arteriarum
 nicis simillimâ, subit Cavum Hepatis, & mox in
 inque ramos magnos, indeque in minores innu-
 erabiles divisa, per totam ejus substantiam diva- *Gignitur in*
 tur. Extremitates autem minutissimæ talium ramu- *Glandulis*
 rum in substantiam veluti glandulosam desinunt, *Hepatis.*
 ubique sine ullâ præviâ fermentatione, prout ali-
 i somniârunt, per solam transcolationem Bilis *per transco-*
 morem exhibent, qui mox peculiaribus tubulis *lationem.*
 ceptus tandem ex parte in Porum sive Ductum
 patico-bilium, partim in Vesiculam sive Cysti-
 m Fellis infertur, heic moram aliqualem nectens,
 nonnihil crassior, simulque tantillo acrior evadens,
 suos postea effectus tanto efficacius edendos. Sicut *Iter Bilis.*
 cem hepatica illa Bilis continuè per Ductum suum
 it in Duodenum, ita hæc cystica Bilis post ali-
 am demum moram à motu Diaphragmatis & Mu-
 ulorum Abdominis è Folliculo blandè exprimitur,
 prius in Porum bilium defluit, cumque hepaticâ
 ibidem

ibidem Bile conjuncta versus Duodenum progreditur.

Succus pancreaticus.

XXIX. *Succus pancreaticus* f. *Lympha pancreatica* est succus f. humor admodum tenuis, limpidus, aquosus, insipidus ferè, vel vix perceptibiliter subsalsus, salivæ quoad colorem & naturam similis, neque acidus, neque alcalinus, in glandulis Pancreatis conglomeratis, è Sanguine arteriarum celiacarum, transcoelationis ope genitus, hinc per tubulos excretorios in unum ductum communem confluens, ac demum ex hoc in cavitatem Intestini duodeni, vel communi cum Bile, vel separato introitu, jugiter & copiosè illabens.

Ejus usus.

XXX. Prout autem Succus hic è particulis plurimis aquosis, & non paucis spirituosis, blandis, gelatinosis, falso-volatilibus est compositus, ita neque cum Chylo è Ventriculo descendente, neque cum Bile ex Hepate profluente, neque cum Succo glandulosæ Duodeni tunicæ, effervescit, sed placidè & æquabiliter singulis his Liquoribus miscetur, usumque habet & vim crassa diluendi, Chylum Sanguini commiscibilem reddendi, eundem ingressui & transitui per vasa lactea aptum faciendi, acrimoniam humorum diluendo edulcorandi, Bilis visciditatem qualemcunque corrigendi, ejusdem amarorem & colorem mutandi, cum Chylo mixtionem promovendi, menstrui & vehiculi munere fungendi, sapores tandem, odores, & qualitates assumptorum ita mutandi, ut unam omnia ferè induant indolem.

Fœcum nepulso.

XXXI. Tandem crassiores assumptorum Alimentorum partes, mucoso Intestinorum succo lubricatæ, ac sibi nonnihil tenacius cohærentes, post absorbtum in Vasa lactea Chylum, motu Intestinorum tenuium, valvulis donatorum & assiduis gyris inflexorum, peristaltico, in loca sensim angustiora pelluntur, donec
in his

nis anfractibus omni ferè succo tenuiore orbata, ampliore denuo Intestini cæci & Coli fistulam extrudantur, inibi que in putridum, plus minus fœculentum stercus, durius vel mollius conversæ, atque in hoc Intestino coacervatæ, mole aut acrimoniâ suâ fibras stimulent Intestini musculosas, his sese contrahentibus, laxato Ani carneo, orbiculi crasso, & largo musculo Sphinctere, per inspicuum, retentum, ac rarefactum aërem, tum Diaphragmatis, tum Abdominis musculorum validâ contractione foras è corpore extrudantur.

CAPUT XI.

De Sanguine & Sanguificatione.

§. I.

Sanguis est humor sive succus corporis nostri rubicundus, lactis consistentiâ per totum corpus continuè fluens & refluens, ad Vitæ conservationem. Undiu enim hic fluxus sanguinis viget, vivit homo, & quamprimum motus ille cessat, vivere si definit ipse.

I. Constat autem Sanguis, utut videatur homogeneus succus, è diversi generis particulis, aquosis, viscosis, hinc & oleosis sulphureis, salinis tam acidis quàm alcalinis, gelatinosis, terrestribus, aëreis, tenuissimis, aliisque; ea proportionem sibi invicem admixtis, ut aptus sit per universa totius corporis vasa sanguine ha penetrandi, transfluendi, circumscribendi.

II. *Motu* autem gaudet Sanguis duplici, intestino progressivo, quorum ille est, quo particule Sanguinis insensibiliter inter se agitantur, commoventur, agitantur, quemadmodum agitari solent omnium liquorum,

*Sanguis.**Partes componentes.**Sanguinis motus diversus.*

quorum particulæ, utut oculi id videre nequeant. *Progressivo* autem motu Sanguis ab uno corporis angulo in alium per sua vasa decurrit, atque motus hic vocatur *circulatorius* sive *Circulatio*, quâ Sanguis à Corde per Arterias in universum corpus pellitur ac fluit, & ex universo corpore iterum per Venas ad Cor refluit.

*Circulatio
sanguinis.*

*Harvæus
inventor
Circulationis.*

IV. Ubi ergo cum Sanguine Chylus in Vena axillari permixtus ad dextrum Cordis ventriculum pervenit, ex eo ulterius derivatur per Arteriam pulmonalem seu Venam arteriosam in Pulmones, ex his verò per Venam pulmonalem seu Arteriam venosam infunditur in sinistrum Cordis ventriculum, è quo dein impellitur in Arteriam magnam seu aortam, per quam porrò, ejusque ramificationes innumeras in universam corporis machinam distribuitur, atque hinc revertitur, ac resorbetur per venarum furculos, qui omnes tandem in Venam cavam desinunt, & hunc suum liquorem dextro cordis Ventriculo denuò infundunt.

V. *Harvæus* ille Medicus Anglicus, & *Conringius*, Professor Helmstadiensis, vulgò habentur primi inventores Circulationis sanguinis: sed revera non sunt, & notitiam hujus demum acceperunt à *Paulo Sarpa*, Veneto Monacho ordinis Servitarum, qui primus & verus inventor est istius Circulationis.

Chylimutatio.

VI. Confusus ita cum Sanguine Chylus in Venis axillaribus sensim sensimque subigitur, & successivè alteratur, ac in Sanguinem mutatur, quæ actio speciatim in Corde aut circa Cor absolvi videtur: licet in hoc Sanguificationis negotio Cor, ipsique annexa Vasa se tantum habeant passivè, locumque his liquoribus pro motu & transitu meliori concedant, usque adeo ut Cor non nisi antliæ munere in Machina hacce hydraulica defungatur.

VII. Etc.

VII. Etenim *Sanguificatio* non est actio organica, *Sanguifica-*
 sed purè tantùm similis, adeoque propriè loquen- *tio.*
 nullum corporis Viscus organi Sanguificationis
 nomen merebitur, sed Cor duntaxat Vas erit, per
 quod Sanguis pro insigniori hac mutatione in præ-
 cordiis movetur.

VIII. Revera enim nil aliud est Cor, quàm *muscu-* *Cor.*
compositus, & musculorum in modum movetur,
 quidem, ut sinister ventriculus propriè Cor ap-
 pellandus sit, cujus tantùm appendix est dexter ven-
 triculus, propter Pulmones solummodo fabricatus,
 ex hoc melius & commodius in Pulmones fiat
 sanguinis propulsio, (pro subeundâ, maximè ne-
 cessariâ ad vitam, alteratione ab aëre,) & per hos ad
 dextrum sinum seu Cor primarium promotio.

IX. Chyli in Sanguinem transmutatio vix aliter *Modus san-*
 quam per blandum aliquem fermentationis motum *guificationis*
 fieri videtur; quem ab aëre inspirato, Chylum San-
 guini assimilante, & Sanguinem in spiritus volatili-
 tate, non pauci probabiliter deducunt.

X. Verisimilior tamen adhuc eorum videtur as- *Alius.*
 sumptio, qui *Sanguinem ipsum*, prout in se principiis
 fermentativis, in specie salinis & oleosis volatilibus
 diggerit, *Chylum permixtum transmutare*, & succes-
 sive sibi assimilare, idque mediante motu suo fer-
 mentativo, Chylum & alterante, & in similem sibi
 naturam pedetentim convertente, perfici asserunt.

XI. Promovetur insigniter hæc Sanguinis fer- *Juvantia.*
 mentatio, & consequenter Chyli assimilatio, ab aëre
 per Pulmones inspirato, cujus medio attenuatur Chy-
 lum, volatilifatur & spirituaescit insigniter, atque hinc
 propter salino sulphuream mixturam Sanguis
 coalescit, & vitali quasi calore incenditur.

XII. His positis facile patebit, successivis & repe- *Fit per repe-*
 titionibus per cor & pulmones circuitibus perfici Chyli *titas circu-*
 lationes.
 sangu-

Sanguificationem : ob id enim non rarò *semilactens* adhuc Sanguis, etiam in sanissimis Hominibus, per venam sectam apparet, aut saltem supernatans cruori coagulato serum leni igne inspissatum *gelatinam lacteam* relinquit, quæ phænomena à Chylo nondum Sanguini assimilato oriuntur. Certè tales prostant observationes *Sanguinis albi instar Lactis*, ex venâ sectâ Hominum sanguineo-pituitosorum emissi, ob Chylum repetitis demum Circulationibus assimilatum. Imò ipsæ sanguinis fibræ rubicundæ apparentes reverà albicant, & Chyli videntur proles.

*Vitalis
massa.*

XIII. Ita ut *vitalis* ista *Massa*, quæ per arterias & venas circulatur, duplici consistet materiâ, *chylosâ & sanguineâ*, cum utriusque cõmuni vehiculo, videlicet *Sero*. Istæ verò materiæ, utcunque existant fluidæ, minimè tamen quatuor illis humoribus, aut elementis, temperamentisque Veterum sunt analogæ. Quæ enim in cruore per venâ sectionem emissio post hujus congrumationem & cadaverisationem reperitur sanguinis, in superficie floridi & in fundo nigricantis, differentia, partim ab aère superficiem refrigerante & attenuante, partim à cruoris in fundo tempore, radios luminosos in se absorbente, dependet.

Motus Sanguinis & Chyli.

XIV. Propellitur *Sanguis & Chylus* è Corde per arterias in universum corpus, & hinc per venas ad idem punctum, nempe Cor, redit, unde in circulum recurrens *motu circulari* rapi dicitur, qui à musculosâ substantiâ, ventriculorumque Cordis reciproca contractione atque expansione, & hinc contentorum impetuosa expulsionem, principaliter originem trahit.

Motus Cordis.

XV. *Proprius* autem *Cordis motus* s. Pulsus est ejus *contractio* seu *systole*, *improprius* verò est *dilatatio* seu *diastole*: in systole enim agit & Sanguinem exprimit, sicque à Sanguinis in arterias ejaculatione harum dilatatio-

nem

em & Pulsus efficit, in diastole verò patitur, dum sanguine irruente ex venis ejus parietes distenduntur, & ita molestia quadam sensibili afficiuntur.

XVI. Videlicet Cor à Sanguine, ex auriculis in *Cordis expansione.* ventriculos, inprimis dextrum illapso turgescens & expanditur, qua expansione fibræ, Cordis panchyma constituentes, extensæ irritantur, h. e. nullo distensionis & læsionis sensu afficiuntur, inde insensitum per nervos Spirituum animalium fit irritatio, adeoque fibrarum & consequenter totius Cordis contractio. Et quidem Cor, non secus atque alii Musculi, à Spiritibus animalibus per nervos influentibus in motum cientur.

XVII. Continuato tali impulsu Sanguis per totum corpus mediantibus arteriis propellitur, eodemque *Continua pulsio in motu sanguinis.* tam pulsu in venas & per has in Cor denuo remittitur; ita ut in toto hoc circulari motu sola *propulsio*, nulla verò *tractio* contingat. Redit autem toties in orbem ad Cor Sanguis, ut ibidem inprimis in arteriis vigore novo vitali imprægnetur, h. e. renovetur, volatilis setur, spiritualescat, fermentetur & inebrescat.

XVIII. Sanguinea verò hæc massa in omnes corporis partes, in genere pro earum nutritione, distribuitur, ita quidem, ut partes sanguineæ rubicundæ *Finis circulationis.* sanguinis nomine *proprie* veniant, partes autem spirituales seu nerveæ albicantes à Chylo cum massa sanguinea distributo nutrantur & conserventur, sicque ipsa continuetur.

XIX. Ex prima enim Fœtus in ovo formatione *Duplex Fœtus nutritivum.* potest, partes è duplici materia, nempe partim *animali*, ceu chyloso colliquamento, partim *sanguineo* formari & componi, unde etiam pro nutritione augmentatione talium partium duplex nutrimentum, *chylosum* seu *lacteum*, & *sanguineum* requiritur.

*Sanguinis
curfus per
Pulmones.*

XX. Mediâ autem inter utrumque Cordis ventriculum viâ intercedit Pulmonis viscus, per cuius spongiosum seu potius vesiculosum, h. e. ex copiosissimis parvis vesiculis angularibus, simplici membranâ constantibus, invicemque connexis, compositum parenchyma transvasatur Sanguis, dum Chylus, huic permixtus in vena axillari sinistra, pergit in truncum venæ cavæ ascendentis, & ita in dextrum Cordis sinum, ex quo per arteriam pulmonalem seu arteriam venosam transfertur in sinistram Cordis sinum.

CAPUT XII.

De Respiratione.

§. I.

Respiratio. **R**espiratio est actio ex vitali seu spontaneâ & voluntariâ mixta, quâ aer per asperam Arteriam in Pulmonis substantiam vesiculosam immittitur, indeque rursus emittitur, ad vitalem Sanguinis motum perpetuandum.

Ejus partes. II. Duabus itaque partibus absolvitur, *Inspiratione*, quâ aer immittitur, & *Expiratione*, quâ aer rursus è Pulmone in auras externas emittitur, & exhalat.

Organum. III. *Organum* s. *Instrumentum* Respirationis est *Pulmo*, viscus illud mediî ventris, in duos maxime lobos, Mediastini membranâ separatos, divisum quorum dexter dextram, sinister sinistram Thoraci cavitatem occupat.

Structura. IV. Tota verò Pulmonis substantia vasculosa & vesiculosa existit, ex arteriis, venis, vasis lymphaticis glandulis, nervis, bronchiis, vesiculis atque membranulis admirando artificio contexta, ita ut ab inspirato aere in omnem dimensionem expandi ac dilatari

tari, ab eodem verò exspirante denuo collabi & contrahi queat; quæ singula ab Anatomicis accurate demonstrantur.

V. Ad explicandum verò Respirationis negotium *Præcipua respirationis organa.* in primis reflectendum est ad asperam Arteriam, huiusque ramos sive bronchia in totum Pulmonem distributa, ac tandem in Vesiculas ipsius desinentia. *Aspera Arteria* sive *Bronchus* suum habet truncum in larynx elevatum, suosque ramos sive bronchia in Pulmonis lobos dispersa. Truncus in suo orto *Rimam*, *Glottidis* nomine venientem, habet semper apertam, & concursu binarum Cartilaginum Arytænoidearum formatam, cui *Epiglottis* incumbit, membrana cartilaginosa, rotunditatis oblongæ, mobilis, à deglutitis alimentis, in transitu deprimi solita, sicque Glottidem Bronchi, per suos musculos contractam thyroarytænoideos, & arytænoideum, obtinendo impediens, ne quid incidere queat. Per Glottidem verò illam sive Rimam, à musculis cricoarytænoideis posticis & lateralibus dilatatam, dum Epiglottis elevata sponte est, aer naribus vel ore haustus in Inspiratione intromittitur, in Expiratione verò emittitur.

VI. Aspera hinc, ut habet *Cel. Boerhaven*, arteria cartilaginea, ex segmentis orbicularibus, parte posterioribus abscissis, sed validâ tamen membranâ completis, atque forti inter se vinculo musculofo connexis, facit, ut aer semper hiante fistulâ liberè intromitti, transire, atque super lævia, lubricaque internæ superficiiei latera decurrere & progredi queat: facit, inquam, ut haud difficulter in orbem expandantur, quando aer subintrat, atque Gulæ deglutiendi in actu versanti cedat: ut flexo obsequatur Collo, ac denique facilè elongari vel accurtari queat. Ubi autem Truncus ejusdem Arteriæ circa quartam Thoracis

vertebram bifidus evadit, ibi verò statim utrinque in ramos innumerabiles dispescitur ac propagatur, texturâ manente semper eadem, nisi quod segmenta annularia cartilaginea magis completa reddantur, & rami usque & usque angustiores, tenuiores, graciliores, denique in extremitatibus, cartilagineâ indole depositâ, membranacei evadant. Deinceps autem vi aeris, extendente plicatiles membranas, fiunt Sacculi flexiles, omni extremo apici cujusque rami adnati, è quibus Vesiculæ, ex his Lobuli atque Lobi, ac tandem Pulmo quoad vasa aërea totus efficitur.

*Ad respira-
tionem ex-
plicandam
quam
consideran-
da.*

VII. Cùm igitur Respirationis actionem paulo penitius expendimus, multa veniunt considerata, quæ ad eam clarè intelligendam faciunt. Notandum enim 1. Pulmonem habere fibras musculares, squamosa segmenta bronchiorum connectentes, adeoque vi contractili præditas, ob quam Pulmones è Thorace exempti collabuntur magis, sive contrahunt sese in spatium minus, quàm in Thorace clauso viventis ac sani animalis possidebant antea. Licet ad illam contractionem etiam pondus & elater ambientis Atmosphæræ comprimens aliquid contribuat. 2. Aërem contineri in Thoracis cavitate inter membranam anteriorem Pulmonis, & Pleuram. 3. Aërem istum Thoracis non esse similem Atmosphæræ, adeoque non premere Pulmonem. 4. Nihil esse, quod comprimat magis externam superficiem Pulmonis, quàm Diaphragma. 5. Ex aëre per Glottidem inspirato semper aliquid remanere intra vesiculas Pulmonis; atque per internum hunc remanentem aërem Pulmonis substantiam semper plus extendi, quàm quidem comprimi potest per aërem externum, impeditum à Diaphragmate costis & vertebra sic alligato, ut non adeo ingredi possit Thoracis cavitatem, ac necessarium foret ad tenendum æquilibrium.

VIII.

VIII. In *Inspiratione* hinc *vitali* seu *spontaneâ*, quæ *Inspiratio- nis actio.* fonte, etiam sine animæ imperio aut voluntate

gr. in dormientibus contingit, Costæ novem superiores quoad partem sui arcuatam assurgunt versus claviculas, dum interea tres inferiores, aut quatuor forsan, eodem tempore deorsum, & parum oblique retrorsum extravertuntur. Sed & in hac ipsâ actione Diaphragma ex situ, quem ante habebat, convexo & sinuoso, Pulmonem respiciente, deprimitur in figuram magis planam versus Abdominis viscera, idque ex parte per contractionem musculi suæ fabricæ: unde cavitas pectoris amplior evadit ac manet, totumque Abdomen magis expanditur & tumet usque ad finem Inspirationis. Ad hoc hoc Inspirationis contribuit, tanquam causa efficiens, contractio Musculorum intercostalium atque subclavii, unâ cum Diaphragmate musculofo.

IX. Dum itaque Vesiculæ pulmonis per Inspira- *Expiratio- nis modus.* tionem aëre inflatæ sanguinea vasa satis validè prementur, ac ita Sanguis quasi subsistit per momentum, vel saltem minus validè transit per vasa, ac in Ventriculum Cordis sinistrum impellitur, hinc idem sanguis eodem momento minus assurgit in Cerebellum; indeque Spiritus per hujus nervos minus sacrè urgebuntur, Sanguisque arteriosus minus aëret in Musculos intercostales, diaphragmaticos, ac subclavium; atque sic causæ Thoracem in Inspiratione dilatantes debilitantur rursus, elater segmentorum cartilagineorum Costas iterum deprimit; distractæ Peritonæi & Abdominis musculorum Fibræ sese simul restituant, pressa Viscera laxum jam Diaphragma sursum versus thoracis cavitatem trudent, osum Pectus arctatur, aër è Pulmone expellitur, ac fit *Exspiratio*, Sanguisque denuo liberius per Pulmonis vasa transit, pelliturque fortius & copiosius

pius ad musculos; ac ita renascuntur causæ contrahentes rursus musculos intercostales & diaphragmaticos, sicque *Inspiratio* iteratur & ratio patet reciprocantis Inspirationis & Expirationis.

*Respiratio
voluntaria.*

X. Ad *voluntariæ* autem *Respirationis* actum exercendum, præter actionem musculorum supra dictorum, accedunt adhuc contractiones & relaxationes Musculorum v.g. scalenorum, serratorum anteriorum & posteriorum, obliquorum, recti, sacrolumbi & aliorum, quorum reciproca actione Inspiratio & Exspiratio voluntaria, ac violenta, si placet, contingit. Vim itaque, & causam Respirationis voluntaria humana sistere valet; pulsum autem Cordis directè sistere nequit.

*Differentia
pulmonis in
Foetu.*

XI. Sensibilis est Pulmonis Infantis vivi, & in Utero mortui differentia; siquidem frustulum pulmonis Infantis nondum editi, aquæ immissum fundum petit, vivi verò supernatat eidem; atque ex hac *doctrina* cognitio hauritur Infantis occisi. Cum enim pulmo Embryonis sit crassior, nec satis porosus, hinc Respiratione semel facta spongiosus fit & sic supernatat. Id quod contingere nequit, nisi Pulmones dilatentur & expandantur, adeoque Sanguini transeunti patefiat aditus, quod equidem fit quatenus Diaphragmatis figura mutatur in planam, unde & cavitatem in imâ Thoracis parte, & viscerum Abdominis depressionem, horumque maiorem protuberantiam efficit.

*Aëris ambients
vis.*

XII. Quando Thorax in Inspiratione dilatatur, necessario simul ambiens aër protruditur: hic agi-
tatus vi suâ elasticâ, eodem momento partim ita
protrusus, partim propria gravitate ac vi, libera-
facto impetu, ruit in Pulmones, eosque per se im-
mobiles instar utris inflat & distendit, quod Inspiratio
dicitur: Sicut diaphragmate denuo relaxato, & co-

fit

deorsum demissis, Pulmonum compressio & Exspiratio accidit.

XIII. *Neccessaria* admodum aëris est *Inspiratio*, cum *Inspiratio-
nis necessi-
tas.* c deficiente omnia intereant animalia: non tamen frigerium Cordis & Sanguinis, aut hujus à nitrofo-
ris sale condensatio, primarius ejus est finis; cum
ia in calore viventium naturaliter constituto, aut
senibus vel cachecticis tepescente, nullum locum
tineant.

XIV. Sed potius *usum Vitæ* nostræ simpliciter ne-
cessarium *Aër* inspiratus sanguini præstat, unde & hic *Aëris infla-
rati vis in
Sanguinem.* nis prius per Pulmones, quàm per Cor ruit, ita
ad eam Sanguinis vitalem restaurationem, quam
præcordiis acquirit, imprimis faciat, idque be-
neficio Salis sui volatilis universalis, ratione cujus
cultum vitæ cibum Aëri inesse Hermetici asse-
rent.

XV. Tandem heic quæstio moveri solet, utrum *Quæstio.*
Aër in Inspiratione subeat Pulmonem, quia Thorax
dilatatur, vel utrum Thorax dilatetur, quia Aër vi-
ta elástica Pulmonis vesiculas subit? Utrumque di-
ac defendi potest.

C A P U T XIII.

De Liene & Omento, harumq; partium usu.

§. I.

Ubi in Arteriam magnam impulsus est Sanguis, *Sanguinis
introitus in
Lienem.* ex parte deorsum per arteriæ aortæ truncum fer-
tur, & inter varios illius ramos arteriam splenicam,
que hæc mediante Lienem ingreditur, exinde per
venam splenicam ad truncum Venæ portæ ac Hepar
distribuitur: ita ut hæc communicatio insignium
orum viscerum, Lienis & Hepatis, dum omnis San-
guis è Liene immediatè ad Hepar defertur, singulare
quid in recessu habeat, ulteriori scrutinio indagan-

dum, utpote sine quo officium eorum vix debite explicari poterit.

*Vasorum
splenicorum
status.*

II. *Lienis* viscus constat membranarum congeries in cellulas & multiplices concamerationes efformatarum, per quas Glandularum minimarum copiosi globuli, *Uvæ botrum æmulantes*, dispersi sunt. Videlicet haud improbabile est, Arterias illas satis magnas substantiam *Lienis* ingressas, atque innumerabilibus ramis per universam ejus molem distributas, tandem in canaliculos minimos terminare, atque flexuosis anfractibus quasi coadunatas glandularum structuram æmulari, hinc verò extremas in Venas splenicis abire.

Locus splenis.

Ejus texture.

III. Situs est *Lien* sive *Splen* in hypochondrio sinistro, pendens à Diaphragmate, adhærescens Reni sinistro, & Omento, atque variè premi, sursum deorsumque à Diaphragmate & Musculis Abdominis agitari solitus. Sanguinem ex Arteriâ celiacâ, quandoque & ex ipsa Aortâ accepit. Contextum apparet hoc Viscus ex Arteriis, Venis, Nervis, Membranis atque Cellulis membranosis; ubi Arteriæ sanguinem advehunt, Glandulæ Lympham ex eo segregant, quæ per lymphatica Vascula, inter binas *Lienis* membranas decurrentia, indeque è Viscere prodeuntia ad Chyli receptaculum propellitur. Nervi quoque multi huic Visceri dati neque motum sensibilem, neque sensum notabilem exhibent, sed liquidum potius spirituosum conferunt, prætereaque membranacearum fibrarum tonum fulciunt & conservant. Venæ refluxum sanguinem ad Venam portæ deferunt; & Membranz tandem Cellulas formant, *Lienisque* Corpus simul investiant.

Lienis usus.

IV. Usus *Lieni* *Cel. Boerhaven* diversum attribuit, videlicet 1. Lympham subtilissimam è Sanguine arterioso in Glandulis minimis præparare, se-

cer.

vere, hinc per tubulos excretorios in Cellulas
indere. 2. Superfluum ab hac secretione sangui-
ni Venulis minimis, moxque Venæ communi-
nicæ immittere. 3. Copiosè affluentes Nervo-
spiritus Lymphæ, forsan & Sanguini refluo mi-
re. 4. Quibus addimus, Sanguinem ad Venam
mittendum nimiam Lymphæ copiâ destituere,
contrà spirituofo Nervorum liquido diluere,
tractione & constrictione fibrarum membrana-
rum, à Septo transverso & Musculis abdominis
procè pressarum & agitatarum, attenuare, ac ita
rem reddere ad generationem Bilis in Hepate dein-
ficiendam.

V. Non est tamen Viscus Splenis *simpliciter ad esse* *Lien ad vi-*
de animalium necessarium, cum Canibus & Sui- *talitatem*
fine ulla sensibili functionum læsione excindi *absolute non*
at. Sed tantum ad *bene esse* confert, ita ut ad *est necessa-*
riorem Sanguinis perfectionem, sed accidentalem *rius.*
c, facere videatur, quatenus in Lienis glandulis,
currentibus spiritibus animalibus forsan tale fer-
mentum elaboratur, quod Sanguini inspiratum vel
faciliorem Chyli transmutationem faciat, vel po-
molecularum Sanguinis heterogenearum, nec
miscibilium separationem ita promoveat, ut
modè per convenientia loca, in specie Renes, &c.
curari possint.

VI. *Omentum* s. *Sacculus adiposus, Reticulum, Epi- Epiploæ.*
est pars membranacea, composita è tunica du-
li maximè tenui, à Peritonæo, Mesenterio, Dia-
phragmate, Ventriculi fundo, & Spina dorsi supe-
rior exorta, atque pluribus dein partibus, quas ob-
t, Intestinis, Lienis, Hepati, & Mesenterio con-
ta, inque figuram orbicularem ad instar Marsupii
superarii expansa.

VII. Inter membranas istas Arteriæ omentosæ, à *Ejus stru-*
cœlia- *ctura.*

cœliacis itidem oriundæ, circa strias vel sacculos lobulos adiposos, è membranis concurrentibus formatos, excurrunt, inque plexus reticulares tenuissimos distributæ, tandem in Venulas minimas, similiter heic positas desinunt. In hac autem Vascularum propagatione è Sanguine per laterales ubique poros Oleum tenue & subtile secernitur intra Sacculos pinguedinis, Vasa sanguinis stipantes, ac in hisce colligitur, atque retinetur, ita tamen ut ex Sacculis hæc adunatis, inque ductus aliquos patentibus, collectum illud Oleum expelli, inde ad Hepar usque protrudat, hacque ratione tandem Sanguini splenico, eodem pariter per sua vasa deferri consueto, bene permisceri, & confundi queat. Cum enim Omentum Hominis non observetur hætenus aliud habere vas excretorium præter Venam epiploicam dextram & sinistram, probabile est, Sanguinem Omenti venosum omnem, Oleum divitem & Lympham, Cruori in Hepar fluenti affundere & misceri.

*Omentum
viscera calore fovet.*

VIII. Quæ omnia probant, Omentum singulari substantiâ in Sacculos pinguedinis contextâ, ac forsitan simul Vaporibus volatilibus, ex Abdominis Visceribus exhalantibus calidis intra suos poros susceptis, Viscera Abdominis fovere, humorumque circuitum in illis suo calore promovere.

CAPUT XIV.

De Renibus & Urinâ per illos secretâ.

§. I.

*Sanguis ad
Renes illatus.*

Sanguis per Arterias emulgentes distribuitur ad *Renes*, ex quibus per Venas emulgentes redit, ubi ibidem Serum salibus partim superfluis, partim re-

cre

entosis, aliisque Sanguinis impuritatibus im-
natum, transcoletur & separetur.

Est scilicet in Sanguine Latex aquosus sive *Laticis a-*
m, commune tam succorum nutritivorum quàm *quasi secre-*
mentorum vehiculum, cujus medio illi per uni-
am distribuuntur corpus, hi verò in certis cola-
s separantur & amandantur: quod si fiat per Re-
Urina appellatur; sin verò per Cutis poros, *Su-*
nomine venit.

I. *Renum corpus*, quoad extimas partes, constat *Structura*
s quamplurimis subtilibus, perforatis tamen, in *Renum.*
ous papillare tortuosum, medium eorum corpus
stituens, desinentibus, de quibus vid. Laur. Bellin.
s. Illas ergo fibras Serum sanguinis ingreditur,
que ad Corpus papillare pergit, per cujus minu-
& innumerabiles porulos transfudat ad membra
interius expansam, unde per Ureteres ad Vesi-
descendit, Sanguine ipso à Venis emulgentibus
rea resorpto.

W. *Urina* hæc Sanguinis est propriè loquendo *Urina ma-*
vium quoddam volatile, seu Aqua è sale falso sul-
reo, adeoque primariò *alcalino*, secundariè *aci-*
ambobus volatilibus, pinguedine sufficienti tem-
tis, composita, & Spiritibus imprægnata: qui-
subinde, sed p. n. & alia massæ sanguineæ re-
nenta se fociant, & unâ eliminantur.

7. *Urina* tamen materia, an omnis ex Sanguine
Renibus transcoletur, & nulla ex primis viis à
vlo immediatè separata ad loca urinaria, quæcun-
etiam sint, viis licet hætenus in locis Abdomi-
admodum impeditis, nondumque detectis, de-
tur, in dubio adhuc est; saltem hoc probabile
ebitur consideranti, *Diabeticos* eodem colore,
ore & odore Vinum rubellum v. g. loco *Urina*
ernentes, Semina Anisi & Coriandi integra excre-
ta, ci-

ta, citum Acidularum transitum, violaceum brev
post assumptam Terebinthinam odorem, &c. U
proin ob hanc rem nonnulli inter Urinam potius
Urinam sanguinis distinguendum esse opinentur.

CAPUT XV.

De Lymphâ ejusq; Ufu, Sudore & Transpiratione

§. I.

Glandule.

POst Renes excurrit Sanguis ulterius per Arterias
ubique ad *Glandulas*, per universum corpus disse-
minatas, easque tam *conglomeratas*, quàm *congloba-
tas*: quarum illæ magis compositæ liquorem emul-
ctum in certas cavitates pro peculiaribus usibus ef-
fundunt: hæ magis simplices eum per Lymphatica
vasa, quorum truncus communis est Ductus tho-
racicus, in Venam axillarem sinistram Sanguini de-
nuo infundunt.

*Conglome-
rata.*

II. *Conglomeratarum* liquor, prout eadem sunt
vel laxioris vel firmioris texturæ, variat: illæ serum
lacteum emulgent, ut sunt Mammariæ, Tonsillæ: hæ
serum aquosius, subtilius, sale volatili vel falso vel
acidulo imprægnatum, separant, ut *Pancreas*, *Para-
tides*, *lachrymales Glandulæ*, &c.

Conglobata.

III. *Conglobatæ* verò glandulæ Lympham efficiunt,
eamque omnem à partibus infra Cor sitis per Ductum
thoracicum sanguini per Venam axillarem sinistram
infundunt: sicut eodem loco omnis in superiori re-
gione confecta Lympha per similes Lymphæ ductus,
Vasa lymphatica dictos, ibidem infunditur.

*Lympha
materia.*

IV. *Lymphæ* hujus materia primaria probabiliter
statuitur nutrimentum partium roridum, ministerio
Glandularum collectum, in quod condensantur Spi-
ritus animales, in partes quascunque per nervos al-
lati:

dum enim non penitus dissipantur exercitio laboribus, cum latice seroso alimenti, omnium cum Vehiculo sese jungunt, & ita subtilitatem tenuosam amittunt, ac denuo in halituosam, tenuem & aqueam condensantur substantiam, adjuvante non parùm Artuum frigidiori præ aliis participatione.

I. Limpida talis spirituofo-aquea materia à Glandis conglobatis imbibita, imprægnatur in his sub- sanguinis arteriosi acido sale, quæ junctim sumpta lymphæ liquorem aquoso-spirituosum constituunt, nihil acidulum, supradictis locis Sanguini per- cipi consuetum.

I. *Finis*, propter quem Sanguini in vicinia Cor- *Ejus finis.*
& Pulmonum, ubi de novo magis animandus Lympha hæc Venæ axillari sinistra infunditur, non tantum, ut diluat & fluidiorem reddat Sanguinem, sed ut in specie Chylo imprægnata instar materiæ nutritiæ Sanguinis in præcordiis renovatio- & restaurationem vitalem adjuvet, & insigni- promoteat.

II. Pertingit sanguinea massa ulterius ad totam corporis peripheriam extimam, ejusque integumen-

Cutem, quæ est reticulare corpus, è fibris nerveis, & capillaribus arteriarum & venarum vasis seu s sanguineis contextum; ob id naturæ mixtæ, sanguineæ & spermaticæ seu nerveæ, inprimis tamen cinosæ, esse dicitur.

III. Interstitia hujus texturæ occupant Glandulæ *Glandulae*
osæ minutæ, reverà ex conglomeratarum genere, *cutis.*
res dictæ, vase suo excretorio foras hiantes, & cutis
constituente, instructæ, quæ Seri fontes sunt sen-
s Transudationis, sive Sudoris, & Diaphoreseos s.
sibilis Transpirationis.

IV. Serosus nempe sanguinis Latex, uti absorbet Seri *usus.*
super-

superflua & recrementosa sanguinis salia naturaliter, aliasque ejus sordes præternaturales; ita salina hæc vi, instar saponis, abstergit & abluit suo transitu solidarum partium sordes ex nutritione superfluas, aut ipsum nutrimentum non perfectè agglutinatum, sed diuturniore morâ effectum redditum: quæ omnia jam antea sufficienter attenuata & volatilifata è capillaribus vasis per dictas Glandulas emulgentur, & accedente blando calore plus minus copiosè sine capitis mortui remanentia notabiliter emittuntur.

CAPUT XVI.

De Cerebro ejusque Functione.

§. I.

*Sanguis ad
Cerebrum.*

Sanguinis vitale nectar ubertim etiam derivatur ad *Cerebrum & Cerebellum*, inprimis per arterias carotides & vertebrales, quarum exiles & capillares quasi furculi ubique superficiem ejus densè obducunt, & tandem in sinus duræ matris sanguinem infundunt, qui venis jugularibus continui in has proximè, & inde remotius in venam cavam se exonerant.

*Cerebri
textura.*

II. Observabilis est in Cerebro & Cerebello duplex substantiæ diversitas, *corticalis* nempe subcineritia, & *medullaris* eleganter candida. *Illa è copiosissimis glandulis minutulis ovalis figuræ constat*, in quas se insinuant dicta vasa sanguifera: *hæc ex filamentis & ductibus nerveis delicatissimis*, invicem certo ordine convolutis, & tandem in nervos planè abeuntibus, est constructa.

*Usus sub-
stantiæ Ce-
rebri.*

III. Substantiæ talis diversitas diversum itidem usum innuit, *cortice enim* mediante Spiritus volatiles sanguinis, *vitales dicti*, separantur à Sanguine, & per subtilissimæ filtrationis modum alacriter penetrando transeunt in Cerebri medullam, Sanguine ipso,

ceū crassiori corpore, ob pororum angustiam, niculoque ejus aqueo ob pinguiorem & oleosam si substantiam Cerebri exclusis.

V. In ipsa verò *medullari substantia* ceū regio pa- *Medullaris*
 o, Spiritus dicti volatiles luminosi, *animales* nunc *substantia*
 ellandi, debitis motionibus & expansionibus, in- *usus.*
 ue per nervos in omnes partes radiosæ excursioni-
 , operationes Animalibus proprias, *Sensus* in spe-
 tam *internos* quàm *externos*, & *Motus* perficiunt.

V. Constituunt enim hi primariò *Animam sensiti-* *Spiritus*
 z, tam Brutorum quàm Hominum, cū sint *sunt anima*
 ni autores actionum Animalibus propriarum, *sensitiva.*
 in operationibus modò dictis, quàm in geni-
 bus etiam.

VI. Quæ utut sint variæ & distinctæ, determina- *Spiritus*
 tamen Spiritus animalis specie & essentia unus, *determina-*
 oque ad varias actiones indifferens, pro variâ *tio.*
 tium organicâ dispositione & proprietate. Nam
 ose, qui movet pedem vel musculum, confert
 in suo modo ad Visum, si esset in oculo, & sic
 sequenter in aliis.

II. Quòd si dicti Spiritus, in debitâ quantitate *Origo Actio-*
 abilitate, blando & moderato, eoque simul ordi- *num anima-*
 o motu agitentur, ac inde Cerebrum implendo *lium.*
 prio motu quodammodo expandantur, sicque
 rò ex eodem secundum filamentorum, Cerebri
 ullarem substantiam constituentium, ductum
 tinuato quasi rivulo aut radio in corpus, omnes-
 ejus partes influant, *Actionum animalium* om-
 n sequitur exercitium, adeoque *Vigiliæ.*

III. Sin verò quacunque ex causa perturbati,
 dinato, vago & subinde impetuoso cieantur mo-
 in Cerebro, hinc *Deliria* varia, speciatim phrene- *Deliria.*
 ; in partibus verò reliquis *Spasmi* & motus con- *Spasmi.*
 ivi, interdum mirabiles, excitantur.

CAPUT XVII.

De Sensibus externis.

§. I.

Sensus & motus.

Officia, quibus *præsunt animales spiritus*, sunt *Sensus & Motus*, utrique *interni & externi*. *Externos* quod attinet *Sensus*, cum hi revera consistant in passione seu motione organi, inductâ ab objecto externo sensili, per certam ad hoc factam impressionem seu motum, adeoque solum in motione filamentorum nervorum organi, in iis Spiritus animales hoc solum præstare videntur, ut suo influxu nervea Organa sensus proximè constituentia in debito tono & tensione conservent, quò facilius ab objectis externis moveri, & ita Sensatio externa fieri possit.

Causa motionis.

II. Expedita scil. est corporea nostra Machina quorumcunque corporum *ambientium* activitati & insultui. Hæc ergo ambientia, dum in partem quandam agunt, *motionem* certam inducunt in ejus Nervis, quæ motio, seu ab objecto externo facta impressio, continuato Nervi ductu ad Cerebrum usque, seu ad nervi originem, continuatur.

Sensus internus.

III. Quem ibidem insequitur determinatus Spirituum animalium, in vicinâ Cerebri medullâ, motus ab isto excitatus, constituere videtur *Sensum internum*, occasione cujus Anima rationalis in nobis format Conceptum seu Ideam, repræsentantem exactè rationem externæ impressionis, sitque tunc formalis cognitio, seu sensuum externorum mediantibus internis perceptio: id quod *dolor imaginarius* eorum, quorum partes fuere abscissæ, illustrare videtur.

Vis objectorum.

IV. *Vires* istæ objectorum, quæ vulgo *Qualitates sensibiles* dicuntur, quibus ambientia corpora agunt in certas Corporis partes, *Organa sensoria* dictas, consistunt

ant solum in certa talium corporum, quoad minas eorum particulas, texturam vel conformationem, prout diverso modo nunc in hanc, nunc in aliam corporis partem agit, & certum motum induit vel mediate, vel immediate, tum varias qualitates sensibiles, seu in organa Sensuum agendi facultates haberi dicitur.

V. *Constant autem sensuum Organa* variis & distinctis partibus, ita tamen subordinatis, ut una sit *Organum sensuum*, & cujus per objectum externum motione Sensatio externa, seu certa passio in parte, quæ per Nervus esse solet, cujus filamenta nunc in membranam fortiter tensam expansa, v. g. in *Auditione* & *Visu*; nunc in capitula papillaria sunt conglobata, v. g. in *Gustu* & *Tactu*, reliquis partibus duntaxat certum usum, eumque varium habentibus.

VI. Quinario numero omnes *Sensus externi* recte *Sensus externi* comprehenduntur, quos inter eminent *Visus*, cuius objectum externum est *Lux*, primario Solis & Stellarum, & inde diffusum in orbe *Lumen*, quod est *Visus*. *Lumen* quædam subtilissima, nil aliud nempe, nisi aeris quidam maxime rarefactus. *Lumen* tale vel mediate in recta linea, vel mediate, mediante semper per corporis opaci superficiem reflexione circumferantur per *tunicam Oculi corneam* & *humorem crystallinum*, donec impingat in *tunicam retinam*, seu *extensionem filamentorum nervi optici*, profecto undique Spiritu animali perfusam, ubi hæc quasi per similitudinem movens Spiritus præsentis, talem fermentationem & impressionem, quæ ad Cerebrum continuata, eo modo ut in antecedentibus expositum, à nobis dicitur *Visio*, quæ recte definitur *visus externus*, Oculorum ministerio sive organo visibiles, Colorem & Lucem vel *Lumen*, seuitates visibiles, percipiens.

Oculus.

VII. Est scil. *Oculus* reverâ *Camera obscura* Opticorum, cujus Humor crystallinus est vitrum lentilulare, in quo ut plurimum fieri solet decussatio radiorum luminosorum, donec impingant in tunicam Retinam, ceu primarium *Visus organum*, ubi objectum externum exactissimè, inverso licet situ, repræsentatur, ut ita reverâ per duplicem conum, unum rectum ab objecto ad punctum intersectionis in Crystallino, alterum inversum ab hoc puncto usque ad Tunicam retinam, omnis fiat *Visio*. Et pro-ut hi intersectionis anguli sunt majores vel minores, etiam res visa major vel minor in tunica Retina depingitur, & consequenter ita judicatur.

Radii luminosi.

VIII. Quòd si radii isti luminosi sub sua in orbem diffusionem impingant in corpora opaca, resiliunt propter denegatum transitum, plus minus exactè ad eos angulos, ad quos inciderant, ita ut incidentiæ & reflexionis anguli perpetuò sint æquales, id quod in *Speculis* est manifestissimum.

Corporis opaci diversitas.

IX. Corpus *opacum*, à quo reflectuntur radii, est vel *politum*, vel ex particularum superficialium inæquali situ *asperum*. Illud radios, eodem ferè modo atque incidunt, ad Visum reflectit, unde tale corpus, quasi secundariò luminosum splendere dicitur: hoc verò radios intra istius inæqualis superficiei diversos porulos, & varias eminentias atque cavitates partim plus minus abscondit, ac ita cum umbris miscet, partim verò certâ ratione, plus minus tamen, à primitiva figura mutatos ad oculum reflectit, unde taliter modificatum lumen *Color* dicitur.

Colorum differentia.

X. Nempe quorum superficiales particule minutæ, ceu copiosa polita specula, lumen incidens maximam partem reflectunt, & ita splendentibus proximæ sunt, *Albedinem* repræsentant; quorum verò particularum textura copiosis porulis & meatibus est inter-

erstinâta, ut in his lumen maximam partem ab-
adatur, & quasi umbris tenebricosis obfuscetur,
redinem exhibent. Ubi denique radii luminosi
superficialibus opacorum corporum partibus mo-
absorbentur, modò ratione diversâ ad Spectan-
n oculos reflectuntur, ibi Colores intermedii,
r, *cœruleus, viridis, flavus* &c. gignuntur.

II. Visum excipit *Auditus*. Hujus *objectum mo-* *Auditus.*
externum nil aliud est, quàm *Æther* seu *Aër sub-*
imus diversimodè, impetuosè tamen & violenter
nihil, vel percussione vel flatu commotus, & tre-
us redditus, qui undique undulatorio motu in
em diffusus per anfractus Auris externæ ad Aurem
enam, & in specie ad Nervum auditorium seu a-
cum, in cochleæ extremitate in membranam
ansum, impingit, eamque quasi percutit, unde
us ibidem percussioni analogus, & ad cerebrum
tinuatus, à nobis *Sonus*, ejusdem verò dijudica-
seu perceptio *Auditus* dicitur.

III. Motiones ejusmodi aëreæ ad Aurem conti- *Sonorum*
æ, prout sibi invicem certâ, secundùm Arith- *differentia.*
icæ leges, positione in majori vel minori gradu,
tensione aut remissione respondent, *gratum* seu
sonicum vel *non harmonicum* efficiunt Sonum; &
ut istis motionibus respondentes in cerebro spi-
um animalium se habent motus, in impetu ma-
vel minori, ordine vel confusione, &c. varii ef-
as *Musicæ* in nobis consurgunt.

III. Inprimis autem aër ex angustia Glottidis *Echo.*
diens, transeundo per cavitates corporis mem-
nosi Oris & Narium, magis minusve glabras, a-
as, apertas, amplas, impeditas, aut variis etiam
dis figuratas, prout vehementius aut debilius a-
tur, ita *fortiorem* vel *debiliorem*, seu *remissiorem*
is repræsentat *Sonum*; prout fortior & celerior,

acutiorem, prout remissior & tardior, *graviorem*. Quum verò latera Glottidis cartilaginea pro musculorum suorum agitatione diversâ & multiplici, infinitis modis aperiri vel arctari possunt ac solent, à celeri tardove, forti aut debili aëris undulantis tremulive percussione, mira quoque hinc Vocis diversitas excitatur. Sicut etiam impingens aër in corpus densum, repercutitur diversimodè ad angulos incidentiæ æquales, indeque repetitum sonum seu *Echo* constituit, quod in cavitate Instrumentorum musicorum Resonantia dici solet.

Vox.

Sermo.

Vocum differentia.

XIV. Ad hujusmodi aëris motiones flatu, sive expulso aëris, totâ capacitâ pulmonis contenti, factas, tanquam per instrumentum pneumaticum, pertinet motus ejus in animalibus in Tracheam seu asperam Arteriam expiratione aëris, inde in Glottidem factus, ubi angustatâ viâ celerius agitur, ac elastico tremulo corpori illidens, inque undulas reciprocas percussus *Sonum* efficit, *Vocis* nomine venientem; quæ Vox simplici per laryngem, imprimis Epiglottidis adjumento, elisione *Vocales*; per Linguam verò, Dentes & Labia, certâ modificatione *Consonantes* efficit; hæ autem tandem litteræ in Hominibus pro ratione impositionis & conformationis mille modis combinatæ, & certâ ratione articulatæ, *Sermones* constituunt: unde ex sola motus organorum Sermonis observatione, Surdus & Mutus ab' ortu per Oculos seu visum exactè quasi audiens, & ita perfectè loquens reddi potest.

XV. Mulieres habent *Vocem acutam*, cum aspera earum arteria sit minor: contrà, qui habent eam majorem, illi habent *Vocis sonum gravem*, uti hoc observamus in *Ursis*, quibus aspera arteria adeo est ampla, ut integra complicata manus eidem intrudi queat.

XVI.

XVI. Qui tentant graviores suâ voce Sonum e-
e, quàm quidem possunt, adeoque Rimam nimis
stant, his perit ferè Sonus : quemadmodum &
us in formatione acutissimi toni, suffocationem
pemodum, vel stridorem Laryngi infert.

*Soni deper-
ditio.*

XVII. Ad *Vocis suavitatem* maximè contribuunt
cturis, Epiglottidis, Oris, Palati, Nasi denique
a conformatio, & lubrica vel glabra superficies.
litas verò Musculorum, qui Glottidi movendæ
iunt; laxitas Ligamentorum Cartilagines Laryn-
connectentium; magnitudo differentia, quam
ica Glottidis in aperturâ suâ admittit, videntur
tudinem conciliare ad multiplices valdè tonos
nctè, purè & clarè formandos. Hinc cantare
il aliud est, quàm Sonos juxta gravitatem, acu-
n, velociter vel tardè, vehementer aut blandè,
aliter aut multipliciter flectendo edere. Ad
um autem Sonorum majorem vel minorem sua-
tem varia eaque determinata in quovis Homine
tura Thoracis, Pulmonum, & reliquorum Vocis
anorum præcipuam causam facit.

*Vocis sua-
vitas.*

*Sonorum
multiplici-
tas.*

XVIII. *Risus* fit, explicante *Cl. Boerhaven*, quando
tus in vesiculas Pulmonis aër, reciprocis citif-
is, sed admodum parvis, concussibus, per orga-
nspiratoria & expiratoria factis, quasi undatim
a Pulmonem & asperam Arteriam commovetur:
none interim propemodum in eadem extensio-
permanente, & Sanguinem magis conquassante
m transmittente, sicque nimia sui vehementiâ
ontinuatione non solum corpus fatigante, sed &
ndoque propter tardiores sanguinis per Venas
lares circulationem, Faciei, Oculis, & Collo ru-
em conciliante, imò interdum simul Dyspnoeam,
plexiam, Convulsiones, Mortemque causante.

*Risus ut
fiat.*

XIX. *Tussis* producitur, quando copiosissimo

*Tussis pro-
ductio.*

Pulmonis substantia repletur aëre, hicque parum ibidem retinetur, & mox clausâ Larynge, simulque Diaphragmate vi muscutorum Abdominis in Pectoris cavitatem protruso condensatur, latera Pulmonis validè premit; ac deinceps apertâ denuo Larynge per reciprocos Exspirationis concussus violenter quassatur, sicque Bronchiorum superficiem purgat. Unde ea omnia, quæ internam Bronchiorum superficiem exasperare possunt, etiam Risus aliquando vehemens, Cantus validus, ingens Vociferatio, Inspiratio aëris pulverulenti, & similia, Tussim excitare valent.

*Oscitationis
causa.*

XX. *Oscitationem* excitari credibile est expansione simultaneâ omnium ferè Muscutorum voluntariorum, inprimis Pulmonum, lentâ & paulatinâ inspiratione aëris copiosi, ejusdem dein aliquamdiu retenti & rarefacti lentâ rursus exspiratione, statûs denique muscutorum naturalis restitutione. Ut proin effectus Oscitationis esse videatur humores corporis per singula vasa expeditius movere, æqualiter distribuere, adeoque Sensuum Motusque organa obeundis suis muneribus maximè idonea reddere.

Sternutatio.

XXI. *Sternutatio* fit à corpusculis acribus pungentibus, stimulantibus, & quasi crispantibus papillas membranæ Narium nerveas, cum musculis Respirationi inservientibus communicationem habentes, ita ut hi simul irritati cum impetu sese contrahentes aërem magnâ cum vi per Nares expellendo rem molestam excutere nitantur.

Tactus.

XXII. Post Auditum tertio loco est *Tactus*, toto ferè in corpore reperibilis, ubicunque nempe filamenta reperiuntur nervea, quæ ab externis objectis mille modis horum approximatione affici, & inprimis variè moveri possunt. Filamenta talia, uti in contexenda cutanea massa locum primarium obtinent,

ent, ita profectò hinc inde in *capitula papillaria con-*
pata è Cute nonnihil prominent, & sub Cuticu-
 genuinum ac naturale organum *Tactûs* externum
 constituunt.

XXIII. Corpora externa, quæ sui approximatio- *Qualitates*
 dicta filamenta, & eorum extremitates papilla- *tactiles.*
 afficiunt, hoc faciunt solâ particularum minuta-
 rum superficiali texturâ, earumque certâ vel motio-
 vel quiete. Atque exinde etiam surgunt *qualita-*
istæ, quæ à nobis dicuntur *tactiles*. Si enim
 oddam corpus, cui v. gr. manus admoveatur, cedat
 eectu firmæ minimorum unionis, dicitur *molle*;
 verò non cedat, sed resistat ex forti eorum com-
 atione, dicitur *durum*. Si quædam particulæ
 biles invicem cohæreant, simulque organo adhæ-
 nt, dicitur *viscidum*; si aliquæ particulæ à toto se-
 lata mobile organo *Tactûs* adhæreant, dicitur
humidum, si non, vocatur *siccum* seu *aridum*. Si fiat
 errimus & repetitus in organo ab objecti externi
 nimis agitatis, motus; dicitur *Calor*; *si nullus*, di-
 ur *Frigus*: & sic de reliquis in infinitum.

XXIV. *Gustus* nil aliud est, quàm tactus linguæ *Gustus.*
 cialis & singularis, dum itidem fit per Nervos,
 delicata filamenta divisos, quæ ad superficiem
 nguæ, sub membranam ejus delatæ, conglobantur
 similes papillas nerveas, tanquam in capitula Fun-
 rum seu cornua extrema Limacum. Illæ ergo
 ione suæ peculiaris texturæ ita sunt constitutæ, ut
 ater communia *Tactus* objecta, ut *durum*, *molle*,
erum &c. specialem à particulis salinis similibus-
 ciborum recipiant impressionem.

XXV. Sunt nempe *salinæ particulæ* minutissimæ *Ejus ob-*
 nuinum *Gustus* objectum, quæ ratione texturæ ri- *jectum.*
 dæ, acuminatæ, hispida, & diversimodè figuratæ,
 hiculo aqueo inprimis dilutæ, se insinuant in

Linguam, ejusque modò dicta filamenta, & speciatim eorum papillas variè movendo, pungendo, lancinando, &c. talem in iis motum efficiunt, qui à nobis *Gustus* dicitur.

*Saporum
differentia.*

XXVI. Sicuti proin dictæ particulæ plus minus mutantur, & alterantur vel obruuntur, variant *Sapore*: hinc enim *acida* & *urinosa* mutuâ unione mutando texturam fiunt *salsa*; acidæ Aceti particulæ, cum Minio sive Saturno calcinato junctæ, mutatâ texturâ *dulcem* saporem repræsentant.

*Organum
Gustus.*

XXVII. Itaque principale *Gustûs organum* sunt papillulæ nervæ obtusæ, à nono pari nervorum, indeque expanso, & musculosæ Linguae carni incumbente, corpore nervoso, oriundæ, quæ in exsertâ vivi Hominis, eaque calente, humidâ, molli, & gustando corpori applicatâ Linguâ emergunt, & per reticulare corpus pertusum assurgendo, erectis vaginulis membranæ exterioris Linguae supponuntur, porosus illis, ac ita eminentibus, ut pressus Cibus Potusque quàm maximè in illas ad excipienda objecta incurrant.

*Gustandi
modus.*

XXVIII. Percipitur autem Sapor, Gustusque producitur, dum res gustanda attenuata, salivæ liquore plus minus soluta, adeoque Linguae applicata, intra poros Vaginarum ejus membranacearum sese insinuat, latentes ibi papillulas nerveas movet, impressumque motum ad Sensorium commune Cerebri defert, ac denique ideam Saporis falsi, acidi, dulcis, amari, acris, austeri, aromatici, aquosi, vinosi, spirituosus, terreus, aut ex his compositi in Mente suscitatur.

Olfactus.

XXIX. *Gustui* proximus est *Odoratus*, qui duo sensus maximum inter se consensum habent, ita quidem ut intensè sapida simul Odoratum fortiter afficiant, & contrâ; velut in *Oleis destillatis* & *Salibus volatilibus* apparet, adeo ut *Tactus*, *Gustus* & *Odoratus*

us non nisi pura graduatione majoris vel minoris
 teriæ immersionis distinguantur, & solùm *Tactus*
 versimodè modificatus sint.

XXX. *Organum* hujus *Odoratus* minùs probabi- *Ejus orga-*
 er statuuntur *Processus mammillares Cerebri*, potius *num.*
 m illud esse videtur *membrana tenera summitati*
erium juxta confinia Offis cribriformis intus ob-
 isa, uti eleganter hoc demonstrat Schneid. *Tr. de*
cribriformi. Quin & ex analogia cum *Tactus* &
ustus organo de præsentia certarum papillarum, ex
 mentis nerveis contextarum, vix dubitandum
 letur. Quibus *Narium* membrana sensibilior est,
 ilè, quibus autem insensibilior, difficilius ster-
 tant.

XXXI. Dum ergò cum aëre per inspirationem *Odor.*
 tacto varia simul, imò innumerabilia *Nares* efflu-
 & miasmata subintrent, è quibuscunque ferè
 poribus, insensibiliter licèt, emanantia, adeo ut
 ania corpora certam quasi suam & determinatam
 nosphæram circa se habere videantur; quædam
 rum ratione suæ determinatæ texturæ & confor-
 tionis insinuant se dictæ *Narium* membranæ, eam-
 e vellicando, pungendo, titillando, &c. talem in
 mentis ejus motionem efficiunt, qualis sub no-
 ne *Odoris* venire consuevit.

XXXII. *Particulæ* tamen, quæ habent texturam *Eorum ge-*
 conformationem mechanicam, ut speciatim hanc *nesis.*
 mbranam, ejusque filamenta nervea movere pos-
 t, *salino-sulphuræ* plus minus *volatiles* sunt: vix
 m odorem habemus, qui non ex sulphureo-salino
 oriatur principio. Unde, prout particulæ ejus-
 odi *salino-sulphuræ* & pingues ex coalitu cum
 s mutant texturam, atque vel volatilifantur vel fi-
 ntur, aut alia ratione immutantur, sicque diverso
 odo papillas nervosas *Narium* vellicantur, *Odorum*
 nascitur

Varietas.

nascitur varietas. Hinc v. gr. *Moschus*, odoris ex-
pers, si in latrinâ suspenditur, sulphureas particu-
las in se iterum admittit, & inde fragrantem odorem
acquirat. Odor *Olei Terebinthinæ* suaveolentis longè
diversus est ab odore *Balsami sulphuris*, cum hoc ip-
so licet Oleo parati.

CAPUT XVIII.

De Sensibus internis.

§. I.

*Sensus in-
terni.*

ITa quidem se habent *Sensus externi*: sed *internos*
quod attinet, illi rectè dicuntur triplices, *Sensus*
communis, *Phantasia* & *Memoria*. Negotium est
obscurius, propter insignem, quæ hic observatur,
confusionem operationum animalium & rationa-
lium. Cum enim nostra cognitio intellectualis, &
omnis Ratiocinatio præsupponat spirituum anima-
lium exercitium, occasione quorum diversimodè
motorum anima rationalis diversos sibi formet con-
ceptus seu phantasmata, (cùm nihil sit in Intellectu,
quin prius fuerit in Sensu) adeoque sensus animales
interni, & intellectio, in nobis semper sint conjuncta;
evenit inde, ut nesciamus, quomodo Sensus inter-
ni, separatim considerati, se habeant.

*Analogia
cum Brutis.*

II. Unde factum, ut similitudo quoad actiones
externas intercedat non levis inter Homines & quas-
dam Bestias, quibus *sensualis* quidem competit, non
verò *intellectualis cognitio*. Quin plurium ejusmodi
Brutorum docilitas in causâ fuit, ut iis quoque cog-
nitio propriè sic dicta tributa fuerit, & consequen-
ter ad minimum semirationalia reddita, h. e.
nobis propria ipsis similiter tributa seu adjudi-
cata sint.

III. Ex-

III. Exactius si velimus scrutari negotium, ne-
 se est, ut exactè quoque abstrahamus & separe-
 us *res Animæ rationali proprias*, h. e. quas cogni-
 me reflexâ in nobis ipsis percipimus, ab iis, quæ
sensibus & cerebro sunt propriæ, & consideremus, quâ
 tione hæ posteriores fiant, cùm in his Sensuum
 internorum ratio consistat.

IV. Quo factò manifestum evadet, *Sensus inter-*
in sola spirituum animalium varia & multiplici in
cerebro & cerebello motione & agitatione consistere: unde *Sensus in-*
 Brutis omnis perfecta & propriè sic dicta cognitio *terni in quo*
 deneganda, sicque eadem Bruta non alio modo *consistant.*
 habebunt, quàm teneri Infantes, utpote inter
 os & Bruta nulla vel levis intercedit, quoad quas-
 que actiones, differentia, dum rationalis Anima
 ndum actu secundo in Tenellis operatur. Pariter
 conformatio Cerebri organica læsa, impediendo
 rituum motum, Sensus internos lædit.

V. Sensuum proin internorum in genere confi- *Sensuum in-*
 ratorum operationes ita se habent; nimirum fi- *ternorum*
 nenta nervorum, in organis sensuum externo- *operationes*
 n commota, suum motum continuant in Cere- *quomodo se*
 am usque ad origines dictorum nervorum, unde *habeant,*
 otus similes in corporibus striatis, & consequenter
 spiritibus animalibus excitati, sunt id, quod *Sensus com-*
communis dicitur. Quæ autem motiones impref- *munis.*
 exinde repercutiuntur in corpus callosum usque,
 Spiritus animales ubertim scaturientes occasione
 rarum motarum agitantur, ex efficiunt id, quod vo-
 ur *Phantasia*. Quæ verò hinc reflectuntur suo mo- *Phantasia.*
 ad spinalem Medullam usque, illæ impetu factò va-
 nunc in Cerebelli, nunc Cerebri nervos motorios
 rivantur: illic in Cerebello pro motu partium in-
 narum, nempe Diaphragmatis, &c. & excitatione
 lectuum; hîc in Cerebro pro motu membrorum
 exter-

Memoria.

externorum, ita ut varii hi motus nunc *Sensus communis*, nunc *Phantasiæ* nomine veniant: sicut iidem sæpius eodem modo evenientes, & in membris externis similes actiones exercentes, *Memoria* vel *Reminiscencia* appellari solent.

CAPUT XIX.

De Somno & Vigiliis.

§. I.

Somnus.

*Quomodo
fiat.*

Affectiones Sensuum hæcenus explicatorum vocantur *Somnus* & *Vigilia*: ubi *Somnus* quidem est cessatio Sensuum & Motus voluntarii membrorum, cum palpebris clausis. Nimirum Homini in Somnum inclinanti & labenti Sensus tam interni quàm externi, non secus atque Motus voluntarii paulatim ac velut per gradus imminui, retardari, & difficilius cum sensu aliquo ponderis membrorum, atque resistentiæ magnæ exerceri, ac tandem omnino desinere solent. Quo in casu propter Spirituum animalium penuriam Musculi exercendis motibus destinati flaccescunt, & quasi paralytici redduntur primùm in Palpebris, deinceps in Facie, Collo, Brachiis, denique in toto reliquo corpore. Sed & Actiones Mentis, quatenus occasionem à motione organorum sensuum habent, propter flaccidas simul redditas Medullæ Cerebri Fibras, feriantur tantisper, donec restaurata Spirituum quantitas fibras illas de novo rursus distendat, & solitâ contentione in totum Genus nervosum influat.

*Actiones
spontaneæ
vigent.*

II. In *Somno* tamen Actiones corporis spontaneæ, motus Cordis, Arteriarum & Venarum prope modum fortior, æquabilior, plenior, sed & Respiratio profundior ferè, robustior, æquabilior sensim, utut

t magis lenta fit. Atque hæc omnia paulatim sive gradus contingunt, hocque tempore circuitus morum, digestiones, secretiones, perspirationes, tributiones, alacrius omnino perficiuntur; Anirationali etiam de istis non cogitante, multo mi- quid ad tales actiones contribuent. Nondum m mihi persuadere potui, ut crederem, quod eberr. Stahlius in suis habet *Physiologicis*, Somnum elicet esse *talem effectum, cui ipsa anima operam da-* *positivè & libenter locum concedere, imò illum certâ* *one atque methodo positivè suscipere ac præstare de-* *possit & soleat.* Contrarium certè mea mihi Ani- dictat, quando sæpius reluctante ipsius voluntate. omnum planè invitus inclino, & delabor, dum turnis mihi horis consilia sunt scribenda. Et fal- egregiè, nisi quid simile interdum & ipsimet per- *cissimo* eveniat *Stahlio*, in tam augustâ Potentiss. is Borussorum Aulâ Medicinam felicissimo cum ressu facienti.

*Quid anima
ad Somnum
contribuat.*

II. Causæ Somnum producentes multæ sunt, v. nimia Cibi solidioris ingestio & mora in Ventri- ; Potus largus spirituosus Liqueoris vegetabilis entati; Usus Aromatum penetrantium, fragran- morum, maximeque spirituosorum, *Croci*, *Scla-* *Salviæ* nobilis, & similium, lædente tamen acri- iâ carentium; Usus *Papaveris albi*, *Cynoglossi*, *i Lactucæ sylv.* *Solani*, *Mandragoræ*; Lassitudo nrorum ex labore diuturno; Musica suavis ac ; Corporis animique tranquillitas & quies ma- a; Excessus frigoris vel æstus; Evacuationes iæ; Pituitosa Sanguinis indoles; Obesitas hu- es intra corpus velut comprimens; Vulnera, tusiones, Inflammationes, Abscessus Cerebri; avasitiones humorum sub Cranio; Somnus diu missus; Omnis denique alia causa, quæ vel San- guinis

Causa somni.

guinis appulsum ad Cerebrum ; vel Spirituum secretionem ac influxum in Nervos, Organa Sensuum, & Musculos voluntario motui inservientes, ex parte aut in totum impedire valet.

Virgilia.

IV. *Vigilia* est ille status Corporis, in quo Sensus Motusque voluntarii jugiter exercentur, ac Spiritus animales elastici sine intermissione in genus nervosum influunt, & inflatum quasi tenent, Cerebro, Nervis, & Musculis benè dispositis.

Causa.

V. Expergefit atque evigilat dormiens, vel sponte suâ. Spirituum in Nervos influere aut imprimi solitorum quantitate restauratâ ; vel quando Sensus externus ab objectis externis validè excitatur ; aut Nervi à causâ qualicunque stimulantur, irritantur, & plus minus dolorificè molestantur. Hinc evigilans Homo notante *Cl. Boerhaven*, primò convellitur, palpebras aperit, expandit membra, oscitat, dormiturit, paulatim Sensibus Motuique aptus evadit: deinceps verò resectis Spiritibus Homo viribus denuò valet. Impeditur hinc Somnus à vehementi Animæ passione, à Doloze qualicunque, à Nervorum, Cerebrive continuâ vellicatione ; ab æstu s. fervore intenso Sanguinis, in Febris &c.

C A P U T XX.

De Motu Corporis animalis.

§. I.

Motus animalis.

Motum quod attinet partium *animalem*, nempe quarumcunque, sive internarum sive externarum, ejus organum proximum sunt fibræ nervæ ; quæ nunc arctius sunt conjunctæ in systema, quod vocatur *Musculus*, nunc à se invicem sunt separatæ, & cir-

irculari ut plurimum ductu partem ambiunt, quæ
g. in *Stomacho, Intestinis, &c.* propriâ appella-
ne carent.

I. *Fibræ* hæ in motu dependent à spiritibus ani-
libus, per nervos in partes distributis; hinc de- *Fibrarum actio.*
ato penitus eorum influxu, pars & sensu & motu
vatur. *Fibræ* nimirum *partium circulares*, non
sculosæ quidem, sed motrices tamen, quæ vi-
cet motum partium internarum peristalticum,
compressivum perficiunt, *obtinent nervos ex ce-*
llo distributos, & sine ullâ prægressa cognitione
suali motum cient, adeoque talis motus nec pro-
eri nec cohiberi potest, unde vulgo *motus natu-*
simpliciter dicitur.

II. *Musculorum* verò fibrarum *Systema* nervos ex *Musculi.*
bro distributos obtinet, & eos gubernat vel
stat motus, qui prægressam cognitionem sensua-
vel intellectualem sequitur, adeoque à nobis
libitu vel impediri, vel promoveri potest: & hic
tus per musculos *in genere Motus animalis*, in spe-
verò in *Hominibus voluntarius*, in *Brutis sponta-*
appellatur.

V. *Musculi structura* ex copiosis constat fibris, in *Eorum structura.*
lio sui coagulo sanguineo seu carneo vestitis,
rum plures sibi invicem inæqualiter quidem,
ali tamen ordine, superimpositæ, ita situantur,
trinque, tam in principio, quàm fine, fibræ cir-
intermediæ carnis substantiam incurvatæ, figuram
corpus rhomboideum eleganter constituent, super
ulos obtusos, donec in rectos mutantur, mobile.

VI. Movetur musculus & omnis fibra motrix, quan- *Et Motio.*
eadem abbreviatur, & quasi in se contrahitur,
ut *musculi unica sit actio seu contractio*, quam se-
ur partis annexæ motus, ejusque mutata figura
tuatio: quod si ita contractus persistat musculus,
H dicitur

dicitur *motus tonicus* seu *tensivus*; si relaxetur denuo, ita ut nullo musculorum agente membrum sit in figura & situ naturalibus, in figura media positum esse dicitur.

Causa motus musculorum prima.

VI. Motus hic fibrarum seu *contractio* à tribus dependet causis. *Prima est ipsa fibrarum extensarum & partibus annexarum spontanea ad contractionem inclinatio*, instar chordarum extensarum sponte se contrahentium.

Secunda.

VII. *Secundò accedit impetus radiosus spirituum animalium per nervos diffusus*, qui in fibræ substantiam distributus, eam replet, & quasi inflat, & ita brevior reddit, quod imprimis in musculorum ventre observabile.

Tertia.

VIII. In quibus *tertio copiosior Sanguinis arteriosi in musculum influxus* supervenit, qui in ventre ejus dilatato, minorem inveniendò resistantiam, uberius infunditur, unde & turgescencia musculi & contractionis vigor maximè resultat.

CAPUT XXI.

De Conceptione, Generatione & Partu.

§. I.

Generatio.

ITa quidem se habet Corpus *humanum* in individuo consideratum: ut verò conservetur in specie, ordinatum est à summo rerum naturæ Autore *Generationis* negotium, in quo Mas & Fœmina, ceu causæ sociæ, conferenda sua mutuo symbola, se in specie multiplicant, & novum Individuum vitale producant, quod *Generari* dicitur.

Semen.

II. Id quod Mas confert; est ejus *Genitura*, vulgo sed malè, *Semen* appellata, quæ in Testium glandulosa

substantiâ, ex copiosissimis minutis ductibus & culis constructâ, è Chylo puriore, unâ cum sanguine arterioso per Arterias spermaticas seu præparatas ad Testes allato ac transcolato, vi specifici nenti Testium elaboratur, aut per meram potius transcolationem fecernitur. Curiosiores Medici homini suorum ope microscopiorum viva in hoc liquore animalcula s. vermiculos deprehenderunt, eoque uni grandiori Conceptûs & Fœcundationis motum, tanquam causæ efficienti, adscribere verisimuloso conatu sategerunt. An verò in omni Semine virili talia existant animalcula, dubitandi rationes non desunt; in Semine corrupto Hominum venereâ, Scorbuto, Leprâ, &c. affectuum conforfan, in aliorum verò magis sanorum genitali Liquore negari possunt. A Vermiculo autem fœcundationem Ovuli in Fœminâ produci conant, eorum Vermibus Cerebrum scatere, hinc verminosam nimis hanc opinionem esse credi-

I. *Genitura hæc chylosa seu lactea*, nonnihil *mu-*
cinosa, sub coitûs ardore spiritibus, in specie ani-
bus, largiter imprægnatur, unde turgescens &
culas feminales distendens, harum & partium
arum musculosarum contractione, accedente
rio spumoso impetu, validè è membro virili
latur & evibratur.

II. Conjungitur pro facilitando motu, instar ve-
ni, *Lympha glandularum prostaticarum*, ad Collum
cæ sitarum, quæ unâ effusa, faciliat ejectionem
uræ insigniter. Talis Lympha etiam in Euru-
gignitur, & ab ipsis voluptuosè, licet infructu-
coëundo effunditur.

Fœminas quod attinet, omnium etiam anima-
pro generationis negotio sua conferunt *Ova*, *minima*.

cum vero huiusmodi

ita ut omnes etiam *Mulieres* sint *Oviparæ*; hac tamen differentiâ, quòd, quæ ova à spiritu genitali Marium, cum geniturâ excreto, fœcundata, in Utero tamdiu fovent, donec vitalis & perfectus exinde Fœtus formatus sit, eumque demum excludunt, *Viviparæ* dicantur; quæ verò ova fœcundata, sed rudiora, & nondum in Fœtum perfectè formata, præmaturè excludunt, & postmodum corporis incubatu, mediante blando calore, fovendo, ad perfectionem omnimodam perducunt, *Oviparæ* sint appellatæ: vid. præter *Graeff*, etiam *Horn. in Prodr. de Gener. Mulier.*

Ovaria.

VI. Valet hoc ipsum etiam in *Mulieribus*, quarum *Testes sunt Ovaria*, in quibus *Ovula* ad summum pisorum magnitudine producuntur, quæ per tubam uterinam (cornubus Uteri in *Brutis* analogam) sub coitûs ardore, ad Testem contortam, expanso ejus orificio excepta, deferuntur ad Uterum, ut ibidem à geniturâ Maris fœcundata prius ac vivificata, in Fœtum successivè formentur perfectum & grandem. Quòd si verò in tuba uterina fœcundatum tale ovulum persistat, *conceptio fit tubaria præternaturalis*, matricique lethalis.

Conceptio.

VII. Consistit sc. *Conceptio Mulierum* in tali ovulo, à Spiritu genitali Maris fœcundato, ita ut Spiritus genitales utriusque Parentis in dicto ovulo, ceu in receptaculo appropriato, sociati, & tanquam debito fomite mutuo incensi, ceu principia activa, agitationem & motionem determinatam in subjectâ materiâ inchoent, eamque in Fœtûs successivâ formatione terminent.

Fœtus formatio.

VIII. In *Ovulo* itaque fœcundato mox inchoatur *Fœtus formatio*, primitus in saliente punctulo se movente & magis subsiliente, cum filamentis circumcirca rubicundis; ita ut *Cordis palpitantis* rudimentum inter partes solidas, & Sanguinis vitalis liquor inter partes

es liquidas, partes primigenæ videantur.

X. Emergunt brevi pòst *bullulæ quatuor*, *Cerebri*, *Phænomena*
ocubelli, & *binorum Oculorum* manifesta primordia, *formationis.*

in substantia simili instar carinæ, circa punctum sa-
lis reflexâ, quæ est primum medullæ spinalis inchoa-
ntum; unde consequenter reliquæ partes nerveæ
fibris diversimodè coagmentatis contexuntur, ad-
centibus ipsis successivè ex sanguinis coagulo par-
tis cæteris sanguineis.

XI. Ita ut adhuc verissima sit *distinctio* partium in *Partes.*
nervaticas seu *nerveas*, & *sanguineas* seu *carneas*: illis
materia *chylosa* seu *lactea* ovi uterini pronatis;
ex *Sanguine* circum istas concreto pedetentim ex-
stis.

XII. Ut autem in Viviparis sub formatione nu- *Nutritio*
tur & augmentetur simul Embryo, *nutrimento* *Fœtus.*
is, quale quidem per uteri substantiam ad eum de-
tur. Adhæret ob id utero Fœtus membranis suis,
a ambientibus nunc immediatè, nunc mediatè,
precedente certa substantia; unde Animalia vivi-
a sunt vel *placentifera*, vel *glandifera*, vel *cotyledo-*
ra.

XIII. Mulier est inter *placentiferas*, etenim Fœtus *Placenta*
nani membranis extrinsecus adnascitur *Moles* *Uteri.*
hepatis æmula, in recessu glandulosa, quæ
pro connectitur, & in quam Fœtus vasa umbilica-
livaricantur. Per hanc nutrimentum chylosum
matre allatum transcolatur in Venam umbilica-
, & inde ad venam cavam Fœtus derivatur, tan-
que perfectum in sanguinem mutatur.

XIII. Quicquid nutrimenti non transit hanc Pla- *Suctio Fœ-*
tam, transudat, tanquam per filtra, in cavitatem *tus.*
orii & Amnii, ut in eodem revera *natet Embryo*,
etiam paulo grandior factus, revera sugendo per
stud attrahit, & ita in Stomacho conveniente chy-

lificatione sibi appropriat; ita ut partim per os, partim per umbilicum nutriatur.

*Membrana
Fœtus.*

XIV. Membranæ tales, quæ Fœtum cingunt, & quarum circumferentiæ adnascitur *placenta*, in homine sunt tres: *Chorion*, *Amnion*, & *Allantoïdes*, quarum illæ nutrimenti chylosi seu lactei Fœtus sunt & colatoria & receptacula; hæc verò urinam per urachum, ex vesica Fœtus cum umbilicalibus vasis ad eam protensum, excretam recipit, & ad tempus partus usque conservat.

Partus.

XV. Partus nil aliud est, quàm Fœtus maturi & perfectè formati debito tempore legitima facta exclusio. Contingit hæc conatu simultaneo Fœtus & Matris; & hujus quidem, Uteri atque partium vicinarum membranosarum motibus convulsivis, & contracturis spasmodicis summè dolorosis vexatæ, per halitus seu aëris retentionem, & Diaphragmatis deorsum versus detrusionem, atque adeo Abdominis totius, accedentibus musculis ambientibus validè contractis, compressionem, & interiora versus protrusionem.

Nisus fœtus.

XVI. Illius verò, scil. Fœtus, anxietate præcordiorum, ex respirationis jam magis necessariæ defectu, stimulati, valida motione, calcitratione, & hinc inde agitatione, adeoque totius corporis inferiora versus depressionem; unde, ruptis tali modo membranis, liquores contenti effluunt, partes, per quas transeunt, membranaceas laxant, ut patula Fœtui egressuro existat via.

*Tempus
Partus.*

XVII. Fit hoc ordinario circa mensis gestationis noni finem, aut decimi principium. Patitur tamen hic terminus insignem latitudinem, cum & septimestres & oëtimestres, undecimestres & duodecimestres, observati sint vitales, modò rectum Gravidæ duxerint calculum. Oëtimestres quidem habentur communiter pro non vitalibus, cum sint revera Abortus Fœtum no-

Mense nascendorum; unde minus maturi, minus-
vitales isti existunt: cum tamen & *septimestres*
observati fuerint, nullum dubium est, inter-
n & *octimestres* revera tales existere.

C A P U T XXII.

*Humoribus variis excrementitiis, Lacte, Lo-
chiis, Lacrymis, Muco Narium, Ce-
rumine Aurium, &c.*

§. I.

Humores excrementitios appellamus, qui è San- *Humores
excrementi-
tii.*
guinis massâ variis in locis per poros adaptatos
transcolationis ope secreti, partim aliquam adhuc
sui utilitatem præstant, partim verò nullam, &
foràs planè è corpore excernuntur. Humorum
plures in præcedentibus jam capitibus expli-
mus, restant hinc adhuc reliqui examinandi at-
que exponendi.

II. Inter hos verò ante omnia *Lac* occurrit, hu- *Lac.*
mor ille albus, inodorus, dulcis, crassiusculus, in
glandulis mammariis è Sanguine arterioso Puerpe-
rum & Nutricum per transcolationem secerni, &
per Papillas defluere consuetus, atque nutritioni In-
ter utero materno exclusorum inserviens.

III. Organum generationis Lactis sunt *Mammæ*, *Organum
generatio-
nis.*
Glandulis innumerabilibus contextæ, Musculis
intercostalibus liberè supra & juxta Sternum incumben-
tes, solâ pinguedine, & Cute facilè dilatabili tectæ,
inter Nervis, Venis, & Arteriis multis instructæ,
arteriarum externarum quidem ab axillaribus, internarum à
subclaviis deorsum missis oriundæ, per intercostalia
Sterni spatia ad Pectus egrediuntur, hinc Mam-
mas committuntur, inque his per miras intorsio-

Nodi glandulosi.
ulnno 2. f. 100

Tubuli lactiferi.

num plurimarum spiras in nodos Glandularum conglomeratarum faceffunt, quæ dein exiguos ductus five tubulos lactiferos ex fefe rectâ emittunt; hi verò poſtea ubicunque coeunt & uniti ſenſim evadunt majores, & tandem in vaſa lactifera majora, latiora, in anguſtum deſinentia, atque fiſtulâ maximè arctatâ in Papillam terminantur, ita omninò ut, notante *Cel. Boerhaven*, ex arteriis per lactifera in Papillam, ac viciffim ab hâc per eadem lactifera in arterias itus ſit atque reditus.

Mammæ ſunt rotundæ.

Papilla.

IV. Habent autem Mammæ rotundam hæmiſphærii alicujus figuram, atque in apice ſuo circula-rem areolam, in virginibus pallidam ſ. reliquæ cuti concolorem, in Lactantibus ſubinde fuſcam, atque tuberculis papillaribus dotatam, tandem in Vetulis aliquando ſubnigram, in cujus medio elevata ſtat *Papilla*, quæ obſervantibus Anatomicis nihil aliud eſt, quàm Faſciculus tubuloſo-nervofus, ſpongioſus, vaſculorum præſertim lactiferorum glanduloſâ texturâ intus extuſve obvolutus, quorum oſtiola in extremitate Papillæ ſex, ſeptem, octo, plura vel pauciora, incerto planè numero hiant, ante exitum anastoſiſibus communicantia, è quibus adhibitâ ſuſtione Lac emulgetur, tanto uberius, quanto plus & frequentius Ubra ſuguntur.

Lactis materia.

V. Lactis materiam proximam credimus eſſe Chyloſo-aquofum ſuccum, cum arterioſo Sanguine ad Mammas jugiter delatum aliquot poſt partum diebus; hoc enim tempore cum fibræ Uteri evacuati, æquè ac Peritonæi, Muſculorum abdominalium, & Vaſorum, quæ ultimo graviditatis tempore à Sanguine vel Succis maximè fuerunt diſtenta, ſefe contrahunt, & contrâ tubuli mammarii laxiores evadunt, ſolent arteriæ hypogaſtricæ mammariis, quibus cum communionem habent, inferre plus Sanguinis

nis chylofi, prius ad Uterum prægnantem depor-
 consueti, unde vascula Mammaria magis im-
 atur, ac distenduntur, quâ motûs humorum im-
 tatione Febris ephemêra, lactea dicta, Mamma- *Lactis gene-*
 a celeris intumescencia, velut inflatio, dolor, du- *ratio.*
 es, ac denique Lac per transcolationem qualem-
 que gignitur, & secernitur, postea sugendo è Pa-
 tis ab Infantibus nutritionis gratiâ educendum.

VI. Lac humanum, æquè ac aliorum Animalium, *Materia Lac*
 ad difficulter abit in serum, cremorem, butyrum, *componens.*
 caseum, qui mirificè durescit. Neque ad ignem
 crescit Lac instar feri Sanguinei, sed exhalante
 uosâ portione relinquitur crassamentum ejus. Pe-
 tiare verò Lac humanum præ cæteris habet, quod
 lcedine planè Saccharinâ præditum sit, si Lactans
 mina prosperâ valetudine gaudeat.

VII. Ipso autem tempore imprægnationis tubu- *Tumor*
 mamarii, propter mensium fluxum sufflammina- *Mammarum*
 m, jam laxiores fieri, imò expandi, Papillæ eri- *in Gravidis.*
 , serum paucum sæpius vesperi extillare, ac ita
 ammæ tantillum intumescere, durioresque fieri
 lent.

VIII. Observatur interim, tribus à partu diebus *Lac tribus*
 angine ad Mammas impetuosius fluente, harum *a partu die-*
 ascula Lactis proventu impleri & turgere; si lochia *bus affluit.*
 on fluxerint copiosius. Quando enim Lochia par-
 us fluunt, Lactis quantitas major suppetit; Lacte
 item repulso, mox Lochia fluunt largius.

IX. Notandum est & hoc, quod Lac præ cæte- *Lac præ cæ-*
 s Animalium humoribus omnibus naturaliter ut- *teris humo-*
 lurimum ace scat. Quodque illud, nisi copiosius *ribus ace scit.*
 dfuerit, è Papillis sponte vix effluat, sed factâ ta-
 nen primâ suctione cum saltu interdum profiliat;
 planè sicut id mulgendo fieri solet.

X. Neque desunt observationes, quibus evidens *Lac & in Ma-*
 ribus Virgi-
 red- *nibus &c.*

redditum est in Mammis quoque Juvenum Virorum, Virginum, imò Fœtuum utriusque sexûs, Lac genitum aliquando repertum esse. Unde Medicum olim Germanum Principi cuidam proposuisse & consuluisse audivimus, ut recens natum Principem Adolescentis alicujus 17. vel 18. annos nati, & optimâ valetudine gaudentis, Uberibus sugendis applicandum juberet, è quibus antea frequenter succis Lactis proventus fuerit elicitus.

Usus Lactis.

XI. *Usus* itaque Lactis est, ut suctione cedat in alimentum, ac nutrimentum Infantis. Observavimus hinc & in nostris regionibus Matres plethoricas, & Lactis abundantiam habentes, sanas & vegetas, solâ Lactatione, sine ullo alio potu cibove Infantes suos plurium mensium spatio aluisse.

Lactis varietas.

XII. Denique non prætereundum, Lac diverso tempore ab assumtis alimentis, non secus atque ab alimentorum varietate quantitatis & qualitatis respectu, varium ac differens admodum progigni. Ita enim statim à Cibus ingestis post jejunium, virtutem illorum bonam malamve continebit. Quatuor aut quinque horis à pastu Lac est optimum. At viginti quatuor horis jejunanti Nutrici falsum, flavescens, ingratum, minimè dulce, brevi fœtens, adeoque Infanti lactenti abominabile evadit.

Lochia.

XIII. *Lochia* propriè appellantur ea omnia, quæ post exclusum cum placenta Fœtum è Puerperarum Utero & Vaginâ profluunt; unde etiam *Purgamenta Uteri*, vel juxta Hippocr. *Lib. I. De Morb. Mul. Puerperii purgatio* vocantur.

In quo consistunt.

XIV. Consistunt illa maximè in Sanguine menstruo intra vasa uterina post conceptionem sensim collecto, retento, vel tardius circulante & cumulato, hincque vasa plus minus expandente; qui dein post partum ex iisdem adhuc in loco prius adhærentis

secundinæ hiantibus, atque Utero sese contrahente pressis, aliquot hebdomadarum spatio fluit. Imprimis enim Fœmina suum enixa est cum secundinâ Infantem, Fibræ tam matricis, quàm Intra-uteri Abdominis, non secus atque vasorum uterini, quæ ultimo graviditatis tempore à cumulo sanguinis quàm maximè solent esse expansæ, lento gradu contrahere incipiunt, hocque actu vasa comprimendo Sanguinem extantem primò quidem, si fuerit, copiosum atque purum, deinceps verò tantum magis & parciolem, tandem viscidum, palidum, mucosum, paucum expellunt. *Lochia hæc Lochiorum differentia.* pro subjectorum & temperierum varietate ad colorem, odorem, quantitatem, consistentiam, tenacitatem, & evacuationis durationem, inter se differre notantur.

XV. *Lachryma*, est humor excrementitius lymphaticus, in Glandulis Oculorum ex arterioso Sanguine per transcolationem secerni consuetus, Palpebrarum internam superficiem, non secus atque ipsos Oculorum bulbos jugiter irrigans, humectans, & ne sicco coalescant, impediens; occasione vehementium animi pathematum, Tristitiæ, Amoris, Doloris, Commiserationis, repentini Gaudii, interdum sæpius, &c. largius profluens. *Lachryma.*

XVI. *Organum generationis Lachrymarum* est organa illa *Glandula innominata*, lata, compressa, conglomerata, superficiei inæqualis, in plures quasi lobulos distincta, intra Oculi orbitam versus angulum externum propè Rimam asperam sita; pingue obvoluta; arteriis, venis, nervis, ductibusque lymphaticis & hygrophthalmicis excretoriis instructa; in quâ humor iste limpidus, lenissimè salsus, viscidus, aquosus, pellucidus, in statu sano parvâ tantum quantitate, frictu autem Oculi, aut actione

non alimen-

Earum usus.

Earum Organum generationis.

ne comprimētis musculi orbicularis, per influxum uberiorem Spirituum animalium, ab animi passionibus vehementius impulsorum, validè agitati, copiosius segregari, indeque per plures aut pauciores, quatuor quinque, aut sex tubulos excretorios, internam superioris palpebræ superficiem perreptantes, inter Oculi bulbum & Palpebras defluere solet, ad usum suprâ jam dictos præstandos.

Lachrymarum iter.

XVII. Quicquid autem ab ejusmodi irrigatione Oculorum humoris superfluum est, in Canthum eorum majorem, juxta Nasi radicem deponitur, à spongiosa ibidem sitâ & conspicuâ Carunculâ lachrymali, subtusque jacente Sacculo lachrymali excipitur, ac tandem vel foras supra genas extillat, vel per puncta, inferioris Palpebræ lachrymalia, indeque descendente canaliculum, Nasi os penetrantem, in Ductum nasalem, & Nares adeo ipsas transmittitur. De quibus Anatomici fusius consulendi veniunt.

Mucus narium.

XVIII. *Mucus Narium* est Succus crassus, viscidus, excrementitius, in membranâ glanduloso mucosâ, quâ tota superficies interior cavitatis Narium obtegatur, ex Sanguine arterioso huc allato per transcolationem genitus, in dictam cavitatem plus minus copiosè extillans, ad mollitiem & tonum membranæ naturalem conservandum, Sanguinisque massam simul depurandam.

Unde veniat.

XIX. Sed & Antra à Nathanaële Higmoro descripta, atque in Maxillâ superiore formata recipiunt quoque eandem membranam, in quâ confectus atque coacervatus mucus patulo foramine in cavitatem Narium excernitur. Imò simul cellulæ Ossis cuneiformis sub Osse superiori Narium spongioso, per foramina crebra, in Narium cavitatem patentes, mucosâ membranâ investuntur, secretumque in hâc mucum per eandem viam emittunt. XX.

XX. Membrana ista, *mucosa* à secernendo mucos *Membrana glandulosa.* dicta, ex ingenti multitudine Glandularum, & arteriolarum numerosissimis in formam fasciculorum distributis composita assidue præparat, & excernit mucosum illum humorem, insulsum, inodorum, excolorem, blandum, qui Nervulos nudos, tenerimos, in hanc partem expansos jugiter humectat, lubricat, atque ab ambientium injuriis defendit, adeoque per vitam in bono statu retinet. Humor iste fluidus in principio existit, coacervatus autem sui morâ qualicumque & quiete inspissatur.

XXI. Ne autem idem postea *Mucus* nimium in- *Narium ex-* duretur, & ineptus evadat ad exeundum per angustas *tersio.* receptaculorum suorum portas, nervosas heic fibrillas, à quinto sextoque pari oriundas, natura constituit, quæ à muci acrimoniâ quantulâcunque vellicatæ, tractis in consensum musculis Respirationi inservientibus, Sternutationem movent, per quam vi Aëris, impetu violento pulsî, ac in prædictas caver-nulas ruentis tandem Mucus excutitur, Naresque exterguntur, vel sic certè Homo ad ipsas emungendas sollicitatur.

XXII. *Mucus palatinus* nihil aliud est, quàm Lym- *Mucus pa-* pha quædam in diversis Glandulis Palati, Uvulâ, *latinus.* Tonsillis, aliisve è Sanguinis massâ secerni consue-tus, & ad Fauces in statu lubrico mollive tenendas faciens. Videlicet hic succus in Glandulis illis, con-glomeratis existentibus, non secus atque è Tunicâ Palati, fluidus è Sanguine secernitur, indeque per transeuntes Cibos plus minus copiosè exprimitur partim, cumque his commixtus in ventriculum de-glutitur, partim etiam in poris Glandularum retentus sub actu respirationis, quâ aquosiores particulæ ex-halant, inspissatur, ac irritando fibras nervosas pro-ximas Hominem ad sui excreationem stimulat. Ut adeo

adeo Humor sit ex parte utilis, ex parte inutilis; interim in statu naturali insipidus, inodorus, nonnihil viscosus sive mucosus, coloris aquosi.

*Cerumen
Aurium.*

XXIII. *Cerumen Aurium, Sordes Auris, Marmorata*, est humor excrementitius, subflavus, amarus, primò satis fluidus, sed statim incrassatus, in exteriori Aurium meatu è membranâ investiente per transcolationem exsudans, ad meatum humidum atque lubricum conservandum, recipiendo & propagando aëri sonoro perpetim idoneum.

*Fluxus
mensium.*

XXIV. *Sanguis menstruus, Mensium Fluxus, Menses, Catamenia*, indigitant excretionem Sanguinis boni, sed abundantis, menstruo quovis tempore, sive mensibus singulis foeminino Sexui certis ætatis annis contingentem.

*Tempus, quo
incipit &
desinit.*

*Incipit etiam in
aure ii.º*

XXV. Incipit circa annum ætatis decimum quartum, quo puberes evadere Virgines incipiunt, & cessat anno ætatis circiter quinquagesimo. Simul ac, inquit *Cel. Boerhaven*, Virgo sana, terminum sui incrementi adepta (quod anno præter propter decimo quarto aut quinto evenire communiter solet) incipit conficere, vel præparare plus sanguinis boni & laudabilis, quàm nutriendo, vel augendo quoque corpori necessarium est, tum suo sanguine vasa, uterina maximè & mammaria, minimè pressa, plus implebit, ac dilatabit quàm alia: hinc & lateralia vascula, in Uteri cavum humorem suum evacuantia, extendet valdè; atque hinc calor, pondus, & dolor gravativus sentiuntur in Lumbis, ad Pubem sæpè & Inguina; excitatur Febricula; dilatantur Vascula Uteri, ita ut cruorem ipsum in ejus cavitatem stillent; unde Cervix s. Os Uteri mollietur, lubricatur, laxatur, denique Sanguis hiantibus jam Vasculis prodit; minuitur ejus copia; minus premuntur amplius, sed plus sese contrahunt eadem vascula; retinetur iterum

Sanguis,

sanguis; dimittitur crassior pars Seri; tandem sola
la Lympha consueta. Postea rursus conficitur plus
umorum; facilius deponitur in Vasa jam prius di-
tata: atque prodeunt, & redeunt menses vario in
differentibus Fœminis tempore.

XXVI. Ordinarium hujus Fluxûs tempus est *Ordinarium*
menstruum, sed reperiuntur Fœminæ, quibus citius *tempus.*

ut etiam tardius redit. Mulieres robustiori ac du-
iore fibrarum nervosarum compage donatæ; vel
magis siccæ, valde musculosæ, minus obesæ, gra-
riori labori quotidiano deditæ, Mensium fluxum
plerumque tardiozem, minorem, per longiora inter-
alla durantem, aliquando planè nullum habent.
Quæ autem Fœminæ existunt minus musculosæ aut
scertosæ, sed magis obesæ, & succulentæ, laxiores,
molliores, otiosæ, Sanguine copiosiori, vel acriori
præditæ, illæ verò fluxum experiuntur largiorem,
velociorem, breviori temporis intervallo durantem.

*Experientia
hæc didicit*

*etiam hæc
plurimè videtur*

XXVII. Retentus autem sanguis menstruus, ali-
quando per alias vias, Pulmones, Nares, Hæmorrhoides
exitum quærit ac invenit. Quæ imprægnatæ sunt
Fœminæ, Mensium fluxum amittunt, paucis excep-
tis Plethoricis. Nec Lactentes Mulieres semper eum
habent. Denique pro variâ temperie Sanguinis
nunc plures nunc pauciores Unciæ, aliquando libræ
profluunt integræ. Durat fluxus per duos tres aut
quatuor dies, nonnunquam ad octo pluresve ex-
enditur.

*Alia via
excretionis.*

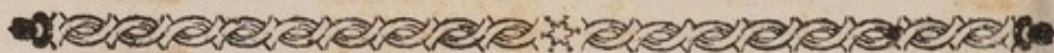
*ad nomen etiam, et ego Locutus sum in illis
in Femina Uxorata, quæ fluxum menstruales patitur 8 diebus undecim.*

*Papiræ et monialis, quæ mentis caret, sed natura illius se exonerat
omni mane à vera vigilia, dat sanguis ab aurea manne
d. Angula Castella vidua D. C. Joannis de Regio id 8 ex anno
vice mensis, quæ pariter caret, e manibus inquit lacte
patitur supra indices oculorum dolores capitis aliosque
sunt, apud totales dissimiles ab aliis doloribus autem capitis
illis, quos interdum habuit, quibus nocte incommodum habita
sed, hæc e manibus eundem di, 1754*

EPI-

E P I T O M E S
I N S T I T U T I O N U M
M E D I C A R U M
P A R S I I.
P A T H O L O G I A M
comprehendens.

§. I.

Pathologia. **P**athologia est pars secunda Medicinæ, quæ tractat in genere de Morbis, horum Differentiis, Causis & Symptomatibus. Usque adeo ut *Objectum* ejus sit Corpus humanum malè constitutum, sive ægrum; quemadmodum *Physiologiæ* *Objectum* fuit idem Corpus, sed Sanum, integrâ s. prosperâ valetudine præditum.

Morbi definitio.

II. Machina nostra corporea pro ratione partium, ad structuram ejus requisitarum, si omnes debitas operationes exercere valet integras, dicitur *sana*; si vero vitio partium defectuosa sit plus minus quædam operatio, dicitur *morboſa*. Adeoque *Morbus* s. *Ægritudo* rectè hætenus definita est, Corporis humani partium fluidarum aut solidarum constitutio præternaturalis, ob quam actiones hæ vel illæ ritè peragi nequeunt.

III. Cùm

III. Cum autem partes Corporis nostri juxta Hippocratem sint vel contentæ, activæ moventes & impetum facientes, *Humores* nimirum & *Spiritus inclusi*; vel instrumentariæ motæ, *Partes* videlicet *solidæ* sive *continentes*; atque tres hæ partium differentia suas patiantur Dispositiones præternaturales sive defectus morbosos, ideo tres erunt essentielles Morborum differentia: (1) *Sanguinis & cæterorum humorum* (2) ex his natorum *Spirituum*, ac (3) per *as actuatarum partium solidarum*.

Differentia eorum essentielles.

IV. *Solidæ* hinc partes *secundarium*, *Spiritus* verò & *Sanguis* *primarium* constituunt Morborum *Subjectum*. Etenim hæ partes *fluidæ primum* sunt corporis *vivens* in puncto saliente, & *ultimum* quoque *morrens*. Usque adeo ut his affectis tota Corporis machina morbosa evadat, atque insuper alterationes notabiliores, quas sub annorum serie, ætatumque discrimine patitur Homo, ab iis variè alteratis oriantur, insignesque mutationes totius corporis sub ubertatis annis, mediantibus fluidis, à fermento festum inspirato immutatis, contingant.

Subjectum Morborum.

V. *Sanguis* per vasa continuè circulari motu fluens, naturaliter dispositus, omnes partes cæteras nutrit & alit, calore vitali fovet, & spiritu salino balamico itidem vitali à corruptione tuetur.

Sanguinis effectus.

VI. Vim hanc obtinet *Sanguis* à suâ determinatâ crasi seminali, seu particularum materialium, ejus quorem componentium, texturâ & unione, in Semine primitus inchoatâ, & per particulas salino acidas atque alcalinas, fermentativo motu cum aliis potam massam agitantes, continuatâ.

Unde.

VII. *Depravatâ* ergo & *corruptâ* *Sanguinis crasi*, ex alteratis primariò salibus, morbi *Sanguinis* oriuntur *fermentativi*, sive *Sanguis* in acutam effervescen-
tiam ex dictorum salium acriorum concursu *turgescat*

Morbi Sanguinis.

sub *Febribus*, v. g. *acutis*; sive *deficiat* nonnihil vitali ista fermentatione ob dictorum principiorum inertiam, dum cruditatibus recrementosis obrut minus in se agere possunt, ut v. gr. in *Cachexiis*, & sive denique *fermentatio* hæc variis modis *alteretur* & *depravetur*, ac insignes anomalias seu diversas sub isto motu intestino inæqualitates, patiatur ex vitiata proportione dictorum salium ad se invicem, in specie ex *depravatione acidæ*, instar *Prothæi* variformi inquinantis sanguinem, ut in *Scorbuticis* confirmatis ac *Hypochondriacis* est obvium.

Morbi Spirituum.

VIII. *Impetum facientium spirituum influorum* morbos quod attinet, peccare solent hi, vel (1) in *substantia*, dum aut vitiosè ex M. S. corrupta & alterata generantur, aut heterogeneis admistis, in specie causæ malignis inficiuntur: vel (2) in *quantitate* deficiente vel (3) in *motu*, quatenus cientur in motum, vel nimis rapidum aut inordinatum, sub *Convulsionibus* v. gr. aut *Phrenitide*; vel quatenus deficiunt à debitis expansionibus, ut in *Affectibus soporosis* contingit.

Helmontii opinio.

IX. Quòd si *Helmontii* terere velimus vestigia, in *Spiritu partium insito* seu *Archæo archæales* considerandi essent morbi, ab ideis peregrinis, *Archæum* ad p. n. actionum exorbitationes determinantibus, oriundi: adeo ut sicut à *seminalibus* ille ideis in machinæ corporeæ structura & gubernatione dirigatur naturaliter, ita à *morbosis* ad p. n. actionum læsiones disponatur. Sive *ab extra* harum idearum fiat impressio, v. g. ab assumptis vel admotis, ut in *Morsu Vipereæ*, *Canis rabidi*, *puncturâ Tarantulæ*, in esu *Cicutæ*, vel esu *carnis Felis rabidæ*; sive *ab intra* occasionali quacunque causa materiali excitatus *Archæus* diversas *Passionum* exorbitationes, *Indignationis*, *Furoris*, *Terroris*, *Pavoris*, &c. concipiat, quarum *Passionum* ideæ morbosæ, pari ratione postmodum

& vi-

vitiosè actiones ejus dirigant : Vid. Kircherus de
este, & Helmontius.

X. Nam contumacissimorum morborum v. g. *Podagræ, Paralyseos, Quartanarum diuturnarum, & simi-* *Ejus defen-*
sio.
 um Affectuum, omnem consueta Medicinæ elu-
 entium opem, citra materiæ peccantis suppositæ
 cretionem quamcunque, aut per quendam Animi
 fectum, ut *Podagræ* per inopinatam, vel violentam
 prehensionem Pedis dolorifici, aut rei intensius
 petitiæ assumptionem, subito evanescentium sub-
 quens curatio hanc ejus Hypothesin illustrat. Ut
 ceam imaginationis effectus, cujus ope ubertim
 corpus Ægri purgabatur in hora, licet Ancilla ipsi præ-
 scriptas devorasset Pilulas : vid. Salmuth. *Obs.* 8. &
 4. Cent. 3.

XI. In Partibus solidis observanda est materia, ex *Morbi soli-*
darum par-
tium.
 ia earum corpus coaluerit, & forma superinducta
 ganica, materiam ad certum opus perficiendum
 terminans: illius læsionis Morbi Intemperiei, hujus
 morbi Conformationis dicuntur.

XII. Tota autem morborum Intemperiei series par- *Morbi In-*
temperiei.
 m ruinoso quatuor Elementorum, vel harum quali-
 tum, & inde natorum Temperamentorum, nititur
 ndamento; partim super hypothesin dubiam &
 oscurissimam in Calido nativo & Humido primige-
 o fundatam est structa. Intemperiei enim dicti mor-
 sunt vel ratione temperaturæ elementalis, vel ratio-
 temperaturæ vitalis. Ratione prioris Intemperiei *Divisio.*
 morbi sunt, quando materialis particularum minu-
 timarum, ex quibus coaluerunt, textura muta-
 t, & plus minus alteratur, unde & novæ proprie-
 tes sensiles inde emergunt, v. g. *mollities, durities,*
cititas, humiditas, &c. Origo talis mutatæ texturæ est
 tiosa nutritio; sive nutrimenti tam chylosi quàm
 guinei culpâ eveniat, sive ipsius partis nutrien-

dæ peregrino fermento inquinatæ, aut à quacunque causâ etiam externâ læsâ, vitio contingat.

Intemperies vitalis. XIII. Ratione verò *posterioris*, *Intemperiei nempe vitalis*, dependent à *Sanguine*, cujus prout erit materialis textura, motusve fermentativus, & inde resultantes proprietates variæ, imprimis quoad caliditatem & frigiditatem, ita etiam erit temperatura totius corporis vitalis, & prout mutatur Sanguis naturaliter sub ætatum vicissitudine, ita etiam mutatur Temperamentum totius corporis, & prout mutatur idem p. n. in Morbis, etiam Temperies totius variatur eodem enim fervescente in *Causa* corpus intensius calet; eodem verò tepescente sub *Cachexiis*, corpus frigidum apparet, &c.

Morbi Intemperiei quinam sint. XIV. Non malè igitur Morbi Intemperiei dicuntur esse vel *Cacochymia*, vel ut loquitur Waldschmidius, *turbata Sanguinis Mixtio*; prout videlicet hæ aut illæ particulæ in Humoribus prædominantur. Atque hinc variæ species notantur Intemperiei, videlicet *Intemperies calida, frigida, salsa, acida, viscida, austera, pituitosa, biliosa, melancholica, serosa*. Morbi autem *turbatæ Mixtionis* qui Veteribus dicebantur *Morbi occultarum qualitatum* sive *totius Substantiæ*, sunt *Ægriitudines* partium fluidarum, quando hæ secundum particulas sui minimas in situ, ordine, connexionis modo, & agitatione perversâ plus minus turbantur; quemadmodum in *Febribus*, in quibus eò major deprehenditur malignitas, quò vehementior est atque profundior. *Turbatio Sanguinis*. Quo levior autem ista turbatio existit, eò minor adest malignitas, vel nulla planè, sicut in *Febri ephemerâ, hecticâ, intermittente* &c.

Inæqualis Intemperies. XV. Cadit ergo omnis *inæqualis Viscerum Intemperies* sive contrarietas, & *antipraxis* eorundem, in specie *Stomachi frigida & Hepatis calida*, nam Sanguis debito

debito circulo distributus proportionaliter calefaciet & Stomachum & Hepar, adeoque debitam obtinent temperaturam.

XVI. Ut taceam, ipsum *calorem non esse principium Caloris effectus* primarium effectivum actionum, sed tantum dispositivè concurrere, quoniam fermenta digestionum sunt Auctores. Unde in ejusmodi *inæquali* partium *temperie* vitium erit omne è vitioso-acidâ Stomachi cruditate arcessendum.

XVII. *Morbi conformationis* dicuntur illi, in quibus structura naturalis secundum numerum, magnitudinem, figuram, & cavitatem sive poros vitatur. Unde exurgunt *Morbi Numeri* vel *excedentis* vel *deficientis*; *Morbi Magnitudinis* vel *auctæ* in *Tumoribus* diversissimis, quò referuntur *Inflammationes*, *Funiculi*, *Bubones*, *Abscessus*, *Oedemata*, *Melicerides*, *Athemata*, & plurimi alii; vel *imminutæ* in *Atrophîâ* v. r. & similibus. *Morbi* dein *Figuræ* vitiatæ huc pertinent, *Gibbus*, *Rachitis*, *Oris* aut *Membrorum intorto*, &c. Denique *Morbi Cavitatum* tam nimis *ampliatarum*, ob fibras justo laxiores redditas, quàm nimis *angustatarum* ob fibras solito strictiores & rigidiores factas, unde *Obstructiones*, *Constipationes*, *relaxationes*, *Anastomoses*, *Ruptiones vasorum* &c. In *conformationis Morbis* attendendum (1) ad organorum partem seu substantiam fundamentalem, uti sunt fibræ; (2) ad ipsas *Conformationes mechanicas* ipsis superinductas. *Fibrarum legitima tensio*, totum partium constituens, si lædatur, robur partis læditur ac sæpè perit, & oritur exinde *Atonia*, frequens satis vitium; sive nimia fibrarum *extensio*, sive nimia per lymphæ serique humectationem *relaxatio*, sive denique *spirituum animalium deficiens influxus* & expansio malum inferant.

XVIII. *Conformationes mechanicas* ipsas quod attinet, *Conformationes mechanicae*.

tinet, optimè dividuntur secundùm tres dimensiones quantitatis, *longitudinem* nimirum, *latitudinem* & *profunditatem*, & hanc vel *solidam* vel *porosam*: quibus omnibus communis est legitima Partium unio in *connexione* & *situ*.

Obstructiones.

XIX. *Obstructiones morbosæ* vulgo accusantur ceterum fundamentum tantum non omnium morborum chronicorum, v. g. *Obstructiones mesenterii, hepatis, lienis, pancreatis, &c.* tanquam autores *Scorbuti, Maltæ, hypochondriaci, Cachexiæ, Februm, &c.* sed multoties hæc sunt ignorantiae asyla, cum reverà vitio primæ digestionis omnes oriantur.

Non sunt sine stagnatione.

XX. Non possunt sanè obstructions esse in *Vasibus* vel *sanguifluis* vel *lymphaticis*, vel *Visceribus*, per quas continuus humorum est trajectus, citrà *stagnationem* sequentemq; *Tumorem* partium infallibilem, aut humoris impediti in motu naturali per *aliena loca extravasationem* & *excretionem*. Aut necesse erit, ut integer quidam ramus ex materiâ, in & circa eum in scirrhosam duritiem sensim coagulata, totali transmissioni humoris fiat ineptus, atque sic per vicinos ramos ejus defectus tandem compleatur.

Obstructiones admittuntur.

XXI. *Non universaliter* quidem negandæ sunt *Obstructiones*, idque inprimis in meatibus quibusdam particularibus; v. gr. in *Cœliaca passione* nunc *Ductus pancreaticus & choledochus*, nunc *orificia Vasorum lacteorum*, sunt obstructa; nunc quandoque *Uretres à Calculis obsidentur, &c.* Sed istæ *Obstructiones*, quas in *Abdomine morborum chronicorum* fingunt autores, sunt aut nugæ, aut si reperiuntur, v. g. in *Quartana diuturnâ Scirrhus & Obstructio Lienis*, erunt *productum morbosum*.

Causæ earum.

XXII. *Acidum* est, idque vitioso sapore varium admodum, quod in talibus *Affectibus* peccat, ac in materia viscida radicum, quod errore digestionis in *Stomacho depravata* oritur.

XXIII.

XXIII. Unde & *Martialibus*, per se quidem semper & solum astringentibus, sed optimè tamen etiam acida absorbentibus, & salinis volatilibus aut fixis, nunc acrioribus, ut antiscorbuticis, nunc temperatioribus, ut aromaticis & stomachicis remediis, viscera incidentibus & bilem acuentibus, tales Intemperies curantur. Remedio.

XXIV. *Morbi Compositionis* appellantur, in quibus situs partium quoad contiguitatem, sive unius partis cum aliâ connexionem læditur, v. gr. in *Proptinentiâ Oculorum*, *Uteri*, *Ani*, *Herniâ omentali*, *intestinali*, *Luxationibus* &c. Morbi compositionis,

XXV. *Morbi solutæ unitatis* sive *continuitatis* vel respiciunt continuitatem solidarum partium in sensus incurrentem, quæ si fiat à Causâ scindente vel pungente partem aliquam fibrosam mollem, vocatur *Vulnus*, si verò ab humore acri & corrosivo, appellatur *Ulcus*. Quòd si Unitas læsa fuerit in parte quadam durâ, v. gr. Osse, à violentâ aliquâ causâ externâ, nuncupatur *Fractura*, si verò ab humore quodam stygio, corrosivo, dicitur *Caries*. Si plures denique partes contusæ non statim à sanis separantur, vocatur *Contusio*.

XXVI. Ad *fermentativos Morbos contagiosos* quoque *epidemicos* pertinent, in quibus seminium Morborum ex Ægro exhalans, vel miasma in aëre volutans, vi fermentativâ patiens corpus immutat. Ut ideo miasmata hæc non incommode ex salina natura deriventur, sive dein *volatilius* & *acrius* sit elictum fermentum, ut in *Febribus malignis acutioribus* & *pestilentialibus*, sive *salso-acidum* existat, ut in *Lue venerea*, *Scabie*, &c. Morbi epidemici.

XXVII. Per consensum *pars affecta* dicitur, quando una p. n. affectâ & peregrini quid sentiente, alia ipsâ quacunque ratione connexa, simile quid patitur Pars affecta per consensum.

& sentit. Est igitur *consensus* propriè dictus solum inter partes nerveas, quas inter, ut consentire queant, certa connexio requiritur: sive connectantur ita, ut sint omnino continuæ, sive ut sint contiguæ, sive ut tandem mediantibus funiculis nerveis certa ratione junctæ sint.

*Morborum
tempora.*

XXVIII. *Tempora*, aut rectius *morborum gradus*, prout iisdem exasperantur sensim, sensimque remittunt (in *acutis* imprimis observandi *Morbis*) dependent à *gradibus fermentationis in sanguine*: nam & hanc insequuntur *Symptomata* vel mediatè vel immediatè: & imprimis omnis cœctionis ratio, pro legitimo Remediorum usu specialius observanda, huic ipsi fundamento innititur. *Tempora* hæc sunt *Principium*, *Augmentum*, *Status* & *Declinatio*. *Principium* circumscribitur vel primis horis in Paroxysmis Februm intermittentium, vel primis, unâ & alterâ, diebus in Febris acutis. *Augmentum* dicitur illud tempus, quo Morbus incrementum continuum capit usque ad summum vigorem, adeoque *Symptomata* ingravescent. *Status* est summus vigor vel gradus Morbi, in quo res versatur in discrimine, Hominesque non rarò moriuntur, antequam ad Declinationem transitus fiat. *Declinatio* tandem est, quando factâ qualicunque solutione sive crisi, Morbi vis imminuitur, *Symptomatum* vehementia cessat, & Homo nunc citius nunc tardius ad pristinam sanitatem redit. Adeoque *Tempora* tam in continuis Febris, quàm in Intermittentium paroxysmis observari solent.

*Causa Mor-
bi.*

XXIX. *Causa Morbi* est, quæ eundem vi qualicunque suâ producit: causarum itaque talium scrutinium nunc prosequi oportet. *Causa* est vel *proxima*, quæ immediatè, vel *remota*, quæ mediante propiore aliâ Morbum efficit. Alia causa iterum est
conjuncta,

conjuncta, quâ præfente Morbus fimul adefl, alia
antecedens f. *proëgumena*, quæ proximam excitat ad
 laborum producendum, alia *procatarectica*, quæ an-
 cedentem fovet & in fcenam producit. Porro cau-
 ſæ funt vel *externæ*, vel *internæ*, & illæ tum *fortuitæ*,
 tum *neceffariæ*. Inter cauſas *externas fortuitas* & non *Cauſa.*
 neceffarias funt inprimis *eæ*, quæ unitatem partium
 mutuamque cohæſionem tollunt, adeoque vel con-
 dunt, vel vulnerant, vel erodunt, vel adurunt, &c.

XXX. Omnia hæc, etiam ipſa *Vulnera*, ſpon- *Spontanea*
 taneo naturæ motu reſtituuntur, modò *impedimenta* *curatio.*
 removeantur, quæ ſunt *alimenti partis roridi & ſan-*
nis effuſi, ex ſpiritus vitalis diſſipatione ſuperin-
 ductæ in parte læſâ *alterationes* & ſucceſſivæ *corruptio-*
es, inprimis in *Vulneribus* ab aëre ambiente obortæ,
 ſuas inſeparabiliter comitatur *acor vitioſus*, ex iſta
 putredine natus.

XXXI. Hic vitioſus acor, inſtar fermenti pere- *Vitioſi aco-*
 rini, partis affectæ alimentum proximum multiva- *ris effectus.*
 è alterat, iſtudque in pus, faniem, & ichorem tranſ-
 mutat; unde tandem *Vulnera* & *Ulcera depaſcentia*
 mergunt, fermento hoc acido in *Vulneris*, vel inde
 nati *Ulceris* locum continuo ulterius ſe multipli-
 ante & ſerpente.

XXXII. Modò igitur vel præcaveatur, vel jam *Curatio aci-*
 ducta ſubitò corrigatur vitioſa iſta aciditas, per me- *ditatis.*
 dia nunc *balsamica* dicta ſeu *vulneraria*, alcali tempe-
 rato & oleoſo conſtantia, nunc *metallica*, omne vitio-
 ſum acidum ſucceſſivè delentia, quæcunque læſio-
 nes, quæcunque *Vulnera*, &c. citra Suppurationem
 omnem, Inflammationem & Tumorem, facilè coeunt
 ſive coaleſcunt, & *Ulcera* etiam omnia, *Absceſſus* ve
 ſtis optimè mundificata, novâ carne facilè implentur.

XXXIII. Hinc enim ſuccus *Nicotianæ* aut *Planta-* *Remedia*
inis, vel *Terebinthina*, vel *Balsamus peruvianus*, vel *Vulnerum.*

Oleum Momordicae, vel, qui reliquis præfertur, *Balsamus de Copaiba*, vel *Opobalsamum*, recentia *Vulnera* omnia subito ad consolidationem perducunt. Hinc *Colcothar Vitrioli*, absorbendo acidum, omnem *Vulnerum* & *Ulcerum* corruptionem tollit; hinc *Plumbum* *Ulcerum*, eorumque Dolores ac Inflammationes curat; acidum omne suo attactu dulcificans, & aluminosam adstrictionem inde acquirens. Hinc *Ceparum succum*, & cum eo dilutus *Sapo Venetus*, ut *Cancrorum fluxilitium succus*, item *Calx viva* cum *Oleo Lini* subacta, *Ambustionibus* resistunt virtute alcalinâ, acidi colliquefacientis partes solidas & nutritium succum destructivâ.

Sex Res non naturales.

XXXIV. Morborum Causæ efficientes sunt sex Res non naturales ita dictæ, ex eo, quod nec principia, nec causæ corporis nostri ejusque partium, constitutivæ sint, sed neutro modo, legitimo usu corpus sanum conservent, perverso verò abusu illud ægrum reddant; adeoque primariò quidem ad sanam, non ad longam Vitam faciunt, nedum ut eam cum Deodato ad 120. annos propagare valeant. Tales sunt *Aer*, *Cibus* & *Potus*, *Somnus* & *Vigilia*, *Motus* & *Quies*, *Excreta* & *Retenta*, & *Animi Pathemata*. Huc referimus dein etiam *Plethoram*, *Cacochymiam*, & *Vena* &c.

Aëris vis in Corpus.

XXXV. *Aëris summa* sc. ad vitam necessitas pro volatilisatione ac resolutione Sanguinis, tam ad continuandam Spirituum productionem; quàm ad promovendam excrementorum insensilem evacuationem, idque beneficio sui salis volatilis quasi nitrosi, instar veri salis hermetici, omnia coagulata dissolventis, & omnia fixa volatilifantis, mediante inspiratione nobis communicatur. Prout igitur sal hoc minus aërem imprægnat, aut copiosiori effluviorum aqueorum miscelâ plus minus hebetatur, variat subinde

de aëris efficacia ; quibus juncta & multivaria effluvia fermentativa, ex omnibus certè corporibus continuo inspirantia , Morborum epidemicorum & non epidemicorum familiares autores, vim aëris nostri corporis alterativam insigniter variant.

XXXVI. *Alimenta assumenda, ratione quantitatis qualitatis*, solus præscribit *Appetitus*, ita ut sanis *Alimento- rum efficacia in Morbis producendis.* at omnia sana, modò sobriè & probè masticata sumantur ; cùm ea, quæ dictante appetitu ingeruntur, fermentum digestivum promptè subigat & transmutet : nam ex re intensius appetita subinde corpori remedium paratur à Stomacho ; & quæ insona, & apparenter nociva ingerunt *Picantes*, etiam venosa, sunt innocua : sicut vicissim si quæ cum alio fastidio vel horrore deglutiuntur, quia in Veniculo non benè dissolvuntur, Morborum suggerunt occasionem.

XXXVII. Per *fermentationem* resolvuntur alimenta in Chylum, quâ mediante gummosa & viscidissima, temperata tamen vegetabilium nutrientium, in *Alimenta per fermentationem resoluta.* specie cerealium Seminum Fructuumque substantia, in salia, acidum & alcali, in recessu habens, resolvitur in alimentarium succum, & disponitur ad promtiores assimilationem. Hæc ipsa ut promoveatur in Stomacho *fermentatio*, ante prius fermentantur Panificio, in cujus medio tamen cursu impediuntur per tostionem, unde non perfectè Spiritus volatilis inflammabilis, sed tantùm Spiritus intermedius generatur.

XXXVIII. Ratione hujus Spiritus *acido-volatilis*, *Odor panis recreat.* homogenei quodammodo ac amici fermento stomachali, nunquam Panis, licet continuò comestus, os capit fastidium : quin potius odor ejus debiliore recreat, ac nauseam medicamentorum ingratorum prohibet, cùm & liquefscens Panis intra Stomachum in

in cremorem Cibos, quibuscum masticatus & assumptus est, simul facilius colliquescere cogit, ut ita Panis sit quasi adjunctum quoddam alimentis fermentum, quorum & Theriaca quibusdam audit.

*Cerevisia
spirituosa.*

XXXIX. Idem usu venit in *Cerevisiarum coctura* ubi quidem absolutâ fermentatione post cocturam liquor, spiritu perfectè inflammabili præditus, remanet; resolutâ nutritivâ seminum gummeâ substantiâ in liquorem, in quo, pro acidi exaltatione impediendâ, aromatico Lupuli condimento, sale volatili oleoso imprægnato, præservatio instituitur.

*Germinatio
præmittitur.*

XL. Præmittitur his inchoata *germinatio*, ut ea resoluta, & viscidæ substantiæ compedibus extricata, scilicet post cocturam promptius fermentare queant, quia citra hanc germinaturam, per coctionem Pasta saltem tenax, facilè acescens seu situm contrahens (h. e. in Plantulas & Flosculos progerminans) non autem Liquor dulcis fermentescibilis eliceretur.

Vina.

XLI. Ut verò Potus ex cerealibus Seminibus fundatur *Cerevisiæ*, ita ex succis Fructuum, si parentur, dicuntur *Vina*: quo etiam *Saccharum* & *Mel* pertinent, quæ fermentationis medio itidem *Vina* suppeditant. Hinc in potibus vinosis, per spirituum volatilium fermentationem producta aciditas, plus minus manifestatur, inprimis attendenda est: nam & *Vina* dulcia acido suo non sunt spoliata, utut propter copiosum sociatum alcali volatile oleosum aut pingue, minus percipiatur.

*Aciditas
vinosa.*

XLII. *Aciditas* ista *vinosa*, nisi probè sub digestionem correctâ & alterata, aut à Bilis volatili sale in Duodeno in Salsum volatile transmutata fuerit, (id quod fit vitio nimis copiosæ & inordinatæ ingressionis, quodque etiam assatim haustum quotidie Vinum subcrudum adhuc per Intestina distribuitur,) mille malis ex acore vitioso pronatis, v. g. *Torminibus*, *Lithiasi*,

iafi, Podagrâ, Parbesh, Catarrhis, Apoplexiâ, subinde iam Epilepsiâ, sui amatores mulctat.

XLIII. Ut igitur *Alimenta* massæ sanguineæ restau- *Motus cor-*
 tioni & corporis nutritioni conducunt, ita & *Mo-* *poris.*
 s moderatus ejus assimilationi & purificationi, Cir-
 culationem sc. ac vitalem ejusdem sanguinis fermen-
 tionem promovendo, inservit. Hoc ipso etiam
 mul alimentorum assimilationem, per universum
 corpus distributionem, ac heterogeneorum, per fer-
 mentationem præcipitationis modo, separationem
 juvat.

XLIV. Qualia heterogenea à latice aquoso San- *Quid effi-*
 guinis absorpta, nunc mediante *Urinâ*, sub nube- *ciat.*
 læ vel levis sedimenti formâ, nunc per insensibi-
 lem Transpirationem, foras eliminantur; adeo ut le-
 gitimum *sanitatis conservativum* & *morborum præser-*
tivum sit Motus, vicarius nempe omnis Venæse-
 ctionis, Purgationis, aliusque similis Sanguinis cor-
 rectionis, quod Mechanicorum & Rusticorum turba-
 lam testatur.

XLV. Circa *Somnum* quæritur, an meridianus *Somnus.*
 lubricus sit, nec ne? Resp. in assuetis, & iis qui noctu-
 rum dormiunt, Senibus, item lucubrantibus Stu-
 diosis concedendus est; si nempe fiat sedendo, non
 cendo: non enim adeo conveniens fit digestio
 modo posteriori.

XLVI. Hæ ipsæ *occasionales causæ*, & quasi remo- *Effectus*
 , alterando & immutando Sanguinem & Chylum, *causarum*
 inde oriundos reliquos, corporis machinam gu- *occasiona-*
 bernantes succos, *proximas* inferunt vel incitant cau- *lium*
 sas, & ita res p. n. dictas producunt; dum Chylus,
 ex hoc successivè genitus Sanguis, hinc mutatus,
 peccat nunc licet rarius in *quanto*, seu dum nimia
 copiâ abundat, unde *Plethora*; nunc idque frequen- *Plethora.*
 us in *quali*, dum deficit à debitâ seminali seu natu-
 rali crasi, unde *Cacochymia*.

XLVII.

Ad Vires.

XLVII. *Plethora ad vires* est contradictoria & impossibilis; cum ipse corporis vitalis vigor in Sanguine & Spiritibus fundatus sit: unde, nisi ipsas Vires viribus vitalibus graviores esse dicere velimus, etiam Plethoram quoad vires asserere non poterimus.

Unde habitus athleticus.

XLVIII. *Athleticus veterum Luctatorum* habitus eufarcus & musculosus, adeoque robore artuum insigni notabilis, ortum ducit ex uberiori spirituosius sanguinis copia in vasis, indeque ab uberiori sanguineo nutrimento; sicut Obesorum superabundans pinguedo nutrimenti chylosi circa membranas uberius collecti, & blando acido coagulati, congestionem sequitur; nam *Athletici Sanguine*, *Obesi Chylo* butyroso magis abundant. Malè hinc Homines crassiores pro plethoricis habentur; cum reperiantur Homines crassissimi, carnosissimi, exilia tamen sanguinis vasa habentes.

Plethora ad vasa.

XLIX. Videretur etiam *Plethora ad vasa* absurda, Chyli distributi, à copiosis alvi facibus separati, paucitatem, cum necessariâ continuataque uberrimâ insensibili Transpiratione, consideranti; qua sc. ex Statica Sanctorii singulis diebus naturalibus, seu 24. horis, tantum insensibiliter ferè diffilamus, quantum 15. dierum cursu per alvum egerimus.

Intemperantia otiosa.

L. Sed *intemperantia otiosa*, Medicorum nutrix, in Stomacho robusto ex alimentis copiosis & *εὐπνέτοις* largiorem laudabilemque Chylum, indeque oriundum Sanguinem suppeditans, cum vita desidiôsâ minus insensibiliter diffilante, necessariò Sanguinis abundantia, vasis propriis citra ejus evacuationem vel stagnationem vix coercibili, fomitem continuum subministrat.

Turgescentia fermentativa.

LI. Cui accedit non rara Sanguinis fermentativa p. n. *turgescentia*, præter Febrilem orgasmum, inprimis

as in Fœminarum menstrua purgatione notabilis,
 si Sanguis apparenter abundans nisi factâ vel arti-
 ciali per Venæsectionem, vel naturali per quæcun-
 que vasa epigastrica, evacuatione depletus, debito
 iculo per corpus distribui nequit.

LII. Qualis *plethora ad vires apparens* in iis, qui *Plethora ap-
 parens ad
 vires.*
 penni vel Venæsectioni, vel Scarificationi, simili-
 Sanguinis subtractioni adsueta sunt, eo tempo-
 quo istæ solitæ depletiones alias institutæ fuerunt,
 am se manifestare solet, ut citra sanitatis nocumen-
 n easdem, nullâ licet aliâ necessitate urgente,
 mittere nequeant.

LIII. Distribuitur per universum Microcosmum *Sanguinis
 distributio
 per laticem
 aquosum.*
 aguis mediante *latice aquoso*, vehiculo nempe tam
 trimenti sanguinei pariter ac chylosi, in vasis san-
 feris & lymphaticis, quàm vehiculo excrementi
 Urinæ, Sudoris, aliave formâ eliminandi: unde
 e deficiat, sive nimis abundet, Morbi oriuntur:
 primis autem læditur corpus acrimoniâ ejus vitio-
 tam *salsâ*, quàm, quod pejus simulque frequentius,
 dâ, exinde enim quamplurimi *Affectus urinarii*,
 x inquinatâ minusque acidâ lymphâ quarumcun-
 e Glandularum, *Affectus catarrhales, Febres lentæ, &c.*
 ginem ducunt. Omnes enim Morbi, quos è col-
 ie ferosâ oriri voluerunt vel *Piso* vel *Schneiderus*,
 imè ex vitiatâ Lymphâ, Glandulisque læsis dedu-
 ossuut.

LIV. Cæterùm ex continuatâ secundùm res n.n.
 ratione (1) in massa sanguinea, hujus varia ex- *Indolis san-
 guinis va-
 riatio.*
 get indoles, ac insignis non rarò depravatio, fo-
 s ac mater futurorum Morborum; simulque vi-
 , vel (2) interno digestionis primæ in Stomacho,
 separationis fæcum ex Chylo in Intestinis me-
 nte Bile, vel assimilationis Chyli cum Sanguine,
 depurationis per Renes ac poros corporum; vel
 vitio

vitio (3) alieno, aut sub prima generationis origine, aut ex accessu fermenti cujusdam exotici & peregrini, Sanguis à debita & naturali crassi sensim deficit, adeoque cacochymus evadit.

Crasis in quo consistat.

LV. Crasis hæc cum consistat in massæ Sanguineæ texturâ materiali, dependente imprimis à particulis ejus salinis, ob id hujus texturæ particularum multiplex mutatio & alteratio, plus minus cacochymicum & qualitatibus vitiosum reddit Sanguinem.

Cacochymia species.

LVI. Multiplicem hancce *Cacochymiam*, ejusque causas graphicè nobis delineat *Autor libri de priscâ Medicina*, inter scripta Hippocratea, determinans eam per *acidum, amarum, dulce, salsum, insipidum & 600 vel infinita* alia, sub Saporum notione repræsentata.

Et differentia.

LVII. Quæ ipsa infinita sub infinitâ speciali causarum morbosarum differentiâ, se unicuique offerunt, dum in singulis Morbis, singulisque eorum causis, specialis peccat sapor, nonnisi per remedium eidem in specie adversum, eumque corrigens ob id *specificum* dictum, emendandus.

Remedia.

LVIII. Hoc ipsum instanter urget *Helmontius*, dum in simplicibus *specificum* saporem æstimandum suadet. Sic enim *saturnina* in specie conveniunt ad delendum acidum *Vulnerum*, *Myrrha* ad *Affectum mensium* ex acido ortos, & *Variolas*; *Allium* in *Caliculo*; *Cochlearia* ad *acidum scorbuticum*.

LIX. Hæc ipsa autem *sexcenta* non ad definiendam solùm causarum morbosarum rationem, sed ad alimentorum pariter ac medicamentorum explicandas facultates, applicat dictus *Autor*.

Cacochymia tres species generales.

LX. Infinita hæc *Cacochymia* differentia ad tria capita generalia non incommodè reduci potest, ad *acidum, amarum, & dulce* seu *insipidum*: habito respectu ad duo quasi catholica, instrumentalia tamen principia salina, acidum & urinosum, eademque

tem

imperantem & diluentem in corpore *Chylum* vel *albcm*, vel quodammodo insipidum.

LXI. *Acidum* peccabit vel in *quanto*, dum abundat nimis, vel in *quali*, dum p. n. habet saporem *Acidi peccata.* *sterum, ponticum, acrem &c.* Exinde enim Sanguinis agulationes, ut in *Pleuritide*, *Fames canina*, & quædam *Picæ*, *Tormina colica*, *Dolores arthritici fixi & vagi*, *concretiones calculosæ*, *Affectus nephritici & catarrhales*, *orbutus*, *Passiones hypochondriacæ*, *Suffocationes dictæ sterica*, aliisque in nerveis partibus convellentes *asmi*, etiam *Febres acutæ* cum *Inflammationibus eryelaceis* conjunctæ, originem ducunt.

LXII. Corrigunt hoc *acidum* in genere, (1) omnia *salia urinosa* seu *alcalia*, tam *fixa*, ut *Sal Absinthii*, *Acidi corrigentia.* *Antaurii minoris*, *Cardui benedicti*, &c. quàm *volatilia*, *Spiritus salis armoniaci*, *Spiritus & Sal cornu cervi*, *Sanguinis humani*, *Nasturtii*, *Menthæ*, *Cochleariæ &c.* (2) omnia *concreta quasi terrea metallica fixa*, istud *torbentia*, aut potius *invertentia*, v. gr. *Mars & omnia martialia*, it. *saturnina*, *Saccharum Saturni*, *Stimonium diaphoreticum*, *C. C. ustum & sine igne præparatum*, *Lapilli Cancrorum* & omnia *dura marina*, *animalium ossa*. (3) *Oleosæ & pinguia*, quæ obtundunt & inviscant quasi aculeos *acidi*, siue sint *excessa*, siue, quod melius, *destillata*, ut *Spir. vini*, *Oleum destillatum Caryophyllorum*, *Macis*, &c. quo & *succina-campborata*, *castorina* &c. pertinent.

LXIII. *Amarum* seu *acidum volatile oleosum*, *alcali-volatili* plus minus saturatum (unde oritur *Bilis*, *Amari peccata.* *poris balsamum*) peccabit vel in *quanto*, dum mandat præter modum; vel in *quali*, oleositate ejus *iatâ*, inprimis dum hæc est minus *volatilis*, sed *tiùs aquea*, adeoque *iners* reddit *adjunctum* sibi *urinosum*; unde *a priori* *effervescentiæ Sanguinis* *stæ*, indeque *Ardores* totius corporis plus minus

continui oriuntur; vel si in Intestinis fiant, *Phlogoses vagæ*, item *Diarrhææ colliquativæ*, *Cholerae*, &c. oriuntur; à posteriori verò *Decolorationes* variæ corporis, sub *Cachexiæ* & *Icteri* generali nomine notæ, dependent. Fomes itidem hac ratione existit, sustentans omnes morbos chronicos, minùs sc. corrigendo acidum viscidum.

Amari corrigentia.

LXIV. *Corrigunt hoc amarum*, & quidem in specie prius ejus peccatum (1) omnia *acida*, alcali ejus præcipitantia, ut *Acetum*, *succus Citri* & *Berberum*, *Spiritus minerales acidi*, simplices & compositi. (2) *Sulphurea mineralia* cum Nitro fixata, figentia volatilem organum, & hebetantia pinguedine suâ, sub qua occultatum est acidum, ejus acrimoniam figens, ut sunt *Sulphur commune*, omnia *antimonialia fixa*, v. g. *Antimonium diaphoreticum*, *Bezoardicum minerale*, item *Sulphura alia metallica dicta*. (3) *Nitrum*, & omnia cum & ex Nitro parata remedia, ex *acido sulphureo*. *Posterius verò* ejus vitium corrigunt omnia *acria*, plus minus *oleosa*, augendo acrimoniam salinam, & volatilizando oleum, ut *Salia volatilia oleosa*: item omnia *Aromata* & *aromatica*, *Febrifuga*, ut *Absynthium*, *Hydopes*, *Chelidonium majus Icterus*, &c. curare solent.

Insipidi vel dulcis peccata.

LXV. *Insidium* denique aut *dulce* atque *chylosum* peccat vel in quanto, si copiosius, quàm par est, coaccervetur; vel in quali, dum est *nimis viscidum*, & quod frequentius, conjungitur ipsi *vitiosum acidum*: hinc enim, ex viscido inprimis acido, quamplurimi morbi *chronici*, *febriles*, *cachectici*, *Viscerum infarctus* ac *Tumores*, ductuum *Obstructiones*, originem trahunt.

Corrigentia tales Morbos

LXVI. *Corrigunt hoc ipsum*, præter *evacuantiâ* superfluum vel per os vel per alvum, (1) *attenuantiâ* & *resolventia salina temperata*, qualia sunt remedia *tartarea*, ex *Tartaro Vini* parata, ut *Tartarus vitriolatus*.

o *Nitrum vitriolatum, Sal volat. Salia alcalia fixa, volatilia ex Animalibus acriora, Sal Tartari, Tinctura tartari, Spiritus & Sal volatile Tartari, item Spiritus ammoniacus, &c.* (2) *Resolventia gummosa, ut Sagum, Mastix, Myrrha, primariò Gummi ammoniacum.* (3) *Aromatica seu salina volatilia plus minus oleosa, ergo aperientia; item hepatica &c. appellata, ut Abubium, Centaurium minus, Fœniculum, Rosmarinus, Mentha, Angelica, Galanga, &c.*

LXVII. *Hæc ipsa mutatis mutandis facilè applicari possunt trita in Scholis Medicis doctrinæ de cacochymia pituitosa, melancholica & biliosa, intelligendo per pituitosam insipidum seu dulce chylosum, per melancholicam acidum: (nam & ab Hippocrate sub nomine acidi venit, & apud Galenicos Hippocraticos inde aceto comparatur, cujus acidi summus gradus maximè corrosivus volatilis atra bilis appellatur) Bilem denique amarum seu Sal volatile oleosum aut spiritum volatile oleosum.*

LXVIII. *Vulgata enim doctrina de quaternione humorum naturalium sanguinis, & inde derivatis incrementis biliosis, pituitosis, & melancholicis, non naturalibus, ut vocant, quàm præternaturalibus, præconceptis nititur hypothefibus.*

LXIX. *Nempe quaternioni Elementorum superadditur: unde consequenter & quadruplex partium diversitas, indeque totuplex pro iis sustentandis nutrimenti differentia, non secus atque 4. Humorū sanguine distinctio, hincque nati cæteri humores nati per multiplicem caloris nativi gradum continuatâ serie derivantur.*

LXX. *Sanguis simplex solùm & homogeneus, est liquor volatilis oleosus, nutrimentum verò partium simplex, chylosum pro spermaticis, sanguineum pro sanguineis. Bilis folliculi fellei tantum abest ut*

*applicatio
ad Cacochy-
mias.*

*Quaternio
humorum
nullus.*

*Sanguis ho-
mogeneus.*

excrementum sit, ut potius saluberrimum corpori totius sit *Balsamum*. *Humor* verò *melancholicus* naturaliter est nullus (de hoc eleganter differit *Conringius*,) uti nec p. n. imò Lienis officium circa eum solum ex arbitrio assumptum.

Unde Sanguinis discrepantia in Ven. S.

LXXI. Quæ verò in sanguine, per *Venæsectionem* emisso, apparet humorum discrepantia, nata est (1) ex Sanguinis extravasati necessaria corruptela & cadaverificatione; (2) ex superficie ejus ab aëre ambiente plus minus inducta alteratione, unde superficies coccineo nitore splendet, fundus autem inferius coagulatus obscure nigricat.

Excrementa alvi & oris.

LXXII. Excrementorum per alvum & os quod attinet diversitatem, ea sub tali formâ in corpore antea non extiterunt, sed fiunt ita per mutuum diversorum succorum in primis viis miscelam, unde secundum effervescentiæ & præcipitationis rationes, aliasve similes alterationes, tam discrepantes emergunt Excrementorum differentiæ.

Differentiarum causa ex Chylo corrupto.

LXXIII. Speciatim fiunt vel (1) ex varia *Chyli corruptione* in Stomacho & Intestinis, qua ratione Infantes copiosissima flava subinde rejiciunt, quæ tamen non sunt biliosa, ac propterea dulcium instar avidè à canibus devorantur, sed sunt Lac sub digestionem, aut distributionem, per Intestina corruptum, inque tale flavescens liquamen degenerans.

Ex bile & succo pancr.

LXXIV. Vel fiunt (2) ex *Bilis & Succi pancreatici*, nunc seorsim nunc simul alteratorum miscelâ, unde & ipsorum unitorum & Chyli permisti & Fæcum alvinarum variæ larvæ præternaturales, v. g. *porracea & æruginosa* dicta *Bilis*; quæ videlicet ex Succo pancreatico nimis acido, cum Bile vitiosè effervescente, & ita *Bilis* colorem per præcipitationem alterante, unitum oritur; unde & manifestè acidum spirant talia rejecta, & v. gr. in Infantibus excitantur semper *Tormina*, ex acido

lo corrupto oborta, quæ per acidum destruentia, *Callia, Crystallum, Lapillos cancerorum* & similia antur.

XXXV. Vel originem ducunt (3) ex ipsis Me-<sup>Ex medica-
mentis.</sup> mentis, succos corporis variè alterantibus & im-
tantibus, in specie *purgantibus*. Ita *Martialia*
operantia semper excreta nigricantia reddunt:
barbarum & *Aloe* tingunt eadem intensâ flavedine,
e etiam Bilem evacuare vulgo æstimantur: *Colo-*
chis crassa & viscida excernere facit, qui non so-
a sunt pituita præternaturalis, sed revera succus
ritius à malignitate laxantis simul corruptus:
ntiæ majoris succus Urinam rubro colore ringit,
Terebinthina, Juniperus item, *Nux moschata*, &c.
rem violaceum tribuunt. Fœtorem contrà im-
ciunt *Allium, Asparagus*, &c. Denique *Mercurialia*
forma Salivæ viscidioris nutrimentum partium
maticarum liquefactum evacuant.

XXXVI. Morbosis causis conjuncta est quædam <sup>Causa be-
nigna &
maligna.</sup> litio, ut nunc *benigna*, nunc ratione symptoma-
extra ordinem periculorum, *maligna* dicatur.
ura malignitatis admodum intricata est, sive enim
ularem putredinem, sive sanguinis coagulationem,
ejusdem nimiam dissolutionem, sive verminosam
edinem & corruptionem asserere velimus, nun-
m tamen universalem malignitatis ratione ex-
riemus.

XXXVII. Reverà autem *malignitatis ratio generalis* <sup>Causa vera
malignitas.</sup> hoc consistit, ut summum Vitæ inferat periculum:
ratione idem ferè erit cum Veneno, sive Sangu-
, ejusque spiritum vitalem solum, sive utrumque
ul afficiat; specialis verò ratio in singulis morbo-
malignorum causis & ipsa distincta est.

XXXVIII. Alia enim ratio est *Dysenteriae malignæ*, <sup>Malignitas
diversa.</sup> *Variolarum*, alia *Pestis*, alia *Purpuræ Puerperarum*,

alia in Catarrhis epidemicis, alia Morsus Canis rabidi unde & Symptomatum diversitas ubique emergit, ex quibus diversis malignitatis ratio distincta facile postmodum conjecturari potest.

Flatus.

LXXIX. Productum morbosum variè affligens multarum tamen molestiarum origo, in specie in Abdomine, sunt *Flatus*, meritò ab Helmontio a *Gas sylvestre* seu *spiritus incoercibiles* relati. Generantur neque à calore, neque à frigore per se, sed tantum ab acido præternaturali, mediante vitiosâ fermentatione ex materia quacunque, ut plurimum tamen aliquid visciditatis, aut glutinositatis oleosæ in recessu habente; unde & Hypochondriacis, similibusque, vitio fermenti Ventriculi vel Succu pancreatico vitiosè acidorum, ex quibuscunque assumptis copiosissimus Flatum est proventus.

Flatus & Vapores.

LXXX. Ordinariè quidem *Flatus cum exhalationibus & vaporibus confunduntur*, sed falsò: nam vapores sunt effluvia humida, beneficio caloris soluta frigoreque condensabilia, unde condensati Flores & Fuligo vocantur; contra hic nullum habent commercium Flatus, quippe qui non possunt coerceri seu reduci in corpus visibile & palpabile, unde frustra agunt, qui Spiritus ex Musto exhalantes, applicato alembico, volunt capere.

Aromatica flatibus resistunt.

LXXXI. Hinc aromatica Flatum sunt medicamina corrigendo acidum, & resolvendo viscidum. Ipse Spiritus Nitri, acidus licet, reliquis tamen præfertur inprimis Spiritu Vini dulcificatus & temperatus, nobisque sic magis appropriatus redditus, figendo spiritus erumpentes flatuosos, & impediendo fermentationis impetum.

Passionum animi effectus in corpore.

LXXXII. Quod Animi Passiones concernit, cum istæ soleant esse perceptiones & commotiones Animæ, à variis objectis externis fibras Organorum

sensu

enfualium, hincque Spiritus animales determinato quodam, sed diverso tamen modo, agitantibus oriuntur; possunt etiam varii generis Morbos in Corpore humano producere; dum videlicet Sanguis in statu naturali premit, trudit & urget Spiritus animales, atque hi vicissim Lympham & Sanguinem, à quibus reciprocis commotionibus principales illæ, perennesque actiones, *Pulsus* nimirum ac *Respiratio* dependent.

LXXXIII. Sic in *Ira excandescentiâ* dum Sanguis cum Spiritibus animalibus, aut reliquis etiam *Ira nocu- menta.* vidis, contrariis quasi motibus, agitur & concutitur, Bilis fiunt & Succus pancreatici effusiones, supervenit Diarrhœa nonnunquam, Cor palpitatur aut remittit, Facies modò pallet, modò rubet, Os internum spumat, Hominesque tales furibundis aut epilepticiis similes non rarò evadunt. In hoc statu proinde Febres aliquando, per agitatum nimio opere, ac in circuitu suo naturali plus minus impeditum sanguinem, graviores aut mitiores excitantur Convulsiones, ac Motus epileptici producuntur; Passiones hystricæ commoventur, Deliria oriuntur, Furor suscitatur, Apopleptici tandem insultus, Mortesque subitanæ subsequuntur.

LXXXIV. A *Terrore* similiter, in primis magno *Terroris effectus.* & improvise, Sanguinis & Spirituum naturales motus vel turbantur, vel omnimodè sistuntur; atque sic modò Epilepsiæ, vel Convulsiones hystricæ, modò Catalepses producuntur, modò Lochia in Puerperis cum subsequente ut plurimum Febri acutâ sistuntur, modò Hæmorrhagia Narium aut Hæmorrhoidum sedatur subito; modò Fluxus Menstruum ita compescitur interdum, ut postliminiò nunquam amplius revocari possit.

LXXXV. *Tristitia* atque *Mæror*, si aliquamdiu *Tristitia producta.* dura-

duraverint, Sanguinis & Spirituum motum reddunt languidum, unde Cordis orificia quasi constricta tenentur, Pulsus tardior atque debiliorevadit; Septum transversum uno eodemque lento tenore interdum deprimitur, sicque Gemitus ac Suspiria non raro efficit; Respiratio ferè parva fit & debilis; Genæ non raro pallent; Calor remittit; Lingua torpet; Humores crassi magis & visceri redduntur; Spiritus pauciores gignuntur, unde Appetitus evadit languidus, Chylificatio imminuitur, Cardialgiæ, Caco-chymia, Melancholia, Scorbuto, scirrhis, vel cancrofis Tumoribus, Febribus intermittentibus, aliquando etiam Gangrænæ & Sphacelo fores aperiuntur.

*Plethora
effectus.*

LXXXVI. *Plethora*, sive Sanguinis probè constituti abundantia nimia, varios quoque Morbos aut Symptomata producit morbosa, præcipuè *Hæmorrhagias* diversas per Nares, Pulmones, Ventriculum, Uterum, Alvum, *Hæmorrhoides*, *Apoplexias* item *sanguineas*, *Inflammatorias Febres*, *Pleuritides*, *Peripneumonias*, *Phrenitides*, *Anginas* &c. Quanquam non credibile sit, Plethoram diu subsistere posse sine transmutatione sui in *Caco-chymiam* pro variâ Sanguinis temperaturâ diversam.

*Differentia
accidentales
Morborum.*

LXXXVII. *Accidentales Morborum differentia* dicuntur, quæ à variis eorum circumstantiis petuntur, atque harum intuitu vel respectu dividuntur. 1. In *Idiopathicos* sive *per essentiam*, quorum causæ radicaliter in ipsâ parte affectâ hæret; & *Sympathicos* seu *per consensum*, quando causa eorum non in parte existit afflictâ, sed aliunde transmittitur; sic habemus *Epilepsias*, *Vertigines*, *Asthmata*, *Vomitiones*, modò sympathicas modò idiopathicas. 2. Dividuntur Morbi in *congruos* vel *convenientes*, & *incongruos* seu *inconvenientes* Hominum ætati, aut Anni tempori; sic

enim Variolæ congruæ sunt Pueris, incongruæ Adultis & Senibus; Nephritis & Calculus incongruus Infantibus, conveniens autem magis Adultis. 3. In *magnos*, cum symptomatum majore, & *Parvos* cum eundem minore vehementiâ affligentes. 4. In *endemicos*, plures simul in eadem Urbe vel Regione invadentes, sicut aliquando habentur *Dysenteria*, *Variolæ*, *Febres petechiales*, *Morbilli*; & *Endemios*, uni cui Regioni magis familiares, v. g. *Scorbutus* in Regionibus maritimis Septemtrionis, *Phthisis* in Angliâ, præprimis Londini; *Strumæ* in Vallesiâ Helvetiæ, & Styriâ. 5. In *Diuturnos* s. *chronicos*, longo temporis spatio durantes, velut sunt *Hydrops*, *Phthisis*, *Paralysis*; & *breves*, citius finientes, sicut audiuntur *Febres continuæ*, *Apoplexiæ*, *Phrenitis*, *Angina*, *Passio hysterica* &c. 6. In *Simplices* vel *unos*, quando unus tantum affligit, & *compositos*, *complicatos*, quando plures simul & eodem tempore Homini obtingunt. 7. In *Universales*, totum simul corpus occupantes, ut *Febres*, & *particulares*, unam tantum corporis partem affligentes, uti sunt *Cephalalgia*, *Otalgia*, &c. 8. In *Vernales*, *æstivos*, *autumnales* & *hybernos*. 9. In *hereditarios*, à parentibus adquisitos, & *adventitios*, quos Homo jam in mundum natus variis ex causis contrahit. 10. In *Continuos* perpetim à principio usque ad finem durantes, & *Intermittentes*, post aliquam intermissionem redeunt. 11. In *Benignos* & *mitibus* ac minus periculosis, & *malignos*, cum vehementioribus, aut magis periculosis symptomatibus Hominem exercentes. 12. In *Legitimos* parvos, quæ patitur, verè affligentes, sicut *Pleuritis* vera, Membranam Pleuram certò occupans; & *non legitimos*, s. *spurios*, non ipsam, quæ pati videtur, Pleuram occupantes, quemadmodum *Pleuritis spuria* non ipsam Pleuram, sed musculos aliave Thoracis involucra tenens.

Symptomata Morborum. LXXXVIII. In principio Pathologiæ diximus Morbum esse præternaturalem corporis partium dispositionem, ob quam hæ aut illæ actiones læduntur. Actiones igitur hæ læsæ erunt *Symptomata* sive *Accidentia* & *Effectus* Morborum, unde Symptoma definitur à nonnullis *Affectus præter naturam, qui Morbum tanquam suam causam sequitur*; vel qui *Morbum, ac umbra corpus comitatur*. Ubi tamen Symptoma quodque datur, quod ab alio Symptomate tanquam causa producit, & Symptoma Symptomatis vocatur.

Eorum divisio.

LXXXIX. Liceat hinc nobis cum Veteribus dividere Symptomata, in *Symptomata actionis læsæ Qualitatis mutatae*, & *Excretorum* atque *Retentorum*. Actiones quadrifariam lædi notantur, dum vel abolentur, vel imminuuntur, vel augentur, vel depravantur, sive pravo & illegitimo modo fiunt.

Anorexia.

XC. Sic inter Symptomata læsi Appetitus recensentur *Anorexia*, *Dysorexia*, *Bulimia*, & *Pica*. Ubi *Anorexia* dicitur Symptoma appetitus planè aboliti subinde cum insolito ciborum fastidio conjunctum. Cujus *causa proxima & immediata* est defectus vellicætionis esuriæ fibrillarum Oesophagi nervearum ad quem defectum, tanquam antecedentes propiores & remotiores causæ, contribuunt. Menstrui stomachici penuria, vel inertia, fatuitas, visciditas; cruditates pituitoso-lentæ, tenaces, crassæ, activitatem menstrui obtundentes, salia blando-acria volatilia supprimentes; Bilis absentia; Fibrarum oesophagiarum laxitas, vel resolutio; Glandularum salivarium aut stomachicarum paulatina induratio vel exiccatio in Senibus; Obesitas; Otium; Febres cujuscunque generis; Cruditates nidorosa; biliosa, putrilaginosæ, acres valdè; Salivæ defectus vel glutinositas, Sanguinis aquosa temperies; Nephritis; Colica humorosa, aut flatulenta vehemens; nimius usus

us testaceorum vel martialium remediorum; ab-
 us Fumi Nicotianæ; Purgantia assumpta drastica;
 Venena; Vermes continuè torquentes &c.

XCI. *Dysorexia* est appetitus Ciborum imminutus, *Dysorexia*.
 quando minorem, quàm in sano aliàs statu fece-
 unt, quantitatem eorum Homines ingerunt. Pro-
 venit ab iisdem cum Anorexiâ causis, sed debiliore
 gradu, & minore cum efficacîâ agentibus.

XCII. *Fames canina, Voracitas nimia, Bulimia* est *Fames cani-*
 symptoma appetitûs nimium aucti, à fermento s. *na*.
 menstruo copioso & valdè esurino, blandè volatili,
 abras stomachi continuè rodente proveniens.

XCIII. *Pica* est Symptoma appetitûs depravati, *Pica*.
 quo Homines, gravidæ inprimis Fœminæ, desiderio
 comedendarum rerum insuetarum, aliàs planè ine-
 ilium, v. gr. Arenæ, Cretæ, Carbonum, Corii &c.
 enentur. Huc pertinet *Malacia*, in quâ appetitus *Malacia*.
 estur in Cibos quidem consuetos, sed vel crudos,
 vel eo tempore non habendos. Utraque produci-
 tur à peculiari quadam & planè inconsuetâ Oeso-
 phagi vellicatione, Spirituum motûs singulariter ad
 excitandum in Animâ perversum illum Appetitum
 determinante.

XCIV. *Sitis* excessiva est nimium potûs assumen- *Sitis nimia*.
 di desiderium, ortum præcipuè ducens à calore
 nimio, ab acri sale muriatico, alcalino, aromatico,
 oleoso exusto à Venenis, ab obstructione ductuum
 salivalium, & aquosarum particularum crassitie vel
 penuriâ, hinc Linguæ & Faucium siccitate.

XCV. Ad Symptomata præparationis Ciborum in *Lasa Masti-*
 Ore pertinent ante omnia *Masticatio* sive *Manducatio* *catio*.
 lassa, & quidem vitio Oris, vel Linguæ, Maxilla-
 rum, Salivæ, Musculorum, &c. profecto à Vulneri-
 bus, Luxationibus, Spasmo, Inflammatione, Abs-
 cessu, Paralyâ, Siccitate, & similibus.

XCVI.

*Deglutitio
lasa.*

XCVI. *Deglutitio* verò læditur etiam vitio Oris, Linguae, Tonsillarum, Uvulae, Palati penduli, Laryngis, Pharyngis, Oesophagi s. Ventriculi superioris, Musculorum &c. qualia ferè solent accidere à Vulnerebus, Inflammationibus faucium, Tumoribus, Doloribus spasmodicis, Paralyfi, Siccitate Oris, Luxatione partium Laryngis, aut Vertebrarum Colli, Absentiâ Mucis palatini &c.

Apepsia.

Dyspepsia.

Bradypepsia

Diaphthora.

XCVII. Symptomata Chylificationem alimentorum respicientia sunt vel *Apepsia*, quando Cibi assumpti planè non digeruntur; vel *Dyspepsia*, quando ingesta Alimenta imperfectè dissolvuntur, hincque variae Cruditates in Ventriculo nascuntur: vel *Bradypepsia* *dyspepsia*, in quâ deglutiti Cibi tardè atque difficulter coquuntur: vel *Diaphthora*, depravata Ciborum coctio sive dissolutio, in quâ assumpta in putrem humorem faceffunt. Quæ Symptomata omnia ferè debentur defectui vel inertiae Succu stomachici & Salivæ, Languori Respirationis organorum, Sordibus stomachi, Vermibus, Alimentorum tenacitati.

*Cruditates
acidæ.*

XCVIII. Ad depravatam Chylificationem pertinent *Cruditates* primùm *acidæ*, quæ nihil sunt aliud, quàm coacervatio humoris acidi, mucosi, viscidissimi seu crassi & tenacis in Ventriculo & primis viis; oriunda ab assumptis crebrò alimentis acidis, austeris, mucosis, viscidis, non nisi Chylum similem producentibus. Unde humores, præcipuè etiam Bilis, Lympha Intestinorum, Succus pancreaticus &c. alterantur, corrumpuntur, & occasionem generationi *Scorbuti*, *Melancholiae Hypochondriacæ*, *Flatuum*, *Torminum*, *Obstructionum visceralium*, *Scirrhorum*, *Calculorum* &c. præbent amplissimam.

*Cruditates
nidorosæ.*

XCIX. Sed & *Cruditates nidorosæ* huc spectant, *acidis* periculosiores, quæ sunt propriè assumpta non in Chylum bonum, sed in Liquamen ovo putrido simile

mile conversa, unde sapor in ore teter, ac ructus utridi percipiuntur, cum Nauseâ, quam Ciborum stidium, Vomitiones, Diarrhœa, Cholera, Dysenteria, Febres putridæ & malignæ sequi quandoque solent.

C. *Singultus* est motus depravatus Ventriculi, quo *Singultus.* natura id, quod Oesophago molestum est, ejusque oris membranaceis inhæret, cum aliquo sonitu elire & extrudere conatur. *Causa* ejus est vel in ipso ventriculo, materia videlicet nunc copiâ gravans, nunc acrimoniâ quadam fibras laceffens, vel extra ventriculum, sed hujus membranas sive tunicas, cum nervis suis, à sextâ vel octavâ conjugatione iundis, per consensum frequenter stimulans, prout ut Inflammationes, percussionesque Cerebri, ut Inflammatio Pulmonis, Diaphragmatis, Hepatis, testinorum.

CI. *Nausea*, est stimulus vomendi creber, sed in- *Nausea.* a, à superioris orificii Ventriculi contractione, per motum quendam viscido-acrem productâ, oritur ducens.

CII. *Vomitus* est motus Ventriculi depravatus, quo *Vomitus.* quæ fibris suis molesta intra sese continet, per oesophagum & Gulam rejiciuntur laxatam. *Causa* ejus est irritatio spasmodica fibrarum nervearum, ob quam motus Ventriculi peristalticus invertitur. Irri- tant nunc contenta Ventriculi acria, viscida, biliosa, ergantia emetica, Venena, Exulceratio Ventriculi &c. nunc per consensum nervorum in Vertigine, Capitis Vulneribus, Calculo renali, Passione hystericâ, Crampibus, Colicâ humeroso-biliosâ, Ileo &c. Pro- pietate humoris, qui si ejicitur, Vomitus est vel pituitosus vel biliosus, vel sanguineus &c.

CIII. *Cholera* est motus Ventriculi & Intestino- *Cholera.* rum depravatus, quo contenta harum partium phlegmatico-

matico-biliofa, vel flatus per vomitum & alvum frequenter ejiciuntur, cum manifestâ virium jacturâ.

Causæ sunt Alimenta facilè vel putrescentia, vel fermentantia, vel alia acria valdè; v. gr. Lac, Fructus horæi, Sanguis, pinguis & salsa copiosius assumpta, purgantia vehementiora, Venena. Datur & *Cholera flatulenta* s. *sicca*, in quâ flatus ἀνω καὶ κάτω frequenter excernuntur.

Cardialgia.

CIV. *Cardialgia* est magna pectoris aut præcordiorum anxietas, cum Ventriculi dolore tensivo aut gravativo, interdum & vomendi desiderio, metuque aut periculo suffocationis vel strangulationis. *Causatur* hanc valida constrictio spasmodica utriusque orificii Ventriculi, ab humoribus viscidis, flatulentis, acidis, austeris, acribus, nervosas fibras crispantibus, & musculos Diaphragmatis in consensum trahentibus, producta.

Lienteria.

CV. *Lienteria* est alimentorum assumptorum planè indigestorum, eâ quâ assumpta fuerunt formâ per alvum brevi tempore rejiciuntur. *Causa* potissima est Lymphæ gastricæ defectus, aut visciditas vel inertia; nonnunquam muci stomachalis abrasio in Dysenteria, unde à qualibuscunque assumptis fibræ Ventriculi nervoso-musculosæ statim irritatæ motu suo peristaltico vehementiore per pylorum valdè laxatum confestim sine præviâ digestionem in Intestinarum canalem urgentur, & inde continuato jugiter eodem motu protruduntur, donec extra corpus tandem eâ formâ, quâ fuerunt assumpta, excernantur.

Cæliaca passio.

CVI. *Cæliaca passio*, est Symptoma excretionis vitiatæ, quo alimenta deglutita mutantur quidem in Ventriculo, sed imperfectè nihilominus digesta cum Chylo per alvum frequenter excernuntur. *Causam* hujus vitii constituunt Menstruum stomachi justo viscidius, Chylus crudus & crassus, Intestinarum
canalis

alis laxus, Oscula vasorum obstrueta, vitia Bilis
Succi pancreatici, Chylum haud sufficienter di-
stentum.

CVII. *Ructus* est explosio materiæ cujusdam ela- *Ructus*
æ, quæ spasmodicâ contractione fibrarum Oeso-
phi & Ventriculi comprimitur, iisdemque fibris
ex resolutis iterum liberatur, atque flatûs formâ
in sonitu quodam per gulam & os expellitur. Oc-
casionem præbent cruditas humoris alicujus visci-
osa, putrefactio, Mustum, Fructus horæi, Ve-
na, Morbi spasmodici &c.

CVIII. *Diarrhœa* s. *Fluxus alvi*, est frequens & *Diarrhœa*
copiosa excrementorum serosorum, subinde & bilio-
rum per alvum excretio. *Causa* ejus est acre quod-
dam fibras Intestinorum irritans, humoresque è glan-
dulosâ tunicâ copiosè exprimens: quandoque tamen
mores illi vel è Sanguine per Glandulas intestina-
les vel è Vesiculâ felleâ, ipsoque Pancreate, propter
ordinatam in Terrore subitaneo, Metu, aut Irâ Spi-
rituum animalium agitationem expelluntur. Sæpius
alimenta laxantia copiosius ingesta huic Sympto-
matis ansam præbent; non secus atque Laxitas magna
veterum intestinalium, Obstructio vasorum lacteo-
rum, Excretiones aliæ, v. gr. per Urinam, Insensibi-
lis transpirationem &c. impeditæ.

CIX. *Dysenteria* est humorum diversorum, pure *Dysenteria*
sanguine tinctorum, cum Ventris torminibus, Al-
titudine, pulsu frequenti ac celeri, Ciborum fasti-
dio, Vigiliis, & Lassitudine membrorum, frequentis-
sima licet parca excretio. Ubi materia Spermati-
narum in principio ferè similis est, deinceps verò
nunc bilioso-mucosa, nunc mucoso vel pituitoso-
guinolenta, nunc serosa, purulenta, saniosa,
idem ablato omni Intestinorum mucosâ, etiam Glandu-
larum, Fibrarum, Membrarumque abraduntur & excernun-
tur.

tur. *Causa* est Glandularum & Tunicæ Intestinorum ab humore acri facta Inflammatio, Exulceratio, Corrosio, tandem si res in pejus abeat, Gangræna & Sphacelus.

Tenesmus.

CX. *Tenesmus* est perpetuus ferè, sed frustraneus per alvum egerendi conatus, à mucò acri, rodente & crispaturam sphincteris Ani producente excitatus.

Ileos.

CXI. *Chordapsus. s. ileos, Iliaca passio, Affectus Iliacus, Miserere mei*, est inversio motûs Intestinorum peristaltici, seu Fibrarum nerveo-musculosarum ab extremo Ano ad Gulam usque spasmodica contractio, quâ omnia, quæ in Ventriculo & Intestinis cumulata sunt, Alimenta vel Medicamina assumpta, Chylus, Bilis, Succus ventriculi, Intestinorum, Pancreatis, Mucus intestinalis, Pus si quod adest, Fœces, imò & Clysmata quandoque ipsa per alvum injecta, magno cum dolore & tensione ventris, Siti, Febri, Anorexiâ, Nauseâ, Alvi constipatione, Vigiliis, per Os vomendo excernuntur. *Causa* est Humor acris, Inflammatio, Abscessus, Exulceratio, Volvulus, Scirrhus, Subintratio, Coalescentia, Cancer, Fœces duræ, Calculi, Hernia, Convulsio Intestinorum.

Colica.

CXII. *Colica* est dolor Abdominis & Intestinorum plus minus acerbus, fixus aut vagus, Alvi quandoque suppressione, & vomitu, vel saltem vomendi desiderio & conatu stipatus. *Causa* est *modò* humor acris, acido-austerus, biliosus, serosus, fibras tubulosas Intestinorum lancinans, torquens; unde *Colica humorosa*, vel *biliosa* quoque vocatur: *modò* flatus numerosè in Intestinorum canali coacervatus, ejusque fibras & membranas plus minus fortiter distendens.

Alvi suppressio.

CXIII. *Alvi obstructio, suppressio vel constipatio*, est Symptoma cessantis excretionis alvinæ, quâ ea quæ per anum excerni deberent, præternaturaliter in corpore

corpore retinentur. *Causæ* sunt Humor austerus constringens, Bilis iners, Scybala fœcum crassa & dura, Inflammatio, Subintratio, Volvulus Intestinalis, aliæque.

CXIV. Inter Symptomata Facultatis vitalis occurrunt omnia *Cordis Palpitatio*, quæ est vehemens Immodum s. violenta Cordis contractio & pulsatio, cum magnâ cruoris à Corde pulsi resistentiâ. *Causa* est vehemens & impetuosus subinde Spirituum animalium in Cordis muscolum influxus, ad quem contribuant inprimis Terror inopinatus & magnus, ira vehementior, Exercitatio corporis violenta, Passio hysterica, Evigilatio præceps &c. Sed & irritatio fibrarum Cordis vehemens, ab acri quodam stimulo facta, Palpitationis causa evadit, quemadmodum producit aliquando à Lymphâ falso-acri ac viscidâ, in tubulos Cordis fortè depositâ, apud Scorbuticos, Hypochondriacos; vel ab Inflammatione, aneurismate, Calculo, Verme, Pilis quoque Cordis aut Pericardii; vel à Sanguine in thalamis Cordis coagulato, spisso, polypofo; vel denique ab arteriis cartilagineis aut osseis factis &c.

CXV. *Tremor Cordis* est inordinatus planè atque modò celer, modò tardus, modò magnus aut parvus, modò vehemens aut debilis, modò continuus ut intermittens pulsus & agitatio Cordis, ab inordinato Spirituum animalium in Cordis nervos influxu dependens.

CXVI. *Lipothymia* s. *Animi deliquium* est præceps irium s. motus voluntarii, nonnunquam & sensuum abolitio, cum pallore faciei, frigore totius, pulsu maximè debili, respiratione vix perceptibili &c. congens. *Causa* est Sanguinis circuitus aliquo modo impeditus; vel Sanguis nimium rarefcens; vel humor acidus austerus, ad Sanguinem è parte quadam delatus,

Syncope.

delatus, eumque ad coagulationem vel polyposam concretionem disponens: unde pressio Spirituum ad Cordis musculum subito languescens. Gradus majore à Lipothymiâ differt *Syncope*, in quâ Homo instar mortui toto corpore frigidus, sudans, pallens sine pulsu & respiratione ferè jacet.

Apnoea.

CXVII. Symptomata Respirationis læsæ sunt *Apnoea*, ἀπνοια, in quâ actio illa propemodum integrè cessat; sufflaminantibus illam vaporibus tetrìs, venenatis, causticis, acidis, austeris, acribus, organa Respirationis crispantibus, convellentibus, &c.

Dyspnœa.

CXVIII. *Dyspnœa*, est difficilis Respiratio, cum molestiâ quadam, dolore, anxietate, fatigatione contingens: à vitiosâ Pectoris conformatione, gibbo Pulmonis adnascentiâ ad Pleuram, Ulcere ejusdem, Infarctu, Scirrho, Inflammatione, &c. & simili causâ producta.

Asthma.

CXIX. *Asthma* est frequens, difficilis, & molesta admodum, cum sibilo contingens Respiratio. *Causæ* sunt graviores quàm in *Dyspnœa*, subinde & contractio spasmodica fibrarum Pulmonis nerveo-musculosarum.

Orthopnœa.

CXX. *Orthopnœa*, est anhelosa valdè & stertorosa, non nisi erectâ cervice procedens Respiratio; plerunque à malâ Pulmonis, Colli, & Thoracis conformatione proficiscens.

Catarrhus suffocativus

CXXI. *Catarrhus suffocativus*, est subitanea quædam, eaque vehemens Respirandi difficultas, cum metu & discrimine suffocationis producta; atque ab inundatione Sanguinis vel Lymphæ in vesiculas Pulmonis; vel à subitaneâ constrictione spasmodicâ fibrarum pneumonicarum in Hystericis, Hypochondriacis; interdum à Polypo, oriunda.

Observationes anatomicæ.

CXXII. Inprimis verò observationes anatomicæ, in sectionibus Cadaverum factæ, detexerunt causas diver-

versas ejusmodi Affectuum; quando in illis repertæ
runt v.gr. Thoracis *repletiones* à Sero copiose ex-
vasato, vel Sanguine aut Pure in vesiculis Pulmo-
coacervato obortæ: *Inflammationes* Asperæ Ar-
iæ, Laryngis, Bronchiorum, Pleuræ, Mediastini,
aphragmatis, Pericardii, Musculorum Thoracis
Abdominis: *Materia* polyposa, gypsea, calcea,
cosa, pituitosa, calculosa, purulenta; Tumor
Laryngem & Collum strumoso-scirrhosus, can-
sus, inflammatorius, suppuratorius &c.

CXXIII. *Cachexia* est nativi coloris per omnem *Cachexia.*
is peripheriam in pallidum vel lividum mutatio;
agnatione vel tardiore decursu Lymphæ crassio-
& copiosioris per suos canaliculos oriunda; cui
in ancillatur serosa massæ sanguineæ *Intemperies.*
ic affinis est *Chlorosis* Fœminarum, quæ est simi- *Chlorosis.*
ballor totius corporis, cum lassitudine, frequenti
lis palpitatione, aliisque symptomatibus per lon-
n tempus affligens.

CXXIV. *Scabies* est exulceratio fibrarum & vascu- *Scabies.*
m cutis à Lymphâ falso-acri & crassâ obstructo-
a. Quo magis itaque Sanguis ejusmodi humori-
scatet falso-heterogeneis, eo pertinacior evadit
el erumpens & excitata *Scabies*, contagiosa quip-
existens, & vicina loca sensim inficiens, sicubi
falia cum sero emanantia alias portiones Cutis
tigerit. Sed & pro diversitate ejusmodi humoris
minus falsi, acris, & mucoso-sulphurei, *Scabies*
que variat, dum alia quidem *ulcerosa*, & *humida*,
sicca, *pustulosa*, *squamosa*, &c. apparet.

CXXV. Renum & Vesicæ symptomata sunt *Ischuria.*
uria, s. omnimoda Urinæ supressio, quâ ne gut-
quidem illius excerni potest; & quidem vitio tum
uinis, serum ob crassitiem non exhibentis, tum
alliculorum renalium nimis strictorum, aut flacci-
dorum,

Renalis.

dorum, vel ab humoribus crassis, viscidis, sanguineis coagulato, pure, calculis obstructorum, inflammatorum, unde *Ischuria renalis* vocatur: tum Ureterum, Vesicæ colli Vesicæ, Urethiæ, vel dilaceratorum, vel ab acrim humore spasticè constrictorum, vel à Calculis, Carunculis, Apostematibus &c. obstructorum, unde *Ischuria*

Vesicalis.

vesicalis audit.

Dysuria.

CXXXVI. *Dysuria* est difficilis Urinæ excretio, cum molestiâ, & doloroso egerendi conatu, subinde & ardore conjuncta. *Causam* adgnoscit *partim* Urinam crassam valdè, acrem, viscidam, pure interdum acrim contaminatam: *partim* Glandulas prostates ulceratas, & Saniem acrem stillantes; *partim* denique superficiem internam Urinâ excoriatam.

Stranguria.

CXXXVII. *Stranguria* est symptoma excretionis Urinæ depravatæ, in quo eadem non nisi guttatim, & quidem frequenter cum sensu magni ardoris excerni potest: vocatur hinc quoque Ardor ac Stillicidium Urinæ. *Causæ* sunt salia acria, acida, alcalina, mucoso humori involuta, excoriatio Colli Vesicæ aut Urethræ, Calculi asperi atterentes, exitum continuè molientes, hincque Sphincterem jugiter irritantes.

*Urina in-**continentia.*

CXXXVIII. *Urina incontinentia* est ejus involuntarium profluvium, quando invitis Hominibus tam vigilantibus quàm dormientibus, citra respirationis nisum sponte effluit, neque ipsam continere valent. Quod malum pro *Causâ* adgnoscit plerunque fibræ musculi sphincteris Vesicæ modò resolutas, dilatatas p. n. vel dilaceratas, modò discissas, suppurando consumptas, aut Gangrænâ putrefactas.

*Mictio**nocturna.*

CXXXIX. *Mictio nocturna* est involuntaria Urinæ inter dormiendum excretio, quam vigilantes probè continere valent. Incommodum Pueris maximè teneris, atque laxo, refrigerato & imbecilli fibrarum Sphincteris Vesicæ tono sive texturâ præditis familiare.

CXXX

CXXX. *Diabetes*, est insolita & frequens admodum *Diabetes.*
 Urinæ copiosa, cruda, aquosa, rarius chylosa vel lac-
 ea, excretio, cum siti intensa, virium deperditione,
 & corporis emaciatione conjuncta; quâ certè quic-
 quid bibitur, vel liquidi ingurgitatur, brevî vel non
 mutatum, vel parum mutatum per Urinam redditur.
 Accusatur heic laxitas et debilitas magna fibrarum in
 arteriis Renum urinariis existentium; non secus
 utque feri sanguinei copia & fluiditas nimia.

CXXXI. *Lactis* generationis vitia sunt ejus *Abun-* *Lactis abun-*
antia nimia, quando justo majori copiâ, quàm qui- *dantia,*
 em opus esset, gignitur & provenit; ortum ducens

Chylo abundanter è *Cibis* euchymis & eupeptis,
 vidè & copiosè ingestis, genito. *Defectus & Immi-* *Defectus.*
nutio Lactis est, quando illud vel planè nullum, vel
 paucum nimis gignitur; ob defectum boni Chyli,
 vel Glandularum, aut tubulorum mammariorum
 constrictionem, obstructionem, simileque vitium.
 Sed & alia quoque *Lactis vitia* notantur, quando se- *Vitia alia.*
 osum valdè ac minus butyrosus, tenue, aquosus, sal-
 sum, amarum, purulentum, crassum, viscidum, muco-
 sum, quandoque & sanguinolentum profluit, ob varias
 sanguinis & Chyli intemperies.

CXXXII. *Mensium suppressio* est symptoma, quo *Mensium*
 menstruum sanguinis profluvium est planè inhibi- *suppressio.*
 tum; atque vitio nunc fluidi s. sanguinis viscerati &
 crassi existentis; nunc solidi, videlicet Glandularum
 Uteri aut Vaginæ uterinæ, obstructarum, compressa-
 rum, constrictarum, adscribendum.

CXXXIII. *Mensium imminutio* vel *stillicidium* *Mensium*
 est, quando fluxus iste minore, quàm deberet, quan- *stillicidium.*
 titate, interdum non nisi guttatim è pudendis ex-
 cillat. *Causa* est sanguis crassus, viscidus, falso-
 austerus, pituitosus.

CXXXIV. *Mensium decoloratio*, est sanguinis mi- *Decoloratio.*
 nus

nus floridi, serofi magis, carniū loturæ similis, excretio plus minus copiosa : atque à sanguinis Intemperie seroso-aquosâ, falsâ & fluidâ ortum ducens.

Fluxus nimius.

CXXXV. *Mensium fluxus nimius* est sanguinis copiosi admodum, per plures dies durans, menstrua excretio, ab ejusdem abundantia & acrimonia majore vel minore dependens.

Hæmorrhagia.

CXXXVI. *Hæmorrhagia* est præternaturale sanguinis è quacunque demum corporis parte contingens profluvium. Ita si fluat ex Utero, *Hæmorrhagia* dicitur *Uteri*, è Pulmonibus, *Hæmoptoe* vel *Hæmoptysis* ; è Ventriculo, *Vomitus cruentus* ; è Naribus, *Hæmorrhagia Narium*, ex Hæmorrhoidalibus vasis, *Fluxus hæmorrhoidum nimius* &c.

Lochiorum fluxus nimius.

CXXXVII. *Lochiorum fluxus nimius*, est copiosioris justo sanguinis ex Utero, tempore puerperii, contingens excretio. *Causa* est sanguinis copia, vel acrimonia, vasorumque uterinorum laxitas & apertio nimia.

Suppressio.

CXXXVIII. *Lochiorum paucitas* vel *suppressio* totalis est, quando sanguis puerperii subito fluere cessat, vel parcius justo fluit. *Causæ* sunt sanguinis penuria, crassities, visciditas, vasorum uterinorum contractio aut compressio.

Fluor albus.

CXXXIX. *Fluor albus*, est humoris viscidī, mucoso-albicantis, subinde acris, è glandulis Vaginæ uterinæ, plus minus diuturna excretio; oriunda ex Intemperie sanguinis pituitoso-mucoso viscidâ.

Sterilitas.

CXL. Symptomata Facultatis genitalis sunt *Sterilitas*, quâ Homines inepti sunt ad prolem generandam sive producendam : cumque heic congressus requiratur Maris & Fœminæ, Sterilitas alia erit *virilis*, quando vir impotens est fortè ad coeundum cum Fœminâ, vel potens licet, semen tamen habet inidoneum ad fœcundationem producendam : alia

Virilis.

ia *muliebris*, quando mulier inepta est ad concipiendum, idque vitio nunc Uteri, nunc Ovariorum &c. *Muliebris.*

CXLI. *Gonorrhœa* est involuntarius plus minus *Gonorrhœa.*
 u durans feminalis humoris, sine coitu contingens
 axus; à dilaceratione, exulceratione vel relaxatione
 e tubulorum in Glandulis prostaticis aut Vaginæ ute-
 ri, vel feminalium vesicularum in Viris oriundus.
Benigna est *Gonorrhœa*, si materia mucosa non ad-
 modum acris & corrosiva existit; *maligna* verò, s.
purulenta venerea, si ab impuro congressu cum Lue
 illicâ laborante personâ instituto, provenerit; tum-
 ne materia acris mucosa profluens, viscida plerun-
 que, non alba tantum, sed ut plurimum flavescens,
 purulenta simul existit, *Stranguriam* suâ stimulan-
 acrimoniâ excitans.

CXLII. *Pollutio nocturna* est involuntarium in
 mmo obtingens Seminis, cum Virgæ erectione
 erunque, aut Veneris imaginatione conjunctum
 ofluvium. *Causa* est Seminis copia simul &
 rimonia. *Pollutio nocturna.*

CXLIII. *Passio hysterica*, vel *Suffocatio Uteri* s. *Ma-* *Passio hy-*
stérica. *stérica*, est motus convulsivus Mesenterii & Diaphrag-
 atis, rarius Uteri fibrarum nervosarum, cum an-
 etate præcordiorum, respirandi difficultate, quan-
 oque & lipothymiis vel convulsionibus universa-
 us conjunctus. *Causa* est humor pituitoso-acido-
 el austero-acris, irritans & convellens, in primis
 is, Intestinis, Utero denique collectus.

CXLIV. Inter Symptomata qualitatis mutatae oc-
 currit primò *Sugillatio*, *Ecchymoma*, Color videlicet *Sugillatio.*
 atis naturalis in cœruleum, ex livido nigricantem,
 vel tandem quoque flavescantem mutatio, cum vel si-
 ne Tumore conjunctus. *Causa* est ut plurimum con-
 usio qualiscunque, aut valida compressio, vascula ca-

pillaria angustando, Sanguinis circuitum in illis sufflam-
minans.

Icterus.

CXLV. *Icterus* est naturalis Color cutis in dilute
vel obscure flavum aut nigricantem mutatio, à San-
guinis circulantis turbatione singulari, vel Hepatis
quoque Glandularum obstructione, & hinc Biliis in
Sanguinem regurgitatione oriunda. Unde *Icterus*
alius est *flavus*, alius *niger*.

Flavus,

Niger.

Erysipelas.

CXLVI. *Erysipelas*, est Inflammatio vasorum san-
guivehorum atque lymphaticorum capillarium in
Cute hujus aut illius membri, cum rubore, ardore
& Febri ephemerâ juncta. *Causa* est serum s. lymphæ
falso-acris, nonnihil spissa, cutis tubulos capilla-
res obstruens.

Chlorosis.

CXLVII. *Chlorosis* est naturalis & floridi Colo-
ris cutis mutatio in pallidum s. album, cum lassitu-
dine, Febricula continuâ, (ob quam symptoma hoc
Febris quoque *alba*, seu *Icterus albus* vocatur,) & aliis
incommodis, Viduas ac Virgines præ aliis affligens,
atque à ferosâ massæ sanguineæ Intemperie originem
ducens.

*Febris al-
ba, Icterus
albus.*

Sudor

nocturnus.

CXLVIII. *Sudores nocturni* sunt Symptoma auctæ
nimis excretionis cutaneæ, quo serum copiosum
in somno maximè, sed & interdum vigilantibus,
per cutis poros, cum corporis emaciatione, virium-
que paulatinâ deperditione profluit; propter serum
sanguinis copiosum planè diffuens, & poros cutis
valdè molles, atque laxos ob spirituum influentium
penuriam redditos.

*Symptomata
Facultatis
animalis.*

CXLIX. Symptomata Facultatis animalis in
Sensu spectantur tam interno, quàm externo, &
Motu. Inter ea, quæ spectant Sensus internos, adeo-
que Cerebrum, occurrunt primò Affectus soporosi,
interque hos ante omnia *Coma*, quod est perpetuum
dormiendi desiderium, in quo tamen somnus non
est

Coma.

admodum profundus. Illud autem apparet duplex, *Somnolentum f. Cataphora.*
 I. *somnolentum*, five *Cataphora*, somnus præternaturalis, in quo Homines clausis oculis profundè fa-

& nimium dormiunt, sed facilè tamen expergeri possunt, utut brevè in pristinum somnum relaxantur: vel *Coma Vigil*, insuperabilis quædam pro- *Coma Vigil.*
 fusio in somnum, ubi tamen homines profundè dormire nesciunt, sed tantùm clausis atque conniventibus oculis perpetim capere somnum gestiunt, quo autem sive per insomnia terribilia mox occ- *Causa.*
 URRENTIA, sive per alias causas fibrarum Cerebri nervorum contextum stimulant, jugiter impediuntur. Hæc enim vel sal quoddam acre, quo mucus, qui Cerebri glandulas opplere nititur, prægnans est, vel inflammatio quædam tubulorum sanguivehorum, spiritus torpescentes excitans.

CL. *Insomnia* sunt certæ in somno obtingentes *Insomnia.*
 mentis cogitationes, perversæ interdum atque deliræ, quas etiam rectæ, quibus Homines nunc ad has, nunc illas animæ passiones, Iram, Terrorem, Metum, Gaudium &c. incitantur. Oriundæ à particularum sanguinis in Cerebrum propulsi, diversimodè constitutarum, motu turbato aut vehementiore.

CLI. Sic *Ecstasis*, naturalis quidem, est pertinax *Ecstasis.*
 mentis abstractio, & in unum tantùm objectum fixa intentio, sive vigilantibus, sive dormientibus, rectè at perversè ratiocinantibus aliquando accidens.

CLII. *Somnambulatio* est fortis admodum objecti *Somnambulatio.*
 hujusdam in Cerebrum dormientium impressio, quâ plures Homines sine evigilatione è lecto surgunt, atque hæc aut illa vigilantium opera, periculosa interdum illa, obambulantes peragunt. Oriunda à opioforum valdè spirituum influxu in eos corporis musculos, qui motionibus ad nutum voluntatis animæ, certo alicui objecto fortiter intentæ, ex-

pediendis perficiendis sunt destinati.

Carus.

CLIII. *Carus*, est profundissimus somnus, cum sensuum motusque voluntarii abolitione, è qua Ægri difficillimè expergefieri possunt, atque expergefacti post congruam ad interrogata datam responsionem, mox novo iterum somno obruuntur ac in eum pròni recidunt. *Causa* est omne id, quod liberum spiritibus animalibus fluxum & refluxum per nervos ad organa Sensuum & Motus voluntarii impedit. Occasionem hinc præbent abundantia Sanguinis vel Lymphæ, vasa Cerebri aut Cerebelli comprimens, obstruensve; Inflammatio, Suppuratio, Gangræna, Humorū extravasatio, Vasorum collapsus ab inanitione, Usus Opii vel narcoticorum, aut Liqueurum spirituosorum nimius &c.

Catalepsis,
Catochus.

CLIV. *Catalepsis* s. *Catochus*, est repentina motus voluntarii ablatio, salvâ manente determinatione semel factâ, quâ Ægri eodem in statu, situ, aut obambulatione persistunt, in quâ fuerunt à morbo deprehensi; sine ullâ respirationis, pulsus, aut caloris naturalis mutatione. *Causam* adgnoscat Sensorii communis lateralem obstructionem, à crassis & viscidis humorum particulis oriundam; dum interea Spiritus eo semper ordine influunt, & membra eodem in statu vel situ, aut motu retinent, usque dum Nervorum pori à causâ quadam externâ membrâ aliter locante mutantur, ipsique sic Spiritus alios in musculos determinentur. Hic Affectus est proximus ad Apoplexiam gradus.

Causa.

Lethargus.

CLV. *Lethargus*, est somnus profundus cum Febri ut plurimum acutâ conjunctus, vel eidem superveniens; è quo Ægri minus difficiliter quàm in Caro expergefieri possunt, expergefacti autem delirant, ad interrogata perversè respondent, & mox iterum in pristinum somnum relabuntur. *Originem*

inducit ab inopiâ Spirituum animalium & Sanguinis æstuante motu febrili.

CLVI. *Incubus*, s. *Ephialtes*, est somnus profundus, cum anxietate præcordiorum, sensu ponderis præcordii incumbentis, difficili admodum loquelâ, & fixationis metu. *Causa* est vellicatio spasmodica rararum in Musculis Respirationis negotio expendendo dicatis, à flatibustendentibus, vel humoris acerbis lancinantibus producta.

CLVII. *Agrypnia* s. *Vigiliæ nimia*, *Pervigilium*, *Agrypnia*. Symptoma est Sensuum, in quo Homines vel plures non dormiunt per longum tempus; vel etiam si dormiunt, somnum tamen eorum brevissimus est. *Causa* sunt diversæ, Spiritus jugiter in Nervos profluentes, organa sensuum continuè irritantes, Dolores nunquam cessantes, Mania, Melancholia, Inflammatio, &c.

CLVIII. *Anæsthesia*, Symptoma est ablati sensûs effectus, seu facultas abolita percipiendi actiones objectuum sensibilium in organa Sensuum externorum, cuius varii occurrunt gradus, videlicet *Stupor*, incipiens ablatio Sensûs, *Hebetudo*, debilis nimir. vel imminuta sensatio, v.gr. in Visu &c. *Depravatio*, quando objectorum actio præternaturali quodam modo accipitur, v.gr. in Gustu, ubi interdum quæ dulcia sunt, tanquam falsa, vel acida, aut amara percipiuntur. *Causa* est interceptus, aut irregularis rituum in Nervos influxus.

CLIX. *Apoplexia*, est vel subitanea vel paulatina, nunc perfecta nunc imperfecta, Sensuum tam externorum quàm internorum, Motuumque simul articulariorum abolitio, Respiratione & Pulsu manentibus utcunque adhuc ad aliquod tempus integris. *Causa* est id omne, quod Spirituum animalium influxum à Medullâ Cerebri in principia & progressum Nervorum

Nervorum impedire potest; quem in censum referri oportet Calvariæ fracturas, exostoses, impressiones tumores: Humores item extravasatos sanguineos, serofos, pituitosos, saniosos, purulentos, basin Cerebri, Nervorumque principia comprimentes; unde Apoplexia vel *sanguinea*, vel *serosa* aut *pituitosa* evadit: Tumores præterea in Cerebri substantiâ aut ejus involucris natos inflammatorios, lymphaticos, mucosos, sebaceos, purulentos, scirrhosos, lapidosos: Sanguinis circulationem per arterias carotides ad Cerebrum impeditam, aut ejusdem refluxum inde per venas ad Cor sufflaminatum.

*Sanguinea,
serosa.*

Universalis. CLX. Apoplexia est vel *universalis* in quâ totum corpus à capite ad calcem afflictum est; vel *particularis*, unius tantum aut alterius partis, quatenus sensu & motu privatur: atque hæc aliâs *Paralysis* audit.

Fortissima.

CLXI. Iterum Apoplexia alia est *fortissima*, in qua Homines vel in ipso afflictionis momento, adeoque subito concidunt & moriuntur; vel saltem intra paucas horas, aut dies paucos vivere planè desinunt, nunquam evigilantes, aut ad se redeuntes.

Fortis.

Alia est *fortis*, in quâ Ægri citius aut tardius experegeri, adque Sensuum Motuumque usum revocari possunt, sive perfectè, quod rarissimum, sive imperfectè, quod frequentius: plerunque enim heic aliquis in Sensu externo aut interno, aut etiam in voluntario Motu defectus percipietur atque imbecillitas.

Levis.

Alia denique Apoplexia est *levis* sive *mitis* in quâ Homo etiam ex improvise quandam motus sensusque impotentiam vel debilitatem sine causa manifestâ percipit, atque medicaminum ope pristinam sanitatem sive integrè & perfectè, sive imperfectè recuperare potest. In hac tamen non minus quàm in specie antecedente imbecillitas quadam

rema

manebit vel in Memoria & Rationatione, vel in quo externo, vel denique in motu alicujus Mem-
brum, interdum & in usu Loquelæ.

CLXII. *Paralysis*, est species Apoplexiæ particula- *Paralysis.*

in quâ membrum unum tantum aut alterum
perdit Motu arbitrario, vel utroque simul pri-
vatur; ortum ducens ab obstructione vel compres-
sione, & flacciditate Nervorum, hincque impedito
spirituum in musculos influxu. *Paralysis* hæc vel *Universalis*
Universalis iterum statuitur, in quâ nunc omnes sub
potestate siti muscoli resolvuntur, vocant hanc *Para-*
plegiam aut *Paraplexiam*; nunc muscoli tantum *Paraplexia.*
unius vel alterutrius lateris à capite à calcem, unde *He-*
miplegia sive *Hemiplexia* nuncupatur. Vel *Paralysis* *Hemiplexia.*
particularis, in uno videlicet aut altero dun- *Particularis*
taxat membro comparens; sic datur *Paralysis muscu-*
lorum Oculorum, Palpebrarum, Linguae, Brachii, Ma-
nuum, v.gr. in Parhesi sic dicta, Digitorum, Sphincteris Ve-
tricis aut Ani, Penis.

CLXIII. *Vertigo* est Symptoma Imaginationis de- *Vertigo*
pravata, quâ laboranti objecta quævis externa tan-
tam in gyrum circumagi videntur; ita ut Homo va-
lantibus suis sine fulcimento pedibus insistere, vel
ambulare nequeat. Quod si Hominum Oculi in ta-
lem Affectu simul frequenti Caligine offundantur, Vi-
sque obscuretur, *Scotoma, Scotomia, aut Scotodi-* *Scotoma*
s appellatur.

CLXIV. *Epilepsia, Morbus caducus*, est repentina *Epilepsia*
quædam Sensuum, Motuumque arbitrariorum pri-
vatio, & humi collapsio, cum vehementi & recipro-
corum plurium vel pauciorum membrorum concussione,
torensione atque calcitratione, spumâ ex ore prode-
nte, Oculis torvis, semel aut bis nonnunquam plu-
res unâ die vel hebdomadâ affligens; ac à tumultu-
ario Spirituum animalium influxu ortum trahens.

Vocant

Vocant hinc *Convulsionem clonicam*. Epilepsia talis
Universalis observatur modò *universalis*, totius corporis, qualis
Particularis est nunc descripta; modò *particularis*, in uno tan-
 tum vel altero membro specialiter contingens, v. gr.
 in Oculo, Genâ alterutrâ, Musculis Labiorum, un-
 de *Spasmus cynicus*, Brachio vel Pede, ubi quandoque
 æger ex Spasmo flatulento dolorem percipit; dum in-
 terea Sensuum usum in Cerebro & reliquis membris
 adhuc integrum habet & servat.

Convulsio. CLXV. *Convulsio*, *Spasmus*, est præternaturalis
 quædam, invita ac violenta musculorum horum aut
 illorum contractio, sive motus tonicus, cum intor-
 sione membri illis musculis appensi. Estque vel
Universalis *universalis*, in quâ totum corpus convellitur cum
Particularis sensuum motusque voluntarii privatione; vel *parti-*
cularis, ubi una tantum vel altera pars dolorificè
 tenditur, crispatur, vel subinde intorquetur.

*Εμπροσθό-
τονος.* CLXVI. *Spasmus universalis* triplex est, vel *Em-*
prostothonos, in quo musculi caput, collum, thora-
 cem atque lumbos ad anteriora flectentes spasma-
 dicè contrahuntur, ita ut Æger sese erigere vel eri-
 gi nequeat, Capite versus Genua vehementissimè
Οπισθότονος tracto: *Opisthonthonos*, in quo musculi caput, cervicem
 dorsumque retro flectentes contrahuntur, sicque ca-
 pite & pedibus retro vehementissimè versus se in-
 vicem tractis Venter in altum elevatur: vel denique
Τέτανος. *Tetanus*, in quo Corpus maximè rigidum evadit,
 atque musculis omnibus simul contractis illud
 in longitudinem magis extenditur.

*Spasmus
cynicus.* CLXVII. *Particularis* Convulsionis species sunt
 in ore quidem *Spasmus cynicus*, contractio muscu-
 lorum maxillarium, quâ musculi Oris, Labiorum,
 & Nasi versus sua principia validè trahuntur, atque
 sic Os sive Facies in obliquum torquetur. In Ocu-
Strabismus. lis *Strabismus*, in quo musculi Oculorum convulsi,

vel sursum, vel deorsum, vel ad latera spasmodice intorquent. In Maxillis tandem *Trismus*, in *Trismus*. dentes invicem reciprocâ ac vehementi maxillæ attractione non sine stridore & sonitu validè commutuntur, sive concutiuntur; quæ quidem *clonica* & convulsio existit, distincta à convulsione totius, frequenti illâ, quâ inferior Mandibula superiori firmiter apprimitur, ut flecti, & separari à superiore, sicque Os aperiri deducive nequeat. In alterove artuum musculo tensio fortis spasmodica plus minus dolorifica *Spasmus* producit *flatum*.

CLXVIII. *Tremor* est motus alicujus membri *Tremor*. cavatus vel debilitatus, quo illud fortiter satis ac rectè moveri nequit, sed reciprocè, etiam aliquando in multis Ægris, modò elevatur modò rursus deprimitur cum vel sine dolore; ortum ducens à penuriâ sanguinis in nervis animalium, reciprocè in hos vel illos musculorum nervos ac tendines influentium; vel ab obstructione & flacciditate quorundam ejusmodi nervorum, unde sufficiens spirituum vitalitas influere nequit. Ita tremunt nonnullis calidius brachia, manus, aut pedes.

CLXIX. *Lassitudo* est sensatio virium plus minus *Lassitudo*. in omnibus vel aliquibus corporis artubus, debilitatio: quarum causa est sanguinis crassities, & spirituum insufficiens exinde secretio.

LXX. Symptomata Loquelæ sunt vel *Mutitas*, *Mutitas*. mutata loquendi facultas, quando quis neque literarum neque voces integras articulatas pronunciare, neque fermocinari nescit: vel facultas loquendi *Blasitas*, s. *Blasitas*, quando quis non nisi cum *Blasitas*. stultitate unam alteramque Literam pronunciare, veluti sunt R. M. L. &c. *Jotacismus* vel *Lamismus* quoque vocant. Vel eadem est *depravata*.

- Balbuties.* *ta* in illis, qui inter loquendum modò subsistunt modò voces aut sermonem præcipitant, hincque *balbutientes* vocantur. German. *Stamler*/ Græc. quoque βατταριζειν nuncupant. Aliàs Græcis hoc vitium audit τραυλότης, τραυλισμός, ψελλότης, ψελλισμός. Huius pertinent & illi, qui pleno ore sermonem proferunt ob laxitatem & humiditatem Linguae & Ligamentorum nimiam, *Balatrones* vel *Bambaliones* Pappert oder Brey-Mäuler / eapropter dicti, qui loquuntur als ob sie Brey in dem Maul hätten. Tandem hi adnumerantur *Atypi*, ἄτυποι quibusdam dicti, qui non satis expedito plectro Linguae utuntur, quales aërem non ferientes, nec verba satis aptè conformantes aut exprimentes. Sed & huc referimus *Vocilaxiones*, quæ vel *aboletur* in Ἀφωνία, vel *imminuitur* in voce exili aut obscurâ, seu tenui submissâ; vel *depravatur* in voce clangosâ, asperâ, raucâ, tremulâ, abruptâ.

Tussis. CLXXI. *Tussis*, est symptoma motûs depravati Thoracis, quo natura cum vehementi spiritûs, prius copiosissimè hausti & condensati, efflatione per velocem pulmonis & thoracis constrictionem, reciprocoseque concussus expiratorios, id quod spirandi instrumentis molestum est, expellere conatur. *Causa* ejus est, quicquid Fibras pneumonicas sive immediate, sive mediate per consensum irritare valet.

Sternutatio. CLXXII. *Sternutatio*, Πτερνός, est motus quidam convulsivus muscutorum thoracis, quo post aliquam inchoatæ Inspirationis suspensionem sive retardationem, magnâ sed interrupta vi, & cum vehementi totius corporis concussione, plerunque cum sono magno, aër per nares & os cum occurrentibus in viâ ac irritantibus rebus, mucos imprimis acri, unâ vice expellitur. *Causa* est irritatio tunicae narium internæ glanduloso-nervosæ, quæ fit ab aurâ pulverulentâ, à radiis

as Solis nares ferientibus, ab effluviis rerum acribus, inis, volatilibus, à succis & pulvere acri medicamentum errhinorum & ptarmicorum. Ubi notandum, quòd fibræ tunicæ Narium magnam commutationem forticæ sint cum musculis respirationi invenientibus, & visceribus imi ventris.

CLXXIII. *Oscitatio, Chasmos*, est motus sive naturalis sive præternaturalis omnium ferè musculorum respirationi & maxillæ flexioni dicatorum, quo Pulmonum bronchia & vesiculæ, hiantè admodum ore, citè & sensim aërem copiosum inspirando magnè extenduntur, isque dein per aliquot momenta densus ac rarefactus paulatim denuo cum flatuosis poribus emittitur, statusque musculis naturalis restituitur. Cujus effectus juxta *Cel. Boerhaven* est, omnes humores corporis per omnia vasa movere, accelerare, æqualiter distribuere, adeoque Sensuum humanæ & musculos corporis suis muneribus quàm nimè adaptare.

CLXXIV. *Pandiculatio* est tensio vel expansio eadem violenta tendinum & musculorum totius corporis arbitrario motui inservientium, quâ natura, quicquid flatuosi aut lymphatici humoris in musculorum interstitiis hæret, & molestum est, exere & dissipare, sicque humorum per capillariacula circuitum facilitare ac restituere laborat.

CLXXV. *Risus*, est motus musculorum Faciei, ex contractione Labiorum, & expiratione interciscâ orâ, hilaritatem sive gaudium indicans. Produci, haustum dilatato Pulmone aërem reciprocis, oris, admodum parvis, celerrimis tamen conatibus, per organa inspirationi atque expirationi inata factis, quasi undatim commovendo; in Pulmone ferè in eadem expansione permanente, sanguinemque magis conquassante, quàm

Risus sardonius. transmittente. *Risus* hinc *Sardonius* est præternaturalis atque spasmodica musculorum Labia diducendum crispatio, sive diductio, plus minus diu durans, intermittens aliquando, iterumque recurrens oriunda ab acri & viscido humore fibras talium musculorum frequenter irritante.

Horror. Rigor.

CLXXVI. *Horror, Horripilatio, Rigor*, est motus convulsivus fibrarum Panniculi carnosæ & Cutis cum majore vel minore concussione spasmodicâ, & perceptione frigoris conjunctus. *Causa* ejus consistere videtur in Succo nutritii, humorisve pituitosi salino-acido-pungentis, nitrosi, aluminosi, aut vitriolacei, capillaria vascula dictarum suprâ partium obstruentis, vel infarciens, fibrasque nerveas circumstantes irritantis, vellicantis, aut lancinantis stagnatione. Ubi *Frigus* est ejusmodi vellicationis primus, *Horror* secundus, & *Rigor* tertius atque maximus gradus, in quo totum corpus magnopere tremet, dentes strident, ipseque Lectus, cui Æger incumbit, simul tremulo motu concutitur.

Phrenitis.

CLXXVII. Symptomata Sensuum internorum sunt primò *Phrenitis*, quæ dicitur esse Delirium cum Febri acutâ, Agrypnîâ, & aliquali furore, oriunda ab inflammatoriâ obstructione vasculorum sanguineorum in Cerebri Meningibus, quam Sanguis crassus & æstuans causatur.

Melancholia

CLXXVIII. *Melancholia* est Delirium, sive Symptoma imaginationis depravatæ, sine Febri, cum timore & tristitia conjunctum; ab intemperie sanguinis acidâ, inter salia volatilia profundè occultatâ, & facile fermentescibili ortum, ob quam Spiritus animales nonnihil crassiores evadunt, hinc cursûs sui formam semel ingressam diutius retinent, atque vestigia medullæ Cerebri fortius imprimunt. *Hypocondriaca* vocatur, quando acida in Hypochondriis cruditas creditur esse causa.

CLXXIX.

CLXXIX. *Mania* est Delirium itidem sive Febri, *Mania.*

cum furore quodam Hominem affligens; oriun-
 tur à sale volatili acido irregulari, Lymphæ tan-
 to crassiori involuto, atque Spiritibus animalibus
 densius misto, qui hinc irregulariter commoti,
 citiusque agitati mentis turbant quietem, rectam-
 que tam imaginationem quam ratiocinationem per-
 turbant, sicque Homines ad iram, furorem, absur-
 & inconditas quoque actiones instigant. Maniaci

robustissimi sunt, quoniam, ut *Waldschmidius*

Spiritus Maniacorum animales ad musculofas
 partes fortius determinantur, ibidemque ob sui
 consistentiam diutius hærent, nec facile tenues in auras
 evanescunt. Ab eadem causâ, & humorum circulan-
 tem jugi agitatione fit, ut intensissimum tales
 homines frigus longo tempore citra noxam ferre
 possint.

CLXXX. Ad Maniam referri solent *Rabies lupi.* *Rabies cané-*
Lycaanthropia, Rabies canina, felina, &c. quando *na.*

homo à rabido Lupo, Cane, aut Fele seu Cato fuit
 morfus & vulneratus. *Hydrophobia*, affectus ille, *Hydrophobia*

quo Ægri à rabioso ejusmodi animali demorfi
 signâ cum anxietate omnia liquida & potulenta,
 et ipsum aerem liberum vehementer averfantur,

cæterâ minimè interdum delirent. *Tarantif-* *Tarantif-*
mus.

morbus Hominum à Tarantulis, quæ sunt
 araneæ marinæ, demorforum, unde perpetim tri-
 buare & saltare coguntur, usque dum Venenum
 tarantulis acceptum fuerit dissipatum. *Chorea St.* *Chorea S.*

Viti.

Symptoma imaginationis perversæ, quâ labo-
 res Insaniæ specie dies noctesque saltare gestiunt.

Amor insa-
mus.

Amor insanus, vehemens illa animi perturbatio, quâ
 homines non nisi de re amatâ cogitant, illiusque
 consequendæ & possidendæ desiderio insano flagrant,
 acque libidinosi admodum existentes multa inde-

cora agunt & loquuntur; hilares valde, si spem habent rem amatam impetrandi; tristes verò, & iracundi, quando de eadem re consequendâ desperant.

Causa est æstus atque acrimonia seminis apud Viros vel lymphæ Vaginæ uterinæ apud Fœminas, præternaturalis ac sæpius verminosa, cum fixis admodum & deliris cogitationibus reiperamata: & quando magna hinc quædam tristitia Fœminæ, sive Virgini sive Viduæ libidinosa supervenit, Affectus talis eroticus vocari solet *Furor uterinus*, vix nisi venereo coitu dissipabilis & curabilis.

Delirium. CLXXXI. Adeoque *Delirium* omne erit Symptoma Imaginationis sive Phantasiæ & Ratiocinationis depravata, oriundum à perversâ fibrillarum medullæ Cerebri agitatione, hincque irregulari Spirituum animalium commotione. Vocatur à nonnullis Παράφρεσιν & παραφρεά.

Memoria. CLXXXII. *Memoria* est retentio idearum semel ex actione objecti in Sensorium commune susceptarum; earundemque datâ postmodum occasione repetitio sive reminiscencia. *Sensorium commune.* Sensorium illud commune est pars medullosa Cerebri, in quam tanquam in originem, omnes in extremitatibus nervorum, ab objectis sensibilibus, mole, figurâ, duritie, motu variantibus, contingentes mutationes sive motus propagantur, unde Idea objecti talis in Mente attentâ excitatur. Quo igitur magis vivida, magis distincta, magis aliena ab omnibus aliis actionibus, quoque sæpius tandem est renovata actio alicujus objecti in Medullam Cerebri, eo clarior, nitidior, vividior, distinctior & firmior erit Idea inde nata.

CLXXXIII. Quod si proin actio Sensorio communi impressa tam fortiter inhæreat, ut actione aliorum objectorum superveniente mutari prorsus nequeat, manebit tum præsens idea, actionis illius pedisse-

dissequa. Vel saltem occasione similis alicujus
ionis, aut ideæ cujusdam affinis, redditur prior
a volenti Homini, imò eidem subinde invito,
am si comitatur scientia similis olim perceptæ,
ncupari *Memoria* consuevit, sive *Recordatio* vel *Reminiscen-*
tia.

CLXXXIV. *Memoria* igitur *debilis* evadit, *Memoria*
planè tollitur, quoties objectorum externorum *debilitas* &
internorum actiones, nullam vel exiguam tan- *ablatio.*
m in tubulos Sensorii communis sive Medullæ
cerebri nerveos impressionem facere possunt;
emadmodum hoc evenit, quando fibræ partium
sibilium nervosæ propter Spirituum influentium
acritatem aut defectum molliores, flaccidioresve
aduntur, sicque impressa vestigia diu retinere,
ideas semel excitas, iteratà suggerere vice vix
sunt.

CLXXXV. *Amentia*, *Dementia*, *Mentis aliena-* *Amentia.*
emotio, *aberratio*, est species Delirii, adeoque
symptoma phantasiæ & ratiocinationis abolitæ, in
Homo ne quidem principia ratiocinandi novit,
que ullos conceptus, judicium nullum, vel exi-
um certè formare potest. Unde hic defectus, hoc
um à malâ tubulorum medullarium Cerebri con-
matione provenire creditur, sive à nativitate id
stat, sive ab humoribus viscidis acquisitum fue-
obstruentibus, infarcentibus, atque alio modo
ponentibus structuram medullæ prædictæ. Non-
li malum hoc etiam vocant *Stultitiam*, *Insipien-* *Stultitia,*
n, *μωροσύνη*, vel *Fatuitatem*, aut *Stupiditatem*, quem- *Fatuitas,*
modum Willisius, *Libr. de Animâ Brutor.* *Stupiditas.*

CLXXXVI. *Hebetudo*, *Imbecillitas Mentis*, *Inge-* *Mentis he-*
tarditas, *Judicii difficultas*, est Symptoma quo- *betudo.*

Actionis Mentis imminutæ, quo quidem Ho-
laborans principiorum imaginandi & ratiocinan-

di notitiam habet, & ex illis quasdam conclusi-
nes facere sive deducere potest, sed magno cu-
labore, & plus minus tardè.

Cæcitas.

CLXXXVII. Symptomata læsæ Visionis su-
primò illius *Ablatio*, sive *Cæcitas*, *Amaurosis*, quæ
omnimoda Visus abolitio, ita ut Homo nullum pla-
Objectum visibile ante se existens cernere ac
stinguere queat, à quacunque demum causâ defectus
iste provenierit.

Gutta serena.

CLXXXVIII. *Gutta serena* est species Coeci-
tis ab obstructione Nervi optici in alterutro
utroque Oculo contingens, ita ut Homo ne quid-
dem lumen qualecunque percipere queat, utut oc-
tus nullum planè vitium in Oculis deprehendi
soleat, ipsique naturalibus simillimi existere
deantur. Germani nuncupant *den schwarzen Star*.

Cataracta.

CLXXXIX. *Cataracta*, *Hypochyma*, *Suffusio*
est species Visionis ablatæ, quæ nunc à crassitate
turbatione & obscuracione Humoris crySTALLINI
tum ducit, & nomine *Glaucomatis* venit, quoniam
istius Humoris incrassati color in glaucum
mutatur, atque Visionem omnem intercipit: nunc
ab humoris alicujus viscosi concretione in Pellicu-
lam, Pupillæ obhærentem, eamque ita obducentem
provenit, ut radii hinc visivi ex objectis extrin-
secis resiliens penetrare nequeant; specialiter huius
Suffusio appellatur. In utroque vitio tamen aliqua
Luminis perceptio superest.

Suffusio.

*Amblyopia,
Visus hebetudo.*

CXC. *Amblyopia*, *Visus hebetudo* est Visionis se-
sus imminutus, vel obscuratus, obfuscatus, quo Ho-
mines debiliter vel obscure, & veluti per nebula
plus minus tenuem objecta externa vident ac disce-
nunt. *Causa* est vel Humorum, vel Tunicarum
Oculi siccatio aut incrassatio. Huc pertinet Senum Vi-
sionis imbecillitas, *ἡγεστανία*. *Ein schwach Gesicht*
CXC

CXCI. *Myopia, Myopiasis, Lusciositas*, est Visionis ^{Myopia.} imminutæ species, quando quis non nisi propius, vel ^{Lusciositas.} proximè Oculis admota objecta videt, ac iisdem visis vel semi clausis ea discernit; remota verò, utut magna, objecta vel planè non cernit, vel saltem discernere & cognoscere nescit. *Causa* est nondum adeo adcuratè perspecta; possunt tamen, ut opinatur *Cl. Boerhaven*, figura nimis spherica Bulbi oculi prominentis, vel angustia Pupillæ, vel conditiones quædam in longitudine Oculi, in Humore crystallino, hujusque situ Myopiam variam producere. In *kurz Gesicht* audit apud Germanos.

CXCII. *Nyctalopia*, est Symptoma Visionis imminutæ, quo Homines circa meridiem optimè vident, mane & vesperi in diluculo vel crepusculo obscurè, & noctu planè nihil dignoscunt, utut candelâ accensâ. *Causa* est præternaturalis angustia Pupillæ Oculorum.

CXCIII. *Mydriasis*, est Visus itidem imminutus, quo Homines sub meridiem nihil, mane & vesperum, & noctu optimè vident. *Causa* est Pupillæ solita ac præternaturalis dilatatio, à lumine quacunque constringi vel angustari nesciâ.

CXCIV. Datur & Visus *depravatio*, quando v. ^{Visus depravatio.} quæ rubra sunt, conspiciuntur esse cœrulea, vel nigra; quæ diffusa sunt, propinqua esse creduntur: quæ magna existunt, ut parva; quæ simplicia sunt, multiplicia; quæ recta, curva; quæ integra, dimidia, ut perforata; quæ tandem quieta, tanquam in motu constituta cernuntur. *Causa* est vel in Oculorum tunicis, vel in Humoribus situ, vel in Spiritibus quaerenda.

CXCV. *Strabismus*, est musculi unius alterius, Oculos moventis, resolutio, vel relaxatio, oppositæque contractio, *nunc* à consuetudine in Intentiâ; *nunc* à defluxione quadam, nervorum in

musculum affectum disseminatorum, tubulos obstruente, sicque Paralyfin in illis excitante, atque Bullum vel sursum, vel deorsum, vel in obliquum torquente, oriunda.

Ophthalmia. CXCVI. *Ophthalmia* est inflammatoria obstructio tubulorum sanguineorum in Oculorum tunicâ conjunctivâ s. adnatâ, cum tantillo tumore, rubore, dolore ardente, & luminis impatientiâ. Hæc si lenior fuerit, & velut initium Inflammationis, vocatur *Taraxis*. *Taraxis* s. *Turbatio Oculi*. Si porro junctum habeat Lacrymarum profluvium, *Hygrophthalmia*, seu *Lippitudo humida*: Si verò tandem absque earundem fluxu existat, *Xerophthalmia*, *ξηροφθαλμία* appellatur.

Blepharophthalmia. CXCVII. *Blepharophthalmia*, est Inflammatio Palpebrarum Oculi unius vel alterius, à stagnatione feri aut sanguinis falso-acris, viscidum, in tubulis capillaribus ortum ducens.

Psorophthalmia. CXCVIII. *Psorophthalmia*, est Palpebrarum oculi Scabies pruriginosa, à Lacrymis, vel defluxionibus falso-viscido-acribus producta, & rubedinem quandoque simul excitans.

Epiphora. CXCIX. *Epiphora*, *Lippitudo*, est perpetuum lacrymarum profluvium cum Palpebrarum extremarum, seu Ciliorum rubore & prurigine junctum, oriundum à dilaceratione tubulorum vel ostiolorum lacrymalium, aut eorundem erosione. *Nohte Triefflugen*.

Lagophthalmia. CC. *Lagophthalmia*, *Oculus leporinus*, est vitium Oculi, quando hujus Palpebra superior ita retrahitur à fibrarum constrictione & siccatione, ut Oculum, dum clauditur, totum non obtegat, atque hinc talis Homo Oculis tantillum apertis dormire, Leporum instar, cogatur.

Trachoma. CCI. *Trachoma* est asperitudo superficiei internæ Palpebrarum, à stagnantibus & coagulatis Lacrymis

is nonnihil falsis, originem trahens. Vocant
 iam *Dasymma*, quod tamen alii credunt esse inæ- *Dasymma.*
 qualitatem præternaturalem superficiei externæ Pal-
 pebrarum cum rubore qualicunque, sed sine ardore,
 mctam.

CCII. *Tyloma*, *Tylosis*, *τύλωμα*, *τύλωσις*, est durities *Tyloma.*
 Palpebrarum, vel Callositas s. Callus, proveniens à
 lymphâ tartareâ, sive crassâ, coagulatâ, induratâ
 Palpebris, præcipuè extremis.

CCIII. *Grando*, est Tuberculum scirrhosum, du- *Χαλαράζιον.*
 m, cuti concolor, indolens, Lentis ferè magnitu-
 dine inter tunicas superioris Palpebræ à fero pitui-
 so, viscido, minus acri natum, rotundum, huc
 uc mobile, atque Palpebræ integram diductionem
 l apertionem impediens.

CCIV. *Hordeolum*, *Crithe*, est Tuberculum oblon- *Hordeolum.*
 -rotundum, magnitudine Pisi majoris, rubrum,
 m pruritu & tantillo ardore conjunctum, in Pal-
 pebrarum Ciliis inter pilos enascens, ac interdum
 ppurans, tandemque apertum nonnihil puris cum
 guine fundens; oriundum à guttâ unâ alterave
 uoris & lymphæ incrassatâ atque stagnante.

CCV. *Ægilops*, est Inflammatio in majore Octi- *Ægilops.*
 angulo, à Sanguine & Lymphâ acri stagnante
 excitata, atque in Abscessum, suppurante humore,
 iens, qui si rumpatur, *Anchilops* vocatur, sive Ul- *Anchilops.*
 s *Canthi* majoris Oculi, pus fundens, quod
 artim ex angulo exprimitur, partim per nares fluit.

CCVI. *Fistula lacrymalis*, est Ulcus Oculi can- *Fistula la-
crymalis.*
 ni majoris sinuosum, cum Ossis proximi incipiente
 arie, saniem perpetim stillans, quæ vel exprimitur
 x Cantho illo, cutim Genæ versus angulum pre-
 endo, vel per foramen quoque ad Nares fluit.
 nsam præbet ut plurimum Ulcus Canthi negligen-
 er curatum.

- Εγκανθίς.** CCVII. *Encanthis*, est carunculæ lacrymalis, in majori cantho sitæ, supra justum modum excrescentia, à succi nutritii copiosiore è poris erosis, vel laceratis effusione & concretionem producta.
- Ρόϊας, Ρύας.** CCVIII. *Rhæas*, est Carunculæ lacrymalis præternaturalis imminutio sive decretio, vel etiam erosio ab humore acri, aut deficiente nutritione orta.
- Ἐμφύσημα.** CCIX. *Emphysema*, est laxus Palpebrarum tumor à flatu inter membranas collecto, & expandente originem ducens, nullo dolore notabili stipatus, neque colore præternaturali admodum comparens.
- Υδάτις.** CCX. *Aquula, Oedema* Palpebrarum, est intumescencia earum, ab aquæ vel lymphæ lacrymalis inter tunicas effusæ coacervatione excitata, atque Oculum clausum tenens. Vel secundum alios est pinguedinis superiori Palpebræ substratæ, extimâ parte incrementum, pondere suo ita gravans, ut vix Oculos aperire queat Homo, eique perpetim ferè lympham stillent.
- Εκτρόπιον.** CCXI. *Ectropium* est Palpebræ Oculorum inversio, à cicatrice, aut carnis excrescentiâ producta.
- Αγκυλοβλήφαρον.** CCXII. *Ancyloblepharon*, est Vitium Oculorum, in quo Palpebræ vel inter se, vel cum albo aut nigro Oculi ita coalescunt, ut Oculus aperiri non possit. *Causa* plerunque est Ulcus imperitè sanatum: vel subinde Lacrymæ crassæ, viscosæ, in Palpebrarum extremitatibus collectæ, suâ glutinositate eas sibi invicem connectentes, velut in Ophthalmiâ quandoque aut in Variolis evenit.
- Φθειρίασις.** CCXIII. *Palpebrarum Phtheiriasis*, est vitium Oculorum, in quo pediculi exigui pilos Ciliorum infestant, cum aliquali prurigine molestantes.
- Τριχίασις.** CCXIV. *Trichiasis*, est vitium Palpebrarum Oculi, quando pili inutiles, curvi, duriusculi, Bulbos pungentes, in Palpebris inter Cilia nascuntur.

CCXV. *Madarosis* est defluvium Ciliorum, siue *Μαδάρωσις*.
 illorum Palpebrarum, unde & Glabrities Palpebra-
 rum audit, Græcis quoque aliis *Μιλωσις*. *Causa* est ra-
 cum pilorum ab humore acri facta erosio.

CCXVI. *Distichiasis* est Vitium palpebrarum, siue *Διστρίχιασις*.
 morbus in numero aucto pilorum alterutrius Palpe-
 ræ, vel etiam utriusque, dum alius sub ordine natu-
 rali successit siue succrevit ordo Pilorum, partim à
 opia succi nutritii, pilorum proprii, partim à structu-
 ra Ciliorum tali, quæ dictum facile ordinem crescen-
 tem admittat.

CCXVII. *Phalangosis*, est vitium Palpebræ supe- *Φαλάγγω-*
 rioris aut inferioris, in quo Cilia, unâ cum pilis, na- *σις*.
 turaliter aliâs se habentibus, introrsum versus tra-
 untur, ut conspici nisi diductis palpebris nequeant.
 Distinguitur à *Trichiasî*, quia in hac Cilium non in-
 rorsum vertitur, atque duri & curvi quidem pili, se-
 us ac in Phalangosi nascuntur, in quâ naturaliter
 etiam constituti pili, introrsum cum Ciliis versi, Bul-
 os pungere valent. Sed & à *Distichiasî* differt, in quâ
 duplex pilorum acies præternaturaliter gignitur, secus
 ac in *Phalangosi*.

CCXVIII. *Lithiasis Palpebrarum*, est Affectus *Λιθίασις*.
 quando in exteriori illarum parte corpuscula
 . tubercula quædam alba, & crassa, callis vel lapillis
 imilia, aspera, & Bulbos nunc premendo nunc pun-
 gendo molestantia gignuntur, succo nutritio vitioso,
 argius ibi deposito, coagulato, & indurato adscri-
 benda.

CCXIX. *Hippus*, est affectus Palpebrarum, quando *ἵππος*.
 hæ instabiles semper, continuè mobiles, & velut tre-
 mulæ existunt, siue à nativitate, siue à morbo quo-
 dam ita factæ.

CCXX. *Atrophia* est paulatina decretio, & consum- *Ατροφία*
 tio Bulbi oculi, cum Visus imminutione, tandemque
 inte-

integrâ ablatione. *Causa* est constrictio & siccatio membranarum, & humorum.

Ἐκπίεσις. CCXXI. *Procidencia Oculi* est totius Bulbi oculi extra cavitatem vel orbitam suam prolapsus, à laxitate tendinum ac muscutorum, ipsiusque Oculi intumescentiâ oriundus.

Πρόπτωση. CCXXII. *Procidencia Uvae tunicae*, est prolapsio hujus tunicae ex sua naturali sede, per ruptam vel erosam, adeoque apertam Corneam contingens.

Ρήξις. CCXXIII. *Rhixis*, est ruptura membranarum Oculi, sive ab erosione per humores acres, sive à causâ quadam externâ vulnerante, oriunda, cum Humorum effusione atque confusione, & Visus ablatione juncta.

Χύμοσις. CCXXIV. *Chymosis*, est Vitium Oculorum, in quo utraque palpebra ex Bulbi vehementi phlegmone distorquetur, ita ut vix Oculos operiant; atque insuper inflamata Sclerotica tunica, maximè rubens, sublimior Corneâ existit, aliquamque ejus, imò Pupillæ quoque portionem obtegit.

Πτερόγιον. CCXXV. *Unguis Oculi, Pterygium, Ungula*, est Morbus in numero aucto, Excrescentia videlicet membranacea, duriuscula vel mollis, crassa, obscure albicans in Unguis similitudinem, ex angulo Oculi majore enata, atque sensim super Tunicam conjunctivam progrediens, dumque Pupillam supergreditur, Visionis sensum auferens. *Causa* est læsio vel excoariatio levistunicae in Cantho Oculi majore, unde nutriticius succus mox congelascens plus justo exsudat, idque in formam pelliculæ, paulatim incrementum capientis, & sese extendentis, concrescit. Si verò tantum mucoso-viscida materia ex angulis super Oculi bulbum effusa coagulatur, & ita spissa evadit, ut Pupillam planè obtegat, Visum quoque intercipit, & *Pannus* à nonnullis vocatur.

Pannus.

CCXXVI. *Pustula oculi*, est Vesicula albi vel aquei Φλυκταίη.
 floris, in Corneæ Tunicæ superficie efflorescens, at-
 que feri salini crassioris guttulæ extravasatæ originem
 habens. Pustula talis aliquando variolosa est, in Va-
 pularum eruptione eo etiam loci nascens. Aliàs fre-
 quenter est Ophthalmiæ pedissequa.

CCXXVII. *Bothrion, Fossula, Annulus Corneæ*, est Βόθριον.
 ulcusculum hujus oculorum tunicæ cavum, parvum,
 angustum, puncturis rotundis simile; atque à fero
 acido acri erodente natum. Hoc si latius fuerit, mi-
 nus tamen profundum, *Cavitas*, *Κοίλωμα* vocatur. Κοίλωμα.

CCXXVIII. *Argema, Argemon*, est Ἄργεμον.
 ulcusculum corneæ tunicæ in Iridis circulo natum, & undiquaque
 circum ambiens, sic ut circa exteriorem ejus partem ru-
 tundum, circa interiorem verò album appareat.
 Quod si hoc Ulcusculum Corneæ tunicam planè tran-
 sit, adeoque profundius evasit, tum Uvea tunica per
 suum foramen aliquando elabitur, quo vitio afflictos
 Galenus vocavit *Επαγγέμους*.

CCXXIX. *Epicauma*, est Ulcusculum sordidum, Επίκαυμα.
 purum, crustosum, velut igne factum, in Oculi ni-
 gro à falso corrosivo fero productum. Occasionem
 præbet Febris continua, præprimis variolosa, ali-
 æ exanthematica. In Oculi nigro profundum
 evadit hoc Ulcus, ac ferè semper in ipsius
 perforatione major Tunicarum erosio contingit, ut hu-
 mores paulatim diffuant, atque totus tandem Ocu-
 lus effundatur.

CCXXX. *Achlys*, est leve & superficiarium in Ocu- Ἀχλὺς.
 ligro apparens vel enatum Ulcusculum, cæruleum,
 si caliginoso simile, & nigri Pupillæ maximam par-
 tem non sine visûs obscuracione occupans. Unde *Ca-*
ligo quoque appellatur.

CCXXXI. *Nubecula, Albugo*, est velut alba Cica- Ναφίλη.
 x tenuior, superficiarium in nigro Oculi natum Ul-
 cusculum sequens.

CCXXXII.

Υπόπυον,
πύωσις.

CCXXXII. *Hypopyon, Pyosis*, est puris aliquantilli retro Corneam oculi tunicam in nigro juxta Iridem collectio, Ungui humani digiti similis, ac Inflammationem vel Abscessum subsequens.

Λεύκωμα.

CCXXXIII. *Albugo*, est vitium Corneæ Oculorum Tunica, quando macula quædam alba in eadem, ex condensatione humoris impacti pituitosi; vel excicatrificatione Vulnusculi, aut Ulcusculi nascitur, atque si Pupillam plus minus obtexerit, Visum magis vel minus intercipit.

Καρκίνωμα.

CCXXXIV. *Fungus Oculi cancrifus, Carcinoma Oculi*, est Tumor durus, paulatim ex allabente copiosiore plus minus succo nutritio, acri, corrosivo natus, atque immensum continuè dolorem, ruborem, punctoriumque cruciatum, ad Tempora usque sese extendentem, suscitans. Fungus hic aliquando ad magnitudinem Ovi anserimi increscit.

Μυοκέφαλον

CCXXXV. *Myocephalon* est species Procidentia Uveæ, exigua adhuc, & Muscæ capiti similis, in nigro Oculi per exulcerationem facta. Ubi quod ex Uveâ prolapsum est, nigrum aut cœruleum apparet; in circuitu autem circa fundum ejus portionis, quæ procidit, labia erosa ruptæque Corneæ alba videntur, præprimis si indurata Callum contraxerint.

Σταφύλωμα

CCXXXVI. *Staphyloma, Uvatio*, est species Procidentia Uveæ major, quando hæc per foramen ruptæ Corneæ eâ magnitudine elabatur, ut acinum Uvæ repræsentet, Bulbo oculi imminentem sine dolore, nigricantem, vel cœruleum.

Μύλον,

CCXXXVII. *Mylon*, est species Procidentia Uveæ maxima, quando eadem extra Palpebras eminet. Nonnulli *Clavalem ruptionem* appellant.

Ήλος,
Clavus.

CCXXXVIII. *Clavus Oculi*, est Tuberculum callosum in albo illius è Succo nutritio uberius exsudante genitum, à figuræ similitudine ita dictum. Occa-
sionem

nem præbet ipsa aliquando Procidencia Uvæ,
quando Cicatrice obductâ induruit, & occalluit.

CCCXXXIX. *Sugillatio Oculi*, est vitium tunica
culorum adnatæ, quando ab accepto quodam ictu
contusione sanguis intra vascula capillaria sub-
sit, coacervatur & stagnat, sicque ruborem, in-
lentem hætenus, producit.

CCXL. *Symptomata Aurium* sunt primò *Otalgia*, ὠταλγία.
æ est Aurium dolor in genere, ab Inflammatione, vel
efflu, vel Ulcere, vel Vermibus aut aliâ quadam
câ excitatus.

CCXLI. *Cophosis, Surditas*, est Symptoma Audi- Κώφωσις.
planè aboliti, quando Æger prorsus nihil audit, vel
illum omninò sonum percipit. *Causa* est obstructio
catûs auditorii, ruptura Tympani, & multiplex
a.

CCXLII. *Barycoja, Dysycoja, Hypocophosis*, βαρηκοΐα,
auditio, est Symptoma Auditûs imminuti, quo Δυσηκοΐα.
homines difficulter plus minus, nec nisi graviores
mos, & Sermones altâ demum voce prolatos audire
percipere possunt.

CCXLIII. *Tinnitus, Sibilus, Sonitus Aurium*, est Συρισμός.
mptoma Auditûs depravati, quando Homines
ternaturalem quendam sonum suis in Auribus
rcipiunt, plus minus diu durantem ac molestum,
o formâ nunc Tintinnabuli sonantis, nunc strepitûs
uarum fluentium, nunc sibilûs cujusdam aliûs.
usa est humoris, in tubulis Aurium collecti & stag-
ntis, particularum intestina quædam commotio,
evos auditorios tremente motu agitans.

CCXLIV. *Vermiculares Aures*, sunt Ulcuscula ὅτε σκωλω-
rium sordida, è quibus non secus quàm è pu- κᾶνται.
sciente quodam cadavere Vermiculi prodeunt, ex
ulis inibi depositis, vivificatisque provenientes.

CCXLV. *Parotis* est Inflammatio Glandulæ juxta Παρωτίς.
Aures

Aures positæ, subinde in Abscessum & Ulcus abiens à stagnatione & suppuratione sanguinis oriundum.

Φήρεα.

CCXLVI. *Pherea*, sunt oblongæ glandularum circa Aures sitarum, intumescentiæ vel prominentiæ, ab infarctu tubulorum lymphaticorum productæ

Κυψέλη.

CCXLVII. *Cerumen nimium*, seu *Sordes Aurium* sunt excrementitius humor copiosè admodum in Aurium cavitatem depositus, inibique stagnando in crassam, etiam quandoque duriusculam materiam concretus, subflavus, amarus, atque Tympani membranam obducendo Auditum gravem reddens, vel planè auferens. *Marmoratam* etiam nonnulli vocant

Οζαίνα.

CCXLVIII. Inter vitia Narium occurrit primum *Ozæna*, quæ est Ulcus profundum in Naribus ab humore acri salino, corrosivo productum, putridam atque graveolentem, fœtidam saniem, unde halitus emanat fœtidissimus, fundens.

Πολύπους.

CCXLIX. *Polypus*, est Excrescentia carnea, mollis, coloris varii, Polypodis, illius animalis marini exanguis & mollis, carni quoad substantiam similis, laxa, in Naribus è sanguine ac pituitosis humoribus, coagulatis genita; interdum versus Palatum, interdum extrorsum vergens, pluribus appendicibus adhærens.

Σάρκωμα.

CCL. *Sarcoma*, est Carnis præternaturalis in Naribus generatio, vel Excrescentia rubicunda, quæ suppurata Ozænam parit. Differt à Polypo non nisi formâ, dum hic plures habet pedes, tenuibus radicibus pendentes, Sarcoma verò unicâ tantum radice gaudet, si quidem habet, eaque plus minus latâ, ac præterea rubrum est instar Hepatis, dum Polypus subinde alium colorem habet.

Κόρυζα.

CCLI. *Gravedo*, *Coryza*, est Catarrhus sive defluxio copiosi feri fluidi, mucosi, salino acris, per tunicam Narium mucoso-glandulosam facta. CCLII.

- CCLII.** *Olfactus* seu *Odoratus* *abolitus* est, quan- *Olfactus*
 Homo rerum etiam qualemcumque odorem non *Symptomate*
 recipit. *Imminutus* verò dicitur, quando debiliter
 minus eosdem sentit. *Depravatus* tandem, quan-
 odorem rerum aliter, quàm in naturâ est, perci-
 ; suavem pro fœtido, aut hunc pro illo æsti-
 ans. *Causa* est organi olfactorii obstructio, obli-
 tio, *Narium* occlusio &c.
- CCLIII.** *Narium Hæmorrhagia* est præternaturale *ἡμorrhῆγία*
 copiosum sanguinis è *Naribus* profluvium, à Venâ
 alicunquē, vel Arteriolis etiam capillaribus intra
 ares apertis oriundum.
- CCLIV.** *Fætor Narium*, est halitûs per Nares *Fætor Na-*
 iissi major vel minor graveolentia, à Mucò diu- *rium.*
 s stagnante & putrido; vel ab Ulcere & Ozænâ;
 ab Ossiculis cariosis proveniens.
- CCLV.** *Nasi cancer exedens*, est *Narium*, totius- *Narium*
 e tandem *Nasi* paulatina consumptio & exesio, *Carcinoma*
 humore acri corrodente, septico, è Sanguinis
 iassa corruptâ jugiter affluente proveniens.
- CCLVI.** Symptomata ac Vitia Faciei sunt *Len-* *ὤψεις*
 o, *Lenticula*, *Maculæ* illæ cutaneæ, inprimis Faciei,
 ntes colore & magnitudine referentes, minimè
 lentes, à particulis acido-sulphureis, fuliginosis,
 cuticulâ subsistentibus, atque coagulatis ori-
 dæ.
- CCLVII.** *Ephelis* est aspreudo & nigrities in Facie *Ἐφελίς*
 ardore solis pronata; quando æstus Aëris sudo-
 m elicit, cumquē hoc dein Pulvis ex aëre per-
 scetur, atque cuticulæ inhærescendo siccatur.
- CCLVIII.** *Gutta rosacea*, est præternatulis rubedo *Gutta ro-*
 ciei, Genarum præcipuè & *Nasi*, sæpius cum tu- *sacea.*
 rculis eminentibus duriusculis, aliquando & pu-
 llis ad suppurationem tendentibus, atque prurien-
 us conjuncta. *Causa* est Sanguis chylo falso,
 N seroso

feroso sulphureo, crasso inquinatus, atque in Glandulis tubulisve faciei cutaneis obhærens, cumulatus & stagnans.

Υόρδος,

CCLIX. *Varus, Jonthus*, Tuberculum est multiplex, duriusculum, inflammatorium, exiguum, ex sanguine nonnihil crasso, falso, sulphureo, viscido sparsim in paucioribus, vel pluribus Glandulis subcutaneis Faciei Juvenum maximè plethoricorum collecto, stagnante, & plerunque suppurante oritur atque conspici solitum. Germani appellant die *Sinnen des Angesichts*.

Οδονταλγία

CCLX. *Dolor Dentium*, est symptoma Sensûs Tactûs aucti vel depravati, sive tristis sensatio fibrillarum nervosarum in radicibus, cavernulisque Dentium, excitata à solutione continui per acidum humorem serosum resolutum, atque fluorem passum.

Οδοντίασις,
Οδοντοφύια.

CCLXI. *Dentitio*, est Dentium jam factorum, sive concretorum plus minus difficilis ac dolorosa eruptio extra Gingivam & alveolos Maxillæ; plerunque cum Gingivæ tumore.

Οδαξισμός.

CCLXII. *Odaxismus*, est tumor & pruritus plus minus dolens Gingivarum, ante Dentium eruptionem plerunque contingens, atque solutioni continuitatis violentæ & urgenti in Gingivarum carne originem trahens.

Αιμωδία.

CCLXIII. *Hæmodia*, est Dentium Stupor, ab aciditate austerâ cibi vel potûs alicujus, cum molestiæ dolorisve adstringentis qualicunque sensu productus, ita ut alios tum cibos sine doloris incommoditate majore comminuere & masticare Homo nequeat.

Παρελίσ.

CCLXIV. *Parulis*, est tumor inflammatorius dolens & rubens, portionis alicujus Gingivarum juxta dentes, qui si discuti nequeat, suppurando in Abscessum abit, hincq; ruptus pus exhibet plus minus sincerum.

cerum. *Causa* est sanguinis crassioris intra tubu-
Gingivarum stagnatio.

CCLXV. *Epulis*, est Tuberculum s. Excrescen- *Epulis.*
carnis, à phlegmone in Gingivis juxta intimos
ntes molares progenita, ita ut Æger interdum Os
erire eapropter nequeat. *Causa* est succus Gin-
arum nutritius per solutam in Phlegmone conti-
tatem luxurians, atque in superficie inspissatus &
ncretus.

CCLXVI. *Dentium nigredo*, est naturalis albi co- *Dentium*
is Dentium in flavum aut nigrum mutatio, facta *Nigredo.*
alino acido & viscoso humore.

CCLXVII. *Dentium vacillatio* s. *mobilitas*, est vi- *Vacillatio.*
m Dentium, quando in suis alveolis non am-
us firmiter hærent, sed mobiles redditi vacil-
t, ita ut interdum sine labore aut dolore eximi
extrahi possint.

CCLXVIII. *Dentium Caries*, est substantiæ dentium *Caries.*
ex paulatina erosio, corruptio, adeoque continui-
s solutio, facta à sale quodam acido corrosivo,
e extus à Cibis applicato, sive intus ex sanguine
radices dentium deposito.

CCLXIX. *Dentium Sordes* ac *Tophi*, *Lithodonton*, *Sordes &*
is dentalis, est materia quædam crassa, viscida *Tophi.*
orum, Dentibus talium Hominum, qui nullam
um curam in mundificando & detergendo ha-
t, adhærescens, atque sensim indurescendo in
ritiem tophaceam conversa.

CCLXX. *Dentium prominentia* vel *excrescientia*, *Excrescen-*
um est, in quo Dens unus aut alter præternatu- *tia.*
ter elongatur, & excrescit cum Hominis incom-
odo. *Causa* est succus nutritius osseus majori quan-
te exsudans atque indurescens.

CCLXXI. *Dentium Vermiculi*, sunt animalcula *Vermiculi.*
entia ex ovulis Insectorum, in foramina den-

tium cariosorum depositis genita, hincque radicorum nerveas cum notabili sæpius cruciatu mordentia & pungentia.

Βαλεαρες.

CCLXXII. *Ranula, Rana*, est Tumor phlegmonodes s. Apostema folliculosum, materiam mucosam vel Meliceridi similem continens, oblongum, aut rotundum ad Linguae frenulum, & venas, propterea raninas dictas, ex affluente materia sanguinea pituitosa viscidâ genitum, aliquando & in tophaceam s. lapideam duritiem concreescens, cum aliquoties li sermonis impedimento.

Αφθαι.

CCXXIII. *Aphthæ*, sunt Ulcuscula vesiculosa, superficiem internam, partesque oris infestantia, prurientia, cumque molesto ardentis doloris sensu conjuncta; atque nunc à sero sanguinis, vel salivâ salino ichorosâ acriori, nunc à lacte Nutricis, simile vitium habente, producta, majore vel minore numero occurrentia, alba ut plurimum, subinde rubicundo, flavescente, vel lucido-nigricante colore tincta, aliquando etiam serpentia vel depascentia.

Παρισθμια.

CCLXXIV. *Paristhmia*, sunt Tumores vel inflammatorii, vel pituitosi *Amygdalarum* sive *Tonsillarum*, quæ Glandulæ sunt in Isthmo Faucium sitæ, oriundi nunc à sanguine crasso in tubulis earum collecto & stagnante; nunc à muco ibidem viscido cummulato geniti, & deglutitionem plus minus graviter molestantes. Quando inflammatae sunt istæ Glandulæ,

Αντιδες.

Antiades nominantur, ac sæpè in *Apostemata* mutantur, s. *Abscessus Tonsillarum*, quorum materia sensim in pus conversa, intolerabilem foetorem, si rumpan-
Tonsillarum apostemata. tur, exhalat.

Fætor oris.

CCLXXV. *Fætor Oris*, est vitium, quo homines affecti halitum graveolentem, atque Adstantes intolerabili subinde molestiâ offendentem, continuè efflant sive exspirant. *Causa* multiplex est, nunc
Dentium

antium Caries, nunc sordidum Ulcus Pulmonis, ac Gingivarum scorbutica corruptio, nunc Aph-
rum eruptio, nunc vapores è Stomacho per Gu-
ascendentes rancidi, tetri, putridi.

ECLXXVI. *Gargareonis*, vel *Gurgulionis*, *Uvæ*, *Σιζφυλή*,
zila, *Columellæ* affectiones, sunt modò *Inflamma-*
à sanguine crasso stagnante; modò *Relaxatio*, à
uitâ copiosâ ibidem collectâ & supernâ quando-
parte eam tenuem relinquente, infernâ autem
fiorem, interdum simul lividam efficiente,
ducta; modò *Erosio*, *Exesio*, à corrodeute salino
more proveniens.

ECLXXVII. *Angina*, *Συνάγχη* vel *Κυνάγχη*, est In- *Angina.*
amatio nunc *Tunicæ* Faucium, nunc Musculo-
a laryngæorum & pharyngæorum, à sanguine
flo, acri, tubulos obstruente, atque Respiratio-
m, non minus quàm Deglutitionem plus minus
viter offendente, originem ducens.

ECLXXVIII. *Ancyloglossum*, est Vitium Lingux, *Αγκυλό-*
ac congenitum Ligamentis inferioribus, quæ *γλωττων.*
guam vinciunt, duriusculis, & brevioribus à
urâ productis; nunc acquisitum & accidenta-
m, ex Ulcere sub Lingûâ, quando duriorē post
cicatricem relinquit.

ECLXXIX. Inter affectus Thoracis præter supra *πλευρίτις.*
gatos occurrunt adhuc *Pleuritis*, quæ est dolor
eris pungitivus, cum Siti, Anorexiâ, Febri acutâ,
spnœâ & Tussi, ab Inflammatione membranæ
uræ oriundus. Hæc *vera* est, distincta à Pleuritide *Vera.*
thâ sive *spuriâ*, quæ dolor quoque est pungitivus *Notha.*
teris, sed absque Febri, Tussi & Siti, oriundus à
mphæ stagnatione, vel extravasatione in Muscu-
um pectoralium qualiumcunque interstitiis, sine
flammatione.

ECLXXX. *Peripneumonia*, est Dolor lateris vel *Περιπνευ-*
pecto- *μωνία.*

pectoris pungitivus, cum Tussi, Anorexiâ, Dyspnœâ, Siti &c. ortum ducens ab Inflammatione Pulmonis.

Πλευροπερι-
πνευμονία.

CCLXXXI. *Pleuro-Peripneumonia*, est Inflammatio Pulmonis & Pleuræ simul, cum Febri continua acutâ, difficili Anhelitu, Anxietate, Siti &c. affligens.

Αιμοπτόη.

CCLXXXII. *Hæmoptoë, Hæmoptysis*, est sanguinis floridi, sinceri, spumosi, è pulmonibus excreatio per Tussim; orta à vasorum pneumonico-sanguineorum qualicunque apertione.

Εμπύημα.

CCLXXXIII. *Empyema*, est Puris plus minus copiosi è rupto Pulmonis vel Pleuræ Abscessu in cavitatem Thoracis effusio, cum Febri lentâ, & emaciatione conjuncta.

Φθίσις.

CCLXXXIV. *Phthisis, Tabes pulmonalis*, est consumptio paulatina totius corporis, originem ducens ab Exulceratione, vel Scirrhotitate Pulmonis.

Σπαργάνω-
σις.

CCLXXXV. *Sparganosis*, est malum Puerperarum vel Nutricum, in quo propter lactis redundantiam Mammæ tumefactæ ita distenduntur, ut copiam ipsam vix ferre queant.

Θρόμβωσις.

CCLXXXVI. *Thrombosis* est Lactis plus minus copiosi in Mammis coagulatio, ab occulto quodam sale acido producta.

Καύμα.

CCLXXXVII. *Ardor Ventriculi* s. *Soda* est sensus valde molestus Gulæ, Faucium & Ventriculi, cum aestu, vel urente calore ex Oesophago ad Fauces ascendente. *Causa* est vitiosum in stomacho acidum cum assumtis molestè effervescent.

Ελμίνθες.
Lumbrici.

CCLXXXVIII. *Vermes Intestinorum* s. *Lumbrici* sunt Animalcula viva suis ex ovulis in canali Intestinorum genita. Eorum alii sunt *teretes*, rotundi, longi, palmares, qui in Intestinis consistunt gracilibus, Ventriculum subeunt, & per Os nonnunquam

Teretes.

am excernuntur. Alii sunt *lati, rami, Fasciæ*, qui *Lati*.

Cucurbitini vocantur, ob figuræ cum semine cucurbitæ similitudinem; sed longi sunt, lati, per egrum tractum Intestinorum extensi, eorumque tribus arctè cohærent, Adultis magis, quàm Pueri familiares; atque per partes quandoque excernun-

& velut catenatim sibi invicem cohærescere sentur. Alii denique sunt exigui, teretes, acuum longitudine, *Ascarides* dicti, qui numerosissimè, in *Ασκαρίδες*. toto Intestino gignuntur, & copiosè interdum simul excernuntur, Infantibus & Pueris familiares.

CCLXXXIX. *Rhagades, Fissuræ*, sunt Ulcuscula *Ραγάδες*. longa, quibus cutis Ani est profcissa, non secus at- Labiorum subinde & Manuum. *Causa* est humer seroso-falso-acris, & lentus in illas oras ex san- gine depositus.

CCXC. *Condyloma*, est Excrescientia calloso-car- *Κονδύλωμα*. ta in Cute circa Anum, à succo copioso nutritio- ne audante genita.

CCXCI. *Marisca, Ficus*, est Tuberculum Ani ro- *Σῦκον*. dum, ulcerosum, duriusculum, rubicundum, dolorificum, à succo acri, falso-pituitoso in glan- dâ unâ vel alteriâ circa Alvum subsistente & co- nato producta.

CCXCII. *Hæmorrhoides cæcæ*, sunt Tumores Ve- *Hæmorrhoi- des cæcæ*. tum in Ano vel circa Anum, rubentes aut livi- sanguine crasso repleti, plus minus ardentes, dolore gravativo molesti, non fluentes, subinde inflammationem & Abscessum post se trahentes, at- que in Ulcus terminantes.

CCXCIII. *Hæmorrhoides fluentes*, vel *Fluxus hæ-* *Fluentes*. *rrhoidalis*, est copiosum ac præternaturale sangui- nis à Venis hæmorrhoidalibus sive internis, sive externis, profluvium ab acrimoniâ falsâ - scorbu- tâ, sanguinem inquinante dependens.

Fistula Ani. CCXCIV. *Fistula Ani*, est Ulcus sinuosum ex Abscessu Ani natum, & cuniculos in Musculos glutinosos agens.

Hepatitis. CCXCV. *Hepatitis*, est Inflammatio Hepatis à Sanguinis in vasculis hepaticis obstructis stagnantis collectione oriunda, dolore & ardore molesta.

Scirrhus Hepatis. CCXCVI. *Scirrhus Hepatis*, est Tumor Hepatis durus, atque indolens, cum paulatinâ totius corporis, lentave consumptione junctâ, atque à Glândularum infarctu per humorem pituitosum productâ.

Hydrops. CCXCVII. *Hydrops*, *Aqua intercutis*, est serum crassi vel in toto corpore, vel in unâ tantum aut alterâ ejus parte stagnantis, nonnunquam extravasati collectio, & Tumorem excitans. Hinc vel *universalis* est totius corporis, vel *particularis*, unius tantum vel alterius ejus partis. *Universalis* dividitur

Ascitis. 1. In *Ascitem*, s. Hydropem utricularem, qui est Tumor Abdominis simul & Crurum atque Pedum, aliquando & Scroti, cum variis gravibus symptomatibus, ab extravasatione & collectione humoris serosi in cavitate Abdominis, vasisque lymphaticis ubique productus. 2. In *Anasarcam*, quæ est Tumor oedematofus per universum corpus à capite ad calcem, à Lymphâ crassâ ubivis in Vasculis stagnante oriundus, adeo ut instar spongiarum aut papyri universa caro vel cutis permadida, mollis & laxa sit. Hæc propriissimè *Aqua intercutis*, i. e. inter cutem dici meretur, quoniam revera magis in Cute totius corporis, quàm in partibus interioribus hæret. Vocant quoque *Leucophlegmatiam*, *Catasarcam*, *Hypofarcidium*, & *Episarcidium*. 3. In *Tympanitem*, *Hydropem siccum*, qui est Tumor Abdominis tympani instar valdè tensus ac durus, renitens, interdum maximè dolens, pulsatione sonitum edens, à partium atque viscerum membranacearum

rum inflatione ortus propter spiritus animales
 sticos in fibras nimia quantitate adactos. Hy- *Hydrops par-*
 ppes *particulares* dantur etiam varia, quemadmo- *ticularis.*
 m sunt *Hydrops pectoris*, ubi Aquæ in cavitate *Pectoris.*
 oracis sunt cumulata à rupturâ vasorum lymph-
 orum: *Hydrops Uteri*, quando eadem Uteri ca- *Uteri.*
 citatem implent: *Hydrops Ovarii muliebris*, Tu- *Ovarii.*
 or Ovarii oedematofus, quando extravasatum se-
 m illud sensim implet & expandit.

CCXCVIII. *Nephralgia*, est dolor Renum à qua- *Νεφραλγία.*
 nque demum causâ originem trahens. *Nephritis* *Νεφρίτις.*
 tem est dolor Renum ab Inflammatione productus.
Nephiasis, est dolor Renum à Calculis vel arenulis & sa- *Λιθίασις.*
 lo fibras lancinante, pungente originem trahens.

CCXCIX. *Splenitis* est Tumor atque dolor Lienis *Σπληνίτις.*
 Inflammatione oriundus.

CCCC. *Scirrhus Lienis* est Tumor ejus indolens, *Scirrhus*
 rus, à pituitâ viscidâ, crassâ, minus acri tubulos *lienis*
 enis infarciēte ac indurato originem ducens.

CCCI. *Phimosis*, est vitium genitalium in Viris, *Φίμωσις.*
 ando Glans in horum Cole cutis s. præputii involu-
 o tecta est, ut nudari nequeat, propter intumes-
 ntiam plus minus inflammatoriam Præputii.

CCCII. *Paraphimosis*, est vitium Colis sive Penis, *Παραφίμω-*
 ando præputium ejus ob fibrarum contractionem *σις.*
 t siccationem ita retrahitur, ut Glandem porro
 tegere haud possit.

CCCIII. *Tentigo*, *Priapismus*, est membri virilis *Πριαπισμός.*
 ectio præternaturalis, sive extensio in longitudi-
 em & rotunditatem, stabilis, cum dolore tenfivo
 binde conjuncta, citra rei venereæ appetentiam
 t stimulum; à flatuoso spiritu membri substan-
 am cavernosam fortius implente producta. Non-
 illi *Satyriasis* vel *Satyriasmus* quoque vocant, quan- *Σατυρίασις.*
 am hoc nomine illa forsan Tentigo melius venit,

quæ est sine dolore tensivo, sed potius cum insatiabili coeundi desiderio, ab acrimoniâ copiosi spermiosi Seminis oriunda.

Κήλη.

CCCIV. *Hernia, Ramex, Ruptura, Crepatura*, est Tumor præternaturalis Umbilici, Inguinum, aut Scroti, oriundus ex rupturâ vel relaxatione Peritonæi, & substantiam quandam corpoream, v. gr. Intestina, Omentum, Flatus, Carnem, Aquam vel Serum, aliamve in se materiam continens. Hinc species habemus Herniæ diversas, quemadmodum

Bubonoccele.

Bubonoccele, Ramex inguinalis, quando duplicatura Peritonæi leviter tantum laxatur, atque portionem vel Omenti, vel Intestini cujusdam in sese recipit,

Enteroccele.

& fovet. *Enteroccele*, Ramex intestinalis, quando Peritonæo magis relaxato vel rupto pars Intestini in

Omphaloccele

Scrotum delabitur. *Omphaloccele, Hernia umbilicalis*, quando Peritonæum ponè Umbilicum relaxatum aut ruptum, in se admittit vel Omenti, vel Intestinatorum portionem.

Υδροκήλη.

Hydrocele, Hernia vel Ramex aquosus, quando serosus sive aquosus humor intra membranas Scroti plus minus copiosè est collectus, atque illud hinc tumidum reddit. *Sarcoccele,*

Σαρκοκήλη.

Hernia carnosâ, Ramex carnosus, quando intra tunicas vel Scroti vel Testium succus nutritius plus justo allatus in substantiam duram, carneam, ac resistentem convertitur. *Pneumatoccele, Ramex ventosus,*

Πνευματοκήλη.

Hernia ventosâ, est Tumor Scroti tensivus, ad tactum renitens, atque à flatibus inter membranas

Επιπλοκήλη

collectis productus. *Epiplocele, Hernia omentalis, Tumor Inguinis aut Scroti*, ab Omento in laxatam Peritonæi duplicaturam elapso proveniens. *Enteroplocele.*

Enteroplocele.

Epiplocele, quando cum Intestinis simul Epiploon delabitur. *Cirsocele, Ramex varicosus*, Tumor funiculi vasorum spermaticorum, ortum ducens à varicosâ spermaticarum Venarum expansione, plus

Κιρσοκήλη.

minus

inus dolorosâ , atque interdum inflammatoriâ.

Hydrocele, Hernia Scroti, Tumor à delapso Intestino ὁρροκήλη.
 Il Omento productus.

CCCV. *Mola Uteri*, est Excreſcentia quædam ſi- Μύλη.

Maſſa carnoſo-fibroſa, informis & inutilis ; in
 tero ex vitioſâ conceptione & ſœcundatione geni-

Cauſa eſt vel Ovulum mulieris vitioſum, vel acti-
 tas Seminis maſculini deficiens.

CCCVI. *Cancer Uteri* eſt Tumor ſubſtantiæ uteri- Uteri Can-
 e valde ardens ac dolens, ab acri, corroſivo ſero, ſi- cer.

as Matricis vaſculorum & membranarum primò
 idem lancinante, criſpante, conſtringente, deinceps
 rò etiam pungente, erodente, exulcerante, produ-
 us, unde humor tandem ichoroſus, lividus, acerri-
 us, inſtar Aquæ ſtygiæ profluit.

CCCVII. *Uteri Scirrhus*, eſt Tumor durus, indo- Scirrhus.
 ns, ab humore pituitoſo dulci, ſubſtantiâ Uteri
 ſarciente, diſtendente, ac in Tumorem attollente
 mitus.

CCCVIII. *Uteri inflatio* , eſt Tumor ejus à fla- Inſlatio.
 pus collectis, & plus minus validè diſtendentibus
 oductus ; ſubinde Puerperis recentibus contin-
 ns.

CCCIX. *Arthritis* generaliter eſt quilibet Arti- Arthritis.
 lorum dolor, à Lymphâ craſſâ & glutinosâ, ipſas
 ticulorum glandulas inſarciente, hincque tendi-
 s circumjacentes plus minus dolorificè expan-
 ante originem trahens. Dividi hinc ſolet in *fixam*,

æ diu in aliquo Articulo, per unam alteram- Fixa.

hebdomadâ durat ; atque in Pedibus quidem
 adagra, in Manibus verò Chiragra, in Genubus

ndem Gonagra appellari meruit: cui Arthritidi
 æ ſi quis ſemel fuit obnoxius redditus, deinceps

er totam vitam cum eâ incertis periodis conflictan-
 am habet: & *vagam*, quæ ab uno articulo ad alium

Vaga.
 cito

citò vagatur, & sæpius non ultra 30. horas in un-
durat, atque à sanguine seroso viscido in Glandu-
lis Articulorum stagnante oritur.

Dolor ischiadicus. CCCX. *Dolor Ischiadicus, Sciatica, Coxæ, vel Coxendicis dolor*, est species Arthritidis non nisi in Articulo ossis Coxendicis vel Ischii graviter atque diu Hominem affligens. *Causa* est Lympha salino-acris viscida in Articulum deposita.

Lumbago. CCCXI. *Lumbago*, est Articulorum lumbarium plus minus acerbus, & continuus ferè dolor, à Lymphâ salino-acri viscidâ & mucosâ, tendines expandente oriundus.

Rheumatismus. CCCXII. *Rheumatismus, Affectus rheumaticus*, est Dolor partium musculosarum, Membranarum, Glandularum, subinde & Periostiorum, cum vel sine Febris continuâ leni, atque impotentiâ partem, absque doloris augmento, movendi affligens, à Lymphæ crassioris & spirituosæ-flatulentæ, inter membranas depositâ, originem trahens.

Luxatio. CCCXIII. *Luxatio*, est Morbus compositionis s. in situ, quo Articuli Ossium ex suâ sede naturali emoveantur vel excidunt, cum motûs aut flexionis impotentiâ. *Causa* plerunque est externa violenta, rarius interna sive humor serosus, viscidus, Ossium juncturas dissolvens.

Fractura. CCCXIV. *Fractura*, est Morbus unitatis Ossium, vel Cartilaginum duriorum solutæ, à violentâ qualicunque causâ externâ originem ducens. Species admittit varias.

Caries. CCCXV. *Caries, Cancer Ossium*, est morbus solutæ continuitatis in substantiâ Ossium, ab acri corrosivo humore ortus.

Exostosis. CCCXVI. *Exostosis, Exostatio*, est substantiæ Ossium excrecentia, vel extuberatio, ab effluente copiosiore succo nutritio nata.

CCCXVII. *Inflammatiō, Phlegmone*, est Tumor *Inflammatiō,*
 rubens, cum ardente & pulsante dolore junctus in
 parte molli, à stagnatione sanguinis visceris & acris
 in obstructis vasculis sanguineis ortum trahens.

CCCXVIII. *Erysipelas*, est Tumor minor quàm *Erysipelas.*
 in Phlegmone partis alicujus, cum splendente ru-
 bore & urente admodum dolore, plerunque simul
 febris ephemerâ junctus, interdum & pustulis serosis
 ibicantibus Hominem affligens, à Lymphâ crassâ
 salso-acri, & sanguine in vasculis capillaribus stag-
 nante proveniens.

CCCXIX. *Herpes*, est Tumor erysipilaceus, pu- *Herpes.*
 tuloso-ulcerosus, ab humore lymphatico, ichoroso,
 vel lixivioso acris sanguinis, in habitum corporis sive
 cutim deposito, subsistente, corrodente, vel exulce-
 rante, pustulas elevante, nonnunquam ulterius depas-
 cente oriundus. Unde duplex notatur hic Affectus,
Miliaris & *Esthimenos*, quorum ille *Cenchrias* aliâs
 dictus, benignioris est indolis, ab humore minus acris,
 & exiguas pustulas Milio similes per summam Cutim
 excitante oritur: hic verò *Esthimenos* s. *Herpes exedens*,
depascens, in vicina *serpens*, pro sui causâ agnoscit se-
 rum acre, salso-corrosivum, quasi arsenicale, solidam
 cutis, imò subjacentium muscutorum substantiam
 mollem, tandemque nisi curetur, etiam dura ossa ero-
 dens, corrumpens; quomodo etiam *Lupus exe-*
dens, *Ulcus depascens*, *Zona serpens* vel *Zoster* vocatur.

CCCXX. *Carbunculus, Anthrax*, est Tumor in- *Anthrax.*
 flammatorius, ab humore sanguineo acris, partem, in
 quâ colligitur, depascente, siderante, adurente, vel
 mortificante, adeoque nigram reddente, oriundus.
 Vocant quoque *Ignem Persicum*.

CCCXXI. *Oedema*, est Tumor mollis, laxus, in-
 solens, pallidus, ab humore seroso-pituitofo in par-
 tem aliquam fluente, ibidemque stagnante originem
 habens.

CCCXXII.

Scirrhus.

CCCXXII. *Scirrhus*, est Tumor durus, indolens cuti concolor, in partibus maximè glandulosis ab humore lento, pituitoso-viscido, accumulato, & indurato proveniens.

Cancer.

CCCXXIII. *Cancer, Carcinoma*, est Tumor durus, inæqualis, livescens, venis tumentibus cœruleis, expansis, interstinctus, aspectu horridus, & perpetuo ferè, plus minus acerbo dolore affligens. *Manifestus*, si in parte quadam externâ videndus occurrat, hicque *clausus* adhuc, quando nondum exulceratus est, neque saniem fundit; vel *apertus*, exulceratus, serpens, labiis mollibus, crassis circumcirca, livido rubicundis, facilè cruentantibus, donatus, & ichorem tenuem, acrem, corrosivum, quandoque sanguinolentum fundens.

Elephantiasis.

CCCXXIV. *Elephantiasis*, est Scabies vel totius Corporis, vel certi solum alicujus membri, sicca, venenata, cancrofa, furfuracea aut squamosa, cum cute, Elephantinæ instar, crassâ asperâ, ejusque intumescentiâ hinc inde cancrofâ, pruriente, aliisque pluribus symptomatibus gravioribus stipata: ortum debens massæ sanguinis penitus corruptæ, salino acri, sulphureæ, corrosivæ, succum omnem nutritium malignum reddenti. Hæc Affectio est propriè sic dicta, ab aliis *Lepa Arabum* audiens.

Lepa.

CCCXXV. *Lepa Græcorum*, est Scabies fœda, sive totius corporis in universum, sive certæ tantum unius aut nonnullarum partium, sicca, furfuracea, squamosa, vehementissimè pruriginosa, cum asperitate & dolore, interdum simul squamis delabentibus; aliisque symptomatibus juncta; & à sanguine seroso, acido, viscido, acri, corrosivo, aut fixo coagulativo, sulphureo proveniens. Major gradus est *Elephantiasis*.

Psoa.

CCCXXVI. *Psoa*, est Scabies fœda, sicca, cum pruritu

puritu & asperitate summæ cutis, oriunda à fero sanguinis lixivioso, sulphureo acri, corrosivo, fixis particulis scatente, & cutim æquè ac carnem exulcerante.

CCCXXVII. *Impetigo, Lichen, Volatica, Menta-* *Lichen.*
na, est Scabies sicca, pruriginosa, cum subsequenti-
 us squamis, & furfuribus, asperitatem cutis inducen-
 sus; orta à fero falso-sulphureo, acri, vitioso, ad
 tremam cutim è sanguinis impurâ massâ, protruso.

CCCXXVIII. *Vitiligo*, est fœdus Cutis color, ab *Vitiligo.*
 amore quodam corrupto è sanguine detruso, prove-
 nens; estque vel *alba* λευκή, quando maculæ Cutis
 sunt albæ, interdum asperæ & leviter prurientes;
 vel *nigra*, μέλαινα, quando maculæ ad nigredinem
 cedunt. Aliàs *Vitiligo* in genere etiam *Alphus*, Αλφός,
 incupatur.

CCCXXIX. *Gangræna, Ignis S. Marcelli, vel S. Gangræna.*
Antonii, est summus inflammationis gradus, ma-
 ximo cum ardore, velut igne urente conjunctus,
 eoque incipiens mortificatio, à sanguinis & spiri-
 tam æstuantium circulatione maximopere impe-
 diatâ oriundus. *Heisser Brand.*

CCCXXX. *Sphacelus, Sphacelismus, Mortificatio, Sphacelus.*
cleratio, est perfecta & integra partis alicujus tam
 mollis quàm duræ mortificatio, quando perfectè
 moriuntur, sensu, motu, nutritione, vitæque omni
 te spe revivicationis privantur, hinc nigre & hor-
 ridum fœtentes redduntur. Germani vocant *den*
alten Brand.

CCCXXXI. *Furunculus, Dothien*, est Tumorexi- *Furunculus.*
 tus inflammatorius, rubicundus, ardens, pulsans,
 Abscessum & Ulcus abiens; à sanguine fœculen-
 te crasso, in Glandulâ unâ vel alterâ subcutaneâ
 hærente, & tubulos capillares obstruente oriundus.
in Nyssen/ Blut-Nyssen.

CCCXXXII. *Phyma*, est Tuberculum Glandu- *Phyma.*
 la

la subcutaneæ inflammatorium subito erumpens ac citò ad suppurationem tendens.

Panus.

CCCCXXXIII. *Panus, Phygetlon*, est Tuberculum inflammatorium, vel potius erysipelaceum Glandularum subcutanearum, non suppurans, cum dolore insigni urente & mordente, proveniens ab humoris seroso-falso-sanguinei acrioris stagnatione.

Ganglion.

CCCCXXXIV. *Ganglion*, est Tuberculum duriusculum, indolens, nodosum, renitens alicujus tendinis, præternaturaliter à compressione quadam membri violentâ contracti, sub cute delitescens, sed mobilis, & pressione ad latera recedens.

Bubo.

CCCCXXXV. *Bubo*, est Tumor inflammatorius, erysipelaceus, aut scirrhusus Glandulæ alicujus majoris, v. g. Inguinalis vel Axillaris, pro diversâ humoris stagnantis conditione nunc *benignus*, nunc *malignus*, *venereus* aut *pestilentialis*, in Abscessum & Ulcus, nisi moriatur antea Æger, sæpius desinens.

Struma.

CCCCXXXVI. *Struma*, est Tumor scirrhusus indolens, Glandularum in Collo præcipuè, hinc & sub Alis aut Inguinibus, à pituitæ vel feri quoque copiosioris nutriticii collectione, stagnatione, conge-latione, & induratione oriundus.

Scrophulæ.

CCCCXXXVII. *Scrophulæ*, sunt Tubercula plura, majora minorave, circa Collum in alterutro vel utroque latere à Glandulis per lymphæ accumulationem atque stagnationem obstructis enata, ut plurimum indolentia.

Bronchocele

CCCCXXXVIII. *Bronchocele, Bocium, Hernia gutturalis*, est Tumor flatuosus juxta Bronchia, ab inflatione & distensione violentâ membranarum, inter cutim & asperam Arteriam hærentium, oriundus.

Apoſtēma.

CCCCXXXIX. *Abscessus, Apostema*, est Tumor minus durus, ab humoris sanguinei extravasati, stagnantis, ac sensim in pus abeuntis coacervatione originem

nem trahens, cum dolore pulsante, ardore, subin-
: & rubore splendente conjunctus.

CCCXL. *Atheroma*, est Tumor cysticus, indo- Αθήρωμα.
ns, cuti concolor, mollis, subter cutim à materiâ
madam pituitosâ, velut caseosâ, albicante, pulticu-
formam habente, intra folliculum collectâ ortus.

CCCXLI. *Meliceris*, est Tumor vel Abscessus Μελικερίς.
collis, indolens, cuti concolor, proprio folliculo
clusus, ac humorem serosum, mellis substantiæ
mitem, in sese continens.

CCCXLII. *Steatoma*, est Tumor sive Abscessus Στεάτωμα.
cysticus, materiam sebo vel adipi similem in se con-
nens, indolens etiam, ac nonnihil solidus, renitens
magis quàm Meliceris, cuti concolor.

CCCXLIII. *Emphysema*, est Tumor flatuosus, i. Εμφύσημα.
flatio, à spiritus flatuosi collectione in interstitiis
membranaceis alicujus partis ortum ducens.

CCCXLIV. *Epinyctides*, *Pustulæ nocturnæ*, sunt Ε'πινυκτίδες.
tubercula vesiculosa, nunc subalbida, nunc livida,
ut nigricantia, cum insigni ardore ac dolore, gre-
atim, noctu inprimis, in cute efflorescentia, fabam
mplitudine non excedentia, è quibus postea ruptis
el sanies cruenta, vel serum acre limpidius, quando-
ue etiam ferè nullus ichor effluit.

CCCXLV. *Sudamina*, *Hydroa*, *Papulæ*, sunt Pu- Ύδραμα.
ulæ rubicundæ, tantillum ardentes, post sudorem
nonnihil acrem & suppressum in summâ cute plus
minus numerosè efflorescentes, seroque acri repletæ.

CCCXLVI. *Phlyctenæ*, *Phlyctides*, sunt Pustulæ Φλυκταίνες.
xiguæ, sero flavo vel albo repletæ, vesiculis ab Φλυκτίδες.
quâ fervente excitatis similes, in summâ cute
mergentes, atque à lymphâ tenui salino-acri leni-
ter erodente, intraque porulos cutaneos stagnante,
iriginem ducentes.

CCCXLVII. *Psudracia*, sunt Pustulæ, seu vesicu- Ψύδρακτες.
læ

læ albicantes, aliufve coloris, tantillum ardentes v
prurientes, in cute Capitis efflorescentes, bullis :
ignis uftione excitatis perfimiles, à Lymphâ viscidâ
acri extravasata provenientes : à *Phlyctanis* proin no
nisi loco natali distinctæ, magis in aliis partibus
quàm in capite emergentibus.

Τιγμινθοί. CCCXLVIII. *Terminthi*, sunt Pustulæ sanguini
lentæ, in Tibiis maximè efflorescentes, quæ à fœculet
to humore oriundæ, primùm sub aliquali nigredine
virescunt, deinceps fuscæ evadunt, ac si aperiantur
sanguinem nigrum crassum, instar succi Mororum
exhibent.

Υετρυα. CCCXLIX. *Verrucæ*, sunt Tubercula carnos
dura, indolentia, promiscuè in cute diversarum par
tium, ex succo nutritio luxuriante progenita. Spe
cies earum duæ existunt, videlicet *Acrochordones*
Ακροχορδών. pensiles ac elevatæ, radice tenui; & *Myrmecia*, sess
Μυρμηκία. les, minores, depressiores, radice latâ.

Κλός. CCCL. *Clavus*, *Oculus gallinaceus*, est Tubercu
lum planum, durum, cutim in digitis Pedum infe
stans, ad periostrum usque penetrans, ac si prema
tur, acerbum dolorem inferens.

Κάλλος. CCCLI. *Callus*, *Cicatrix*, est Eminentia quædam
sive crassities cutis, aut ossis, dura, cuti concolor
quandoque & magis alba, à coalescentiâ labiorum
Vulneris, aut extremitatum fracti ossis, nata.

Πτερύγιον. CCCLII. *Pterygium*, est Incrementum carnis
præternaturale, in Unguibus manuum aut pedum
enascens, ac partem Unguis operiens. *Causa* est
succus nutritius luxurians.

Παρονυχία. CCCLIII. *Panaritium*, *Paronychia*, *Reduvia*, *Ver
mis digitorum*, est Tuberculum inflammatorium, ma
ximè dolens, subter vel circa digitorum manuum
Ungues enascens, ut plurimum in Abscessum abiens.
Causa est sanguis & lymphæ viscosa, salino-acris, in
tubulis

bulis capillaribus partis affectæ stagnans.

CCCLIV. *Varix*, est Tumor venarum nodosus, Κίρσος.
 viruleus, plerunque indolens, à sanguine crasso,
 reculento, stagnante productus.

CCCLV. *Aneurisma*, est Tumor alicujus partis Ανεύρισμα.
 mollior, continuè pulsans, digitis facilè cedens, sed
 statim iterum sese expandens; à rupturâ tunicarum
 alicujus Arteriæ ortus.

CCCLVI. *Perniones*, sunt Tumores dolentes ma- Χαίμελα.
 num ac pedum, inflammatorii ut plurimum, cum
 furis, sive exulceratione, ac dolore scindente con-
 necti, atque ab aëre rigido & acri hyberni temporis
 convenientes.

CCCLVII. *Vulnus*, est Morbus solutæ unitatis Τραύμα.
 in parte solidâ molli, ab instrumento quodam pun-
 gente, scindente, lacerante &c. productus.

CCCLVIII. *Ulcus*, est soluta etiam in parte qua- Έλκος.
 am molli unitas, ab humore acri erodente facta.
 Ulcera habemus varia, nimirum *depascentia*, *exeden-*
a, s. *phagedænica*, *maligna* s. *κακότης*, *ferina*, s. *aspe-*
rus sævientia, *sinuosa*, & *cuniculos agentia*.

CCCLIX. *Fistula*, est Ulcus profundum, arcto, Σύριγξ.
 oblongo, & calloso sinu dotatum.

CCCLX. *Intertrigo*, est cuticulæ in Natibus, aliis- Παράτριμα.
 que partibus excoriatio, sive dilaceratio, vel ab hu-
 more acri rodente, vel ab attritione, aut æstuante
 calore producta.

CCCLXI. *Febris* est præternaturalis quædam San- Πυρετός.
 guinis fermentatio, cum lassitudine, siti, appetitu
 abolito, æstu corporis, Pulsu celeri & frequenti, Uri-
 nâ plus justo tinctâ, &c. Hominem affligens.

CCCLXII. *Febris continua* est, quæ sine intermis- Febris
continua.
 sione à principio ad finem usque durat.

CCCLXIII. *Febris intermittens* est, quæ certis vel Intermit-
tens.
 incertis

incertis periodis intermittit, ac denuo redit, usque dum planè cesset.

Benigna. CCCLXIV. *Febris benigna*, est Febris continua cum benignis sive minimè periculosis symptomatibus affligens; *maligna* verò, quæ malignis & periculosis symptomatibus est stipata.

Ephemera. CCCLXV. *Febris ephemera* est continua benigna per unum tantum vel alterum diem durans.

Lactea. CCCLXVI. *Febris lactea* est continua benigna ephemera, aliquot post partum diebus, cum Lac in mammis subito ruit, per unum vel alterum diem Puerperas affligens.

Synochus simplex. CCCLXVII. *Febris Synochus simplex*, est continua benigna, sive continens, per sex, septem, vel octo dies, cum symptomatibus minus gravibus affligens.

Lenta. CCCLXVIII. *Febris lenta*, est Febris continua benigna, cum dysforexiâ, lassitudine, ac symptomatibus aliis mitioribus paulatim Hominem consumens; à præternaturali massæ humoralis, serique sanguinei lentore, & acrimoniâ originem trahens.

Hæctica. CCCLXIX. *Febris hæctica*, est Febris continua lenta, ab internæ alicujus partis exulceratione, infarctu, Scirrhus, Fistulâ, Pædarthrocace, similive etiam externarum partium morbo oriundus.

Symptomtica. CCCLXX. *Febris symptomtica*, est Febris continua, quæ Morbum alium, tanquam causam suam sequitur, ejusque proin Symptoma vocari potest. Hinc

Inflammatoria. CCCLXXI. *Febris inflammatoria* s. *phlegmonodes*, est Febris continua benigna, symptomtica, plus minus intensa, Inflammationi partis alicujus externæ superaccedens.

Typhodes. CCCXXII. *Febris typhodes*, est Febris continua maligna, cum stupore aut mente attonitâ, originem ducens ab Erysipelate cujusdam partis internæ, vel etiam

am obstructione Glandularum Cerebri pro-
niens.

CCCLXXIII. *Febris Lipyria*, est Febris continua *Lipyria*
maligna ab Inflammatione erysipelaceâ, vel etiam
angranâ alicujus partis internæ ortum trahens,
ita affligens, ut interanea continuè velut exuran-
r, externa autem frigeant.

CCCLXXIV. *Febris epiala*, est Febris intermit- *Epiala*
ns quotidiana, in quâ uno eodemque tempore in
dem parte calor & frigus simul excitantur, & ali-
amdiu percipiuntur; originem ducens ab obstru-
one Glandularum subcutanearum per pituitam
acidam, acido-austeram, in sudorem difficulter
lubilem.

CCCLXXV. *Febris syncopalis*, est Febris conti- *Syncopalis*
na maligna, cum gravi animi deliquio periculose
fligens, & ab interceptis ad musculum Cordis spi-
ribus animalibus proveniens.

CCCLXXVI. *Febris affodes*, est Febris continua *Affodes*
maligna, cum ardore cutis pruriente, iectigationi-
us membrorum, anxietate, cardialgiâ, fastidio re-
m omnium, ac tensione hypochondriorum juncta.
causa est congeries particularum valdè mordacium,
llinarum, pungentium, suis in extremitate vas-
alorum spiculis vicinas quasque fibrillas membra-
aceas assidue lancinantium.

CCCLXXVII. *Febris elodes*, s. *sudatoria*, est Fe- *Elodes, s.*
ris continua, nunc *maligna* cum colliquativo su- *sudatoria*
ore juncta, sive propriè loquendo, *Sudor An-* *Sudor An-*
glicus: nunc *benigna hectica*, in quâ Homo ferè per- *glicus*
etiam, in primis noctu dormiens, in sudorem diffluit,
c emarcescit.

CCCLXXVIII. *Febris petechialis*, est Febris con- *Petechial*
inua maligna, contagiosa, cum petechiis sive ma-
ulis parvis, nunc rubris, nunc flavescentibus, cœ-

ruleis, lividis, aut nigris, per universam cutis peripheriam dispersis conjuncta; ac à particulis salinis corrosivis, viscidis, in extremitate tubulorum cutaneorum obhærentibus oriunda.

Pestilens.

CCCLXXIX. *Febris pestilens*, est Febris continua maligna, cum gravissimis symptomatibus, imprimis etiam Bubonibus, vel Maculis nigricantibus Delirio, Agrypnia &c. Hominem affligens.

Pestis.

CCCLXXX. *Pestis*, est Febris contagiosa, maligna, acutissima, intra breve temporis, unius tantum alteriusve diei, spatium, Hominem cum vel sine Anthrace, aut Bubone livido-nigrove uno vel pluribus, hinc inde emergentibus, maximè ardentibus, è vivis ut plurimum abripiens: atque à volatili sale acerrimo, sanguinis massam subito invadente, permeante ac dissolvente ortum ducens.

*Maligna
hungarica,
castrensis.*

CCCLXXXI. *Febris maligna, Hungarica, epidemica, Lues castrensis* &c. est Febris continua, maximè acuta, cum symptomatibus periculosis, malignis, vehementibus, cursum suum brevè absolvens; à particulis alcalinis, vel etiam acido-volatilibus corrosivis, vel à verminosâ sanguinis corruptione originem trahens.

Hemitritæus

CCCLXXXII. *Febris semitertiana, Hemitritæus*, est Febris continua maligna, alternis quibuscunque diebus novâ cum exacerbatione plus minus graviter Hominem periculosè excrucians.

Ardens.

CCCLXXXIII. *Febris ardens, Causus*, est Febris continua benigna fortior, cum vehementi capitis dolore, ardore insigni totius corporis, vigiliis, atque siti inextinguibili, torquens, orta à feri sanguinei præternaturali crassitie, & aciditate austerâ, acri, Circulationem humorum in vasis capillaribus, præcipuè capitis, impediende.

Vermिनosa.

CCCLXXXIV. *Febris verminosa*, est Febris continua

inua lenta, à Vermibus Intestinorum pluribus, in-
eque corruptâ Sanguinis diathesi oriunda, & Ho-
minem emacians.

CCCLXXXV. *Febris catarrhalis*, est Febris con- *Catarrhalis*
inua benigna, à pituitâ vel sero falso, plerunque
glandulas palati, aut thoracis varias, ipsasque
pulmonum vesiculas, opplente aut infarciendo,
oriunda.

CCCLXXXVI. *Febris arthritica*, est Febris con- *Arthritica*
inua benigna, cum vehementibus Articulorum do-
oribus Hominem excrucians.

CCCLXXXVII. *Febris miliaris*, est Febris con- *Miliaris*
inua, subinde maligna, cum pustulis albicantibus,
confertim per cutim efflorescentibus, semini Milii
similibus, affligens.

CCCLXXXVIII. *Febris exanthematica urtica*, *Urticalis*
est Febris continua benigna, cum exanthematibus,
sive tuberculis albis, maximè urentibus, pustulis ab
articulatione factis similibus, numerosè per universam
cutim efflorescentibus, Homines molestant.

CCCLXXXIX. *Febris purpurea*, est Febris con- *Purpurea*
tinua, benigna vel maligna, cum volatico rubore
& ardore cutim variis in locis infestante, affligens,
à Lymphâ salino-acri, extremos tubulos sanguive-
hos crispante oriunda.

CCCXC. *Variolæ*, sunt Febris continua, ma- *Variola*
ligna plerunque, cum pustulis in superficie corpo-
ris per omnem cutim, confertim aut sparsim erum-
pentibus, ac suppurantibus Homines torquens.

CCCXCI. *Morbilli*, sunt Febris continua plus *Morbilli*
minus acuta, cum maculis rubicundis, siccis, arden-
tibus, latiusculis, confertim in universâ cuti erum-
pentibus, eamque exasperantibus affligens, & non
nisi unum, alterumve diem durans.

CCCXCII. *Febris quotidiana intermittens* est, quæ *Febris inter-*
quotidie *mittens*
quotidiana.

quotidie certâ ferè horâ recurrit, cum levi frigore, æstu, siti, lassitudine, &c. Hominem affligit, ac per plures vel pauciores horas durat, donec rursus intermittat.

Quotidiana continua.

CCCXCIII. *Febris quotidiana continua*, est Febris continua, quotidie novam quandam exacerbationem cum frigore & æstu conjunctam habens.

Tertiana.

CCCXCIV. *Febris tertiana intermittens*, est effervescentia massæ humoralis alternis diebus Ægrum novo cum rigore, æstu, siti, aliisque symptomatibus febrilibus affligens. Hæc aliquando *duplex* evadit, quando paroxysmi alternorum dierum sibi invicem respondent. Sed & *tertiana continua* datur, *Hemitritæi* nomine veniens, prout suprà fuit expositum.

Duplex.

Quartana.

CCCXCV. *Febris quartana* est effervescentia præternaturalis, quæ quarto semper die, cum horrore, calore, & reliquis symptomatibus febrilibus Hominem, mitius quàm *Tertiana*, exercere solet. Ita dantur, sed rarius, *Quintana*, *Sextana*, *Octana* Febres intermittentes periodicæ.

CCCXCVI. *Febris alba*, seu *Chlorosis*, *Pallidus Virginum color*, *Icterus albus*, est Febris continua lenta, ab Intemperie Sanguinis ferofo-acido-viscosâ ortum ducens, atque pallidum corporis totius colorem, cum variis symptomatibus post se trahens.

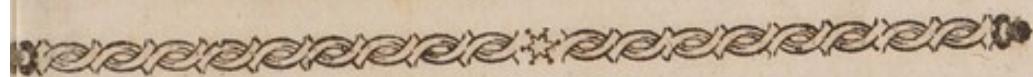

EPITOMES INSTITUTIONUM MEDICARUM

PARS III.

SEMEJOTICAM

complectens.

§. I.

Ignorantia doctrina vel sola Medico deberet esse familiaris; Sapienter enim, ut omnia, Hippocrates I. *Prognost.* I. optimum esse, ait, ut Medicus providentiâ utatur, & prædicendi scientiam sectetur: fiet enim hac ratione, ut naturam cognoscat cum sanitatis, tum ægritudinis, eam prævideat & prædicet; & auram, admirationemque popularem sibi vendicat; remedia idonea præparet atque administret; illisque, quorum salutem jam deploratam agnoscit, nec manum, nec medicamenta admoveat. *Doctrina proinde de Signis*, si quæ alia, digna est, quæ Praxin medicam exercitaturis sedulò addiscenda commendetur, cum jam in vulgus notum sit, quàm inexcusabiles in eâ errores ob neglectam diagnosis morborum committantur, quamque facilè Medicus ex ignorantia rectæ prognoseos bonæ suæ existimationis

*Doctrina de
Signis ne-
cessaria.*

O S

jacturam

jacturam facere, atque in despectum venire queat.
Semeiotica. II. *Semeiotica* hinc vocatur ista de *Signis* doctrina, estque tertia Institutionum Medicinæ Pars, docens, quemadmodum statum ægrotantis corporis tantum præsentem quàm futurum cognoscere debeamus.
vocata.

Signum. III. *Signum* in genere est omne id, quod rem aliam quam significat; adeoque accidens sensibile, essentialitiam rei vel proximè vel remotè concomitans, per quod affectiones corporis, sensum effugientes, cognoscimus.

Indicium. IV. *Indicium* dicitur id, quod perpetuò eorum, quorum est tale, naturam declarat, nec unquam fallit. Differt hinc à signo, tanquam genus à specie, *Signum* enim sine demonstratione significat, *Indicium* autem demonstratione nititur.

Signa salubria. V. *Signa* primùm dividuntur in *salubria*, quæ præsentem sanitatem indicant, futuram prænuntiant, & præteritam in memoriam revocant: *Insalubria*, quæ morbum præsentem significant, futurum prædicunt, ac præteriti simul memoriam refricant: & *Neutra*, quæ neutrum, adeoque medium inter sanitatem & morbum affectum indicant, prænuntiant & memoriæ tradunt.

Diagnostica. VI. Deinceps etiam dividuntur in *signa diagnostica*, quæ præsentem morbum, ejus naturam sive indolem, causas, & cætera attributa cum parte affectû revelant: *Prognostica*, *Prædictionum* vel *Præfagiorum* nominibus venientia, quæ futura, nimirum Morbi eventum, & humoris morbifici cruditatem vel coctionem indicant aut præfagiunt: & *memorativa*, *ἀναμνηστικά*, quæ præterita commemorant.

Propria. VII. *Signa* quoque sunt vel *propria*, quæ uni tantum morbo affectui præsentem conveniunt; & *communia*, quæ in pluribus, iisque diversi generis Morbis reperiuntur.

VIII. Dividuntur porrò Signa in *pathognomonica*, *Pathognomonica*.
 & Morbi naturam declarantia, unâ cum illo inva-
 dent & desinunt, adeoque essentiam ejus immediatè
 insequuntur, cum eo necessariò cohærent, ac ab
 eodem separari nequeunt, rarò tamen unum dun-
 taxat adest Morbi cujusdam Signum pathognomo-
 nicum, sed plerunque nonnulla invicem juncta di-
 cuntur *pathognomonica*, quæ si seorsim sumantur, vel
 considerentur, non amplius talia erunt. *Epigenome-* *Επιγενόμε-*
 na, vel *Epiphænomena*, *supervenientia* quæ non simul *μεναι.*
 cum incipiente Morbo apparent, invadunt & inci-
 piunt; sed subinde sese monstrant, & ita succedunt,
 inc *succedentia* quoque dicta: ut adeo neque Mor-
 bi præsentis speciem, neque ejus conditionem &
 naturam, sed illius mutationem solùm indicent.

IX. Hæc Signa *supervenientia* dein tanquam pro-
 nostica, sunt triplicia, nimirum *coctionis* & *crudita-*
tis, *salutis* & *mortis*, atque *critica* sive *decretoria*.

X. Signa *cruditatis* sunt, quæ in Morbis crudi-
 tatem adhuc præsentem significant, adeoque vel *Signa cru-*
 colores vel recidivam, vel morbi diuturnitatem &c. *ditatis.*
 indicant.

XI. Signa *coctionis* verò dicuntur, quæ materiæ *Coctionis.*
 morbificæ & heterogeneæ segregationem, Ventricu-
 li digestionem, & sanguinis depurationem indicant.

XII. Signa ulterius sunt vel *salutaria* vel *lethalia*; *Salutis &*
bona vel *mala*; *optima* aut *pessima*. *Mortis.*

XIII. Tandem signa *critica* s. *decretoria* dicun- *Critica.*
 tur, quæ futuram morbi solutionem, sive termina-
 tionem indicant, quomodocunque demum illa even-
 tura sit, sive per sudorem, sive per alvum, sive per
 urinam, sive per hæmorrhagiam, sive per abscessum.

XIV. Cùm itaque Causæ Morborum subinde,
 non minus quàm Morbi partium internarum af-
 flictarum ipsi, in obscuro lateant, & sensibus haud
 pateant

Signa diagnoscica. pateant directè, necessariò certis mediis, videlicet Signis, iisque *diagnosticis*, à Medico explorandi & perscrutandi sunt.

Fontes Signorum. XV. *Signa* hæcce ex *tribus* primariò universalibus emergunt *fontibus*; nempe (1) ex *Antecedentibus causis* tam *internis* quàm *externis*, tam *communibus* quàm *propriis*: ad quas posteriores Subjecti quoque *constitutio* pertinet, quâ illud quidem inclinat ad hunc vel illum Affectum, tam *nativa*, ratione *idiosyncrasiæ* naturalis, proprietatum hæreditariarum, sexûs, &c. quàm *adventitia*, ratione ætatum, victûs, & vitæ generis. (2) E *consequentibus seu effectis*, quo præter Symptomata quæcunque, etiam juvantia & nocentia referenda sunt; & (3) ex *essentialiter inæherentibus*, seu *objecto cognoscendo* propriè attributis, quo omnia, quæ quacunque ratione cognitionem Medici dirigunt, referri possunt: quorum plurimorum concurrentium signorum *syndrometalis*, quæ omni, soli, & semper objecto convenit, *pathognomonicum signum* appellari consuevit.

Fundamentum. XVI. *Fundamentum significandi seu signorum consistit in horum cohærentiâ certâ*, eaque vel *necessaria*, vel *contingente cum signato*; ita ut tanquam causa & effectus cohæreant, vel per accidens subinde se mutuo consequantur, vel quacunque aliâ ratione mutuo inter se connexa sint.

Signa ex Urinis & Pulsibus. XVII. Inter signa hæcce, tam quæ in *diagnosi*, quàm etiam quæ in *prognosi* locum habent, primatum obtinent ea, quæ ex *Urinâ & Pulsibus desumuntur*, cum hæc virtutis vitalis rationem, in Sanguine fundatam, immediatè designent.

Urinapotus XVIII. Uti enim *Urina potus* monstrat alimenti in primis viis alterati, & digestionis ibidem peractæ conditiones; ita *Urina sanguinis* monstrat hujus constitutionem, ex particularum ejus liquorem componentium,

ntium, inprimis salinarum, fermentatione oriun-
m, & pro ratione puritatis vel impuritatis caco-
ymicæ subinde variat.

XIX. *Pulsus* autem ipsius turgescentiæ in præ- *Pulsus indi-*
rdiis vitalis insinuat statum, atque distributionis *cat.*
nguinis ex Corde in omnes partes rationem: ita
men, ut diversarum circumstantiarum concursus
on rarò fallax, minusque certum reddat iudicium.

XX. Necessè est, ut Medicus *Pulsus* in utroque *Requisita in*
rpo simul exploret, quia deprehenditur insignis *tangendo*
ter illas differentia nonnunquam: sic enim ob *pulsu.*
morem circa Axillas contentum *Pulsus* in uno
rpo optimus, in altero deficiens observatus est
peritissimis Viris *Schenckio* & *Rhodio*. Porrò Medicus
ulsus tangens non contentus sit unâ vice eum
tigisse, sed laborem repetat bis vel ter, quia ratio-
e Affectuum omnes *Pulsus* mutantur. Tandem
llit *Pulsus* in Morbis malignis, non secus atque
n *Scorbuticis* & *Hypochondriacis*.

XXI. In *Pulsu* 4. requisita sunt observanda: (1) *Differentia*
Cor movens; cuius respectu *Pulsus* est vel *vehemens*, *Pulsuum*
el *debilis*. (2) *Sanguis* promotus *turgescens*; unde *simplices.*
ulsus est vel *magnus*, vel *parvus*. (3) Instrumentum
er quod fit motus, nempe Arteria, unde *Pulsus*
st vel *mollis* vel *durus*. (4) *Tempus*, quod mensurat
notûs durationem, observabile vel in *una pulsatione*,
unde *Pulsus* est modò *celer*, modò *tardus*: vel in plu-
ribus *pulsationibus*, unde *Pulsus* vel *frequens* est, vel
arus: quæ ipsa temporis ratio ut plurimum à di-
versa sanguinis sub fermentationis actu conditione
dependet.

XXII. *Simplices* hæ invicem collatæ *compositas* *Composita.*
dant *Pulsuum differentias*, quæ, habito mutuo inter
eas respectu, vel *æquales* sunt vel *inaequales*: sicut
diastole arteriæ collatæ cum ejus systole *Pulsus* dat
vel

vel *ordinatum*, *εὐεθλον* vel *inordinatum*, *ἀρρυθρον*.

Quid indi-
cent.

XXIII. Omnes hæ differentiæ, quò plus recedunt vel à statu naturali, vel à conditione Ægri, vel à ratione morbi & causæ morbificæ, eò sunt peiores; quò minus, eo meliores, in specie *debiles*, *frequentes*, *parvi* &c. simul sunt omnium pessimi.

Indicia Pul-
sus magni.

XXIV. Ita Pulsus *magnus* & *vehemens* periculum ferè nullum portendit, quia indicat multas particulas volatiles & spirituosas in sanguine versari. Pulsus autem *parvus* ac *debilis* indicat præsentiam quantitatis majoris particularum crassarum ac terrestrium minus spirituosarum, adeoque vel morbi diuturnitatem, vel periculum majus.

Celeris &
tardi.

XXV. Pulsus *celer* indicat sanguinis fermentationem & rarefactionem insolitam; *tardus* verò ejusdem crassitiem ac visciditatem, vel etiam spirituum pauperiem. Uterque potest esse vel magnus vel parvus.

Frequentis.

XXVI. Pulsus *frequens* indicat moleculas sanguinis, undarum instar se invicem in circuitu per cor sequentes; potestque respectu ipsius rarefactionis in Corde simul, parvus, magnus, celer aut tardus existere. Pulsus *rarus* è contrario indicat, moleculas sanguinis, Cor ingressuras, rarius à se invicem dividi, potestque itidem vehemens, debilis, velox aut lentus apparere.

Rari.

Æqualis.

Inæqualis.

XXVII. Pulsus *æqualis*, & *ordinatus* testatur de æquali sanguinis consistentiâ & crassi; *inæqualis* & *inordinatus* autem turbatam particularum fluida componentium mixtionem, sive inæqualem crassin & consistentiam indicat.

Intermit-
tentis.

XXVIII. Pulsus *intermittens* testimonium præbet heterogenearum, viscidarum, terrestrium, ad fermentationem minus aptarum particularum, subinde cordis ventriculos cum sanguine ingredientium, ibique

bique unam vel alteram pulsationem sufflaminantium.

XXIX. *Pulsus undosus* indicat serum sanguinis in *Undosi.*
 adorem mox fluxurum. *Pulsus* autem *myurus*, ver- *Myuri.*
miculans, *tremulus*, *formicans*, summam virium ac
 spirituum deperditionem, adeoque mortem immi-
 nentem præfagit.

XXX. *Urina* est humor excrementitius è parti- *Urina.*
 culis varii generis compositus, *acidis* nempe, *alcali-*
is, *sulphureis* s. *pinguibus*, *aquosis*, *chylofis*, *terrestribus*,
 aliisque, citrino colore præditus, in Renibus ope
 transcolationis, ut & ab halituum Abdominis vapo-
 roforum, poros Vesicæ intrantium, condensatione
 enitus.

XXXI. *Contenta*, quæ *Urinæ* naturaliter insunt, *Ejus con-*
 portiunculæ Chyli existunt, quæ per angustos Re- *tenta.*
 um canaliculos lanæ instar pectuntur, atque pro
 tûs, quem in *Urinæ* liquore excreto & quieti ex-
 posito, adipiscuntur, varietate differentia nomina
 quoque sortita sunt. Quod si enim fundum petie-
 rint, *Hypostasis*, s. *Sedimentum*; si mediam occupa- *Hypostasis.*
 erint regionem, *Enæorema* s. *Suspensum*; si denique *Enæorema.*
 a moleculas discerpta in superiori Lotii regione
 uctuaverint, *Nubecula* fuerunt appellata. *Nubecula.*

XXXII. *Urinæ* *judicio* utut *Vulgus* modum tri- *Uromantia.*
 uat tamen præter ea, quæ supra fuere insinuata, nil
 aliud quàm partium *Urinæ* secretioni & exclusioni
 indicatam conditionem significat.

XXXIII. Consideranda in ejus inspectione (1) *Consideran-*
 ose *Liquor lixivialis* continens; (2) *Contenta varia* *da in Uro-*
 a eo natantia. *Liquor* exhibet *consistentiam* vel *scopia.*
rassam, vel *tenuem*, imbibitorum salium oleosorum
 um liquore probè unitorum, majorem vel minorem
 opiam sequentem. Deinde etiam exhibet *Colo-*
rem seu *Tincturam* vel *naturalem citrinam*, vel præterna- *Tinctura.*
turalem,

turalem, tam deficientem albam, & plus minus partem, quàm excedentem flammeam, croceam, rubram, viridem, nigram, &c. Deficientes fermè tincturæ utpote cruditates digestionis primæ insequuntur excedentes aut fortem admodum lixivii per copiosam saturationem, aut p. n. in Sanguine fermentationem, dissolventem & subigentem exactius salsæ sulphurea, eaque fortius quasi liquori incoquente præsupponunt.

Urina clara. XXXIV. *Tincturæ* in Urina affectio est, quando hæc interdum *pellucida* seu *clara*, interdum *opaca* seu *turbida* conspicitur. *Pelluciditas* dependet ab exacta unionem particularum salinarum cum poris liquoris aquei, unde radii luminosi æquali ferè tractu maxima ex parte permeant. Hoc verò (nempe *opacitas*) dependet ab earum separatione & quasi præcipitatione, vel externè per aërem frigidiusculum, portum liquoris constringentem, & ita particulas imbibit extrudentem, vel internè per recrementorum coochymicorum è Massâ sanguineâ, intercedent fermentatione, præcipitationem, unde radii luminosi hinc inde impingentes in transitu prohibentur & ita Liquorem minus perspicuum exhibent. In genere tamen omnis Urina *turbida* acidum in Sanguine latens, cum quantitate particularum indigestarum indigitare videtur.

Contenta. XXXV. *Contenta* in Liquore lixiviali ratione sita triplici modo distincta, in sanitatis latitudine *cruditates chylosas*, vitio digestionis primæ coacervata sanguinique non assimilabiles, à latice urinario absorptas exhibent: in statu verò præternaturali per circumstantiarum ratione mille modis variant.

Odor. XXXVI. Quoad *Odorem*, si excessivè sit foetidus nec proveniat ab assumptis, innuit sæpè malignum Morbum, liquefactionem nempe Massæ sanguineæ & putre-

putredinem pestilentialem, quod Italorum est

μυηροσ.

XXXVII. Jam verò in *Morbis acutis febrilibus*, *Indicia in morbis acutis.* magis præcipitatis ex sanguine fœculentiis re-
tetur *Urina*, hincque diversas recipit affectiones,
adeoque coctionis, ut vocant, causæ morbificæ
signa exhibet, eo melior est; contrario si se habeat
modo, eo pejor.

XXXVIII. In *Chronicis* simili ratione, quo ma- *Chronicis.*
gis heterogeneis sanguinis particulis, ceu copiosis
contentis, prius onerata *Urina*, postmodum successi-
ve in naturalem statum remeat, & ita digestionis pri-
mæ redintegrationem, massæ sanguinæ depuratio-
nem & naturalis fermentationis restaurationem osten-
dit, eo melior esse solet: contrarium fit, si alio
modo se habeat.

XXXIX. *Nubecula Urinæ* in morbis, tam *chro-* *Nubecula.*
cis quàm *acutis*, est signum redeuntis in Stomachum
imenti, & temperatæ plus minus digestionis.

XL. *Urina crassa, viscida* dyscrasiam sanguinis *Presagia ex Urinâ*
idam, tenacem, mucoso-crassam significat. Quòd
hinc *turbida* mingatur, talisque permaneat, malam *turbidâ.*
sumtorum digestionem, seri sanguinei crassitiem,
spirituum inopiam, adeoque Morbi vel diuturni-
tatem, vel difficultatem indicat. Si verò *clarescat*, *Clarâ.*
umoribus crudis fundum petentibus, melioris di-
cenda est notæ.

XLI. *Urina* potius ingurgitati copiam valdè ex- *Copiosâ.*
cedens, testatur vel de accumulatarum prius aqua-
rum per referatos, qui ex parte obstructi erant, po-
s Renum ac Vesicæ, restituto in integrum liberri-
mo transitu: vel de obstructis meatibus cutis Tran-
spirationi insensibili inservientibus; vel de Seri
bicumque locorum extravasati, & plus minus diu
agnantis subitanæ regurgitatione in massam cir-
culantem

culantem sanguinis, & hinc præcipitatione citâ Renes.

Aquosâ. XLII. *Urina tenuis, aquosa, minus probè tim* testatur de apestiâ vel dyspepsiâ, obstructioni Glandularum hinc inde, præprimis in Stomacho.

Parciore. XLIII. *Urina parciore* prædicat vel Renum & Væ poros obstructos, compressos; vel feri in a locis accumulationem; adeoque Cachexiam Hydropem; vel ejusdem per largos sudores, alvi vias transfluxum.

Rubrâ. XLIV. *Urina valdè tincta, rubra & clara,* testat de præsentè æstu sanguinis, Febrili constitutione, salium sulphureis particulis copiosis arctius combinatum, atq; cum Urinis transeuntium copiâ. *Pallidâ.* verò, ac plus minus *aquosa* Urina indicat coctionem primarum viarum debilitatem, salis volatilis, particularum sulphureo-oleosarum defectum, adeoque morbi diuturnitatem.

Flammeâ. XLV. *Urina intenso rubore saturata, & flammea minus crassa,* acutam Febrim, & magnam humorum turgescientiam præsentem arguit. *Subrubra* verò, *crassa* scorbuticam diathesin significat.

Spumosâ. XLVI. *Urina spumosa, bullas diu in superficie retinens,* morbos capitis & pectoris arguit, acidarumque in primis viis cruditatum, flatuumque copiosorum indicium est. *Virescens* autem simul, Colicam, vel Cardialgiam, Alvi obstructionem, & Morbos aciditate austerâ productos in corpore latere significat.

Croceâ spissâ. XLVII. *Urina spissa, obscura, rubro-crocea,* limbum immersum flavo colore tingens, vel præsentis vel imminentis Icteri flavi index est. Si autem *nigro-flavâ* flava illa extiterit, croceo-nigrum sedimentum deponens, parceque fluens, Icterum indicat nigrum cum Atrophiâ junctum.

XLVIII.

XLVIII. *Urina turbida, flava, crassa, jumentorum* *Turbidâ
flavâ.*
Urinæ haud absimilis, sine Febri, indicat confusionem
 humorum, Vertiginem, Passionem hysterica: cum
 ebri autem humorum dissolutionem, & mortis pe-
 culum, subinde & Icterus.

XLIX. *Urina livida, crassa, in acutis Febribus* *Lividâ,
crassâ.*
 derationem internarum partium, adeoque mortem
 instantem; extra Febrim autem in Pueris & Infan-
 bus Achorum vel Scabiei eruptionem indicat:
 in Adultis aliquando Nephralgiæ præludium est.

L. *Urina nigra, crassa, obscura, turbida, velut dis-* *Nigrâ,
crassâ.*
solutis sanguineæ massæ grumis tincta, signum est Cal-
 ali prodeuntis renalis, aliquando & Ulceris Renum.

tamen *nigra* fuerit *Urina minusq; cruenta*, signum
 præbet humorum austerorum, viscidorum, salium
 xorum, terrestrium, in corpore dominantium, ali-
 quando etiam Nephritidis & scorbuticæ Disposi-
 tionis.

LI. *Urina fætida* testatur vel de Asparagis come- *Fætidâ.*
 is, vel de exulceratione Renum aut Vesicæ, vel
 e Calculo Vesicæ mucum abstergente; vel de Sali-
 us alcalino-volatilibus cum exaltatis multis par-
 culis sulphureis in liquore Urinæ solutis.

LII. *Sedimentum album, sabulosum, albicantibus* *Ex Urina
sedimentis.*
arenulis haud absimile, indigitat prædominium par-
 ticularum indigestarum salino-terrestrium, interdum
 inc Obstructionem Mensium, Oppilationem Lie-
 is, Mesenterii, Pancreatis &c. *Viscosum album, cras-*
sum, sed facile diffuens vitiosæ digestionis, ex assu-
 morum alimentorum copiâ, argumentum est. *Rubrum*
urinaceum, particulis rubicundo-salinis turgidum, testa-
 ur de Intemperie scorbuticâ, melancholicâ, salino-
 cidâ, vel falsâ. Imò *arenulæ micantes, acutæ, cinna-*
barini coloris, Urinæ vel innatantes, vel ad latera ma-
 ulæ hærentes, etiam fundum plus minus copiosè

petentes, hypochondriacam, scorbutico-salsam, acrem Sanguinis Intemperiem arguunt, imò Hecticam vel Atrophiam præsentem, si Urina simul valè tincta, perspicua, tenuis, circa fundum splendide transparens extiterit.

LIII. *Rubræ terrestres, concretæ, duræ, vel aliquando albicantes & flavæ arenulæ, fundum petentes*, Nephritidis calculosæ præsentis indices sunt. *Sedimentum discerptum, album, floccorum instar per ambitum liquoris dispersum*, designat mucosam sanguinis, & catarrhosam diathesin, adeoque Morbos à lymphæ crassitie oriundos. *Crassum verò, conglomeratum, album subinde fætidum*, cum mingendi ardore, indigit pus acido-acre, hincque exulcerationem Vesicæ & sine ardore plus minus copiosè cum Urinâ excretum, Ulcus Renum arguit. *Album glutinoso-mucosum viscidum*, cum Urinâ paucâ frequenter, non sinit Dysuriâ excretum, Calculi Vesicæ grandis, mucus illius jugiter abradentis signum est. *Crassum, filamentosum, album, non acre*, Gonorrhœam benignam in Viris, in Fæminis autem Fluorem album significat. *Flavescentis porrò idem, purulentum, acre, excorians, Stranguriam producat, viscosum*, Gonorrhœam malignam & virulentam vel Luis venereæ præsentis indicium esse solet.

Signa Plethoræ.

LIV. Signa *Plethoræ*, Homini molestæ, sunt habitus corporis plenus, carnosus, venarum in artubus amplitudo, spontanea quandoque lassitudo, victum laudabilior præcedens, color faciei rubicundo-floridus, quies & otium, mens hilaris, læta, curis vacua & suâ sorte suaviter contenta.

Intemperiei phlegmaticæ

LV. *Intemperiem phlegmaticam* produnt habitus corporis mollis, color pallidus, pili albicantes, venæ minus tumidæ, urina pallens, somnolentia, pulsus tardus, Sensuum interiorum hebetudo.

LVI. *Cacochymia salis* indicia sunt frequens salis- *Salis.*
 & faldedo, defluxiones crebrae, somnus irrequietus,
 urinae crassa, diarrhoea, tussis, dyspnoea, dolores
 rheumatici & vagi.

LVII. *Dyscrasia biliosa* signa existunt pulsus ce- *Biliosa.*
 r, corporis vel sanguinis calor excessivus, iracun-
 dia, humorum acrimonia, urina plus justo tincta,
 que salibus abundans, proclivitas ad Alvi fluores.

LVIII. *Intemperiam acido-melancholicam* produnt *Melancholice.*
 alvus parvus atque rarus, amor solitudinis, tristitia
 sequens, Alvi constipationes, murmura ventris, ha-
 tus corporis macilentus, Urina pallida, crassa.

LIX. *Turbatam sanguinis crasin* indicant frigus *Turbata sanguinis craseos.*
 corporis, cum subsequenti aestu, inquietudine, Urina
 albe tincta, anorexia, siti, pulsu celeri & frequenti,
 rium prostratione.

LX. *Veneni assumti* indicia sunt anorexia, cardial- *Veneni as- sumti.*
 a, nausea, vomitus, abdominis inflatio, faucium ar-
 dor, alvi fluxus, virium praecipua jactura, magna que de-
 lilitas, somnolentia, deliria, tremores artuum, cada-
 verosus faciei color.

LXI. *Cruditatis acidæ* proditores sunt appetentia *Cruditatis acidæ.*
 melior quam chylicatio, tumor ventriculi & gravans
 dolor post cibum sumtum, phlogoses, murmura &
 gitus ventris à copiosis flatibus, alvus segnior, ru-
 sus acidus, ardor ventriculi non infrequens, proclivi-
 tas ad colicam.

LXII. *Cruditatis nidorosæ* praesentiam arguunt sa- *Cruditatis nidorosæ.*
 vor oris teter, nausea frequens, dysforexia, chyli-
 ficatio depravata, sitis, alvi fluxus creber, ructus ingra-
 vis, putrilaginosi, inclinatio ad choleram.

LXIII. *Signa autem Cruditatis & Coctionis*, quæ ve- *Fontes sig- norum cru- ditatis & coctionis.*
 ati basis sunt & fundamentum felicium praedictio-
 num, desumuntur partim è saliva & sputo; partim
 ex alvi excrementis; partim denique ex Urinis; unde

Uroscopia neutiquam est contemnenda & rejicienda.

Salutis & Mortis.

LXIV. *Salutis & Mortis indicia* peti cum ratione consueverunt partim à *Morbi tolerantia* faciliore vel difficiliore : partim à *Respiratione* liberiore vel graviore : partim à decubitu magis vel minus confusio : partim à *Pulsu* plus aut minus naturali : partim à *Sudore & Transpiratione* : partim à *Facie & Oculis*, si *Habitu corporis* magis aut minus à naturali recedent.

Criseos.

LXV. *Signa critica*, quæ imminentem quandam subitanæ *Morbi* solutionem portendunt, sunt in solitæ aliquæ mutationes & apparentiæ, in partibus actiones vitales & animales, non secus atque excretiones perficientibus observabiles, cum symptomatum ingravescentiâ.

Prognostica Specialia.

LXVI. *Deliria mentis continua*, quæ contingunt circa res necessarias, & quidem cum dyspnœâ, oculorum rubore, sudore largo non ita calente, motibus artuum tremulis, & convulsivis, magnâ vomituum jacturâ, agrypniâ, inquietudine continuâ, magnum portendunt periculum. Quæ autem non continua sunt, neque gravia deliria, cum *Respiratione* liberâ, viribus non collapsis, pulsu æquali, &c. ea adhuc tutiora, minusque ita periculosa sunt.

Ex Memoria.

LXVII. *Memoria* subito ablata; quæque *Apoplexiæ* vel *Epilepsiæ* crebræ succedit oblivio, si non mortis propinquæ ex recidivâ paroxysmorum, infelicitatis tamen residuæ adhuc vitæ pars est non infima.

Somno.

LXVIII. *Somnus* in morbis acutis valdè inquietus, interruptus, turbulentus, multus, cum anxietate, membrorum jectigatione, terrentibus vel ad iram laceffentibus insomniis, Spirituum animalium jacturâ majore quàm restauratione contingens, periculi plenus est. Sic & *Somnus* in principio, vel etiam in statu *Morbi largus, & profundus*, quemque *Ægri* cum perpetuo oris hiatu capiunt, ferè exitiosus audit, magis nam

in quippe Spirituum jacturam indicans. Sed & *Vigiliis.*
ie continuæ, nullâ instante morbi solutione,
 grum cum gravibus aliis symptomatibus magno-
 re fatigantes, malè ex ituri Morbi augurium sunt.

LXIX. Mortem quoque imminere creditur in Fe- *Virium*
 bus acutis, quando summa adest *Virium debilitas,* *lapsu.*
 ando *Visus & Auditus* pereunt, quando *Oculi, Na-*
 & *Labia* invertuntur, & *cadaverosa Vultus dispositio* *Sensibus*
 credit, non emanante frigido pallentis corporis *abolitis.*
 lore.

LXX. *Surditas* tamen in acutis Morbis criticè eve- *Surditate.*
 ens hætenus bona fuit; mala verò deprehensa,
 & citra Morbi solutionem per intervalla contingit.

LXXI. *Sonitus* vel *Tinnitus Aurium* in Puerperis *Tinnitu*
 rricitantibus ominis sunt pessimi. Qui autem *rum.*
 n febricitantes *Cephalalgia, Scotomia, Tinnitu au-*
rum, Tarditate loquelæ, vel manuum quoque Stupore
 xantur, in istis vel Apoplexia, vel Epilepsia, vel
 olivio, vel Sphacelatio quædam metuenda venit.

LXXII. *Dolor* longo tempore in parte quadam *Dolore chro-*
 rans, Abscessus latentis indicium est. *Dolorem* *nico.*
 tem planè non sentire amplius, qui antea vehemens
 ardens admodum fuit, Siderationem partis signi-
 cat; nisi pristina corporis sanitas fuerit restituta. *Æstu stoma-*

LXXIII. In ardentibus Febris periculi res ple- *chi.*
 est, quando *morsus & æstu vehemens* in regione sto-
 machi sentitur.

LXXIV. Si quæ *subita* in Morbis, præcipuè febr- *Subita mu-*
 bus, *mutatio* evenit, etiamsi ad melius vergere *tatione.*
 deatur, periculo non caret.

LXXV. *Lassitudo* citra causam manifestam, gra- *Lassitudine.*
 itas corporis & membrorum, vel Plethoræ effectus
 indicium est, vel præludium Febreos. In acutis
 atem Febris maxima lassitudo periculum mi-
 atur.

*Convulsio-
nibus.*

LXXVI. *Convulsiones* ex Ileo, Hæmorrhagiis, Vulneribus, ut & quæ in Febris acutis eveniunt præprimis cum Dyspnœâ & interruptâ Respiratione junctæ, quæque universales, & crebræ, diuturnæque sunt, plerunque mortem denunciant. Quæ vero citra Febres, quæ Pueris, aut Fœminis extra Puerperium accidunt, terroris aliquando plus, quam periculi habent.

*Horrore,
Tremore.*

LXXVII. *Horror* in acutis frequens, sine calore subsequente, aut cum volatico æstu alternans; *Tremor* itidem, atque *Singultus*, mortis plerunque futuræ prodromi existunt.

Decubitu.

LXXVIII. In Febris perpetim *supinè* jacere nullam decubitûs formam servare, mente sibi non rectè constare, *crura indecorè* erigere, vel *nudare*, aut *vehementer contrahere* præter consuetudinem; vel etiam assiduè jectigare corpus, decubitumque mutare, inter malignitatis signa lethalia reputatur.

*Voce tremu-
lâ aut amif-
sâ.*

LXXIX. Sed & perniciosum est, si Æger in acuta Febri *vocem tremulam & clangosam* adipiscatur, vel si planè *aphonos* evadat, si *animo* linquatur, si pectore obeso existens *anxietate*, atque *respirandi difficultate*, cujus tamen sibi conscius non est, vexetur.

*Respiratione
Lypothymia*

LXXX. Ex Hippocratis porro constat prognosticis, eos, qui crebrò, & vehementer citra causam manifestam *animo* linquuntur, derepentè mori: *Respirationem magnam & tardam* delirium indicare, atque convulsiones portendere: *magnam Expirationem*, & *parvam Inspirationem*, vel contrà, sed & *parvam* atque *obscuram* Respirationem, periculosam experienciâ teste semper existere; *Respirationem* verò liberam in omni Morbo, qui cum Febri acutâ infestat, magnam habere vim ad salutem.

*Sanguine
venæsectione
nis.*

LXXXI. Sanguis per Venæsectionem extractus, si fluidus admodum fuerit, minus fibrosus, neque promptè consistat

consistat; si porrò *cæruleus* vel *lividus* in superficie apparuerit, sero crasso fluido tectus, indicium est Sanguinis ad dissolutionem vergentis, adeoque malus in Febribus. Si autem *tenax valdè*, mucosâ, crassâ, viscosâ & albâ pelle obductus evadat, indicium præbet crassitie & viscositatis acidæ Sanguinis, atque hinc vel præsentis vel imminentis Arthritidis vagæ, Pleuritidis, Peripneumoniæ, aliusve catarrhosi & febrilis Affectûs. Si *floridè rubicundus* extiterit, *bonæ consistentiæ* cum mediocri quantitate serî fluidi, non admodum spissi, supernatantis, indicium est sanæ nactenus nec malè habituræ constitutionis. Si *serum innatans* fuerit *copiosius*, cruoris quantitatem æquans, si non superans, indicabit morbos catarrhicos. Si *nullum* adfuerit *serum*, portendet Sanguinis stagnationes, Cephalalgias, Apoplexias &c. Si *serum copiosum*, *flavum*, aut *lividum* extiterit, corruptum designat Sanguinem, ad putridas, malignas Febres excitandas dispositum. Si extractus sanguis totus *sine ullâ consistentiâ* manserit, *fluidus*, *spissus*, *croceo-rufus*, indicat præsentem, vel imminentem proximè Ictericum flavum aut nigrum, cum vel sine Febri continuâ putridâ erupturum. Si consistentiam laudabilem habuerit, sed in superficie tamen nullum ruborem floridum, paucumque serum innatans; arguit humorum aciditatem, & inclinationem ad Passionem hypochondriacam. Denique *multa* in superficie sanguinis extracti *spuma* apparens, indicat ejus visciditatem, flatulentiam, acorem.

LXXXII. *Dysorexia* in Dysenteriis longis, aliisve morbis chronicis cum Febrî lentâ corporis consumptionem portendit. Extra Febrim *languens appetitus* indicat gastrici liquoris penuriam, aut visciditatem, aut inertiam, & hinc languentes interdum longo tempore vires, chroniciq; alicujus Morbi accessum. Post

intermittentem autem Febrim restans Alimentorum fastidium recidivam morbi prædicit.

Siti. LXXXIII. Si quis *sitim non sentiat*, præsentē ad eam dispositionē; vel *sitiat* cum *sitire* non debet, & *non sitiat* cum *sitire* deberet, signum est corruptæ spirituum dispositionis.

Dejectionibus. LXXXIV. *Dejectiones* crebræ *versicolores*, vel *virides*, *lividæ*, *æruginosæ*, *cruentæ*, *aquoso-biliose*, in Febris acutis, malignis, in Variolis, Morbillis, imò & in morbis Thoracis funestæ observantur.

Extra Febrim. LXXXV. *Diarrhæa* extra Febrim per unum, alterumve diem *durans* Sanitati confert, cæteris paribus, modò intra septimum diem cesset.

Vomitibus. LXXXVI. *Vomitibus* in principio Febreos acutæ non diu durantes periculosi nondum sunt, sed non cessantes, præprimis in augmento morbi evadentes virides, nigræ, lividæ, diversicolores, rubræ, flavæ, aquosæ, fæculentæ, exitiosæ sunt. Sed & *Fæcum evomitio* in Iliacâ passione lethalis est; non secus atque *Vulneratorum vomitiones* perniciosæ observantur.

Sudoribus. LXXXVII. *Sudores nocturni* cum Virium immutatione, continuantes longo tempore, hectici sunt: post cœnam autem largiorem aut in Febris criticè obvenientes cum levamine symptomatum, salutare existunt, copiosi licet. Sed & Sputatoribus iidem conducunt: Apoplexiâ autem forti afflictis, cum respirandi difficultate, Sudor largus toto corpore primùm calidus, postmodum autem frigidus emanans, proximè instantem prælagit mortem.

Mictione. LXXXVIII. *Larga mictio* in Febris acutis, criticè & cum euphoriâ contingens, evadit salutaris; sed sine levamine, aut extra tempus criseos, cum majore virium jacturâ occurrens, discrimen portendit. In intermittētib; quoque Febris Hecticæ præludium est.

LXXXIX.

LXXXIX. *Hæmorrhagia narium critica*, & levamen ^{*Hæmorrhagia.*} afferens, nec modum excedens, in Febri acutâ salutem portendit. Stillicidium verò narium per vices accedens & cessans, minimè criticum, sine mitigatione Symptomatum, plerunque funestum est.

XC. *Mensium fluxus* in Febri acutâ & malignâ, ^{*Fluxu mensium.*} five ordinario, five extraordinario tempore contingerit, pessimi ominis est, nisi manifestum & constans levamen symptomatum afferat, morbiq; vim luculenter frangat.

XCI. *Hæmorrhoidum autem fluxus moderatus*, uti ^{*Hæmorrhoidum fluxu.*} in quovis morbo, ita præprimis in Febribus æstum Sanguinis præternaturalem temperare, & salutem afferre potest.

XCII. Sicubi Homines in Febribus continuis, aut Variolis circa dies criticos ^{*Sputo & signis coctionis.*} spuerere incipiant, & pergant, cum signis quoque coctionis in Urinâ apparentibus, videlicet sedimento aut enæoremate, de propinquâ sanitate certi esse possunt, si nullum in Diætâ errorem interea commiserint. In Morbis autem pectoris Sputum apparens æquale, minimè fœtens, neutiquam sanguineum aut purulentum, quodque nec magno cum dolore, nec cum difficultate notabili ejicitur, hætenus periculo vacat.

XCIII. *Abdominis valida tensio* in acutis Morbis ad ^{*Tensione abdominis.*} alvi laxitatem non remittens, subinde dolorosa, discrimen non leve portendit.

XCIV. *Apostemata critica*, quibus materia morifica omnis è corpore expellitur, & sanguis depuratur, salutaria sunt. *Parotides* autem vel *Bubones* maximè dolentes, lividi aut nigri, ad maturitatem non pervenientes exitiosi habendi.

XCV. *Color flavus, citrinus aut lividus* Cutis, cum ^{*Colore cutis.*} repentinâ carnis consumptione in Morbis acutis certam ferè mortem indicat. Sed & juxta Hippocratis effatum

effatum periculo non vacat, si corporis habitus in magno morbo nihil planè mutetur.

*Lingua &
Oculis.*

XCVI. *Luminis* in acutâ Febri *impatientia*, *Oculorum illacrymatio* aut *perversio*, vel *variata eorum magnitudo*, quâ alter altero minor evadit; *Linguae siccitas*, *durities*, *nigredo*, *scabrities*, aliquando & *audens rubedo*, cum *Faucium inflammatione*, funestum morbi exitum designant.

Faucibus.

XCVII. *Faucium* autem *dolores* sine tumore; vel earundem *exulceratio*, aut tumor *Linguae*, cum deglutendi magnâ difficultate, in *Febribus acutis*, in *Dysenteria* &c. plerumque exitum portendunt.

*Frigore &
calore cor-
poris.*

XCVIII. In acutis *Febribus* si *externæ partes* maximè frigeant, *internæ* verò quasi urantur: si caput pedes & manus frigore molestantur, ventre & lateribus plus minus calentibus, perniciæ indicium est.

*Facie &
digitis.*

XCIX. *Facies* maximè *rubicunda*, ex sanguine in vasis capillaribus velut stagnante; *digitis* & *unguibus* evadentibus lividis cum maximâ corporis gravitate & lassitudine, mortis propinquitatem indicant.

*Facie Hip-
pocratica.*

C. *Facies* tandem *Hippocratica*, ab Hippocrate in *Aphorismis* depicta, instantis certæ mortis signum est: consistit illa in *Colore faciei livido*, *Oculis cavis nihil videntibus*, *Auribus frigidis nihil audientibus*, *Naso frigido & acuto vel collapsa nihil odoraante*, tandem & *fœtore cadaveroso* è corpore exhalante.

Signa critica

Quid Crisis?

CI. *Signa critica* sunt, quæ *Morborum* *crisin* sive solutionem qualemcumque indicant. *Crisis* verò definitur communiter, quòd sit *repentina* vel *paulatina* quædam *Morbi* ad salutem vel mortem, cum insigni perturbatione corporis contingens mutatio; à feliciore vel infeliciore tam solidorum, quàm fluidorum motu & fermentatione orta.

*Sex solutio-
num disse-
rentia.*

CII. *Subjectum* *Criseos* præcipuum sunt *Febres continua* & *acuta*, atque hæ sex ferè modis ad mortem vel

vel salutem terminantur & solvuntur: nimirum quando 1. Ægrum subito aut brevi temporis spatio è vivis abripiunt. 2. Eum repente tam naturæ robore, quàm remediorum adminiculo, benedicente Deo, eleverunt, & pristinæ sanitati remittunt. 3. Subitâ solutione mutantur in melius, 4. Subitâ solutione mutantur sive terminantur in pejus. 5. Paulatinâ solutione Æger ad sanitatem redit. 6. Tandem lentâ solutione mortem Ægro afferunt.

CIII. Hinc *Crisis* non malè dividitur in *perfectam*, *Crisis perfecta.* quâ morbus perfectè solvitur, sive ad sanitatem, unde *salutaris* dicitur; sive ad mortem, unde *lethalis* appellatur; & *imperfectam*, quâ Febris non integrè solvitur, sed paulatim mutatur in *melius*, aut *deterius*. *Imperfecta.*

CIV. *Crisis* sive *solutio morbi* fit multipliciter, & *Modi solutionis.* quidem nunc per *manifestam quandam excretionem*, nunc per *metastasin* sive depositionem humoris morbifici in partem quandam corporis. Prior fit vel per *Hæmorrhagiam* quandam, vel per *Alvi fluxum*, vel per *Urinam*, vel per *Sudorem*, vel per *Salivationem*, vel per *Tussim* & *Exscreationem copiosam*. Posterior contingit plerunque vel per *Exanthemata* cutis, sicut in Variolis, vel per *Tumorem* & *Abscessum* aliquem sive in externa parte glandulosâ, cujusmodi solutio melior; sive in interno quodam Viscere, quæ multoties Hecticam post se trahit.

CV. In Regionibus orientalibus *Dies* observari *Dies critici.* olim *critici* consueverunt, septenario videlicet circuitu definiti, quales erant dies, 7. 14. 21. 28. 34. & 40. Quibus adjunxerunt *Dies*, futuram diebus illis *crisin indicantes*, quaternario circuitu descripti, *Indicantes.* qui erant *quartus*, indicia futuræ die Septimo *criseos* præbens, item *undecimus*, *decimus* *septimus*, & *vigesimus quartus*. Verùm in hisce Regionibus ejusmodi dies tam exactè minimè observantur, cum adhibita

hibita medendi methodus naturam partium corporis ita afficere soleat, ut incertis profectò, aut quibuscumque vis sine discrimine diebus solutio contingere queat.

Signa futura solutionis. CVI. Cum *signa Chylificationis & Sanguificationis* sive *Coctionis*, non melius quàm in Salivâ atque Urinâ, subinde & in Excrementis alvinis appareant, *Crisisq;* adeo *perfecta* morborum & *salutaris* nunquam ante statum contingat, palam est, quò citius talia signa coctionis apparent, eò citius quoque sperandam esse Crisin; ita v. gr. si quarto, quinto, aut sexto morbi die signa illa præsentia sint, nono, decimo aut undecimo, citius vel tardius expectanda erit Solutio. Instare autem Crisin significabunt inquietudo Ægrotantis, anxietas, & insolita quædam phænomena alia in ipsius corpore contingentia; inprimis verò nox vel dies ante crisin ipsi evadet gravis & molesta.

Ejusq; modorum.

CVII. Phænomenorum autem ejusmodi differentia testari quoque poterit de *modo futuræ Criseos*, an per hanc vel illam *excretionem*, per *Abscessum*, aliumve modum accessura sit illa. Quâ in re certè morbi indoles, Ægri temperamentum, ætas, regio victus præcedens, sanguinis motus & turgescencia, aliæque præterea circumstantiæ considerandæ veniunt.

Bonæ Criseos.

CVIII. *Bonam & salutarem Crisin* exinde cognoscimus, quod signa 1. Criseos & coctionis præcesserunt in Urinis & Excretis. 2. Quòd excretio naturæ morbi conveniens accadat. Et 3. quòd absolutâ crisi symptomata remittant, Febris cesset, & Homo meliorem faciei colorem adipiscatur. Quando autem contraria ex Crisi factâ eveniunt omnia, morbus aggravatur, Æger in pejus ruit, vires deteriores redduntur, *mala hæc funestaq;* crisis est dicenda, Denique quando solutione morbi qualicunq; factâ Æger neque melius neque pejus habet, signum est *imperfectæ criseos*, & longitudinis morbi.

Funesta solutionis.

CIX. Quod si in Febri admodum acutâ natura sit robusta, sudori & aliis evacuationibus assueta, si pulsus magnus & fortis, viæ excretionum apertæ, tempus æstivum, atmosphæra calida, solutionem morbi per excretionem quandam futuram esse indicatur. Si autem Morbus est minus acutus, vires debiliores, materia morbifica crassior, Urinæ longo tempore crudæ & tenues, partes externæ imbecillæ, natura humorem morbificum eô depellendi disposita, tempestas & atmosphæra frigida; tum indicium majus est, crisin per Abscessum futuram.

*Signa criseos
per Excre-
tionem.*

*Per Absces-
sum.*

CX. Salutares excretiones æstimantur, quando evacuatur humor peccans, isque coctus, quantitate debita, die critico, justo modo, per loca convenientia, cum symptomatum remissione. Quando autem contraria his apud Ægros accidunt, malæ, periculosæ & aliæ, quando etiam lethales excretionem veniunt reputandæ.

*Excretiones
critica bona.*

Mala.

CXI. Ita quoque illi Abscessus critici boni atque salutares erunt, qui satis extumescunt, figurâ polent acuminatâ, materiam in se habent laudabilem, equaliter suppurantem, in circuitu duri non sunt, qui colore præditi primùm cuti concolore, dein sensim juxta aliqualem duritiem & ardorem rubente, tandem per sui fastigium molle acuminatum denuò albescente durant, citò satis maturescunt, neque evanescent, antequam perfectè suppuraverint. Mali verò, perniciosi, vel certè periculosi Abscessus in tumorem non satis altum fastigiantur, non evadunt hinc acuminati, naturantur inæqualiter ac tardè, duri circum circumstant, colore magis rubro-livido, aut nigricante, ac in ambitu majores & ampliores, quàm par est, apparent, tandem evanescentes, antequam suppuraverint.

*Abscessus
critici boni.*

Mali.

CXII. Per Hæmorrhagiam narium futuram esse Crisin indicant dolor capitis circa frontem, rubor faciei, pruritus & dolor pulsatorius in naribus; pulsus vehementior arteriarum temporalium, oculi flammei

*Signa criseos
per Hæmor-
rhagiam.*

flammei, ac sponte vel invito homine lacrymantes splendores visui obversantes, cum aliquali interdum caligine. Quibus addenda Ægrotantis ætas, consuetudo, natura, anni tempus, præsens tandem Atmosphæræ dispositio.

Per Sudorem CXIII. *Per Sudorem* Crisin imminere præcognoscere possumus, ex Urinæ paucitate, cutis mollitudo, pulsu fluctuante, undoso & molli, transpiratione validâ, inquietudine, pruritu cutaneo.

Per Vomitum. CXIV. *Per Vomitum* eam futuram suspicabimur ex præsentē nausæâ, fastidio assumendorum, ventriculi moribus, cum cephalalgia, vertigine, caligine aliquali, sputo oris frequenti, horrore, aut rigore aliquo corporis frequenti, pulsu duro ac inæquali nonnunquam & dyspnœâ.

Per diarrhœam. CXV. *Alvi fluxum criticum* præ foribus esse indicant strepitus & obscuri dolores ventris colici, cum aliquali inflatione abdominis, lumborum cruciatus, genuum gravitate, Urinarum fluxu parciore.

Per Urinam. CXVI. Quando inclinatur natura ad Crisin per Urinam instituendam, aderit hypochondriorum gravitas, & inflationis sensus circa Vesicam; Urinarum quantitas dein incipit augeri, & Æger mingendo ardorem lenem quendam sentit; alvus evadit segnis; sudor atque transpiratio inhibentur, aliarum denique Crisium signa absunt.

Per Catamenia. CXVII. Quod si in Fœminis lumborum accenditur æstus & dolor gravans, hypochondriorum tensio, instat tempus Mensium, atque symptomata alia hoc ipso tempore evenire consueta comparent, indicium est Crisin per Mensium fluxum erupturam.

Per Hemorrhoides. CXVIII. Tandem *Hæmorrhoidum fluxu* morbum terminaturum esse indicabunt tensio lumborum cum æstu, dolor in ano vel circa anum pungens & ardens; imprimis si Æger huic fluxui simul fuerit assuetus, Alvi tenesmus.

EPITOMES
INSTITUTIONUM
MEDICINÆ
PARS IV.
HYGIEINEN

comprehendens.

§. I.

Primaria Artis medicæ pars est ea, quæ media tra- Primaria
stat, quibus aut firma conservari, aut labefactata parves Me-
stitui valet sanitas: illud Hygieine, hoc Therapeutics dicina.
citur, vel Therapentica.

II. Hygieine quidem respicit legitimum regimen Hygieine.
erum sex nonnaturalium pro statu salubri conser-
ando, & infirmitate præcavendâ, tam in genere
ro quibuscunque hominibus, quàm in specie pro
naquaque determinata ætate, sexu, vitæ genere, &c.
l quod vulgo *Dietæ* nomine venire solet. Adeo-
ue Hygieine quarta potest dici pars Medicinæ de
anitate tuendâ, docens quomodo per usum sex Re-

Q

rum

rum nonnaturalium decentem sanitas præfens conservari queat. Quo in studio ratio est maxima Stomachi atque Intestinorum habenda; ut Appetitus bonus, Chylificatio recta, Excretiones alvinæ semper benè procedant, atque sequentes regulæ quàm optimè perpetim ad animum revocentur.

Regulæ observandæ.

III. 1. *Errores & vitia primæ coctionis non corriguntur in sequentibus coctionibus*, i. e. si quod alimentum in Ventriculo & Intestinis, ceu primis viis non probè attenuatum, secretum, exaltatum, aut subactum fuit, nequaquam in sequentibus coctionibus fiet, non acorem, non visciditatem, non falsedinem, non cruditatem, si quàm habet, deponet. 2. *Omne nimium est naturæ inimicum & noxium*, utpote quod ipsa ferre, quod superare nequit. 3. *Consuetudo est altera natura*, ab illâ hinc temerè non effrecedendum: *Consueta enim longo tempore, etsi deteriora sint, minus tamen molesta esse solent*, quemadmodum benè docuit Hippocrates noster *Sect. 2. Aph. 50.* Consuescere videlicet non vult quid aliud dicere, quàm alterari. 4. *Natura nihil agit temerè*, sed secundùm capacitatem suam, & quasi cum ratione agit, quicquid agendum suscipit. 5. *Natura non facit subitas mutationes*, hæ enim fiunt contra naturam. 6. *Natura ipsa est medicatrix &c. morborum*, ipse verò Medicus audit Naturæ minister, hanc sequens tanquam ducem.

Fundamentum Diætæ.

IV. Fundamentum legitimæ Diætæ pro sanitate conservanda, seu legitimum regimen Rerum 6. non naturalium, subministrat Celsus l. 1. de Remed. cap. 1. inquit, *sanus Homo, qui & benè valet, & suæ spontis est, nullis se obligare legibus debet, ac neque Medico, neque alicui egere, id est nullis strictis diætæ legibus se alliget, sed sua libertate utatur.* Hunc, inquit, oportet varium trahere genus vitæ, modò ruriessè, modò

ò in Urbe, sæpiusq; in agro, navigare, venari, quiescere interdum, sed frequentius se exercere, siquidem & ignavia corpus hebetat, labor firmat; illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam parit. Prodest etiam interdum Balneo, interdum Aquis frigidis uti, modò uni, modò id ipsum negligere: nullum cibi genus fugere, nec populus utatur, interdum in convivio esse, interdum ab eo se retrahere, modò plus justo, modò non amplius sumere: bis de die potius, quàm semel cibum capere, & semper quamplurimum dumodo hunc concoquat. Cum autem ex Hippocratis doctrina Consuetudinis maxima sit vis, & in aliam transmutandi naturam efficacia, huius dictamen in Rerum nonnaturalium usu inprimis est observandum.

V. Sanitatis verò conservandæ medium docet *Medium Sanitatis tuenda.* *Dictator* noster l. 6. de *Morb. popular.* §. 4. dum inquit: *Sanitatis studium est, non satiari cibis, & immoderatum esse ad labores.* Morbos verò præcavendi rationem idem subministrat, dum inquit: *Quiete, & abstinentiâ multi magni morbi curantur.* Hinc enim rectè *Sobrietas* totius *Dietæ* cardo ab *Helmontio* appellatur.

VI. In specie pro *Ætatum* diversitate, & inde *Dietæ ætatum.* dependentibus aliis circumstantiis ad conservandam sanitatem, *Dietæ* est ita ordinanda, ut vigor vitalis per legitimum usum Rerum nonnaturalium conferretur, Morbi verò congrui, seu qui unicuique ætati magis familiares sunt, maturè avertantur.

VII. *Infantum* quidem, qui familiariter affliguntur *Infantum,* Affectus morbosus ut plurimum non nisi ex vitiatæ lactis coagulo, indeque oriundo muco impensè acidioris pontico originem ducunt: id quod excreta inde per se livum viridia, seu porracea & æruginosa, sufficienter declarant; hæc enim ut plurimum acidum spirant, vel alio peregrino caractere insignita sunt.

Remedia
diætetica.

VIII. Hinc præter Remedia *anisata*, lac corrigentia, & terrea alcalina acidum absorbentia, & *Lapilli Cancrorum*, *Corallia*, *Cornu Cervi*, *Sperma casti*, *Antimonium diaphoreticum*, *Specif. stom.* *Poter Ebra* ppt. &c. in primis laudo *Salia volatilia*, *Tenellis* insigniter conducentia, præsertim blandè *aromatizata* seu *oleosa*. Hæc inter excellunt præ cæteris *Liquor CC. succinatus*, *Sal vol C. C.* *Fulig. it.* *Spiritus sal ammoniaci anisatus*, *fœnic.*

Ætatis divisionis.

IX. *Ætas* dividitur in *crescentem*, *consistentem* & *declinantem*: cujus divisionis fundamentum consistit in sanguine, qui in *Infantibus* est instar *Musti*, in *Juvenibus* & *Viris* instar *Vini generosi*, in *Senibus* instar *Vini acescentis*. Aliàs circumscribuntur *ætates* per *septenarios*, in quibus jam mutationes fiunt; ætatem originem hæc sententia trahit inde ab *Ægyptiis* atque *Pythagorâ*, qui multum tribuerunt numero *septenario* & *quinario*: hinc dependet etiam *ratio Crisium* quæ per 7. circumscribuntur dies, ita ut septimo, decimo quarto, & vigesimo primo fiant eadem perfectæ. Similiter hinc nata est *supputatio annorum climactericorum*, per numerum septenarium & quinarium ita ut illi sint habendi primarii, hi secundarii.

Diætâ Viro-
rum.

X. In *ætate consistente*, dum *M. S.* in suo constituta est vigore & spirituaſcentiâ instar *Vini generosi* observandum cautè, ne vel nimias concipiat effervescentias ebullitionesque, periculorum Morborum acutorum autores; vel citò nimis in suo vigore deficiat ad præmaturam senilem debilitatem, in primis per intensiores & crebriores in studiis meditationis.

XI. Ibi ergo caveantur nimis generosa *Alimenta*, nimii *Motus*, primariò *animi*, secundariò *corporis*, & tandem nimia *Venus*. Sed per consuetum, simul tamen moderatum, illorum usum, æquabilis *Sanguinis*

conservetur *motus & fermentatio* : cujus ferocior appetus *fixioribus*, inprimis *nitratis*, refranandus, spirituumque efferus motus *opiat* sistendus. Hic vero in Senio *spirituosus volatilibus & aromaticis* spirituum vigor conservandus, & moderato cautoque *temperatorum* usu sustentandus.

XII. *Seniles affectus* ex remittente sanguinis ferre, & Stomachi deficiente digestionem dependens, per generosius Vinum & moderatum gaudium, cum aromaticorum volatilium temperatorum usu centur.

XIII. Nihilominus arbitramur, eos omnes, qui prosperam semper valetudinem gaudent, atque temperate vivunt, sine considerabili necessitate *medicinis* non debere, utpote à quibus lædi magis quam vari possent. Si verò quis credat, se aliquas in corpore cruditates, morbum fortè producturas, coarctasse, sanguinisque abundantiam habere, quominus ille hætenus poterit blando *purgante* assumpto, *Venæsectione* admissa sese à morbis præservare. Neque hæc meliorem & securiorem purgationem invenimus, quàm quæ *Pilularum Emanuelis*, aut *Frankfurtensium* s. *Angelicarum* assumptione, aut *Infusi abarbar. cum Foliis Sennæ ac Mannâ* ingurgitatione æstari solet.

XIV. Olim quidem *Anglorum Regi scripsit Schola Salerni* rythmico carmine regulas vivendi certissimas, ad Sanitatis tutelam sedulò observandas. Sed cum *universalis* ejusmodi *Dieta* non omnibus promiscuè Hominibus applicari queat, & unusquisque potius singularem, suæque naturæ convenientem vivendi rationem desideret, mille tales forent pro illis præscribendæ regulæ, utpote singulis peculiarem & ab aliis diversam naturam habentibus. Quin crediderim, unumquemque in tali negotio

optimum sibi met ipsi Medicum esse posse, & accuratius novisse, quæ sibi vel prosint, vel noceant, modò probè attendere ad singula in corpore suo, & his vel illis assumtis contingentia, salutaria vel insalutaria phænomena cupiat.

*Morborum
hæreditario-
rum origo.*

XV. Quando igitur *fundamentum sanitatis* Liberiorum à Parentibus in horum generatione ponitur, atque à gravidâ Matre vel roboratur, vel infirmatur, vel convellitur, palàm est, Morbos hæreditarios omnes suam originem nunc à concursu Seminum in mutuo concubitu, nunc à Succo, quo Infans in Utero nutritur; nunc denique à Lacte, quod idem extra Uterum pro suo alimento ex Uberibus matris fugit, trahere. Unde Gravidis atque ac Lactantibus Fœminis conveniens diætâ est observanda.

*Diætâ Præ-
gnantium.*

XVI. Et *Prægnantibus* quidem nocent ea *primùm* omnia, quæ Spiritus animales, vel Sanguinis laticem quoque impetuosè commovent. *Secundò*, quæ in Ventriculo & Intestinis facilè fermentescunt, acescunt & Chylificationem depravant. *Tertiò*, quæ Uterum mediâtè aut immediâtè irritant, convellunt, vel concutiunt. Unde Gravidæ fugere debent omnia fœtida & graveolentia, omnes cibos admodum flatulentos, & maximè fermentantes, valdè acres & aromatizatos multum; Medicamenta purgantia vehementiora, diuretica potentiora, aloëtica & sanguinis naturalem motum vehementer turbantia; largiores Vini, imprimis generosi haustus, Cerevisiæ adhuc recentis potum immodicum, atque intempestivum; motum & agitationem corporis vehementiorem, animi passiones graviore, remedia quoque sternutatoria, & emmenagoga, Clysmata acriora, ponderum graviorum elevationes, brachiorum distensiones validas, pedum divaricationes magnas & crebras, cincturam corporis nimis arctam, ejus

us denique concussiones graves & frequentes, dum quo vel curru vehuntur. Si quæ vel plethorica est, vel sanguine sufficiente & valdè acri salso pollet Fœmina, quæ menstrua semper copiosa habuit, ei convenit instituta semel vel aliquoties tempore in gravidationis Venæsectio, Abortum feliciter præcavere idonea. Institui debet pro re natâ medio generationis tempore, aliquando etiam citius, si indicationes adsint, sed & ultimis quoque mensibus.

XVII. *Puerperæ* tractandæ veniunt circumspectæ, tanquam plus minus graviter vulneratæ: nutriendæ *Puerperarum.* *Victu tenui*, optimis *Jusculis*, etiam *Infuso* *forum* *Theæ & Saniculæ* cum mediâ parte *Aquæ & Lactis amygdalini* parato, per aliquot dies; dein paulatim exhibebuntur *Carnes teneriores*; Potus erit æquidui plus minus spatio *Decoctum C. C. Hordei, Agrimon. Liquirit. & Semin. Coriandr.* Transpirationem habere debent liberalem, ob lacteum succum ab Utero nunc ad Mammas assurgentem, corpus in continuo ferè madore, sed eo temperato & æquali conservare debent; Lochiorum fluxus temperatus animè arcendus, revocandus si ante tempus cessaverit; A frigore qualicunque, ab acidis, acribus, valdè fermentantibus, ab Animi passionibus sibi studiosè cavebunt: atque sic tutæ præstabuntur à Febris inflammatoriis, à Putredine qualicunque, à Gangrænâ & Sphacelo, à vehementibus denique Matricis esse constringentis doloribus.

XVIII. *Infantes* modò in lucem editi in *Balneo Infantum* *recens nato-* *rum.* *equæ dulcis* non nimis calido, cui aliquid *Lactis*, vel *Seri lactis*, vel *Vini* permisceri potest, statim prope toto corpore ad extergendas sordes cutaneas lavabuntur; neque ipsis mox *Lac* vel *Pulmentum* deglutendum ingeretur, sed per unum vel alterum liem ad extergendum nocens facilè *Meconium* præ-

bebitur lambendum *Mel cum Oleo Amygd. dulc. res. expr. vel Butyro recenti non salito*; imò si Meconium prodire cunctabitur, vel *rosaceum Mel* sumetur, vel *Syrupus Rosar. simpl. sol.* miscebitur, atque simul addi poterit *Pulvis* qualiscunque *absorbens*, quemadmodum sunt *Corall. rubr. ppt. Ocul. 69 ppt. C. C. phil. ppt. Ebur phil. ppt. Antim. diaphor.* Præterito uno vel altero die Infans uberibus maternis applicabitur, ad exsugendum etiam primum serosum Lac, Colostrum nomine veniens, & Meconium ulterius expurgandi virtute pollens; sed tum ipsi Puerperæ similis pluribus vicibus Pulvis absorbens cum Infuso Herbarum exhibebitur. Deinceps verò Infans Lacte materno non secus atque Pulmentis minus viscidis nutritur, neque id adeo superflue, ad evitandas Measenterii & Vasorum lacteorum obstructions. Nocent Infantibus omnia acida, viscida, frigida; nocent salsa, mellita, & saccharata copiosa, nocent vigiliæ & terrores, nocet Lac Matris vel Nutriciæ irâ vel terrore afflictæ, aut tristitiæ, odio &c. indulgentis, vel Febri, aliove Morbo Lac corrumpente laborantis. Prodest tandem Infantibus transpiratione cutanea, frictionibus quotidianis, & Balneis hebdomadariis promota.

*Puerorum
& Adolescentum.*

XIX. *Pueris & Adolescentibus*, voracibus præcipue, danda quandoque blanda *emetica* ad eliminandas cruditates acido-austeras, viscidas; danda subinde *anthelmintica*, ad expurgandam, quâ sæpè scatent, saburram verminosam: prohibenda multa *mellita*, & *saccharata*, omniaque Muscarum ovulis & excrementis conspurcata: subtrahenda nimia *fructuum horarum* quantitas; nec concedendi haustus *aquæ gelidæ* corpore æstuante; exercitia verò corporis non excedentia ipsis imperanda; sed & animus eorundem maturè ad benè ratiocinandum, ad studium elegant-

egantium morum & virtutum diligenter sectan-
um, ad elementa *Arithmeticae, Geometriae, Geogra-*
iae, aliarumque Matheseos disciplinarum, omni-
s vitæ professionibus utilium, pro memoriæ & ju-
cii exercitio, addiscenda incitandus, urgendus,
mulandus. Denique ab intemperantiâ, inconti-
nentiâ, scurrilitate, aliisque, sanitatem quocunque
modo offendentibus vitiis, sollicitè sunt abster-
endi.

XX. In *adultâ & virili ætate* quilibet suus ipse *Adulorum*
medicus esse debet, & attendere probè, quid quan- *ac Virorum.*
mque in suâ vitæ conditione prosit vel obfit, quid
valeant vires, quid ferre recusent: mediocritatem
omnibus servabunt, Domini erunt suarum actio-
um, Moderatores suarum passionum, temperantes,
continentes, modesti, hilares atque læti.

XXI. *Senes* tandem sui quoque corporis animi- *Senum.*
ne vires examinabunt, stomachi, & chylicatio-
is felicitatem rationem habebunt. *Cibis* euchylis &
digestis indulgebunt, scorbuticæ Intemperiei ma-
ximè resistentibus, *Vinum* ordinarie bibent mode-
tè, idque optimum, *Aquâ* salubri dilutum: Men-
tis tranquillitati gnaviter studebunt, omnem iræ, me-
tus, tristitiæ, odii, atque terroris occasionem solli-
citè vitabunt: Somno & Vigiliis, Motui & Quieti
corporis moderatam operam dabunt: *Vini Hunga-*
ci, Cretici, Hispanici, Frontiniaci muscatellini, Vul-
turneni, similisve alijs generosi, haustulorum ocores
non erunt; etiam *Succolatam Indorum, Decoctum*
granorum Coffeæ tostorum, Infusum folior. Theæ non
formidabunt; denique Excretiones sui corporis na-
turales, ut debitâ ratione contingant, sollicitè pro-
videbunt.

XXII. Nimirum ita comparatum est cum cor- *Imminutio*
poris nostri fabricâ, ut fibræ illius minimæ cum æta- *naturalis.*

te evadant admodum rigidæ, vascula subtilissima coalescant in fibras humoribus transmittendis inertas, adeoque impervias; ut vasa quoque majora paulatim exiccentur, indurescant, arctentur, contrahantur; ut hinc difficilis mobilitas, siccitas imminutio, sive decretio senilis accedant; tandemque mors ita naturalis subsequatur.

*Qui longæ-
vi evadere
possunt.*

XXIII. Si de *Longævitæ* acquirendâ quæratu-
illi demum sibi talem felicitatem promittere & com-
parare poterunt, qui concepti & geniti sunt à Parenti-
tibus, ita notavit *Cel. Boerhaven*, optimè sanis, ve-
getis, plenæ ætatis, rarâ sed fervidâ satis veneris
post perfectam in somno tranquillo Chylificationem
matutino tempore, & salubri vernâ tempestate
utentibus: qui nati sunt in mense quodam hybern-
no, Decembri, Januario aut Februario, post abso-
lutum in Utero materno integrum novimestre spa-
tium: quorum Mater toto tempore imprægnationis
optimè habuit, suum probè, non immoderatè
corpus exercuit, mentem tranquillam semper, &
gravibus pathematibus omninò vacuum habuit, ne-
ullum simul alium Fœtum gestavit: quorum porro
machina corporea lentum, & maximè æquabile, mo-
lis & virium incrementum, usque ad 25. vel 30. æta-
tis annum impetravit: quorum thorax est latus, am-
plus, abdomen gracile & compressum, humeri
brachia, femora, crura, existunt firma, torosa, car-
nosa, hirsuta, densis, setolisque pilis hirta: quorum
cranio gaudent magno & capaci, maximè ad occi-
put, non à parte faciei apparente, sed fallaci specie;
quibus cutis est firma, dura, caro prolixa, adeps mo-
dicus: quorum sanguis floridus, crassus, citò & sa-
tis validè in molem pulchrè rubicundam, tenacem-
que concrescit; qui respirationem habent magnam,
plenam, lentam, facilem, æqualem, cum minimâ ap-
parente

*Conditiones
varie*

arente mutatione organorum pneumaticorum: quom-
 am pulsus cordis & arteriarum est similiter plenus,
 artis, magnus, æqualis, constans, nec leviori à cau-
 sâ facillè mutabilis: qui alvum habent minimè seg-
 nem, sine incommodo siccam; urinas sufficientes,
 benè coctas, sudorem rarum, somnum bonum,
 qualem, in somniis nullis interruptum, reficientem:
 qui appetitu gaudent lauto, digestionem facili ac feli-
 ci, laborum tolerantia laudabili, mentis denique
 in mutationes qualescunque occurrentes constantia
 admiranda.

XXIV. Taliter itaque dispositi Homines *Longa-*
vitatem, Deo gratiosè indulgente, adipisci poterunt,
 modo conveniens vitæ regimen studiosè observare
 velint. Debent autem hi ante omnia corporis sui
 actiones ita instituire atque dirigere, ut alimentor-
 um naturale desiderium, perfecta digestio, chyli
 optimi distributio, nutritii succi dispensatio, & as-
 similatio, deperditarum particularum restauratio,
 incrementi corporis necessarii adquisitio, excremen-
 torum per emunctoria quævis secretio ac depositio
 continuè, blandè, probè, ac sufficienter procedant.
 Quem in finem moderato corporis labori & exerci-
 cio semper operam dabunt, etiam ad levem quan-
 tam lassitudinem; vitamque omnivariam, juxta
Celsi præcepta suprâ allegata, transigent. Domini
 erunt suæ mentis operationum, & passionum quàm
 maxime; mansuetudinis, æquanimittatis, tranquill-
 itatis studiosi acerrimi, fugientes cane semper pejus
 & angue, quæcunque vel ad iram provocare, vel ter-
 rorem incutere vehementem, vel tristitiam, alios-
 que animi affectus enormes, sanitati nocivos affer-
 re possent; omnia hujus vita momenta, & quæ-
 cunque in eâ accidunt, tanquam Mundi vanitates
 contuebuntur; variabunt crebrò suas occupationes, atq;

*Diaeta ad
 vitam longa-
 vitatem ad-
 quirendam.*

ita

ita tractabunt, ut nullam inde mentis perturbationem
sive metuere, sive expectare debeant. Aëre utentur
omnivario, qui quidem nullam in humoribus vel
spiritibus alterationem nocituram producere valeat
quantum licebit, puro semper, ac temperato, lucido
Cibus vescetur simplicibus, optimi succi, probæ di-
gestionis, omnis generis, tempestivè ac moderata
quantitate, robur corporis sive augmentibus, sive con-
servantibus. *Potus* ad sitim erit Aquæ purissimæ
frigida, vel *Decocti* alicujus v. gr. *Radici Chinae*, *Ca-
ryophyllatae*, *Ligni Sassafr.* *Semin. Anis.* *Coriandr.* &c.
Interdum & *Vini* vel *Cerevisiæ optimæ* haustus mode-
ratus ad alimentorum meliorem digestionem vale-
bit. Balnea aquæ dulcis confortantia subinde usur-
pabuntur, vel *Laconica* quoque. De reliquis consuli
poterit *Dissertatio* Institutionibus his subnexa de
Acquirendæ vitæ Longævitate.

*Alimenta
quid.*

XXV. Quò autem quis tanto melius scire possit,
qualia præcisè *alimenta* ad Sanitatis conservationem
præscribere debeat; in compendio heic recensebi-
mus eorundem qualitates. Describit autem non
malè *Waldschmidius Alimentum*, esse id omne, quod
corpus nostrum nutrit; sive quod motu, poris, &
figuris suis, partium fluidarum ac solidarum poris,
figuris & motui in corpore nostro convenit. *Ali-
mentum* hinc *medicamentosum* illud appellat, quod
præter nutrientes particulas etiam alias in se conti-
net, corpus nostrum alterantes, & à poris atque fi-
guris particularum sanguinis quadantenus ablu-
dentes.

Panis.

XXVI. Inter *Cibos* occurrit ante omnia *Panis*,
qui probè fermentatus ac debite coctus, non nimium
salitus, in sese continet particulas blandè volatiles,
falso-gelatinosas, & spiritu naturæ humani corporis
amicissimo, convenientissimo turgentes, adeoque
reficientes,

ficientes, & optimè nutriendes. Si autem ille viscus aut lentus, non probè coctus extiterit; vel adhuc à forno calens comestus fuerit, tum viscidæ & crassæ particulæ Ventriculum gravabunt, glandulas quoque non secus atque Intestinorum obstruent, flatus & colicam sæpius molestissimam excitare poterunt; præterea sicut id quoque ex Placentis recentibus, aliisve crustis farinaceis calidè assumptis evenire solet, in glutinosas faciliè cruditates abeuntibus. Omnium optimus autem ac saluberrimus *Panis* is esse solet, qui è *farinâ triticeâ* aut *siligineâ* paratur.

XXVII. *Juscula hordeacea* probè cocta alimentum ^{*Juscula varia.*} nunc, sed bonum, ac faciliè in Ventriculo superabile, & in languentibus Ægrotantibus convenientissimum, sub nomine *Ptisane hordeaceæ*, vel *Cremoris Hordei diluoris*, præbent. Sed & *Avenacea Juscula* particulis tenuibus, faciliè penetrantibus constantia, Febricitantibus, Hypochondriacis, Asthmaticis, Tussientibus, Phthisicis, &c. maximè profunt. *Oryza* nonnihil viscidum & lentum nutrimentum, flatusque crebet. *Milium* similiter crassum, fœculentum, ac rærestre alimentum exhibet. *Legumina* verò omnia, *Fabæ*, *Pisæ*, *Phaseoli* &c. siccata in primis, maxime flatulentum, crassum, & viscidum chylum produciunt; hinc non nisi aromatibus, aliisve, lentorem & visciditatem corrigentibus, meliora reddunturimenta.

XXVIII. *Radices esculentæ* diversis pollent nutritis particulis; ita enim *Rapæ* illæ albæ probe coctæ, ^{*Radices esculentæ.*} non malè nutriunt, sed & lympham crassam pectori compactam incidendi, acidum enorme temperandi, Urinam movendi, Dysuriæ, Tussi, Febri quartanæ sedandi vim habent. *Radices Petroselini* non faciliè digeruntur, Urinam verò nonnihil expediunt. *Radices Pastinacæ* & *Napi* copiosum dant nutrimentum, semen

semen augent, Venerem stimulant, ac menses promouent. *Radices Sisari* similiter optimè nutriunt. *Urinam* movent, hinc earum *Roob* inter specifia *Lithontriptica* numeratur. *Raphanus hortensis* si volatili cum multo phlegmate præditus, viscidum primarum viarum mucum resolvit, flatu discutiit. *Urinam* pellit; sed nimiooperè comestus chylicæ actionem turbat, & nauseam movet. *Raphanus sylvestris* s. *rusticanus*, propter sal volatile admodum acre & penetrans, acidam cruditatem corrigit, incidit, resolvit, appetitum recuscitat, coctionem promouet, obstructions Viscerum reserat, hinc menses revocat, Scorbuto, Passioni hypochondriacæ & arthriticæ medetur. *Allium, Porrum, Cepæ, Sinapi* sale itidem volatili acri *Lympham* crassam, viscidam, lentam atque mucosam incidendo, resolvendo emendant, humores fluidiores reddunt. *Urinam* cient, Vermes necant; subinde tamen odore suo gravi molesta sunt, & caput petunt. *Rapunculum esculentus, Cinara* salubre, bonum, laudabile ac dulce alimentum præbet.

Herba anti-scorbutica.

XXIX. *Beccabunga, Nasturtium hortense & aquaticum, Apium Macedonicum, Cardamine, Chelidonium minus, Cochlearia, Cherefolium*, plus in se medicamentosi quàm alimentosi possident; juvant tamen blando sale volatili suo nitroso alimentorum digestionem, humores viscidos attenuant, acidos, austeros, salios corrigunt, obstructions viscerum reserant, *Urinam* cient, menses movent, respirationem facilem reddunt, scorbutum imminuunt, Arthritidem vagam dissipant.

Herba refrigerantes temperata.

XXX. *Cichorium, Endivia, Portulaca, Numularia, Acetosa, Lactuca, Flores Borraginis, Bellid. Buglossæ*, succo suo nitroso phlogoses sanguinis, bilisque æstum temperant, cruditates salinas primarum viarum diluunt, earum

rum acrimoniam obtundunt, placidumque somnum conciliant. *Asparagus, Lupulus, Petroselinum*, tenuant, resolvunt, Urinam pellunt, Asthma mitigant.

XXXI. *Atriplex sativa, Beta, Blitum, Brassica* Herba humecta, cærulea, rubra, cauliflora, Malva, Spinachia, mectantes. rum nutriunt, sed copioso suo, nitrosoque succo idè humectant, salia sanguinis abundantia diluunt, alvum blandè leniunt. *Brassica capitata* non secus que *Rapæ muriâ conditæ*, turbas in primis viis exant, Chylificationem depravant, subinde fluxus tri movent, si copiosius ingerantur; parcè tamen sumptæ condimenti vices agunt, neque hætenus modo pluribus nocuisse observatum est.

XXXII. *Aromata* omnia propter sal volatile balsamicum sive oleosum, in Cibis refrigerantibus correntem virtutem obtinent, confortant fibras ubique, ventriculum, cor & cerebrum roborant, chylificationem, & sanguificationem promovent. Aromata.

XXXIII. *Pyra* atque *Poma* aromatico sapore dotata, præcipuè quæ diu durant incorrupta, succo spirituosa intemperiem scorbuticam, melancholicam & hypochondriaco-acidam corrigunt. Fructus arborei succulenti. *Malicia* parum nutrimenti præbent, alvum lubricum tenent. *Acida* æstum qualemcunque humorum impescunt: quò *Limones, Citra, Aurantia, & Grana* referuntur. *Cortices* tamen *Citri & Aurantiorum* sale volatili oleoso, stomachico & cardiaco potius turgent. *Austri & Acerbi* tales *Fructus* maxime adstringunt, nec nisi probè cocta eduntur. *Cydonia* quoque *Mala* temperatâ suâ aciditate adstringente laxis nimium Viis primis conducunt, vario modo præparata.

XXXIV. *Amygdalæ dulces, Pistacia, Nuces pineæ, Fructus Tularum majores & minores*, nutrimentum copiosum oleosum præbent,

præbent, humorum acrimoniam temperant, seminaque augent. *Amygdalæ amaræ* per urinam pellunt, suaque oleositate crapulam arcere dicuntur. *Nucjuglandes & avellanae*, recentes nutrimentum præbent, attamen nonnihil acre; *Siccatae* imprimis *annosæ* propter oleum suum rancidum, & salinum acre fauces exasperant, raucedinem creant, pectus & capiti nocent. *Castanæ molles* habent particulas crassas, oleosas, multum nutrientes, sed maximè flatulentas. *Cappares* à nonnullis in deliciis habentur pro condimento usurpari possunt, sed acescentes faciliè plus nocent, quàm profunt. *Olivæ* autem bene maturæ pro cibo abstergente mucum primarum viarum cum fructu comeduntur. Earum *Oleum* primæ expressionis emollit, alvi vias subducit & lubricat optimè, sanguinis æstum temperat, humorum acrimoniam obtundit, Urinæ vias quoque expedit, emollit, ac lubricas reddit, dolores varios leniæ asthmaticis ac tussientibus prædest.

*Fructus
aquosi.*

XXXV. *Mala armeniaca, persica, Pruna omni generis, Fraga, Mora, Uvæ crispæ, Ribes, Cerasa dulcia, acida, Baccæ Rubi idæi, Myrtillorum, Mora Ruti sylv. Cucumeres, Melones, Cucurbitæ*, ob succum, qui turgent, salino-acidum, aquosum, si copiosè comedantur, abeunt faciliè in liquamen putridum, Colicæ Cholerae, Diarrhœæ, Anorexiæ, Apepsiæ, Febriumque putridarum matrem.

Fungi.

XXXVI. *Fungi* cujuscunque generis ex sordibus terræ, atque animalium excrementis provenientes, utcunque Magnatum nonnunquam deliciæ existant, noxium tamen magis, quàm utile alimentum præbent, adeoque à Culinis Hominum sanitatem amantium procul arcendi.

*Saccharum
& Mel.*

XXXVII. *Saccharum & Mel* balsamicâ suâ substantiâ & vi Lympham quidem pectoralem, acrior-

rem

rem factam temperant, excreationemque promouunt; sed spiritu tamen acido occulto, quo pollent, humores corporis acres reddunt, viscosos, lentos, ossa facile redentes, & obstructionem Mesenterii, Pancreatis, aliarumque Glandularum pariunt, si quotidie sine moderatione ingerantur.

XXXVIII. Inter *Carnes*, quæ *suilla* audit, recens quidem ob glutinositatem suam, *siccata* verò & *indurata*, ob sal muriaticum, quo turget, Ventriculo est infensa, malè digeri potest, & nutrimentum exhibet viscidum, lentum, minus laudabile. *Caro junior agnina, vervecina, hœdina, bubula, vitulina, cervina, leporina, aprugnina*, alimentum copiosum, chylum atque succum nutritium laudabilem suppeditant. *Viscera* autem animalium, mesenterium, intestina, pedes, tardius atque difficilior in Ventriculo coquantur, sed nutrimentum tamen, probè soluta & digesta, præbent gelatinosum, haud omnino contemnendum. *Capones, Gallinæ, Gallus indicus, Columbæ, Perdices, Alaudæ, Coturnices, Turdi, Anseres & Anates juniores, Pulli gallinacei*, salubrem exhibent, copiosum, & optimè nutrientem succum.

XXXIX. E *Piscium & Aquatilium* classe sese quælibetque salubritate commendant *Carpium, Funduli, Nasones, Trutæ, Percæ, Salmones & Salmunculi, Haleces recentes, Lucius, Mustela fluviatilis*. Alii Pisces qualescunque magis viscosi, exiccati, fumo indurati, vel saliti, dyspepti sunt, & chylum suppeditant malè sanum, viscidum, aut putrilaginosum. *Cancræ fluviatiles* succo suo mucilaginoso-spirituoso acrimoniam salium obtundunt, bonum alimentum præbent. *Cochleæ, Testudines, Ostreæ, Ranæ*, Chylum quidem lentum, viscidum, copiosum, sed volatili tamen sale minimè carentem porrigunt.

Lac.

XL. *Lac vaccinum* optimè nutrit, sed non facilè & copiosè hauriendum, si vinum simul bibatur; aut alimenta acida juxtà comedantur, quoniam tum promptè coagulatur, dissolvitur, acidum & acre redditur, ac ita molesta graviorque symptomata producere valet. *Casæus recens* viscidum crassum, terrestrem præbet succum, atque Chylificationem depravat: *inveteratus* non facile digeritur, & crassum, falsum, viscosum alimentum exhibet. *Butyrum recens* bonum nutrimentum, pingue & oleosum suppeditat. *Ova tremula, sorbilia* vitellinâ sui parte probè nutriunt; *Albumen* autem eorum facilè indurecit, & calculosæ Renum dispositioni ansam præbet; *sرخا & indurata* sale suo acri turbas subinde moventes in digestionem primarum viarum, Arenulas & Calculos Renum gignunt.

Potus aqua
saluberri-
mus.

XLI. Quoad *Potum*, credimus *Aquam*, quicquid dein in contrarium bibuli garriant Oenopotæ, esse omnium optimum, saluberrimum, ac ideo reliquis omnibus maxime præferendum; sed verò *Aqua* debet esse purissima, particulis impuris heterogeneis minimè inquinata, nec Insectorum qualiumcunque ovulis conspurcata; quæ proin molecularum suarum lubricitate & flexibilitate poros corporis qualescunque facilè penetrat, serum sanguinis viscidum & crassum attenuat, resolvit, fluidius reddit, acrimoniam edulcorat, salia exundantia diluit, acidum vitiosum temperat, bilis & sanguinis æstum mitigat, heterogenea salia tandem per Urinæ, Transpirationis, vel Salivæ vias eliminat, nullibi unquam acescens. Eligenda hinc *Aqua* fontana, limpidissima, tenuissima, crySTALLINA, omnis odoris saporisque expers; quæ si nequit ubique haberi, & non nisi *putealis, pluvialis, aut fluvialis, vel mineralis* aliqua, heterogeneis particulis gravida, suppetit, coctione

coctione ea venit, atque cum refrigit, filtratione quoque mundanda, purificanda. Huic si quis suum paulatim stomachum assuefacere possit aut velit, experietur tandem & appetitum & digestionem meliorem assumtorum, nec facile in morbum delabatur ullum, modò reliqua diætæ consentanea simul fuerit.

THEODORUS ZUINGERUS, *Medic. Doct. & in Univers. Basiliensi Prof.* per viginti nunc annos *Radicem Chinæ & Lignum Sassafras*, in Aquâ fontanâ decoqui curavit, hocque decocto pro potu ordinario usus est manifesto cum sanitatis constantis fœnore. Quin & alii hujus exemplum licet ægrè secuti melioris longè valetudinis usum feliciter adepti sunt.

XLII. *Vinum* nihilominus atque *Cerevisiam* qui pro potu ordinario atque extraordinario seligunt, videant ut saluberrimos, ut optimos tales liquores sibi comparent, & Vinum quidem, semper Aquâ optimâ dilutum, modicè bibant, neque Cerevisiam adeo avidè ingurgitent. *Vinum* optimum id est, quod è perfectè maturis, illisque præstantioribus Uvis est expressum, quod probè defœcatum, tenue, pellucidum, diureticum. Sic & *Cerevisia* saluberrima censetur illa, quæ tenuis, clara, Lupulo modicè condita, & probè cocta fuerit. Uterque nihilominus hic potus haud difficulter in primis viis in acetum convertitur, Valetudini secundæ apprimè nocivum; quod ex Aquæ potu metui non debet, in quo nullæ particulæ salino-acidæ existunt & reperiuntur.

*Viny Secuti
ad Sanitatem.
et v. d. (Viny)
et v. d. (Viny)*

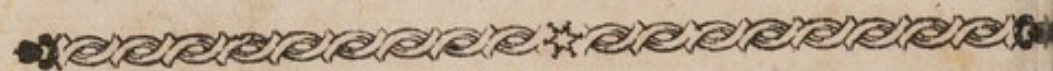

EPITOMES INSTITUTIONUM MEDICARUM

PARS V.

THERAPEUTICAM

comprehendens.

§. I.

*Methodus
medendi.*

ET ita quidem sanitatem conservandi, ac Morbos præcavendi rationem docuit *Hygieine*; nunc sequitur *Therapeutica*, *Therapia*, vel *Therapeusis*, quæ Medicum instruit, quâ ratione Hominem Ægrotantem pristinæ sanitati restituere, atque sic vitam ipsius conservare, causas morbificas destruere, Morbos profligare, eorumque effectus sive Symptomata abigere debeat. Notitia hæc sanandi vel curandi vulgo *medendi Methodus* vocari solet, & revera in *judicio Medici practico* consistit, fundato in *judicio ejus theoretico*.

*Judicium
facit Medi-
cum.*

II. Quod *Judicium rationale*, memoriæ contradi-
stinctum in œconomia particulari animalis proximè
& in universæ naturæ notitiâ generali remote funda-
tum, revera *sagacem* & *prudentem* constituere solet
Medicum, Artemque ejus conjecturalem, non su-
per-

perficalem aut temerariam, sed fundamentalem & accuratam constituit.

III. Unde propter casuum in praxi varietatem, & circumstantiarum inexplicabiles quandoque nodos, Morborumque novorum subinde, ex accrescente Hominum luxuriâ, & contagiorum vario connexu, proventum, *judiciosus* magis, quàm *memoriâ præditus* consulendus est Medicus; quatenus *hic non nisi visa aut audita*, ille *planè nova mentis acie penetrare valet*.

IV. Est quidem *Natura*, morborum medicatrix, *minister* Medicus, qui non agere potest aut debet, nisi quatenus nexus & ordo caularum, corporis œconomiam constituentium & conservantium, permittit, fundatus imprimis in vitali illâ sanguinis fermentatione, præsupponente debitam in Stomacho & primis viis fermentativam digestionem. Quanquam etiam Adepti, majoribus forsan medendi arcanis instructus, jacentem subinde naturam erigere, & tanquam patroni ac rectores gubernare valeant.

V. Quo ipso in negotio Medicus & *citò & tutò & judicè* naturæ succurrere debet, i.e. citra moram, citra *recidivæ* aut majoris periculi metum, ac cum minimâ, quantum fieri potest, molestiâ, quod faciet imitando legitimam functionum omnium rationem naturalem, temperatis imprimis remediis insistendo.

VI. Præcognoscat ergo, quantum fieri potest, Morbum sensuum beneficio, in specie visu obser- vando ægrum, & *auditu* percipiendo ejus responsa ad quæ sita, secundum Hippocratem instituenda; quæ *patiatur*, & *ex quâ causa*, & *quot jam diebus*, & *an venter secedat*, & *quo victu utatur*?

VII. Hinc præcognito Morbo invenit & legitimè applicat remedia Medicus, h. e. non solum, quid ipsi agendum sit pro curâ, sed etiam legitimum administrandi modum, in circumstantiis externis fun-

datum: Hoc simul subinde observando; *interdum optimam esse medicinam, nullâ uti medicinâ.*

Media inventionis.

VIII. *Media, quibus invenit remedia, sunt tria: nempe (1) Ratio, in œconomiâ animali & historiâ naturali fundata. (2) Experientia, in pluribus æqualibus, vel sibi similibus exemplis observata. (3) Analogismus ex similitudine Affectus ignoti cum alio cognito hauriendus.*

Experientia

IX. Ex his *Experientia primatum* obtinet, illustrata imprimis per *Rationem*: nam omnis *Ratio* in rebus naturalibus Sensuum necessario præsupponit observationem, adeoque *Experientiam*. Hinc omnis specificorum Remediorum efficacia, quæ *Hellmontio* dicuntur appropriata, *casu* utplurimum observata, per *experientiam* confirmata, & hinc per *rationis* scrutinium illustrata fuit.

Experimenta.

X. Equidem *Experimenta specifica* in omnibus Subjectis eundem effectum semper habere nullo modo possunt; quin interdum & ipsa sunt frustranea, idque propter *Idiosyncrasiam* uniuscujusque Individui specialem, nunc *seminalem*, nunc *adventitiam*; propter quam necessario habitudo seu respectus, quem habet remedium, tanquam *agens*, ad corpus ægrum tanquam *patiens*, variat. Hinc v. g. *Jalappa* ad ʒj vel ʒß. quamplurimos copiosè, hunc vel illum interdum planè non purgat; exinde tamen hujusmodi experimenta specifica statim tanquam nulla rejicere, planè insulsum esset. Nam in rebus contingentibus talibus ea, quæ utplurimum ita fiunt, *necessarii effectus locum obtinent.*

Contraria contrariis curanda.

XI. *Contraria contrariis curari* vulgo asserunt, & rectè quidem, quicquid etiam contrà disputet *Hellmontius* Tr. *Natura contrar. nescia*, & in specie §. 16. Tr. *Ignota act. regim.* Saltem heic est *logomachia*, non enim intelliguntur *formaliter contraria*, qualia solum

solùm sunt in Animalium genere per Affectuum exorbitantias sibi invicem hostiliter repugnantia: sed intelliguntur *effectivè talia*, h. e. quæ simul in uno subjecto consistere nequeunt, dum unum alterum tollit, aut ejus activitatem saltem impedit, quale *contrarium* est v. g. inter *acidum* & *alkali*, se mutuo destruentia & corrigentia.

XII. Dum ratione rectâ invenitur remedium, *Indicatio*. *Indicatio* dicitur, in quâ ex *indicante* colligitur *indicatum*, propter naturalem ad se invicem connexum. *Indicans* est ipsa natura, morborum medicatrix, quæ & sui conservationem naturalem per similia sibi in *indicatione vitali* seu *conservatoriâ* innuit, & præternaturalium ablationem per horum destructiva seu contraria in *indicatione ablatoriâ* postulat, sive causam, sive morbum, sive symptoma simul ob vitæ periculum cupiat ablatum.

XIII. Remedia talia triplici ex fonte haurit Medicus, nempe *pharmaceutico*, *chirurgico*, & *dietetico*. *Pharmaceuticus fons* tribus quasi rivis in tria Regna, *animale*, *vegetabile*, & *minerale*, distribuitur. *Fontes remedium.*

XIV. Usurpantur autem vel *internè*, sive solùm in *Internorum* primis viis suas operationes exerant, v. gr. *Vomitoria*, *Martialia*, *fixa terrea*, &c. sive ulterius dissoluta ad vias urinarias, aut per integram massam sanguineam distribuuntur, v. g. *Terebinthina*, *Salia volatilia* &c. Vel *externè*; dum eorum particula proximè sese *Externorum* insinuando, tam *immediatè* partem subjectam alterando, quàm *mediatè* sanguinem etiam simul afficiendo, operationes suas peragunt; qualia sunt illita *Olea distillata*, *Inunctiones mercuriales*, *lotiones cum Spiritibus* &c.

XV. *Contactu corporali* ad partes corporis, & *Remediorum operatio.* *materiali sui cum succis ejus miscelâ*, ut plurimum operari videntur *medicamenta*, in specie ea, quæ poten-

tias morbosas Hippocraticas corrigere, & alterare debent; hæc enim per texturam suæ substantiæ materialiam, in specie *salinam*, tale quid præstant.

*Archæus
morborum
origo.*

XVI. *Helmontius* quidem ab *ideis peregrinis in Archæo pictis morbos* imprimis oriri vult, unde hisce etiam idealiter operantia opponit remedia, asserendos revera medicamentorum efficacium operationem consistere in quadam *vi irradiativa Archæi citra ullum contactum vel miscelam corporalem*, ut exinde deleta *ideâ morbosâ Archæus novam ideam rerum agendarum sibi fingat*, pro sanitate denuò consequendâ; pro quo scopo imprimis *sulphura Metallorum fixa*, in specie *sulphur Veneris* seu *Cupri* ex ejus *Vitriolo* commendari solent: vid. *Tract. In Herb. Verb. & Lapid.*

Sine ratione

XVII. Sed cum jam dicta remedia partim *immediate*, *Spiritus animales* afficiendo, partim *mediate* & per accidens *succos* in primis viis alterando effectus suos edant, nec *Vitrum Antimonii* & *Mercurius vivus* ab alteratione immunes sint, quin acor Vini vel Aceti à *Vitro* vel *Regulo Antimonii* subtilissimaamenta abradat, & horum poris se insinuando eorum defectum suppleat, omnino hæc pro materiali succo concursu, corrigendo fixiores radices morborum chronicorum, operabuntur, ac eapropter ad virtutem irradiativam, nondum satis cognitam, fictitium nescio cujus *Archæi* confugere supervacaneum est.

Remedia alterantur in corpore.

XVIII. Certum enim est, pati omnia *Medicamenta* aliquam plus minus alterationem in Stomacho, ratione Fermenti digestivi; & in primis viis, ratione confluentis Bilis & Succo pancreatici: unde etiam plus minus infringuntur, adeo ut exinde diversa subinde ejusdem Remedii in eodem etiam Subjecto sit operatio: tanto magis in distinctis subjectis, prout istorum succorum in primis viis major minorve est alterandi potentia. Hinc enim, v.

g. su-

supradicta *Jalappa* hunc fortiter purgat, illum ferè nihil; hunc *Colocynthis* purgando maximè torquet, & *Gangranam* ferè excitat, illum parum admodum efficit: unde & *purgantia* vel *narcotica* venis Canum pertis infusa, promptè & efficaciter operantur, quæ os per Os data ob sui alterationem, à fermento exceptam, nullum vel exiguum edebant effectum.

XIX. Non tamen omnem medicam virtutem semper exuunt Remedia, sed de crassi concreti sub digestionem aliquid, plus minus tamen, retinentes adhuc operantur, unde non tantum *Alimenta* quædam sunt medicamentosa, ut *Armoracia*, *Nasturtium*, *Sinapi*, &c. sed etiam *Lac Nutricis* ex assumpto purgante vim purgantem retinet, *Absinthii* usus Febris intermittentibus conducit, & *Terebinthina* abstergendo atque confortando vias renales Urinam violaceo odore fragantem reddit.

XX. Eo ex autem, quòd Remedia misceantur cum succis in primis viis, & Stomacho, ac ita non leviter subinde alterentur, certum videtur, quædam *medicamenta* in illis locis demum ex dicta *miscela* & *alteratione*, novam aliquam vim medicamentosam acquirere, quam formaliter antea non habebant.

Remedia in corpore talia fiunt.

XXI. Sicut enim in *Operibus chymicis* ex combinatione quorundam corporum, nova subinde fiunt producta, & concreta aliqua, v.g. *Terra sigillata*, *Creta*, &c. combinatione *Spir. Nitri* aut *Sulphuris*, texturam indeque attributa omnia *aluminosa* potenter *adstrictoria* acquirunt; ita talia assumpta, combinatione *Succorum* fortiter *acidorum* in Stomacho vel Intestinis, vim *adstrictoriam* longè potentiorē, quàm in se antea habebant, necessariò adipiscuntur. Sic *Salia alcalina*, aut contra assumpta *acida*, subinde alterari, & alteratam aliam acquirere, quam ex se non habebant, ex dictis evidentissimum est.

Probat.

Remedia

XXII. *Medicamenta* autem rariùs sub *formâ* nativâ adhibentur, sed ut plurimum *arte* prius præparata: (1) Ut facilius vel assumi, vel aliàs corpori melius adaptari queant; (2) Ut vis eorum specifica & medicamentosa, vel nimis occupata, vel aliorum nativâ concretione obruta, foras eliciatur melius: (3) Ut si adsit aliquid virulentia & heterogenea aut nociva potentia, illud vel omnino castretur, vel corrigatur.

Novas vires
impetrant.

XXIII. Sed sub his *præparationibus*, in specie quæ à *Chymicis* fiunt, observandum, quod subinde vires nativæ destruantur, aliæque ipsis concilientur idque vel per *syncrisin*, vel per *diacrisin*, vel per *metastasin* particularum minutissimarum: ad quas & fixorum *volatilisatio*, & volatilium *fixatio* referenda.

XXIV. Notum enim est, quod pro varia præparatione *Antimonium* sit vel *vomitorium* vel *catharticum*, vel *confortans sudoriferum*, vel *sanguinis depurativum*; quod *Arsenicum* venenosum per *Nitrum* cicuretur pro desperatis *Ulceribus*, inprimis etiam *cancrosis*; quod *Asarum* solâ coctione in Aquâ amittat vim *vomitariam*, evadatque *diureticum*, & morborum chronicorum tardarumque *Februm* remedium.

Pulvis
pyrius.

XXV. Et sicut ex coalitu *Nitri*, *Sulphuris* & *Carbonum* fit *fulminans Pulvis pyrius*, non secus ac omnia metalla hac ratione fiunt fulminantia; (quæ vis oritur ex sola dictorum compositione, cum neutrum simplicium ingredientium vim talem prius possideat;) ita etiam per plurium compositionem subinde vis nova medica emergit, quæ antea non erat: sic enim *Mercurius vivus* innocuus pro usu medico, additione *Salis* communis & *Vitrioli* in præparatione *Mercurii* sublimati fit *Venenum acre corrosivum*, quod sociatum novo *Mercurio vivo*, denuoque sublimatum aliquoties, *Mercurium dulcem*, optimum purgans Vene-

nenorum, Scabiosorum, Epilepticorum, exhi-
&c.

XXVI. *Hinc melius & tutius est uti simplicibus,* *Simplicia*
am compositis, in quibus facultates multiformes, *tuta.*
a cognita quàm incognita, confusa citra aut mu-
m destructionem, aut novæ virtutis productionem,
Stomachi primarumque viarum turbationem,
ul consistere nequent.

XXVII. Quòd ergo in specie attinet remotionem *Plethora*
farum morbosarum, *curatio.* *Plethoram veram* tollimus,
confertim, tam per *vasorum*, sive sint venæ sive
erix, *apertionem & sanguinis missionem*, quàm per
curbitularum cum scarificationibus applicationem,
per *Hirundines* applicatas; vel pedetentim per
diam, labores, exercitia, sudores repetitos & Fon-
cellas.

XXVIII. *Fontanella* enim nil aliud est, quàm Ul- *Fontanella.*
sculum artificiale, quod sub formâ transmutati
ris vel saniei continuo plorat alimentum partis
proximum, ex massa sanguineâ eo derivatum, adeo-
e simul & sanguinem & quoscunque vitiosos suc-
s, eidem fortè permistos, unâ evacuat, ne coacer-
ti aliis in locis dent turbas. Ita ut *Fonticulus* tan-
m sit remedium palliativum, quod à *posteriori*, eva-
ando productum morbosum, ne nimis noceat,
a *à priori removendo causam radicalem*, opem fert.

XXIX. *Plethora apparens* non per effrenes cruoris *Venæsectio-*
calis depletiones in *Venæsectionibus*, sed potius per *nis usus.*
petitum *præcipitantium*, simulque blandè *diaphore-*
orum, usum est corrigenda, ut ita cesset Sanguis
s ferocius ebullientis impetus.

XXX. *Per se* ergo soli sanguinis evacuationis *Per se.*
opo satisfacit *Venæsectio*, nullo modo refrigerans,
si ad Veterum imitationem ad animi usque Deli-
rium evacuare velimus: *Per accidens* tamen inter-
dum

dum etiam aliis subinde usibus conducit, v. g. *Utinae suppressioni, Partui difficili, Casui ab alto, &c.* quatenus, imminuto sanguinis quanto, liberior ejus per vasa fit circuitus seu ventilatio, adeoque impedimenta, ex ejus aliquali stagnatione oriunda, removentur.

Promovet
circulationem.

XXXI. Et hac solâ etiam ratione, nempe quod imminuto sanguinis quanto promoveatur liberior ejus circulatio, & impediatur ejus in quadam parte stagnatio, juvant Sanguinis detractiones, quæ communiter pro scopo *revulsionis, aversionis & derivationis* instituuntur: nam Veterum de hisce hypotheses, stante Sanguinis circulari motu, consistere nequeunt.

Interceptiones & repulsiones impossibiles.

XXXII. *Interceptiones* denique & *Repulsiones* Sanguinis, aliorumque humorum, planè sunt impossibiles, ob inviolabilem circulationis legem, aut admodum nocivæ, ob impeditum Sanguinis motum. Nam si per *arterias* intercipere velimus Sanguinis motum, pars gangrenata morietur; si per *venas* conemur repellere, & ut solent adstringentia aut refrigerantia, aut acida usurpemus, magis coagulabimus Sanguinem, eumque hinc inobiliorem redditum naturali motu restituere debebimus.

Resolvit
grumos.

XXXIII. Sed potius *resolvendo* Sanguinis *grumescentiam*, aliosque humores impactos, per blanda sudorifera, sanguinem dissolventia & motui aptiorem reddentia, qualia sunt v. g. *Salia volatilia, Spir. Salis armoniaci*, item *Antimonium diaphoreticum, Bezoaræ miner. Corallia, Ebur ppt. Lapilli Cancrorum* aliaque cum *Aceto* assumpta, sicque removendo quæcunque impedimenta externa, curabimus haud difficulter illud omne, quod per *interceptiones* ac *repulsiones* frustra sapè etiam cum periculo tentamus.

Correctio per

XXXIV. Quod si non tam quantitate peccet Sanguis

nis, quàm ex *vitiata crasi* seu *qualitate* vitiosus existit, adeoque tam ipse, quàm cæteri inde derivati, corporis œconomiam sustentantes, Succo cacochymici, corrigi debent vel per *alterantia* vel per *evacu-
antia*.

XXXV. *Alterantia* sunt, quæ partes Sanguinis vitiosas corrigunt, & temperant, deficientes restituunt, abundantes, aliarum additione, ad debitam proportionem reducunt, & ita Sanguinis æquabilem fermentationem, omnemque Succorum debitam ad se invicem proportionem reparant. *Alterantia.*

XXXVI. Unde si *vitiosum* aliquod *acidum*, v. g. *Aborbentia* illud peccat in *Scorbuto*, vel *Malo hypochondriaco*, illud corrigitur nunc *absorbendo* per *Martialia*, nunc *corrigendo* & *invertendo* per *alkali volatile Cochleariæ, Nasturtii, Armoraciæ*, similiumque diligenter purpatorum; nunc *temperando* denique per usum *Temperantia.* *actis*, acrimoniam omnem, in specie *falsam*, diluens atque *edulcorantis*.

XXXVII. *Primum* ergo inter *alterantia* obtinent *acida & alcalina*, nunc *acriora*, nunc *oleosis temperata*. *Acida & alcalia.* Sicut autem non *acidum* aut *urinosum* peccat simpliciter in morbis, sed ex principiorum minorum coalitu *specificus* cuique adjunctus est *sapor*, ita etiam non solum ad contraria simpliciter, sed & ad *specifica & appropriata*, singulariter *speciæ causæ* peccantis vitio *opposita*, simul respiciendam est.

XXXVIII. *Aborbentia, præcipitantia* vulgò dicta, *Præcipitantia.* genere fermentantes aut vitiosè effervescentes humores sui miscelâ compescunt, & ut plurimum *acidam* destruendo, motum omnem fermentativum comprimunt: atque ita simul ipsarum vitiosarum heterogenearum partium exclusionem, imò earundem à reliquis separationem, facumque ad fundum *secessio-*

secessionem valdè promovent; ut hæ sero involu-
vel per urinam, tunc coctam dictam, vel per suc-
rem, &c. eliminari queant.

Febrifuga.

XXXIX. Sic namque *febrifuga*, in specie fit
tam *terrea*, quàm *salia lixivialia*, præcipitando febri
paroxysmos tollere dicuntur.

Evacuantia

XL. *Evacuantia* denique sunt, quæ id, quod p.
in Sanguine & reliquis Corporis partibus reperitur
& inalterabile, adeoque œconomix animali vel
quanto vel in quali inimicum est, per convenientia
loca & cribra eliminant.

Purgatio.

XLI. *Evacuationes* hæ seu *purgationes*, uti sunt
per varia loca, aliàs à naturâ per motus suos criticos
demonstrata, ita nunc totius massæ sanguineæ uni-
versalis, adeoque totius quoque corporis, nunc cer-
tæ cujusdam partis singulari purificationi prospiciunt.

*Universalis
particularis*

XLII. *Universalis* purgatio fit per *Vomitum*, *Sec-*
sum, *Sudorem*, *Urinam* ac *Salivationem*: *Particularis*
instituitur per *Clysmata*, *Apoplegmatisms*, *Errhina*
Sternutatoria.

Vomitus.

XLIII. *Vomitus* fit, docente hoc in Cane vivo
dissecto Rudbeckio *Obs. Anatom.* 20. In *Mee-*
aur. Hemsterhus. p. 332. quando primò Pylorus
contrahit, inde mox systole totius Ventriculi ab o-
rificio inferiori ad superius, ac tandem Oesophagum
ipsius, materiam effudentis sequitur. Ita ut omnis
Vomitio contingat per spasmum, seu motum convul-
sivum Stomachi, oriundum ex læsione seu irritatio-
ne pylori, tanquam in Stomacho rectoris, factâ à Me-
dicamento assumpto. Cum hoc Stomachi con-
vulsivo motu in vehementiori conatu simul con-
vellitur Pyloro continuum Jejunum, adeoque suc-
contentos liquores sursum regurgitare facit: con-
velluntur simul Thoracem stringentes Musculi, et
connexione nervorum stomachalium cum interco-
stalibus

libus. Unde omnia tam Stomacho, quàm Intestino duodeno & jejuno, vicinisque locis, etiam perenni pertinacius inhærentia, per vehementem istam contractionem, quasi per vim expelluntur. Proinde chronicis in Morbis, imprimis ex Stomachi vitio pendens, hinc & Pectoris, tandemque malignis Affectionibus, è contagio contractis, sed tantum in principio, succurrit Vomitus.

XLIV. *Vomitória* omnium optima ac tutissima *Vomitória.* suggerit *Antimonium*, in formâ tam liquidâ quàm sic præscribendum. In liquidâ quidem vel sub forma Sappæ, paratæ ex Infusione Vitri Antimonii pulvisati in s. q. Musti recentis, vel Succu Cydoniorum; & filtratione & ad consistentiam Roob liquidioris institutione, dosi gr. x. xv. &c. vel sub forma Syrupi & sui emetici, e. g. ℞. Croci metall. l. Mercurii vitæ, Vitri Antimonii q. v. (gr. jv. v. ad xij.) infund. in aqua Rhenano, stent in loco tepido per noctem, mane bibè Liquor filtretur. Dosis ℥j. ad ℥iſs. aut ℥ij. in pulvisissimis. In forma sicca, ℞. Tartari emet. Myns. ℥j. iij. ad iv. Salis Abs. gr. vj. Sacch. albiss. q. pl. Misce, tur pro dosi matutinâ cum regimine diætæ capiendâ.

Præter Antimonialia tamen etiam alia blandiora continentur emetica, v. gr. Radix Ipecacuanhæ, Aquæ Acaciar. cocta, & alia. Vide Materiam Medicæ seu Syllabum Medicament. Zuingeri.

XLV. Quod si artis ope varia recrementosa per se rejiciantur, *purgationis* nomine in specie veniunt solent, nam & natura sua sponte Diarrhœas, nunc in statu sano ex mutato victu vel aëre, præservatorias, nunc in statu morboſo criticas aut symptomaticas incurrere consuevit, non absque felici eventu: imitetur hoc eam Medicus. Cæterum cum purgationibus, specie vehementioribus, omnia ferè in corpore commo- bari soleant, adeoque periculosa subinde sequantur

tur symptomata, ob id exactè consideret Medicus *legitimam* purgandi *rationem*, tam in *acutis*, quàm in *chronicis* Morbis. In morbis *acutis* purgandi methodum optimam præscribit Hippocr. S. 1. Aph. 21. 22. 23. 24. & 25. in quibus *cocta medicanda esse docet, non cruda, nisi materia turgeat. Quæ medicationis vis non præcisè ad purgationem restringenda est, sed etiam in genere omnem notabilem per secessum aut urinam aut sudores, evacuationem innuit, in quibus omnibus cum salutari Ægri successu instituendis necessario coctio prius expectanda est; alias enim aut nihil evacuatur, ut totum corpus perturbetur, aut cito euphoriam ægri, potius cum nocumento, purgatio accidit.*

Similitudo
à Musto.

XLVI. Scilicet sicut *novella Cerevisia* aut *Mustum turbidum*, & heterogeneis sæculentis particulis respectu Vini permixtum, per quæcunque coletur instrumenta, eodem modo integrum transit absque sæculentiarum remanentiâ aut sequestratione; (quod tamen fermentando depuratum ab excrementitiis rum aut heterogenearum sæcum separatione, & quæ præcipitatione, clarum transit per colatoria, & sæculentias omnes post se relinquit ac seponit:) ita quamdiu fæces recrementosæ massæ sanguineæ per fermentationis motum separatae, aut alio modo præcipitatae non fuerint, tamdiu nihil vitiosi separatim excerni, aut per quæcunque cribra sejungi potest, cum invicem & homogenea & heterogenea permixta sint.

Non in omni
morbo pur-
gandum.

XLVII. Non igitur in omni Morbo purgandum esse dicit Hippocrates, sed per rerum nonnaturalium usum respiciendum, ut in statu isto proportionate conserventur. Dum verò ab iis secretis & per existentibus nos lædi affirmat, h. e. ab iis intemperatis, & unum alterum præponderantibus, quid aliud faciendum monstrat, quàm ut potentiam istam excedentem

lentem corrigamus & imminuamus, vel si quæ
 ficit, additione similis augeamus, eamque denuo
 armonicam & proportionatam reddamus, h. e. mor-
 fas eas naturas ac potentiam non abusivè phle-
 tomandas aut nocivè purgandas, sed contempe-
 ridas & concoquendas; adeoque per sapes vel
 tentias specificè oppositas corrigendas esse. Conf.
scursus Beccheri in Phys. Subterr. L. 1. §. 5. cap. 1.
 p. 366.

XLVIII. Est scilicet humorum evacuandorum *Creditatis*
editas, i. e. particularum heterogenearum sangui- *effectus.*
 ; talis status, quo Sanguini intimè permistæ, im-
 rfectè tamen unitæ, naturalem ejus fermentatio-
 m turbant, & in effervescentias febriles humores
 ncitant; id quod inprimis fit ab acido vitioso,
 imè talia concentrante, & simul heterogenea in-
 cem fociante.

XLIX. *Coctio* contrà est acidi hujus per alcali sa- *Coctio.*
 ratio, & particularum heterogenearum separatio,
 que à reliquis particulis per fermentativum motum
 precipitatio, ut ita recrementa & hererogenea Salia,
 u effœta, instar cujusdam capitis mortui à fero
 nquam alimenti pariter ac excrementi communi
 hiculo, imbibita, per certa Viscerum cribra &
 iasi filtra secerni, & hinc per naturæ consuetas vias
 vacuari possint.

L. Propterea etiam *criticæ* morborum *Judicationes*, *Critica sive*
 ve per *evacuationem*, sive per *metastasin* fiant, non *lutiones.*
 si in Statu morbi, coctâ jam, separatâ & præcipi-
 tâ omni excrementorum turbâ per certa loca, ceu
 appropriata cribra & filtra, accidunt, nunquam in
 principio. Unde non nisi simili in statu ad ejus
 rudentem imitationem, quascunque instituere de-
 emus eradicativas, quas vocant, evacuationes.

LI. Exinde enim & *Urinarum judicium* desumen- *Judicium*
 dum, *Urinarum.*

dum, quæ in acutorum principio, non secus ac frequenter in Chronicis, sunt claræ & pellucidæ, tenuius plus minus tinctæ; in præcedente autem Morbi incremento sunt turbidæ, crassæ, & in Statu omninò copiosæ sedimentis, ceu sæcibus, fundum matulæ petentibus saturatæ; unde illæ priores crudæ, hæ posteriores coctæ dicuntur. Hinc sicut Pulsus manifestat statum Sanguinis fermentativum, ejusque motum; ita Urina monstrat statum Sanguinis ex dicta fermentatione resultantem, secundum puritatem inprimis & impuritatem.

Quid agendum in malignis.

LII. In malignis & acutis Affectibus non æquè hoc observari potest, quin potentibus & appropriatis sudoriferis mox in principio insistendum, ut eliminetur in tempore fermentum malignum, ne unum cum spiritibus jam inquinatis totus Sanguis tandem simul corrumpatur, habita ratione majoris vel minoris effervescentiæ in Sanguine.

In chronicis

LIII. In chronicis verò Morbis, ex Ventriculi errato inprimis supervenientibus, purgatio successiva per epicrasin operans, mitioribus remediis blandis aloeticis instituta ferè locum habet, interpositis subinde alterantibus & specificis, ac præmissis debitis Vomitoriis.

LIV. Quòd si verò aliquando fortius purgandum, aut si etiam ad præservationem morborum certo tempore, verno vel autumnali, idem agendum sit, ad præcavenda symptomata graviora, Tormina inprimis & Abdominis pathemata, præmittenda prius sunt digestiva, seu cruditates præparantia, horum nempe acrimoniam, in specie acidam, temperantia, & visciditatem incidentia, ut ita facilior & minus molesta fiat purgatio. Hunc in finem conveniunt salsa temperata, ut sunt Tartarus vitriolatus, Sal armoniacum, Sal digestivum hypochondriacum, Sal

al Absinthii, &c. quibus subinde aut *Lapilli cancro-*
rum, aut *Corallia præparata*, aut simile quid, ad in-
 tingendum magis acidum addendum est: sicut ad
 hoc ipsum dulcificandum in Hypochondriacis &
Quartanariis martialia & saturnina specialius con-
 uocant.

LV. *Locus* expurgationis sunt *Intestina*, in quibus *Locus pur-*
 um non præexistant ea, quæ excernuntur (vix *gationis.*
 nim capiendis sufficerent eis, quæ interdum unâ
 urgatione validiore prodeunt) eo feruntur ex mas-
 â sanguineâ per ductum cholidochum & pancreati-
 um, quibus natura tunc temporis quasi abutitur;
 unde & quæ excernuntur, frequentissimè flavedine
 iuncta conspiciuntur.

LVI. Probabilis tamen admodum *Pechlini* vide- *Via secre-*
 tur sententia *Tr. de Purg. c. 36.* non his solum viis *tionum.*
 eructari excernenda in *Intestina*, sed simul etiam per
carvos tubulos, intimæ Intestinorum membranæ affixos,
glandulasque miliares post intimam Intestinorum mem-
branam sitas, in dictos tubulos se exonerantes, recre-
menta varia ex Sanguine secreta in Intestina de-
poni.

LVII. Non autem *strictè* ad *Intestina* determinata *Purgantia*
 est *purgantium operatio*: nam dum Sanguinis circu- *non strictè*
 lo per corpus rapitur vis medicamentosa purgantis, *ad Intestina*
 hoc ipso pro adjunctâ sibi facultate simul, non nihil *pellunt.*
 vel *diaphoreticâ*, vel *diureticâ*, &c. ut & pro certâ
 Cordium expurgandarum à medicamento factâ colli-
 quatione & alteratione, ac ipsorum Viscerum con-
 stitutione variâ, nunc per Urinam, nunc per Sudores,
 nunc per Salivationem, sequitur cathartici operatio;
 unde & acriora purgantia in Viris venerem stimu-
 lant, in Mulieribus menses proritant.

LVIII. Equidem optandum esset, ut darentur *Purgantia*
 vera *Purgantia*, h. e. quæ sordes solum excremen- *vera non*
 dantur.

titias, aut heterogenea quæcunque præternaturalia è corpore eliminarent, citra utilium nutritivorum-
 que succorum corruptionem simultaneam, & depravationem. Verùm, quæ vulgo *purgantium* nomine veniunt, non sunt talia, sed sub blandiente nomine virulentiam nocivam, plus minus validam, gerunt absconditam; unde (1) Sanos ac ægros ut plurimum æqualiter vexant: (2) Tot sordes stercoreum formæ ad 30. 40. imo 50. sedes evacuant, quas citra præsens vitæ periculum in corpore subsistere impossibile esset: (3) Ægri qui ex legitima purgatione deberent secundum Hippocratem levari, insigniter sæpius ab iis debilitantur: (4) Morbis nihilominus sub antiquâ contumaciâ persistentibus, cum nullis purgantibus simpliciter curari queant: Tetra (5) inferunt quandoque symptomata, Tormina abdominis spasmodica, subinde in manifestas Convulsiones terminantia: Ac (6) pernitiola interdum succedens Hypercatharsis, non obscure malignitatis nocivæ & virulentia ea arguunt: Unde & (7) additis correctivis tam studiosè corrigenda sunt. Inprimis autem violenta purgantia diversâ virulentia & fermentativâ colliquatione promiscuè tam recrementosos quàm alimentitios corporis succos resolvunt & colliquant, & quas non inveniebant sordes, corrumpendo nempe succos tales efficiunt, nisi eorum virulentiam robustior paulo Stomachus, ratione succi fermentativi acidi, plus minus correxerit.

*Mercurii
 effectus.*

LIX. Simili sc. ratione atque *Mercurius*, vel inunctus vel assumptus, etiam sanissimos, non secus ac Lue venereâ infectos, vexat, resolvendo nutrimentum corporis chylosum seu spermaticum, & colliquefaciendo hoc ipsum, in formam muci salivalis (cum quo tamen & sordes quæcunque, v. gr. in *Scabie*, in specie *venereo contagio* alteratæ, unâ evacuan-

quantur) copiosissimi transmutat; ita & *purgantia* simili ratione in sordes transmutant stercoreas, quicquid ipsis obtigerit.

LX. Utut enim variis modis corpori applicari *Purgan-* soleant *purgantia*, externè pariter & internè (nam *tium appli-* odore tenuis hausta simili ratione ac venis infusa *catio &* purgant) tamen duplici modo inprimis operantur, *operatio* vel irritando, & *varia.* *acrimonia sua pertinaciter vellicando Intestina.* Unde non tantum horum spasmi & violentæ contractiones, indeque propulsiones excrementorum sequuntur, vel simul etiam hiantia in ea orificia pororum, Cholidochi & Pancreatici, item glandularum miliarium, simul vibrata, irritata & vellicata, eructant uberius sua contenta. Nam hac ratione *resinas* cautè propinandas suadent *Practici*, ne adhærendo visciditate aliquali Intestinis *Hyper-* *catharsin* inferant, continuis acribus punctiõibus.

LXI. Vel secunda ratione operantur, *sanguinem Per fusio-* & ipsi inhærentes partes, aut inde derivatos succos *nem.* certo modo *fundendo & fermentando*, ac simul colliquefactione in corruptelam resolvendo; unde sordes tam variæ, etiam non præexistentes, post *pur-* *pans* assumptum in corpore generantur, & excernuntur. Sub hoc tamen motu, quicquid heterogeneum est in Sanguine, & à vitalitate proscriptum, facilius alteratur, & consequenter ejicitur, quàm quod magis vitale ac utile erit. Nam hac ratione sub *Per odorem* parva miasmatis fermentativi mole, odoribus per nares haustâ, *purgantia* æquè operantur, non secus ac quorum resinosa essentia venis infusa, immediate sanguini permista fuerint.

LXII. Omnia sc. *Purgantia acrimoniam habent vo-* *latilem* insignem, utut faucibus non semper æquè *Purgantia* perceptibilem, *sunt acria.* *quæ in Vegetabilibus fundata videtur in sale volatili oleoso urinoso acri*, unde ratione adjun-

Et olei ferè omnia exactè amaricant, indeque visciditatem insignem adjunctam habent propriè dicta *laxativa*; in *Mineralibus* verò vis laxativa in *textura sulphureâ vitriolicâ*, aut *Sulphure acri volatili* quâ *arsenicali*, radicata est.

Acida destruant vim purgantium

LXIII. Hinc enim omnia *acida* destruunt *Vegetabilia purgantia* varia omnino, item *salia fixa*, v.g. *Sal tartari* corrigit *Purgantia*, quatenus emendat eorum oleum, & inde natam visciditatem, colliquefaciendo *texturam resinofam purgantis*, tollit: sicut etiam fermentatio purgantium eadem mitigat, ferociamque nonnihil domat. In *Mineralibus* verò ea quæ figunt *Sulphur volatile*, quæ inter eminent *Nitrum* tollit eorum v.g. purgantem *Antimonii* malignitatem eamque saluberrimè diaphoreticam reddit.

Hypercatharsis vim purgantis prœdit.

LXIV. Confirmatur *Purgantium* operandi ratio per ea, quæ *Hypercatharsin* sistunt, qualia sunt non præcisè *adstringentia*, sed inprimis *diaphoretica fixa & opiata*: illa corrigendo fermentationem vitiosam inductam, & sudorum forma ejiciendo tam fermentum purgans, quàm alteratas ab eo partes; quod faciunt v. gr. *Antimonium diaphoreticum*, *Spiritus theriacalis camphoratus*, *C. C. sine igne ppt.* *Terra sigillata* &c. Hæc verò, *opiate* scilicet, sensum irritationis in *Intestinis* aliisque locis tollunt, & *Spirituum animalium* impetum, prætereaque quascunque humorum motiones sistunt, unde pacata semper quies.

Purgantia agunt in liquida corporis

LXV. Promiscuè ergo agunt *Purgantia* in corporis nostri partes *liquidas*, tam utiles quàm vitiosas & exinde ruit sponte divisio purgantium in *Cholagoga*, *Phlegmagoga*, *Hydragoga*, & *Melanagoga*, cum unum alterumve purgans loco omnium sufficiat utut pro circumstantiarum variarum ratione nunc hoc nunc istud, nunc debilius nunc fortius purgant eligendum sit, experientiâ inprimis magistrâ.

LXVI

LXVI. Pro morborum quoque varietate solet interdum aliqualis *selectus* Purgantium institui, quatenus sub virulentia laxativa in quibusdam vis specifica, causæ morbosæ alterativa, est recondita, quæ ratione *Helleborus niger* præter virulentiam laxativam, etiam specialem habet vim contra *Affectus melancholicos*, *Rhabarbarum* ad *Affectus renales*, *Mercur. dulcis* contra *Virus Gallicum*, &c.

Selectio purgantium.

LXVII. Prout autem plus minus erunt efficacia seu virulenta, etiam magis vel minus sanguinem, & mediante eo forsan etiam Corporis continentes ac solidas partes afficiunt: Unde *triplex corporis regio* à Veteribus in purgationis negotio asserta, postquam cum Sanguinis circulo non benè conveniebat, saltem quoad majorem vel minorem purgantium efficaciam intelligenda venit. Scilicet res ita se habere videtur; si variæ sæculentiæ in Intestinis stabulent, aut uberior Bilis vel Succus Pancreatici adsit proventus, hæc commodè lenioribus Purgantibus citra corporis commotionem exturbari & quasi abtergi possunt.

Eorum effectus varius.

LXVIII. Quid si crasseos Sanguinis læsio ex heterogenearum particularum miscelâ, harum evacuationem postulet, modò aptæ redditæ sint, ut eliminari queant, idque mediante coctione seu separatione & præcipitatione, tum eo ducendo pellendæ erunt, quo natura, i. e. Sanguis & Spiritus, atque corporis ratio & consuetudo, ac sordium ipsarum conditio postulant.

Humores naturam ducem sequuntur.

LXIX. Quòd si purgare velimus, turbanda quidem erit nonnihil massa sanguinea per medicamentum, sed non nimium perturbanda, ut saltem id quod magis nocivum est, citra succi nutritivi insigniorem corruptelam detrahatur; sicque aliquot solum sedes, non verò quæ per decades numerari queant, procurentur.

Turbandus sanguis in purgatione.

*Sudor &
Urina.*

LXX. Aliàs propria Sanguinis & totius Corporis systematis purgamenta sunt *Urina & Sudor*; per secessum quæ fiunt evacuationes, saltem Stomachi & Intestinis evacuandis, & ex digestionem prima necessariis facibus emittendis à natura propriè dictæ sunt.

Sudor purificat.

LXXI. *Sudor* profectò unicus, isque moderatus magis purificat & totam massam sanguineam, & unversum Corporis habitum, quàm decem forte purgationes. Ast in *chronicorum* curatione, quæ per Urinam fit evacuatio, ut plurimum convenientissima esse solet.

*Formula
purgantium*

LXXII. Cui ergo moderatum, sed sufficiens Purgans sub *pulveris formâ* placet præscribere Adulte sequens exempli loco esse poterit. *℞. Crem. tartari ℥j. Radic. Jalapp. gr. xxxii. ad xxx. Olei destill. Anisi gtt. ii. M. pro pulvere. D. pro dosi.* Quòd si *Pilulæ* præscribendæ sint: *℞. Extr. panchym. Croll. gr. xii. Gum. ammoniaci in Aceto sol. ℥ss. Scamm. sulphura. Extr. troch. alhand. aa. gr. j. C. s. q. Elix. propr. vel Tinct. Tart. f. Pilulæ, d. pro dosi.* Quando gratæ *Potiuunculi* aut *Emulsionis* forma magis arridet; *℞. Resin. Scammon. vel Jalapp. ℥ss. Spir. Anis. ℥iiij. solutis ad Julepi rosat. vel Syrupi Viol. ℥ij. d. ad Vitr. pro dosi exhauriendâ mane.* Vel *℞. Resin. sive Magist. Jalappæ gr. viij. ad decem, tere probe cum Seminibus Melonum, aut Persicorum, aut cum Nucleis Amygd. dulcibus cum Aquâ aliquâ appropriatâ admistâ fiat l. art. Emulsio, edulcoranda cum s. q. Rotularum manus Christi simpl. & detur pro dosi, mane jejuno Stomacho cum regimine diætæ potanda.* Aliàs *Resinæ optimæ Vitelli ovi* pauxillo solvi, ac additâ aquâ appropriatâ in *Emulsionem* redigi possunt.

*Purgantia
mane sumenda.*

LXXIII. Assumenda autem sunt *Purgantia* jejuno Stomacho, ne cum cibo, aut paulo ante, vel etiam post

post eum propinata, Chylum corrumpant & inficiant, huncque ita scoriarum formâ eliminant. Sequatur lenis motus pro faciliore distributione & operatione, sed non nimius, ne sudorem ciendo exclusa purgationum miasmata citra effectum transeant.

LXXIV. *Naturalissima* posteam, quæ per alvum *Diuresis*. fit *evacuatio*, est per *Urinam*, quâ latex totius corporis aquosus superfluous, qui antea pro vehiculo alimenti inserviebat, nunc ceu vehiculum excrementi rejicitur, & Lixivii falsi volatilis formâ sordet, Salinas præternaturales ex Massa sanguinea, aliaque huic permixta recrementa, v. g. *Pus pleuriticorum*, vel etiam *suppuratorum Pulmonum* evacuat: aut ex *Abscessibus* vel *Ulceribus* artuum purulentam materiam; simulque ex primis viis Salia vitiosa sub Urina potius excernit.

LXXV. Utut autem variis succurrat Affectibus *Ejus usus*. *Diuresis*, eaque optima & blandissima sit purificandi Corporis contenta ratio, tamen specialius in chronicis, seu, ut alias vocantur, tartareis morbis, conducit, v. g. in *Malo hypochondriaco*, *Scorbuto*, cognatisque Affectibus, item *Ictero nigro* aut *flavo*, *Arthritide*, *Hydrope ascite* & *Anasarca*.

LXXVI. Nam & *Acidulae chronicorum* & *contumacium Affectuum debellatores*, præter substantiam *Acidularum vis*. mineræ Martis, quâ acidus & vitiosus sapor in primis viis destruunt, specialiter diureticâ virtute, quâ potenter pollent, sunt salutare. Exerunt autem virtutem suam *diuretica* in specie vi salinâ, eaque falsâ, quâ ad Nitri naturam accedunt: nam & *Bufo*nes ac *Lumbrici* ex Regno animali potissima *diuretica*, à fâlsedine ad nitrosam naturam inclinant, & *diuretica vegetabilia* legitimè calcinata Sal diureticum falsum relinquunt, & *mineralium aciditates diureticæ*

in primis viis in falsum saporum correctæ, vim diureticam exerunt.

*Diuretica
varia.*

LXXVII. Equidem non levis est *varietas in diuretica*, quas in primis recenset *Helmont. Tr. Lithias. cap. 5. §. 17.* Primatum tamen obtinent animali Regno *Lumbrici per putrefactionem præparati ex vegetabili verò Terebinthina & juniperina, in specie Malvaticum juniperinum*; ex minerali tandem *nitro* quo pertinet in primis *Spiritus urinosus, Clyffus dictus volatilis, ex Tartaro & Nitro per retortam tubulata destillatus.*

Transpiratio

LXXVIII. Cùm autem continuò & copiosè *transpiret corpus*, & ex pectore vapor exhalet insensibiliter, nil mirum est, si tanta sit *Transpirationis* necessitas, ut ex impeditâ eadem oriantur Morbi, & ex eadem auctâ in formam *Sudoris* manifesti iidem curentur.

Sudor.

LXXIX. Fit *Sudor*, quando Sanguis ex quacunque causa, v. g. à calore ambientis intenso resolutus & quasi liquefactus, crebrius per Cor transit, & rapidiori circulo per totum corpus pellitur; unde successivè magis magisque in præcordiis rarefcit & ab aère attenuatus incalcescit, magisque effervescent; & sic *pulsus magnus, celer & frequens, aliàs undosus dictus*, supervenit. *Attenuatur simul aquosus ejus latex*, sanguinem naturaliter diluens, & ita facilius & copiosius dissolvit & imbibit Salia, fermentativo motu ex sanguine separata, unâ cum aliis præternaturalibus recrementosis particulis. Dum itaque Salinus magis cum Sanguine circulatur per partes solidas, falso isto lixiviali sapore mundificat, eas abstergendo ab omnibus sordibus, sub nutritione privatâ præternaturali interdum coacervatis. Interea quidquid sub circulari Sanguinis, ejusque serosi laticis motu defertur simul in vasa capillaria unâ cum fibris

bris nerveis & intertextis glandulis, miliaribus à modernis dictis, Cutim constituentibus, penetrat in dictas glandulas, tunc propter fibrarum nervearum relaxationem ex calore ambientis patentiores spongiosiores redditas, donec ita successivè guttularum, licèt minutissimarum, formâ tandem planè extra corpus ejiciatur. De *Glandulis miliaribus Steno Malpighius* videantur. Nam propter ambientis calorem, indeque resolutas fibras nerveas, & ita patentiores redditos meatus ac poros, tam vasorum capillarium, quàm glandularum istarum, succedit inprimis *Sudor*, qui alias occlusis poris haud effluet, sed potius loco ejus per Urinam fieret secretio & evacuatio.

Ejus productio.

LXXX. Adeo ut ex dictis universale sanguinis purificativum & partium solidarum, inprimis mollium, abstersivum, & cutis corporisque peripheriæ mundificativum sit *Sudor*. Præterea omnes Sanguinis grumescentiæ aliæque coagulationes, omnes humorum stagnationes tolluntur, & quicquid exotici fermenti Sanguini permistum fuerit, hujus beneficio evacuatur.

Commoda.

LXXXI. Sed quoad legitimam sudoris administrationem, imitanda provida natura, non nisi in fine v. g. Paroxysmorum febrilium intermittentium, aut in fine Statûs in continuis, ubi quodammodo jam deferbuerit Massa sanguinea, *Sudores* pellendi sunt, nisi malignitas aliud suadeat.

Administratio

LXXXII. *Sudorifera* ergo remedia interna erunt, quæ præter ambientem calorem, sanguinem resolventem, aut præter validum motum, eundem in rapidiorem circulum cogentem, humores resolvere, attenuare & liquefacere magis poterunt. Cum verò consistentia Sanguinis effectivè ab acido ejus occulto dependeat, ob id *sudorifera* erunt vel *alcalia*, inprimis

Sudorifera interna.

mis

mis *volatilia*, hinc & *fixa* positivè sudorem præcientia, vel *terrea* acidum absorbentia, & ita privativè ad Sudorem disponentia. Si ergo præscribendum sit sudoriferum in formâ liquidâ, sufficiens Sudor movebitur sequenti formula: *℞. Aqu. Carbened. ʒiſs. Spiritus Sal. ammoniaci ʒſs. Ol. destill. Caryophyl. gt. j. l. ii. Syr. Fumar. l. Cortic. Aurant. ʒiſs. M. d. pro dosi.* Vel si pulveris forma magis placeat *℞. Magist. Antimon. diaph. C. C. s. Igne par. Salis Carbened. aa. gr. xij. M. F. pulvis*, hauriatur jejuno Stomacho in vehiculo calido.

Salivatio.

LXXXIII. Præter dictas evacuandi rationes, etiam per copiosi *Sputi salivalis* rejectionem evacuatur causa morbifica sub variâ *Mercurii* usurpatione, qui vix apparenter mortificatus in *Mercurio dulci*, aut *Mercurio præcipitato* quocunque, intus repetitis vicibus assumpto, post aliquot vomitus aut secessus Salivæ copiosæ viscidæ & fœtidæ effluxum causatur.

*Mercurii
usus.*

LXXXIV. Vel idem *vivus* adhuc *Mercurius* extrinsecus admovetur corpori, nunc in *Unguentis* eodem, cum duplo vel triplo *pinguedinis porcine* in mortario lapideo probè permixto, paratis; vel articulationibus majoribus Manuum & Pedum, vel ipsi Spinae dorsi illitis: nunc in suffitibus ex *Cinnabari vulg.* cum *Benzoe, Styrace* & similibus, quæ *Trochiscorum* formâ carbonibus ignitis injiciuntur, paratis præmisso semper aliquot dierum *Balneo Aquæ dulcis tepido*, pro meliori succorum evacuandorum resolutione & liquefactione.

Et effectus.

LXXXV. Casus, ut multa aliàs, ita & hic remedium subministravit, dum *Ulceribus cacoëthis & malignis*, in specie *venereis*, applicata cum *Emplastris* & *Unguentis Mercurialia*, copiosam salivationem, & hac mediante Affectûs curationem procurarunt. Unde primitus quidem soli *Lui venereæ* dicatus fuit hic

*In variis
morbis.*

ic *Ptyalismus*. Cùm verò huic juncti & alii Affectus simul levarentur, etiam ad plures chronicos contumaciores Morbos, quorum causa morbifica in acido vitioso, inprimis in materia viscidiorè, videbatur abscondita, idem fuit usurpatus, speciatè ad *Scabies ferinas*, ad *Arthritides* graviores, ad *Epilepsias* Adultorum confirmatas, &c.

LXXXVI. Equidem promiscuè sub liquaminis *Operatio*
 illivalis formâ evacuat *Mercurius*, ut *supra* *noxia*.
 ditum, simul tamen hoc ipso vitium peccans corrigitur & tollitur. Scil. *Amalgama hoc liquidum*, ut probabile esse asseritur à Beccherò in *Phys. subterranea*, *habet secum Sulphur volatile & subtile, acerrimum* *amen in suo recessu*, sicut sufficienter demonstrat *rackenius in Hipp. Chymico*. Ratione hujus partibus solidis nerveis in specie infestus est *Mercurius*, resolutque horum nutrimentum proximum chylosum liquamen aqueum subviscidum, quod frequentissimè per cribra Glandularum, inprimis maxillarium, in superiorum quàm inferiorum, ac Tonsillarum, earum meatus optimè valent transmittere talem succum, transcolatur in Os; rariùs verò per Glandulas pancreaticas eructatur in Intestina, quo casu erit *Diarrhœam torminosam*, interdum nonnihil *umentam*, loco salivationis, evacuat.

LXXXVII. *Cautus tamen meritò apud Germanos* *Hinc cautè*
usus mercurialis salivationis est usus, non tantum *usurpanda*
 quòd spissiores sint minusque fluxiles & tenues succi, *salivatio*.
 conomiam eorum corporis gubernantes, quàm Gallorum aut Italarum existunt. Sed in specie propter *orbutum* in oris septentrionalibus nimis familiarem, qui per usum *Mercurii* magis exasperatur. Et speciatim symptomata Linguae & Oris exulcerationes atque vacillationes Dentium, Gingivarum putredines, &c. vel solo incauto *Mercurii* usu supervenientia, sunt crudeliora.

LXXXVIII.

*Masticato-
ria.*

LXXXVIII. Et hæc fuere universales corporis Evacuaciones. Sunt etiam quæ *particulariter salilem lympham evacuant* ex Glandulis hujus excretionis destinatis, uti & ex Tonsillis & Membranâ pituitaria posteriore, ac consequenter ex ipsis locis vicinis, tandem & successivè ex ipso Capite, à quo *Apophlegmatizantia dicta seu Masticatoria*, quorum hinc deorsum gargarizando feliciter usurpari potest, horta- tamen evacuata materia tandem non nisi ex sanguine derivanda. Conveniunt autem imprimis in *catarrhalibus capitis Affectibus*, à Lymphæ vitio oriundum *acrimoniâ suâ volatili*, velut *radix Pyrethri*, & *Zingiber* aut *Zedoaria*, aut *Nicotiana*, aut *Sinapi- men*, vellicant, mordent & pungunt membranas Os- ac orificia vasculorum excretoriorum, simulque terius per ea penetrando resolvunt, quos ibidem inveniant viscidos succos; unde ex iis uberrima defl- lat Saliva in Os.

*Errhina &
Ptarmica.*

LXXXIX. Eadem omnino est ratio, quam *Nicotiana*, aut *radix Hellebori nigri*, aut *Pulvis rad- & florum Liliorum convallium*, vel *Majoranæ folior.* & vellicant Membranam pituitariam anteriorem Narium prope Os Vomeris vicinaque loca. Ex his enim etiam spissior paulo Lympha uberius sic elicitur, si sine sternutatione hoc faciant *Errhina*, si- ve cum sternutatione idem præstent *Ptarmica*. Equide-

*Eorum effe-
ctus.*

utraque Naso saltem, non verò Oculo emungendo & *Coryzæ* succurrendo, atque lympham copiosam aut vitiosam eliminando, principaliter conducunt. Sed cum *Sternutatio* non nisi à Diaphragmatis ac- liquorum Thoracis musculorum convulsivâ contractione expiratoriâ fiat. ob irritationem sensibilissimæ Narium membranæ, ex connexionione Nervorum diaphragmatici & intercostalis cum dictâ membranæ nervo sensorio; ob id & ad excitandos Ap- plectica

lecticos, Lethargicos, &c. non inutilis est Sternutatio. Quin & cum impetuosè admodum tunc elutur Spiritus, hincque Abdominis muscoli violentè se stringant, ob id & ea, quæ firmitus aut Naribus, aut Faucibus, atque asperæ Arteriæ impacta sunt, simul ejici facit, & ad Fœtus ac Secundinam exclusionem promptiorem non parum confert.

XC. Quæ denique particulares corporis cavitates *Clysmata*,

vel naturales, *Intestina, Uterum, Vesicam*, &c. vel præternaturales *Sinus & Fistulas*, eluunt & expurgant, appropriis injecta, *Clysmatum* generali nomine veniunt, quorum frequentissimus est ad alvum eluendum usus. *Intestinalium Clysmatum*, utut substan-

Eorum utilitas.

tiæ eorum materialis ultra Coli valvulam naturaliter adscendere nequeat, latè tamen diffusa est utilitas, adeo ut tantum non omnibus Abdominis & Intestinorum pathematis, hinc & vicinis locis, Rebus, Utero, &c. tam in Adultis, quàm etiam frequenter in Infantibus conducatur. Altius tamen in corpus penetrant subtiliora & volatiliora eorum Clysmata, unde non tantum ex *Vino Aromatibus* sed etiam *buto* ebriosum Delirium observavit *Rhodius Obs.*

. c. 1. Sed & à 3j. *Opii cum Clysmate injecti* Abor- tum excitatum esse notavit *Salmuth. Cap. 3. Obs. 97.*

Et *Clyσμα* tamen è *Vino Malvatico* curatus fuit alius. Clysteres autem, quibus *Aqua benedicta* pro fortiore Vinulo additur, interdum vomitus movent. In Clysmatibus tandem vim nutritivam esse, nondum persuasi sumus.

Euporiston ergo Clyσμα foret, v.g. *Clyσμα eum*

Flor. Chamomill. Samb. aa. m. j. Bacc. Junip. ʒss. Euporiston.

n. 4. carmin. an. ʒij. coq. in s. q. Aquæ simpl. Colat.

t. add. Elect. bened. lax. ʒj. Vitelli ovi num. j. Salis

emunis ʒj. M. pro Clysmate. Utut pro particula-

m Affectuum ratione delectus subinde habendus

sicut in Dolore Intestinorum scorbutico ex

Lacte

*Lacte Clysmata, in Dysenteriiis ex Cancrorum ja-
parata, &c. commendari solent.*

Opii utilitas

XCI. Quòd si *Symptomata graviora* peculiare
sui urgeant medelam, quæ etiam per unicuique
appropriata remedia optimè perficitur, tamen om-
nibus iis in genere commodè succurrit *Opium*; quod
sicuti quoscunque spirituum motus, & humorum
vitiosas effervescentias, atque præternaturales exci-
tiones sistit, ita & inde oriundis quandoque Sym-
ptomatibus periculosioribus cum successu renititur.

Et effectus.

XCII. Mirandus hic *Opii* & similium narcoticorum
est effectus, qui tamen ex eo, quod spirituum
motum impetumque sufflaminat plus minus, eorum
volatilitatem & subtilitatem, indeque facilitatem
expansionem ac mobilitatem figendo quæ
aut condensando, explicari potest; unde consequenter
tam continentium quàm contentorum reliquæ
motiones omnes naturales & præternaturales cessant.
Hæc figendi potentia *Opiatorum* consistere videtur
in principio eorum sulphureo, Sali volatili acri junctum
adeoque secundum communia asserta potius in calore,
quàm frigore; cum & alia narcoticâ vi præditi
ut *Spir. vini, Carbones incensi, Gas liquorum effe-
vescentium* (quod est de natura quodammodo sul-
phureo volatili) ex dicto principio sulphureo effi-
caciâ suam mutantur. Unde & *Sulphura min-
eralia fixa* vi anodynâ, Archæi sedativâ, insigniter
excellere dicuntur.

*Opium me-
dicinâ bene-
dicta.*

XCIII. Sed cum benedicta in *Opio* sit medicina
ut rectè adhibeatur, tria sunt consideranda: (1) Ut
rite correctum, vel per digestionem cum alcalibus
vel per fermentationem, (quæ præfertur à nobis ut
pote minori tempore & felicius procedens) citius
castrationem per acida, usurpetur. (2) Ut constantibus
adhuc nonnihil viribus legitimo tempore adhibeatur
beatu

beat, in *Acutorum* nempe solum incremento, quò symptomatum atrocitas mitigetur maturè; non in statu, ne critici motus impediantur: in *Chronicorum* verò *paroxysmis*, saltem nimis exacerbatis, pro tollendâ eorum ferociâ. Et denique (3) nunquam solum, sed debitis sociatum specificis, Affectuique simul appropriatis remediis, est in usum adhibendum, ne solo *Opio* palliando tantum morbos, horum vel recidiva, vel contumacia nimia, inducatur.

XCIV. Hactenus ea, quæ ex remediorum genere, *Qua Hel-*
materiali sui contactu & miscelâ operari solent, adeo- *montius*
que magis cognita sunt. Sed parvi hæc facit *Hel-* *urget.*
montius, qui solum idealiter, & per radii quasi diffusionem, citra materialem contactum, Spiritum infinitum illuminando, specialiter in *Stomacho operantia* remedia, seu insigniora & magis potentia urget, ea-
que ex Metallis sub formâ *Sulphurum fixorum*, in specie ex *Vitriolo veneris*, præparanda jubet ac postulat. Sed *idealis* hæcce ejus *hypothesis*, solâ imaginatione constans humanâ, atque in subjectis non rationalibus planè inconceptibilis, atque ideis *Archæi* seu *Spiritus insiti* superstructa, partim subtilitate suâ nimia, partim supra adductis & probatis, planè evanescit.

XCV. Huc tamen revocari possunt quodammo- *Cura sym-*
do *Curæ Morborum sympatheticæ*, seu *magneticæ & patheticæ*
transplantatoriæ: illæ quidem, dum citra remedii cum parte laborante contactum, *in distans* fit *Cura*, quasi per certum consensum cum Parte affectâ; hæc verò quando ægritudines transferuntur vel in animale, vel in vegetabile Subjectum, ut exinde sanetur corpus humanum.

XCVI. Sic sympatheticè *Nasus corrumpebatur* *Exempla.*
Bruxellis in Nobili, ob mortem Bajuli Bononienfis.

T

Pulvis

Pulvis *Vitrioli Veneris in Sole calcinati* curat Hæmorrhagias, Vulnera & Ulcera cruenta in distans, modo sanguinem ex parte læsa oriundum contingat; vocatur ob id *Pulvis sympatheticus*. Et *Persicaria* per aquam frigidam tracta, Contusionibus gravioribus vel Ulceribus imposita, donec nonnihil intepuit & inde, ut putrescat citius, in loco commodo sepulta, dictos defectus curat. Gladio, quo Vulnus fuit inflictum, sive cruento sive non cruento, applicatur *Unguentum*, quod vocant *magneticum* seu *armarium* curatur Vulnus. Lac in prunas emulctum, ut *Vaccæ Ubra* inflammat, ita *Mulieris ubra* sterilescere facit; vel dum contactu *Lardi* aut *Pomi* per medium dissecti curantur *Verruæ*, mediante dictorum putrefactione. Eadem ratio est cum *Clavis pedum*. Sic quando in *Phthisi*, similibusque Affectibus recipitur *Raphanus recens*, excavatur, inque illum *Urina* immittitur, adaptato ei operculo suo, hinc sub stillicidio in terram collocatur, disparente *Urina* cessat Affectus.

Cura transplantatoria. XCVII. *Transplantatoriè* v. gr. curatur *Panarium* intrusione digiti in *Felis aurem*, *River. C. 4.*

Obs. 19. & 63. Aut dum *placentulæ*, ex *Urina* *Ictericæ* cum farina factæ, à *Cane* esitæ, *Icterus* tollunt. Vel dum *Podagra* tollitur cum *Sanguine* & *Urina* *Ægri* in *Salices tenellas*, vel *Arboris radicem*, transplantatis: vid. *Timæum à Guld. l. 5. Epist. 8.*

Operandi ratio.

XCVIII. In omnibus his *Curis* mediatè certa portio *Spiritus vitalis* ex corpore *Ægri* decisa cum igne, sive cum *Urina*, seu cum *Sudore*, seu cum insensibili *Transpiratione*, separatur à toto, & in aliud subjectum transfertur. Hæc enim omnia aliquid de *Spiritu vitali*, demunt, inestque iis participatio quædam totius extra concretum naturale, ut loquitur *Helmontius*. Unde prout hic alteratur diversimodè,

versimodè, sequitur similis in corpore toto alteratio, plus minus tamen, prout vel citiùs, vel tardiùs ad omnimodam sui dissolutionem, ac interitum vel evanescentiam disponitur, & ita vel brevius vel diutiùs cum toto consensum sustinet.

XCIX. *Mumia spiritualis* nomine venire solet his in casibus dicta Spiritus vitalis portio, quæ à toto separata fundamentum dictarum curationum constituit. Utut enim propriè spiritui insito tribui soleat hæc differentia, ratione cujus est etiam differentia inter corpora violenta & naturali morte obeuntia; hoc tamen in casu promiscuè sumi solent. *Mumia* hæc, si sub forma effluvii subtilioris ex habitu corporis extrahi debeat, id mediante corpore tertio, *Magnete* dicto, fieri solet, sive ex *Stercore humano* cum *Tenzelio* hunc magnetem parare, in ejus *Medicina diastatica*; sive cum aliis ex *Stercore* & *Sanguine Hominis sani*, aut ex *Carne Hominis violenter interempti*, desumere velimus.

Mumia spiritualis.

C. Pertinent huc *Philtra vera*, ad certam personam determinata, quorum vis in tali mumiali fermentatione consistit, ut ad certum objectum tranatur dilectio, ut rectè loquitur *Helmont. Tr. Magnet. Vuln. Cur. §. 27. & 28.* h. e. in unione certâ & arctâ Spiritus vitalis mumialis unius subjecti cum altero, ut ita hujus Spiritus transmutetur, & omnino subigatur ab istâ mumia; unde sequatur propensio naturalis, & quasi raptus in illam personam. Sed hæc pro excitandâ saltem curiositate in his abstrusionibus sufficiant.

Philtra.

CI. In omnibus Curationibus non rarò plus Arte medicâ valet gravius Malum; unde sæpius necesse est, ut maturè artificiosâ conjecturâ cognoscat Medicus, an & quomodo curabilis sit Affectus? adeo-

Sæpè morbus Arte gravior.

que & eventum morbi, & tempus atque modus illius artificiosâ Prognosi eruat. Neminem autem *prognostico* relinquat, quia nunquam omnia adeo manifesta esse possunt circa *Ægros*, ob specialem uniuscujusque Individui Idiosyncrasiam; quin interdum hujus ratione miracula in Medicina fieri videantur, & ii, qui conclamati putantur, præter spem convalescant, quemadmodum hoc Practici omne experientiâ non unâ satis superque testari possunt.

*Methodus
medendi.*

CII. Omnia igitur hætenus circa Therapiam dicta non malè sequentibus præceptis compendiosè includi commodè posse juxta *Waldschmidium*, credidimus. Ante omnia proin *Methodus medendi* per certas Indicationes invenire docet media, quibus amissa corporis humani sanitas restitui possit. Atque suffulta est *Ratione* sanâ & *Experientiâ*, quarum illa fundatur in Judicio, omnia circa ægritudine contingentia phænomena, omnesque circumstantias probè examinandi, naturamque, virtutes & effectus remediorum exactè ponderandi, ac demum conclusionem de curationis modo instituendi hæc verò nititur observationibus rerum in his aut illis subjectis ægrotantibus visarum, quibus ratio & judicium confirmari potest.

Indicatio.

CIII. *Indicatio* est ostensio Remediorum sive Auxiliorum ad sanitatem restituendam necessaryorum. Respicit autem *Morbum* ipsum, *Morbi causam*, *Symptomata urgentia* & *Vires*; quæ totidem sunt *Indicantia*, atque præsidium aliquod, quod *Indicatum* eapropter appellatur, instituendum postulantia.

Divisio.

CIV. Omnia hæc dividuntur in *curatoria*, *præservatoria*, *mitigatoria* & *vitalia*. *Indicatio curatoria* petitur à Morbo, tanquam *Indicante curatorio*, cujus *Indicatum curatorium* est remedium sive auxilium, Morbum tollens. *Indicatio præservatoria* petitur à causâ-

causâ morbi, tanquam indicante *præservatorio*,
cujus *Indicatum præservatorium* est Remedium
causam illam destruens. *Indicatio mitigatoria*
petitur ab Indicante *mitigatorio*, nimirum *Sympto-*
mate urgente, cujus *Indicatum mitigatorium* est re-
medium, quod urgens illud, sive grave Symptoma
mitigare potest. Denique *Indicatio vitalis* petitur
ab Indicante *vitali*, sive viribus debilitatis, cujus
Indicatum vitale est remedium confortans, robo-
rans, Spiritus deperditos refocillans.

CV. Itaque *Therapeutica Medicinæ* pars dividi rectè *Therapeuti-*
consuevit in *Methodum medendi* & *Materiam medi-* *cæ partes.*
cam, quæ posterior autem, tanquam pars suppedi-
tans auxiliorum medendi sylvam, s. farraginem om-
nis generis præsidiorum, subdividitur in *Chirur-*
giam, *Pharmaciam* ac *Diatam* Ægrotantium.

CVI. *Chirurgia* est ea *Therapeuticæ Medicinæ* *Chirurgia.*
pars, quæ artificiosâ manuum operâ corporis hu-
mani Morbis, præcipuè externis, mederi docet. Ad
quam proin actionem tria requiruntur, 1. *Agens.*
2. *Subjectum patiens.* Et 3. *Instrumenta*, quorum
adminiculo fit Actio.

CVII. *Agens* vel Actor est *Chirurgus*, sive Ope- *Chirurgi*
rator, qui manuales actiones ad comparandam *requisita.*
Ægro sanitatem perficit. In hoc C. *Celsus* & alii
requirunt, ut manu præditus sive instructus sit ex-
peditâ, strenuâ, stabili seu firmâ ac robustâ, nun-
quam intremiscente, eaque non minus sinistrâ, quàm
dextrâ promptus, acie Oculorum acri claraque, ani-
mo intrepidus, judiciosus, Anatomix peritus, non
temerarius, attamen immisericors, sic ut sanare velit
eum, quem suscepit curandum, non ut clamore
ejus motus, vel magis, quàm res desiderat, prope-
ret, vel minus quàm necesse est, fecet.

CVIII. *Subjectum patiens* est corpus humanum, *Subjectum.*
cujus partium singularum structura, situs, atque

connexionis exactissima in Chirurgo perfecto requiritur notitia, non tam ex Libris Anatomicorum utcunque diligentissimè lectis, quàm ex frequen-

Instrumenta CIX. *Instrumenta* Chirurgica dicuntur, quorum adminiculo operatio perficitur; quibus addi solent à prudentibus Jatro-Chirurgis *Locus* ad operandum aptus, *Lumen*, *Vestitus*, *Ministri*, & *Adstantes*.

Eorum species. CX. *Instrumenta* quamplurima Chirurgis sunt necessaria, inter quæ tamen præcipuè numerantur v. gr. *Acus* pro deponendâ *Cataractâ*, *Bracheria* pro *Herniis*, *Cannulæ* variæ, *Catheteres*, *Culter rasorius* & *falcatus*, *Cauteria*, *Cochleare* ad *Uvulam* relaxatam, *Circuli* uterini, *Dentiscalpia*, *Fasciæ* omnis generis, *Ferulæ*, *Forcipes* omnis generis, *Hamuli*, *Instrumenta* pro *Trepanatione*, pro *Lithotomia*, *Herniotomia*, *Paracenthesi*, *Lanceolæ* diversæ, *Metrenchyta*, *Oris speculum*, *Pelicanus*, *Rostra* diversi generis, *Scalpelli* omnivarii, *Scalpra*, *Specilla*, *Styli*, *Siphones*, *Novacula*, *Volsellæ*, *Uncini*, *Habena*, *Vegetes trifidi*, *Panni*, *Panniculi linei*, *Spongia*, & plurima alia.

Locus. CXI. *Locus* ad operationes & deligationes Chirurgicas feliciter præstandas is est aptissimus, adeoque seligendus, in quo Æger à frigore, ventis, æstu & aurâ qualicunque nocivâ immunis existit. *Lumen* quoque tale in loco Operationis esse debet, cujus ope Chirurgus accuratè videre queat partem, quam tractare suscepit. Sed & *Vestis* Operatoris ita comparata sit, ut nullum in operando impedimentum afferre queat.

Adstantes. CXII. Præterea *Adstantes* & *Ministri* oportet ut sint alacres, expediti, taciti, ad Operatoris monita & desideria attenti, sui que officii executores prompti, sicque Ægrotantibus neque ingrati, neque molesti.

Operator. CXIII. Denique *Chirurgus* ipsemet susceptam Ope-

Operationem noverit expedire celeriter, tutò, & minimo, quantum fieri potest, cum dolore Ægro-
tantis.

CXIV. *Operationes Chirurgicæ præcipuæ sunt* ^{*Operationes*} *quinque, Synthesis, Diorthosis, Diæresis, Exæresis, &* ^{*Chirurgicæ*} *Deficientium restitutio;* ad quas dein plures adhuc ^{*quinque.*} *aliæ minus principales referuntur.*

CXV. *Synthesis, Συνθεσις, est* Operatio chirurgi- ^{*Synthesis.*} *ca, quâ partes corporis solidæ, molles vel duræ, præternaturaliter sejunctæ, fractæ, aut luxatæ artificialiter conjunguntur. Huic æquè ac aliis operationibus primariis inserviunt aliæ plures secundariæ, nimirum Deligatio, ad quam spectant Fasciatio, Extensio, Conformatio, Spleniorum injectio, Ferularum adaptatio, Illaqueatio, s. Laqueorum injectio, Deligatæ partis apta collocatio, denique interdum Conjunctio per glutinum, aut suturam.*

CXVI. *Extensio est* Membri alicujus luxati, vel ^{*Extensio.*} *Offis fracti debita in longitudinem expansio, manuum, vel laqueorum, habenarum, aut fasciarum, vel denique organorum & machinarum ope instituta, eum in finem, ut Membrum vel Os in formam suam, situmve & connexionem naturalem denuò reduci possit.*

CXVII. *Conformatio est* Offis fracti & extensi in ^{*Conformatio*} *suum naturalem locum repositio, atque extremita-* ^{*& coaptatio*} *tum ejusdem recta coaptatio.*

CXVIII. *Fasciatio, est* commoda, aptaque fascia- ^{*Fasciatio.*} *rum circa membrum curandum sive sanandum circumductio & convolutio. Fascia autem est vin-* ^{*Fascia.*} *culum quoddam longum & latum, illudque lineum, molle, læve, & mundum.*

CXIX. *Splenia, antiquis Plumaceoli, hodie verò* ^{*Splenia s.*} *Pulvilli seu Plagulæ, sunt* panni linei complicati, qui ^{*Plagulæ.*} *vel Spiritu Vini, Aceto, aliove Liquore madentes*

& compacti, vel ficci; plures aut pauciores, rectè obliquè, aut transversè imponuntur.

Ferula.

CXX. *Ferulae* sunt assulae leves, ab Antiquis è cortice *Ferulae arboris*, hodie autem è *Ligno abietinis Arborum* quoque aliarum corticibus, imò & è *Cario* duriore, vel conglutinata *Papyro* fabricata, quae *Ossibus fractis & luxatis*, postquam reposita fuerunt adaptari solent.

Illaqueatio.

CXXI. *Illaqueatio*, est laqueorum debita partibus adaptatio & injectio; ad *Ossa fracta vel luxa* extendenda, reposita suo loco retinenda; ad partes constringendas & arctè vinciendas, imò ad vincienda capita vasorum, è quibus sanguis manat. *Laqueus* autem est vinculum ita nexum, ut attractum vapore pondere pressum elaudatur.

Conjunctio per Glutinum.

CXXII. *Conjunctio per Glutinum*, sive per *Emplastrum* tenax & maximè glutinosum, in *Vulneribus partium mollium* amplis & longis instituitur.

Per suturam.

CXXIII. *Conjunctio per Suturam* instituitur quodque in partibus mollibus ope acûs, triangularis saepe, quæ cum filo robusto, cerâ oblito, perficitur ad partes tanto citius & melius sibi invicem ope affluentis succi nutritii conglutinandas.

Diorthosis.

CXXIV. *Diorthosis*, *Διόρθωσις*, est operatio Chirurgica, quâ ossa præternaturaliter compressa vel distorta in pristinum statum & locum naturales reducuntur. Huic operationi inserviunt in Crani quidem *Puerorum* depresso *Cucurbita* cum magna flammâ post derasos capillos applicata, *Emplastrum* tenax, *Elevatorium* instrumentum. In aliis vero partibus, v. gr. in *Pedibus* *Ocreæ*, in *Pectore* *Thorax ferreus*, *Fasciæ* &c. convenienter applicatæ.

Diæresis.

CXXV. *Diæresis*, *Διὰρρηξις*, est Operatio chirurgica, quâ partes continuæ corporis dividuntur. Perficitur ista partim *Sectione*, partim *Ustione*. *Sectionem*

sectio.

parte

partes quidem molles, Venæ, Arteriæ, Abscessus
 perforantur, Fistulæ inciduntur, Cutis scarificatur,
 etacea apponuntur, Frenulum linguæ dividitur,
 Thorax, Abdomen, aut Scrotum puncturâ aperiun-
 tur; *Duræ* verò, sive Ossa Cranii, aliave perforan-
 tur, terebrantur, limantur, ferrantur, raduntur.
Ustio adhibetur in partibus tam mollibus quàm *Ustio*.
 uris, & perficitur cauteriis modò actualibus, modò
 potentialibus.

CXXVI. *Exairefis*, *Εξαιρέσις*, est Operatio chirur- *Exairefis*.
 gica, quâ superflua in corpore, res videlicet inuti-
 les aut noxiæ auferuntur, extrahuntur; v. gr. Glo-
 buli sclopetarii, Tela, Fœtus ex Utero, Extranea è
 faucibus, Oculis, Naribus, Auribus, Calculi & Uri-
 na è Vesicâ. Quò pertinent partium corruptarum
 amputatio, Excrescentiarum carnearum rescissio,
 Condylomatum, Sarcoces, Verrucarum, Clavorum
 extirpatio, Dentium cariosorum evulsio.

CXXVII. *Deficientium restitutio* est Operatio quo- *Deficien-*
 que chirurgica, quâ deficientes corporis partes, quan- *tium resti-*
 tum fieri potest, restaurantur. *Curtorum* appellatur *tutio*.
Chirurgia, de quâ *Cass. Taliacotius* peculiarem Tra-
 ctatum in lucem edidit, inque eo docuit, quâ ratio-
 ne decurtatâ Nasi, Labiorum, vel Aurium extremi-
 nitates restitui possint ac debeant. Sed cum resti-
 tutio hæc Recentioribus Jatro-Chirurgis visa sit
 impossibilis, nisi palliativè quis eam exercere cupiat,
 deo eam quoque è numero Operationum chirur-
 gicarum expunxerunt.

CXXVIII. *Pharmacia* s. *Pharmaceutica* est pars *Pharmacia*.
 Medicinæ Theurapeuticæ, docens Medicamenta
 simplicia cognoscere, seligere, præparare & compo-
 nere in usum sanitatis conservandæ vel restituendæ.

CXXIX. *Medicamentum* s. *Remedium* est id omne, *Medica-*
 quod corpus hominis alterando à statu præternatu- *mentum*.

rali five morboſo, ad ſtatum naturalem five ſanum reducere valet. Differt hinc à *Veneno*, quod corpus hominis alterando deſtruit; & ab *Alimento*, quod corpus alendo inſtaurat, conſervat, atque etiam interdum auget.

*Medicamentorum
diviſio.*

CXXX. *Medicamenta* ſunt vel *ſimplicia*, quæ à ſe natura talia ſunt, nihilque ex arte permixtum habent vel *compoſita*, quæ è pluribus ſimplicibus invice arte in unius remedii formam mixtis conſtant.

Simplicia.

*è Tribus
Regnis pe-
rita.*

CXXXI. *Simplicia* Remedia deſumuntur è tribus ſic dictis *Regnis*, *Vegetabili*, *Animali* & *Minerali* quorum *Vegetabile* ſuppeditat omnis generis *Plantas*, è quibus in uſum medicum deſumuntur partem diverſæ, *Radices*, *Ligna*, *Cortices*, *Folia*, *Flores*, *Semina*, *Fructus*, *Succi*, *Gummi*, *Reſinæ*, *Olea*, *Liquores*, & *Regnum animale* ſuggerit talia vel integra, vel eorum partes, quemadmodum *Crania*, *Dentes*, *Pulmones*, *Cornua*, *Adeps*, *Medulla*, *Pinguedo*, *Caro*, *Lacta*, *Ova*, *Mel*, *Cera*, *Bilis*, *Urina* &c. Tandem è *Regno minerali* trahimus in uſum Medicum varia quoque ſimplicia, velut ſunt *Terra ſigillata*, *Bolus Armena*, *Antimonium*, *Metalla*, *Salia*, *Alumen*, *Nitrum*, *Vitriolum*, *Sulphur*, *Argentum vivum*, &c. Quæ ſingula vel cruda adhibentur, ſine præviâ quadam ſui mutatione: vel *præparata*, hoc vel illo modo mutata, atque in uſum medicum accommodata.

Cruda.

Præparata.

Præparationes diverſæ.

CXXXII. Cum autem præparationes Remediorum exiſtant diverſæ tam in Chymicis, quàm in Pharmaceuticis Officinis, Satis heic arbitramur eſſe, earundem tantùm nomina, atque generales deſcriptiones in gratiam Tyronum breviter indigitare.

Alcoholiſatio.

CXXXIII. Ante omnia igitur *Alcoholiſatio* eſt præparatio pharmaceutica, quâ vel ſimplicia ſiccæ in pulverem ſubtiliſſimum, farinæ inſtar, lævigando, aliove modo rediguntur; prout *Cryſtalli*, *Coralli*

Mat.

ater perlarum &c. super porphyritem continuè
rendo præparantur: vel *Liquida*, v. gr. *Spiritus Vi-*
, aut Cerasorum nigror. repetitâ aliquoties destilla-
one ita dephlegmatur sive rectificatur. *Rectificatio* *Rectificatio.*
im nihil aliud est, quàm repetita alicujus rei de-
llatio vel sublimatio, quò tanto purior evadat.

CXXXIV. *Amalgamatio*, est Operatio pharma- *Amalga-*
utico-chymica, sive *Calcinatio*, vel *Impastatio* *matio.*
metallorum facta per Hydrargyrum, quâ nimirum
a velut emolliuntur, sive molliora & flexiliora red-
untur, & in calcem rediguntur: ita v. gr. *Calces*
uri & Argenti præparantur, à quibus dein Hydrar-
gyrum sive expressivâ traiectione per corium, sive
per evaporationem in Crucibulo iterum aufertur.
anc Chymistæ primam vocant *Calcinationis*, solis
men *Metallis* dicatæ, speciem.

CXXXV. *Calcinatio* est corporis alicujus pulve- *Calcinatio.*
ratio, facta per ignem *actualem* vel *potentialem*, sive
corrosionem. Illa quæ fit per ignem *actualem*, perficitur *Per ignem.*
per *Incinerationem*, quâ simplicia, v. gr. *Vegetabilia* *Incineratio*
combustione in cineres rediguntur: & *Reverberatione*, *Reverbera-*
quâ corpora dura, v. gr. *Lapides*, *Mineralia* igne *tio.*
verberii violento in fornacibus in calcem conver-
untur; ita *Silices* in *Calcem* vivam, *Antimonium*
varii generis pulveres, vel per se vel cum *Metallis*
digitur. Huc refertur etiam *Extinctio* rei ignitæ.

CXXXVI. *Calcinatio per corrosionem*, sive ignem *Calcinatio*
potentialem, fit per *Amalgamationem* ut supra: per *per corrosio-*
precipitationem à Spiritu aliquo acido solvente, quo- *nem.*
modo *Corallia*, *Margaritæ*, *Oculi Cancrorum* à Spi- *Præcipita-*
ritu vitrioli philosophico s. Phlegmate vitrioli sol- *tione sive*
untur ac per se præcipitantur: hæc Operatio aliis
quoque *Immersio* seu *Calcinatio immersiva* vocatur, *Immersione.*
quoniam res calcinandæ Spiritui, ceu sali fluido im-
merguntur. Per *Vaporationem*, quando res ab hu- *Vaporatione*
mido

*Fumigatione**Cæmentatione.*

mido quodam vapore emollitur, in pulverem de
ceps redigenda; vocari solet à nonnullis *Calcin
philosophica*, quomodo Ebur vel Cornu Cervi ph
sophicè parari solet. Per *Fumigationem*, quando
aliquæ, v. gr, Metalla per fumum acrem Merc
vivi corroduntur, & fragilia redduntur. Denic
per *Cæmentationem*, sive *Stratificationem*, quan
corpus aliquod metallicum, v. gr. Aurum, Arg
tumque, cum Salibus corrodentibus, *Cementi* i
mine venientibus, *Stratificatum* in igne corrod
& calcinatur.

Clarificatio. CXXXVII. *Clarificatio* est Operatio pharmace
tica, quâ liquida v. gr. Decocta, Succī expressi,
per se quiescendo, vel interveniente Solis aut Ig
lenis calore, vel per Albumen Ovorum, interd
cum Scopis, vel per colaturam aut filtrationem c
purantur.

Circulatio. CXXXVIII. *Circulatio*, est Operatio chymi
quâ res quædam, præcipuè liquida, in vase circu
torio, Ovum philosophicum nuncupato, diutur
plus minus digestionē exaltantur, & motu quasi c
culatorio melius comminuuntur, uniuntur, misce
tur; imò interdum duæ res diversæ, v. gr. Spirit
salini acidi, & Spiritus sulphurei vinosi, in unu
tertium convertuntur.

Coagulati.

CXXXIX. *Coagulatio*, est Operatio chymic
pharmaceutica, quâ res liquida mediante humi
tatis per calorem exhalatione ad solidam massā
reducuntur; vel res à calore dissolutæ per accede
frigus coagulantur. Sic dum fluidæ partes Essent
rum v. gr. in digestionis calore exhalant, inde flu
Extracta, concrecentibus sic particulis ramosis
crassioribus. Dumque Gummata, Cera, Pingueo
nes, &c. calore dissoluta existunt, per accedens f
gus in Emplastrorum solidam formam concrescunt

CXL. *Cohobatio*, est repetita alicujus rei destilla- *Cohobatio.*
tio, vel liquoris corpori aliquoties affusi frequens
abstractio, & reiterata affusio, sive exaltationis vi-
am gratiâ, sive etiam majoris fixationis causâ.

CXLI. *Colatio*, est Operatio, quâ liquida diversa, *Colatio.*
calida, tepida aut frigida, ad puri ab impuro separa-
tionem, per colum, sive per linteum, aut per pan-
em, *Manica Hippocratis* dictum, transmittuntur.

CXLII. *Cribatio*, est Operatio pharmaceutica, quâ *Cribatio.*
corpora solida, plus minus dura, in minores particu-
las contusa, sive pulverisata; vel etiam pulposa
per Cribrum trajiciuntur.

CXLIII. *Crystallisatio*, est Operatio pharmaceu- *Crystallisa-*
tico-chymica, quâ salia in Liquore aliquo plus mi- *tio.*
nis copiosè soluta, motuque perpetuo agitata, post
certam ejus quantitatem coctione absumtam, su-
perveniente frigore sensim ad quietem rediguntur,
itaque ad fundum ac latera vasis in Crystallos
opacas, figuræ diversæ, attamen naturæ unius-
cujusque salis propriæ concrescunt. Adeoque spe-
cies veræ est Coagulationis.

CXLIV. *Decantatio* s. *Defusio*, est Operatio phar- *Decantatio*
maceutica, quâ Liquor per Vasis, in quo continetur,
inclinationem à fœcibus ad fundum præcipitatis de-
cidendo separatur, sine colatione aut filtratione.

CXLV. *Detonatio*, s. *Deflagratio*, est Operatio *Detonatio.*
chymica, quâ vel Nitrum cum Sulphure simplici,
vel cum Sulphure Antimonii, in variis præparatio-
nibus igni commissum cum impetuosâ ac strepente
combustionis remissioris flammâ in auras deflagrat;
Sulphur cum Tartaro & Nitro in Clyfforum præ-
paratione committitur.

CXLVI. *Deliquatio*, est corporum solidorum in *Deliquatio.*
liquida conversio, quemadmodum *Salia* v. gr. *Tartari*,
et deliquum solvuntur.

CXLVII.

Digestio.

CXLVII. *Digestio*, est Operatio pharmaceuti-
quâ res quædam per aliquod tempus in blando
lore detinentur, ad particularum suarum attenu-
tionem, dissolutionem, conjunctionem; *Macera*
hinc quoque existit, & plurimis aliis Operationib;
inservit.

Edulcoratio

CXLVIII. *Edulcoratio* est operatio, quâ res qu-
dam sive per lotionem dilutæ, sive alio modo à
salibus, aliisve particulis acribus separantur
liberantur.

Extractio.

CXLIX. *Extractio*, est Operatio chymica, quâ co-
pus quoddam in varias partes resolvitur, & subtili-
res vel utiliores inde eliciuntur, quæ dein in forma
penè solidam rediguntur; quemadmodum fiunt
Extracta diversorum Vegetabilium, *Rhabarbari*,
Myrrhæ, *Betonice* &c.

Fixatio.

CL. *Fixatio*, est Operatio chymica, quâ corpo-
ra à statu plus minus volatili in fixum, & igni resiste-
tem convertuntur. Ita *Salia* fixuntur, v. gr. *Tart.*
in Sal Tartari, *Nitrum* in Nitrum fixum &c.

Filtratio.

CLI. *Filtratio*, est Liquoris alicujus per Charta
bibulam trajectio atque depuratio.

Lævigatio.

CLII. *Lævigatio*, est Operatio, quâ variæ res sup-
Porphyritem continuè terendo, adpersâ subin-
Aquâ aliquâ destillatâ, in pulverem subtilissimum re-
diguntur, unde hi *Præparati* audiunt: Sic Oculi ca-
rorum, Corallia &c. præparantur.

Nutritio.

CLIII. *Nutritio* ea dicitur Operatio, quâ res quæ-
dam convenienti Succo imprægnantur: sic *Nutritum*
vocatur *Unguentum*, quando Pulveris alicujus arbi-
trariæ quantitati Oleum in Mortario marmoreo gu-
tatim affunditur sensim, atque hinc vehementi ag-
itatione in Unguenti formam redigitur: ut ad
Pulvis ab Oleo quasi nutriri videatur.

Præcipitatio

CLIV. *Præcipitatio* est Operatio, quâ Liquor a-
qu

is Solutioni corporis cujusdam à menstruo quodam facta, affusus illud ad fundum sensim præcipitat ac detrudit. Ita v. gr. Mercurius à Spiritu acidolutus, per affusam Aquam falsam præcipitatur in formâ Pulveris.

CLV. *Sublimatio*, est Operatio chymica, quâ particulae subtiliores alicujus corporis super Ignem meo-crem in sublime elewantur, atque Collo sublimatorii Vitri adhærent, relictis post se crassioribus fundo. Ita *Mercurius* & alia sublimari solent. *Sublimatio.*

CLVI. *Fermentatio*, est Operatio, quâ particulae alicujus corporis, v. gr. Musti vinacei, Succi aliorum &c. in intestino quodam motu per materiam atmosphaeræ subtilem introducto & excitato ita agitur, ut aliud inde corpus producat. Gradu ab aliis differunt *Effervescentia*, *Turgescentia*, *Ebullitio*. *Fermentatio*

CLVII. *Destillatio*, est Operatio artificiosa pharmaceutico-chymica, quâ essentia, vel particulae remanens medicamentosæ vaporis sub formâ eliciuntur, quæ liquorem aquosum, spirituosum, vel oleosum statim stillando coguntur. Ita producuntur *Aque destillatæ*, *Olea stillatitia*, *Spiritus* diversi per *destillationem*. Habentur interea tres *Species Destillationis*, videlicet 1. *Per ascensum*, 2. *Per descensum*, & 3. *Per inclinationem*. *Destillatio.*

CLVIII. Ad *Labores* autem sive *Operationes* pharmaceutico-chymicas requiruntur varia *Instrumenta*, & *Furni*. *Instrumenta*
 Vniq; diversi. Ubi statim inter usitatiora *Vasa* & *Instrumenta* recensetur *Cucurbita* cum suo *Operculo*, *ambici* nomen gerente: quod si *Cucurbita* fuerit brevis & ampla, dicitur *Vesica*: si sit minor & recta, dicitur *Cucurbita separatoria*: si fuerit collo incurvata, appellatur *Retorta*. Præterea requiritur Pharmacopœus *Vasa recipientia*, *Crucibula vitreata*, *non vitreata*, *Catinos*, *Capellas*, *Spatulas*, *Phiolas*, *Mortaria*,

Mortaria, Conum fusorium, Circulos ferreos, lineos, stramineos, Cribrum, Pyxidem cæmentatoriam, Ampullas, Siphones, Infundibula, diversissimi generis Vitæ aliaque plura Instrumenta.

CLIX. *Furnus* constat ex cinerario, foco, & laboratorio: quo pertinent simul spiracula seu ventilaut Registra, Craticula, Ostiola. Usitatiores Furni sunt Furni pro Balneo Maris, pro Retortis, pro Cucurbitis, Piger Henricus, Furni pro destillando Spiritibus acidis; Furnus portatilis, cingulis ferromunitus, Furnus Lampadis.

Ignis gradus.

CLX. *Caloris* dein *gradus* in Igne Operationum sunt observati, quorum *primus* est mitis, quem nerrimi Hominis manus tolerare valet: *Secundus* est in Balneo Maris, seu Vaporis: *Tertius* est in Cineribus calidis; *Quartus* in arenâ calente: *Quintus* tandem in aperto Igne, v. gr. Fusionis, Reverberationis &c. Habent autem hi ipsi gradus suas iterum latitudines, sive ut ita loquar, subgradus.

Medicamenta simplicia & composita.

CLXI. *Medicamenta simplicia* plurima, antequam usurpentur, ob cruditatem suam præparationem aliquam sustinere solent. Quando autem plura invicem conjunguntur simplicia remedia, inde emergit *Medicamentum compositum*. In compositis ve quibuslibet adest *basis*, cui non rarò adduntur *stimulus & corrigens* quoddam.

Signatura.

CLXII. Præscriptis demum medicamentis inscribitur *signatura*, quâ indigitatur, quomodo, & quodosi remedium capiendum sit; subinde insinuatur simul, cujus operationis esse debeat.

Dispensatio

CLXIII. Necessaria porrò est *legitima* Remediorum *dispensatio* respectu ponderum & mensurarum quarum quantitas est definienda adcuratè. Ita *Pænes* veres exhiberi solent à Pondere unius, vel dimidii quandoque *grani*, usque ad drachmam integram pl

Pondera determinantur

minu

inus: *Potiones* ab Unciâ unâ ad uncias quinque
 l sex plus minus: *Mixturæ liquidæ*, & *Ecclegmata*
 r cochlearia. *Elixiria*, *Essentiæ*, *Tincturæ*, à gut-
 decem ad quadraginta plus minus: *Spiritus al-*
ini à guttis sex ad gutt. viginti plus minus: *Ex-*
acta à grano uno ad viginti vel triginta: *Salia fixa*
 granis decem ad drachmam integram plus minus:
altilia à granis tribus ad viginti: *Electuaria* s. *Opi-*
 ad magnitudinem Nucis mosch.

CLXIV. *Pondera* autem & *Caracteres* sequenti
 modo se habent: Nimirum

1. Gr. *Granum* pondere suo æquat pondus grani
 Hordei.
2. ℥j. *Scrupulus* ponderat grana viginti⁴:
3. ℥ß. *Drachma semis* comprehendit grana tri-
 ginta^{sex}.
4. ℥j. *Drachma integra* facit tres scrupulos.
5. ℥ß. *Uncia semis* s. *dimidia* efficit quatuor drach-
 mas.
6. ℥j. *Uncia una* continet Drachmas octo.
7. ℥ß. *Libra semis* facit Uncias sex.
8. ℥ßj. *Libra una*, ponderis *medicinalis*, compre-
 hendit Uncias duodecim: ponderis
 autem *civilis* efficit uncias sedecim:
9. Mj. *Manipulus* est quantum manus integra
 prehendere potest; æqualis circiter
 uncix dimidiæ ponderis.
10. Pj. *Pugillus unus* est quantum quinque digi-
 torum apicibus capi & attolli potest.
 Æquiponderat Drachmæ uni.
11. No. *Numero*, designantur Fructus aut Semina.
12. Par. *Paria*, definiuntur itidem sic Fructus.
13. A. aa. *Ana*, designata æqualem quantitatem
 ingredientium specierum.
14. P. æqu. Dicit *Partes æquales*.

U

15. Gutt.

- *Venerem* 15. Gutt. vel gtt. Significat *Guttas*.
 Arsenic 16. Q. s. designat *Quantum satis*, vel *quantum sufficit*.
 Aqua regia 17. Q. v. id est, *Quantum vis*.
 Spirit Vini 18. Qu. pl. hoc est *Quantum placet*.
 Venus Martis 19. L. a. designat *Lege Artis*.
 20. S. a. id est, *Secundum Artem*.
 21. Sr. Intellige *Signetur*.
 Borax miner 22. Nr. *Notetur*.
 Cinis 23. S. S. S. indicat *Stratum super stratum*.
 Calx 24. MB. indicat *Balneum Maris* sive *Maris*.
 Caput mort 25. †. Indicat *Acetum*. X. *Acetum destillatum*.
 Cera 26. XX. *Alembicus*. O. *Retorta*.
 Crystallu 27. O. *Alumen*.
 Coagulare 28. ♂. *Antimonium*.
 Cucurbita 29. ∇. *Aqua*. Δ. *Ignis*. ∇. *Aër*. Δ. *Terra*.
 Calcinare 30. ∇. *Aqua fortis*. ∇. *Aqua regia*.
 Cementare 31. O. *Aurum*, s. *Sol*. D. *Argentum* seu *Luna*.
 Digerere ♂. *Mars*, *Chalybs*, s. *Ferrum*. ♄. *Stannum*.
 Feltvare s. *Jupiter*. ♂. *Argentum vivum* s. *Mercurius*.
 Fixare Hydrargyrum. ♀. *Cuprum* s. *Venus*. ♂.
 Marchesita Plumbum s. *Saturnus*.
 32. ♄. *Calx viva*. ☿. *Cancer*. C.C. *Cornu Cervi*.
 33. ♂. *Dies*. ♀. *Hora*.
 34. ☿. *Sablimentus*. ☿. *Præcipitatus*.
 35. ⊕. *Vitriolum*. ⊕. *Nitrum*. ⊖. *Sal com-*
mune.
 36. Q.E. *Quinta essentia*.
 37. ☐. *Urina*. V.S. *Venæsectio*.
 38. ☿. *Spiritus*. * . *Sal ammoniacum*.
 39. ♂. *Oleum*. R. *Tinctura*. ♀. *Tartarus*.

Classes com-
pendiosæ
simplicium.

CLXV. Aliquando etiam brevitatis gratiâ uno sub titulo comprehendimus in Formularum præscriptionibus plura simplicia, quæ proin Pharmacopœus ignorare haud debet: Ita v, gr.

Quinque

- Quinque Radices aperientes majores sunt Radix
 Apii, Asparagi, Fœniculi, Petroselini &
 Rusci. *Herbæ. Uluera*
— vig sunt.
- Quinque aperientes minores sunt Radices Graminis,
 Eryngii, Capparis, Ononidis, Rubiæ. *Consolida maior*
- Quinque Herbæ emollientes sunt Althæa, Malva,
 Violaria, Branca ursina, Mercurialis, qui-
 bus addunt Atriplicem, Betam, & Pa-
 rietariam. *Uincag. Urica*
Hypericon
Plantago
- Quinque Herbæ capillares sunt Capillus Veneris,
 s. Adiantum nigrum, Phyllitis, s. Scolo-
 pendrium, Trichomanes s. Polytrichon
 aureum, Ruta muraria, s. Adiantum
 album, & Ceterach s. Asplenium.
- Quatuor Flores cordiales sunt Borraginis, Buglossi,
 Rosarum, Violarum.
- Quatuor Semina calida majora sunt Semen Anisi,
 Carvi, Cumini, Fœniculi.
- Quatuor calida minora sunt Semina Ammios, Apii,
 Amomi, & Dauci.
- Quatuor Semina frigida majora sunt Sem. Citrulli,
 Cucurmeris, Cucurbitæ, Melonum.
- Quatuor frigida minora sunt Sem. Cichorii, Endi-
 diviæ, Lactucæ & Portulacæ.
- Quinque Lapides pretiosi tandem sunt Carneolus,
 Granatus, Hyacinthus, Sapphyrus &
 Smaragdus.
- Quinque genera Myrobalanorum sunt Citrini s.
 flavi, Chebuli, Indi s. nigri, Emblici, &
 Bellirici.
- Quatuor Aquæ pleuriticae sunt Aquæ Cardui be-
 nedicti, Cardui Mariæ, Taraxaconis &
 Scabiosæ.
- Tria Olea stomachica sunt Absynthii, Cydoniorum,
 Mastichinum.

Quatuor *Unguenta calefacientia* sunt *Althææ, Agræ, Aregon, & Martiatum.*

Quatuor *Unguenta frigefacientia* sunt *Album caphoratum, Infrigidans Galeni, Populeo & Rosarum Mesue.*

Formula remedium.

CLXVI. Tandem *Formula* remedium Medicinæ cognita esse debent, ut eas præscribere sciat ex tempore in rem præsentem. Est autem *Formula* certa præscriptio Medicamenti, ut plurimum composita certam in formam concinandi, sub quâ Ægrotans vel exhiberi assumendum, vel applicari extus queat ad sanitatis conservationem sive recuperationem.

CLXVII. *Formula* Remedium sunt vel *Officinales*, quæ in Officinis pharmaceuticis jam paratæ ad dispensandum existant: vel *Magistrales*, quæ in rem præsentem apud Ægrotantes plerunque, vel etiam domi à Magistris sive Doctoribus ordinantur. *Officinales* quandoque *Usuales*, sive *Usualia* medicamenta vocantur, quando nimirum adhuc in usu sunt, adeoque ad oppositionem *Exoletorum*. Differentiæ Formularum sunt quamplurimæ, pro usu tam externo, quàm interno; singulas ordine recensere debemus.

Apozema.

CLXVIII. Ante omnia *Apozema* sive *Decoctum* est medicamenti forma liquida, è Liquore, qui plurimum vel pauciorum simplicium remedium vires per coctionem intra se admisit, conflata, subinde clarificata & aromatizata, & ad usus purgantes vel alterantes accommodata.

Julepus.

CLXIX. *Julepus* est remedii forma liquida, instar aquæ, jucunda, è liquore idoneo, & Syrupo quodam vel Saccharo composita, ad alterandum vel confortandum præscribi consuevit.

Potio.

CLXX. *Potio* est Medicamentum liquidum è variis rebus, invicem cum aut sine coctione vel digestionem

ione mistis, composita, atque unâ dosi haurienda
 a usus vel purgandi, vel alterandi, vel roborandi.

CLXXI. *Syrupus*, est Remedium fluidum, ex de- *Syrupus.*
 octo quodam, vel Infuso, aut Succo concinnatum,

Saccharo vel Melle addito eam in consistentiam
 octum, quâ gutta marmori injecta non diffluit:
 a usum alterandi vel purgandi.

CLXXII. *Vinum medicatum* est medicamentum *Vinum me-
 dicatum.*
 quidum, quod diversorum simplicium vires, per
 lam infusionem elicitas sive extractas, in se con-
 net, ad purgandum vel alterandum accommodatum.

CLXXIII. *Emulsio* est formula remedii liquida ac *Emulsio.*
 otulenta, è medullâ seminum, nucleorum, ac fru-
 uum aliquorum contusâ, affusione liquoris ido-
 ei, Lactis instar emulsa, & ad alterandum vel pur-
 andum parata. Quando *Emulsio* ex Amygdalis
 alcibus solis paratur, *Amygdalatum*, vel *Lac Amyg-
 alinum* vocatur.

CLXXIV. *Hordeatum*, *Ptisana* veterum est nihil *Hordeatum
 Ptisana
 veterum.*
 iud quàm Cremor ex Hordeo, ab exteriori cor-
 ce inter pinsendum mundato, & in Aquâ probè
 octo elicitus, ad alterandum, nutriendumque com-
 aratus. Si cum Carnium Jusculo Cremor Hordei
 misceatur, & offeratur sorbendum, vocabitur *Jus-
 alum hordeaceum.* *Jusculum
 hordeaceum*

CLXXV. *Ptisana* modernorum est potus plerun- *Ptisana
 modernor.*
 ue Ægrotantium, ex Hordeo, Radice Liquiritiæ
 Semine Coriandri, aliisve in Aquâ fontanâ invi-
 em leniter decoctis paratus, ad alterandum.

CLXXVI. *Hydromel*, est potus vel *vulgaris* & *Hydromel.*
 rdinarius, cum cibis usurpatus pro alimento liquido;
 el *medicatus*, cum medicamentis alterandi gratiâ *Vulgare.*
 aratus. *Prius* è solo Melle cum decem vel duode-
 im partibus Aquæ per decoctionem, usque dum
 Mel despumatum fuerit, paratur, & pro ordinario

potu Abstemiiis, imò etiam Ægrotantibus Asthmaticis, Tussi & Raucedine laborantibus inservire solet. *Posterius Hydromel* ex Melle & quatuor vel quinque tantum partibus Aquæ, cum remediis quibusdam appropriatis simul mixtis, coquendo, clarificando, & aromatizando quoque, si placuerit, conficitur.

Hydrofaccharum.

CLXXVII. *Hydrofaccharum* est potus Hydromelite suavior ac debilicator, tam sanis Abstemiiis quam Ægris imbecilibus conveniens, ex Aquæ percoctionem ferventem depuratæ & colatæ libris octo Sacchari librâ dimidiâ, Pomo citreo dimidio in frusta conciso, maturo & succulento, atque Cinnamomi optimi, confracti, drachmis tribus pluminus, per infusionem solam, vel lenissimam coctionem, paratus.

Dieta.

CLXXVIII. *Dieta* propriè sonat regimen seu Rerum nonnaturalium ad sanitatis conservationem vel restaurationem. Subinde tamen etiam juxta Veteres significat Decoctum sudorificum, è Lignis merè paratum. *Bochetum* verò nuncupatur Decoctum secundarium Specierum v. gr. Lignorum, jactum semel pro potu sudorifico decoctorum; quod secundum decoctum leni tantum coctione fit, & pro potu ordinario inservit.

Bochetum.

Decoctum Galli.

CLXXIX. *Decoctum Galli*, est Medicamentum liquidum alimentosum, sive Jusculum è Gallo veterere & medicamentis alterantibus, sudoriferis, aut etiam laxantibus parari solitum.

Destillatum instaurans.

CLXXX. *Destillatum instaurans*, est Aqua destillata, s. Liquor per alembicum elicitus, alimentosus carniū quarundam, & medicamentosâ simul Conservarum, Pulverum, aut Succorum, vel Aquarum diversarum imbutus, ad Virium, Spiritumque restorationem maximè comparatus.

CLXXXI. *Jusculum* est alimentum medicamentosum liquidum, è carnibus atque diversis simplicibus, Herbis, Radicibus, Fructibus aut Seminibus coctione paratum. *Jusculum.*

CLXXXII. *Gelatina* est alimentum medicamentosum restaurans, è Pedibus vitulinis, aliisque carnibus, subinde & Rasurâ Eboris vel Cornu Cervi, cum mel sine Saccharo, Cinamomo ac Citrei Mali frusto per longam plurium horarum coctionem paratum. *Gelatina.*

CLXXXIII. *Bolus* est remedii forma penè solida, Conservæ consistentiâ, magnitudine Nucis juglandis è diversis rebus, ad alterandum, purgandum, vel roborandum parata, ac unâ dosi deglutienda. *Bolus.*

CLXXXIV. *Opiata* sive *Electuarium*, est Remedium consistentiâ Syrupi vel Melle crassius, instar Theriacæ Adromachi, vel Roob alicujus nondum adeo inspissati, è simplicibus vel etiam diversis compositis, Melle aut Syrupi quodam exceptis, adornatum, & ad purgandum alterandum, vel etiam confortandum pro usu longiore comparatum. *Opiata Electuarium.*

CLXXXV. *Eclegma*, *Linctus*, est formula remedii consistentiâ mellis, sive mediâ inter Opiatam & Syrupum, è variis thoracicis vel nephriticis compositum, atque lingendo vel lambendo usurpari solitum, ad demulcendum, lubricandum, attenuandum, vel etiam excreandum parata. *Eclegma Linctus.*

CLXXXVI. *Conditum*, est Medicamentum suave, formâ inter Opiatas & Pulveres medium, atque è variis roborantibus, ac restaurantibus parari consuetum. *Conditum.*

CLXXXVII. *Morsuli*, *Morselli*, *Pasta regia*, *Tabulae* *Morsuli*, *Lozenga*, *Lozengia*, sunt Medicamentum solidum, consistentiâ Pineolato simile, è variis simul invicem subactis instar Pastæ, & Saccharo, in liquore quodam idoneo soluto tabulatoque, exceptis ad

Conservæ consistentiam paratum, atque in formam quadratam adornatum, hincque paulatim siccatur usuique asservatum.

Pandaleon. CLXXXVIII. *Pandaleon* est Medicamentum solidum Tabularum more, ex Pulveribus, Conservæ beccicis, & Saccharo soluto tabulatoque confectum inque Pyxidem effusum, ut inibi indurescat; und cum tempore frustum aliquod cultro vel cochleari exemptum deglutitur, in Affectibus Pectoris ac Pulmonis usitatum.

Marcipanis. CLXXXIX. *Massa panis, Marcipanis*, est Confectio gratissima, polytropa, ex Amygd. dulc. exc. ℥iij. Pistaciorum mundator. ℥j. invicem in mortario marmoreo probè contusis, cum Sacchari albiss. ℔ss & Aquâ Rosar. in Pastam coactis parata, ex quâ deinceps placentæ diversæ formæ fiunt, leniter in fornace ac colorem flavescentem, & soliditatem s. duritiem mediocrem coquendæ.

Pineatum. CXC. *Pineolatum* vel *Pineatum*, est Confectio quædam ex æquis partibus Pineorum recentium, & Sacchari soluti in pastam contusis, hincque in Morculos vel Tabulas coactis, addito si placet Mosche ad gratiam, concinnata.

Rotula. CXCI. *Rotulae, Orbiculi, Tessellæ, Lozengæ orbiculares* sunt Medicamentum solidum, è Pulveribus maximè, Saccharoque soluto, supra Syrupi consistentiam cocto & tabulato confectum ad alterandum, roborandum, vel etiam purgandum.

Pilula. CXCII. *Pilulæ, Catapotia*, sunt remedii forma solida, globuli effigie sphaericâ, ex Pulveribus, Extractis, Gummatibus, Succis inspissatis, & similibus, Oleo vel Liquore quodam plus minus glutinoso exceptis concinnata, ad purgandum vel alterandum.

Trochisci. CXCIII. *Trochisci, Pastilli*, sunt Medicamenti forma solida, duraque Lupini seminis figuræ similis, è Pul-

Pulveribus variis, liquore vel mucilagine exceptis, & que pastam coactis parata, quæ dein in Orbiculis effigiatur, signo quodam impresso ornatos, usui asservatos. Quando Moschus & Ambra odoris gratiâ permiscantur, *Muscardini* vocantur *Muscardini stilli*.

CXCIV. *Pulvis* est Remedium siccum in minus- *Pulvis*.
 Timas particulas terendo vel contundendo redactum, ad usus varios destinatum, purgandi, alterandi, edulcorandi, absorbendi &c.

CXCV. *Epithema* est Medicamentum externum, uterunque liquidum, quod panno, spongiâ, stupâ, vel linteo exceptum parti alicui imponitur. *Epithema*.

CXCVI. *Lotio*, *Lavatio*, est remedium aliquod liquidum externum, quo tanquam Balneo privato caput, Nucha, Pedes, vel hoc illudve Membrum lavando lavatur. Pedum lotio in specie *Pediluvium* appellatur. *Lotio*.

CXCVII. *Fotus*, *Fomentatio*, est species Epithematis, quod quovis modo foris applicatum corpus calidè calefacit. Fotus est vel *humidus*, videlicet liquor artibus variis lintei, panni, filtri, aut spongiæ beneficio applicandus: vel *siccus*, v. gr. Sacculus diversis simplicibus repletus, & calidè membro applicatus ad varias intentiones, resolvendi, mitigandi. *Fotus*.

CXCVIII. *Semicupium*, est dimidium duntaxat balneum, cui Æger insidet, Cruribus ac Pedibus extra porrectis. German. *Ein Lenden-Bad*. *Semicupium*.

CXCIX. *Infessus*, *Infessio*, *Vaporarium*, est Balnei species, quâ Homines Sellæ perforatæ insidendo vaporem alicujus Decocti maximè calentis, ex Oilâ abditâ ad denudatum retro corpus suum admittunt, ac ita plus minus potenter sudant. *Infessus s. Vaporarium*.

CC. *Balneum*, est remedium quoddam externum, liquido- *Balneum*.

liquido-aquosum, cui Homines ab extremis pedibus usque ad Scrobiculum Cordis, vel etiam altius curandæ sanitatis gratiâ plus minus diu aut frequenter insident.

*Stupha s.
Laconicum.*

CCI. *Stupha, Sudatorium*, vel etiam *Laconicum*, quòd eo Lacones olim maximè delectarentur, Balneo Romani, est Balnei vaporosi species, quæ Ægri nulli liquori immerguntur, sed in loco calido-sicco, vel calido-humido detenti incalescunt & plus minus potenter sudant.

Embrocatio.

CCII. *Embrocatio, Embregma*, est blanda membræ alicujus frictio ac lotio cum Oleo, vel Liquore aliquo spirituofo instituta, ejusdemque dein fomentatio, applicatione Lanæ, vel Lintei eodem Liqueore vel Oleo imbuti peracta.

Irrigatio.

CCIII. *Irrigatio, Perfusio, Stillicidium, Impluvium, Instillatio, Embrocha*, est species Fomentationis, quæ liquor qualiscunque, pluvix instar calentis, in parte quandam ex alto copiosè, & plus minus diu destillare, seu depluere permittitur; id quod frequenter Thermis instituitur, Galli hinc appellant *La Douche*.

Linimentum.

CCIV. *Linimentum, Litus*, est Medicamentum Oleo crassius, & Unguento liquidius, ad illinenda membra usurpari consuetum, ac destinatum.

Unguentum

CCV. *Unguentum*, est Medicamentum topicum Linimento crassius, ac Cerato mollius, ex Olei Pulveribus, Axungiiis, Cerâ, aliisque invicem mixtis ad varios usus compositus.

Ceratum.

CCVI. *Ceratum*, est Medicamentum externum consistentiâ inter Unguenta & Emplastra medium, è Cerâ & Oleo, subinde & Axungiiis atque Pulveribus conflatum.

Emplastrum

CCVII. *Emplastrum* est medicamentum externum Cerato crassius, tenax, quod linteo vel alutæ inductum cuti applicatur.

CCVIII. *Sparadrapum*, est Linteum vetustate detum, in modum fasciæ effectum, vel aliâ figurâ, *Sparadrapum.*
 amersum in Emplastrum liquidis, exemptum, ex-
 usum, & ubi refrixerit lævigatum.

CCIX. *Cataplasma*, est Medicamentum exter- *Cataplasma*
 um, topicum, molle instar Pultis, atque è pulve-
 rus, melle, farinâ, oleo, lacte, aliove liquore, in-
 zem coctione leni commistis paratum, usibusque
 riis destinatum.

CCX. *Phænigmus, Dropax, Picatio*, est Medica- *Dropax.*
 entum topicum, externum formâ Emplastri im-
 ni solitum, ad ruborem cuti inducendum, vitam
 nciliandam, vitia antiquata & contumaciora edu-
 nda, fluxiones quoque dissipandas ordinatum.

CCXI. *Vesicatorium*, est Medicamentum exter- *Vesicato-*
 um, quod cuti applicatum Vesicas excitat, atque *rium.*
 ymphaticum humorem plus minus copiosè cum
 aquâ Inflammatione elicit.

CCXII. *Sacculus, Nodulus*, sunt Remedia exter- *Sacculus,*
 a ex variis speciebus simplicium, maximè vegeta- *Nodulus.*
 lium, linteo inclusis atque ligatis concinnata, &
 el siccè, vel humectata prius, calideque diversis mem-
 ris applicata, ad usus emolliendi, attenuandi, re-
 olvendi, discutiendi, corroborandi, demulcendi,
 dolores sistendi.

CCXIII. *Frontale*, est quodvis Remedium exter- *Frontale.*
 um, fronti applicari solitum, præsertim refrige-
 andi, sopiendi, dolores compescendi, humorum de-
 uxionem, atque Narium hæmorrhagiam sisten-
 i scopo.

CCXIV. *Oxyrrhodinum*, est species Epithematis *Oxyrrhodi-*
 ontalis, ex Aceto & Oleo rosato; vel ex Aquis ce- *num.*
 halicis ac Rosar. cum Aceto & Spiritu quodam
 ephalico; aut denique ex Aceto rosaceo, Aquâ
 Verbenæ, Betonic. Ros. albar. ac Heder. terr. cum
 vel

vel sine Spiritu Anthos composita, tepideque cum Linteis fronti sæpius alligati.

Cucupha. CCXV. *Cucupha*, est Remedii externi formulæ sive *Pileolus*, ex Sindone vel Linteo tenuiori, cum Speciebus cephalicis in pulverem grossum confusi & Cotone vel Gossypio exceptis paratus, atque interpunctus, sive ut vocant interpassatus.

Collyrium. CCXVI. *Collyrium*, est Medicamentum topicum ophthalmicum, sistendis vel dissipandis Oculorum fluxionibus dicatum, illudque nunc *siccum* sub formâ Pulveris, sive ut Arabes loquuntur *Sief*; nunc *liquidum* sub formâ fluidâ; nunc mediæ consistentiæ, sub forma Balsami sive Unguenti.

Gargarisma CCXVII. *Gargarisma*, est remedium fluidum Affectibus Oris, Gingivarum, Faucium, Laryngis aliquando & Capitis dicatum, quo quidem Fauce gargarizando, ut loquuntur, sine deglutitione colluuntur, & à muco glutinoso infarciante liberantur.

Apophlegmatismus. CCXVIII. *Apophlegmatismus*, est Medicamentum caputpurgium, virtute pollens lympham sive pituitam è capite per Fauces & Oris glandulas pluminus copiosam eliciendi, idque sub formâ nunc *siccâ*, qualiter *Masticatorium* propriè audit, quod masticando suum effectum præstat; nunc *molli*, instar *Eclegmatis*; nunc denique *Liquidâ*, qualiter est forma *Gargarismi* seu *Collutionis oris*.

Dentifricium. CCXIX. *Dentifricium*, est Medicamentum externum, sive siccum, sive molle aut liquidum, quo utimur ad Dentes confricandos, dealbandos, & à sordibus purgandos; quin & ad Gingivarum absterfionem, depurationem atque consolidationem.

Errhinum. CCXX. *Errhinum*, est Medicamentum siccum, vel liquidum, aut balsamicum, Naribus purgandis, vel alterandis dicatum; nunc sine, nunc cum Sternutatione,

tionem, unde *Ptarmicum* s. *Sternutatorium* vocatur; *Ptarmicum.*
 hanc sine *Sternutatione*, unde *Errhinum* simpliciter
 citur.

CCXXI. *Suffimentum*, *Suffitus*, *Suffumigatio*, est Re-
 medium externum, simplex aut compositum, quod *Suffitus.*
 unis injectum & incensum odorem suum fundit.

CCXXII. *Odoramenta*, sunt Remedia externa par- *Odoramen-*
 ta voluptatis seu jucunditatis, partim etiam sanita-
 ta conservandæ, aut præcavendorum morborum gra-
 præscribi à Medicis solita, sicca aut humida, sine
 ne tamen adhibita: Spiritibus resuscitandis vel re-
 eandis, gravibus vel nocivis odoribus fugandis
 stinata.

CCXXIII. *Scutum*, est Remedium topicum exter- *Scutum.*
 num, Emplastri consistentiâ, & formâ, in Scuti figu-
 ram Sindoni, aut Panno holoserico inductum, atque
 gioni Stomachi applicari consuetum. *Pessarium.*

CCXXIV. *Pessarium*, *Pessus*, est Medicamentum
 picum, pudoris muliebris sinui indendum, figuram
 oblongam, teretem, longitudine & crassitie
 digiti crassioris, paratum vel ex Sacculo lineo oblon-
 go, Lanâ conceptâ, Gossypio, res medicamentosas
 erinas excipientibus: vel incorporatum melle, lada-
 galbano cerâ, succo, ac in figuram dictam redactum.

CCXXV. *Nascale*, est Penicillus in noduli effigiem *Nascale.*
 aptatus, mollissimus, ex Cotonis vel Lanæ floccu-
 aut Hapso, qui insuccatur, vel Unguento idoneo
 buitur, & sinui Pudoris muliebris intruditur, ad
 enses movendos, secundinas eliciendas, prolapsum
 teri retrudendum &c.

CCXXVI. *Suppositorium*, est Medicamen externum, *Supposito-*
 rium.
 longum, 3. vel 4. digitorum latitudine, figurâ te-
 ti, s. rotundâ candelæ instar, olim Glandis formâ,
 Alvum præcipuè sollicitandam paratum.

CCXXVII. *Clyisma* vel *Clyster*, *Enema*, est Remedi- *Clyster,*
Enema.
 um

um externum liquidum in Anum s. Intestinum rectum aliquando & Uterum, fistulæ cujusdam beneficio jici consuetum, purgandi, alterandi, vel etiam corroborandi gratiâ.

Injectiones. CCXXVIII. *Injectiones*, sunt remedia liquida varias corporis cavitates inspergi solita, v. gr. Aures, Nares, Uterum, Vesicam, Penem, Fistula Ulcera sinuosa, extergendi, sanandi, consolidandi scopo.

Elixirium. CCXXIX. *Elixirium*, est Remedium liquidum, compositum, beneficio alicujus menstrui è variis simplicibus paratum, cum vel sine saccharo..

Essentia. CCXXX. *Essentia*, est Remedium fluidum, ex aut illis ingredientibus, virtutem suam affuso Liquore exhibentibus, paratum.

Fæcula. CCXXXI. *Fæcula*, est Medicamen sub formâ ponis è Radicibus quibusdam, v. gr. Bryoniæ, Aronis, Pœoniæ &c. paratum.

Flores. CCXXXII. *Flores chymici*, sunt Pulveres quidam in altum vasorum elevati, ibique collecti; uti sunt Flores Antimon. Benzoin. Salis ammon. Sulphuris &c.

Spiritus. CCXXXIII. *Spiritus*, sunt Salia volatilia phlegmate soluta: *Acidi* autem illi & *alcalini*, v. *urinosi*, *salini* vel *sulphurei* & *inflammabiles* existunt. Ita *Spiritus acidi* sunt Sulphuris, Nitri, Vtrioli &c. *alcalini* sunt Sanguinis humani, Cervi, Eboris &c. *Urinosi* sunt Salis ammoniaci. *Salini* sunt partim acidi, partim alcalini modò dicti. *Sulphurei* sunt Spiritus Vini, Ceraforum nigri, Baccar. Juniperi &c.

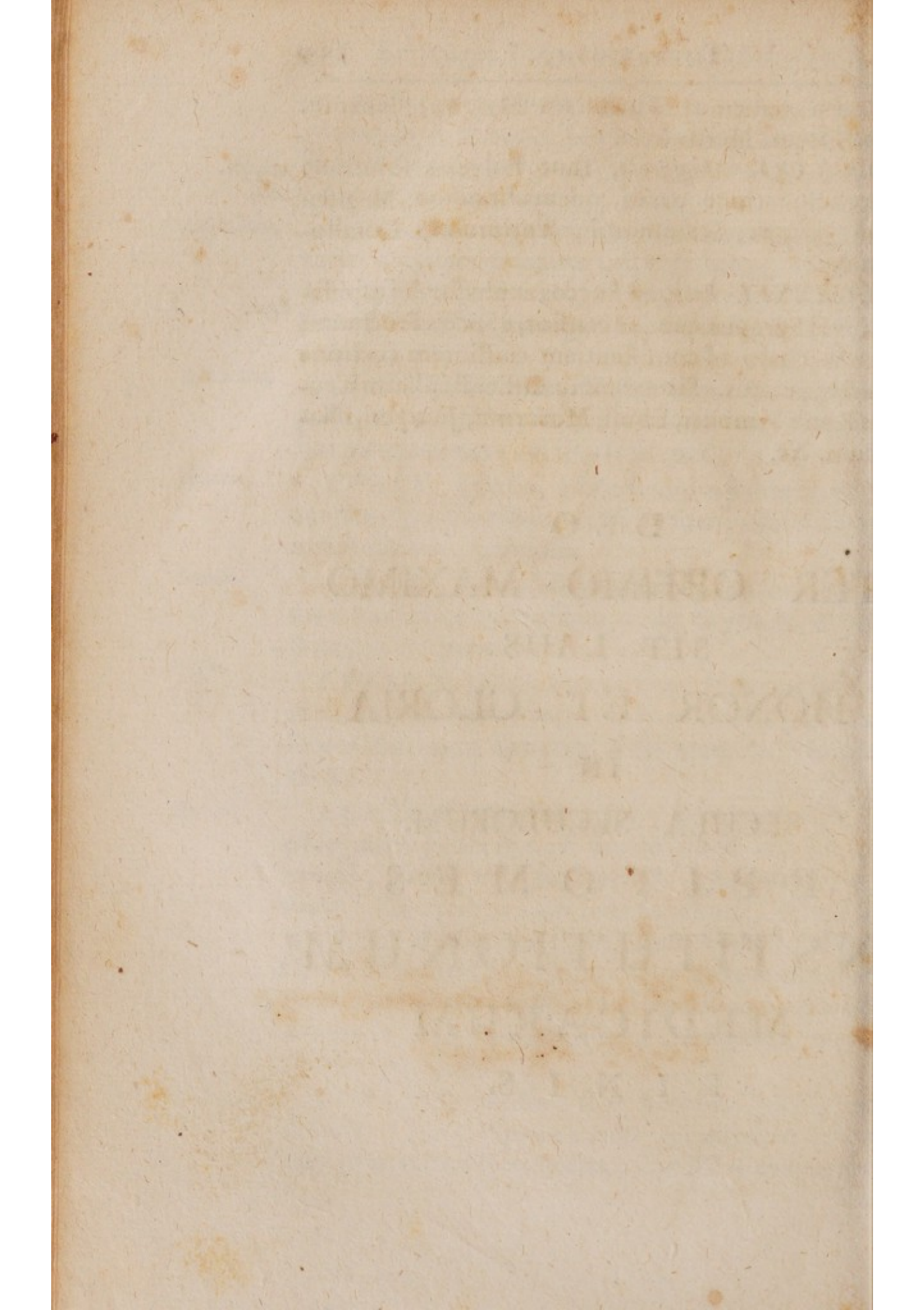
Tinctura. CCXXXIV. *Tincturæ* sunt Remedia liquida variorum coloris, è simplicibus extracta per affusum Liquidum plus minus spirituosum, sine illius evaporatione

e. Ita habemus Tincturam Myrrhæ, Benzoin, Corallorum, Martis &c.

CCXXXV. *Magisteria*, sunt Pulveres solutione *Magisterium* præcipitatione parati, quemadmodum *Magisterium* Jalappæ, Scammonii, Antimonii, Corallo-um &c.

CCXXXVI. *Roob*, est Succus expressus & inspissatus; vel Syrupus quoque crassior, è Succis Fructuum, *Roob*, cum Saccharo ad consistentiam crassiorem coctione ductis, paratus. Sic extant in Officinis pharmaceuticis *Roob Sambuci*, *Ebuli*, *Mororum*, *Juniperi*, *Diacum*. &c.

D E O
 TER OPTIMO MAXIMO
 SIT LAUS
 HONOR ET GLORIA
 IN
 SECU LA SECU LORUM.
 E P I T O M E S
 NSTITUTIONUM
 MEDICARUM
 F I N I S.

MICHAELIS ETTMÜLLERI,

Phil. & Med. Doctoris, atque in Univerſ.

Lipſienſ. quondam Profeſſoris publici

Celeberrimi,

PYROTECHNIA
RATIONALIS,

SIVE

COLLEGIUM CHYMICUM

Ann. M DC LXXI.

habitu,

Atque in COMPENDII formam
reductum.

*Ex Lib. Phil. & Med. Doctoris Laurentii
W. J. Lipſienſis*

COLLEGII CHYMICI

Proœmium.

CHYMIAM in Compendio tractaturus ea solummodo tradam, quæ pro fundamentis Chymici sufficiunt Medico; de Principiis autem Chymicis in genere pauca præfari necessum est.

Principia Chymica. Theophrastus Paracelsus quinque introduxit Corporum naturalium Principia; Sal nempe, Sulphur, Mercurium, quæ activa; Phlegma itidem & Caput mortuum, quæ passiva nominavit. Posteriora dicitur appellavit & Rerollæa i. e. viribus insignibus dotata. Caput mortuum quidem communissimè renitentiam Vitrioli significat; propriè tamen omne illud indigitat, quod post virium & principiorum extractionem remanet. De Principiis activis multa gloriatur Paracelsus, licet eorum primarius Author non fuerit: mutuo enim accepit à Basilio Valentino, qui omnia Metalla Spiritu, Anima & Corpore, i. e. Mercurio, Sulphure & Sale constare statuebat. Multa etiam habet Paracelsus, quæ Hollander Villanovano & Lullio jure meritoque debebat, quorum tamen nomina cautè suppressit. Utcunque res habeant, persuasum nobis est, Veteres per Mercurium, vivum illum & vulgarem nostrum non intellexisse; nec per Sulphur, crudum illud nativum Sulphur. Adeoque nos haud abs re facturos arbitratur, si paulo ad curatius Principiorum Chymicorum naturam prosequi satagamus, inter quæ Sal primarium sibi vendicant locum.

ABas. Valentino.

CAPUT I.

De Salibus. In specie de Acido, Urinoso, & Salso: De Ammoniaco etiam & Tartaro vitriolato.

§. I.

DEr Salia intelligo particulas, quæ facillimæ sunt *Salia quid.* solutionis in Aquâ, & sæpius Linguam gustu afficiunt; adeoque Hippocrati *saporum* nomine vocabantur. Particulæ hæ magnæ sunt considerationis, quia corporum naturalium efficacia illis debetur. Simplex autem est Sal, *universale* nempe, & *particulare.* Prius varia posterioris genera procreant in diversis matricibus. In prima Creaturarum productione universum pervagabatur Mundum, audiebaturque *Spiritus mundi.* In Vegetabilium productione Terræ visceribus incarceratur, diciturque *Sal Terre centrale:* Aërem itidem permeat, *Aviculaq;* Herodoti *smaragdina* intelligenda venit; Vid. Nollii *of. Hermet.* p. 701.

II. Salia Particularia sunt vel *acida*, ut *Spiritus vitrioli, Nitri, &c.* vel *Alcalia* seu *Urinosa*, ut *Sal tartari, Spiritus Eboris, Spiritus C. C. Salis ammoniaci, &c.* *Particulare.* Sanguinis humani, & similes: vel denique *neutra*, ex alcali & acidi conjunctione emergentia, ut *Salia Plantarum essentialia*, item *Sal commune, Sal gemma, &c.* Notandum autem, per *Salia* non semper *sicca & coagulata* intelligi, quædam enim sunt soluta in formâ spiritus, uti est *Oleum Tartari per aquam, Spiritus Salis ammoniac.*

III. *Salia acida* in omnibus tribus Regnis reperiuntur. In Regno minerali manifestè se produnt, spectantur autem in *Sulphure*, utpote ex quo reliqua mineralia suum mutuuntur acorem, *Alumen* nempe, *Sal*

Sal commune, &c. *Aurum* itidem, *Mars* & *Venus*, aciditatem possident à *Sulphure* adeptam. *Baculus* et ferreus *auro* fuso immissus in rubiginem vertitur non aliter, ac si cum *Sulphure* accenso concretus fuisset. Similiter *Mars* in aëre humido resolutus, ope acidi proprium corrodit corpus. Et *Venus* humectata, vi interni acidi hoc pacto resoluta *Viride aris* convertitur.

Planta habent acidum

IV. Habent & *Vegetabilia* suum acidum. Omnia planè *Fructus* ante maturitatem & sufficientem fermentationem acido replentur; ut nihil moneamus iis quæ tota sunt acida, *Ribes* nempe, *Berberes*, Plerique *Vegetabilium Succi*, beneficio fermentationis concitatoris, acetosum exhibent liquorem quin & *Saccharum*, *Sal* illud omnium dulcissimum *Spiritum* dat intensè acidum. *Decocta Plantarum* calori exposita acescunt. *Cerevisia*, omniaque *Vegetabilium infusa Acetum* reddunt. Ipsa etiam *Vegetabilium Semina* acido fruuntur. *Panis* enim excoctus, moderato igne *Spiritum* fundit acido utilem, *Veneris* & *Martis Tincturas* extrahentem, *Stannum* & *Hæmatitem* solventem, & in nonnulla corpora mineralia potentius ferè agentem ipsa *Aurum* forti. Omnia denique *Ligna*, imò ipsa *Fuligo*, & *Carbonis* diuisculum suggerunt *Spiritum*. In *Animali Regno* etiam *Salia* acida particulis oleosis occultantur; adeo *Pinguedo Animalium*, acido occulto referta, cum libus urinosis in *Saponem* seu *Sal salsum* vertitur. *Formicæ* acidissimum dant *Spiritum*; imò & *flores chryseæ*, cumulo *Formicarum* immerfi, colorem suæ cœruleum cum rubro mutant. Acidum blandum occultum secundum naturam in *Stomacho* hospitatur. Reiecta ex illo quæque præternaturalia, pelvis æneam corrodingo, aciditatem produnt. Acidi *Urinæ* succi, *Ossa* quandoque corrodentes, satis superè

In Animalis Regno est acidum.

oti sunt. Hoc tamen venit tenendum, quòd ubi
antur in rerum naturâ *acida*, ibi simul & *urinosâ*
stant, licet variè pro dominii ratione.

V. *Salia urinosâ* ita appellantur, quod *Urinæ sa-* *Salia uri-*
rem referant. Sunt autem duplicia, *volatilia* nem- *nosâ.*

, quæ facillimè avolant, ut *Spir. Sal. ammon.* &
a, quæ ignis examen constanter sustinent, ut
l Absinth. Fumar. aliaque ex *Cineribus* elicita.

iora in *Regno animali* potissimum sedem habent,
gestio enim fermentativa & continua aëris in-

ratio, in omnibus Animalium partibus *salia vo-*
ilizat. Gaudent & *Vegetabilia* urinoso sale vola-

i; *Antiscorbutica* quidem acri & nudo; *Aromatica*
rò (*Mentha* nempe, *Salvia*, &c.) oleo temperato.

ulneraria, quantumvis insipida, volatile occultum
ffident, ut ex *Mercurii revivificatione* patet. Quid

alta? *Fuligo*, *Absinthium* furno Glauberiano inclu-

m, *Panis* ritè destillatus, *Tartarus sublimatus* &
eraque *Vegetabilia* putrefacta (non fermentata)

olatile dant urinosum. *Minerale Regnum* vix ullo
udet. *Salia fixa* inter *Vegetabilia* maximè repe-

antur, non sunt tamen nativa, sed igni accepta
ferenda. Dum enim comburitur *Planta*, Sale ejus-

m volatile partim fugam tentat, & in *Fuliginem*
it: partim à Sulphure retentum cum eodem se

it & figit in *Alkali*. Sic *Nitrum* solum crema-

m in auras abit: addito autem *Sulphure* in Sal fi-

m convertitur. Unde *Plantæ oleosæ* & *virides*
piofiora dant *Salia fixa*; *siccata* nempe, aut igni

rti admotæ Sale volatili orbantur. Sit itaque ignis

ntus, sint & *Plantæ* recentes, aëri itidem non uf-

e adeo expositæ, si copiam velis *Salis fixi.*
igna enim *putrida*, aut in aperto aëre cremata,
uca dant *salia fixa*; avolante nimirum Sale vo-

tili cum Sulphure, ex quibus fit *Sal fixum*. Di-

cuntur hæc Salia *Lixiviosa* aliàs etiam *Alkalia*, herba *Kali* (specie *Sedi*) sapore nitroso & Sale huiusmodi fixo gaudente. Hodie autem latius tenditur huius vocis (*Alkali*) significatio; omnempe denotat urinosum, sive volatile sive fixum & sub hoc sensu apud nos intelligenda venit.

Sal falsum.

VI. *Sal falsum* dicitur & *neutrum*, quia neque acidum neque urinosum, sed de utroque participans, ortum nempe habens à mutuo amborum congressu & effervescencia. Sic *Tart. Vitriolatus* ex nostra *Spir. Vitrioli* cum *Sale Tart.* effervescencia ortum ducit. *Salsum* hoc cum acidis aut urinosis placemur maritatur. Si alcali, quod acido jungitur, volatile sit, *Salsum* audir *volatile*, quale est *Sal ammoniac.* Si fixum sit Alkali, *Salsum* etiam *fixum* appellatur quale est *Tartarus vitriolatus*.

Sal ammoniacum.

VII. *Sal ammoniacum Veterum* ex *Urina camelorum*, cum *Lybiæ arenis* confermentata, juxta *Ammonis templum* nascebatur, & exinde nomen sortitur. *Nostrium autem Artificiale* est. Confertur ex Sale communi in magnâ *Urinæ humanæ* condissoluto, additâ cenresimâ circiter *Fuliginis præparatione*. Hæc forti igne cocta, & frigori exposta

Ejus vires.

Sal reddunt candescens. Dum nempe evaporat Phlegma, *Sal volatile Urinæ & Fuliginis* cum acido *Salis comm.* in *Salsum volatile* concrevit. Porro *Sal ammoniacum*, in *Apepsiâ* aromatibus junctum, singulare est stomachicum. In *Febribus* (premissis præmittendis) cum *Ocul. Cancr.* commixtum, & horâ circiter unâ ante paroxysmum exhibitum, nobilissimum est *Antifebrile* ratione *Salis volatililis*. In *Ischuriâ* etiam, *Calculo*, & *Renum Affectionibus* potens est diureticum. Ubi peccat acidum multum confert; Vinum enim *Rhenanum* sapore suo privat.

Preparatio. Pro usu medico præparatur depuratum

lo; i. e. solvitur in *Aq. simpl.* filtratur, & post phlegmatis exhalationem in strías concrefcit. Sublimatur in *Flores* vel solum, vel in *Aqua* solutum. Quidam malo consilio *Limaturam Martis* superaddunt. Tunc enim acidum *Salis ammoniaci Martem* rodit & *Vitriolum* cum eo constituit; *Sal* verò *volatile* in auras avolat, dum *Flores martiales* fortiore Igne ascendunt. Utimur & *Ammoniaco* in Alchymia, fixa enim corpora volatilifcat & secum in flores sublimat, *Lapidem* v. gr. *Hæmatites* in rubeos flores & antifebriles; *Aurum*, *Corallia*, etiam in Flores rubeos, unde *Tinctura*; *Caput mortuum* itidem *Vitrioli Veneris* in Flores coloris Aurantiorum, hypnoticæ virtutis. Ut autem *Spiritus* & *Flores Salis ammoniaci* ab acido *Salis* communis liberentur, & puro consent volatili urinoso, addantur *Salia alkalia*, hæc enim acidum arripiunt, & simul in fundo remanent. Acida nempe fixa libentius fixis se mantant. Sunt tamen & alia præter *Alcalia*, quæ acidum ammoniaci arripiunt, v. g. *Limatura Martis*, *Minium*, *Lapis calaminaris*, & *Marcasita*: idque, quia Corpora hæc metallica nondum saturata acidum absorbent & *Sal volatile* dimittunt. *Spiritus Salis ammoniaci cum Calce vivâ destillatus* penetrantissimus est, & nunquam coagulatur: ille autem cum *Sale Tartari*, & aliis *Alcalibus* fixis, magis est *urinosus*, in Flores siccos se coagulat, & ad modum *Spiritus Urinæ* cum *Spiritu Vini* in offam albam condensatur. *Ordinario albi* est coloris, addito tamen *Sulphure* aureum acquirit. Notandum autem, *Alcalia volatilia*, subjectis commixta *Sulphureis*, rubrum acquirere colorem: unde forsan Sanguinis rubedo. *Spiritus Salis ammoniaci Spiritui Vini* artificiosè commixtus, ita ut non coaguletur, egregium est mentruum pro *Myrrhâ* extrahendâ, aut *Elixire Propriet.*

priet. conficiendo; solvit etiam *Terram foliatam Tartari* in *Essentiam auream*, optimam in *Malo hypochondriaco*. *Limaturæ Martis* affusus *Essentiam* dat, Morbis chronicis egregiam. Si misceatur Spir. Sal. ammoniaci cum Spiritus Vin. camphorati duplâ parte & applicetur, Dolores podagricos lenit, acidos Articulis insidens destruendo. In Affectibus chronicis, *Scorbuto*, *Malo hypochondriaco*, *Suffocatione Uterina*, *Cardialgia flatulenta*, egregium est remedium. Naribus admotus, *Castoreo* & *Pennis* incensis præstat. In *Mensium obstructionibus* adhibetur Fœminis cum successu per certum Glauberi instrumentum. Omnia Febrium symptomata, siue a calore siue à frigore provenientia, maturè tollit compescit. Sanguinem coagulatum, in *Pleuritidis* & *Inflammationibus* &c. resolvit: Cani enim in venam immixtus sanguinem reddit tenuem. Egregium est *Nephriticum* & *Sudoriferum*, idque, quia penetrat fortiter corporis intima: acida superflua destruit, in falsa commutat, per sudorem vel urinam evacuat. Dosis à gutt. 30. ad 50. *Caput mortuum* Spiritus Sal. ammoniaci cum Ciner. clavell. distillati, in Aquâ calidâ solutum, filtratum, & coagulatum dat *Sal falsum*, quod egregium est digestivum in *Malo hypochondriaco*, ad ℥j. Si destilletur Spiritus cum *Calce viva*, ex capite mortuo paratur Sal, quod optimum est lithontripticum ad ℥j. Idem Caput mortuum in Aquâ solutum, & affusum *Limaturæ Martis* eandem rodit in Crocum Martis, meliorem eo, qui fit cum Salibus.

Tartarus vitriolatus.

VIII. *Tartarum Vitriolatum* Sal esse falsum fixum & ex Sale Tartari ac Spiritu Vitrioli constare, diximus superius. Debet autem *Spiritus Vitrioli* probe rectificari & separari à particulis metallicis, alias nauseosus evadit Tartarus. Optimum est diureticum; purgantium vim sine Torminibus ventris adeo promovet, ut quarta sufficiat doseos pars. CAP

CAPUT II.

De Salibus Mineralibus. In specie de Sale communi, Sale Gemma, Nitro, Vitriolo, Alumine & Acidulis.

§. I.

ALIA Mineralia solubilia sunt in Menstruis aquosis, *Salia mineralia.* sed sulphurea respuunt; pro varia tamen conformatione propriâ, expetunt diversa aquosa menstrea. Sicet, teste Gassendo, una eademque *Aqua Sal communis, Nitrum, Vitriolum, & Alumen,* successivè receperit. *Salia* hæc destillata *Spiritus* reddunt *acidos,* varios tamen pro cujusque *Salis* variâ texturâ. Licet sicca sint, reddunt nihilominus *Spiritum humi-*
um, partim per humoris in Corpore adjecto, & aeris ambientis immiſſionem; partim per salinarum particularum inversionem, agitationem nempe sub ignis torturâ, adeo ut motu impetuoso à se mutuo dissipentur & in formâ nebulæ cum impetu prorumpant. Separationis hujus gratiâ additur plerumque corpus aliquod terrestre, *Bolus* aut *Argilla.* Et beneficio ejusdem potest *Sal commune* redigi (per repetitas solutiones) in puram putam *Aquam.*

II. *Sal commune* triplex est, *marinum, fontanum, sal commune montanum*: *Marinum* ejusque *Spiritus* reliquis præstat; imò pater est & *fontani* & *montani.* Nam cum *Aqua marina* centrum terræ petit, ibique in vaporem resolvitur, tum *Sal* exinde ad circumferentiam adducitur sub formâ *Aquæ fontanæ salisæ*: sed hoc in itinere debilior indubiè redditur. Ubi erò hæc *Aqua marina* in aliqua terræ cavitate subsistit, oritur *Sal fossile, fontano* paulo præstantius. *Fontanum* ex fontibus salinis excoquitur & inspissatur: & ut citius granuletur, addunt *Salinarii* Fel vel

Sanguinem bubulum, cujus sal volatile cum acido Salis concurrens granula promovet. Granula autem *Salis marini*, per aquæ exhalationem parata, longiora sunt majora, duriora, & Cristallos dant multo elegantiores.

Sal falsum commune.

Ejus decrepitation.

Destillatio.

III. *Sal commune falsum* ex acido præpollente urinoso constat, quod probat resolutio Salis spagyrica. Spiritus enim Salis Sali tartari, vel Cineribus cavellatis affusus, solutus & debite inspissatus, evadit perfectissimum Sal commune. Elixiviatur etiam & communi simillimum è Capite mortuo Salis ammoniaci cum ana Calcis vivæ destillati. Quod species *Salis communis præparata*, ante destillationem calcinari debet. Immittitur scilicet in Catinum, & ubi à flamma exardescit, particule aquosæ in Sale concentratæ, ab ignis torturâ agitæ cum impetu crepitu profiliunt. Nisi hæc præcederet decrepitatione, metuendum esset, ne in destillatione vasa rumpantur. *Sal ita decrepitatum* destillatur in *Spiritu acidum*, addito semper duplo, triplo aut quadruplo *Boli* vel *Argillæ*, imò & *Terræ dulcis Vitrioli*, ad separationem partium salinarum promovendam & effusionem impediendam. Alia etiam corpora, salivæ quantumvis, admixta Spiritum Salis non inquinant sed propter gravitatem in fundo remanent. Sic *Sal communis* cum *Spiritu Vitrioli* destillatus genuinum perfectum *Salis spiritum* dat. Modus ille destillandi qui fit cum folle per Retortam tubulatam, periculosus est, 1. ne vas valde calefactum affusâ aquâ frigidâ rumpatur; 2. ne Sal dum fluit, fundum Retortæ penetret. *Glauberi* methodus convenientior est. Imbibit ille carbonem ignitum aquâ, in quâ solutus est Sal commune. Siccatos dein carbonem in furno peculiari destillat. Metuendum autem, ne fuligine carbonum Spiritum inquinent, aut Sal fixum calcinatione

atione istâ paratum illum debilitet. Optimus ergo Optima.
 est modus, qui fit per Retortam igne aperto, calore graduâli & continuo. Fieri etiam potest per arenam. Pro *Ufu medico* Spiritus hic multum convert; omnia alcalia oleosa, Bilem & effervescentias Ufus medicus.
 febriles compescit. Cum alcali fixo concentratus potens est *Diureticum*, ac Putredinem Gingivarum, & progressum Gangrænæ cohibet. Propter nimium jus acorem edulcoratur vulgo, cohobando bis terve cum ana Spiritus Vini, & sic egregium evadit stomachicum. Quidam dulcificare volunt per diuturnam digestionem; hac autem methodo acidæ particulæ non satis invertuntur. Alii *Sal Tartari* primæ destillationi addunt, dulcificationis ergo, sed & hi falluntur, *Sal Tartari* enim acidus absorbet Spiritus; unde loco Spiritus Salis dulcis habetur solummodo limpidum acidum phlegma. Quod *Usum* spectat *Alchymisticum*, Spiritus hic *Aurum* solvit, imò probe Alchymisticus.
 rectificatus & concentratus illud in Flores elevabit. Concentratur autem hac methodo. R. *Lapidem calamin.* imbibatur Spiritu Salis; destilletur; & prodit Phlegma insipidum (*Calaminari acidum absorbente.*) deinde Caput mortuum mistum cum Arenâ Igne fortiori urgetur, sic prodit Spiritus acidissimus concentratus, qui omnia Corpora metallica solvit, exceptâ Venere & Lunâ. Poterius affundit Capiti mortuo (post Spiritus destillationem residuo) Spiritum Vini ex Uvarum racemis, tempore Vindemiæ collectis, destillatum; mixturam Fimo equino committit; & post digestionem aliquot dierum ponit in loco frigido, ubi elegantes oriuntur *Crystalli* dulces, valdè stomachicæ.

IV. *Sal Fossile* alio nomine vocatur *Sal Gemma*, Sal gemma.
 quia sub gemmarum forma eruitur è fodinis. Aëri expositum insigne acquirit gravitatis incrementum. Efficacius est Sale communi, & egregium diureticum.
 Clysteribus

Spiritus salis compos. Clysteribus additum ad ℥j. scybala emollit. *Spiritus Salis compositus* fit ex aa. *Nitri* & *Salis Gemmae* aut *Salis communis*; & Aurum solvit intactâ Lunâ *Spiritum* autem *Nitri* simplex probè rectificatus omnia metalla solvit, Auro excepto.

Nitrum. V. *Nitrum* originem capit in terrâ pingui, al-
 urina & stercorebus Animalium humectatâ: quo-
 rum Sal volatile sulphure imprægnatum ab acido
 terræ subigitur, & mutatur, donec simul omni-
 concrevant in unum tertium falsum, quod *Nitrum*
 audit; atque è terrâ tali excoquitur & elixiviatum
Ejus Spiritus. Terra hæc nitrosa destillationi subjecta *Spiritum*
 fundit *acido falsum*, Spiritui Tartari similem; qu-
 super Alkali fixum cohobatus, *urinofus* evadit
 & in Capite mortuo remanet *Sal* quoddam *fixum*
 beneficio Aquæ extrahendum. Spiritus hic vola-
 tilis urinofus non semper ab excrementis Anima-
 lium dependet; Terræ enim argillaceæ, hujusmodi
 excrementis nunquam imprægnatæ, similem reddunt
 Spiritum, beneficio scilicet Aëris. In Muris etiam
 antiquis, *Sal Calcis vivæ*, quocumque incrustantur
Nitrum calcarium. cum Spiritu acido terræ unit se in *Sal Nitri*. *Nitrum*
 constat ex acido Sulphuris & Sale Alkali; nam Sal
 Tartari cum Spiritu Nitri conjunctum, *Nitrum*
 evadit. Omne *Nitrum* ex terrâ, excrementis Ani-
 malium imprægnatâ elixiviatum, participat de Sale
 communi, quod in corporibus Animalium invin-
 cible est, & uti assumptum fuit, ita rursus ex-
 cernitur.

VI. Antequam *Nitrum* in usum vocetur, Sal
 hoc, si adsit, removendum est. Ejus præsentia in
 deflagratione dignoscitur. *Nitrum* enim, si purum
 sit, deflagrat sine remanentiâ: sin secus, remanebit
 aliquid salis albi & caustici, quod removendum. In
 usu medico *Nitrum* egregium est medicamentum;

Sitina

Sitim reprimat, *Febris* tam *continuis* quam *malignis* subvenit: *Hæmorrhagias* & externè & internè sistit, & crebrius usurpatum *Satyriasin* compescit. Depuratur vulgo cum *Sulphure*; pessimo tamen consilio: idque, quia *Sulphure* injecto *Spiritus Nitri* acidus *sulphureus* totus exhalat, remanente solum *Sale* fixo, quod cum acido *sulphuris* conjunctum, tertium *Sal* evadit. Optima ejus depuratio fit per *Alcalia* fixa: paratur scilicet *Lixivium* fortissimum ex *Sale Tartari* vel *Cineribus clavellatis*, coquitur in hoc *Nitrum*: sic *Alcali* fixum arripit omne corrosivum & excrementitium, quod est in *Nitro*. Unde post levem humiditatis absorptionem excrescit *Nitrum* in *Crystall*os depuratissimas.

VII. Inter *Nitri* præparata eminet *Spiritus*, qui *Spiritus Nitri*. eo copiosior observatur, quo plus additur *Boli* vel *Argillæ*. Conducit in *Febris* *malignis*, *Tympanitide*, *Nephritide* & *Calculo*. Verùm quia crudus nimis est & corrosivus, propterea *dulcificatur*, destillando per *Retortam* cum duplo *Spiritus Vini* vel alterius, post aliquot dierum digestionem. Sensim autem permisceri debet, ne nimia effervescencia vasa rumpat. Per hanc encheiresin eliciunt quidam *Sal volatile* ex *Spiritu Vini*. Scilicet *Spiritum Vini* cum ana *Spiritus Nitri* pedetentim mixtum lenissimo *Igni* committunt, donec abstrahatur *Liquor*, & remanebit *Sal volatile Spiritus Vini* fixatum à *Spiritu* acido *Nitri*: quod *Sal* additione *Alcali* fixi facile potest destillari in *Spiritum urinosum*. *Spiritus* utique *Nitri* hoc pacto *dulcificatus* *Colicis doloribus*, *Flatibus*, *Pleuritidi*, & *Renum inflammationi* mirè subvenit. Dosis ʒss ad ʒj. *Nitrum* basis est *Aquæ fortis*; imò ipsa *Aqua fortis* solum est *Nitri Spiritus*, & eadem solummodo præstat; utnt enim additum sit *Vitriolum*, tamen de *Vitriolo* nihil prodit. Unde

Dulcis.

Sal volatile
Spiritus
Vini.

Aqua fortis

de

Regia.

de & Aqua fortis affusa Sali Tartari, ad instar Spiritus Nitri verum prodit Nitrum. *Aqua regia* fit ex Nitri partibus duabus, & Salis com. vel ammoniaci parte unâ, cum Silicibus contus. destillatis. Hæc solutioni *Auri* seu *Solis*; sicut Aqua fortis *Lunæ*, dicata est. Dixi in Aqua forti nil de Vitriolo adesse hoc certum est, Nitrum partes Veneris metallica secum rapere. Culter enim Aquæ forti bullienti immisus rubedinem contrahit, & pannorum Tinctores (quibus Spiritus Nitri nil prodest) Aquam fortem in usu habent. Si puriorem vis Spiritum sine metallicis his particulis, loco *Vitrioli* addatur *Alumen*. Caput mortuum Aquæ fortis calcinatum, & Aqua communi elixiviatum, dat Sal album, quod

Arcanum duplicatum.

Nitrum vitriolatum, vel *Arcanum duplicatum Mynsichti* audit: constans scilicet ex Alkali Nitri cum Sulphure fixo Vitrioli; ratione cujus anodynum est egregii etiam usus in *Melancholiâ*, *Mensium suppressione*, *Stomachi affectibus*, *Febribus intermittentibus*, & omnibus morbis chronicis: Dosis ʒj.

Vitriolum.

VIII. Vitriolum generatur per corrosionem *Martis* vel *Veneris* à liquore Sulphuris acido: si *Veneris* minera corrosa fuerit, *cæruleum*; si *Martis*, *viridem* nanciscitur colorem.

Artificiale.

Paratur & Vitriolum *artificiale* naturali simillimum; recipitur scilicet Spiritus Sulphuris (qui salina est substantia, bituminosa enim Sulphuris pars in Igne deflagrat) diluitur cum Aqua, additurque Ferrum vel Cuprum. Spiritus corrodit materiam injectam, factâ corrosionem filtratur, evaporatur, & in loco frigido concrepescunt Crytalli Vitrioli Martis vel Veneris. Alii (elegantiori modo) laminam Martis vel Veneris pulveri Sulphuris permiscunt, ut fiat stratum superstratum, deinde Igni mixturam exponunt; factâ Calcinatione committitur mixtura Aquæ simplici;

quæ

na filtrata & evaporata, Cryſtallos deponit in fun-
do. Artificiale hoc eundem habet uſum, & eſſe-
m dat effectus, quos nativum. Reperitur autem
nativum vel ſub formâ *Vitrioli*, vel ſub forma la-
pidis *Pyrites* dicti; ex quo calcinato & aëri expoſito
vel ſponte efflorefcit Vitriolum, vel cum Aqua
lixiviat. Participat ſcilicet hic *Lapis de Marte*
vel *Venere* & *Sulphure*: adeoque Sulphur, vehemen-
tius ignis inflammatum, acidum dat Spiritum, qui
metalla corrodit, & humori aëris conjunctus ea in
Vitriolum convertit. Vitriolum plerumque mix-
tum eſt: ut purum evadat, ſolemus ſolutum in
Aqua Igni committere, & bullienti baculum ferreum
immergere; ſic enim acidum aggreditur Martem,
Venerem in fundo relinquit.

IX. *Vitrioli* deſtillationi præmittitur Calcination, *Ejus cal-*
e colliqueſcat & vas rumpat; nullum tamen requi- *cinatio, ac*
tur corpus terreum, ut in deſtillatione *Salis, Nitri deſtillatio.*
c. quia particulæ ejus metallicæ ſufficiunt, & præ-
terea calcinatum liqueſcere nequit. Deſtillando pro-
dit. 1. Phlegma inſipidum. 2. Phlegma acidulum
copioſius. 3. Aucto Igne nebulas dat, quæ coagu-
læ Spiritum conſtituunt. 4. Sub ultima Ignis vi-
ſum oleum particulis metallicis magis imprægnatum
corrodit, unde craſſities & coloris obſcuritas. Spiritus
nimis Phlegmate dilutus debilior eſt: ſed ſi avoce-
r phlegma leniſſimo igne, eandem acquirit cum
oleo conſiſtentiam. Et Oleum contra cum Igne de-
ſtillatum ſub formâ Spiritus prodit. Quo minus ha-
bet Vitriolum de ſubſtantiâ metallicâ, eo major co-
pia Spiritus acquiritur; adeoque ſi Spiritus copio-
ſior deſideretur à Terra ochreâ priùs liberetur. Si
ſpiritus omnis abſtrahatur, Caput mortuum nigrum
paret, ſin aliquid remaneat, fuſcum eſt. Fu-
um hoc (non nigrum) Caput mortuum, aëri *Caput mor-*
à par- *tuum.*

à pluvia & radiis Solis libero exposurum, mensibus scilicet autumnalibus & vernalibus, novo eodemque penetrantiorè imprægnatur Spiritu. Conficitur hic Spiritus regeneratus partim ex acido, quod intus in Capite mortuo latuit, partim ex acido nitro ab Aëre attracto. Intermediam itaque nanciscitur naturam inter Spiritum Vitrioli & Spiritum Nitri.

*Phlegma
vitrioli.*

X. *Phlegma Vitrioli* elegans est Remedium; tuget enim *Sulphure Vitrioli Martis*. Internè exhibitum Massam sanguineam refrigerat, & rorulentâ suâ sulphureitate egregiè refocillat. Externè in Doloribus & Ardoribus Capitis fronti admodum confert. Corroboratum aliquoties à Vitriolo, & per digestionem exaltatum, in *Phthisi*, *Tabe*, *Vomica Pulmonum*, omni Viscerum *Inflammatione* vel *Abscessu*, optimè prædicatur remedium. Spiritus & Oleum Vitrioli gradu tantum differunt. Spiritus Elixiri Proprietatis additus egregium est stomachicum, vi suâ adstrictoriâ Viscera roborans: sed Pulmonibus nocet propter metallicam aciditatem. Dentes nigredini afficit, & Testes debilitat. Pro usu Diuretico præstat coagulatus, acido scilicet ab alcali quodam Salsum tertium converso. Quod autem *Spir. Vitrioli* particulas metallicas secum rapiat, exinde patet, quod si ad tempus steterit, flavescat, & Terram Ochreæ instar ad fundum dimittat; Spiritus etiam Urinæ vel Sanguinis humani, huic Spiritui instillatus, particulas metallicas antimoniatas præcipitat sub colore viridi. Prout Vitriolum de Marte vel Venere participat, differunt & Spiritus exinde elicti. Quidam destillant Vitriolum Martis & Veneris artificiale, adeoque Spiritus acquirunt duplicis naturæ, qui in Affectionibus Mulierum commendantur. Credo tamen Spiritum Vitrioli vulgarem, sicut & ipsum plerumque Vitriolum de duplici hac natura participare.

Zwelfer

vel ferro judice separatio & rectificatio Spiritus ab oleo & Phlegmate, quæ communiter instituitur, veri non debet: quia cum Phlegmate, dum separatur, ascendit simul Spiritus volatilis sulphureus, Vitrioli nobilior pars. Laborant multi in Spiritus Vitrioli dulcificatione, sed res est difficilis. Digestio & Cohobatio cum Spiritu Vini palliativè solum dulcificat. Destillatio à proprio capite mortuo Phlegma elicit, non Spiritum, cum hic fortiter in capite mortuo concentratur. Destillatio Spiritus Vitrioli super Martem & Urinam Hum. deceptoriam operatio, nam Mars absorbet Spiritum acidum rumpentem, & Urina eum mutat in falsedinem. Hoc tamen certum est, quòd Spiritus à Vitriolo Martis artificiali paratus dulcedinem habeat adstrictam: nauseosus enim sapor à Venere dependet.

XI. *Spiritus Vitrioli* vulgaris fixus est, datur tamen volatilis *Paracelso* notus, qui facili Igne inustum striatim elevatur, & naribus admotus non sine gravi molestia penetrat. Qui hunc præparare cupit, sequentes observet regulas. 1. Omittatur calcinatio Vitrioli, ne nobilior pars avolet. 2. Ignis sit facilis, ne vulgaris ille Spiritus prodeat, & volatilem figat. 3. Dum calent vasa, removeatur receptaculum, alias Spiritus volatilis remeat in Caput mort. & ibidem figitur. 4. Expulsus Spiritus cum Phlegmate proprio digeratur, & à Cap. mort. cohobetur. Acquirunt quidam Spiritum Vitrioli cephalicum, nobilissimum in Capitis affectibus, miscendo scilicet Spiritum à Capite mortuo aeri exposito & renerato destillatum, cum p. ii. Spiritus Vini cum speciebus epilepticis digesti; deinde post aliquot dierum digestionem destillando. Alii Urinam mediante volatilem eliciunt Spiritum; destillant nempe Caput mort. Vitrioli digestum cum octuplo Uri-

*Spiritus
dulcificatio
difficilis.*

*Spiritus
fixus est.*

næ; sic prodit certè 1. Phlegma anodynum (ratione Sulphuris) quod doloribus podagricis egregiè subvenit. 2. Phlegma subtilius sale constans volatili urinoso in tertium converso, qui in omnibus Oculorum Affectibus mirè deprædicatur. Succedit tandem Vitrioli Spiritus ab Urina mutatus in Sal tertium volatile, qui in Epilepsia Infantum mirum præstat effectum.

Caput mortuum s. Colcothar.

XII. *Caput mortuum* post Spiritus & Olei distillationem remanens *Colcothar* dicitur. Si fuscum sit & non rigorosè omni orbatum Spiritu, affusâ aqua communi elixiviatum *Sal Vitrioli*, quod purum est Vitriolum, nam lixivium exinde confectum, & igni expositum, fit ferum Vitriolum. Sal hoc vomitum & nauseam inducit à ℥j. ad 3℥. Sed Ventriculi tonum destruit, & si ejus plicis se insinuat nauseam & inanes vomendi conatus per aliquod septimanas infert. Emetica ejus vis à Venere dependet, Sal enim Vitrioli Martis vomitum non ciet. Sublato hoc Sale residuum *Caput mortuum* dicitur *Terra Vitrioli balsamica*, & nihil est aliud, quam Mars vel Venus ad ultimum calcinata. Dicitur *balsamica*, quòd acida Ulcerum & Vulnerum egregiè absorbeat; omni enim acido evacuato per distillationem multum sitit. Ubi adstrictione opus est, adhibetur tam internè quàm externè. Ex hac terrâ paratur *Tinctura Sulphuris Vitrioli*; affundendo scilicet *Spiritum Salis*, solvendo dein, filtrando & abstrahendo ad Mellis consistentiam, deinde cum Spiritu Vini rectificatissimo extrahitur *Tinctura* egregiè rubens, filtranda, à quâ abstrahatur Spiritus Vini ad oleositatem. Potius dicatur *Tinctura Martis adstringens*, nam in *Diarrhæa*, *Dysenteria*, *Hæmorrhagia*, & *Sputo Sanguinis*, optimi est successus. Dosis à Gutt. xx. ad xxx.

XIII.

XIII. Commendatur à Paracelfo & Helmontio *Sulphur Vitrioli anodynum*, quod ex *Vitriolo Veneris* ^{*Sulphur vitrioli anodynum.*} paratur; habet quidem Vitriolum Sulphur quoddam, sed non tam efficax quàm Sulphur Vitrioli Veneris. Helmontius destillat hoc Sulphur in *Oleum viride*, quod per liquorem Alkahest fixatum, constituit *Aurum ejus Horizontale*. Pauci sunt qui nōrunt sulphuris hujus præparationem; parant quidam ex *ana Ammoniaci & Colcotharis Vitrioli seu Terræ pro-* è *edulcoratæ*, sublimando scilicet, donec *Flores* acquirantur aurei coloris: ex his cum Spiritu Vini elipoteest *Tinctura*. *Tackius* Sal Tartari cum Capite mort. ebullit, putans fore, ut alcali fixum propter convenientiam Sulphuris in radice attrahat ad se Sulphur Veneris, quod postmodum volatilifat. Sed paucis datum est Salia fixa volatilizare. Virtus sympathetica Vitrioli (si quæ sit) ab ejusdem Sulphure pendet.

XIV. *Alumen Vitriolo* cognatum est; constat enim corpore terreo petroso, à Spiritu Sulphuris acido soluto, & in pellucidam substantiam unito. ^{*Alumen.*} Fungit itaque Alumen Spiritum acidum, illi Vitrioli non osimilem, sed paucissimum & non adeo acidum. Textura enim particularum Spiritus acidi à corpore petroso ita immutata est, ut pristinam aciditatem non amplius obtineant. Sic Terra sigillata in Spirit. Sulphuris per Camp. soluta Spiritum reddit non adeo crem, ac Mars in eodem Spiritu solutus. Sunt & qui se expertos esse dicant, quod Spiritus Sulphuris per Camp. Cretæ affusus post solutionem in Alumen concreascet. Pyrites calcinatus quandoque Vitriolum, quandoque Alumen generat; acidus scilicet Spiritus corrosione metalli dat Vitriolum; corrosione adjecti Corporis terrestris dat Alumen. Caut mortuum Aluminis aëri expositum, Spiritu novo inde imprægnatur.

*Rupeum.**Plumosum.*

XV. *Alumen rupeum* Veteribus fuit incognitum & Illorum Alumina liquida nobis sunt incognita. *Alumen plumosum* vulgo confunditur cum *Amiantum* malo tamen consilio; nam prius adstrictorii est saporis, & in Igne rigido substantiæ jacturam facit: posterius autem insipidum est, & ab Igne invincibile. Imò parantur inde masurpia texendo in fila, in quibus Sol liquefit salvo marsupio. *Alumen rupeum* Februm paroxysmos compescit, Vomitus & Diarrhœa reprimunt, quotidie ad ʒss usurpatum in Mensium fluxu nimio comprobatum est: habet autem pinguedinem quandam excrementitiam, quæ separanda est solvendo Alumen in Aqua, & affundendo Urinam humanam, ut pinguedo fundum petat. In Febris Alimini crudo præferendum est *Magisterium*; quod paratur affundendo *Acetum destillatum calcinato Alumini*, & solutionem filtratam evaporando in Crystallo quarum Dosis ʒj. Laudatur & *Saccharum Alumina* i. e. ipsum Alumen crebris proprii phlegmatis abstractionibus ab omni acrimoniâ liberatum, quod in *Dysenteriâ & Hecticâ* expertum est. Externè curat Alumen *Ulcerata sinuosa, Uvulam relaxatam, Gingivas Scorbuticorum, Ischiadicum dolorem, & Ariduras membrorum* ex Vulneribus ortas; calcinatum nempe in Aqua solutum præcipitat pulverem, qui *Spiritu Vini* educoratus cum Unguentis miscendus. Utimur etiam Alumine in Suppositoriis.

Acidula.

XVI. *Vitriolo & Alumini* subnectimus *Acidularum* historiam. Sunt autem nihil, quàm *Minera Martis Spiritu sulphuris embryonati resoluta*. Aqua, quæ meatu Terræ transit, Spiritu salino imprægnata, quando fluit per Venas martias, redditur acida seu parum amaricans: si Mineram Veneris corrodat, nauseosum acquirit saporem. Ratione Venæ Martis salia Corporis nostri vitiosa absorbet, cum illis unitur, & su

form

orma excrementorum nigrorum per alvum dejicit: penetrant etiam Acidulæ Mesenterii Venas, & in omnibus Morbis chronicis sacra sunt Anchora: gratum autem progrediendum est à parcâ ad majorem usum. Stomachum interea requirunt validum, & catharticis nocent. Non debent transmitti ex loco naturali in alienum; Minera enim Martis, quæ acidum absorpsit, ad fundum præcipitatur, si diu in Vacuo contineatur. *Artificialium Acidularum* fundamentum est *Mars*. Quidam extinguunt *Ferrum ignitum* in *Vino Rhenano* pro *Virginum Cachexia*. Alii *Limaturam Martis* miscent cum *Aceto destillato Hydrophorico*, & addito tantillo *Vitrioli* diluunt cum s. q. aquæ. Elegantiores verò parantur ex *Phlegmate Vitrioli acidulo* *Limaturæ Martis* affuso; vel *Crystallis Vitrioli Martis* in proprio *Phlegmate* cum *Vino* dilutis.

CAPUT III.

De Operationibus Chymicis. Solutione scilicet & Extractione, & ad hanc facientibus Menstruis: Effervescentia, Fermentatione, Præcipitatione, Calcinatione, Coagulatione & Crystallisatione.

§. I.

DOctrinæ Salium Operationes chymicas postponimus, quia maximè diversi in operationibusventus, salibus accepti referendi sunt. Inter illas autem Solutiones primum sibi vendicant locum, differuntque ab Extractionibus sicut magis & minus. *Solutiones.* In Solutione scilicet totum Concretum in sua minima resolvitur, in Extractione non totum, sed nobilior ejus pars, nunc sulphurea nunc salina pro

Menstrua.

menstrui ratione. *Menstrua* autem sunt claves quibus mediantibus recluduntur Corpora, adeo ut utrique operationi inserviant; suntque vel *universalia*, quæ omnia Corpora indiscriminatim; vel *particularia*, quæ non nisi sibi proportionata solvere possunt. Promovetur Menstruorum operatio ab igne, illorum particulas agitante & in corpus solventum impellente; unde apparet *Digestionum* in facilitandis Solutionibus utilitas. *Menstrua particularia* varia sunt, pro proportionem varia inter particulas Menstrui & poros subjecti solvendi. Sic *Saccharum* & *Salina* facile in *Aquâ*, difficulter in *Spiritu Vini* aut Tartareis menstribus solvuntur; contra *Jalappa*, quæ resinosa est, non *Aquæ*, in quâ solvere nequit, sed *Spiritui Vini*, in quo à magis solvitur, virtutem purgantem communicat. In Regno etiam minerali Mercurius cum Sole, non autem cum Marte, facile jungitur. *Menstrua* itaque particularia sunt in triplici differentia, *aquea* nempe, *sulphurea* & *salina*.

Aquea.

II. *Aquea Menstrua* sunt insipidi Liquores, substantiæ omnis salinæ atque sulphureæ expertes Corpora Salium, *Tartarum* v.g. *Vitriolum*, &c. promptè ingrediuntur, *Sulphurea* autem & *Resinosa* respiciunt. Inter hæc eminet *Aqua simplex*, quæ terreas particulas non complectitur nisi ratione Salis cum illis conjuncti. Sic in *Tartari* solutione per præcipitationem particula terreæ fundum petunt. Inservit autem *Aqua* solvendis & extrahendis *Vegetabilibus non resinosis*, purgantibus mucilaginosi, & *Animalium partibus*, inprimis accedente cocturâ. Ad aquosa pertinet *Ros majalis*, qui turget Sale nitroso, solvit Aurum, *Phlegma* dat *salinum* egregium pro extrahendis Essentiis Vegetabilium, & sulphureo illi *Vini Spiritui* longè præferendum.

Non

on M. B. nec Radii Solaris calore, sed in loco um-
oso per se ipse Ros putrefit: putrefactus autem &
aporatus Terram relinquit cineream Sale repletam.
quitur *Aqua martia*, quæ acuata est copioso Sale
latili, exhalante è Vegetabilibus germinantibus;
destillata elegans dat Menstruum pro extrahendis
tutibus Vegetabilium. De Nive, an Sal nitrosum
ntineat, adeoque pro Menstruo inservire queat,
altum dubito.

III. *Menstrua sulphurea* extrahunt *Tincturas oleo-* *Sulphurea.*

Talia sunt *Spiritus Vini*, *Spiritus vegetabilium*
lentes, *Oleosæ destillata* (quæ Salia sunt volatilia
lingui acido concentrata) *Terebinthina* item, quæ
ammata, & *Vitellum ovi*, quod ipsam *Terebinthi-*
n & *resinosa* solvit. Subjecta horum Menstruo-
m *Resinæ* sunt & *Oleosæ*; etiam Aromata, quo-
m Sal volatile oleosum sese cum Menstruo sulphu-
o promptissimè unit; & interdum Metallorum
phura, modò prius per aliud Menstruum fortius
rint optimè corrosa.

IV. *Menstrua salina* sunt *vel acida, vel urinosa, vel* *Salina.*

sa ex his mixta. *Acida* è Regno vegetabili sunt
g. *Succus Citri*, *Cydoniorum*, &c. item *Aceta* ex
per fermentationem parata, & *Spiritus acidi Li-*
orum. Temperatiora sunt Acidis mineralibus,
eoque adhibentur ut plurimum ad Corpora poro-
ra v. g. Oc. *Cancr. Corall. Martem*, &c. tumque in
s ratione Alkali occulti effervescentiam excitant.
ter Vegetabilia autem primatum obtinet *Acetum*
stillatum, quod & ipsa metalla (calcinatione parùm
erata) solvat. Sic *Vitrum Antimonii* in *Tinctu-*
n, *Minium* in *Sal saccharinum*, *Martem* in *Crocum*,
Venerem in *Æruginem* convertit. Ex Regno mi-
ali desumuntur *Menstrua acida* maximè corrosiva,
alia sunt *Aqua fortis, regia, Spiritus Salis, Sulphu-*

ris, quæ compactissima corpora solvunt; non tamen omnia promiscuè. Sic *Aqua fortis* solvit *Lunam* non autem *Aurum*, nisi addito sale. Regnum *Animale* Spiritum dat Formicarum, qui in hoc convenerit cum *Spiritu Viridis Aeris*, quod in solvendo additatem, sicut alia Menstrua, non amittat. Dantur & Menstrua *insipida*; qualia sunt Mercurius, quod *Aurum*, & *Oleum* quod *Martem* & *Lunam*, modò diutius in eo contineatur, solvit.

Salina urinosa.

V. Sequuntur menstrua *Salina urinosa*, quædam *fixa*, quædam *volatilia*, priora *Lixivia* sunt Salium fixorum verbi gratia *Salis Tartari* & *Cinerum clav.* quæ omnia sulphurea solvunt; salia enim *fixa* fiunt in calcinatione corporum, ex Sale volatili & sulphure constantium. Posteriora sunt *Spiritus urinosi*, quæ sulphureas tam Vegetabilium quàm Animalium partes eliciunt: v. g. *Spiritus Urinæ*, *Spiritus Salis ammoniaci*. Quærunt multi *Menstruum universale*, quod omnia dissolvat corpora sine sui debilitatione quodque à Mercurio abstractum eum adeo figat ut malleum sustineat, astra hæc avis. *Starkius* dicit esse corpus salinum unum apparenter, sed radicaliter ex duabus naturis, volatili nempe & fixo *Becherus* dicit esse salinum Mercuriali terrâ constans quam terram in Sale communi reperiri ait. Tale menstruum *Alcahest* appellatur. Cujus succedaneum est *Sal tartari fixum volatilifatum*, sed volatilificationis dantur modi varii. Hæc de Menstruis pro dissolutione aut extractione, quorum proportio variæ est pro ratione Subjecti.

Alcahest.

Effervescentia.

VI. Pergimus ad *Effervescentiam*, quæ ex mutua actione acidum cum urinoso concursu, oritur; efficitque, ut acidum & urinosum non amplius se exerant, sed in neutrum quid jungantur. Ille autem insignis motus & agitatio, quæ *Effervescentia* dicitur, inter salia

a pura locum obtinet. Si enim salia sint im-
 ra, i. e. aliis particulis materialibus permista & ab-
 temperata, impeditur exinde proximior concur-
 , & succedit non *effervescentia*, sed *fermentatio*.
 in musto salia particulis materialibus intertexta
 mentationem subeunt. *Sal* tamen *Tartari* cum
 iritu *Vitrioli* volatili *effervescentiam* init, ut &
 odvis *Sal* volatile cum acido. In *Vini* genera-
 one res patet: dum enim *Vinum* degenerat in
 cetum, acidum & alcali, aliis intertexta particulis,
 on *liberam effervescentiam*, sed *fermentationem* sub-
 nt. Purum tamen *Sal tartari*, quod *Acali* est, &
 cetum, quod purum est *Vini acidum*; hæc inquam
 mbinata *effervescentiam* excitant. Pari ratione
 iritus *Vitrioli* cum *Oleo Terebinthinæ*, *Oleum Tar-*
ri per del. cum *Alumine*, acido scilicet fortiter
 ncentrato; & *Aqua* cum *Calc. vivâ*, hæc, inquam,
 utuo effervescent. Corpora etiam terrestria, quæ
 cali aut occultum aut nullum habent, Acidum ab-
 rbendo blandè cum illo effervescent; talia sunt
Jars, *Saturnus*, *Corallia*, *Creta*, *Marmor* affuso *Spiri-*
Vitrioli, & *Limatura Martis* affusâ *Aquâ forti*, in-
 cimis si addatur *Oleum Tartari per del.* Partes ani-
 alium duræ, *Alcali* gaudent *volatili*, quod cum
 ido effervescit. Notandum interea, *effervescentiam*
 interdum *calidam* interdum *frigidam* contingere.
Calida fit cum *Salibus fixis* à Subjectis *sulphureis* eli-
 itis; *frigida* verò locum obtinet quando *Sal vola-*
le purum cum *acidis puris* concurrat; v. g. *Spiritus*
alis ammon. vel *Spiritus Urinæ* cum *Spiritu Salis*.
 Causa autem Effervescentiæ in genere ex mechanicâ Causa.
 onformatione petenda est; *Salium* scilicet *acidorum*
 artes conicæ sunt & acuminatæ, *alcalium* verò
 issæ, unde inter hæc tamdiu pugna continuatur,
 donec *acidum* subeat *alkali* fissuras, & uniant se duo

ista in *Sal falsum tertium*, sive neutrum ex his, quæ tamen de utroque participat.

*Fermentatio
motus est.*

Misti alteratio.

VII. Ex dictis patet, *Fermentationem* motum esse quo *acidum & urinosum* concurrente simul alias particulas, Mustum componentes, in motum cient nam à Sale dependet Misti vinculum, adeoque salis mota reliquas resolvunt particulas. Fermentationem sequitur insignis Misti *Alteratio*, quia Salia sui isto motu de novo se unire gestiunt, particulasque unibiles in sui consortium rapiunt, alias verò non benè unibiles separant; quæ, si leves fuerint, super natant; si graves, ad fundum secedunt, unde novæ Misti textura. Sic *Mustum* fit *Vinum* ope fermentationis; hoc denique per ulteriorem fermentationem, urinosa deprimentem, in *Acetum* convertitur. Sic *Fructus austeri* sub fermentatione moderatâ suavem dulcedinem acquirunt, illâ autem protractâ acescunt. *Succi* etiam *Vegetabilium* moderatè fermentati *sulphureum Spiritum*, eumque inflammabilem fundunt: protractâ autem fermentatione in *Acetum* acerrimum degenerant. *Fermentationi* symbolum confert *Aër*, cujus vis elastica Salia magis magisque commovet. Unde *Mustum* dolio inclusum vix fermentat propter aëris defectum. Ex dictis illud se suggerit principium practicum, *Ubi in corpore nostro peccat Acidum, prosunt Alcalia, & contrà*, teste experienciâ in omnibus penè Morbis. Magna enim est convenientia inter Fermentationem artificialem, & eam, quæ fit in corpore humano. Nam pari ratione *acidum Stomachi* concurret cum *Sale volatili Alimentorum*, quibuscum se maritat, & tandem ambo in *falsum* degenerant *volatile*. Si Chylus nimium sit acidus, adest Bilis, quæ illum in *Sal volatile* transmutat, hac autem deficiente innumera sequuntur mala.

VIII. *Fermentatione* superatâ ad *Præcipationem* Præcipitatio
 egimus, quæ est separatio Corporis in Menstruo
 uti, ac postea ad fundum secedentis. Fit *Præci-*
pitatio vel propter porulorum Menstrui repletionem
 angustiam, vel propter gravitatem particularum
 utarum. Prioris modi exemplum est *Extractio Ja-*
ppæ, vel *Tinctura Benzoës*, cum *Spiritu Vini* facta,
 æ affusâ *Aquâ communi*, poros *Spiritus Vini* replente,
 præcipitantur. Posterioris exemplum est *solutio Auri*
Aq. regiâ, quæ addito *Mercurio*, cum *Auro* sese
 ingente, ejusque pondus augente, particulas *Auri*
 mittit. Præterea *Præcipitatio* est vel *spontanea*, ut
solutione Corallorum in *succo Citri*; vel *violenta*, Divisio.
 quando nempe additur tertium quid, ut in *Magi-*
striis officinalibus, & illo *Nephritico* dicto, quod à
Spiritu Vitrioli præcipitatur. Est porro vel *totalis*,
 quando partes solutæ totaliter ad fundum secedunt,
 vel *partialis*, quando aliquantisper ex poris tantum
 cluduntur, ut in *Urinâ* insperso *Sale*, vel *Solutione*
Uappæ, quæ pallescit & albescit additâ parvâ *Aquæ*
 quantitate.

IX. Ut clarior fiat *Præcipationis* doctrina, no- Præcipita-
 ndum est, quòd *acida* & austera *Acetum* v. gr. vel tionum ex-
umen crassum *Lactis* corpus coagulent, adeoque empla.
 poros *Seri* angustent, ut separetur *Caseus*, *Alcalia*
 trò *Casem* attenuantia, adeoque poros dilatantia
 operationem impediant. *Tincturæ* etiam *Vegetabi-*
um subito frigori, poros Menstrui adstringenti, ex-
 solutæ turbidæ evadunt, i. e. particulæ solutæ ali-
 quantisper extruduntur; in calore autem detentæ
 conspicuæ remanent & coloratæ. Solutiones factæ
acidis per *alcalia* præcipitantur, & contrà. Sic
urum in *Aq. regiâ*, solutum per *Oleum Tartari* in
urum fulminans præcipitatur; contrà *Sulphur* solu-
 tum cum *Lixivio Salis Tartari*, præcipitatur ab aci-
 dis.

dis. *Decoctum* etiam *Absinthii* (aut alterius vegetabilis) in *Lixivio Salis Tartari*, addito *Alumine*, *Magisterium*, Vegetabilis colorem præ se ferens, præcipitat. Solutio itidem *Granorum Chermes* addito *Alumine Laccam Florentinam* præcipitat. Ratio est quia acida alcalium, & contrà, exoptant unionem unde partes solutæ dilabuntur. Notandum autem *Magisteria* ab *Alumine* præcipitata composita esse quia terra ejus petrosa simul præcipitatur. Cæterum non solum *Alcalia* præcipitant *Acida*, sed fortioribus etiam acidis debiliora præcipitantur, quæ poros phlegmatis replent & particulas terreas corrosas adoriuntur, cumque iis sese jungentes potius augent. E. gr. *Corallia* in *Aceto* soluta per *Oleum sulphuris*, & *Oc. Canc.* in *Spiritu Nitri* soluti per *Spiritum Vitrioli* præcipitantur. Hæc de *Artificia Præcipitatione*, quæ fiunt *Magisteria Vegetabilium, Animalium, &c.* sed parum valentia; quia ab *acido* corrosa & ab *alcali* concentrata, à nullo amplius *Menstruo* solvuntur, nullo igne calcinantur, in *Stomacho* non digeruntur, sed post triduum per *Vomitum* excernuntur, *Acida* in corpore non imbibunt cum sint ab *acido* hætenus saturata; & ut verbi dicam, semper retinent aliquid *Menstrui corrosivi* teste vel ipso ponderis incremento, non obstant omni edulcoratione. Horum itaque loco parat *Zwelferus* *Magisteria solubilia sine præcipitatione*, per solius *Spiritus Viridis Aeris* affusionem, ejusque abstractionem & edulcorationem, quæ sanè vulgaribus præstant.

Præcipitationes naturales.

X. Accedimus nunc ad *naturales Præcipitationes* quæ *Fermentationes* sequuntur, v. gr. in *Musto*, *Cerevisia*, &c. salia concurrentia particulas terreas, ut feces, extrudunt beneficio fermentationis. Quod si impediatur *Fermentatio* vel propter prædominans acidum,

in, aut Corporis heterogenei admiftionem, mox
 oritur *Præcipitatio*. Unde *Cerevisia acida* facta per
statam præcipitatur; *Vinum* itidem *acescens* à putri-
 nibus *Ovorum*. Hæc enim alcalia recipiunt aci-
 dum in sui amplexum, & secedunt unà fundum ver-

Similem planè reperimus in Corpore humano
 præcipationem; in *Febribus ardentibus* enim ipsa
 massa sanguinea scorias heterogeneous eliminat. Sub-
 se & auxilio sunt *præcipitantia*, Alcalia scilicet, in
Febribus intermittentibus, ubi acidum præternaturale
 fermentationem ciet; Acida verò in *Ardentibus*, ubi
 bullitio ab acido volatili procedit. Sunt & impro-
 prædicta *Præcipitantia*, quæ non præcipitant sed absor-
 bent & figunt, qualia sunt *Mars* in *Hypochondria-*
& Scorbuticis, *Creta* in *Sodâ*, & *Dens Apri* in
auritide.

XI. Accedimus nunc ad *Calcinationem*, quæ est *Calcinatio*.
 corporis compacti in minutissimas sui partes corro-
 & solutio, quâ *Metalla* quidem in *Calces* & *Ve-*
tabilia in *Cineres* rediguntur. Fit autem *Calcina-*
 vel igne actuali, qui in principio non sit nimius, ne
 materia calcinanda colliquescat, vel partes volatiles
 colent; huc spectat *Calcinatio* per radios solares me-
 ante Speculo ustorio concentratos facta: Vel fit
 igne potenciali, *Liquoribus* nempe *acidis*, idque du-
 dici modo. 1. Per *Suffumigium* vel *Vaporem*,
Mercurii videlicet aut *Sulphuris* pro *Venere* aut
Arte calcinandis, nec non *Aquæ bullientis* pro *Ani-*
malium ossibus. 2. Immergendo nunc in *via hu-*
ida res calcinandas in *Menstruum* solvens, aut
 linendo v. g. *Oleum Vitrioli* bacillo ferreo; nunc
 viâ siccâ per *Amalgamationem Mercurii* calentis in
 cucibulo cum Metallî laminis, expresso postea *Mer-*
curio per corium, injectâ prius *Aquâ frigidâ*; nunc
 enique per *stratificationem* salinorum pulverum
 cum

cum lamellis Metallorum, quo in casu Salia resoluta emittunt *Spiritus acidus corrosivos*. Huc spectat
Detonatio. *Detonatio*, *Granulatio* & *Extinctio*. *Detonatio* quando Minerale cum Nitro, Tartaro, &c. crucibulo per vices committitur, ut Sulphur superfluum partim avolet, partim figatur. *Granulatio* fit, quando Metallum e. g. Mars ignitus Sulphuri admovetur à flammâ liquecat, & in Aquam frigidam suppositam sub Granulorum formâ decidat. *Extinctio* quando e. g. Corallia, Silices & Lapidés calcinati aliquoties igniuntur, & in liquore quodam extinguuntur, donec friabiles reddantur.

Coagulatio. XII. Altera Operationi Chymicæ pars *Coagulatio*, quando nempe res liquidæ ad solidam substantiam per humidæ privationem rediguntur estque duplex. 1. Res in calido solutæ in frigido coagulantur, Nitrum, v. gr. & Salia essentialia. 2. Quædam in frigido solutæ concresecunt in calido, Salia v. gr. cineracea. Priora nempe in calido Spiritus de se promunt, posteriora contrariè præstant.

Crystallizatio. XIII. Pertinent quoque huc *Congelatio* & *Crystallizatio*: prior in Gelatinis patet: posterior fit, quando ope evaporationis liquoris solventis ad pelliculam usque, Salia ante dispersa & discontinuata congregantur, & poris Menstrui per frigus constrictis in certam figuram concresecunt. Salsa sint, oportet, nec alcalia enim nec acida sola Crystallolos dant.

C A P U T IV.

De Sulphure & Antimonio.

§. I.

Sulphur. **P**ER Sulphur, sulphureaque Concreta nihil aliud intelligitur, quàm *Pinguedo* facilè inflammabilis quæ

æ cum in *Sulphure crudo* inprimis inveniatur, ab ætætanquam à potiori facta est denominatio. Cum vero *Olea* tam *naturalia* quàm *artificialia* sint inprimis pinguia & facile inflammabilia, factum est, ut *Oleum Sulphur* hoc in passu coincidant, & promiscue fiantur. *Pinguedo hæc sulphurea* non solitaria, sed in aliis particulis variis concreta, reperitur; unde in tam primum erit Principium, quam principium. Constat *Sulphur* ex acido à pinguedine temperato; sic in *Sulphure communi* & *Antimonio* acidum reperitur. *Succinum*, *Bitumina*, *Resinæ pingues*, *Pice*, *Myrrhe*, *Terebinthina*, &c. in destillatione *Spiritum acidum*. *Fuligo* itidem, quæ *Sulphur* est sublimatum, fortiori Igne *Spiritum acidum* reddit. *Ligna* pinguiora, eo copiosorem *Spiritum acidum* supplantant. *Carbonum Sulphur* per alcalia fixa acidum destruentia extrahitur. *Myrrha*, utut amara, destillata tamen acidum exhibet saporem. *Oleum commune*, acidi virtute *Martem*, *Lunam*, & *Venerem* corodit in *Rubiginem*, & in oculum incidens, vehementissimos excitat dolores. *Olea destillata*, utut radice *Salia* sint *volatilia*, tamen non destituunt pinguedine sulphureâ ab acido concentratâ. *Cinnamomum*, si blando Igne destilletur, *phlegma* reddit. *Animalium Pinguedines* suum quoque habent acidum, & si alcali fixo jungantur, prodegitur *Sapo*: alcalia enim acidum imbibunt, in pinguedine latitans. Credo etiam, in *Spiritu Vini* acidum esse: *Spiritus* enim *ardentes* nil aliud sunt, quàm per fermentando in *Spiritum* volatilifata. Sic subacta à fermentatione libera, dant copiosa satis *Olea*; fermentata verò *Spiritum ardentem* exhibent, pauca verò vel nullum *Oleum*. Licet multa sint corpora metallica, quæ *Sulphur* non produnt, nisi aliis assistantibus, habent tamen perfectum *Sulphur* intra se

Est Pinguedo, cum acido.

se latitans. *Tincturas* autem *Metallorum* non *Sulphuris* extractiones, quàm partium quarundam metallicarum solutiones esse affirmarem.

Sulphur commune.

II. In specie *Sulphur commune* ex duabus partibus, inflammabili seu oleosa, & acida componitur. Confirmatur hoc ex *analisi*, quâ acidus humor in *Spiritum* concentratur, ardente pinguedine & *Synthesi*, quâ *Oleum Terebinthinæ* cum dimidia parte *Spiritus Vitrioli* cautè destillatum, perfectè dat *Sulphur* in Retortæ collo. *Sulphur* aliud

Nativum.

nativum, hic inde, etiam in ditione *Helvetiæ* *Ensi* elicatum, quod utut rarum, optimum tamen

Artificiale.

est; aliud *artificiale* quod ex *Pyrite* excoquitur, ex *Aquis sulphureis* inspissando elicatur. Pro

Depuratio ejus.

medico eligendum purissimum: depuratur autem vel ebulliendo cum *Lixivio Calcis vivæ*; vel coquendo cum *Urinâ humanâ*, & levi dein *Aceti* inspergine; vel fundendo cum *Cerâ*, ita ut flammam non concipiant, & in *Aquam*, dum adhuc fervent, fundendo.

Thermarum sulphur.

III. A *Sulphure* pendet *Thermarum* virtus; Accipitur nempe saporis salini per *Mineram sulphuream* transiens, cum *Sulphure* effervescebat, unde calor & medicæ virtutes. Parantur etiam *Thermæ artificiales*

Sulphure & tripla quantitate *Calcis vivæ*, in *Aqua* coctis, donec *Sulphur* rubescat: id enim solutionis signum.

Sulphuris preparata & flores.

IV. Inter *Sulphuris* preparata primò se offert sublimatio in *Flores*. Omnium optima est, quæ fit per se. Addunt quidam sal decrepitatum; vel *Alumenustum*, vel *Colcothar Vitrioli*, ne scilicet in *Ignem* fluat *Sulphur*; inanis tamen est metus, nisi enim *Sulphur* liqueat *Flores* non sublimantur. Exactissimè autem calcinandum est *Colcothar Vitrioli*; alias *Flores* tinguntur acido corrosivo *Vitrioli*. Addunt quidam

in Aloen, Myrrham, Benzoen, & quandoque Saccharum, sed pessimo consilio, comburuntur hæc enim in ardore & empyreuma acquirunt. Gummi Benzoe quidem regium est balsamicum, sed addatur potius per sublimatum. Alii miscent Corallia cum Sulphure recto, fieri putantes, ut Acidum Sulphuris Corallia ingrediatur, & eorum partes volatiles in sublime cum rapiat; quod tamen non fit. Pars Florum *Ejus vires.* balsamica & pinguis, ab acido separata, egregium pectorale; omnibus etiam Ulceribus, tam internis quam externis, omnique Affectui à Lymphæ ore oriundo, optimè subvenit. Pestis quoque veneno insigniter adversatur; Colicam ab acido ortam tollit, in Scabie, cum alcali quodam acuata balsamicum est remedium. Ut autem ab acidâ parteparetur oleosa, fiunt varix Sulphuris infusiones in Oleis variis, ut inde Balsama evadant. Polemannus digerit Flores Sulphuris in phiala leni Igne per menses aliquot; & perfectè digestos suaveolentiam aromaticam acquirere affirmat.

IV. Sublimationem Sulphuris sequitur Solutio. Sulphuris solvitur autem vel per Alcalia fixa, quoniam hæc *solutio.*

Sulphure in concrematione oriuntur; vel per oleosa destillata, quia sunt naturæ sulphureæ. Per Alcalia fixa solvitur Sulphur, coquendo in Lixivio Alcalis vivæ vel Cinerum clavellatorum: & solutio per ope Urinæ, posterior ope Aceti, præcipitatur.

Lac vel Magisterium, quod nullius est pretii; *Lac sulphuris.* Sulphur enim, partim cum acido partim cum alcali unitum, fit ens novum fixum nullius usus. Egregium fit Lac seu Magisterium Sulphuris, quando Balsamum Sulphuris ad Extracti liquidioris consistentiam inspissatum, cum Spiritu Vini rectificato extrahitur, & cum Aquâ simplici præcipitatur. Per oleo- *Ejus Balsamum.* Sulphur solvitur in Balsamum; melius tamen

procedit, si prius lique scat cum *Sale Tartari*. Ordinariè fit *Balsamus* cum *Oleo Terebinthinæ*; alii cum *Oleo Anisi* pro pectorali, vel *Succini* pro cephalico usu, parant. Addendo *Sulphuri Myrrham* & *Benzoinum* cum *Oleis destillatis*, egregii fiunt *Balsami* compositi. *Camphora* etiam addita penetrantiores, & Affectibus *malignis* magis appropriatos *Balsamos* reddit. Quodam loco *Sulphuris* communis solvunt *Sulphur aratum Antimonii*, & majorem, quod credo, sperant effectum. *Balsamus Sulphuris* destillatus coagulum relinquit in fundo, quod pulverisatum *Resina* dicitur, in *Scabie* egregia, ex qua cum *Spiritu Vini* præbè rectificato *Tinctura* extrahitur non inelegans, ut tantum solutio totius corporis videatur. Paratur etiam *Tinctura* cum *Spiritu Vini* ex *Sulphure* cum *asale Tartari*, vel p. iv. *Nitri* liquefacto, & in rubredinem calcinato. *Tinctura* autem ex *Balsamo* parata, medietate abstracta, in cellâ *Crystallus* dat; quæ aliquoties cum *Spir. Vini* rectificato solvenda, & a tertiam partem abstracta, de novo *Crystallizanda* sunt, donec foetorem deponant.

Tinctura.

*Spiritus
sulphuris
acidus.*

VI. Altera pars dicitur *Spiritus acidus*, qui vi separari potest sine parte pingui, nisi per flammam. Inflamato itaque *Sulphuri* Campanam vitream, iusto interjecto spatio, applicamus; excipientem vapores ascendentes, qui deinceps sensim concresecunt in guttas, decedentes in subiectum vas vitreum. Parum tamen acquiritur, nisi dies sit nebulosus, aut in cellâ destillatio fiat, & Campana cum Aqua aliquantum humectetur. Si *Spiritus* inde evadat phlegmaticus, rectificari potest. *Spiritus* hic *Sulphuris* est acidum universale, adeoque cognatus *Sali terræ centrali*; à *Spiritu Vitrioli* vix differt, nisi quod particulas metallicas admixtas non habeat. *Fumus Sulphuris* Vinum & omnes succos crudos à corruptione

præservat. Imò Fila sulphurea accensa, & laminæ potius semiplenæ indita, protinus claudendæ & cititer agitandæ, potum reddunt sulphuratum, in cunctis aliisque Pectoris Affectibus, præsertim verò in Pleuritide egregium.

VII. Post *Sulphur commune* in toto Regno minerali non datur subjectum magis sulphureum, quam *Antimonium*; quod Minerale est, naturæ metallicæ purissimum, & constituitur ex copioso admodum *Sulphure minerali*, *Mercurio metallico* copioso, & substantiâ *salinâ, terrestri, alkalinâ*. *Sulphur Antimonio* esse, idque nobilius *Sulphure communi*, & ad *Sulphur solare* accedens, probant multæ ejusdem præparationes & operationes. Imò ex *Antimonio* citi potest *Sulphur, commune* non dissimile, nisi quod eo non flavescat, & nonnihil viridescat. Sic *Antimonium* pulveris. cum *Spiritu* vel *Oleo Vitrioli* digestum, & postmodum forti Igne destillatum, in fine *Sulphur* sublimat in collo Retortæ. *Antimonium* etiam dilutum in *Aqua regiâ* affusâ Aquâ communi, præcipitat *Sulphur viridescens*; ut taceam, non secus quàm in *Sulphure communi* per Olea destillata aut excessa, extrahi *Sulphur Antimonii*, & cum eo fieri *Balsamum Sulphuris*, quod melius est *vulgari*. *Sulphur Antimonii minerale* in fusionis Igne omnia Metalla dissolvit, seque cum iis saturat, cum in corpore proprium non saturetur, ideoque *Lupus* dicitur. *Aurum* tamen intactum relinquit propter amicam forsan *Sulphuris Antimonii & Solaris* conjunctionem. *Mercurius*, quem obtinet, *saturninus* est, & in *Regulam* se conglomerat, qui cum *Sale Saturni* in perfectum *Saturum* mutari potest. Pro usu medico optimum est *Antimonium*, quod ex aurifodinis eruitur, quale *Hungaricum*; quodque strias habet albicantes *Mercurii* & interspersa puncta rubra, *Sulphuris* copiam indicantia.

Antimonium.

Ejus Sulphur.

Mercurius.

Sole Regula.

Crudum nec vomitum ciet nec purgat. Sanguinea tamen purificat in Brutis, & Decoctis antivenere in Nodulo ligatum additur.

Calcinatio. VIII. Inter *Antimonii* Præparationes primum locum obtinet *Calcinatio*, quando scilicet Antimonium grossè pulverisatum in scutellâ argillaceâ amplâ calcinatur super carbones ignitos, ita ut successivè *Sulphur* exhalet & pulvis remaneat gryseus. In hac operatione autem *fumus* cautè vitandus, quia corrosivus est & noxius. *Antimonium* interim in Crucibulo continuè agitetur, ne coalescat & fundatur; ubi verò jam calcinatum est, superaddatur novum successivè, præsentia enim crudi fusionem calcinati impedit. *Calcinatio* perfecta est, quando fumum non amplius emittit. Quod remanet, est *Sulphur internum Antimonii*. Fit etiam *Calcinatio* per *radios Solares* quâ gravius evadit *Antimonium*, & blandum vomitorium ac diaphoreticum. Si *Antimonium* priùs calcinatum in Igne fundatur, donec intruso baculo ferreo non amplius fumet, & quod adhærescit perspicuum sit, ac postmodum in Patellam effundatur, in loco frigido in *Vitrum* concrescit. Ut clarum fiat *Vitrum*, sit dies serenus, & injiciatur aliquid *Sulphuris citrini* frustulatim vel *Boracis*; sit *Calx* etiam recens alioquin ab aëre mutatur. *Vitrum* hoc non tuto in substantiâ, sed in Infuso in usum vocandum; modo per acida, *Acetum* nempe *destillatum*, vel *Spiritus Viniolæ*, *Nitri*, aut *Salis* cicuretur. Optimè corrigitur quando pulverisatum *Aceto Vini* extrahitur in menstruum rubrum, quo decantato remanet *Antimonium*, cui affundatur *Spiritus Vini*, digerantur aliquandiu, & deflagretur *Spiritus* super materiam, quæ in *Regulum* beneficio Ignis cogenda. Sic fit *Vitrum*, quod optima dat *Infusa Vomitoria* cum *Vino*, ubi solventis, non solvendi dosis attendenda. Non facile

Infusa emetica.

est *emetica* hanc *Antimonii* vim in *cathartica* mutare, virtus enim purgandi consistit in *Sulphure Antimonii non nimis volatili*, quod dum figimus, *diacreticum* evadit. His subjungitur calcinatio *Antimonii* cum aliis, imprimis cum aa. *Nitri & Tartari*. detonatur *Sulphur*, & *Alkalia Sulphur*, cum quo radice conveniunt, arripiunt & in rubram materiam, *Hepar dictam*, mutant, quæ in *Aqua communi* dilabi finit Pulverem obscure flavescentem, *Crocii Metallorum* nomine venientem, qui est mitior pro *Antimonii*, atque Infusa dat emetica sicut *Vinum*; prius tamen corrigitur digerendo cum *Spiritu*, qui verò dein deflagratur, ut avolent partes volatiles, remanentibus fixioribus. Paratur exinde, infundendo scilicet in *Succo Cydoniorum*, vel *Sapo*, post filtrationem ad *Mellis* consistentiam inspissando.

XX. *Regulus Antimonii* est *Mercurius* concentratus, & *metallica Mercurii* pars, quæ separatis scoriis in *fusorio* fundum petit. Præparationis modus est, partes æquales *Antimonii, Nitri & Tartari*, in *Crucibulo* detonantur, donec fluat massa, quæ in *fusorium* calefactum & sevo inunctum effundatur, sic in fundo se sistet *Regulus*; qui si immixtus videatur, pulverisetur, atque cum dimidia *Nitri & Tartari* parte denuo fundatur. Procedit calcinatio à *Sulphure Antimonii, Nitro & Sale Alkali*, et in *Pulvere pyrio*. Sunt itaque *Scoriæ Alkalia Sulphure Antimonii* saturata; & *Regulus purus Mercurius metallicus*, à *Sulphure* separatus. Quia enim *Salia hæc alkalia* avidè *Sulphur* rodunt, ideo quandoque *Regulum* suo spoliant *sulphure*. Ne hoc fiat, nonnulli addunt pulverem *Carbonum* facilius, ut *Salia* simul *sulphure* *Carbonum* facilius: quo pacto acquiritur *Regulus* faculentior

quidem, sed ponderosior tamen & copiosior. Sunt etiam, qui parent *Regulum* ex *Antimonio* cum solo *Carbonum* pulvere: sed impurus hic est, quia *Alcali Carbonum* proprio *Sulphure* quodammodo saturatum, non adeo promptè nec copiosè absorbet *Sulphur Antimonii*. Acquiritur autem nitidus & copiosus *Regulus*, fundendo *Antimonium* cum *Colophonio*; sic enim pinguedo *Colophonii* imbibit cognatum sibi *Sulphur Antimonii*; unde fit, ut tota pars metallica in *Regulum* secedat. In aliis autem præparationibus, Salia alcalia *Antimonii Sulphur* rodunt, & volatilior ejus pars partem *Mercurii* simul absument. Alias etiam solum *Antimonium* probè calcinatum, & à *Sulphure* separatum, sine additione aliorum, vi *Ignis* abit in *Regulum*. Et hi sunt *simplices Reguli Antimonii*.

*Reguli
compositi.*

X. Sequuntur *Reguli compositi*, quando scilicet metallum unum vel alterum additur. Tales sunt *Martiales*, *Joviales*, *Solares*, &c. Mars non facile funditur; ideoque injicitur prius in *Crucibulum Limatura ferr. ad ℥viij.* & candesceri permittitur ad summum gradum. Tandem adduntur *Antimonii ℥xvii.* *Ignis* aucto funduntur, & abeunt in massam unam, quia *Sulphur Martis* cum *Sulphure Antimonii* cognatum est. Massæ fluenti injiciuntur per vices *Nitri pulverisati calefacti* (quod notandum) *℥iv.* vel *Nitri & Tartari aa. ℥ij.* Erumpente flammâ funditur massa, quæ forti *Ignis* ultra horæ quadrantem in fluore detineatur & citò postmodum in *Conum fusorium* fundatur. Unde acquiritur *Regulus Martialis*, qui si impurus, denuo cum *Nitro* fundendus est. Pro *Regulo Antimonii Joviali*. R. *Antimonii crud. Stanni aa. p. æq.* fundantur, & addatur *Nitrum*. Pro *solari* fundatur *Aurum* cum *p. iv. vel vi. Antimonii*, sic *Regulus* subsidebit. Si aliquid *Auri* in

Martialis.

Jovialis.

Scoriorum

Scoriis relinquatur, addatur his pars dimidia *Antimonii crudi*, & iterum fundatur: addendo, cum fluxerint, parum *Limaturæ Martis*.

XI. *Scoriæ* primò solutæ in Aquâ calidâ, hinc affuso Aceto præcipitatæ, dant *Sulphur Auratum* *Scoria sulphuris Antimonii.* *Antimonii*, obscuri coloris, quod dosi granorum duorum valdè purgat per vomitum & secessum Adultos. Sequentes Præcipitationes exhibent *Sulphur* magis fixum: & si ab ultimæ præcipitationis *Sulphure Spiritus Vini* deflagretur, optimum est *diaphoreticum*, diciturque *Pulvis epilepticus antimonialis*. *Spiritus Vitrioli* huic solutioni affusus corrodit vim *Antimonii catharticam*, sicut omnia acida, & *Sulphur* reddit magis *diaphoreticum*. *Solutio* vel *Lixivium Scoriarum* prodest in *Mensium obstructione* formâ suffusus, *Ulcera* abstergit, *Gangrænâ* tollit, & *Scabiem* aufert. Cavendum autem, ne addantur acida, alias Cuti maculas imprimunt.

XII. *Antimonium diaphoreticum* differt à *Croco* *Antimonium diaph.* *metallorum* in eo, quòd ad illud præparandum sumatur tripla *Nitri* portio & una *Antimonii*, sic enim figitur *Antimonium* ut amittat vim catharticam. Curandum interea, ut *Sulphur Antimonii* perfectè imbibatur ab *acido Nitri*, alioquin texturâ sulphurea emerget, & cum steterit aliquandiu, emeticum reddetur. Hoc ne fiat, sunt qui *diaphoreticum* istud ex *Regulo* parant, cujus *Sulphur* hætenus sub forma *Scoriarum* sequestratum fuit; & hoc modo paratum salivationem quandoque ciet. Massa itaque fusa (processum suppono vulgarem) solvitur in Aquâ, in qua *Antimonium* in formâ pulveris fundum petit, *Nitrum* verò *Aquæ* permiscetur, quæ in *Crystallos* abit, partim *salsas*, partim *nitriiformes*, *Nitrum Antimoniatum* dictas. *Nitrum antimoniatum.* Sic ergo paratum *Antimonium* *diaphoreticum* probè eluendum est Aquâ calidâ, deinde

Magiste-
rium.

digeratur cum *Spiritu Vini*, qui postmodum deflagretur. Si *Lixivio*, in quo *Massa Antimonii diaphoretici* soluta est, *Acetum* inspergatur, præcipitabitur Pulvis, *Magisterium* dictus, cujus dimidia dosi plus valet, quàm integra *Antimonii Diaphoretici*. Parant quidam *Antimonium diaphoreticum* in Retortâ tubulata, ut *Spiritum Clyssiformem* ex Nitro, de *Sulphure Antimonii* participante, in receptaculo appposito capiant. Dosi *Antimonii diaph.* à ℥ss. ad 3℥. Dosi *Nitri antimoniat* verò est ℥j.

Antihæcti-
cum Poterii

XIII. Ex *Regulo Antimonii* cum aliis Metallis fiunt variæ compositiones. Sic *Antihæcticum Poterii* rite paratur ex *Jovis* p. v. & *Reguli* p. iv. simul fusis, & cum triplo *Nitri* detonatis, donec album fiat; male autem cærulescit propter *Sulphur Jovis* nondum fixatum, quod levi encheiresi in igne separandum. Præcipitatur etiam *Pulvis Antihæcticus* ex *Marte* & *Regulo antimon.* cum triplo *Nitri* fusis, calcinatis, & in aqua solutis, sub nomine *Diaphoretici martialis* in Ictero & Cachexiâ laudatus. Cujus Caput mortuum

Diaphoreti-
cum mar-
tiale.

quænotat Will.
tract. de lib. Hippoc.
Flores.

in aqua solutum, constans ex *Antimonio* & *Sulphure* per *Spiritum Salis* corrosis, dat *Acidulas artificiales* virides.

XIV. Sequitur *Sublimatio Antimonii*, ad quam producendam sumitur Cucurbita tubulata, atque sub eâ sublimatur *Antimonium* in flores, addito triplo Arenæ, ne liquefiat. Sed heic ignis regimen debet esse legitimum, si enim debilior fuerit, Flores non sublimabuntur; si Ignis fuerit intensior & absque arena, funditur massa & nihil dat *Florum*. Sunt hi Flores pars *Antimonii sulphurea* cum *Mercuriali* unita, alcalicâ parte in fundo relictâ; adeoque cum Alkali fixo in pristinum *Antimonii* corpus reduci possunt. Flores qui in summo adhærent, sunt albi, valdè maligni, & propterea corrigendi per acida: In medio siti sunt flavi; & in infima parte rubri, qui

Albi.

Flavi.
Rubri.

qui salubriores, quia fixiores. Si cum *Sale ammoniaco* ex *Minera Antim.* fiat sublimatio, simul cum *albis & flavis* etiam *rubri* acquiruntur *Flores*, optimi in *Cachexia*, aliisque *Affectibus*; quorum dosis gr. viii. ad xii. & ex quibus fit *Tinctura* illa, *Lilium Antimonii* dicta. Sunt & *Flores* ex *Antimonii Regulo* sæpius sublimati & fixati, qui à colore *Cheiri* audiunt. Parant quidam *Flores* ex *Sulphuris aurati Antimonii* p. i. & *Salis ammoniaci* p. iii. Aquâ calidâ edulcoratis & cum *Spiritu Vini* cohobatis; qui *Moschum* redolent.

XV. Ordine nunc proponam destillata Antimonia- Destillatio.
Minera Antimonii, nondum *Ignem* experta, destillatur ex *Retorta* in *Spiritum acidum*, *Acetum* dictum, facile in *Calcinatione*, & quidem pereuntem paucum, quique nil aliud est quàm *Spiritus Sulphuris acidus mineralis*. In hac destillatione requiruntur *Carbones fossiles*; & *Spiritus destillatus*, cum nova *Minera* digerendus ac denuo destillandus est. Paratur etiam hic *Spiritus* extinguendo *Mineram candefactam* in *Aqua communi*, vel affundendo ℥.xiv. *Aquæ pluvialis destill.* super *Mineræ Antimonii lævigatæ* ℥vi. & digerendo donec effervescent & spumam edant: sic *Aqua* fit *acidula*, quæ destillatur in *Spiritum aci-* Spiritus acidus.
dum, sæpius cohobandum, ceu optimum menstruum pro *Tincturâ Antimonii*, in specie ex *Vitro Hyacinthino*, extrahendâ. Hæc de *Antimonii* destillatione per se. Destillatur vulgò etiam *Antimonium* cum *Saccharo*, quod *Spiritum* dat *acidum*, qui rodit & secum vehit *Antimonium*, unde *Spiritus Antimonii saccharatus*. Eodem modo destillatur cum *Melle*, lento tamen *Ignem*, (quod notandum, ne alias cum impetu proruant) unde *Oleum Antimonii mellitum*, quod externè *Ulceribus* confert. Optimè destillatur cum *Pane*, qui dat *Spiritum acidum volati-*

lem, corpus Antimonii solventem, Notandum quod *Spiritus panis Tincturam Antimonii*, quibusdam secretis habitam, promptè extrahat. Destillatus quoque cum *Sale communi* : item cum *Mercurio sublimato*, unde *Butyrum Antimonii* prodit, & aucto postmodum Igne in collum Retortæ sublimatur *Cinnabaris Antimonii*. Circa hanc præparationem notandum, quòd anatica *Antimonii & Mercurii sublimati* portio plus *Butyri* quàm *Cinnabaris* proferat, dupla autem *Mercurii sublimati* portio ad unam *Antimonii* plus det *Cinnabaris* ; quòd *Antimonium sulphureum* plus det *Cinnabaris* quàm *striatum* ; quòd si massa ex *Antimonio & Mercurio* composita in cellam per aliquot dies reponatur, *liquidius Butyrum* exhibebit ; quòd Ignis fortissimus in principio majorem eliciat *Cinnabaris* quantitatem ; quòd si in Igne suppressionis destilletur, recipienda est Retorta amplius Colli, alias rumpetur : & collum non sit nimis breve, alias pauca seu nulla acquiritur *Cinnabaris* ; quòd denique *Mercurius* sit purus, ita ut affusâ guttâ *Olei Tartari* flavescat ; si enim nigrescat, *Arsenico* adulteratus est. Fundamentum præparationis hoc est : constat *Mercurius sublimatus* è corpore *Mercurii & Spiritu Salis* concentrato in *Mercurio*. Hic itaque *Spiritus Salis* qui *Mercurio* inest, Ignis beneficio resolutus, rodit partem *mercurialem* seu *metallicam Antimonii*, corrosam secum rapit, & cum eâ abit in liquorem crassiusculum, odoris summè sulphurei propter *Sulphur Antimonii* resolutum. *Mercurius* autem *vivus* à *Spiritu Salis* derelictus, partim in forma viva cum *Butyro*, partim cum *Sulphure Antimonii* in forma tertii compositi, *Cinnabaris* nempe, prodit. *Butyrum Antimonii* non est *Mercurialis* sed *Antimonialis* naturæ ; elicitur enim *Butyrum* ex *Antimonio* cum *Spiritu Salis* destillato, licet propter

ter defectum *Mercurii* nulla adsit *Cinnabaris*. Ete-
 rim *Antimonii* p. i. cum *Salis decrepitati* p. ii. & *Vitrioli*
alb. calcin. p. iii. hæc inquam destillata dant *Butyrum Antimonii* sine *Cinnabari*. Et *Mercurius Vitæ*,
 qui est productum *Butyri Antimonii*, in crucibulo
 usus abit in antiquum corpus antimoniale. Est
 itaque *Butyrum Antimonii*, *Regulus Antimonii* à *Spiri-* *Quid ejus*
tu salino in liquorem crassiusculum corrosus, *Spi-* *Butyrum?*
ritus autem *Salis* relicto *Mercurio* cum *Antimonio*
 jungit, quia Mineralia cum Metallis libentius se
 jungunt, & *Antimonium* corpus est semi metallicum.
 Paratur benignius *Butyrum Antimonii*, & dein me-
 liante præcipitatione *Mercurius Vitæ*, ex *Regulo* seu
Antimonio diaphoretico: nulla autem tum elicitur
Cinnabaris, quia in his præparationibus omne *Sul-*
phur deflagravit, quod alias cum *Mercurio* in *Cinna-*
barim coiret. *Caput mortuum* in hoc casu rema- *Quid Caput*
 nens est verus *Antimonii Regulus*, id verò per repe- *mortuum?*
 titam *Mercurii sublimati* additionem totum in *Butyrum*
destillari potest. *Butyrum Antimonii* corro-
 sivum est, & eapropter internè vix adhibetur; ex-
 hibitum autem vomitus non ciet, forsan quia acida
 in *Butyro* coërcent vim volatilem, quæ in *Mercurio*
Vitæ observatur. Externè Fonticulos commodè ex-
 citat: in *Gangranâ* partem mortuam separat: *Bu-*
bonibus & *Carbunculis* applicatum escharam facit.
 In delicatis verò subjectis applicatur *Magnes arseni-* *Magnes ar-*
calis, ex ana *Antimonii*, *Sulphuris*, & *Arsenici* igne *senicalis*.
arenæ in *Crucibulo* fusi, paratus. Quando destillatur
Butyrum Antimonii, vel etiam quando præcipitatur
Mercurius Vitæ, simul solet progredi *Mercurius vivus*,
 qui si leviter evaporet in Igne, post se relinquit ali-
 quot grana *Auri*, quæ ex *Antimonio* extraxit.

XVI. Quòd si autem *Butyrum Antimonii* rectifi- *Mercurius*
 catum infundatur *Aquæ communi* frigida, tum demum *vite*.
 secedit

*Ejus vis
emetica.*

secedit *Pulvis albus*, per filtrum separandus & edulcorandus, qui *Mercurius Vitæ* dicitur: imbibit nempe Aqua partes salinas acidas, quibus separatis *Regulus* ad fundum secedit, sub formâ *pulveris*; & Aqua hæc destillata dat *Spiritum Salis acidum*; qui vulgo, sed malè, *Spiritus Vitrioli philosophicus* audit. *Mercurius Vitæ* Vomitorium est nobilissimum, & omnibus Antimonialibus facilè palmam præripit. Datur *in substantia* ad gr. ii. tutius autem *in Infuso* ad ℥j. aut ℥ij. *Vini*. Millies etiam infundi potest sine mutatione, forsan quia particulæ *Vini* poris *Antimonii* se insinuantes jacturam, si quæ sit, compensant. Si *Butyrum* ex *Regulo Antimonii*, cujus *Sulphur volatile* avolavit, paretur, mitior erit *Mercurius Vitæ*: imò, si in hoc casu præcipitetur per *Lixivium Tartari*, & leniter edulcoretur, (modò *Butyrum* probè rectificatum fuerit) per inferiora tantum purgabit. Salia enim alcalia *Sulphur* ejus figunt. Sic si *Nitri* ℥ij. blando Igne fusis addantur ℥ij. *Mercurii Vitæ*, evadet *Catharticus*. Porro si gr. ii. *Mercurii Vitæ* cum *Sale communi*, vel cum gr. xv. *Mercurii dulcis* probè terantur, purgabit tantum per inferiora, quia fixatus est ab acido *Salis*, vel *Spiritu acido* in *Mercurio dulci* latitante.

Bezoardicum minerale.

XVII. Paratur *Bezoardicum minerale* ex *Butyro Antimonii*, cui affunditur *Spiritus Nitri rectificatus* guttatim, donec nulla amplius effervescentia percipiatur; sic *pulvis flavus* ad fundum secedit, à quo ter per Arenam abstrahendus *Spiritus Nitri* novus ad siccitatem usque, qui *Spiritus Nitri* hinc *bezoardicus* dicitur: sicque remanet *Pulvis fixus*, super quem leniter calcinatum *Spiritus Vini* continuè agitando, deflagrandus. Brevius paratur per ternam *Croci metallorum* cum *Nitro* calcinationem in Furno anemio Igne forti; vel sexies *Spiritum Nitri* forti Igne

gnē à Croco Metallorum abstrahendo. Hæc de Bezoardico simplici, cujus dosi gr. vi. ad viij. quodque gregium est sudoriferum & alexipharmacum. Sunt & Composita Bezoardica mineralia. In specie fit Solare. hoc modo. R. Butyr. Antimonii ꝑiv. affund. guttatim. Spiritus Nitri rectif. ꝑiv. additur Aurum à Venere probè depuratum & in Spiritu Nitri Bez. solutum alias vomitum ciebit) destillentur per Retortam ex arena ad siccitatem. Residuo Spiritus Nitri recentis diidua pars præter propter affundatur & abstrahatur, hæc cohobatio cum novo Spiritu Nitri repetatur, Ignem ultimo intensius urgendo. Eadem Ratione fit Lunare, solutâ scilicet Lunâ in Aquâ regiâ. Fit & Martiale ex Butyro Antimonii Martiali more solito. Patatur autem brevius extrahendo à Croco Martis cum Butyro Antimonii Tincturam, quæ cum Spiritu Nitri præcipitatur, abstrahatur, &c. Fit etiam Joviale ex Butyro Antimonii Joviali; brevius autem ex Jovis ꝑiv. Mercurii sublimati ꝑb. ß. in Butyrum destillatis, quod cum Spiritu Nitri præcipitandum.

XVIII. Diximus, Cinnabarim Antimonii ex Mercurio & Sulphure in collo Retortæ concretis constare; quæ pro usu medico aliquoties sublimanda est, ut perfectè rubescat & superfluum deponat Mercurum. Est Cinnabaris Antimonii Remedium polychremum. In Morbis convulsivis & malignis Affectibus ar non habet. Dosis ꝑj. Boyle suspendit Cinnabarim Antimonii in amphora Vini Rhenani, quo mirabiles vires medicamentosas in Casibus chirurgicis contumacioribus expertus est.

XIX. Destillatis succedunt Extracta antimonialia; quorum vis in Sulphure consistit. Extrahitur autem sulphur communiter per Alcalia; licet sint, qui tincturas per acida, Aquam regiam scilicet & Oleum Nitrioli, instituunt; quo in casu acida substantiam mercurialem corroduunt, & Sulphur non tam solvunt seu

seu extrahunt, quàm secum supernatans arripiunt quodque denuo per repetitas destillationes seorsim partim recipienti, partim retortæ collo adhærebit. Paratur autem *Sulphur Antimonii* per *Alcalia* in via *humidâ*, coquendo *Antimonium crudum*, vel ipsam Mineram, quæ plus habet *Sulphuris* externi, in *Lixivio Salis Tartari* per aliquot dies, novum semper affundendo loco illius quod exhalavit. Sic *Alcalia Extractum* reddunt *sulphureum*, quod filtrandum & evaporandum, ut sponte subsideat *Sulphur*, aut mediante *Aceto destillato* præcipitetur. Paratur etiam per *Alcalia* in viâ *siccâ*; quando nempe calcinatum *Antimonium* cum *Tartaro* aut *Nitro*, *Scorias* dat, quæ in aquâ calidâ solutæ per *Acetum destillatum* in *Sulphur* abeunt, partim quia cum eo in radice conveniunt, partim quia in *Sulphure* latet *acidum*, quo cum se jungunt; & instillatum denique *Acetum* cum *Alcalibus* combinatur, ut *Sulphur* secedat. Sed *Sulphur* hæc per *Alcalia* extracta non sola sunt, verum mixta cum particulis *Reguli Antimonii* solutis per *Salis Lixivii*, & *Sal acidum Menstrui præcipitantis*. Hoc probatur. 1. Quia ex *Sulphure* hoc mediante fusionem cum *Borace*, acquiritur *Regulus Antimonii*. 2. Quia Vomitus ciet, partibus regulinis ascribendum. 3. Quia non est inflammabile, propter Salia adjuncta volatilitatem figentia. Dum paratur *Regulus Antimonii*, solvantur *Scoriæ* in Aqua calida, filtrentur, & cum *Cremore Tartari* præcipitetur *Sulphur Antimonii*: sic acquiritur *Sulphur* usus egregii. Paratur etiam *Sulphur* purius ex *Cinnabari Antimonii*, ebulliendo in *Lixivio acri* & præcipitando cum *Aceto destillato*; vel destillando *Cinnabaris Antimonii* p. ii. cum *Limaturæ Martis* p. i. sic enim prodit *Mercurius*, & remanet *Sulphur* cum *Marte* conjunctum: quod subigendum cum Sale ammoniaco & in

& in Flores destillandum; qui in *Aquâ* soluti & cum *Aceto* præcipitati *Sulphur* ad fundum dimittunt, quod sanè optimum est medicamentum. Sunt qui *Sulphur Antimonii volatile* acquirunt, volatilizando *Scorias Antimonii* cum *Alcalibus volatilibus*. Alii *Sulphur* præcipitatum cum *Spiritu Vini* rectificatissimo digerunt & destillant, primoque *Spiritum*, postmodum autem *Oleum rubicundum* saporis dulcis & maximarum virium obtinent.

XX, *Sulphura* sequuntur *Tincturæ antimoniales*, *Tinctura*. quibus *Sulphur* ejus fixius, quod Solaris est naturæ, extrahitur, adeo ut *Lunam* in *Aurum* mutant. Extrahuntur hæ *Tincturæ* per acida v. gr. *Acetum destillatum*, *Spiritum Viridis Æris*, *Panis*, &c. quæ *Sulphur* figunt, & vim emeticam tollunt. Deinde cum *Spiritu Vini* digeruntur & artificiosè destillantur. Videntur autem *Tincturæ* hæ per menstrua corrosiva institutæ, non veræ extractions, sed *superficiales* solum totius corporis in partes minutissimas corrosiones. Sunt qui cum *Oleo Terebinthinæ Tincturas* extrahunt; sed in *Sulphur Antimonii fixum Oleosa* non agunt. Pro *Tincturis* extrahendis commodissimè inservit *Vitrum Antimonii*, cuius *Sulphur volatile* avolavit, relicto *Solari*. *Tinctura* quæ ex *Scoriis Antimonii* paratur, est potius *salium* quàm *Antimonii extractio*. Non quidem contemnenda est, quæ fit ex *Antimonio* cum *ana Tartari calcinato*, donec flavescat massa, quæ in *Aquâ calidâ* soluta, pulverem dimittit cum *Spiritu Vini* extrahendum, unde *Tinctura* in debitam consistentiam inspissanda. Omnium autem optima est *Antimonii Tinctura*, quæ cum *Spiritu Vini* & *Aceto* destillato præparatur. Sed dubito interea, an denur *Metallorum*, *Gemmarum*, *Corallorum*, &c. *Tincturæ genuinæ*, quia in pristinum corpus per contraria reducuntur.

CAPUT V.

De Mercurio & Cinnabari.

§. I.

*Mercurius
vulgi.**Corporum.**Philosopho-
rum.**Servus fugi-
tivus**Figi nequit.**Origo.*

M*ercurius* ultimum illud Paracelsistarum Principium, triplex est, 1. *Vulgi*, qui satis notus. 2. *Corporum*, ex Semimetallis & Metallis, præsertim *Lunâ*, extractus; quique potius novum est productum, artis beneficio generatum, quam pars constituens concretum. 3. *Philosophorum*, materia scilicet *Lapidis Philosophorum*, huc usque ignoti. *Mercurius Vulgi* videtur esse amalgama seu compositum corpus metallicum, à fumo subterraneo resolutum. Hoc probant maculæ quas relinquit in cochleari dum effumare finitur. Dicitur *Servus fugitivus*, quia ignem expertus semper avolat, &, licet centies fixatur, aut ad tempus fixus maneat, facile nihilominus iterum per Alcalia resuscitari potest. Non potest itaque fixari, ut instar metalli fundi queat & tractari; coagulatur autem facile cum particulis metallicis in corpus duriusculum, quodammodo malleabile, immittendo nempe in foramen in medio *Saturni* fusi & parum frigefacti factum; vel in ovum effuso albumine, cui, obturato foramine, affunditur *Saturnus* liquefactus. Eruitur nunc in formâ liquidâ; nunc ex Terrâ minerali, *Cinnabaris* dictâ destillando cum Alcalibus evocatur. *Cinnabaris* enim ex *Sulphure communi* & *Mercurio vivo* componitur; unde addita Alcalia *Sulphuris* acidum absorbent, & sic *Mercurius* vivit. Magna *Mercurio* cum Metallis intercedit amicitia, maxima cum *Sole*, minima cum *Marte*. *Mercurius* enim mollissimus *Aurum* compactissimum subito penetrat & albefacit, & in amalgama convertit. *Aurum* etiam *Salivationi*, *Paralyti*

ralsyi, Tremori, aliisque noxis à Mercurio illatis optimè subvenit, Mercurium cognatum extrahendo. Vis Salivationem ciendi fundata est in maligno Sulphure arsenicali, quod resolvit tam utiles quàm inutiles humores, eosque subtilifatos per glandulas maxillares exterminat. Ratione hujus Sulphuris abit in Igne per se in Pulverem rubicundum. Virtus hæc in Mercurio vulgi solùm residet; Mercurius enim extractus ex corporibus Metallorum non inducit Salivationem. Mercurius cum Saccharo in pulverem redigitur, qui Vermibus maximè adversatur.

Vis salivatoria.

II. Iner Mercurii præparata occurrit primùm depuratio à sordibus adhærentibus, quem in finem exprimitur vulgo per corium: hoc tamen non semper sufficit, quia metalla intimius conjuncta simul transeunt. Alias infunditur in Spiritu Vini & agitur, repetendo operationem donec depuretur. Melior modus est, si Mercurius sublimatus aut Cinnabaris cum ana Tartari vel Calcis vivæ destilletur, sic enim purissimus Mercurius manifestat se in receptaculo, affusâ Aquâ frigidâ. Nobis sufficit repetita aliquoties ejus per alembicum transmissio, ac destillatio, quâ sordes & partes metallicæ retro manent in cucurbitâ, modò ignis non fuerit nimis fortis redditus. Nota puritatis est, quod carbonibus impositus totus effumet sine strepitu.

Depuratio.

III. Depurationem sequitur Præcipitatio vel potius Calcinatio, quæ fit ordinariè cum Spiritibus acidis, hi enim affusi Mercurium solvunt; & solutione demum abstractâ remanebit Pulvis, qui impropriè dicitur Mercurius præcipitatus. Si fiat cum Spiritu Sulph. fit albus; si cum Spiritu vel Oleo Vitrioli fit flavus, & dicitur Turpethum minerale; si cum Spiritu Nitri vel Aquâ forti, fit ruber. Color non à Spiritibus sed à proprio Mercurii Sulphure dependet; sic Spiritus

Præcipitatio unde.

Albus, Flavus, Ruber.

*Præcipita-
tum rubrum*

Solare.

*Diaphoreti-
cum.*

*Aurum
vita.*

Nitri admodum extravertit ejus *Sulphur*, unde fit *ruber*. Datur & *Præcipitatum Mercurii* per se, quando nempe *Mercurius vivus* immittitur Cucurbitæ plani fundi & strictissimi orificii, quæ imponatur *Arenæ*, & lento Igne longo temporis intervallo fit *Præcipitatum rubrum*. Hoc tamen fit beneficio externi *Sulphuris* heterogenei separabilis, quo ipso *Mercurius* tingitur *colore rubro*. Unde *Mercurius* Corporum externo hoc *Sulphure* carens, calcinari hoc modo nequit. Paratur autem eâdem planè methodo ex *Auri Mercurio Præcipitatum* illud *solare*, quod postmodum cum *Spir. Vin.* digerendum & deflagrandum est, sic enim redditur egregium *Diaphoreticum*. Reliqua *Præcipitata* vomitus movent & secessus, nisi figantur; quæ fixatio optimè fit, quando *Mercurius* cum *Aq. forti* præcipitatur, & ab eo dictum illud menstruum aliquoties cohobatur, postmodum septies cum *Spiritu Vini* digeratur, atque toties deflagretur, & tandem cum *Aquâ Salis Tartari* probè edulcoretur, sic acquiritur *Mercurius diaphoreticus*. Cum *Mercurius* præcipitatur vel per se, vel cum acidis Spiritibus, periculosus fit pro interno usu. Parant quidam *Præcipitatum* cum aliis Metallis, v. g. *Sole*. Solvitur nempe *Aurum* in *Aquâ regiâ* & *Mercurius* in *Aquâ forti*, junguntur, destillantur & cohobantur solutiones; sic exsurgit *Pulvis*, qui edulcoratus cum *Sp. Vini* dicitur *Aurum Vitæ*, quod quandoque vomitorium est in *Lue venereâ*, quandoque catharticum in *Hydrope*. *Keslerus* cum *Mercurio* depurato & *Auro* amalgama facit, de hoc *Aquam fortem* abstrahit, & *Pulverem* relictum sub tegulâ calcinat. Si addatur *Regulus Antimonii* vocatur *Panacæa*. Imò sine corrosivis paratur ex *Auri* per *Antimonium* depurati $\mathfrak{z}\beta$ & *Mercurii pur.* $\mathfrak{z}\text{iv}$. Amalgama per lotionem cum *Sale* & *Aceto* ab omni nigredine depurandum, per.

per linteum exprimendum, & modo supra allegato per aliquot dies leniter digerendum. Huc referunt quidam *Riverii Antiquartanarium*, sed malè, quia ^{Riverii antiquartium.} non est *præcipitatum*, sed blandum remedium, (ut credo) ex *Mercurio dulci*, *Sole fulminante*, *Sulphure Antimonii*, & *Scammonio* præparatum. Præcipitatur quoque cum *Venere*, unde *Præcipitatum viride*, ^{Præcipitatum viride.} certum in *Gonorrhœa virulentâ* Remedium. Pertinet huc *Arcanum Corallinum Paracelsi*: solvitur scilicet *Mercurius* in *Liquore alcabestino*, quo abstracto fit ^{Arcanum corallinum.} Pulvis, à quo abstrahatur *Aqua Albuminis Ovor*. Pertinet huc quoque *Chaos magnum Poterii*, quando *Mercurius* in *Aquâ Forti* solutus cum *Aqua salsa* præcipitatur. Optimum est *Turbith Minerale*, quod ^{Turbith minerale.} fit ex *Mercurio sublim.* in *Aquâ* soluto, filtrato, & cum *Oleo Tartari* præcipitato; Pulvis in fundo subsidens edulcorandus est, & cum *Spiritu Vini* deflagrandus. Hæc de Præcipitatis.

IV. Sequuntur *Sublimata*. *R.* *Mercurii in Aqua* ^{Sublimatio.} *Fortis p. ii. soluti*, *Vitrioli exsicc.* *Salis decrep. an. p. æq. sublimentur in Cucurbita humili*; *cujus orificium* ^{Corrosivus} *in principio non adeo arctè claudendum, ut exhalet* *Mercur.* *phlegma Salium adjunctorum.* Sed quando *nebulae al-bicantes* *elevantur*, firmissimè claudatur, *Ignem gradatim aucto*, sic *ascendet Mercurius sublim. in forma Salis cry-stallini.* Si *sublimatur Mercurius* cum duplo *Nitri & Vitriol. calcinati*, *elevatur Mercurius ruber non cor-rozivus*, ejusdem ponderis atque fuit ante missionem cum *Salibus*; illa enim secum non evehit, sed *Sul-phur Nitri* agit in *Sulphur Mercurii*, unde *ruber* fit; si cum *Sale* sublimetur, illud secum evehit, & ab hoc habet vim *corrodendi*. *Minori labore & tem-poris jacturâ Mercurius sublimari potest*, quando in *Aquâ forti* solvitur, & hæc abstractâ *Ignis ultimo* *augetur*, sic *ascendit sine Salibus.* Si *Mercurii sub-*

*Dulcis Merc.**Reviviscatur.**Cinnabaris.**Cœrulea.**Solaris.**Cinnabaris.*

limati partibus tribus addantur novi *Mercurii* p. ii. & sublimentur igne circa finem non adeo intense aucto, fit *Mercurius dulcis*, qui purgat ad ℥j. satis benignè, *vivus* enim *Mercurius* *Salia* corrosiva disjungit. Hæc præparatio, uti omnia purgantia *Mercurialia*, *Phlegmaticis* & *Hydropicis* convenit, *Biliofis* nocet; sed *Antimonialia* contrà. Pro externo usu fit *Aqua Phagedænica* ex *Mercurio dulci*, in *Ignis Calcis vivæ* soluto, addito *Spiritu Vini*, quæ *Gangrænis* optimè subvenit. Reviviscit *Mercurius sublimatus* bulliendo in *Aquâ communi*, in vase ferreo, quia *Mars* absorbet *Salia corrosiva*. Idem quoque fit per additionem alcalium, quæ acida illa *Salia* rodunt. Impostores sunt, qui ex *Mercurio* per se, *Aquam*, *Spiritum*, *Oleum* & *Sal* elicere volunt.

V. Pro *Cinnabari* ℞. *Mercurii vivi* ℔. ii. *Sulphuris com.* ℥. iij. sublimentur, sic acquiritur *Cinnabaris artificialis rubri coloris*. Parant alii *Cinnabarini cœruleam* hoc modo. R. *Sulphur.* p. ii. *Mercurii vivi* p. iii. *Sal. ammon.* p. i. sublimentur. In his præparationibus *acidum Sulphuris Mercurium* corrodit, & in altum evehit sub formâ corporis *cinnabarini*, nam *Cinnabaris* cum *Alcalibus* (*acidum* denuo absorbentibus) destillata *Vivum* reddit *Mercurium*. Fit etiam *Cinnabaris solaris* ex amalgamate *Mercurii* cum *Sole sublim.* cum *Sulphure*. *Cinnabaris nativa* est corpus rubicundum, concretum ex *Sulphure* cum *Mercurio* & *Terrâ lapidosâ*; & varia est pro varietate *Mineræ sulphurææ*.

VI. *Hungarica Cinnabaris* est optima, quia ejus *Sulphur* participat de natura *Auri*. Nulla autem nativa, propter *Sulphur arsenicale*, intus assumatur; nisi prius corrigatur partim repetita sublimatione, quâ *Sulphur arsenicale* avolat, & fæces nocivæ segregantur; partim coquendo in *Aquâ* aliquoties, & partem puriorem supernatantem cum *Spiritu Vini* deflagrando.

CAPUT VI.

De Metallis in Genere; & in specie de Marte,
Venere, Saturno, Jove, Sole & Luna.

§. I.

Metallum est compositum ex Principiis distinctis, in unum homogeneous & essentialiter indivisibile concretis. Sunt autem hæc Principia *Principia Chymica.* secundum Chymicos Sulphur, Mercurius & Sal, non quasi vulgaria illa corpora actu inessent Metallis, nam si quæ ex illis eliciantur, nova sunt Artis & Chymici Laboris producta; sed per Sulphur intelliguntur particule inflammabiles seu acido pingues; per Mercurium particule mobiles in Igne & fusiles; per Sal particule de naturâ Alcalium, Sulphur figentes, & cum Mercurio in corpus malleabile ligantes. Primum dicitur metallorum Anima, secundum spiritus, & tertium Corpus. Generantur itaque Metalla ex fumo subterraneo pingui volatili, in calore lapidescente (sed tractabili) coercito. Patet hinc, Metalla omnia de Sulphure acido plus minus *Metalla habent sulphur acidum.* participare, unde oritur acetositas illa vitriolica, quam gustui communicant. Si hoc Sulphur fixum sit & maturum, Metalla sunt eo nobiliora; talia sunt Aurum & Argentum, quæ sine facili jactura Ignem sustinent. Si Sulphur non adeo fixetur, Metalla evadunt ignobiliora; eaque vel mollia, quæ multo constant Mercurio, & faciliè funduntur, ut Stannum & Plumbum; vel dura, quæ copiosissimo Sulphure gaudent, adeoque faciliè igniuntur, sed difficulter funduntur, ut Ferrum & Cuprum. Multa autem, quæ densa sunt, non sunt dura, sic Aurum densissimum est, Vitro mollius. Saturnus omnia metalla absorbet exceptis Sole & Lunâ; copioso enim gaudet Alkali volatili, quod Metalla minus compacta, seu magis terrestria avidè absorbet.

*Metalla
conveniunt.*

II. Conveniunt *Metalla* omnia in radice, & non nisi gradu & perfectione differunt, quod inde patet, quia plerumque mixta reperiuntur, & ignobile de nobiliori participat, *Luna* v. g. de *Sole*, *Saturnus* de *Luna*, &c. Non repugnat itaque, imperfectiora ad majorem fixationis & maturationis gradum perduciposse, nam *Luna fixa* fit *Aurum album*, & si superaddatur *tinctura Auri*, *Aurum* erit perfectum.

Ufus eorum

Tinctura.

III. Usus Metallorum quod concernit, certum est, cruda solummodo passivè operari, quatenus *Salia acida* in corpora *Metallorum* corrodendo agunt, & acrimoniam suam perdunt. *Tincturae*, quæ prostant, sunt tantum superficiales corporis metallici in minutissimas particulas corrosiones; à quibus resuscitatur *Metallum* ope *Alcalium*, præsertim *Salis Tartari*, quæ cum acido concurrunt, & *Metallum* ab ejus vinculis liberant. Si *genuinae* habeantur *Tincturae*, de essentiali Sulphure separatim participant, viros edunt effectus & omnino reduci nequeunt.

Martis principia.

Chalybs.

IV. *Mars* constat paucò *Mercurio*, unde difficulter funditur; *Sulphure potenti*, sed paucò & *fixo*, unde proximè ad *Aurum* accedit, promptèque incenditur; & *copiosâ Terrâ* seu *principio salino*, unde firmam texturam, & vim adstringendi, acidos etiam quoscunque humores in Corpore nostro absorbendi nanciscitur. *Chalybs* à *Ferro* non differt nisi duritie; *Mars* scilicet in *lamellas redactus* cum carbonibus aut cornubus stratificatus, fortissimo Igni committitur; unde acidum Martis cum Alkali carbonum fixo, vel Cornuum volatili concurrens, partem terrestrem magis constringit, & *Chalybem* facit. Sic *Aqua Lumbric.* vel *Raphani* Ferrum ignitum, ope Salium volatilium cum ejus acido concur-

urrentium indurat, quod pinguibus illitum denuo mollescit.

V. Martis vis *adstrictoria* ex sapore constat; *ape-* *Martis vires*
itativa autem accidentalis est, quatenus vitiosos aci-
 osque humores (ceu obstructionum causam) ab-
 sorbet, & sub formâ Fæcum nigricantium elimi-
 nat. *Cruda Martis limatura* iis, qui Ventriculum
 habent debilem, non conceditur, quia in ejus fun-
 do subsistit, illumque magis pessundat. Notan-
 dum autem, post assumpta *martialia* corpus mo-
 vendum, & acida omnia (quæ *Martem* saturant) vi-
 anda esse.

VI. Inter *Martis præparata* occurrit primò *Crocus* *Præparata*
adstringens, qui à colore subflavo nomen sortitur; *Crocus*
 stque nil aliud, quàm *Mars* in Igne forti calcina- *adstringens*
 us, qui ponderis augmentum notabile recipit ab
 acido Carbonum, quod suos intra poros admittit.
 unt, qui pulverem rubicundum baculis ferreis, in
 urnis chymicis adhibitis, adhærentem, pede le-
 porino abstergunt, *Crocumq;* non incommodum
 hinc acquirunt. Convenit hic *Crocus* in omnibus *Ejus vires.*
 Affectibus, qui opus habent adstrictione, vel aci-
 lorum absorbtione; idque tum *internè* tum *externè*.
 Similis est huic *Croco Terra Vitrioli dulcis*, quæ nil
 aliud est, quàm *Crocus* sive *Martis* sive *Veneris*, &
 forsā nobiliores præstat effectus. Alii sunt *Martis*
Croci aperitivi dicti, qui commodius forsā altera- *Crocus ape-*
 tivi dicerentur, quia aperiunt tantum per accidens. *ritivus.*
 Magni æstimatur sequens. R. *Limat. Martis*, affun-
 de parum *Aquæ*, & expone radiis Solis in diebus ca-
 nicularibus; sic mirè incalescit & vertitur in *Crocum*
cum ingenti effervescentia; nam *Acidum copiosum* in
Marte existens ab Aqua dissolvitur, & recedente Solis
 calore proprium corrodit corpus. Sic quoque *Mars*
 æri expositus ab acido æthereo in *Crocum* seu

*Tartarus
martialis.*

rubiginem corroditur; unde præcavetur hæc *rubigo* ope *alcalium*, in specie *Olei Tartari per deliquium*. Male autem consilio inunguntur *Gladii*, & alia instrumenta ferrea *Oleo communi*, notum quippe est, quòd *Oleum* scateat copioso acido, potius corrodense quàm præservante. Paratur etiam *Crocus Martis* cum *Vino*, non inelegans. Fit quoque *Tartarus martialis* ex *Tartaro* in *Aqua ferrariorum* soluto, additâ postmodum *Limaturâ Martis*; unde acidum *Tartari* corrodit *Martem*; deinde per filtrationem & evaporationem acquiruntur *Crystalli* egregiæ in *Morbis chronicis*. Habet etiam *Willisius Tr. de Fermentatione*, præparationem secretissimam, quam tamen certum est fieri cum *ana Cremoris Tartari* & *Spiritus Vini*.

*Præparationes cum
acidis malis.*

VII. Damnantur meritò omnes præparationes *Martis* cum nimis acidis, v. g. *Aquâ Forti*, *Spiritu Nitri*, *Salis*, *Vitrioli*, *Sulphuris*, *Aceto*, &c. vel cum *Magdaleonibus Sulphuris* ad modum *Calcinationis fusoriæ*; sic enim saturatur *Mars* ab acido extra corpus, & nullas in corpore exerit virtutes, imò *Ventriculum* onerat, cum sit *Calx fixissima* nullo liquore solubilis. Sunt qui parant *Crocum* cum *Salibus alcalicis Aquæ* commixtis, vel *Lixivio Herbarum aperientium*; sed parum valet, quia *Salia* in *Lixivio* contenta cum *Marte* concurrunt in corpus calciforme pro hoc scopo inutile.

*Tinctura
Martis.*

VIII. Neque tamen sola dantur è *Marte* præparata *sicca Remedia*, etenim & *liquida* exinde parantur. *Tincturæ* nempe, quæ semper adstringunt, licèt interdum per accidens aperiant. Damnantur meritò *Menstrua* nimis *acida*; debent enim parari cum *Alcalibus* vel *blandis acidulis*, cum *Vino* v. gr. vel *Succo Cichorii*, vel *Spiritu Panis acido volatili*; horum enim acidum
Martem

Martem blandè rodit & imbibit. Pertinet huc egre-
 ia illa *Tinctura Vitrioli Martis* aut per calcinationem *Vitrioli*
 cum *Sulphure* donec deflagrârît, aut per solutionem *Martis*.
Martis in *Spiritu Sulphuris*, vel *Vitrioli*, cum *Aquæ*
 iii. diluto, quæ postmodum filtratur & crySTALLISA-
 r. Parat etiam *Riverius Vitriolum Martis* ex *Spiri-*
us Vitriol. rect. p. i. & Spir. Vin. p. ii. in vase ferreo
digestis & crySTALLISATIS. Fit dein & *Essentia Martis* *Essentia*
tartarisata, solvendo & inspissando ad mellaginem *Vi-* *tartarisata.*
riolum Martis cum ana *CrySTALLORUM Tartari*, & deinde
 effundendo *Spiritum Vini*, quæ optimum est reme-
 dium. Sub præparatione *Tincturæ Vitrioli Martis* &
Terræ foliat. Tartari, sæpè evenit ut *Mars è Vitriolo*
 cadat, unde *Tinctura* magis est tartarea quàm mar-
 tialis. Hujus loco *Tincturam* parant quidam ex ana
Vitrioli Martis, & *Terræ foliat. Tartari* exsiccatis.
 Huc pertinet *Tinctura Martis solaris*, quando nem- *Tinctura*
 pe *Minera Martis solaris*, in *Aëre* efflorescit in *Vi-* *solaris.*
riolum, quod cum s. q. *Roris majal. destillati* sol-
 vitur & filtratur; ex hac cum ana *Liquoris Terræ fol.*
Tartari fit *Tinctura Martis* extemporanea. Perti-
 nent quoque huc noduli *Limaturæ Martis* in *Vino* in-
 usi, qui valdè conveniunt. Ut verbo dicam, multæ
 sunt *Martis Tincturæ*, cum blandis menstruis, *Succo*
Acetosæ, v. g. *Musto*, &c. paratæ: Omnium tamen op-
 tima est, quæ cum *Succo pomorum Borsdorfianorum* aut
Curtipendulorum instituitur, solutioni inspissatæ af-
 fundendo *Spiritum Vini*. Paratur quoque *Tinctura flava* *Flava.*
 cum *Spiritu Vini* ex floribus *Martis*, qui fiunt ex
 ana *Martis* & *Sal. ammoniaci sublimatis*, denuo massæ
 in fundo relictæ commixtis, aëri humido expositis,
 & tandem cum dimidiâ parte *Salis ammoniaci* de
 novo sublimatis. In hoc casu *acidum Salis ammoniaci*
 seu *Sal commune Martem* rodit & secum evehit.
 Parant curiosi Chymici *Martem fulminantem*, sol- *Mars ful-*
 vendo *minans.*

vendo Martem in *Aqua regia*, & præcipitando cum *Oleo Tartari per deliquium*. Notandum autem exactæ Saturationis punctum, & cavendum ab effervescentiâ nimia, aut præcipitatione nimis subitaneâ, alioquin vix fulminabit propter subitanæ Gas volatilis & fulminantis evaporationem. Deducunt Auctores hanc fulminandi vim ex *Sulphure solari*, quod *Chalybs* gaudeat, à *Sale ammoniaco* extraverso & *Nitro* accenso; & allegant *Sulphur*, in Pulvere pyrio cum *Nitro* fragorem dans. Quicquid sit hæc in re, videbimus sub titulo de *Sole fulminante*.

Cuprum
constat sul-
phure &
Mercurio.

IX. *Cuprum* gaudet *Sulphure* fixiore & *Mercurio* copiosiore quàm *Mars*, unde citius funditur, promptiusque inflammatur, & ratione *Mercurii* facilè cum *Sole* & *Luna* miscetur, ita ut eorum fusibilitatem non impediat; cujus contrarium fit in *Marte* & reliquis metallis. Ratione *Sulphuris* in *Venere*, *Caput mortuum Vitrioli Veneris Dysenteriam* curat, *Dysentericorum* excrementis suppositum. *Sulphur* & *Mercurius* in *Venere* æqualiter mixta, illam volatilem reddunt, adeo ut super forti igne terram & totam ferè *Venerem* secum in auras rapiant.

Luna vene-
ri amica.

Orichalcum

X. *Luna Veneri* affinis est, adeo ut rarò unum sine altero effodiatur, & utrumque possideat vim tam catharticam quàm emeticam. *Lapis calaminaris* cum *Veneris* triplo forti igne agitatus *Orichalcum* constituit. Alcalia volatilia *Venerem* solvunt, non verò *Martem*; quia prius plus habet *Sulphuris*, & alcalia promptius sulphurea agrediuntur. Unde quidam *Veneris Sulphur* cum Alcalibus fixis Volatilifatis extrahunt. Acida fortiora *Venerem* in *Vitriolum* solvunt; sin volatilia & blandiora illa fuerint, tum eandem solvent in *Viride æris*. Sic in SSS. *Veneris* cum *Vinaceis*, affusâ *Aceti* p. i. & *Urin.* p. iii. vel iv. in loco calido, blando volatilis aciditas

cas vinaceorum (quam eructant propter blandam
 fervescentiam Aceti & Urinæ) *Venerem* in *Viride viride æris*.
 is corrodit; quod destillatum cum arena dat Spi-
 rum ex vinaceis, Urinâ, & Aceto destillato ortum,
 regii usus tam in *Medicinâ* quàm *Alchymiâ*, præ-
 stitum in *Affectibus soporosis*. Destillatur etiam ex
virid. æris p. ii. & *Gum. Armoniac.* p. i. Spiritus aci-
 lus optimus; qui si fiat ex *Viridis æris* p. iv. *Gum.*
Armon. p. ii. & *Sulphur.* p. i. est melior & *Asthmaticis*
 ultum conducit. Alias *Viride æris* nullum usum
 habet medicum, nisi externè in *Ulceribus* deter-
 endis. Quin & de *Venere* ipsa vix aliquid tuto
 curpari potest internè, nisi ejus *Sulphur anodynum*
 rius fuerit extractum.

XI. *Saturnus* ratione principiorum contrarius est *Plumbum*.
Marti, multum enim possidet *Mercurii*, unde fa-
 cile fluit & ponderosus est; parum *Sulphuris*, &
 minimum *Salis*; unde *Terram salinam* reliquorum
 Metallorum avidè absorbet, exceptis *Sole* & *Lunâ*,
 quæ pro saturatione inepta sunt. *Saturnus* rever-
 eratoriâ calcinatione abit in *Minium*, cum augmen- *Minium*.
 to ponderis à *Sulphure Carbonum*, quod illi con-
 angitur, sed denuo demi potest additione *Alcalium*.
Saturnus cum acido conjunctus augetur pondere;
Calcinatus verò in *Aceto destillato* (melius fit si cum
spiritu Nitri acuatur) solvitur, & abstractâ humi-
 ditate (non tamen prorsus omni, aliàs fulminabit)
 dat *Crystallos* seu *Saccharum Saturni* saporis dulcis;
 quod in *Malo hypochondriaco*, *Quartana contumaci*, *Saccharum*
Phlogosibus à salium effervescentiâ ortis, & *Dysen-* *Saturni*.
teriâ, ad gr. xv. multi est usus. Ex hoc *Saccharo*
Saturni cum *Vitriolo Martis* paratur *Tinctura an-* *Tinctura*
tiphthifica mediante *Spiritu Vini*, quæ validè adstrin- *antiphthi-*
 git & *Ulcerâ* interna sanat. Ex eodem per Retort. *sica*.
 sublimato cum *Vitriolo Martis* fit *Hæmatites artifi-*
 cialis.

Butyrum.

Bezoardi-
cum ſatur-
ninum.

cialis. *Saturnus* vapore *Aceti* calcinatus *Ceruſſa* dicitur; quæ (ſicut omnia *ſaturnina*) acidum *Venerum Ulcerumq;* egregiè abſorbet: Unde in *Cancer occulto*, *Ambuſtionibus*, *Eryſipelate*, *Scabie*, *Ulceribus ſcorbuticis*, omnibuſque Affectibus cutaneis, magnam præſtat opem. *Saccharum Saturni* deſtillatur dat *Spiritum*, qui nil aliud eſt, quàm *Spiritus Vini* regeneratus, *Aceti* nempe partibus acidis fixioribus *Saturno* adhærentibus: adeoque nil de *Saturno* participat. Auſto quidem Igne, cum *Aceto* concentrato, partes *Saturni* ſimul rapiuntur in forma *Oleum* primo *rubri*, poſtea *nigri*. Certum eſt itaque, quòd uti ex omnibus Metallis, ita maximè ex *Saturno* nil liquidi eliciatur, niſi quod aliis additis debetur. *Minera Saturni volatilis Hungarica*, cum *Mercurio ſublimato* deſtillata, dat *Butyrum Saturni*, conſtans ex *Spiritu acido Salis comm.* in *Mercurio ſublimato* contento, & particulis *Saturni* unâ eveſtis & in collo Retortæ *Cinnabarim* ex *Mercurio* & *Saturno* conſtantem. Ex *Butyro* mediante Aquâ præcipitatur *Pulvis albus* blandè laxans, ejuſdem uſus cum *Saccharo Saturni*. *Butyrum* hoc cum *Spiritu Nitri ſublimatum*, illoque ter abſtracto, ter edulcoratum & calcinatum, fit *Bezoardicum ſaturninum* in *Peſte*, *Febribus malignis*, *Scorbuto*, *Arthritide vagâ* & *Malochondriaco* egregii uſus. *Butyrum* denique ſuper *Saccharum Saturni* deſtillatum dat *Oleum rubicundum dulce*, egregiarum virium in *Morbis chronicis*, & *Ulceribus corroſivis*. *Saturnus* per ſe nullos præbet *Flores*, quia ratione *Mercurii* copioſi facilè in Igne liqueſcit. Vulgo faciunt S. S. S. ex *Saturno* & *Sulphure*, cujuſ acidum rodit *Saturni* ſive *Plumbi* corpus: Poſtea addunt aa. *Salis decrep.* & p. ii. *Boli comm.* Mixturam committunt Retortæ duobus tubis conſtanti; uni apponitur Receptaculum, alteri verò Fol-
lis

, sic destillatur *Spiritus*, & fortiori igne *Flores*, qui nihil aliud sunt, quàm pars *Saturni* à *Spiritu Nitri* porrofa, & benè edulcorati in Medicina multi usus sunt. Si *Saccharum Saturni* debite cum *Oleo Terebinth.* vel *Junip.* uniri posset, esset *Balsamum* non inefficax in Morbis chronicis; sed credo *Oleum* non m à *Plumbo*, quàm beneficio digestionis super corpus saturnium colorari. *Oleum destill. Saturni* nil aliud est quàm acidum concentratum *Saccharo Saturni* affusum. *Tincturæ Saturni* falsæ sunt, parum enim participant de *Sulphure*, à quo omnis aliàs *tinctura* oritur. *Tinctura Saturni nulla.*

XII. *Stannum* constat *Mercurio* non perfecte fixato (unde mollius est) sed magis maturato, & minus copioso quàm *Saturnus*, unde minus ponderosum & malleabile est; insuperque *Sulphure* copioso sol. minusque cum Terrâ salinâ subactò, est donatum, hincque porosissimum, & cum aliis Metal-
 : mistum difficulter ab illis separatur. *Stannum* cum *Venere* mistum in Igne flammam concipit, quia *Ejus proprietates.*
 traque sunt sulphurea. A *Sulphure* est, quòd *Stannum* cæruleum sit; quòd vomitus moveat, nisi de-
 actum sit *Sulphur*; quòd in *Aquâ forti* accendatur, cum *Nitro* accedente quodam *Alcali* instar pul-
 veris pyrii inflammetur. *Stannum crudum* non usurandum est. Calcinatur non sine difficultate. Agi-
 tum cum *ana Salis decrepit.* in pyxide cretâ pro-
 è fricatâ abit in Granula, quæ ab acido quocunque cile corro-
 duntur. Ex his Granis fit *Saccharum Stanni*, ad eundem modum, quo *Saccharum Saturni* *Stanni sac-*
 & *Minio*; estque in *hystericis Affectionibus* internè *charum.*
 udatum. Ridiculè autem Umbilico admovetur. Sunt ex *Mineræ Stanni* *ibi.* cum *Spiritu Vitrioli*
 iii. & duplo *Aquæ font.* per evaporationem debitam *Crystalli.*
crystalli egregii ad *Aquas hydropicas* per secessum edu-

educendas; dos. gr. iii. Ex Stanno cum Mercurio sublimato fit Bezoardicum Joviale, in Febribus maniacis & Puerperarum Purpurâ egregium. Huic similis est Sudoriferum maximum Johannis Fabri, ex Stanno Mercurio sublimato beneficio destillationis paratum. Ex Regulo Antimonii Joviali cum triplo Nitri detonationem, indeque sequentem edulcorationem paratur etiam Antibepticum Poterii, quod laudatur. Tincturæ Joviales nil habent.

Antibepticum Poterii.

Aurum.

Ejus Tinctura.

Purificatio.

Auri solutiones.

XIII. Aurum constat Sulphure defæcatissimo piofo, Mercurio purissimo arctè connexo, & Terræ linæ fixæ mediocri quantitate. Unde adeo indestructibile est, ut, centies licet calcinetur, tamen duci facile possit. Adeoque ejus præparata sunt aliud, quàm atomi aurei ob compactissimam unionem nihil operantes & facile in Solem reducibilis. Tincturæ Solis vel Auri sunt tantum superficiales corrosiones. Si radicaliter dissolvatur, requiritur Menstruum non corrosivum, sed insipidum, ex radice nive, aut aliâ re; sed cuivis non contingit adire Cernitum. In præparatione Remediorum ex Aurum curandum, ut adhibeatur defæcatissimum & à Venere sive Cupro bene purgatum, ne vomitus crearetur. Liberatur autem à Venere 1. per Saturnum, qui cum Sole fusus adjunctis metallis se saturat, & Aurum intactum licet pallidius dimittit. 2. per calcinationem Auri ad modum S.S.S. cum Sale ammon. Mercurio & farinâ Laterum, hæc enim Metalla ignobilia reducantur, Sole intacto. 3. per Antimonii p. iv. fusas cum Solis p. i. deinde adjectis Nitri p. i. Lim. Mart. p. ii. & fufis, donec Regulus secedat: Igne fortissimo deinde nuò fundatur, sic Antimonium avolabit, remanente Auro purissimo coloris exaltati.

XIV. Sol per Corrosiva non solvitur nisi additis Sale comm. Cum Lunâ fusus intimissimè ei jungitur

ur: separatur verò in *Aqua forti*, vel *Aqua regia*, quarum prior *Argentum*, posterior duntaxat *Aurum* solvit. Sed observari meretur, quòd nisi *Luna p. i.* & *Aurip. i.* sumantur, *Aqua fortis*, massam non robè corrodat. *Sol* solutus reducitur per *Mercurum*, qui illum secum in amalgamate ad fundum pit; igni verò admotus avolat, & *Solem* in fundo relinquit; vel per præcipationem cum *Spiritu Trinae*, aut *Oleo Tartari* eo truditur. Cæterum *Spiritus Salis concentratus*, & *Spiritus Nitri bezoardicus* etiam *Solem* solvunt. Quin & *Salia sicca* & *coagulata* eundem præstant. Sic *Sal vol. C. C.* ad modum *S. S. S.* sepe sui *Sulphuris vol. Aurum* in Crucibulo rodit in *pulverem purpureum* in *Febribus malignis*, & *Mulierum purpura* commendatum.

XV. *Aurum fulminans* paratur solvendo illud *Aurum fulminans.* *Aqua Regia*, & præcipitando cum *Oleo Tartari per aliqu.* Notandum autem, quòd *Aqua regia* paretur cum *Sale ammon.* & in præcipatione saturationisunctum attendatur. Consistit fundamentum virtutis fulminantis in *Sulphure solari*, ejusque cum *alibus alcalibus* concursu, eademque est ratio quæ cum *pulvere pyrio.* Sed *Aurum fulminat* deorsum, quia *ponderosius* est, & non est inflammabile, sed saltem incandescit, proinde fumum sursum, fulmen verò deorsum emittit; *Pulvis* autem *pyrius* habet *alphur nimis* volat. & inflammabile. Hoc *Aurum fulmin.* non edulcoratum laxat; probè verò edulcoratum sudorem pellit, & egregium est carminativum. Vis fulminandi adimitur per acida, *Sulphuris g. Spiritum, Sal. vol. Sulphuris, &c.* Unde *Poterii Aurum diaphoreticum* fit ex *Auro fulminante Sulphur* cicurato, & cum *Spiritu Vini* digesto. Quin & ex *uro fulm.* affuso *Spiritu Vini rectif.* & accenso, ascendit *am fulmen*, & *Sulphur simul aureum* elevatur in
Flores,

Flores, qui optimum sunt sudoriferum. Colliguntur etiam *flores* ex *Auro fulm.* per se in Retortâ tubulatâ. *Sol* per se non sublimatur, sed cum *Buty. Antimonii* elevatur supra alembicum. Cum *Sale ammoniaco* item & *Spiritu Nitri bezoardico* in *Flores* sublimatur, qui denuo *Auro* miscendi, ut efficaciori acquirantur. Pro solvendo & extrahendo *Sole*, *Spirit. Vin. Sale vol. urinoso* acuatus optimum est menstruum, unde forsan *Aurum potabile* confici posse. Cæterum si quis adeò fortunatus sit, ut veram possideat *Tincturam solarem*, operabitur certè sic ut *analepticum* & *anodynum* egregium.

*Aurum
potabile.*

Argentum.

XVI. *Argentum* constat *Terrâ salinâ* copiosum cum *Mercurio* minus copioso, & paucò *Sulphure*. Unde minus fixum & indestructibile, minusque ponderosum est. Crudum nil facit in Corpore. In præparatione separari debet à *Venere*, cui sæpè combinatur, ne vomitus creet. Separatur partim solvendo in *Aqua forti*, partim fundendo cum *Saturno*. *Luna* cum *Spiritu Nitri rectif.* optimè solvitur, & sic soluta præcipitatur affuso *Spiritu Salis*, diciturque *Cornea*, quòd instar cornu deflagret; contra soluta in *Spiritu Salis*, præcipitatur cum *Spiritu Nitri* in præparatione *Bezoard. mineral.* Ex *Lunâ* in *Spiritu Nitri* solutæ residuo, post menstrui abstractionem, moderato Igne (ut caveatur effervescencia) fuso fiunt *Crystalli*, seu *Lapis Infernalis* elegans pro excitandis *Fonticulis*, & *Ulceribus putridis* in carne gangrænosâ coercendis. Hujus vis sita est in *Spiritu Nitri* in *Lunâ* concentrato. Ex *Lunâ* in *Spiritu Nitri* solutâ, post menstrui blando arenæ igne abstractionem, agitando interea instrumento quodam, ut æqualiter evaporet, fiunt *Crystalli purgantes*, qui ad gr. iv. *Hydropicos* & *Catarrhicos* egregiè purgant; sed quia tonum Ventriculi laxant.

Lapis infernalis.

*Crystalli
purgantes.*

xant

xant, *Martialibus* jungantur. Si parentur *Cryſtalli* beneficio *Nitri artificialis* ex *Calce vivâ* & *Sale com.* viridis ſunt coloris, cùm tamen omnia alia *Medicamenta lunaria* ſint cœrulea. Si *Luna* cum *dulo flor. Sulphuris* (ſi minus ſumatur, *Luna* non calcinabitur, ſi plus, comburetur) ſepties ſublimentur, ſublimum materiæ reſtitanti ſemper addendo, ſed ultima vice abjiciendo; fit ut acidum *Sulphuris Lunam* rodat in *corpus vitriolaceum*, cui *Aqua hyperic.* affuſa, & ad *cochl.* i. bis de die propinata, *Mariam & Capitis Affectus* curat. *Tincturæ Lunæ* ſunt *Tincturæ cœruleæ à Venere*, vel ab *Ammoniaco*, quocum fieri ſolent. Sed hæ omnes ſunt tantùm ſuperficiales ſolutiones, beneficio *Alkalium* reducibiles.

CAPUT VII.

De Gemmis.

§. I.

Gemmæ ſunt lapides pretioſi, à communibus aliis *Lapides* Lapidibus & raritate, & pretio diſtincti; tales *pretioſi.* verò ſunt v. gr. *Chryſolithus* ſ. *Topazius*, *Granatus*, *Hyacinthus*, *Rubinus*, *Saphirus*, *Smaragdus*, *Cryſtallus*, *Jaſpis*, *Lapis nephriticus*, &c. *Gemmarum* virtus pendet à principio ſulphureo metallico. *Gemmæ non* *Eorum vire* *odoratæ* conſtant *Aquâ* ſimpliciſſimâ à *Sale* coagulata. *Coloratæ* colorem habent à principio metalli- *Colores un-* *des* co; ſcil. dum *Aqua ſalina* tranſit per *loca metallica* ex ente primo metallorum liquido ramenta colorata ſecum coagulat. Unde *Gemmæ rutilantes à Sulphure Solis*, cœruleæ à *Lunâ*, virides à *Venere*, & fuſcæ à *Marte*, colorem habent. *Gemmæ crudæ* intra

corpus nihil operantur, excepto *Crystallo*, quod ob molliem suam omne acidum absorbet & educit.

II. Ridicula est *Gemmarum lævigatio* super marmore, propter duritiem enim abradunt simul aliqui de marmore. *Tincturæ* etiam nullius sunt pretii propter arctam illarum compagem. Externè quidem *Jaspis* in *Hæmorrhagia Narium* aut *Uteri* appensus juvat; circulus cum *Sapphiro* ductus circa *Caput bunculum*, eum excidere facit; imò & circa *Oculos* in *Variolis* & aliis *Affectibus* conducit. *Lapis nephriticus* appensus in *Calculo* multum prodest. Cæterum vis amuletica & radiativa pendet à Sulphure metallico.

C A P U T VIII.

De Vino, Spiritu Vini, Aceto, & Tartaro.

§. I.

Vinum.

QUÆ de *Vino* ejusque productis dicemus, ad reliqua *Vegetabilia*, imprimis *Liquores vinosos* ex *Fructibus expressos* applicari poterunt. *Vinum* ex fermentatione seu concursu acidi & alcali in *musto* depuratur & exaltatur. *Uvæ passæ* videntur esse *mustum concentratum*, unde ex *Succopyrorum moschatellinorum* fit *Vinum anticachecticum*, sicut ex *Succo pomor. Borsdorf.* aut *Curtipendulorum anti-hypochondriacum* egregium. *Musta* autem, quæ concentrata sunt per abstractionem phlegmatis in usum navigantium, sunt nimis arctè unita, unde nec in Ignem dissolvi, nec in *Vinum* fermentari queunt. *Mustum* intus assumptum ob particulas heterogeneas confusas nondum cum *Spiritu Vini* exaltatas, *Diarrhæas* excitat, sed non inebriat. *Spiritus Vini* est

Mustum.

Spiritus Vini.

Oleum

Oleum cum *Sale vol.* fermentando in *Spiritum* mutatum. Ratione partis oleosæ *acidum* in se continet, unde cum *Spir. Sal. ammoniaci* in offam abit. *Parum* aut nihil dat *Olei*, unde liquet, quòd *Spir. Vini*, & omnes *Spiritus ardentes* sint tantum *Olea* fermentando *dissoluta*, quodque per se in concreto non existant, sed mediante fermentatione demum ex corpore vinoso fiant. *Spiritus Vini* probè rectificatus est, quando gutta in Terram effusa in auras evanescit, item quando cum *Pulvere pyrio* accensus nullum vestigium relinquit. Si abstrahatur à *Sale Tartari* probè calcinato, *Sal phlegma* (si quod sit) retinet, & *Spiritum* adhuc puriorem dimittit; atamen & *Spiritus* quasdam *Tartari* particulas secum rapit, unde *menstruum* fit optimum, simplici *Spiritui Vini* longè præferendum. Imò *Spiritus* ex facibus *Vini effectus* *Vini destillatus*, ob partes salinas, quas secum vehit, non minùs quàm ille in medio *Vini*, in frigore congelati, reperibilis vulgari etiam longè præferuntur. *Vinum* ratione partis spirituosæ *Spiritus* recreat, & *Humores acidos* in corpore temperat, sicut extra corpus *Spiritus minerales* dulcificat. Externè *Putredini*, *Gangrænæ*, *Podagræ*, & *Erysipelati* resistit. Ratione partis acidæ *Vinum Stomachicum* est; & in *Febribus ardentibus* aliquando apud nos tutissimè propinatur. Nimio tamen usu ejus *Acetum* *acidum* cum sanguine ad partes nervosas delatum, *Arthritidem*, *Contracturas* partium, aliosque dolores infert.

II. Cæterum *acidum* hoc basis est totius concreti, unde exaltatum figit partem oleosam, & fit *Acetum*. *Spiritus* enim in *Aceto* non exhalat sed figitur. Quo generosius est *Vinum*, eo fortius *Acetum*; unde additis *Seminibus Eruc. Sinap. &c.* fit ad-

huc fortius. *Acetum destillatum* dat primo *Phlegma* & non nisi postea *Spiritum*, quia fixatus fuit. Luto autem opus est Igne, ne *Spiritus* empyreum contrahat. Addito *Sale ammoniaco* vel *Nitro* & *S. gemmæ* in destillatione, insigniter exaltatur. *Aceti* planè volatilis est, undè meritò præfertur *Spiritibus mineralibus*. *Acetum alexipharmacum* in *Peste Theriacæ* anteponendum. Post *Opii*, a *purgantium* nimiam dosin, in integrum restitutum quin & sanguinem coagulatum egregiè resolvit. *Hystericis* autem & *Hypochondriacis* nocet.

Tartarus.

è quibus
constet.

Cremor.

Crystalli.

III. *Acidum Vini* facem rodens, cum particulis solutis salinis coagulat, & partes terrestres constringit, unde fit *Tartarus*. *Fæces* enim beneficio fermentationis separatæ, non sunt in totum terrestres sed habent copiosum acidum & alcali; unde illis elicitur *Sal vol.* in forma *Nivis*, *Spiritus* ite volatilissimus. *Tartarum* itaque ex acido fæces rodente genitum, in ambitu dolii concrescit, quod ibi *Vinum* magis est acidum, ut patet ex glaci tempore hyberno; & ipsum Lignum quernum dolii, subiectum firmum est, ad quod salia concrecere amant. Constat *Tartarus* ex acido & alcali ita ut præpolleat *acidum volatile*, unde *Mucus* in primis viis incidit, *Renes* abstergit & *Alvum* laxat. Sed purificari debet à partibus terrestribus quæ à Stomacho digeri nequeunt; per solutionem nempe & coagulationem, unde *Cremor* & *Crystalli*. Sufficit autem unica solutio, ne debiliores evadant & pessimo fit consilio, quod quidam laxativa hæc *Crystallus* additione *Aluminis stypticas* recitant. *Crystalli* hæc, propter acorem, in *Affectibus chronicis* non conveniunt: quapropter fermentantur

tua

tur cum proprio *Sale fixo*, unde sunt falsæ in *Hypochondriacis*, *Hydrope* & *Scorbuto* multi usus. In *Æstu* autem, & *Siti* corrigendis, & *crapulâ* dispellendâ, multi quoque usus sunt *Cremor* seu *Crystalli Tartari* rubicundæ.

IV. *Tartarus* destillatus dat *Spiritum phlegmaticum*, deinde *Oleum fætidum*, in quo *acidum Tartari* residet, remanente *Capite mortuo* nigro *Sale Alkali* constante. Sed si *Tartarus crudus* prius fermentetur cum *Sale proprio*, habetur *Spiritus volatilissimus* ab *acido liberrimus*, summorum in *Medicina virium*, quòd omne *acidum Nervos* infestans absumat & dulcificet, & tam internè quàm externè, in *Affectibus chronicis*, *Malo hypochondriaco*, *Parhesi ex Colica*, *Hydrope*, & *Pleuritide*, partim per *Urinam*, partim per *Sudorem* commodissimè operatur. Inprimis *acido à Vino orto* adversatur, non enim quodlibet *volatile*, sed hoc *alkali illi acido* specificè contrariatur. *Sal Tartari* cum *Calce vivâ* destill. dat *Spiritum* egregium sed paucum. Cum *Alumine crudo*, vel *usto* destillatum dat *Spiritum vol. urinosum*, qui cum *Camphora* basis ex *Tincturâ bezoardicâ*.

V. Post *Spiritum* in destillatione *Tartari* prodit *Oleum fætidum*, quod est *alkali acido pingui concentratum*. Hoc super *C.C. ust.* aliquoties *rectificatum* fit clarum, & ad *gutt. iii.* in *Morbis malignis*, *Colicâ* & *Hystericâ* *passione* potentissimè *sudorem* movet. Externè in *Podagra*, *Calculo* & *Bubonibus* *Sal fixum* convenit. Ex *Capite mortuo* fit *Sal Tartari fixum*, summum *diureticum* & *diaphoreticum*, in *Febribus* admodum conducibile, *Cosmeticorum princeps* menstruorum vim pro solvendis mineralibus, & aliis egregiè intendens, & *Metalla* resuscitans. Ex hoc

Terra foliata. *Sale cum acido vol. Aceti fit Terra foliata Tartari,*
1a. *quæ cum Spiritu Sal. ammoniaci optimum est reme-*
dium in Malo hypochondriaco, Affectibus Urinæ, Mor-
bisque Virginum. Estque nil aliud quàm Tartarus
regeneratus, unde eliciuntur Spiritus, Oleum & Sal
fixum: idemque Spiritus est in Vino & Aceto.

Volatilisatio VI. Sublimioris est Chymici *Sal Tartari fixum*
salis Tartari volatilifare. Quidam cum *Aceto*, alii cum *Spiritu*
Vini; alii cum *Oleo Tartari fetido* periculum faciant,
 sed frustra. Alii cum *aëre* tentant, qui modus mul-
 tum habet in recessu. Malè autem in cella liqua-
 tum cum aëre volatilifari concipitur. Ex *Sale Tar-*
tari cum Spiritu Vini phlegmatico paratur *Tinctura*,
 quæ aliquas laudes meretur.

C A P U T IX.

De Plantis, Floribus, Lignis & Seminibus.

§. I.

Sal fixum. **V** egetabilia ante incinerationem nullum habent
Sal fixum; fit enim dum exusto *Sulphuro*, aci-
 dum & alcali fixantur in cineres. Si arefacta sint
 in aëre, aut putrida, tum avolat *Sal volatil. acidum &*
alkali, & minus *Salis fixi* obtinetur (in ligno putrido
 nihil) quàm in recentibus. Si Igne nimium usse-
 ris, alcali meracius exurgit, si liquefactivo urgeas
 Igne, exuberat alcali, acido abactò.

Plantarum II. Plantarum *Classes ad Schröderum dilucidatum*
Succi, Aqua recensentur. Ex primâ, *aquosis* scilicet & *insipidis*,
Spiritus. dantur *Succi inspissati* utiles; sed *Aquæ destillatæ* nil
 valent,

valent, nisi per repetitas digestiones & cohobationes sapore & odore simplex suum referant. Ex secundis, aquosis nempe & acidis, conducunt Succis, qui etiam inspissati dant Sal essentielle, qui verus est *Salia*. Tartarus. Harum Aquæ sunt inertes. Tertia Classis, amaræ nempe & inodoræ, commodè Decocta, & Nodulos alterativos, diureticos &c. ingrediuntur. Ex narum succis paratur Sal essentielle per coagulationem & inspissationem, quod per Lixivium depuratum concrescit in Sal inflammabile. Quarta Classis seu plantæ acres dant Aquas de Sale volatili acri participantibus, quæ alicujus erunt efficaciam. Per fermentationem particulæ illarum salinæ, junctæ oleosis, volatilifantur in Spiritum; quia tamen Salia magis volatilia forsan in fermentatione (quæ odorem prægrandem spirat) avolarent, sunt, qui dictas Herbas primum destillando, destillatum dein à novis herbis abstrahendo, & relictas species fermentando egregium acquirunt Spiritum. Classis quinta, odorata nempe & aromaticæ, destillatæ dant Aquas cum Oleo supernatante & Sale fixo in Capite mortuo. Paratur ex his Spiritus per fermentationem, sed præstat Oleum elicere, sic enim virtus plantæ minus est alterata.

III. Flores sunt vel Inodori, quorum Aqua est iners, *Flores*. Succus verò inspissatus non semper rejiciendus; vel Odorati superficie tenuis, ex quibus parum vel nihil Olei per destill. acquiritur; vel Odorati & Aromatici, ejusdem cum plantis aromaticis virtutis.

IV. Ligna per destill. dant Spir. ex acido & Sale *Ligna*. vol. ardente compositum; adjectis enim Corallis aliisque Corporibus, acidum detinetur, & prodit Spiritus instar Spir. Vini Spiritui succedit Oleum. *Fuligo*

itaque est Spiritus ex *acido vol.* & *Sale vol. urinos* compositus; datque eadem producta quæ *Ligna*.

Semina.

V. *Semina* quæ sapore & odore excedunt, ut *Carm* *minativa*, constant *Sale vol. oleoso*; quod interdum per *Vesicam* destillando elicitur, Illa quæ sapor maximè excedunt, ut *antiscorbutica*, gaudent *Sal* *volatili acri*, cum *pauco acido*; fermentando *Spiritum* exhibent, alias nulla dant præparata. *Semina* temperata gaudent *mucilagine*, nunc *aquosâ*, ut in *Sem* *4. Frig.* nunc *oleosa*, ut in *Sem. Lini*. Ex his exprimitur *Oleum*, & beneficio fermentationis elicitur *Spiritus ardens inflammabilis*, insigniter inebriativus.

Panis.

VI. *Panis* præparatio legitima consistit in *fermentatione*. Adjecto enim fermento *acido vol.* partes *salinæ* & *sulphuræ* extricantur & volatilifantur & dum in *Clibano* massa torretur, pars volatilifatorum *Salium* avolat in *Spiritum* suavissimi odoris, qui colligi potest, & quibusvis *Perlarum Aquis* in *Virtute confortativâ* præferendus. Pars verò altera *Salium* nondum perfectè volatilifata, impedito fermentationis per exsiccationem motu, à reliquis particulis implicata detinetur, facile tamen *Vulcano* in *Spiritum subacidum vol.* per *Retortam* separanda.

CAPUT X.

De Animalibus perfectis & imperfectis.

§. I.

ANIMALIA perfecta in genere constant Sale vol. *Animalia.*
 sed Oleoso; quod in suo vigore est *salsum* ex
 acido & alkali vol. constans, ita tamen ut prædomi-
 netur Urinosum. Apparet hoc in excrementis. Ani-
 malia eorumque partes in Igne dant. 1. Phlegma, *Quibus con-*
 quod spirituosum esse indicant striæ. 2. Sal vol. co- *stent prin-*
 piofum, quod figurâ suâ non rarò refert concretum.
 alia hæc in sylvestribus, Maribus, & non castratis
 acriora sunt, quàm in domesticis, Fœminis, & ca-
 stratis. 3. Oleum vel Sal vol. ab acido pingui con-
 centratum, quod cum proprio Sale vol. junctum
 abit in Saponem, ceu signum conjunctionis mutux
 acidi & alkali. 4. Caput mortuum nigrum, sine sa-
 le fixo, quia in corpore animalia omnia per fermenta-
 tionem & continuam aëris inspirationem fuerant
 volatilifata. Si quid reperiatur, est tantum Sal es-
 culentum, quod non potuit superari à fermento
 Ventriculi; destillatum enim dat Spiritum Spiritui
 Salis simillimum.

II. Insecta constat Sale vol. non oleoso, sed nitro- *Insecta.*
 so, maximè diuretico & penetranti, Partes animalium
 molles, Secundina puta, Cerebrum; imò & Lum-
 brici terrestres, sub Ignis examine in Liquorem spiri-
 tuosum transeunt.

III. Phlegmata ex animali Regno plerunque cum *Phlegmata.*
 proprio Sale vol. unita usurpantur, & dicuntur Spi-
 ritus

ritus Essentificati. *Salia volatilia* cum sint de natur
Alkalium, omne *acidum præternaturale* corrigunt
& per sudorem etiam movent, Tumores duros re
solvunt & artus illinendo roborant; si rectificen
tur super *Caput mortuum*, odor insuavis emenda
bitur. *Caput mortuum* corpus est vacuum & si
tibundum, adeoque omne *acidum* & *humidum* avi
dè absorbet.

FINIS Pyrotechniæ Rationalis.

MICHAELIS ETTMÜLLERI,

Philos. & Med. Doct. atque in Universitate

Lipfienfi Professoris quondam

Celeberrimi,

SCHROEDERUS

DILUCIDATUS,

SIVE

COMMENTARIUS

IN

JOHANNIS SCHROEDERI,

Med. Doct. & Reipublicæ Mœno-

Francof. Phyfici Ordinarii,

PHARMACOPOEAM

MEDICO - CHYMICAM,

Hinc inde

Auctus atque Illustratus.

SCHRÖDERUS DILUCIDATUS:

S E U

Commentarius in JO. SCHRÖDER
Pharmacopœam Medico-
Chymicam.

Auctus & Illustratus.

S E C T I O I.

De PHYTOLOGIA,
Seu Regno Vegetabili.

C L A S S I S I.

*De Alterantibus primariis, quæ sunt Plantæ
earumq; membra.*

§. I.

*Quibus ab-
solvatur
Materia
Medica.*

Absolvitur universa *Materia Medica* tribus com-
muniter regnis, *Minerali* nempe, *Vegetabili* &
Animali. Nos à *Vegetabili*, quod omnium facilli-
mum, initium faciemus. *Vegetabilium* facultates
plerumque à qualitatibus primis, caliditate, frigidi-
tate, &c. ut & aliis occultis determinantur; sed mi-
nus rectè, hæ enim prorsus imaginariæ sunt. Re-
ctius autem virtutes eorum determinantur à mixturâ
materiali

materiali seu textura minutissimarum particularum, inter quas primatum obtinent *subtiliores & volatiliores*, *salinae & oleosae*; his enim per destillationem exhaustis, quod reliquum est, *ἐνεργεία* caret. Prout autem variat hæc textura materialis, ita & variant *Vegetabilium vires*; hinc sæpius longè alia virtus est in foliis, quàm in radice unius ejusdemque Plantæ. Conveniunt autem in genere *Radices & Lignum* suis *Corticibus*, & virtutem suam debent *Salido volatili*, utpote quæ exhibent in vase clauso *Spiritum acidum volatilem*, & *Oleum* penetrans. Quod si verò igne aperto comburantur, *Spiritus & Oleum*, sub forma flammæ evolantia, condensantur in *Fumiginem*, Sale volatili oleoso repletam. Dant etiam mediante *Spir. Vin. essentias resinosas*, quarum Caput mortuum destillando suggerit adhuc *Spiritum acidum*, sed nullum *Oleum*; adeo ut talia *Olea destillata* nil aliud sint, quàm *Resinae*, vi ignis in Oleosum corpus colliquatæ. Omnia hujusmodi producta copiosiora longè habentur ex *Corticibus*, utpote magis resinosis, quàm ex ipsis *Lignis*. Reliquæ partes Plantæ, ratione texturæ materialis commodè ad quintuplicem classem rediguntur. *Prima* est illarum, quæ ferè sunt *insipidæ*, atque succo phlegmatico abundant, quales sunt *Lactuca, Portulaca, Atriplex, Blitum, &c.* Harum *Essentiæ*, ratione alcali temperati, *Saturum Aceto solutum* præcipitant. *Secunda* Classis est earum, quæ habent *saporem acidulum absque odore*, & Sal *essentiale tartareum* in succo concentratum, talis est *Acetosa &c.* *Tertia* est earum, quæ habent *saporem amarum sine odore*, adeoque in suo concreto constant Sale nitroso tartareo, unde vis diuretica; tales sunt *Cichorium, Taraxacum, Fumaria, Lupulus, &c.* *Quarta* est earum, quæ *saporem acrem*, & Sale volatili acri abundant, ut *Nasturtium, Coch-*

Vegetabilium vires unde.

Plantarum partes distinctæ in classes.

Cochlearia, Cardamine, Piperitis, Trifolium fibrinum &c. à quibus per fermentationem Spiritus egregiè habentur. Quinta tandem illarum est, quæ habet odorem fortem & penetrantem, quarum vis in Sale volatili oleoso latet, ut in *Aromaticis*.

Florum
classes.

II. Herbas sequuntur *Flores*, sub triplici classe contenti, quarum *Prima* est eorum, qui sunt *inedori*, in quibus latet seu Sal volatile blandum. *Secunda* est eorum, qui odorem habent suavem sed superficialem, quorum vis in parte mercuriali volatili consistit, & parum vel nihil Oleosi ex illis elicetur. *Tertia* est eorum, qui habent odorem fortem & aromaticum, quorum vis fundata est in Sale volatili & Oleo. Floribus succedunt *Fructus*, suntque vel succulenti dulces, vel acido dulces, vel acidi. Ultimo occurrunt *Semina* & subdividuntur 1. In ea quæ mucilagine aqueâ turgent, veluti sunt *Semin. Cydon. Psyllii*. 2. In ea, quæ continent Oleum aquosum, ut *Sem. Cucumer. Melon. Papav.* 3. In ea, quæ sunt acria, prout *Sem. Sinapi, Erucæ, Cochleariæ, Nasturtiæ*. Et 4. in ea, quæ habent odorem suavem & saporem gratum, quorum vis in Oleo volatili consistit, ut sunt *Sem. Anisi, Fœnic. Carvi*. Accedimus nunc ad ipsas Plantas secundum Autoris nostri Methodum.

Fructus, Semina.

Abies.

III. *Abies* Resinâ balsamicâ turget, adeoque perpetuâ fronde viret, & in recessu habet Sal acidum volatile; unde ex Conis recentibus, cum aquâ destillatis, prodit etiam Oleum subtile instar Olei *Terebinthinæ*. Ratione hujus Olei balsamici alterata acrimoniâ Salis scorbutici, & per sudorem auspiciatò illud eliminat; adeo ut in *Scorbuto*, præsertim cum membra externa *Arthritide*, vel *Paralysi*, vel *Contracturâ* afficit *Decoctum Summitatum Abietis* multum decantetur. Præcipuè tamen in usu sunt *Coni juniores & Cortex*. *Coni* in fine Martii & initio

Ejus vires.

io Aprilis collecti, vel solitarii vel cum aliis *Abietis* Lignis decocti, *Scorbutum* tollunt, *Lympham* corrigunt, *Genus nervosum* restitunt, & potenter odorem movent, bibendo mane & ante pastum *iii.* vel *iv.* Inspissatur etiam *Decoctum strobilorum Abietis* ad consistentiam Mellis, cui affusus *Spiritus* proprius essentiam extrahit. Elicitur autem *Spiritus* ^{*Spiritus.*} coquendo Strobilos in aquâ, donec omnis sapor sit elicitus, deinde Cerevisiam recentem pro fermentatione addendo, & tandem destillando. Sic habetur *Spiritus*, qui affusus novis Strobilis inde *Essentiam* extrahit. Externè usurpantur *Coni* & *Folia* in balneis antiscorbuticis, & pediluviiis emmenagogis. Est etiam in usu *Aqua Cymarum*, à Cymis contusis, vel illarum succo, cum *Vino* & *Aqua fermentatis*, hinc per M.B. destillatis, repetendo operationem super recentibus Strobilis, donec acquiritur Aqua, in *Scorbuto*, *Podagrâ* & *Arthritide* multi usus. Egregius etiam est *Cortex* in hujusmodi decoctis; & *Viscus Abietis*, qui in pulvere à ʒss. ad ʒi. exhibetur. Rarum est, sed verum, quod *Nuclei Pini* masticati inebrient. *Pulvis* ex corrosione à Vermibus in Abiete natis Intertriginem sanat, pariter inspersus. In minoribus *Strobilis* reperitur farina flava adspersa, quæ levi igne inflammatur, estque verum *Sulphur vegetabile*.

IV. *Abrotanum* mas saporis est subacris, & amari, *Abrotanum* penetrantem spirat odorem, *Camphoræ* ferè similem, gaudetque *Sale volatili* non vulgari, sed aliquantum oleoso, fragrante, amaro, ratione cujus prodest in Lumbricis necandis ac pellendis, Flatibus discutendis, hystericis Passionibus compescendis, sed & in *Ictero*, & *Febribus chronicis*, multum præstat; *Morbis malignis* succurrit, *Mulierum Affectibus chronicis* medetur. *Decoctum* vel *Essentia Summitatum*, egregium

egregium est carminativum. Paratur autem *Essentia* cum *Spiritu* per fermentationem elicitio. *Compulverisata*, cum Nitro mixta, validum est diurniticum. *Oleum destillatum* externè illitum insigni carminativum est. *Decoctum foliorum* pro lotioni Capitis contra *Capillorum defluvium* commendatur.

Absinthium

V. *Absinthium ponticum* vulgari efficacius est magis carminativum, Saporis amari, acris, subastringentis: ejus nimirum vis consistit maximè in *Sale volatili acri admodum oleoso, valde amaro, & graveolenti*, ratione cujus Bilem mirificè corrigit illamque non evacuat sed auget; in *Cachexia & Hydrope* multum valet, Stomachum corroborat. Mucum & cruditates in primis viis Sale suo volatili potenter incidit & abstergit, in *Affectibus scorbuticis, Febris intercurrentibus, Colicis torminibus & Mulierum Passione hysterica*, ab esu dulcium ortamira præstat. In genere vix Morbus est chronicus, cui non conveniat. Gaudet amaritie adstringente, magis tamen pingui & blandâ; Sal enim acre volatile oleositate blandescit adeo, ut vim habeat anodynam, & in *Vigiliis Senum*, à cruditatibus ortis, multum conferat. *Lumbricos* enecat & eliminat, sive internè usurpatum, sive externè, facti inunctione cum ejus *Oleo*. Ratione *Salis salis & quodammodo nitrosi*, succum nutritium corpori asperum reddit & absomit, unde emaciatis & in *Re venerea* impotentibus prohibetur ejus usus. *Oculis* etiam officit. Inter *Absinthii* præparata primò occurrit *Spiritus*, qui optimè per fermentationem paratur. Quin & per putrefactionem moderatam, & destillationem, igne aperto per retortam terream amplam, acquiritur copiosus *Liquor*, qui per alembicum Igne arenæ rectificatus evadit in *Spiritum urinosum aurei coloris, Sal vol. urinosum* in

Vires.

Spiritus.

in recessu habens, in quo crasis & energiea hujus Plantæ consistit. *Febricitantibus* maximè commendatur *Vinum Absinthites*, ex fermentatione cum Musto paratum. *Essentia Absinthii* parata cum Spiritu proprio, Plantæ siccæ affuso, & super *Succo Absinthii inspissato* iterum rectificato, egregia est in Affectionibus Stomachi. *Oleum Absinthii* ab aqua separatum, & aliquoties in cucurbitâ vitreâ rectificatum, in fundo relinquit substantiam spissam, quæ leniter per Cineres destillata dat *Sal volatile* in ipsius Absinthii formâ, quod aucto igne in *Liquorem* resolvitur. Paratur ex Absinthio *Sal fixum* duplex, nunc *alcalisatum*, nunc *salsum*, prout scilicet in calcinatione diversus ignis gradus adhibetur. *Salsura* autem destillando acidum suggerit Spiritum. Sunt qui dicunt, *Sal fixum Absinthii* cum p. ii. Olei proprii per mensem digestum, sublimare *Sal volatile*, quod in *Febribus intermittentibus* mirâ præstet.

VI. *Acacia vera*, est succus inspissatus ex planta *Ægyptiaca*, qui sanguinis Profluvia inhibet & Podagram avertit; verum cum apud nos sit cara & rara, ejus loco sumitur *Acacia Germanica*, cujus flores & fructus sunt in usu. Flores ob sal, quo pollent, acidulo-acre, & amaricans, vel blandè ebulliti, vel infusi recentes in Sero lactis pro *Scorbuticis*, vel Vino pro *Ictericis*, *Hydropicis*, &c. vel denique in Lacte ipso, blandè laxant & feri acredinem emendant. *Syrupus* & *Conserva* ex floribus etiam laxant: Flores autem exsiccati, ut & *Syrupus* vetus, vim purgandi amittunt. *Roob Acaciæ* adstringit validè, sed externè plerumque usurpatur. *Fructus Acaciæ*, præsertim immaturi, eleganter adstringunt: Maturi autem recenti Vino vel Cerevisiæ infusi Potum dant egregium in *Dysenteris* & *Hæmorrhagiis Uteri*.

Fructus exsiccati, ac pulverisati, Vino infusi, sunt egregium diureticum. Succus Prunorum sylvestrium immaturorum in M. B. dephlegmatus, Acetum suggerit admodum forte.

Acetosa.

VII. *Acetosa* saporis terrei, adstringentis, subacidi, sale blando nitroso pollens, nomen obtinet à *blanda* sua & *volatili* (non fixâ) aciditate; sed participat interea de *Alcali*, unde succus recens, qui Vino rubro est simillimus, *solutionem Saturni* in *Aceto* præcipitat. Hæc Planta est Stomacho amica, acido suo compescit Bilis acrimoniam, nimiamque fluiditatem, indeque facilem ebullitionem febrilem. Unde ejus *Decocta* loco *Juleporum* in *Febris* propinantur. Plantis Scorbuticis acrioribus juncta illarum acrimoniam temperat, & effervescentiam Salis volatilis oleosi in Phlogosis corporis nostri vagis coercet. Quod dictum est de Plantâ, valet de Semine. Inter præparata est *Conserva Acetosæ* in prædictis casibus egregia. Paratur etiam cum *Succo Acetosæ Extractum Martis* egregium: *Vegetabilium* enim succi aptiores sunt pro parandis ex *Marte* remediis, quàm Spiritus minerales nimis acidi.

Acetofella.

VIII. *Acetofellæ* folia terna cordis figuram habent, unde inter *Plantas cardiacas* refertur. Sed omnis signatura est fallax: hæc enim ab *Acetosâ* non differt, nisi quod magis sit anti-scorbutica.

Calamus arom.

IX. *Acorus verus, Calamus aromaticus Officinarum* dictus, est planta arundinacea, cujus folia Sale volatili aromatico egregiè turgent; habetur pro optimo anti-scorbutico. *Radix* est insigniter aromatica oblonga, in superficie geniculata, foris ex flavo rubescens, intus alba fungosa, odoris fragrantis, & saporis acris, amaricantis, diaphoretici, gaudens suavi Oleo & Sale volatili acris, ac proinde in *Ap-*
petitu

petitu dejecto, & Chylificatione vitiata, in Affectibus quoque uterinis, Dolore colico, Passione hystericâ, in Morbis denique chronicis etiam convenire dicitur. Quo autem est acrior eo melior; quia exsiccata acrimoniam perdit, & Salis sui volatilis jacturam facit. Radix condita tanquam stomachica commendatur. *Oleum destillatum* carminativum & anodynum putatur. *Electuarium de Acoro* Stomacho convenit.

X. *Acori adulterini* s. *Iridis palustris luteæ* radix *Acorus adulterinus.* tantum est in usu, vi adstrictoriâ & stypticâ commendata, unde succus ex eâ expressus in *Diarrhæis, Dysenteriis & Hæmorrhagiis* laudatur. *Langius* ex hoc nectar suum adstringens præparavit, ipsi in *Vomitu cruento* familiare. A quibusdam tanquam certum *Amuletum* contra *Dysenteriam, Catarrhos*, aliosque Morbos statuitur.

XI. *Adiantum*, saporis existens terrei, subadstringentis, & pollens sale blandè alcalino, occulto volatili, miti, penetrante, acidum destruyente, spleneticum, deobstruente, sanguinem salso-acrem edulcorante, purificante. Hinc ingreditur vulgo *Decocta aperientia* in *Affectibus Pectoris, Renum & aliis Morbis chronicis. Adiantum aureum* rari usus est, nisi quod in *Morbis ab incantatione* ortis laudetur, & externè, uti omnes *Herbæ capillares*, in *Calvitie* profit. Notari meretur, quòd *Capillus Veneris* equidem ad aspectum sit planta arida, sed tamen illius *H. i.* expressa ferè tantundem succi fundat.

XII. *Agallochum* lignum est resinofum, aridum, ex fusco rufescens, striis interdum albicantibus notatum, bituminosum, Ligno Aloës laxius, & crassius, saporis amaricantis, pinguis, odoris debilioris; ex Arbore *Calambac* affine, cujus succus recens quidem venenosus est, aridus verò suavem efflat odorem, & *Resinam* dat balsamicam maximè, cordialem, quæ

in *Stomachi Affectibus* à cruditate ortis multum prodest; *Memoriam* Senum juvat & internè usurpat & externè admota naribus. Fumus ac odor *Ligustici* incensi naribus attractus *Passionem hystericam* aversat. Fit cum *Spiritu vini Extractum* & *Essentia Agallae* pro *Epilepsia*.

Agnus castus.

XIII. *Agnus castus* semen subministrat, quod in *Pulvere* vel *Emulsionibus*, specificâ suâ virtute, in substantiâ oleosâ fundatâ, genituræ acrimoniam indeque ortam *Libidinem*, *Gonorrhœam*, & *Fluorem album* extinguit. Paratur inde *Essentia Castitatis* L. *Michaelis*.

Agrimonia.

XIV. *Agrimonia* s. *Eupatorium Veterum*, saporis est subacris, subadstringentis : odoris mediocriter gravis ; blando pollens sale fixo & volatili balsamico, alcalino, incidente, ac deobstruente, unde nobile existit diureticum, splenicum, sanguinem purificans, hepaticum & vulnerarium, speciatim in *Vulneribus* & *Ulceribus Renum*, & inde dependent *Mictu cruento*; imò ad quascunque *Viscerum exulcerationes*, inprimis *Hepatis*, extenditur. Usurpatur in *Vino decocta*, vel sola, vel cum *Comis Hyperici* vel denique sub forma *Essentiæ*. Externè *Succus recens Ulceribus* commodè adhibetur. Ingreditur hæc planta *Balnea* pro *Mictu cruento*; quin & contusa in *Vino cocta Cataplasma* exhibet pro *Inflammatione Scroti* & *Testium* egregium.

Alcea.

XV. *Alcea vulgaris* est Planta emolliens *Altheæ* cognata; *Syriaca* & *Vesicaria*, raritatis gratia in hortis coluntur.

Alchymilla

XVI. *Alchymilla* saporis est viscosi, subadstringentis, terrei, alcalini, inter *Vulneraria* eminet. Omnia autem vulneraria constant Sale alcali volatili, temperato ab acido, blandè diuretico ; hinc illorum *Succi solutiones* ab acido factas præcipitant, & ratione

tionem saporis subadstringentis Lac facile coagulant. Cum *Vulneraria* non sint usque adeo volatilia, melius in *Decoctis*, quam *Essentiis* exhibentur. Convenit autem *Alchymilla* in *Ulceribus*, tam externè, *Decoctum* ejus injiciendo, vel *Succum* cum *Unguentis* miscendo: quam internè in *Potionibus vulnerariis*, quæ *Dysenterias*, *Rupturas*, &c. tollunt, & acidum in Stomacho imbibunt, illudque per urinam eliminant: temperato enim hoc acido Stomachi, impeditur fluxus acidus in *Vulnera*. Itali vaporem *Decocti* Mammis & Genitalibus, pro *Virginum Sophisticatione* submitunt; sed magis adstringeret, si immediatè applicaretur.

XVII. *Baccæ Alkekengi* sunt Fructus Solani vesicarii dulcacidus, saporis aciduli, viscosi, odoris nullius, levissimo digitorum contactu amarescens, & quodammodo anodynus; cujus Semina compressa, orbicularia, rugosa, saporis subacris, subamari, odorisque nullius evidentis. Cæterum gaudent Sale essentiali verè nitroso, indeque Vi insigniuntur diuretica & nephritica; unde in omnibus *Affectibus nephriticis*, & in *Ictero* maximè conveniunt; sed speciatim conducunt in Sanguine coagulato, quem per urinam vel sudorem eliminant. Exhibetur Succus expressus vel solus vel cum vino: vel paratur inde *Essentia* cum *Spiritu proprio* per fermentationem elicitò, quæ addito *Opio* fit anodyna, & ip-
 is *Trochiscis de Alkekengi* efficacior in *Ulceribus Reum, Ardore & Suppressionè Urinæ*, &c. Conducit etiam *Infusum Baccarum*, tam succulentarum quàm *Baccarum*, in *Vino*; uti & *Decoctum* cum *Radice Liquiritiæ* factum.

XVIII. *Alliaria* congener est *Allio*, & iisdem viribus gaudet. *Allium* verò gaudet Sale volatili acrisigniter penetrante, & minus sulphureo, cujus

intuitu inter exsiccantia & calida refertur. *Hircapita* aliquot *Allii* vesperi cum *Vino* assumpta, creditates *Stomachi* corrigunt & appetitum conciliant. *Allium* Flatibus ab acido ortis, uti & *Colicis affectibus Hystericisque*, ratione acrimoniæ suæ salinae optimè medetur, adeoque vel externè *Umbilico* applicatum, vel internè cum *Vino* seu *Oleo Olivarum* calido sumtum, *Vermibus* quibuscunque, inprimis *Pericardii*, resistit. *Urinam* egregiè ciet, idque tam internè in *Aqua vitæ Juniperinâ* captum, quam externè instar *Cataplasomatis Pubi* admotum; unde *Hydropicis* commendatur, estque egregium præservativum & curativum *Calculi*. Coagulum enim *Calculi* dependet ab acido in *Stomacho* orto, quod *Allium* discutit. *Capita* ejus cum *Aceto* sumta, per sudorem à *Peste* & *Febribus malignis*, cum *Vino*, benignis liberant. Contra *Morsus Viperarum* internè & externè commendatur. Destillatur etiam ex *Allio* *Aqua* contra *Venena*, quæ cum novis *Capitibus* blando *Solis* calore per 3. vel 4. hebdomadas digeritur. Applicatur denique *Allium* cum stercore humano locis dolorificis ab incantatione tumefactis.

Alfina.

XIX. *Alfina* pollet sale nitroso, blando volatili acriusculi terrei saporis, odoris nullius. Contusa & applicata *Mammis*, lactis proventum coërcet. Decoctum ejus pro lotionem manuum *Scabiem* pellit. Ipsa *Planta* in *Aceto* macerata cicatrici sanati *Vulneris* imposita, eandem aperit & cruentam facit teste *Schmuckio*.

Althæa.

XX. *Althæa Malvam* virtute bis superat, unde *Bismalva* vocatur: saporis nonnihil viscidum, odoris nullius, propter sal alcalinum, viscosis particulis involutum, emolliens, paregorica, becchica, nephritica, suppurans seu maturans, & lubricans.

Consistit

Consistit ejus vis in Mucilagine aqueâ temperatissimâ, ratione cujus acrimoniam humorum mitigat, in *Dysuria*, *Stranguria*, *Ardore Urinæ*, *Asperitate faucium*, *Raucedine*, *Tussi siccâ*, &c. Extrahitur *Mucilago* affusâ Aquâ, levi maceratione vel ebullitione. Ad laxandas *Calculi* vias minimè convenit, operatur enim, sicut omnia emollientia, acidum temperando, & in falsum tertium convertendo, unde *Calculus*. Porro *Clysmata* & *Cataplasmata anodyna* semper ingreditur. Externè ejus *Unguentum* cum *Camphorâ* dolorem lenit, & in *Suppressione Urinæ* cum *Oleo Scorpionum* illitum præsentissimum est remedium.

XXI. *Alysson Galeni*, *Tblaspi Alysson dictum*, sale *Alysson*. pollens volatili, acri penetrante, *Essentiam* dat in *Hydrophobiâ* decantatam. Est planta Hispanica.

XXII. *Amara dulcis* f. *Solanum scandens*, radicem *Amara dulcis*. habet saporis acris, ingrati, odoris nullius; gaudet sale blandè volatili, penetrante, diaphoretico & diuretico, antihydrico; præterea cum usu *Solani* externo in *Cancris* sanandis convenit.

XXIII. *Ammi* semen est carminativum, parvum, *Ammi*. Petroselinî femine minus, ex cinereo spadiceum, saporis aromatici acris, amari, odoris fragrantis, cujus ʒi. alternis diebus cum *Vino* propinata Fæminarum fœcunditatem promovet. Quo die hauset Fæmina, cum Viro non concumbat. Huic semini substituitur *Cuminum*, cui simillimum.

XXIV. *Amygdalæ dulces* constant *Oleo temperatissimo*, quasi *aquoso*, quod nutritivum est, *Emaciatis dulces*. conducens, & acrimoniam *Urinæ*, omniumque humorum optimè mitigans. In *Pleuriticis* *Oleum Linî* quandoque ipsi substituitur. *Remanentia Olei expressi* redigitur in *Panem* insigniter admodum nutrientem. *Emulsiones anodynæ & nutrientes* ex *Amygdalis* quoque parantur.

Amaræ.

XXV. *Amygdalæ amaræ* vim habent nitrosam diureticam. *Oleum* reddunt carminativum, & laxativum, quandoque *Tussim* levat & *Sputum* promovet.

Anacardium.

XXVI. *Anacardium*, sunt Arboris Malabarici *Oepata dictæ*, Fructus compressus, cordis Aviculæ figurâ, nigricans; sub duplici involucrio, exteriori tenui, rufescente, includens Nucleum solum albicantem, saporis subdulcis; & intra duplici illud involucrium, quasi in poris, Favis Apum 4 millimis, Liquorem melleum, glutinosum, rufum saporis acris, & exurentis; unde ratione acrimoniae volatilæ, Febres excitantis, in desuetudinem abiit.

Anagallis flore phœnic.

XXVII. *Anagallis phœniceo flore* in formâ *Decocti* vel *Essentiæ*, additis *Hyperici floribus*, in *Maniâ Delirii* Spiritus ferocientes egregiè sistit. Externè dolorem *Ulcera* lenit, eademque abstergit.

Beccabunga

XXVIII. *Anagallis aquatica* s. *Beccabunga*, habet alcali blandum urinosum, quod acidum scorbuticum temperat. Quædam enim *Antiscorbutica* sunt acris & volatilia, ut *Phlogoses* aliquas excitent; quædam autem magis temperata sunt, quæ illis commixta acrimoniam mitigant; talis est *Anagallis*. Usurpatur internè *Decoctum* vel *Succus expressus*, cum *Sero Lactis caprini*, & externè contra *Scorbuticorum Tumores*, *Ulcera*, *Maculas*, & *Hæmorrhagias genitalium* post Partum.

Anethum.

XXIX. *Anethum* in recessu habet *Sal volatile oleosum temperatum*; unde ejus *folia* & *flores* acidum flatulentum, tam comesta, quàm *Clysteribus* incocta, destruant. Quin & *Urinam* atque *Menses* promovere fiunt etiam exinde *Cataplasmata* & *Pediluvia anodyna*. *Semen* Lac auget. *Oleum* temporibus illitur *Cephalalgiam* & *Vigilias* abigit, modò recens sit, ventus autem Somnum non inducit.

XXX. *Angelica sylvestris* est optima, sed *aquatica Angelica* ^{*sylvestris.*} il valet. Habet in recessu, tanquam craseos fun-
 amentum, *Sal volatile oleosum temperatum*, quod ex
 apore & odore gravi, aromatico, acri dignoscitur,
 & aromaticum insignitur; ratione cujus *carmina-*
iva est, *anthelminthica*, *alexipharmaca*, *sudorifera* &
simul diuretica; *Affectus hystericos*, & *Dolores post*
partum reprimat; *Partum* promovet, *Flatibus* &
Doloribus colicis resistit; *Menstrua suppressa* restituit,
 & *nimia* sistit. *Radices* aceto infusæ cum *Camphorâ*
 egregium sunt *Pestis* præservativum. In *Oleo de-*
stillato tota ejus crasis latet; quod additur *Clysteribus*
anticolicis, & *Scrobiculo cordis* pro *Inflatione Stomachi*
 inungitur. Ex *Extracto Angelicæ* fiunt *Pilulæ su-*
doriferae.

XXXI. *Anisum* aromaticum est. *Semen* ejus ^{*Anisum.*}
 saporis subdulcis, acris, aromatici, ob *Sal volatile*
oleosum fragrans, subtile, atque balsamicum, inter
carminativa, *diuretica*, *pneumonica*, & *becchica*
 recensetur, simulque mala ex deficiente *Stomachi*
digestione oriunda corrigit. Unde commendatur
 in *Insomniis turbulentis* & *Incubo*, quæ *Ventriculo*
 & *Intestinorum* vitiis sæpè ortum debent. *Oleum*
destillatum *Pectoris Affectibus* specialissimè convenit,
 præsertim si cum *Floribus Antimonii fixis* digeratur.
Semen præterea *Lac* auget & corrigit, acidum coa-
 gulans in *Matrum Mammis* & *Infantum Stomachis*
 corrigendo; unde *Infantibus* ℞j. ad ℥i. *Seminis* cum
 pulte comodè propinatur. *Oculis cancrorum* admistum
Infantum Tormina & *Flatibus* egregiè compescit. Om-
 nibus ejus præparatis præferenda sunt *Oleum destill.*
 & *Spiritus*. Externè *Oleum* in *Contusionibus* partium
 nervosarum, & *Infantum Casibus*, modò maturè il-
 linatur, multum conducit. Estque odoriferum
 penetrantissimum. Fit etiam ex hoc *Oleo*, cum

Corpore pro Balsamo, *Balsamus* umbilico illinendo contra Tormina ventris.

Anserina.

XXXII. *Anserina* tam recens, quàm siccata creditur de *Sale alcali nitroso* blandè volatili ac parum sulphureo, saporis subamari, participare, unde *Urtica* pellere, calculo & sabulo Renum mederi, Veneribus quoque sanandis apta esse dicitur. *Succus* ejus atque *Decoctum* egregium sunt nephriticum & crebrius hausta *Icterus* pellunt. In *Paroxysmo febrili* herba *Anserinae* cum *Sale* & *Aceto* subacta Plantis pedum applicatur; sed internè non adeo tutè adhibetur, quia *Paroxysmus* exinde prolongatur.

Anthora.

XXXIII. *Anthora* antidotum est *Thorae*, quæ venenosa est; unde & reliquis *Venenis* depellendis convenit, sub formâ *Pulveris*, aut *Decocti*.

Antirrhinum.

XXXIV. *Antirrhinum* ad *Incantationem* commendatur, sive pro Amuleto appensum, sive *Decoctum* formâ sæpius propinatum.

Apium.

XXXV. *Apium* saporis subdulcis, acriusculi propter sal blandum, subtile, muriaticum, est aperiens, incidens, resolvens, deobstruens ac diureticum, unde ejus *Radix* in *Morbis chronicis* commendatissima est. *Apium Macedonium* s. *selinum*, *hortense*, recens ob succum salino-volatilibus, blandis alcalinis particulis scatentem, est antiscorbuticum, diureticum, pectorale, stomachicum, diaphoreticum, adeoque *Cacochymiam* salino-acido-acrem s. scorbuticam diuturno usu corrigens. *Decoctum Apii palustris* cum *Coriand.* in *Aceto* & *Aquâ Menthae* Mammis commodè applicatur in *Lactis redundantia*; *Semen* quoque, *Menses* & *Urinam* ciet.

Aquilegia.

XXXVI. *Aquilegiae semen* lucidum, nigrum, saporis viscosi, insipidi, odoris nullius, respectu salis temperati, alcalini, leviter oleosi, & blandè acriusculi, incidens audit, aperiens, nervis amicum, antepilepti-

ilepticum, quod proin inter diaphoretica expul-
 va primatum obtinet; unde mediante diaphoresi
 in *Variolis & Morbillis* conducit. Cum *Semine Na-*
sturtii & Aquâ communi vel *Endiviæ* parantur exinde
emulsiones, quæ in principio effervescentiam feбри-
 em compescunt; alias *Icterus, Maculas scorbuticas,*
& Achores Infantum egregiè discutunt. *Syrupus* etiam
& Tinctura ex floribus Aquilegiæ infusis valet contra
febres petechiales. Paratur ex *Floribus Unguen-*
um, quo utimur cum *Spiritu Nitri dulci* in *Scorbuto*
Oris.

XXXVII. *Aristolochiæ longæ & rotundæ veræ* re- *Aristolo-*
 centis *Succus* est mucilaginosus, salino - alcalinus, *chia.*
 acriusculus; sal fovet blandum acre, sulphureo-ama-
 icans, saporis acriusculi subdulcis, odoris terrei,
 incidens, deobstruens, extergens, uterinum, trauma-
 ticum; inprimis autem sapor acris aroma occultum
 innuit; *Menses, Partum, Secundinas & Lochia* pro-
 movet; nec non in *Epilepsiâ per consensum Uteri*
 convenit. Est etiam *Vulneraria*, tum internè *Ulcerâ*
pulmonum & Mucum pectoris detergendo, tum exter-
 nè in *Linimentis.*

XXXVIII. *Armoraciæ f. Raphani rustici*, sapo- *Armoracia.*
 re acerrimo gaudentis, vis consistit in Sale vol. ad-
 modum acri; ratione cujus *Radix* ejus *Vino* infusa
Mucum Pectoris, Stomachi & Intestinorum abstergit,
Appetitum feliciter conciliat, & *Urinam* potenter mo-
 vet. Infusa autem in *Lacte* contra *Scorbutum & Pa-*
ralysin scorbuticam valet. *Succus expressus* ad ʒii.
Calculum optimè pellit. *Infusum Radicis* in *Spiritu*
Formicarum Ariduras partium externè corrigit. Hodie
 ejus loco *Raphanus marinus* usurpatur, qui easdem
 possidet vires. *Radix Armoraciæ* in *Vino* infusa, &
 cum *Foliis Nasturtii* contusa ac subacta, hincque
 colatura hausta, per vomitum & secessus purgabit.

XXXIX.

Artemisia.

XXXIX. *Artemisia* participat de Sale vol. blandè oleoso, acriusculo, terrestribus involuto, & Sulphure fixo; rubra tamen albæ præferenda, quia constat Sulphure paulo fixiori; hinc Folia ejus sunt saporis subamari, odoris fragrantis, non gravis unde Planta est uterina, emmenagoga, Fœtum & Secundinam pellens, Vulnera & Ulcera sanant. *Decoctum* herbæ & radicis *Dolores post partum* lenit *Menses & Lochia* pellit, & in omnibus Affectibus uterinis convenit. Ad radicem *Artemisiæ* reperiuntur *Carbones*, qui in *Epilepsia* reverà juvant; suntque nihil aliud, quam Radices annosæ demortuæ.

Arum.

XL. *Arum* habet Sal volatile acerrimum & penetrantissimum, muriaticum, valdè incidens, aperiens, stomachicum, resolvens, & pectorale, nullius odoris, unde in *Asthmate* pituitam viscidam in Bronchiis incidit, Stomachum roborat, acidum ejus plicis adhærens incidendo; *Febres quartanas & Scorbutum* tollit. Si infundantur Radices vel Folia in Aceto, figitur ejus acrimonia, & tertium evadit Sal diureticum, in *Casu ab alto* commendatum. Radix etiam sicca recenti multo debilior est. *Fæcula* nil valet.

Asarum.

XLI. *Asarum* saporis est acris, linguam penetrantis, parum nauseabundi odoris nullius; unde ratione sui Salis acris, nonnihil acidi, vitriolico-corrosivi incidendi, & vomitum ciendi vim habet: dosis radicis pulverisatæ est à gr. 15. ad grana 30.

Asparagus.

XLII. *Asparagus* diureticum sulphureo-nitrosum est. Urinam fœtidam reddit, unde putrescendo resoluta ejus Salia in Calculum abeunt; adeoque Calculum non pellit sed generat. Radix est tenuis, prælonga, recens carnosa, siccata autem mollis, fungosa, alba, multiplex ex uno capite dependens; saporis moderatè acris, tenuis, subdulcis, odoris nullius.

ullius. Blandam suam vim diureticam & aperiti-
am fovet in mucagine; vis est in cortice, ut & in
alibusdam Plantæ germinibus; medetur hinc Ictæ-
o, stimulat venerem; præcipuè inter illas *Aperientes*
fertur, quæ Sale suo vol. bilem acuunt, pituitam
austerum succum Stomachi corrigunt, adeoque
a *Morbis chronicis* commendantur.

XLIII. *Atriplices* Sale blando nitroso turgent, *Atriplex*.
inde refrigerant, & fæces induratas emolliunt. Ex-
ternè Clysmata & Cataplasmata emollientia & ano-
dyna ingrediuntur.

XLIV. *Avena* ob sal volatile occultum, nitro- *Avena*.
um, leviter oleosum, inter abstergentia, ac disci-
pientia blanda relatum, usurpatur in Jusculis pro nu-
tritione, & temperandis succis acribus, in *Asperitate*
ancium, &c. *Sacculus avenaceus* contra *Tormina* Ab-
dominis usurpatur; sed levamen dolorum, quod
exinde percipitur, ferè dependet à solo calore.

XLV. *Aurantia Mala acida* ejusdem cum *Citro Mala Au-*
ratus & virtutis sunt; *dulcia* in *Scorbuto* & *Melan-* *rantia*.
rholia usurpantur. *Cortices* habent Sal volatile acre,
facile inflammabile, cujus intuitu *Colicos flatus*, *Pass-*
ionem hystericam & *Stranguriam* emendant, miti-
gant, aut tollunt, vel in forma *Pulveris*, vel *Olei*,
quod egregium est sudoriferum & simul carminans,
quodque *Dysuriam*, acidum primarum viarum cor-
rigendo, tollit; & Umbilico illitum *Stranguriæ* me-
detur. *Flores* gaudent Sale mercuriali sulphureo
blando, hinc per se destillari nequeunt in *Oleum*,
sed cum *Baccis Been* id fieri debet; cum *Vino* de-
stillati reddunt *Aquam* in *Passione hystericæ* egregiam.
Fit & *Essentia* aurea ex *Floribus*, *Moschum* odore
referens, & egregiè confortativa.

XLVI. *Auricula muris* s. *Pilosella*, respectu salis sui *Auricula*
alcalini fixi, blandè oleosi seu sulphurei deobstru- *muris*.
ens

ens est, leniter adstringens, nonnihil acris, Vulneraria, tam internè, quàm externè. Prodest quæque in *Calculo*, & Infantibus exhibetur pro *Hæmorrhæ* atque *Hæticâ*.

B

Been Nux. I. **B**ALANI MYREPSICÆ five *Been Nux* sapor est acris, amari, pinguis, nauseosi; odor nullius; purgat sursum ac deorsum. Fructus est triangularis, albidus, sub cortice duro includens Nucleum subalbum.

*Bardana
major,*

II. *Bardanæ* f. *Lappæ majoris* radix, saporis terre viscidiusculi, odoris nullius, ob succum salinum viscosum muriaticum, blando acrem, sudorificum est, Urinam & Expectorationem promovens, aperiens, acridinem, & austeritatem humorum corrigens; in *Pulvere* vel *Decocto* congruatum sanguinem resolvit; & egregium est diureticum, præsertim in *Arthritide*. In *Lue venerea* convenit, sudorem expectando. Semen est diureticum, & commendatum *Phthificis*. Oleum ex Radice siccâ *Calculus* promovere. Externè *Folia* succulenta contusa, & singulis 12. horis mutata, *hydropicos Tumores* & *arthriticos Dolores* certò levant.

minor.

III. *Bardanæ* f. *Lappæ minoris* Radix decocta *Capitulos* promovent, & colore flavo tingit.

Basilicum.

IV. *Basilicum* saporis acris, penetrantis, respectu salinis volatilis, aciduli, oleosi, aromatici, graveolentis. Aroma est efficax, stomachium, uterinum, & cephalicum mirum, odore tenuis in Senibus. Semen Sternutatorium est optimum.

Bellis.

V. *Bellidis* tenella *Folia*, propter sal blandum alcalino viscorum, becchica sunt, sanguinis depuratoria, in Infusis, Decoctis, Jusculis, Syrupis, Conservâ, & Essentiâ; hinc magni usus in Vulnerariis. Flores sunt diuretici in *Hydrope*: in *Pleuritide* à frigore

re post calorem hausto, sanguinem congruatum
 solvunt. *Succus* foliorum tenellorum recens
Rheumaticis subvenit; *Tinctura* cum *Phlegmate Vi-*
oli parata ad gutt. 50. in *Febris ardentibus* egre-
 a est. *Conserva Bellidis albæ* in *Fluore albo* maxi-
 è prodest.

VI. *Berberis* fructus acido-acris, refrigerans potenter, æstumque humorum validè restinguens, gaudet acido blando nonnihil adstrictorio; unde in *tribus* tam benignis quàm malignis, *Diarrhœis*, & primis *Dysenteriis* cum *Febribus* junctis, egregiè invenit.

VII. *Beta* gaudet Sale nitroso, unde *Alvum Beta*.
kat, Intestina blandè adstringit. *Succus recens*
rhinum est.

VIII. *Betonica* saporis subacris, amari, odoris debili. *Betonica.*
Sale gaudet alcalino, blandè volatili, amari-
nte, terrestribus particulis involuto; unde cepha-
lica, uterina, diuretica, pectoralis, & vulneraria
est, cujus Folia loco foliorum Thee frequenter
utuntur. Succus ejus recens, ad consistentiam
mellis coctus, egregiè convenit in *Vulneribus* &
Contusionibus, specialissimè ipsius *Capitis*. Recens *Beto-*
nica narcotica est, unde dolorosis *Vulneribus* mul-
tum prodest; imò quandoque Hortulanos evellen-
s inebriat. Diuretica insuper est, ut omnia
vulneraria. Inprimis autem in omnibus *Capitis*
fectibus commendatur. Ejus *Decoctum* post *Par-*
tem difficilem, quod læsum est in Utero, restituit &
Menstrua promovet.

IX. *Betulae Cortex* tenellus inter duas patinas super *Betula*.
rbonibus coercitus *Liquorem oleosum* exfudat, in gra-
Auditu & Tinnitu aurium laudatum, cum bombace
ttatum iis immissum. Per Incisionem Arboris
rno tempore acquiritur *Succus* seu *Aqua*, quæ in
Scor-

Scorbuto, Nephritide, Calculo, Podagra, Ictero, & omnibus Affectibus chronicis tartareis, singulare est Remedium tam præservativum quam curativum, quotidie mane ad libram unam pota, quamdiu bona & efficax, subdulcis, ad 15. plus minus dies haberi potest. In *Arthritide scorbuticâ* paratur ex eodem *Balneum*, injecto insimul *Formicarum acervo*.

Scabie & Melancholia Massam sanguineam purificat. *Phthisi* etiam subvenit; hinc certè multum habet in recessu. Servetur autem in vasis & lagenis probe clausis ac sulphuratis in cellâ; aut fermentetur leniter cum Aqua appropriata aromatica, & tunc diutius servari potest.

Bistorta.

X. *Bistortæ Radix* oblonga, pollicem crassa, nodosa, foris spadiceo-nigricans, intus pallidè flavescens, saporis adstringentis terrei odoris nullius; hinc ob sal austriusculum, amaricans, terrestribus multis involutum, indeque proveniente vim adstringentem laudatur externè in *Dentium vacillatione*, *Gargarismatibus*; internè verò in *Abortu*, *Diarrhœâ*, *Vomitu*, ac speciatim in *Hæmorrhagiis uterinis*. *Decoctum Radicis* meritò Aquæ præfertur, estque alexipharmacum, sudorem movens & congruentia dissolvens.

Boletus Cervi.

XI. *Boletus Cervi* est substantia fungosa sub terrâ nascens, tuberosa, rotunda, inæqualis, magnitudine *Nucistæ*; saporis & odoris, dum recens, gravis & mumialis, dum sicca, nullius. Recens scateo blando sale volatili, quod sperma spirat masculinum.

Borrago.

XII. *Borrago & Buglossa* ejusdem sunt naturæ unde conjunctim tractanda. Pollent blando sale volatili, alcalino, oleoso, minus fragranti, vel acri adeoque Temperatissimæ sunt Plantæ, & inter *Cordialia* referuntur. *Aqua Buglossi* ophthalmica est.

Arb.

Arbitror inde per deliquium parari posse liquorem aliis non inferiorem. Acidum hypochondriacum nonnihil temperant istæ Herbae sed non curant, Pro quo scopo usurpatur *Syrupus cum Croco* ; *Conserva ex Floribus*, & *Aqua Cinnam. borraginata* iisdem Malis succurrunt.

XIII. *Botrys* Saporis est subacris, aromatici, *Botrys*. nonnihil resinosi, odoris fragrantis, grati, proin sale blando volatili, & hinc virtute incidente, discutiente, & carminativâ instructa, unde in Flatuentiâ hypochondriacâ, præcipuè Infantum experitissimum creditur esse remedium ; laudatur quoque in Asthmate, Tussi, aliisque Pulmonum vitiis. Vino incocta & sæpius pota optimum est remedium in Orthopnœa. Habetur & *Aqua Botryos destillata*, quæ in Inflammatione hypochondriorum Infantum usurpatur.

XIV. *Branca Ursina* ob succum mucilaginosum, *Branca ur-* quoso nitrosum, blandum, emollit ; unde *Clysmata sina.* & *Cataplasmata emollientia* ingreditur.

XV. *Brassica* gaudet Sale vol. temperato, & nitrosâ *Brassica.* substantiâ, quæ urinam movet, & alvum laxat. Lau-
datur *Syrupus* in Raucedine post nimiam loquelam. Unde & *Decoctum* cum *Passulis* Concionatoribus est in usu. Externè *Folia Vesicas* à Vesicatoriis elevatas, & *Fontanellas* apertas servant ; mundificant etiam & consolidant *Ulceras*. Nec non in *Pleuritide* & *Abscessum* tam resolvunt quàm suppurant.

XVI. *Bryoniae* radices longæ, crassæ, albæ car- *Bryonia.* nosæ, saporis, si recentes, acris, mordacis, amarissimi, ingrati, nauseosi, odoris virosi. Recens radix efficacior est siccata, serum & aquas magis per inferiora purgat ; speciale quid habet in resolvendis sanguinis grumis, ut & aliis humoribus crassioribus ; in Asthmate, Hydrope Pectoris & Uteri, Lapsis ab alto, Lumbricis.

*Bursa pa-
storis.*

XVII. *Bursa Pastoris* abundat succo glutinoso sa-
lino terrestri, adstringente, qui in *Sputo* & *Mictu*
cruento usurpatur. Externè contusa *Vulneris* recentis
sanguinem sistit. Imminente *Paroxysmo Febris*
intermittentis cum Aceto carpis manuum adhibetur.

Buxus.

XVIII. *Buxi Lignum* sulphure gaudet narcotico,
unde *Oleum destillatum* quoscunque *Dolores*, in spe-
cie *Odontalgiam* & *Epilepsiam* levat. *Decoctum* in *Lue*
venerea, *Scabie*, &c. potenter sudorem & urinam
moveret, & Corpus exsiccat, quo ipso & merito præ-
fertur *Ligno Guajaci*. Propter vim narcoticam lau-
dantur *Dentiscalpia* ex hoc ligno.

C.

Cacao.

I. **C**ACAO sunt Arboris Cacaiferæ Americanæ
Nuclei, magnitudine Amygdalarum, saporis
pinguis, oleosi, amaricantis; odoris nullius, vir-
tute cum Pineis conveniunt, & usurpantur ad con-
ficiendam Succolatam Indorum. Vis ejus omnis
consistit in mucosâ, blandâ, & oleosâ substantiâ, quâ
totus Fructus scatet.

*Calamus
arom.*

II. *Calamus aromaticus* apud nos non habetur
genuinus, unde ipsi Acorum verum substituimus,
de quo suo dictum est loco.

Calamintha, Vid. *Mentha*.

Calceatrippa

III. *Calceatrippa* s. *Consolida regalis*, propter sal-
nitrosam, blandam, volatilem, sulphuream, an-
tepilepticam, & cardiacam audit, leniter etiam adstrin-
git, Urinam & Partum promovet. Destillatur ex
eadem & Cyano *Aqua ophthalmica*, lympham acrem
temperans. *Conserva florum* cum *Spiritu Salis acidu-*
lata contra *Retentionem Urinæ* valet.

Calendula.

IV. *Calendula* flores gerit saporis acris, amari-
cantis, odoris gravis; interim ratione odoris aro-
matici cordialis est, *Menses suppressos*, *Partum* &

Secun-

Secundinas pellit. Imò in omnibus *Crocum* imitatur.

V. *Cannabis* Semen gaudet principio narcotico sulphureo, sed immaturo & crudo, nimirum particulis oleosis, salino-nitrosis, temperatis, refrigerantibus, demulcentibus feminis acrimoniam, edulcorantibus, anodynis, diureticis: estque saporis subdulcis, viscosi, odoris nullius. In *Ictero* tam in formâ *Emulsionis*, quàm in Lacte decoctum, remedium est optimum. *Gonorrhæas* etiam reprimit, & Semen imminuit; uti *Oleum expressum* Renum regioni illitum. Cum posca decoctum *Uvulam* laxam restituit.

VI. *Capparis* spinosa fructu minore, folio rotundo, C. *Baub.* Frutex est nitroso & diuretico sale præditus; cujus Radicum *Cortices* tubulosi, rugosi, crassi, cinerei, sapore pollent acri, austero. Flores sale vel aceto conditi, & Cortex conveniunt cum aliis aperientibus in omnibus *Morbis chronicis*, succos enim primarum viarum corrigunt, & per Urinam expellunt. *Cremor Capparum salitorum* ad ζ vi. Alvum laxat.

VII. *Caprifolii* Decoctum optimum est diureticum, in *Arthritide* conducens, & in *Lue venerea* ejus Surculi *Sarsaparillæ* substituuntur. *Succus* ex foliis est vulnerarius; prodit autem egregium *Balsamum vulnerarium* ex Baccis rubris maturis in Fimo equino digestis.

VIII. *Cardamomum* Aroma est elegantissimum, saporis acris, aromatici, odoris fragrantis; Ventriculo, præ aliis, conveniens; ad Intestinorum *Flatus* & *Cruditates* ab acido oriundas, nec non *Vertiginem* in Ventriculo ortam speciatim laudatur. *Memoriam* confortat. Destillatum paucum sed elegans dat *Oleum*.

Cardiaca.

IX. *Cardiaca* s. *Marrubium Cardiaca dictum* fale blandè nitroso volatili gaudet, saporis leviter viscosi, aquosi, acriusculi, præcipuè convenit in *Suffocatione hypochondriacâ* Infantum.

Carduus bened.

X. *Cardui benedicti*, & *Card. Mariæ*, plantæ propter salmuriaticum amarum, sulphureum, blando-volatile, saporis amari, subadstringentis, existunt diaphoreticæ, antifebriles, stomachicæ, pectorales, anthelminticæ, hepaticæ; quorum folia cocta in *Febribus malignis*, *intermittentibus* post *Vomitum*, *Sudorem* movendo conducunt; *sanguinem* etiam *grumosum* per *Urinam* expellunt. Semen in *Convulsionibus* & *Pleuritide* usurpatur, expectando sudorem.

Mariæ.

XI. *Carduus Mariæ* in usu antipleuritico prior non cedit. Semen ejus in Pulvere contra *Morsum Canis rabidi* laudatur.

Carlina.

XII. *Carlinæ* Radix inter Alexipharmaca refertur, oblonga est, crassitie interdum digitali, ut plurimum corrofa & foraminulenta, colore foris ruffo, intus albido, saporis acris, gravis, aromatici, odoris fragrantis; hinc penetrans, nonnihil ingrata, diaphoretica, in *Febribus malignis*, *Peste*, *Passione hypochondriacâ* utilis. Recentis radice odor nimis fragrans aut mordicans, quibusdam *Vertiginem*, *Nauseam*, atque *Cephalalgiam* affert.

Carum.

XIII. *Cari* Semen odoris & saporis aromatici, propter particulas salino-volatiles oleosas acres speciale carminans est & anticolicum. *Oleum destillatum* illius in iisdem Affectibus & *Cardialgiâ* conducit, *Urinam* item promovet, eamque suavis odoris reddit; aliàs & *Tragæas* post pastum fumendas ingreditur.

Carpobalsamum.

XIV. *Carpobalsamum* sunt Fructus oblongi, rotundi, rugosi, piso minores, spadiceo-fusci: odoris grati, nonnihil terrebinthinati.

XV.

XV. *Caryophylli hortenses rubri* cæteris præfe-^{Caryophylli.} runtur, sapore pollentes subdulci, subaustero, odore fragrante; sicque sal volatile secum vehunt cum paucâ mucilaginositate balsamicâ. Vis horum consistit in parte volatili mercuriali, unde amici sunt *Capiti*, in *Apoplexiis*, *Epilepsiis*, &c. speciatim in Senibus. *Conserva florum Tunicae* ad *Apoplexiam* præcavendam, uti & *Aqua destillata* contra *Loquelam amissam* adhibetur.

XVI. *Caryophylli aromatici* saporis acris, nonni-^{Aromatici.} nil urentis, propter Sal volatile oleosum, fragrans, acre, Aroma sunt oleosum, immisso acu candente *Oleum* fundens, modò boni sint. Stomacho autem conducunt, & cruditates acidas expellunt. *Oleum Caryophyllorum dest.* cum *Oleo Camph.* contra *Dolorem dentium* valet; adversus *Februm rigores* autem sumitur ante Paroxysmum internè, vel sterno illinitur. Sed & Mulierum Affectibus uterinis conducit.

XVII. *Caryophyllatæ Radix* tenuis, fibrosa, ruffa, ^{Caryophyllata.} saporis subacris, terrei, subadstringentis, gratè amaricantis, odoris, si recens, aromatici, Caryophyllos redolentis, si verò ficcata, nullius; ob sal quoddam blandè volatile balsamicum, in recenti Radice, cardiacam, roborantem, discutientem, alexipharmacam, cephalicam, Catarrhis resistentem virtutem possidet. Sicca quoque fibras blandè adstringit, & viscerum tonum confortat. Colligitur antequam in Flores abierit. Cephalica est, & sudorifera; speciatim in *Affectibus catarrhalibus* lympham corrigit, stomachum, in formâ *Vini medicati*, confortat, & *Intestinum* profligat.

XVIII. *Castaneæ crudæ*, flatuosæ & stomacho nocivæ sunt; coctæ verò benignè adstringunt: in *Asperitate faucium*, & *Fluore albo* interdum usurpantur.

*Centaurium
minus.*

XIX. *Centaurium minus* amarissimum est, & propter sal volatile blandum, sulphureum, amarum, acriusculum, existit traumaticum, stomachicum, hepaticum, resolvens, anthelminticum, deobstruens atque febrifugum. *Decoctum Summitatum* ejus, præmissum Vomitu, in *Tertianis intermittentibus* instar omnium est. *Bilis* etiam vitia corrigit, *Menses* ciet, & *Cachexia* adversatur. Clysteribus pro stimulo additur. *Abscessus* item & *Ulcerata* mundificat. In *Aperientibus* ejus *Extractum*, seu *Succus inspissatus*, & *Sal fixum* primatum ducunt.

Cepa.

XX. *Ceparum* vis consistit in Sale volatili, muriatico, acri, mercuriali; seu admodum subtili, quod coquendo leviter evanescit; habent & *Sulphur*, quod foetorem dat. Sunt insigniter *Diuretica*, & in *Febribus malignis* quandoque sudorem movent. *Succus* ex *Cepâ cavâ*, *Theriaca* repletâ, & affatâ in *Febribus malignis* propinatur. In *Aceto* maceratæ *Menses* acerrimè ciet. *Cataplasma* ex *Cepis* & *Allia* cum *Adipe anserino* subactis, *Inguini* vel *Renibus* applicatum, *Urinæ suppressionem* tollit. *Tonsillarum Inflammationes* externè curant. *Abscessibus malignis* *Theriaca* cum succo *Ceparum* applicata convenit. Applicantur & *Morsui Canis rabidi*: item cruda cum Sale contusa in *Ambustionibus* adhibentur; *Tumores* difficulter suppurabiles, tam *malignos*, quàm *benignos*, acidum debellando, & humores crudos incidendo maturant, ac tandem aperiunt.

*Cerasa aci-
da.*

XXI. *Cerasa acida* blando acore sive sale acido *Appetitum* conciliant, in *Aceto* macerata & masticata *Sitim* & *Æstum febrilem* compescunt. Conditâ, perforata, & *Vino infusionis Croci metall.* crebrius irrorata, & exsiccata, & dehinc in ore masticata Vomitum ciet. *Nuclei* masticati diuretici sunt, & *Renes* purificant. *Oleum* è *Nucleis* expres-
sum

sum rarum est, sed contra *nephriticos Dolores* commendatissimum. *Cerasa dulcia* dant Spiritum vo- *Cerasa dul-*
latilem aromaticum, & suavis odoris, qui in *Loquelâ* *cia.*
amissâ vel *Epilepsia* Linguae admotus, vel internè pro-
pinatus multum commendatur, atque hinc inter
Cephalica tanquam *specificum* refertur. Notandum
autem, Specifica huic vel illi parti non inservire
propter sympathiam ullam occultam, sed quia me-
diante circulatione in universum corpus diffusa,
mechanicâ suâ conformatione certis quibusdam par-
tibus se insinuant, ut effectum suum exsequantur.

XXII. *Chærefolium* propter sal blando-volatile, *Chærefolium*
oleosum, muriaticum, saporis moderatè acris, est tem-
peratum quasi aroma, in *Vertigine* à Stomacho ortâ
præsentaneum remedium. In casu ab alto grumo-
sum sanguinem resolvit; est etiam vulnerarium &
diureticum, unde in *Ulceribus Renum* deprædicatur.
Paratur inde *Essentia* contra *Vertiginem*, quæ conducit
etiam Mulieribus, quibus Lac in mammis coagula-
tum est. Coquitur in *Cerevisia* vel *Jusculis*; vel cum
pane Butyro oblito comeditur. Habet & usum ex-
ternè in Cataplasmate diuretico.

XXIII. *Chamædris* vera est saporis subacris, ama- *Chamædris.*
ri, nonnihil aromatici, odoris debilis; saleque
gaudet blandè volatili alcalino, balsamico, deob-
struente. Et *Chamæpitys*, est saporis subacris, re- *Chamæpitys.*
sinosi, amari, odoris fragrantis, graviusculi; pol-
lens hinc particulis resinosis, sale blandè acidulo vo-
latili comitatis. Proin Affectibus Articulorum sunt
dicata, sed parum juvant. In *Scorbuto* dein & omni-
bus ferè Morbis *chronicis* frequenter adhibentur. Di-
cuntur etiam *Mictum cruentum*, & *Febres intermit-*
tentes curare.

XXIV. *Chamomillæ Romanæ* flores sunt Saporis sub- *Chamomilla*
acris, subamari, subpinguis & molleculi; odoris non-

hil fragrantis & graviusculi; constantes Balsamo volatili in salibus tam fixis, quam volatilibus consistente; inprimis autem eorum vis consistit in Sale vol. oleoso, unde anodynum est & carminativum, in Colicâ simile non habens; præsertim ejus *Oleum* ex Floribus destill. cærulei coloris, quod tam internè datum, quam externè Umbilico illitum mirificè prodest. In *Doloribus post partum* internè *Oleum* & *Essentia* hujus herbæ propinantur, & externè Sacculus in Vino coctus Abdomini applicatur. Ita *Menses* & *Urinam* ciet. Externè *Tumoribus flatulentis* felici cum successu adhibetur.

*Chelidonium
majus.*

XXV. *Chelidonium majus* odoris nullius, saporis terrei, amaricantis, acriusculi; ob sal acriusculum, volatile, blandè sulphureum, muriaticum, est incidens, deobstruens, aperitivum, antatrophum, antiictericum, ejus Succus flavo-lacteus cum Vino Icterus perfectè curat. In *Febribus malignis* pro egregio sudorifero cum Sale ammoniaco propinatur. Oculos etiam clarificat, & nubeculas removet; inprimis *Aqua* ejus destillata. Oculi humores restituit. Recens contusum & pedibus applicatum, eorundem Tumores, à Morbis chronicis ortos, tollit. Usurpatur etiam Radix.

Chelidonium minus.

XXVI. *Chelidonium minus*, acre antiscorbuticum est. Succo ejus tumentes *Hæmorrhoides* illinuntur, imò & intus ille assumitur.

*Grana
Chermes.*

XXVII. *Grana Chermes* sunt Illicis aculeatæ cociglandiferæ Grana excrementitia rotunda, Pisi magnitudine, rubicunda, ejusdem foliis adnata, dum recentia, plena Vermiculis & Succo sanguineo, fatisciente in annosis in substantiam raram, fungosam, concolorem, saporis subacris, sub amaricantis, odoris, dum recentia, blandi, non ingrati; quæ ob sal blandum aromaticum confortant, , *Abortum*

præ-

æcavent, Fœtum roborant, *Memoriam* instaurant, tristitiam seu metum abigunt. In *Melancholia hypochondriaca* *Confectio Alchermes* cum *Coralliis* mistum solatium adfert. *Tinctura* ejus cum *Camphora* in *Melancholia* & Morbis cum delirio conjunctis famosa est. *Hartmannus* Extractum Conf. Alchermes cum succo Pomorum Borsdorsianorum commendat in *Affectibus hypochondriacis*.

XXVIII. *Flores Cheyri* saporis sunt amari, sub-Flores Cheyriris, odoris fragrantis, & sale fixo cum paucovolatili pollent. Usurpantur non secus ac eorum *Aqua* internè quidem ad *Partum*, *Lochia* & *Secundinas* expellendas; externè verò illinitur *Oleum Abdominis* pro sedandis *Doloribus post partum*. In *Affectibus hepaticis* non adeo conveniunt, cum minus sint *Aromatici*.

XXIX. *China vera nigra*, est *Smilax aspera* China vera. *Chinensis*, *Lampatam* dicta, saporis terrei, siccantis, leviter adstringentis, odoris nullius evidentis, ejus *Radix* est crassa, ponderosa, nodosa vel tumerosa, lignosa, aliquantum resinosa seu pinguis, & viscosa, si adhuc fuerit recens, pallide rubescens externè, intus verò candida; quæ ob particulas blandas sulphureo-salinas occultè acidas & volatiles, aliasque terrestres leniter ficcantes, diaphoreticâ, diureticâ, extensivâ, & sanguinem purificante virtute operatur, crassos humores attenuando, salia heterogenea eliminando, & terrestria s. fixa acida quæ sunt, etiam profundissimè impacta infringendo, devehendo, vel cum blandâ quadam vi anodynâ per apophoresin educendo; adeoque propter hoc textum constat acri, & volatili aromaticâ, satisque penetrante. *Radix* autem *nodosa*, ad nos allata, est tantum sylvestris, non hortensis, ideoque magis imperata, vi tamen sudoriferâ in Decocto antivenereo

nereo maximè pollens. Convenit ejus Decoctum in *Scorbuto* membra exteriora affligente, *Arthriti vagâ scorbuticâ*, & *Paralyfi scorbuticâ*. Radix China in Sero lactis cocta Senibus catarrhosis & podagricis est admodum proficua. Paratur & inde *Essentia*.

Cortex Pe-
ruvianus.

XXX. *China Chinæ* seu *Cortex Peruvianus*, si genuinus sit, est crassus, spissus & albicans, foris scaber, nonnihil canescens, & mucosus obductus, intus lævis, saporis amari, similis radici *Gentianæ*. Propter Sal acidum occultum volatile, amarum, sulphureum, pituita viscidam, quæ Febres intermittentes producit, incens, attenuans, absorbens, austeritatem corrigens referans, deobstruens. Hinc specificus est ejus usus in *Febribus intermittentibus*, *quartanâ* præprimis & *tertianâ* tam simplici quàm duplicatâ, præmissum tamen Vomitorio. Infunditur scilicet Cortex à ʒi ad ʒiii. in *Vino*, & *Infusum* hauritur bihorio ante paroxysmum. Operatur per Sudorem, & insensilem Transpirationem, rarò per Sedes. Si genuinus sit, post secundam aut tertiam assumptionem *Quartanæ* cessant: verum usui ejus Purgans adhuc superaddendum est. Quod si minus genuinus sit, periculosus & sæpè lethalis ejus usurpatio est; unde *Lignum colubrinum* aut *Gentiana nostra* commodè illi substituitur, licet tardius hæc suum effectum salutare prodant. Interea certum est, hunc Corticem operari, acidum vitio digestionis primæ contractum, quo *Febres Intermittentes* oriuntur, corrigendo.

Cicer.

XXXI. *Ciceris* rubri sativi semina rotunda, angulosa, piso majora, unico angulo acuto prædita coloris ex fusco rubentis, saporis viscosi & leguminosi, odoris nullius, sunt diuretica, quorum, non secus atque alborum, Decoctum cum Radice Petroselinæ in Jusculo carnis Puerperis post partum euporistico est; nitrositate enim suâ Uterum abstergit. Secunda

Cicera usita ad morbum Coffee, et in potu vitata sunt in paroxysmis calculosis efficacissima. ut testatur casus feliciter eventus in D. Joanne Culcentio puero amentis huiusmodi Alim. Nob. D. Antonij qui 1745 aetate 35 fuit calculi uerit 1745

nas movet, & subsistentibus Virginum Mensibus occurrit. Lac minimè cogit.

XXXII. *Chrysanthemum Peruvianum non tuberosum* seu *Flos solis*, dat scapum Seminum non maturum, qui incisus ac decoctus copiosum præbet Gummi, quod quidam tanquam vulnerarium singularissimum in formam *Emplastri* redactum exhibent.

XXXIII. *Cichorium* in subjectis biliosis multum præstat. *Cichorium.* Ejus Radix crassa, oblonga, alba, recens, esse turgida, saporis acriusculi, amaricantis, & adstringentis; vim habens, ob sal nitrosum, sulphureo-amarum, acriusculum, aperientem, abstergentem, temperantem, appetitum excitantem, cibos digerentem, Stomachi & Intestinorum fibras contractantem, Viscerum obstructions referantem. Consistit ejus vis in Sale alcali temperato, quo abergit per urinam, & mitigat Abdominis Phlogoses & Termina, orta ab effervescentiâ Salis vol. in Bileum acido vitioso digestionis primæ; unde Infantibus recens natis, & in chronicis Affectibus, cruditates corrigendo convenit. Ex Floribus fit elegans *Aqua ophthalmica per deliquium*, quæ in *Albugine* & aliis oculorum Affectibus detergens egregia est. Paratur de Succus forti decoctione elicitus, qui Sale essentiali ferè nitroso imprægnatus, & in Extractum infusatus Oleositatem aliaque Bilis vitia, calidæ Hepatis intemperiei adscripta, egregiè corrigit.

XXXIV. *Cicuta* possidet sulphur impurum, sale Cicuta. occultè acido-acri permixtum, graveolens, hinc exult à medico usu interno ob venenosam, quâ pollet, qualitatem. Sunt tamen, qui Scirrhus Lienis & Hepatis cachmâ unâ Radicis curare volunt. Externè fit inde *emplastrum*, quod cum Gummi ammon. in Aceto soluto mixtum Strumis adhibetur. Quin & ipsam Plantam

Dotes Cicutæ
orig. in tunc
crant. biliosis

Plantam cum *Aqua Cherefolii*, vel *Succum* cum *Ace*
ad *Lac* inhibendum; ut & ad *Mammas* ex lacte co
gulato induratas, imò & *Tumorem penis* ex nim
Venere, applicamus.

Cicutaria
palustris.

XXXV. *Cicutaria palustris* est Modernorum di
cantatum antiphthificum præservativum & curat
vum, Semen nempe crudum sæpius assumptum.

Cinamo-
mum.

XXXVI. *Cinamomum*, *Cassia* illius *Zeilanica*
cortex tenuis, ab exteriori pelliculâ purgatus, e
flavo rubescens, in cannulas contortus, saporis acri
suaviter pungentis, subdulcis & aromatici, odor
fragrantissimi, adeoque *Sale volatili oleoso* pollent
Existit cardiacus, stomachicus, uterinus, spiritus vi
tales reficiens, ac proin nulli analeptico cedit. Tot
ejus existit vis in *Oleo*; quod si cum *Semine can*
nabino, ut sæpè fit, destilletur & adulteretur, fi
squalidum, inodorum & nigrum. In *Syncope*, *Nau*
sea, aliisque *Stomachi affectibus* præstantissimum est
Convenit etiam ejus *Aqua* non secus ac *Oleum* a
omnes *Uteri morbos*, *Partum* nempe *difficilem*, *Fœtur*
roborandum, *Menses*, *Secundinas*, & *Lochia* expellen
da. *Oleum* ex *Cinamomo* copiosissimum habetur, 1
compages ejus cum *Phlegmate Vitrioli* nonnihi
referetur. Verùm in destillatione vulgari per ex
cessivum ignem *Oleum* comburitur; concinnius
ergo fit inspergendo frustula *Cinamomi* modico
Vini, & postea ex V. B. per Retortam destillando.
Habet utique *Cinamomum Oleum* duplex, subtile
unum, phlegmati supernatans, aliud crassum rubi
cundum, quod vulgare est, in *Aquâ* subsidens.
Reddit etiam acidum manifestum, cum cortex sit
resinosus. *Syrupus*, qui prostat, nil valet. Melior
est *Tinctura* seu *Essentia* cum *Saccharo* in *Syrupum*
reducta. *Cinamomo* similis est *Cortex Winteranus*,
in *Scorbuto*, *Malo hypochondriaco*, & *Affectibus Stoma*
chi usitatus.

XXXVII.

XXXVII. *Citrus* succum reddit in *Febribus ma-* *Citrus.*
nis ardentibus, ut & in *Scorbuto*, ex aëris in-
 quimento contracto, egregii usûs: gaudet enim aci-
 volatili, quod acidum *Scorbuti* rancidum cor-
 git. In quem finem habetur & *Conserva pulpæ Ci-*
. Cortices verò sunt admodum *oleosi volat.* quippe
 e volatili, acidulo, fragranti, acriusculo turgent,
Essentiam dant in *Flatibus* egregiam. Habetur &
etum Citri pro *Morbis epidemicis*. Fiunt etiam ex
minibus Emulsiones in *Febribus petechialibus & malignis*
 tis præstantes. Fit denique ex toto *Citro Essentia*,
 cipiendo Succum oleosum corticis Saccharo, de-
 de Pulpam albam à Succo liberatam cum Aquâ
 mentando, & postmodum destillando *Aquam spi-*
uosam, quæ Stomacho convenientissima est, &
 primis iis conducit, qui *Ægros Morbis malignis*
 lictos necessariò visitare tenentur.

XXXVIII. *Citrulli* semen oblongum, planum, *Citrulli*
 omboideum, ad margines æquale, absque emi- *semen.*
 ntiâ, modò nigricans, modò nigrum planè, sub
 ctice duriusculo includens medullam albam, fa-
 ris viscoso aquosi, propter particulas oleosas, fa-
 o-nitrosas, lubricans, ac diureticum, quod in-
 editur *Emulsiones* in *Febribus malignis*, *Dolore ne-*
ritico, & *Ardore Urinæ* usuales.

XXXIX. *Cocculæ orientales*, in pulvere cum Bu- *Coccula.*
 ro illitæ, *Phthiriasin & Pediculos* fugant.

XL. *Cochlearia* gaudet Sale volatili acri, alcalino, *Cochlearia.*
 rituoso, diaphoretico, diuretico, ratione cujus
Scorbuto & Morbis chronicis tartareis usitatissima

In illis tamen, in quibus est acidum acre,
logoses & alia Symptomata excitat; nisi cum La-
 vel Sero lactis, aut Vino, temperetur acrimo-
 ejus falsa volatilis. Ejus *Succus* Gingivis scor-
 ticis prodest. Paratur ex eadem *Sal volatile urino-*
sum,

sum, vel per se destillando, vel fermentando & putrefaciendo. Fit etiam ex *Cochleariâ*, quando florâ incipit, *Oleum destillatum*, quod in *Scorbuto* plurimum valet.

*Contrayer-
va.*

XLI. Contrayervæ radix tenuis, nodosa, saporis subdulcis, acriusculi, aromatici, subadstringentis, odoris parum fragrantis: acrimoniam habet blandam, aromaticam, alexipharmacam, antifebrem; adeoque sale pollet volatili oleoso, blandè ac. Usurpatur pro sudore ad ʒi. in *Morbis malignis* & *tumorem excitando*.

*Consolida
media.*

XLII. Consolida media flore cæruleo, saporis summi amari, viscosi, odoris ferè nullius, propter sal blando-volatile balsamicum, vulneraria est, tam interne quàm externè. Decoctum ejus in *Phthisi* & aliis *Exulcerationibus* satis est frequens; laxat blandè ac. vum, contra naturam aliarum *Consolidarum*.

Corallina.

XLIII. Corallina convenientissimum est remedium contra *Lumbricos*, ad ʒi. in pulvere aliquotidatum.

Coriandri.

XLIV. Coriandri Semen odoris lenis, saporis subamaricantis, acriusculi, vi salis blandè volatilis acris, aromaticum est & stomachicum egregium. *Cruditates* enim acidas & inde natas *Inflationes* præcavet. *Acetum*, cum quo vulgo præparatur, ei omnem vim surripit. Fit exinde cum *Saccharo* & *Scammoneo* *Confectio laxativa* egregia.

*Cortex
Winterani.*

XLV. Cortex Winterani, est Arboris laurifoliae *Magellanicae* bacciferae Cortex crassus, cannulatus foris integumento cinereo, fungoso, inæquali, fissoso, & multis rimis hiantè, intus solidus, densus ad *Piperis*, *Canellæ albæ*, & *Cochleariæ* saporem acrem & subamarum accedens, odoris fragrantis coloris intus subrubentis, cinamomei. Cortex itaque hic sale gaudet volatili oleoso-acri penetrantissimo

mo, ac spirituosissimo, cum quibusdam acidis
andè volatilibus juncto; quorum intuitu particu-
rum potenter incidit, attenuat, resolvit, in Apep-
proin, Vomitibus acidis, Cruditatibus primarum
arum, Paralyfi &c. convenit.

XLVI. *Coryli surculi* juniores per descensum de *Corylus.*
lati *Aquam* reddunt *spirituosam* acidam, cum sub-
quente *Oleo*, quæ omnia legitimè rectificanda
nt. *Oleum* hoc ad gut. 8. vel 9. in *Epilepsiis*, *Ver-*
bus enecandis, *Pediculis* fugandis, & *Odontalgia*
piendâ, multum præstat; & in *Partu difficili* Um-
lico illitum congruit; est enim anodynum. *Co-*
lus post centum annos *Viscum* plorat, cui in *Epi-*
siâ curandâ simile est vix remedium.

XLVII. *Costi dulcis* Radix oblonga, pollicem *Costus.*
ssa, dura, lignosa, pallida, cortice crasso, medullâ
idâ, saporis acris, oleosi vel unctuarii, amarican-
, odoris fragrantis, aromatici. Hinc inter expecto-
ratia, diaphoretica, diuretica, imo & cephalica,
machica ac uterina incidentia, atque confortan-
reponitur. A Medicis masticatus ab Ægrorum
ntagio maligno eos præservat. *Oleum costinum* in
ralysi remedium est optimum.

XLVIII. *Croci flores* saporis sunt subacris, suba- *Crocus.*
ri, & pinguis, odoris fragrantis; gaudent Sale
n fixo, quàm volatili oleoso-spiritioso, pingue-
ni cuidam incluso, admodum temperato, ano-
no-hypnotico, satis citò ac fortiter penetrante;
us intuitu vim obtinent inebriantem seu narco-
am, quæ tamen non confundenda est cum cæteris
pefactivis. Cordiale item insigne, stimulatque
inam, *Menses* & *Fætum*, Jusculum scilicet ex Ce-
isia, Croco insigniter tinctâ. In *Asthmaticis* at-
e *Dyspnœis* 3i. in Vino generoso commodè pro-
natur. In *Affectibus* etiam Capitis Spiritus ani-
males

males reficit. Verum, si dosis ejus nimia sit, malignitate sua narcoticâ *Ebrietatem*, *Delirium ridiculum*, quandoque *Mictum cruentum*, & ipsam mortem infert. Externè in *Agrypniis* Sacculus Croci repletus Capiti suppositus extemplo juvat; cautamen & non nisi fortioribus adhibendus est. Ventriculo impositus *Vomitum* sistit; verum si juxta diutius detineatur, prorsus interimit. Cæterum ipse quoque Crocus nodulo inclusus & cum Camphora de collo è regione Ventriculi suspensus, remedium est Melancholicis apprimè conveniens. Sic & cum Spiritu Vini membra frigore læsa reficit. Pro *Essentiâ Croci* optimum menstruum est *Aqua Vita*, quæ tamen non destillando extrahi, ne vis volatilis cum menstruo avolet, sed sub forma *Essentiæ* quæ in *Dysenteria* internè est elegans, asservari debet. Præterea convenit *Crocus* pro concoquendo & maturandis *Tumoribus*, & *Doloribus* quibuscunque membrorum sistendis.

Cubebæ.

XLIX. *Cubebæ* saporis sunt acris, amaricantis Linguae adhærentis; odoris fragrantis; hinc gaudent Sale volat. acri minus temperato. *Memoriæ* roborandæ dicatæ sunt, adeoque Somnum conciliant & Venerem insimul stimulant; proinde cavendum est, ne nimius eorum usus pro *Memoriæ* acuminis *Stupiditatem* inducat. Grana utique cruda manè deglutita in *Affectibus Capitis*, à Stomacho ortis, conducunt.

Cucumis.

Cucurbita.

L. *Cucumeris* & *Cucurbitæ* semina tantum sunt in usu, quæ respectu particularum oleoso-salino-nitrosarum temperant, refrigerant, emolliunt, lubricant. Urinæ vias expediunt, Calculorum exitum promoven; adeoque utilia existunt pro Emulsionibus anti-febrilibus: sunt tamen, qui carnem in taleola dissectam Capiti raso in *Phrenitide* applicent.

LI

LI. *Cumini* semen saporis subdulcis, acriusculi, *Cuminum.*
 ingrati, odoris nullius, carminativum est, & gaudet Oleo salino alcalino-volatili, temperato, aromatico; convenitque in omnibus cum *Aniso*, excepto quòd *Lac* intercipiat. *Colicam* interea multum levat, *Menses* promovet, & in specie pro *dolorosis Mensibus* corrigendis nil præstantius. *Oleum* ejus Umbilico illitum *Tormina Infantum*, eorumque Suffocationem hypochondriacam tollit, fortem etiam Urinæ odorem conciliat internè sumptum, *Stranguriamq;* sanat.

LII. *Curcumæ* Radix parva, oblonga, tuberosa, *Curcuma.*
 nodosa, intus & extus crocei coloris; saporis subacris, graviter amaricantis, atque aromatici; odoris nonnihil ad Zingiber accedentis. Pinguior est *Iride*, sed & virtute aromaticâ gratior, atque potentior. Ob Sal, quo pollet, acre, amarum, resinofum, sulphureum, blando volatile, est incidens, attenuans, aperiens, abstergens, discutiens, emmenagoga, adeoque in facilitando Partu, Uteri, Hepatisque obstructionibus conducens; imò convenit in omnibus Affectibus cachecticis, & ubi Bilis peccat, in *Ictero* nimirum.

LIII. *Cuscuta* super *Thymum* crescens *Epithymum Cuscuta.*
 dicitur; super *Hyssopum*, *Epiphyssopum*, & Sale volatili acri, absque oleo, mitiore quàm in *Perficaria* gaudet. Habentur hæc plantæ pro nitrosis, adeoque pro laxantibus diureticis, quæ & Massam sanguineam purificant.

LIV. *Cyani* flores cum floribus *Borraginis* planè *Cyanis.*
 conveniunt, & particulas habent multum aquosas, blando volatili alcali refertas; unde *Menses*, *Urinam* & *Lochia* suaviter promovent. In Affectibus Oculorum, ex *Variolis* ortis, liquor inde per deliquium paratus utramque facit paginam.

LV. *Cyclaminis* radix oblonga, tuberosa, cat- *Cyclamen.*
 E e nola,

nosa, crassa, orbiculata, foris nigra, intus alba
saporis, si adhuc recens, acris, pungitivi, v
urentis, ingrati, si siccata, acridinis nullius
Linguâ perceptibilis: odoris nullius notabilis. Prop
ter sal volatile nimis acre & corrosivum, inflam
matorium, intus rarò usurpatur ad purgandum cum
vehementiâ corpus. Interim succum acrem fugge
rit, qui Abdomini illitus in *Hydrope* laxat. Para
tur & inde Unguentum, quod idem præstat. Sue
cus hic durissimos emollit *Tumores*, & in hunc fi
nem Emplastrâ splenetica ingreditur: linteo etiam
exceptus, & ano blandè applicatus *Hæmorrhoides*
levat.

Cynoglossa.

LVI. *Cynoglossæ* radix oblonga, crassitie digitali
foris ex atro-rubescens, intus albida: saporis mu
cosi, fatui interdum, & ex dulci subadstringentis
odoris, dum recens, gravis, narcotici, ingrati
foetorem caninum nonnihil redolentis, si in uli
ginoso solo creverit, in sicciore autem nata planta
inodora ferè, ob sal volatile, impuro sulphure per
mixtum, anodyna, acrimoniam humorum demul
cens, Tussi medens auxilium est, narcoticum & ad
strictorium; in nonnullis Regionibus ex ejus Radice
succulentâ *Unguentum anodynum*, extus cum fructu
usurpari solitum, & *Massa pilularum* paratur, quæ
ad gr. ii. vel iij. intus datur, ad dolores qualescun
que sistendos, *Catarrhos Pectoris* acres & falsos cor
rigendos, ac *ferinam Tussim* compescendam.

Cynosbatus.

LVII. *Cynosbati* flores magis odori existunt quàm
hortenses. *Fructus* propter particulas salino-austeras,
acidulas, creduntur quidem incrassare, adstringere
leniter, & Stomachum roborare, sed nihilominus
Roob eorundem jucundum, propter succum adeo
penetrantem videntur esse diuretici, siue cocti siue
conditi, hincque à *Calculo* præcavere feruntur. Quin
& in

in *Sodâ*, remotis lapillis, flamina cum Saccharo conducunt. In *Spongiis* ejus reperiuntur Vermiculi in aceto contundendi, quo illinuntur temporapro conciliando Somno; & internè etiam commendantur in *Epilepsiâ* tollendâ, & *Urinâ* movendâ.

LVIII. *Cyper*i longi æquè ac rotundi Radix saporis est acris, amari, in recessu adstringentis; odoris aromatici ad *Nardum* accedentis, adeoque gaudet sale volatili blandè acido, aromatico. Radix hæc requis aromatibus est paulo acrior; & paludosa loca amat, uti omnia plerumque vegetabilia Sale volatili prædita. Ejusdem est usus cum Aromatibus.

Cyberce.

LIX. *Cydoniorum* vis in Sale acido austero consistit, unde blandè adstringunt, *Stomachum* & *Appetum* roborant, *Vomitum*, *Nauseam*, *Dysenteriam* & *Diarrhæam* curant. In eorum enim succo infusato Sal ejusmodi crystallinum ad oculum apparet. Externè in *Vulneribus venenatis* conducunt. *Semen* vis consistit in *Mucilagine*, quæ cum phlegmate *Vitrioli* parata in *Æstu* & *Faucium affectibus* conducit; atque addita *Camphora* & *Saccharo* Saturati in *Ambustionibus* & *Ardore Hæmorrhoidum* egregiè curant.

Cydonia.

D.

Datura Indorum narcotica est, adeo ut sint, qui ipsi *Turcarum Opio* eandem præferant.

Datura.

II. *Daucus Creticus* odoris nullius, saporis subdulcis, viscosi, subacris, ob sal blandum volatile oleosum, *Sudores* & *Urinam* movet, *Flatus* discutit, *Partum* faciliat, & hinc in usu est uterino, Deobstruendum autem seminis in *Cerevisia* egregium est diureticum, & à *Calculo* liberat.

Daucus.

III. *Dictamni albi* s. *Fraxinellæ* radices albæ, odoris nullius, saporis viscosi, subdulcis, propter sal acrisculum subtile, sulphureo-amaricans, nervinæ

Dictamnus.

albus.

sunt, anthelminticæ, uterinæ, Venenis resistentes

Doronicum. IV. *Doronici veri* radices, saporis subdulcis, acrisculi, odoris terrej, nauseabundi, ratione saluberrimi, blandi-acris, aromatici, terrestribus multis particulis involuti, discutientes sunt, aperientes alexipharmacæ, nervinæ, in Vertigine, Epilepsiâ, Passionibus hystericeis, Cordis palpitationibus, Moribus venenatis commendatæ. In Decoctis, Infusis, Pulvere ad gran. vi.

E.

Ebulus. I. *Ebulus* in radice oblongâ tenui, levi, albidâ, saporis est subacris, amaricantis, & ingratus & nauseosus, odoris aciduli, penetrantis: quæ non solum fœcus atque cortex, ob salacrem, tartaream, per Urinam & Alvum purgat, adeoque in Cachexiâ, Hydrope & Ictero commendatur.

Endivia. II. *Endivia Cichorio* temperatior est; quod videtur suo loco.

III. *Enula campana*, vid. *Helenium*.

Equisetum. IV. *Equisetum* in *Vulneribus* constringendis commendatur, item Aqua ejus destillata pro vehiculo medicamentorum in *Nephritide* habetur.

Eruca, Sinapi. V. *Eruca* & *Sinapi* habent Sal vol. admodum acre, unde *Appetitum* conciliant, & in *Scorbuto* conveniunt, sive cruda, sive recentia, confusa cum Vino. Certè in *Apoplexiâ* melius remedium non datur, præsertim Spiritu exinde cum Calce vivâ destillato. Paratur quoque exinde *Electuarium* in his Affectibus & *Venere* stimulanda commendatissimum. Cuti cum fermento imposita Vesicas excitant; mastigata autem phlegma ex ore eliciunt.

Eryngium. VI. *Eryngii* radix saporis est acrisculi, subdulcis, vel leviter amari, odoris nullius; at ratione particularum acriscularum, salino-spumosarum, ac blandè balsamicarum, stomachica, nephritica, aphro-

phrodisiaca effertur; in Decoctis, Infusis, Condito, & Essentiâ usurpari consueta.

VII. *Erysimum* constat Sale vol. pungente, ratio- *Erysimum.*
ne cujus in *Faucium Raucedine*, atque *Tussi chronicâ*,
Stomachi mucosâ ortâ, non inelegans est. Externè
lanta & semen contusa *Scirrhis*, ad *Cancrum* dege-
neraturis, cum *Melle* applicantur quotidie semel cum
uctu.

VIII. *Eupatorium* saporis subacris, amari, odo- *Eupatorium*
ris gravis, salia aromatica obtinet, blandè volatilia,
cum aliquibus fixis s. terrestribus juncta, cæteris ri-
gidiora, unde convenit in obstructionibus à Mor-
bis chronicis, à terrestri, acidâ, viscositate oriundis,
cæque hepaticum est. Fibræ radicum in vino de-
coctæ Alvum, Urinam & Vomitum quandoque mo-
vent, teste *Gesnero*.

IX. *Euphrasia* ratione salis blandè volatilis alca- *Euphrasia.*
li, nitrosi est subadstringens, acidas sordes abster-
gens, hinc inter Ophthalmica tam interna quàm ex-
terna primatum ducit. Musto infusa Vinum dat
in *Hebetudine oculorum* conveniens.

F.

F *Abarum* stipites mediante calcinatione Sal *Faba.*
reddunt valdè diureticum. Aliàs Fabæ saporis
sunt farinacei, & leguminosi, odoris nullius. Exter-
nè farina in *Contusione* & *Inflammatione* partium
manducosarum, præprimis Testium, cum Aceto & Li-
thargyrio multum prodest. In *Tumore* etiam *Mam-*
marum Farina hæc non incongrua existit. *Aqua flo-*
rum cosmetica est.

II. *Ficus* succum habent viscoso-dulcem, facilè *Ficus.*
fermentescibilem, in recessu acido-acriusculum, at-
que hinc emolliunt, becchicæ sunt, Renum tubulos
expurgant, acrimoniam humorum temperant, leni-
ter alvum subducunt, sicque in *Raucedine*, *Tussi* &

Urinæ acrimoniâ conveniunt. In *Variolis* frequenti sunt usus. *Coctæ* alvum laxant. Externè *Ficus* asata & calidæ *Tumores* emolliunt & maturant, *Gingivis suppuratis* succurrunt; quin & ad *Tussim* faciunt removendam, si in *Spiritu vini* infundantur hocque postmodum accenso hauriantur.

Filipendula. III. *Filipendulæ* radix saporis vel insipidi, vel subdulcis, odoris nullius, ob sal acre, blandum, volatile, amaricans, est subadstringente, abstergente, at discutiente virtute prædita, atque hinc *Fluori albo Renum, Vesicæ, & Pulmonis infarctui*, medetur externè quoque *Hæmorrhoidum Tumorem* ac *Dolorem* dissipat. In *Pulvere, Infuso* ac *Decocto* usurpatur.

Filix. IV. *Filix* saporis subdulcis, terrei, acriusculi subadstringentis, ac, si recens, mucilaginosi, odoris nullius, ob sal blandum, dulce, alcalinum volatile sulphureum, stomachica, aperitiva, traumatica acido-austerum destruens, diuretica, & *Calculum* pellens, *Urinæque acrimoniam* valdè mitigans audit, & in *Morbis chronicis* maximè commendatur in *Melancholicis* cum *Sabinâ* coquitur & propinatur.

Foeniculum. V. *Foeniculum* odoris acris, oleosi, saporis fragrantis, acriusculi, subdulcis, aromatici, propter sal volatile oleoso-balsamicum blandum, inter aperientia, pectoralia, diuretica, diaphoretica, ophthalmica, & carminativa recensetur. Habet acredinem dulci viscositate involutam, *Variolas* expellit, & *Oculos* protegit. Egregium est nephriticum, in omnibus *Renum Affectibus* polychrestum; ejus *Decoctum* mirè *Lac* auget. *Oculis* verò commendatissimum est, inprimis à lucubrationibus nocturnis læsis, in quem finem *Liquor* ex *Saccharo* caulibus excavatis immisso *Collyrium* præstantissimum est. In omnibus ferè cum *Aniso* convenit.

VI. *Flammula Jovis* ratione Salis volatilis acris *Flammula*
antiscorbuticum est. Per frequentem cum Spiritu *Jovis.*
lini cohobationem Spiritus egregius inde elicitur.
extrinsecus Vesicas excitat.

VII. *Fœnum græcum* odoris fœtentis, saporis vi- *Fœnum*
cosi, subdulcis, ob particulas oleoso-salinas, mu- *græcum.*
cilaginosas graveolentes, emolliens est, paregoricum,
naturans, discutiens, hinc externè usurpatur pro
copo anodyno & resolutivo.

VIII. *Fragaria* odoris nullius, saporis terrei: ra- *Fragaria*
one salis nitrosi, terrestris, radices ejus incidunt
landè, refrigerant, bilis æstum temperant, ac diu-
esin promovent, hinc in Cachecticis & Ictericis
requenter adhibetur. Fructus gaudent alcali volat.
blandissimo; unde *Renēs* abstergunt & Massam san-
guineam egregiè purificant. Cavendum autem ne
nimius eorum usus Choleram aliosque Intestinatorum
affectus excitet.

IX. *Fraxini* folia vel succus, *Vulneribus* applica- *Fraxinus.*
a, *Hæmorrhagias* sistunt. *Cortex* seu *Lignum* saporis
cris, amari, in recessu leniter adstringentis, propter
al muriaticum, subtile, viscoso-ramosum, vi pol-
et diaphoreticâ, diureticâ, anthelminticâ, antife-
rili, incidente, antiscorbuticâ, hypochondriacam
affionem mitigante, unde habet omnes Guajaci
ires in usu antivenereo; applicatum autem nari-
us vel recentibus *Vulneribus*, *Sanguinis fluxum* ex
emplo sistit; & Dentium cavitatibus intrusum vel
Gingivis affricatum *Odontalgiam* fugat. Notandum
utem, quòd certum & determinatum tempus requi-
atur ad ejus collectionem. Semina lithontriptica
unt, & Venerem stimulant. Alias Lignum alterâ
extremitate igni commissum liquorem exudat in
affectibus Aurium commendatissimum.

X. *Fumaria* saporis est acris, amari, odoris debi- *Fumaria*

lis, ob sal blando volatile mucilaginosum, parum
que sulphureum est diaphoretica, sudorifica, sangui-
nis scorbutici depuratoria, serofos ac biliosos hu-
mores nonnihil temperans. Succus expressus in *Scor-
buto*, *Malo hypochondriaco* & *Scabie* acorem vitiosum
corrigit, & *Urinam* ciet. Succus autem diu non
durat, nec coctionem fert herba. Parantur exinde
Conserua ejusdem usûs; ut & *Pilula* cum *Mercurio*
dulci, in *Scabie* & *Lue venerea* usurpata.

bulbosa.

XIII. *Fumaria bulbosa* cum *Aristolochiâ rotundâ*
convenit quoad contenta & vires.

G.

Galanga.

Galanga major & minor, saporis acris, aromatici,
amari, in recessu adstringentis modicè; odoris
fragrantis, lenis, ob sal volatile acre, aromaticum,
est uterina, cephalica, emmenagoga, & stomachica
egregia; in *Affectibus flatulentis*, *Suffocatione hysterica*,
aliisque à cruditate acidâ ortis, commendatissima.

Genista.

II. *Genistæ* flores ex omni cum floribus *Capparis*
conveniunt; estque ejus Sal in *Vino* dissolutum ad-
modum diureticum.

Gentiana.

III. *Gentiana* major lutea, cujus radix est spon-
giofa, foris fusca, intus ex flavo rubescens, odoris
terrei, ob sal crassum, sulphureum, acre, est anthel-
minthica, amarissima, & alexipharmaca nobilissima.
In *Morsu Canis rabidi* optimè confert, vel internè
cum *Theriaca*. In *Febribus quartanis* pulvis, vel suc-
cus inspissatus multum prodest, acidum austerum
Stomachi mitigat, unde in *colicâ* & *hystericâ Passione*
cum *Vino* calido propinatur. Externè Pulvis in-
persus *Fontanellas* fluere facit. Radix quoque *Fistu-
lis* angustis sæpè immittitur, ut *Callum Ulceris fistu-
losi* exedat.

Geranium.

IV. *Geranium Rupertianum* vi salis alcalini oleo-
si traumaticum est, resolvens atque discutiens,
appli-

applicatum vel recens viride, succulentum, sed flaccidum in foco aut Solis radiis factum, vel cum Sale Aceto, Plantis pedum, in Tumore eorundem hydropico. Succus ejus grumofum fanguinem tam internè quàm externè diffolvit.

V. *Glycirrhiza* odoris debilis, quasi mellei, *Glycirrhiza* saporis dulcis, subacris, coloris flavi, ob sal viscoso-ramosum blandum, dulce, & acriusculum balsamicum, in Pectoris & Renum Affectibus conducit. Temperat acrimoniam falsam feri & sanguinis; unde in *Rancedine*, *Tussi sicca*, *Dysuria* & *Doloribus renalibus* convenit; estque de genere nephriticorum, quæ non fundunt sanguinem sed modicè temperant. *Hypochondriacis*, *Hystericis*, illisque, qui ab aliis dulcibus offenduntur, tuto exhibetur, ex eo quod præ cæteris dulcibus sit minus effervescibilis. Si Decocta ingreditur, in fine infundatur, alias dulcedinem amittit. Succus præscribendus in aquâ appropriatâ dissolutus, hic enim abjicit impuritates, quibus vulgo adulteratur.

VI. *Gramen caninum arvense*, tenuis, longa, *Gramen* ficulata, alba, odoris nullius, cujus radix ob sal nitrosum, terrestre, blandum, diureticum est, saporis subdulcis terrei, cum tantillâ in recessu acrimoniâ, utiqueam oleosâ, simulque leniter adstringit & Lumbricos enecat.

VII. *Granata dulcia* temperata sunt & Massam sanguineam conservant. *Acidorum* succus blando sale volatili acido, jucundo, refrigerat, æstum sanguinis temperat, sitim restinguit, Palati inflammationem discutit, pituitam viscidam incidit & abstergit; hinc in *Febribus ardentibus* sub formâ Julepi in *Gonorrhæa* turgescente semine, *Appetitu vitioso*, & *Hæmorrhagiis* ab æstu oriundis, conducit. *Flores* Gargaris *Granata* adstringentia ingrediuntur; *Cortex* autem sa-

poris adstringentis, austeri, terrei, odoris nullius validius astringit. *Infusum* florum in *Variolis oculi* instillatur ad *Ulcerâ* præcavenda. Potest etiam *Mallicorium*, vi acidum absorbendi, quandoque *Menstrua* movere.

Guajacum.

VIII. *Guajacum Lignum*, ejusque *Cortex*, est saporis acuti, amari, odoris cum accenditur, vel siccatur, fragrantis; & propter sal acido-volatile occultum, resinofum, sudorem pellere solet, atque in *Aquâ* validius decoctum, in *Lue venereâ*, *Arthritide*, *Scabie*, *Febribus*, aliisque *Morbis chronicis* Massam sanguineam purificat. Paratur inde *Essentia* cum *Spiritu Sambuci*, in *Scabie*, *Catarrhis* & *Odontalgia* commendatissima. Reddit etiam *Spiritum acidum vol.* qui ad 3i. vel 2. datus Sudorem movet. *Oleum destillatum* extrinsecus in *Lue venereâ* illinitur. Crasis consistit in Sale vol. & sapor quasi nitrosus est. Vis odorifera residet in Decocto. Constat ex principiis salino sulphureo-oleosis, quæ in recessu habent acris alcalinum & acidum vol. Hoc testantur Spiritus ejus acidus & Sal volatile in formâ siccâ. Ut ergo paucis multa comprehendam, vis ejus consistit in parte resinosa, quæ constat Sale alcalino & acido vol. *Cortices* ejus similes, imò majores præstant effectus. *Oleum Ligni* cum C. C. *usto* rectificatum penetrantissimum & maximè sudoriferum est, ut & carminativum in *Affectibus hystericis* & *colicis*. In usu pariter est gummi in *Gonorrhœâ*, *Lue venereâ* & *Scabie malignâ*, vel in substantiâ, vel Pilulis, vel Essentiâ cum Spiritu vini extrahendâ.

H.

Hedera terrestris.

I. **H**edera terrestris saporis subacris, amaricantis, odoris, dum recens, graviusculi, propter particulas salino-alcalinas, terrestres, gummoso succo parum temperatas & volatiles, *Menses* & *Calculos* pellit,

ellit, Lac auget, Vertici Capitis imposita Cephalalgiam discutit, becchica & vulneraria est, in *Ulceribus pulmonum* & *Renum* nulli cedens. Cocta in Vino vel Cerevisiâ adhibetur in *Phthisi scorbutica*, *Asthmate*, *Pleuritide*; Sanguinem grumosum resolvit, & per urinam expellit.

II. *Hederæ arboreæ* *Baccæ* recentes Vomitus & *Hederæ ar-*
ecessus movent; siccatae autem ad 3i in Aceto de- *borea.*
llato vel Vino sudorem in *Peste* proficuum exci-
ant. Externe Folia vesiculas excitant, ac eas fluere
ciunt.

III. *Helenii* s. *Enulae campanae* radix saporis est *Helenium.*
cris, aromatici, amaricantis, odoris tantillum fra-
rantis, ac similiter aromatici, ratione particularum
lino-balsamicarum, vel resinoso-viscosarum, sto-
machica, pectoralis, sudorifica & alexipharmaca
adit; inprimis aromaticâ vi gaudet. In Stomacho
onfortando, in *Asthmate* & *Tussi pectorali*, Vinum
us per fermentationem vel infusionem paratum
gregium est; uti & *Extractum* ejus exhibetur. De-
octa heleniata *Colicam* & *Paralysin scorbuticam* me-
iante sudore curant, & addito *Feniculo Mercurium*
corpore propellunt. Paratur etiam ex *Helenio*
unguentum in *Scabie* proficuum.

IV. *Hepatica nobilis* respectu Salis alcalini terre- *Hepatica*
ris, balsamici, nitrosi, Sanguinem purificat, bilis *nobilis.*
stum temperat, obstructions Hepatis, Pancreatis,
ienis ac Mesenterii reserat. In Infuso, Decocto,
ino, & Jusculis utilis.

V. *Herniaria* propter particulas salino-acidulo- *Herniaria.*
iscolas, blandas, terrestriores, vulneraria, & conso-
dans, in *Herniis* prodest, vel decocta, vel in for-
na Essentiæ cum Rore majali paratae, quæ egre-
ia est.

VI. *Hispidula* in viribus cum *Pilosellâ*, cujus species *Hispidula.*
st, convenit.

VII.

Hordeum.

VII. *Hordei Semen* viscoso, subacido, temperato, blando sale adeo constat, ut tam alimenti, quam medicamenti vices præstare possit, tanquam eapropter emolliendi, demulcendi, vias Urinæ laxandi Sanguinis fervorem temperandi, sitim restinguendi acrimoniam humorum dolorificam mitigandi virtute pollens. Ejus nihilominus Decocta quibusdam suspecta sunt ob cruditates flatuosas; hinc in paranda Cerevisia prius germinare debet, ut cruditates illæ tollantur. *Decoctum* hoc cum C. C. in expellendis *Variolis*, cum *Radic. Chinæ* in *Febris ardentibus*, cum *Rad. Scorzon.* in *Petechialibus*, egregium est. Item *Emulsio* ex Semine ad crepaturam cocto parata in *Febris benignis* valdè conducit.

VIII. *Horminum Sclarea* dictum, est planta saporis amari, acris, odoris acuti, citrati, penetrantissimi, fragrantis & gravis caput ferientis, gaudet enim sale volatili oleoso. In tribus ~~his~~ Affectibus (1.) *Fluxu Mulierum albo*, (2.) *Suffocatione hysterica* & (3.) *Colica*, præstantius remedium vix habetur. Propinatur vel Decoctum ejus, vel Spiritus vini à summitatibus florecentibus aliquoties abstractus, sic enim partes aromaticas secum rapit. Externè in *Hystericiis* Castoreo non cedit.

Hyoscyamus

IX. *Hyoscyamus niger* exulat propter virulentiam. *Albus major* odoris narcotici, tetri, ingrati, gaudet vi narcotica, Opio non cedente, quæ sita est in principio sulphureo, quod ejus visciditas, circa flores reperibilis, ostendit. *Foliorum decoctum* in *Lacte*, cum fructu Stomacho dolenti calidè applicatur. *Semen* exiguum, rotundum, compressum, cinereo-spadiceum, saporis est aliquantum viscosi, odoris ad-versi narcotici: cujus Oleum expressum crassum possidet mucilaginem quandam volatilem, spiritus involventem, sopientem. Sed & *Conservâ rosarum* exce-

exceptum *Sputum sanguinis* & omnem *Hæmorrhagiam* compescit; cavendum autem, ne nimius usus stupefaciat. *Oleum* ex feminibus expressum, *Temporibus* illitum, *Somnum* inducit; item *Doloribus dentium scorbuticis* conducit; imò in quacunque *Odontalgia* *Radix* gingivis affricta, vel dentibus inserta certissimum est remedium. *Odontalgia* à *Vermibus* per suffitum herbæ vel seminis curatur. *Emplastrum* ex succo foliorum, & *Oleum* seminis, contra quosunque *Dolores* & *Tumores* duros usurpantur. *Semen* basis est secreti *Heurnii* contra *Hæmoptysin*.

X. *Hypericum* est planta saporis subacris resinoso-*Hypericum.*
balsamici, quæ respectu salis oleosi, alcalini, crassioris, balsamici vulneraria est, adstringens leniter, consolidans, diuretica; ejus flores & semina contrita spirant odorem gratum & succum fundunt rubeum. Summitates florentes par vulnerarium non habent. Semen diureticum est singulare, à *Calculo* præservans in *Ulceribus Renum* cum mictu cruento maximè proficuum; abhinc & in resolvendo Sanguine grumoso convenit. Aqua vel *Essentia* valet contra *humbricos*, *Tremorem artuum*, *Deliria*, & *Maniam*. Externè *Oleum* ex semine expressum, vel *Oleum Olivarum* in quo summitates maceratæ sunt, in *Ulceribus*, *Convulsionibus* & *Ulceribus* partium nervorum simile non habent.

XI. *Hyssopus* est planta saporis subacris, amari,*Hyssopus.*
traviusculi, odoristantillum aromatici, penetrans; propter sal volatile aromatico-balsamicum acritulum, emmenagoga, diuretica, aperitiva, expectorans, Pulmonibus dicata. Syrupus ejus & decoctum in Vino, in *Asthmate* & *Tussi chronica* expectorant & viscida resolvit. Quin & Aqua ejus spirituosas, humiditates absorbendo, Stomachi malis succurrit. Externè summitates Vino calido immerse in *Oculorum*

rum sagillatione & Sanguine congruato ex contusione multum conferunt.

I.

Imperatoria I. **I**mperatoria cum Angelicâ convenit, quam viâ suo loco. Ejus enim radix est spirituosa, penetrans, saporis acris, aromatici, odoris fragrantissimi, & acris; hinc ob sal volatile aromaticum discutiens, resolvens, aperiens, stomachica, uterina, diaphoretica, alexipharmaca, anticolica, camminativa existit.

Iris nostras. II. *Iris nostras*, ex radice suâ, tempore verni antequam germinare incipit, collectâ, succum reddit acrem vi salis sui blando-volatilis acris aperiens, incidentem, anticachecticum, valdè purgans & hydroticum, qui *Syrupo Violarum* corrigitur ne fauces excoriet. Quidam destillant *Succum*, & *Aquæ* hinc destillatæ ζ iii. dant pro purgante. Idem est *Errhinum* efficacissimum. Quin & *Oleum* per infusionem in *Coryzâ* seu *Gravedine* insigniter commendatur. In *Scrophulis* hoc *Oleum* & *Succus* remedium sunt specificum. *Fæcula nullius* valoris est, & *Radix* cocturam non fert.

Florentina.

III. *Iris florentina* gaudet radice odoris violacei fragrantis, saporis acriusculi, subamaricantis, tantillum viscidum, aromatici, quæ ob sal blandum volatile, acriusculum & aromaticum, est incidens, aperiens, mucaginem resolvens, emmenagoga, becchica, nephritica, lympham acrem corrigens. Usurpatur in Pulvere, Oxymelite vel Decoctis, in *Asthmate*, *Raucedine*, *Tussi sicca*, &c. & pulveres pectorales ingreditur tanquam primum ingrediens.

Isatis.

IV. *Isatis* sine aëre putrefacta *Spiritum urinosum*, cum aëre verò *Sal volatile* simul suggerit; quod formaliter in planta non existeret, sed ex actione Salis alcali volat. in particulas terreas fixiores & oleosas gignitur.

V. *Juglandis* Radices, mense Februario perfollæ, *Nux Ju-*
 succum dant in *Odontalgia* efficacissimum; qui & *glans*,
podagram curat, tam externè, quàm internè, vi
 diureticâ. *Cortex superior* adstringens est, ex cujus
 succo (in faucium Affectibus adstringente optimo)
 cum Sale communi evaporato, fit *Vitriolum vegetabi-*
um, deinde *Spiritus acidus*, Corallia aliaque solvens.
Cortex interior à ʒß. ad ʒi. validissimum est Vomi-
 prium. *Juli* seu flores ad ʒi. in *Dysenteria* & *Passione*
ysterica laudantur. *Juglandes* immaturæ destillatæ
 exhibent *Aquam stomachicam* efficacem, maturæ
 contra Pestem valent; contritæ *Morsui Canis rabidi*
 impositæ conducunt.

VI. *Jujubæ* saporis mellei, dulcis, vinosi, odoris *Jujubæ*.
 allius, ob particulas viscoso-salino-dulces, in re-
 fluu acriusculas, incidunt, expectorationem pro-
 movent, vias Urinæ referant, & lubricant, maximè
 erò temperatæ sunt & in *Affectibus pectoris* usitatæ.
 trupus earum in *Tussi sicca*, atque principio *Pleu-*
ritis & *Variolarum*, *Stranguriâ* item & *Dysuriâ*, com-
 endatur.

VII. *Juniperus* frutex est perpetuò virens, adeo- *Juniperus*
 ce insigniter balsamicus; qui *Ligno Sassafras* sub-
 stitui potest. Ejus *Baccæ* quotannis bis maturæ sunt,
 cerasin totius concreti obtinent; saporis sunt sub-
 ilcis, subacris, resinosi, odoris blandi; & ratione
 is volatilis acris, subacidi, resinoso-balsamici, in-
 tunt, attenuant, flatu discutiunt, *Venenis* resi-
 nt, *Visum* acuunt, *Menses*, *Urinam*, atque *Sudo-*
ri movent, tandem & *Asthmati* medentur. Sca-
 nt *Oleo aromatico* nonnihil resinoso, & sunt insi-
 ter sudoriferæ, æquè ac diureticæ. Unde in
Affectibus nephriticis *Aqua*, *Roob*, & *Malvaticum* (quod
 entia est ex *Roob* & *Spiritu* constans) admodum
 nducunt. In *Affectibus catarrhalibus* & *chronicis*,
 primam

primam Stomachi digestionem mirè adjuvant. Ratione virtutis sudoriferæ alexipharmaca sunt, & *Hypem* curant. Quibusdam in locis paratur *Cerevisia* *Baccis* per fermentationem. Paratur etiam per fermentationem *Spiritus*, *Sal volatile*, & *Oleum*, in *Affectibus nervosis* & prædictis internè & externè commendata. Ex remanentiâ paratur elixivando *fixum*, optimum diureticum in *Hydrope* & *Affectibus hypochondriacis*. *Gummi Juniperi* usurpatur pro *scorbutico* fitu in *Affectibus capitis catarrhalibus*. Ex *Spongis* recentibus contusis, & Soli expositis fit *Liquor*, colatus & acervo *Formicarum* impositus in *Oculorum Affectibus* admodum est proficiuus.

L.

Lactuca.

I. **L** *Actuca* ob particulas nitroso-salino-aquosæ saporis est aquei, tantillum mucilaginosi, odoris nullius; hinc refrigerans, diuretica, humorum æstum temperans; In *Jusculis*, *Acetariâ*, *Syrupo*, *Aquâ stillatitiâ*.

Lapathum.

II. *Lapathum acutum* ob sal muriaticum, blædum, deterget, Scabiei medetur, imò in *Affectibus cutaneis*, sive internè in *Decocto*, sive externè, omnibus simplicibus præfertur. *Radix* in aceto trita & imposita *Serpiginem inveteratam* curat. Eadem *Aqua cocta*, addito *Stercore Gallinarum*, & in *Cataplasmatis* imposita *Scabiem* aufert.

Lauribacca.

III. *Lauri Baccæ* sunt saporis acris, aromatici, amari, oleosi, odoris acris, ingrati, atque hinc aroma carminativum perfectissimum; coctæ itæ in *Vino* *Doloribus post partum*, impositæ, felicitatem medentur. *Laurus* enim est planta saporis acris, amari, odoris nonnihil fragrantis, vi anodynâ potens. *Oleum Lauri* internè contra *Colicam*, externè *Ventriculo* in *Inflammatione*, *Pubi* in *Sterilitate* *Mensium suppressione*, &c. *Paralyticis* denique partibus

tribus, illitum prodest. Cum floribus Sulphuris miscetur Oleum Lauri (tam per infusionem, quàm coctionem) & Corpori scabioso illitum rarò fallit. Oleum hoc contra *Pediculos* quoque adhibetur. Ipsæ *Baccæ* ad ʒi. cum Aceto destillato, vel Vino in *Febri malignâ* sudorem commodè movent.

IV. *Lavendula* eadem cum *Spicâ* est planta, de quâ *Lavendula* inferius.

V. *Levistici* s. *Ligustici* radix oblonga, pollicis *Levisticum* crassitie, in fibras crassiores divisa, foris fusca, intus pallida, saporis acris, aromatici, subdulcis, odoris jucundi & fragrantis, ob sal volatile oleosum, plando-acre, est incidens, emmenagoga, antihysterica, anticolica, quæ in Vino macerata applicatur maribus in *Passione hystericâ*. Et Radix & Semen carminativa sunt & aromatica, in *suffocatione hystericâ* & *Partu difficili* magnopere commendata; quæ & Clysmata anticolica ingrediuntur.

VI. *Lichen petræum*, saporis terreï, nonnihil viscosi, odoris nullius, propter sal blandè nitrosum, balsamico-viscosum ac terrestre, virtute pollet traumaticâ, becchicâ, edulcorante, & consolidante, in *Decocto*, *Infuso*, *Pulvere*, *Conservâ*, ad Pulmonis *carrrhos* tenues, *Ulcera*, *Tusses*, *Vomicas*, &c.

VII. *Lignum Aloës* est Arboris cujusdam Siamensis, *Calambac* dictæ; saporis subacris, amari, aromatici, pinguis; odoris, dum accenditur fragrantissimi, analepticum, confortans, cephalicum, stomachicum, uterinum, memoriam roborans, *Lipothymiam*, *Singultum*, *Fluorem album* sanans.

VIII. *Lignum colubrinum* s. *serpentarium*, *Clematis Indica*, C. B. saporis est amarissimi, odoris nullius; propter sal amarum, acre, viscosum, occultè volatile, in *Febribus intermittentibus*, loco *Corticis Peruviani*; nec non in *Stomachi*, *Intestinarum*, *Hepatis* & *Pancreatis Morbis* conducit.

*Lignum
sanctum.*

IX. *Lignum sanctum* est Arboris Indiae occidentalis *Hoaxacan* dictae, lignum solidum, densum Guajaco magis album, Medullâ intus durissimâ ponderosâ, resinosa & pingui, coloris ex fusco pallidi; saporis pinguis, subacris, amari, aromatici. Ligno Guajaco acrioris, odoris fragrantis; Cæterum ejusdem cum Guajaco virtutis & usus.

*L. Santalum
rubrum.*

X. *Lignum Santalum rubrum*, est Lignum durum ponderosum, seu potius ipsius medulla, saporis adstringentis, odoris nullius. Recens austerum est, & adstringit, corrigit & temperat sallam tenuem lympham.

*Citrinum
& album.*

XI. *Lignum Santalum citrinum* vel *album*, est Arboris Timorensis *Sercanda* dictae, medulla solida derafa, colore citrino, pallidiore etiam, saporis amari, aromatici, odoris fragrantis & grati. Nascitur in Insulâ Malagâ. Acrimoniam suam volatilem tenuem, blandam multis terreis habet involutam. Præter vim incidentem etiam modicè adstringit ac roborat. Usurpatur præter Decoctum etiam Essentiâ cum Spiritu Citri facta.

*Lignum Pa-
vanum,
Moluccense.*

XII. *Lignum Pavanum* vel *Panava*, est Lignum Moluccense, spongiosum, leve, flavum, vel pallidum, cortice cinereo tenui obductum; saporis acris, pungentis, mordacis, ferè caustici, odoris nullius. Fert grana Tiliæ; Folia Cerasorum foliis magnitudine similia. Recens adeo potens est & servit dum, ut aquas per vomitum ac secessum purget. Sed ob acredinem suam relinquit in ano Inflammationem, ad quam sanandam Indiarum Incolæ utuntur Lacte butyraceo. In parciore dosi sudores movet. In Leucophlegmatiâ, Hydrope, ac aliis Morbis chronicis specificum est.

Ligustrum.

XIII. *Ligustri* succus & decoctum in *Ulceribus Fau-*
cium & Gingivarum externè conducunt. Sed & ejus

Flores

Flores albi ob sal nitrosum blandè volatile, terrestribus alcalinis mistum, incidunt, detergent, atque discutunt.

XIV. *Lilii albi Flores & Radices* habent Mucilaginem aqueam temperatam, saporis mollis, viscida, odoris nullius, hinc respectu particularum serosomucilaginosarum, blando acrium salinarum detergent, anodynæ sunt, menses ac Fœtum pellunt, remolliunt & suppurant. *Oleum Lil. alb.* in tardâ Suppuratione humorum, Difficultate Urinæ, & nephriticis Doloribus lumbis illinitur; ubi illitum quoque Partum faciliat. Quin & Oleum florum infusum Vulnera consolidat. *Lilia alba.*

XV. *Lilium convallium*, cujus Flores saporis sunt subacris, subamari, pinguis, odoris fragrantis, minus oleosum est, constans Sale volat. magis mercuriali, quàm sulphureo, unde Spiritus animales valdè deficit, & in Affectibus capitis primatum ducit. Paratur Spiritus per cohobationem florum cum Spiritu vini, dum rore adhuc madidi sunt; vel etiam per fermentationem; qui ad Affectus nephriticos & nervinos maximè conducit; cum quo parari potest Essentia pro scopo analeptico egregia. Flores & Radices in pulvere errhinum sunt haud vulgare, & satis temperatum. *Lilium convallium.*

XVI. *Limoniorum succus* cum Citro convenit; in specie tamen ad Calculum, Gonorrhœam, & nimium Vesum venereum commendatur. Sunt qui ex mixtura Limonum abstractâ & destillatâ Sal. volat. acquirere volunt. *Limonium.*

XVII. *Linaria* ob sal alcalino-balsamicum, blandè volatile, est vulneraria, externo usu maximè exoptata, in Oleo vel Unguento; sed & in lacte cocta vel cum pinguedine porcinâ subacta, Hæmorrhoidibus, inprimis cæcis, applicatur. *Linaria.*

Linum.

XVIII. *Lini semen* Oleum dat, in *Pleuritide*, *Tussi* & *Affectibus pectoris*, ad ℥ii. vel iij. egregium. Interim cum nauseosum sit, *Oleum Amygd. dulc.* esse præferri debet. Alias in *Colicâ* & *Obstructionibus alvi*, à *Dolore nephritico* ortis, in formâ *Clysterii* confert.

Lupulus.

XIX. *Lupuli flores* recentes sunt pingues, resinosi saporis subacris, amari, gravi, suaviq̃ue admodum odore, & hinc sale tam fixo, quàm volatili, in quâdam velut resinâ & glutinositate incluso sunt præditi; adeoque Oleo gaudent, quod *Cerevisiam* ab acefcentiâ præservat. In genere acidum corrigunt adeoque in *Morbis chronicis*, *Ictero*, *Hypochondriacis*, &c. adhibentur. Summitates recentes sæpius comestæ alvum lenius cient, & *Mass. S.* fermentatione blandâ depurgant; unde *Scabiem* certò præcavent.

M.

Majorana.

I. *Majoranæ* vis consistit in Sale volatili admodum oleoso. *Oleum* ejus externè capiti illitum *Catarrhos* dissipat, & naribus Infantum applicatum, mucum resolvit, adultisque olfactum amissum restaurat. *Herba* in Pulvere errhinum est.

Malva arborea.

II. *Malvæ arboreæ*, sale mucilaginoso, crasso, terreo, alcalino, leniter adstringente constantis, florum in Lacte decoctum egregium est gargarisma in *Affectibus faucium*. Quin & Pulvis florum cum melle & alumine *Fauces scorbuticas*, inprimis *Mulierum* levat.

vulgaris.

III. *Malva vulgaris* ob particulas, viscosas s. mucilaginosas, salino-alcalinas, occultè acriusculas continere dicitur substantiam aqueam temperatam, nonnihil mucosam; unde maturat, emollit & acrimoniam falsam temperat. *Conserva florum* *Affectibus urinariis* dicata est. *Malva* denique in *Doloribus*

ribus capitis externe in lotionibus adhibetur. Alii *Linimentum* parant ex *Malvâ* cum *Butyro* non salito & *Camphorâ*.

IV. *Mandragoræ* radix, saporis acris, amari, nau-^{Mandrago-}
seosi, cum lentore quodam, & in recessu styptici-^{ra.}
tate, vel stupore; odoris, si recens, ingrati, viscosi,
caput ferientis. Constat hinc particulis purganti-
bus vehementer per superiora & inferiora; sed &
dein somnum quoque conciliat; Uterum movet,
& Abortum procreat. *Cortex* in *Tumore scirrhuso* dis-
cutiendo *Cicutam* superat.

V. *Marrubium album* s. *Prasium*, est saporis suba-^{Marrubium}
cris, amari, odoris gravis, citrati; atque ratione par-^{album.}
ticularum, salino-sulphurearum, amararum & acri-
uscularum, existit becchicum, incidens, resolvens,
deobstruens, menses movens, *Ictero* sanando con-
veniens: dum pituitam primarum viarum egregiè
resolvit. Unde *Syrupus* ejus in *Tussi Senum*, quæ in
Stomacho ut plurimum radicatur, & *Decoctum* ejus
in *Hydrope Uteri* valdè laudantur.

VI. *Marum* cum *Majoranâ*, cujus nobilior ferè ^{Marum.}
species est, convenit.

VII. *Matricaria* est planta saporis subacris, ama-^{Matricaria}
ri, ingrati; odoris gravis, penetrantis, non ingrati;
ob salem, quo gaudet, volatilem, oleosum, tempe-
ratum, graveolentem, est incidens, attenuans, de-
obstruens, anthelminticum, humorem pituitoso-
biliosum leniter evacuans. *Mulieribus* est dicata in
pellendis *Mensibus*, *Lochiis* & *Doloribus post partum*.
Clysmata etiam carminativa ingreditur. Contusa
item & fronti applicata *Cephalalgiam* levat, modò
odorem ejus ferat *Æger*.

VIII. *Matrisylva*, propter particulas salino-ni-^{Matrisylva}
trofas, parum volatiles & sulphureas, est aperiens,
resolvens, deobstruens, & *Cacochymiam* salino-acrem

corrigenſ, edulcorans. In *Decoctis*, *Infuſis* & *Juſculis*.

Melilotus.

IX. *Melilotus* habet Flores ſaporis ſubamari, pinguis, odoris grati, atque hinc Sal volatile blandum baſſamicum, reſinoſo-ſiſcoſum, traumaticum, anodynum, emolliens, detergens, acrimoniam humorum, obtundens. Proin *Melilotus* magis eſt volatile & reſolutivus, quàm *Malva* & *Althæa*; quin & vianodynâ gaudet, in *Doloribus podagricis* applicatus.

Meliſſa.

X. *Meliſſa* propter blandum ſal volatile oleoſum fragrans, ſaporis acris, odoris jucundi, fragrantis, cephalica eſt, cardiaca, antepileptica, emmenagogâ in univerſum aromatica, ſed ſimul volatilis & mercurialis, parumque admodum oleoſa. Unde in *Vitium proſtrationibus*, *Apoplexiâ*, *Sterilitate* & *Palpitatione Cordis* maximè conducit. Paratur inde *Effentia* quæ memoriâ roborat, & ætatem ſenilem quæſſi cum juventute commutat.

Mentha.

Calamintha

XI. *Mentha criſpa*, & *Calamintha montana*, & *Nepetha*, ſ. *Mentha cattaria*, ſaporis ſunt acris, aromatici, nonnihil ingrati, amaricantis, odoris gravis, & fragrantis; ratione ſalis, quo turgent, volatilis oleoſi, alcalini, graveolenti, acriuſculi, ſudoriferæ ſunt, carminativæ, Tumores & Grumos ſanguinis reſolventes; ſed Stomachum, ejuſque *Affectus* inprimis reſpiciunt; *Cruditates* præcipuè acidas tollunt; *Lactis* coagulationem præcavent. *Oleum deſtill.* Stomacho illitum *Vomitum*, *Cardialgiâ* & *Nauſeam* arcet. *Nervinum* quoque egregium eſt. *Acetum Menthæ* tam internè, quàm externè, quin & ipſa Herba contuſa cum fermento applicata, *Vomitum* ſedat.

Mercurialis

XII. *Mercurialis* ſaporis nitroſi, ingrati, aquoſo-ſiſcoſi, gaudet Succo ſalino mercuriali nitroſo, ratione cujuſ internè abſtergit, laxat, emollit.

Mefpila.

XIII. *Mefpila* immatura condita valdè adſtringunt, Stomachum roborant, & fluxiones quæſſi

quæſſi

que sistunt. Capiti applicata *Capillorum defluvium* inhibent. Semina pariter adstringunt, atque usurpantur in Gargarismatibus, & Injectionibus pro *Ulceribus*. *Nuclei* sive *Lapides*, ob sal terrestre, fixum, minus sulphureum, subadstringunt; Urinam interea, calculumque pellendi virtute gaudent, in pulvere acidum in primis viis destruunt, atque adeo *Calculo* præservant.

XIV. *Meum* s. *Mutellina*, odoris & saporis aromatici penetrantis, propter sal volatile, blandum, oleosum, radices ejus sunt incidentes, aperientes, emmenagogæ; atque hinc cum *Angelica*, vel *Feniculo* in viribus conspirat. *Meum.*

XV. *Milium* saporis viscosi, odoris nullius, vi *Milium.* particularum viscoso-salinarum, blandè volatiliū acidularum, sudorem & urinam movet, calculum pellit, in primis gaudet mucilagine temperatâ copiosâ, admodum nutritivâ. Decoctum ejus ad trepaturam Sudoriferum est in *Tertianis* egregium; quod & *Variolas* promovet, sanguinisque fervorem mitigat. Externè Sacculi ex Milio & Sale tosto capiti vel ventri, pro *Cephalalgia* vel *Torminibus*, applicantur.

XVI. *Milium Solis* odoris nullius, ob particulas *Milium Solis.* salino-oleosas, in recessu acidulas, acres ac tenues, Urinam & *Calculum* pellit, *Gonorrhæam* levat, & Parturientibus subvenit, ad ʒi. vel ii. cum quocunque vehiculo.

XVII. *Millefolii* herba ratione salis austero-aci- *Millefolium.* liusculi, parum sulphurei, est adstringens, vulneraria, consolidans. Ejus succus recens, vel & ipsa planta recens contusa, *Vulnera* recentia citra supurationem consolidat. Rad. recens naribus intrusa *Hæmorrhagiam* movet. Internè Decoctum herbe *Abortum* præcavet; *Hæmorrhagias* internas, *Fluo-*

rem album, & Gonorrhæam compescit; *Menses* autem movet.

Momordica.

XVIII. *Momordicæ Fructus* macerantur in Oleo olivarum, quod exinde summum Vulnerarium evadit, præsertim in *Fissuris mammarum*, & *Hæmorrhoidum doloribus*. Semen per se Oleum non fundit, quia nimis durum est.

Mora.

XIX. *Mora nigra*, ob succum acido-acrem, blando-volatilem, refrigerant, incidunt, æstum & ardorem faucium temperant; *immatura* succum damper expressionem ad quoscunque *Alvi Fluxus* commendatum; qui inspissatus *Roob* dicitur, in *Faucium Affectibus*, aliisque adstringens egregium.

Nux moschata.

XX. *Nux Moschata* oleosa est & temperata, fa-
poris acris, aromatici, pinguis, odoris fragrantissimam ambiunt filamenta flava *Macis* dicta, magis volatilia, acria & penetrantia. Propter sal volatile valde oleosum, aromaticum, & balsamicum, Cerebri, Ventriculi, Uteri, atque Intestinatorum fibrarum irritatas demulcet, Diarrhæas sistit, Chylificationem promovet, Flatus discutit, & Spiritus animales reficit. Hujus Oleum admodum conducit in Vomitu, Cruditatibus, Diarrhæâ & Stranguriâ; quibus & vi carminativâ non cedit Oleo Aurantiorum. Decoctum Macis, vel Nucis moschatæ egregiè convenit in Flatibus uteri, ab aère frigido post partum haustoriorundis, ubi & fumus Nucis genitalibus commodè excipitur. Propter nimiam oleositatem Nucis hæc Stomachum gravant. In Dysenteria affricantur pani ac cerevisiæ, vel coquuntur cum Aceto rossi & Vitello ovi, quod comedendum. Vel paratur *Magisterium*; destillantur sc. cum Aquâ, quæ ab Oleo fixo supernatante separatur, deinde cum Spiritu vini omnis color extrahitur, donec cadat Pulvis albus, qui ad ℥ij. vel ʒi. in vehiculo calido propina-

inatur. Externè *Oleum* Stomacho illitum *Cardial-*
iam fugat, Umbilico verò Fœtum roborat.

XXI. *Musculus terrestris clavatus*, ob particulas ter- *Musculus ter-*
restres, fixas, salino-austeriusculas, ac sulphureas, *restris.*
adstringit, siccatur, diuresin promovet, vulnerarius
est, & Hæmorrhagias sedat.

XXII. *Musculus quercinus* adstringit, sive in decocto *Musculus*
latus, sive in pulvere. In *Musco terrestri* verò re- *quercinus.*
peritur *Farina* vol. sulphurea, ad candelam facile
inflammabilis, idque cum sonitu, dosi ʒss ad *Epi-*
lepsias & *Hæcticas* Infantum commendata. Alvum
etiam suavissimè laxat, sed colligi debet mense
martio.

XXIII. *Myrtilli Bacca* saporis sunt subdulcis, *Myrtilla.*
subadstringentis, acriusculi, hinc refrigerant, blandè
adstringunt, adeoque in Febribus, Diarrhæis, Dy-
senteriiis conducunt: Parari inde *Roob* & *Syrupus*
solet: semina habent parva, sed admodum dura,
quæ Intestina exulcerant, & Dysenterias grassari
faciunt.

XXIV. *Myrti Bacca* saporis sunt terrei, adstrin- *Myrti bacca*
gentis, odoris debilis; arefactæ cum odore grato
& aromatico potenter adstringunt. *Oleum* ejus in
Tussi cum Hæmoptysi conjunctâ conducit.

N.

II. **N**API semen saporis salino-acris, in princi- *Napus.*
pio subdulcis, odoris nullius, propter par-
ticulas valdè oleosas, sale volatili acri stipatas, su-
odorificum est, Urinam Calculosque pellens, Ve-
nena destruens: hinc Emulsionem expulivas ingre-
ditur, in Febribus malignis, Variolis & Ictero ad-
hibitas.

II. *Nasturtium* odoris nullius, saporis primùm *Nasturtium*
aquaosi, subdulcis, viscosi, dein acris, tam in
recenti plantâ, quàm in ejus Semine, ob sal vo-

latile nitroso-muriaticum, vel magis alcalinum acre, parum oleosum, est incidens, attenuans, obstruens, aperiens, antiscorbuticum, antarthriticum, antihecticum, diureticum, Venenis resistens; Renes abstergit, & in *chronicis, hypochondriacis & scorbuticis* Morbis præstans est: *Quartanas*, in primis *Scorbuticas*, curat, interdum Vomitus movendo. *Succus Lumbricos*, quibus sæpè affliguntur Scorbutici, pellit. *Semen* ejus *Oleum* possidet, non tamen adeo copiosum, ut *Aromata*; & *Emulsionem Variolarum* expulsivas ingreditur; imò *Succus vitæ Lactis* in Infantum corporibus, unde *Variolæ* sæpè oriuntur, emendat. Externè Puerorum *Tineæ crustosæ Scabiei*, Semen cum Pinguedine porcinâ subactum applicatur. Adhibetur etiam *Herniis* cum *Gum. Carann. & Alb. ovi*, quod acrimoniâ suâ causticâ uberiolem alimentorum affluxum excitet, hocque ipso Peritonæum eo facilius consolidat. *Succus* in *Lethargo* naribus admovetur, unde paratus & *Spiritus antiscorbuticus* egregius.

Lignum nephriticum.

III. *Nephriticum lignum* saporis est amari, subacris vim quasi incidentem in Linguâ relinquentis, odoris nullius, Sal autem acidum, occultum, volatile; multis ramosis, ac terrestribus involutum, fecum vehit, & Aquam, cui infunditur, cæruleam facit in loco umbroso, in obscuro viridem, & in pellucido claram. Diureticum est, adeoque in *Affectibus nephriticis, hydropicis & spleneticis* polychrestum.

Nicotiana.

IV. *Nicotianæ* vis consistit in Sale vol. acerrimo, acido-corrosivo, impuro sulphure misto, cui in recessu jungitur Oleum admodum crudum; unde mucum incidit, narcosin inducit, salivam mastigata, aut fumo sucta elicit, becchica, errhina, sternutatoria, vulneraria existit, saporis præterea acris,

ris, nauseosi, pinguis, virosi & narcotici, odori virosi, vomitum movet, & alvum laxat, ad Vino infusa. In *Asthmate*, *Empyemate* & *neuritide* suppuratâ, egregiè commendantur *Decoctum* ejus & *Syrupus*. *Clysmata tabacina* colicos *Dolores* sistunt, & alvum laxant. *Essentia* paratur cum spiritu vini, addito Nitro fixo, virulentiam corrigente: quæ inspissatur etiam ad Extractum, cujus intillum linguæ impositum copiosum phlegma excutit: ubi cavendum, ne in Stomachum dilabatur. Quod *Oleum* ejus *narcoticum* sit, patet ex *masticatione* Tabaci, proficuâ in *Odontalgia*; nec non ex *smoko*, qui somnolentiam & stuporem infert; & ex decocto, in *Pediculis* necandis & curandâ *Tineâ*, capiti applicato, quod stupidos & quasi ebrios reddit, & nisi cautè usurpetur, Infantes *Cardialgiâ* affligit. In *Plantâ succulentâ* Sal. vol. aliis humorebus temperatur, in *aridâ* verò per putrefactionem vehitur, & acrius fit. *Succus* recens *Vulneribus* commodè instillatur, *Tumores duros* mirè emollit, *Reni* applicatus *Quartanas* curat. *Decoctum*, *Infusum*, vel *Oleum*, in *Vulneribus* & *Affectibus* cutaneis laudem merentur. *Fumus* phlegmaticis & catarrhosis conducit, præprimis si addantur *Succinum*, *Mastix*, *mandaracha*, *Flores Spicæ nard.* *Styrax*, irrorata prius *Oleo anisi* seu *succin.* Laudatur autem iste *Fumus*, qui attrahitur ex infundibulis vitreis, vasculo excretorio, in quod *Oleum* destillat, præditis, ut solum Sal vol. cum Fumo hauriatur; interim abusus ejus Stomachi fermentum obtundit, Pulmones aridos facit, & maculis nigris conspurcat. Prostat ejus *Oleum destill.* cujus paucæ guttulæ quodvis animal necant. Ablatâ tamen istâ vi narcoticâ *Tabacum* *Hystericis* convenientissimum est remedium.

Nigella saporis subacris, amaricantis, odoris *Nigella* exigui,

exigui, ob particulas salino-craffiufculas, acres oleofas, est carminativa, lac augens, hystericæ sternutatoria, hinc *Semen*, vel *Oleum* ejus infusum cum *Oleo Major*. Naribus olfactum restituit.

Nummularia.

VI. Nummularia ob sal viscoso-nitrosum, blande volatile, balsamicum, est traumatica, aperit acrimoniam humorum demulcens, & antiscorbutica, utut temperata.

Nymphaea.

VII. Nymphaea flores succulenti sunt, saporis austeriusculi, & adstringentis; odoris, si recentis, gravis, & in recessu habent Sal. vol. temperatur ratione cujus fervorem & acrimoniam mitigant: *Febribus*, *Mania* & *Gonorrhæa*. *Oleum* temporis illitum *Vigiliis* & *Æstus* arcet.

Nuces Cupressi.

VIII. Noces Cupressi sunt saporis acerbi cum quodam odore resinoso & piceo. Inserviunt ad astringendum in variis Formulis.

O.

Olea.

I. OLEÆ fructus *immaturi* muriâ conditi austeri sunt stomachici, *Muria* verò dat Sal egregium diureticum: *maturi* fructus ob oleositatem Stomachum gravant. Ex maturis fit etiam *Oleum olivarum* vulgare, quod intus, vel in Clysmate assumptum alvum solvit; à nimio tamen usu oleositate si Stomachum dejicit, & lubricum reddit, ut facit Vomitus sequantur; præterea insignem fovet acrimoniam, acidumque occultum, quo pylorum stimulando & contrahendo, Vomitus movet. Habet interim Sal volatilissimum, ex quo cum Sale Tartari singulare menstruum paratur. Ex immaturis *Oleum* expressum, *Omphacium* dictum, austerius est & adstringens, quod fibras roborat. Alias & *Lateribus*, Oleo olivarum sufficienter imprægnatum destillatur *Oleum vol.* insigniter penetrativum, quod in Tumoribus scirrhosis resolvendis optimum habetur remedium.

II. *Osmundæ* s. *Filicis ramosæ non dentatæ floridæ*, *Osmunda*.
 filix filici analoga, sed temperatior & blandior,
 wens in mucagine nonnihil salis volatilis, sub.
 ris; ob quod specifica audit in Rachitide, &
 mperando Ulcerum acido.

III. *Ononidis* Radix odoris terrei, penetrantis, *Ononis*.
 poris quoque terrei, leviter amaricantis, siccan-
 s, ob sal nitrosum, tartareum, blandè acutum,
 ido-volatile, nephritica & diuretica est, in *Dolo-*
bus nephriticis primatum ducens. Paratur *Essentia*
 t Herb. rad. & flor. in Vino malvatico digestis &
 estillatis, liquorem destillatum denuo super recen-
 m Herbam rad. & flor. digerendo, exprimendo,
 ostrahendo, & dein filtrando; cui additum *Sal fi-*
um falsum ex capite mortuo calcinato paratum,
essentiam dat lithontripticam egregiam. Radix in
 quâ & Aceto cocta gargarisma dat, in *Odontalgia*
scorbuticis Faucium *Affectibus* utile. Laudatur
 tiam in *Sarcocele*.

IV. *Ophioglossum*, saporis terrei, nonnihil visco- *Ophioglossum*.
 , blandè adstringentis, odoris nullius, ob sal tem-
 eratum, alcalino balsamicum existit traumaticum,
 blandè resolvens, aperiens; in Decocto, Essentiâ,
 ulvere, Emplastro.

V. *Origanum* aromaticum est, saporis valdè acris, *Origanum*.
 odoris fragrantis, balsamici; ratione salis volatilis
 acris, oleosi, diaphoresin producit, cephalicum præ-
 erea existit, cardiacum, uterinum, in Decocto, In-
 uso, Aquâ destill. Oleo stillat. & Balneo. Paucum
 iuggerit Oleum: *Creticum* tamen, quod magis
 iugue, plus dat Olei in retort. quod contra *Do-*
res capitis & dentium ipsi *Caryophyllorum* Oleo
 præfertur.

P.

Dactyli.

I. **PALMÆ** fructus, seu *dactyli* sapore gauc subdulci, viscoso, hinc propter succum oleosum dulcem, blando sale alcalino temperatum, nutrit multum, absorbent, edulcorant, alvi fluxus sistunt, semen augent, renum vias lubricant, & acrimonia temperant in *Affectibus pectoris & Ardore urinæ*. *Pilli* contenti cum pulpâ in fumo siccati, ad ʒʒ. ʒi. diureticum sunt optimum.

Papaver album.

II. *Papaveris albi* capita sunt mater *Opii*. Scilicet tota planta (ut & omnia narcotica) succo non nihil pingui & oleoso, seu sulphureo, salibus crassiusculis & occultè acidis stipato, in quo fundatur vis narcotica. *Flores & capita* dolores sistunt, somnum conciliant, motus sedant, & fluxus inhibent. *Lympham* itidem acrem & *Catarrhos* temperant. *Semen* saporis viscosi, odoris nullius, ob particulas viscoso-ramosas s. oleosas, hypnoticum, anodynum est, *Urinæ ardorem* temperans, vesicæque Inflammationem mitigans. *Oleum* ex sem. expressum temporibus illitum, in *Agrypniis & Cephalalgis* optimum est remedium.

Erraticum.

III. *Papaveris erratici* vis sulphurea & anodyna mitior est. Ejus *Flores* sunt saporis subamari, pinguis, odoris narcotici; in *Pleuritide, Anginâ, Erysipelate & Inflammatione* quacunque *Renum & sanguinem* grumosum egregiè dissolvunt. Hinc *Succus, Aqua destill. & Tinctura* cum *Spiritu Sulphuris* sæpè usurpantur.

Parietaria.

IV. *Parietaria* saporis ingrati, nidorosi, parum viscosi, odoris nullius, ob succum muriaticum salino-blandè volatilem est emolliens, aperiens, detergent, diuretica & eccoprotica s. lenitiva; videlicet gaudet nitro à mutis, in quibus crescit absorpto, & ex *Calce viva* oriundo; unde laxat & urinam

linam movet, præsertim in *Hydrope*, ubi diuretica lympham peccantem perfectissime tollunt. Hinc *Syrupus* ex *succo* cum *Saccharo* inspissato paratur; & *Cataplasma* ex plantâ cum *Oleo Scorpionum* & subactâ, vel ex *Decocto* plantæ in *Vino* cum *apis* subactis, quod applicatur in *Suppressione urinæ*.

V. *Paris herba* saporis terrei, amari, virosi, odoris gravis, externè in decocto vel cataplasmate, in tumoribus malignis, & Inflammatione, præsertim protri, laudatur. Denique in *Cancro occulto* folia contusa in mortario plumbeo, & imposita continentur.

Pastinaca.

VI. *Pastinaca* cum *Apio* conspirat.

VII. *Pentaphylli* radix saporis parum adstringens primò, ac dein incidentis, odoris nullius, vel terrei, propter sal acido-austerum, tartareum merè adstringens est.

Pentaphyllum.

VIII. *Perfoliata Herniis* internè & externè succurrit. Ejus *semen*, odoris nullius, saporis terrei, subacris, ratione particularum salino-terrestrium, viscosarum, vulnerarium, detergens & consolidans est in *Pulvere*, *Decocto*, & *Emplastris*.

Perfoliata.

IX. *Persica* succulenta sunt, adeo ut propter facilitiorem fermentationem *Diarrhæas*, ac nimiopeccate comesta *Dysenterias* ipsas excitent. Flores eorundem sunt saporis subamari, pinguis, odoris grati & suavis; sale pollent acri purgante; hinc ex illis ore madentibus paratur *Syrupus* blandè laxans. *Conserva* Florum *Lumbricis* inprimis opponitur. *Nuclei* saporis & oleositatis amaricantis, in Emulsionibus diuretici sunt, ut & anodynii, Oleum enim eorum expressum temporibus illitum, & internè usque Emulsiones, *Cephalalgiam* pellunt. Cæterum Oleum ex nucleis expressum cum Florib. digestum & colatum, ad *Aurium affectus* commendatissimum est.

Persica.

est.

est. *Cortices* lapidosi, *Nucleum* ambientes, aliud sunt, quàm ligna duriuscula; *Spiritus* enim & *Oleum* fundunt, illis *Lignorum* simillima.

Persicaria.

X. *Persicaria*, saporis acris, mordacis, tantum urentis, penetrantis ac resolventis, habet volatile, alcalinum, insigniter acre, particulis nonnullis terrestribus involutum; incidens, hinc, solvens, discutiens, extergens, diureticum, tione cujus coagula quæcunque p. n. potenter solvit, & per urinam evacuat. Hinc *Aqua* è plantæ recentis cohobata *Calculus*, *Tormina*, *Scorbutus*, *Hypochondriacum malum*, & omnes *Morbos* chronicos pellit. Planta per *Aquam* frigidam tracta, *Veneri* imposita, deinde sub fimum sepulta, *Vulnibus* magneticè curare dicitur. *Contusiones* etiam quæcunque, & *Odontalgiam* eodem modo curatas esse observatum est.

Petasites.

XI. *Petasitis* Radix acris & resinosa insignis alexipharmacum est, odoris fragrantis, aromatici saporis aromatici, subdulcis, vel amaricantis, gaudet particulis salino-sulphureis, balsamicis, & hinc sudorem pellit; in *Aquis* dest. Decoct. Essentiâ, Extracto.

Petroselinum.

XII. *Petroselini* folia recentia ad *Chærefolinum* accedunt, & similiter vi diureticâ pollent ratio salis volatilis nitroso-oleosi. Sed & Semen ob volatile, acido-salsum, Urinam & Calculos pellit, Renes obstructos aperit, apertos deterget. Quæ & cunctis *Morbis chronicis* succurrunt, & lactis grumos impediunt. Folia siccata intusa, vel externa applicata lac diminuunt. Sanè *Petroselinum* siccum Massam sanguineam purificat, & externo usu Ulcera mundificat.

Peucedanum

XIII. *Peucedani* radix resinosa, saporis subacris subamari, resinosi; odoris piceo-graviusculi, sulphureo

Sulphurei; pollens sale fixo, acriusculo, cum paucosale volatili balsamico, resinæ incluso, cujus Pulvis Ossium Cariei inspersus medetur.

XIV. *Pimpinellæ* radix saporis subamari, blandi *Pimpinella*. Subadstringentis, in recessu acriusculi, odoris nullius, vel acidiusculi penetrantis; ob sal acidulum volatile, nonnihil sulphureum, incidens existit, aperiens, nephritica, lithontriptica, diuretica, hepatica, splenetica, specifica ad Sanguinis fluxum, quinimò Massam sanguineam purificans.

XV. *Pinus sylvestris Abieti* cognata est; nisi *Pinus*. quod *Abies* sit strobilifera, *Pinaster* verò conifera; quin & *Abies* folia ex adverso, *Pinus* verò utrinque & ex omni parte sita habet.

XVI. *Pinus domestica Nuces* suggerit, & in iis con- *Domestica*. tentos nucleos oblongos, candidos, pingues, inclusos mediante rutilâ tunicâ ossiusculis crassis & duris in turbinato & squamato cono dispositis, saporis subdulcis, nauseosi, odoris nullius, quorum virtus in substantiâ oleosâ temperata, admodum mucilaginosâ & nutritivâ consistit; unde *Emulsiones* ex illis, ut & *Oleum expressum* insigniter emaciatos nutriunt, & in Re venereâ *Semen* egregiè augent: specificè quoque commendantur in temperanda lymphâ acriore, stillante in pectus, ut & in mulcendo acido, Stranguriam vel Dysuriam causante.

XVII. *Piper album & nigrum* non differunt spe- *Piperis*. cie, cum omnia grana, dum immatura, viridia sint, matura verò nigra evadant, sicut in *Baccis Juniperi* observamus. Vis ejus in Sale volatili acerrimo parum oleoso consistit; hinc cruditates acidas, in specie illas post crapulam, in Stomacho destruit. Grana integra deglutita æquè efficacia sunt, atque pulverisata; ipsa enim Aqua communis volatilem vim aromaticam faciliè extrahit. Præter-

rea omnia *Aromata*, in pulvere diu servata, substantiam volatilem amittunt, & ita minus efficaci fiunt. Cæterum in *Colicâ* & rigoribus *Quartanarum* supprimendis grana integra cum *Spiritu vini* commodè propinantur. Externè *Piper* usurpatur in *Apophlegmatismis* & *Sternutatoriis*, ubi acri remedium opus est.

Piper.

XVIII. *Piperitis* ob sal volatile alcalinum, acutum saponem habet acrem, penetrantem, *Piperi* non cedentem. Masticata vel *Vino* infusa cruditate viscidas & acidas absomit, & ita *Appetitum* conciliat. *Folia* in *Scorbuto* pariter conveniunt.

Pistacia.

XIX. *Pistaciarum* nuclei cum *Pineis* conveniunt, saporis enim & oleositatis existunt subdulcis; multumque succi nutritii exhibent.

Plantago.

XX. *Plantago terrestris* saporis est non nihil amaricantis, insipidi & adstringentis, unde *Fluxus* quoscunque sistit. *Succus recens* in *Vulneribus* cutaneis, cum *Inflammatione* junctis, tam internè quàm externè convenit. Paratur *Syrupus* ex foliis cum Radice *Symphyti* maj. in *Vomitu* vel *Mictu sanguinis* & *Hæmorrhagiis* quibuscunque, egregius. Ulterius planta hæc in *Jusculis* consuetis coquitur pro sanatione *Diarrhœæ* & *Dysenteriae*.

Aquatica.

XXI. *Plantago aquatica* acerrima est in variis Regionibus, in *Helvetiâ* mitis, sed tamen propter sal acre, volatile, non nihil balsamicum, antiscorbutica ac diuretica est, atque contusa *Vesicas* externè excitat, præprimis in *Hydropicorum* pedibus tumentibus, qui hinc aquas emittunt cum insigni levamine. Pulsibus applicata vi causticâ *Febres intermittentes* curat. Internè *Scorbutum* tollit, & *Urinam* ciet.

Pœonia.

XXII. *Pœoniæ* radix, odoris fragrantis, penetrantis, & graviusculi, si recens sit, nullius autem, si siccata

ccata fuerit, aliàs saporis, si recens, subacris, sub-
ulcis, & cum levi quadam amaritudine, in recessu
stringentis, propter sulphur anodynum, blando
de volatili acidulo mixtum, antispasmodica est,
antepileptica, anthelmintica. *Essentiam & Aquam*
ut contra *Morbos convulsivos*; colligenda tamen,
quando Sol versatur in caudâ Leonis, die Solari
ensis Julii. Semen ingreditur Emulsiones contra
pilepsiam & Puerorum horrores nocturnos.

XXIII. *Polygoni* herba virtute salis austeri, aci- *Polygonum*
i, terrestris, viscosi, saporis terrei, adstringentis,
labamari, incrassans, fluxus sistens, & adstringens
audit; hinc ejus decoctum *Hæmorrhagias* sistit, &
Hæmorrhæmæ applicatum Lac inhibet.

XXIV. *Polygonati* Radix in recessu acrimoniam *Polygona-*
habet, & de Sale volatili participat, unde in usu cos- *tum.*
netico primatum ducit. Cum Vino & Aquâ cocta
Maculas cutis & Contusiones abigit. Quin & post
septem Venæsectionem nihil melius est Cataplasma-
e ex Radice cum Vino subactâ, quoniam acre mitigat.

XXV. *Polypodii* radix saporis subacris, dulcis, non *Polypodium*
modum jucundi, quodammodo adstringentis,
odoris nullius; ob sal subacido-viscosum, acrius-
culum, inter aperientia, deobstruentia, & lenissimè
urgantia numeratur.

XXVI. *Poma*, in specie *Borsdorffiana*, acidum *Poma Bors-*
emperant, alvum laxant, & effervescentias hypo- *dorffiana.*
chondriacas solvunt. Unde *Extractum Martis* cum
lorum *Sacco* in Vino solutum addito *Crem. tartari*,
Hypochondriacis gratum & efficax est remedium.
Syrupus de pomis Pueris in alvo obstructâ una cum
Oculis Cancrorum conducit. Externè Aqua destillata
contra *Gangrænâ & Ulcera maligna* magni est mo-
menti. In *Inflammatione Oculorum* nil melius est
Cataplasmate Pomorum putridorum, cum *Camphora*,

quæ resolvunt & sistunt Dolores æquè ac Tumores

Populus.

XXVII. *Populi* gemmæ nigræ anodynæ sunt. Externè *Oleum & Unguentum* in *Cephalalgis & Memberis paralyticis* adhibentur.

Porrum.

XXVIII. *Porrum* cum *Allio* convenit in omnibus

Portulaca.

XXIX. *Portulacæ* succus occultum habet aliquid blandum, unde effervescentiam acidi vel bilis *Hæmorrhagiis, Sputo cruento & Ardore urinæ* temperat. In *Hæmodiâ* Planta dentibus affricata, & *Succo illitus* optimum sunt remedium.

Primula veris.

XXX. *Primula veris* saporis viscosi, subamari balsamici est, ac ob particulas salino-sulphureas blandas, balsamicas, gaudet vi blandâ anodynâ, unde Flores inter articulares numerantur.

Prunella.

XXXI. *Prunella* sale gaudens nitroso-blando alcalino, viscoso-balsamico, vulneraria est, extergens, discutiens; inservit pro gargarismate in *Affectibus oris*, addito Phlegmate Vitrioli vel Nitri.

Pruna damascena.

XXXII. *Pruna Damascena* dulcia, saporis sunt subdulcis, in recessu tamen acriusculi.

Pulegium.

XXXIII. *Pulegium* respectu salis volatilis oleosum fragrantis, est attenuans, resolvens mucaginem Pectori inhærentem, uterinum, menses movens aromaticum, *Secundinas, &c.* expellens: externè adhibetur in Cataplasmate ad *Podagram*, & in *Affectibus diureticis.*

Pulmonaria.

XXXIV. *Pulmonaria* ob sal tenue alcalinum, subadstringens, incidens, est absorbens, consolidans, in *Affectibus Pulmonum* specifica, adeoque verè vulneraria, unde ad *Sanguinis sputum, Ulcera Pulmonum*, aliarumque partium, conducit.

Pyrethrum.

XXXV. *Pyrethrum* acerrimum est, odoris nullius, ob sal acius volatile alcalinum sudorifica, s. diaphoretica, penetrans, irritans, & errhinaprehenditur. In *lethargicis Affectibus* cataplasmata & clysmata

ysmata fortiter stimulantia ingreditur; imò inter odorifera numeratur. In *Odontalgia* Radix mastigata Lympham incidit & elicit. Alias & pulvis ex Pyrethro, Gallis, & Alumine concinnatus, *Paralysin* & *Stuporem* membrorum sanat.

XXXVI. *Pyrola*, ob sal alcalinum, occultè volatile, balsamicum, est traumatica, detergens, consolidans; in *Essentiâ*, *Infuso*, *Decocto*, *Emplastro*.

Q. *Quercus* folia ob sal acido-vitriolicum, blandum, terrestre, viscosum, aut mucilaginoso-balsamicum, adstringunt, extergent, consolidant, inflammationibus medentur. In *Dysenteriâ* laudantur, ubi & *Uva* ejus tempore verno collecta singulare est specificum. *Folia* & horum destillata aqua in *Uteri Hæmorrhagia* laudantur. *Glandes & Gallæ* sunt tubercula excrementitia, rotunda, uno peramine pertusa, intus fungosa & carnosæ; saporis austeri & adstringentis; odoris fatui, quæ in prius adstringendo excellunt, & simul vi alcalinâ destruant acidum, quod impedimento erat consolidandis *Vulneribus*. *Viscus* in ea reperitur, qui post Corylinum optimus est, in curandâ Epilepsiâ ad usum usurpatus. *Viscus* autem iste *Quercinus* sunt arbuscularum Quercubus innatarum ramuli lignei, digiti crassitie, ramosi & nodosi, includentes sub cortice tenui fusco materiam lignosam, saporis subadstringentis, odoris nullius. Ratione terrearum particularum, acida absorbentium, & nimium sanguinis motum sistentium, vim habet Fluxus qualescunque sedandi, Obstructiones referandi, & Convulsionibus medendi. *Lignum* dat Spiritum acidum nonnihil adstringentem.

R.

Raphanus.

I. **R**aphani orbicularis succus imprægnatus Sale volatili acri admodum copioso; unde Vomitus interdum ciet. Si edatur, cum Sale commendus, quia acidum Salis acrimoniam Salis volatilis destruit & quasi figit. Certè in Stomachi muco incidendo, & inde frequenter oriunda Tussi, iterum in ciendâ Urinâ & Calculo pellendo, Succus mirabilis est. In Cephalalgia cum deliriis junctâ ipsi Raphanus plantis pedum commodè applicatur.

Rapum.

II. Rapi Radix gaudet succo nitroso temperato unde Urinam acrem temperat; & Tussim à lymphâ acri oriundam mitigat. Externè contra Pernionum decoctum Raporum, vel aridorum, vel frigore antea congelatorum, commendatur.

*Rhodia
radix.*

III. Rhodia Radix Oleum reddit odorum. Planta contusa sub formâ Cataplasmatidis fronti circumponitur, in Cephalalgia chronicis. Lignum Rhodii propter sal volatile oleosum fragrans ad odoriferam fragrantia externè desideratum in Corde roborando Spiritibus refocillandis.

Rhaponticum.

IV. Rhaponticum est acre amaricans, adeoque grumosum sanguinem resolvit in Casu ab alto Hæmoptysi, &c.

Rhus.

V. Rhus coriaria in semine sive granis orbiculatis, parvis, rubentibus, saporis austeri, terrei, acidi adstringit, internè & externè, in specie in Proctodentiâ utile.

Ribes.

VI. Ribes rubræ cum Berberibus conveniunt: alba quoque ob succum acido leniter volatili sale stipatum, refrigerant, sitim extinguunt, æstum humorum temperant. In Succo, Syrupo, Roob, Conditurâ Julepis &c.

Rosa incarnata.

VII. Rosæ domesticæ incarnatæ habent sal nitrosiusculum, blandè sulphureum, hinc refrigerant.

gerant, emolliunt, laxant, & cardiacæ sunt. Unde earum vis consistit in substantiâ volatili spirituosâ, admodum mercuriali, nihil tamen Oleosâ, odor ejus facile perit. Vi analepticâ inprimis claret, in quem finem *Spiritus* & *Aqua* prostant. Si rore matutino humidæ colligantur, vim habent laxativam, unde *Syrupus Rosarum laxativus* prostat; & apud nonnullos *Conserva laxativa*. Cæterum vi spirituosâ dissipatâ adstringunt. Unde *Conserva*, & *Syrupus* in *Phthificis* usitata sunt.

VIII. *Rosæ rubræ* sunt saporis viscosi, subad- *Rubra.* stringentis, odoris lenis non ingrati. Inde paratur *Conserva* roborans, adstringens, stomachica; nec non *Infusum* loco *Thée* foliorum cum aliis. Etenim ob particulas salino-terrestres, acido-austeriusculas, parum sulphureas, ac leniter adstringentes, sedant Hæmorrhagias, aliosque Fluxus, Capiti & Cordi conveniunt.

IX. *Rosæ albæ* ob sal acidulo-volatile, blandum, *Alba.* nonnihil viscosum, refrigerant, ardori & Inflammationi Oculorum medentur; in *Aquâ destillatâ* extus præcipuè adhibetur.

X. *Ros Solis*, inprimis *Succus* illi insidens, habet *Ros solis.* Sal sulphureum in se concentratum, qui *Oculorum Inflammationibus* externè succurrit. *Aqua cum vino destillata* insigne est restaurativum.

XI. *Rosmarini* vis consistit in Sale volatili oleoso; unde Utero & Capiti dicatur. Contra *Morbos convulsivos* & *paralyticos* multum valent ejus *Decoctum* & *Essentia*, *Aqua Reginae Hungariæ* dicta. Deinde contra Sterilitatem & ad roborandum Uterum decantata est hæc Herba. Guttas aliquot *Olei Rosmarini* *Tertianas* curasse refert *Pauli*. *Rosmarinus*

XII. *Rubiæ Tinctorum* radix oblonga, tenuis, no- *Rubia.* dosa, geniculata, intus & extus rubra, saporis ex

dulci subamari, in recessu tantillum adstringenti
 odoris nullius, propter sal alcalinum, subtile, ter-
 restribus sociatum, detergens, acidum corrigens
 traumatica, diuretica, & emmenagoga est, in *Cap-*
grumofum sanguinem resolvit, & urinam ciet.

Rubus vul-
garis.

XIII. *Rubi vulgaris* folia in Vino decocta, pro
 lotionem *Vulnerum* meritò inserviunt. Fructus im-
 maturi, *Mora* dicti, vulnerarii sunt internè & ex-
 ternè.

Rubus idaeus

XIV. *Rubi idaei* fructus succo gaudet copioso aci-
 dulo, blando, aromatico, adeoque vi analeptica.

Ruscus

XV. *Rusci* radix saporis terrei, acriusculi, sub-
 dulcis, quandoque amaricantis, tenuis, odoris nul-
 lius, ob sal alcali, acriusculum, blandè volatile oc-
 cultum, aperitivâ, deobstruente, diureticâ, & trau-
 maticâ virtute gaudet. In *Infusis*, ac *Decoctis*.

Ruta hor-
rentis.

XVI. *Ruta* pollet odore nitroso, & oleositate
 anti-venereâ, inprimis autem sale volatili acidulo-
 oleoso, unde alexipharmaca, antepileptica, antispas-
 modica, hysterica, cephalica, carminativa est &
 anodyna. Externè Oculis inflammatis succurrit;
 vel contusa Capiti applicata contra *Cephalalgiam*
febrilem valet.

Muraria.

XVII. *Ruta muraria* Sal volatile habet, acriusculum,
 acriusculum, balsamicum, absorbens, edulcorans,
 antathrophum, unde in *Morbis chronicis*, & in spe-
 cie in *Scorbuto*, optima est.

S.

Sabina.

I. *Sabina* pollet sapore acri, odore gravi, nonni-
 hil resinoso; salia ejus tam fixa quàm vola-
 tilia videntur resinâ quadam esse conclusa;
 hinc illius vis consistit in Oleositate volatili
 acri. Internè in *Vino* cocta *Menses* pellit. *Succus*
 cum *melle* mistus purificat, & *Vulnera* manantia opti-
 mè curat. Externè umbilico imponitur *Pulvis*
Sabinae

abina cum *Melle* in *Nucis Juglandis* medietate, contra Lumbricos, in specie umbilicales.

II. *Salvia* vi falis volatilis oleosi penetrantis, & *Salvia*. fragrantis acris, Capitis affectibus medetur, uterina est, Venenis resistit, nervos roborat. In Vino, Cerevisiâ, Oleo, Decocto, Infuso, Cucupha, Balneis.

III. *Salicis* folia Infantum *Ariduras* & *Tabem Salix*. curant. Succus ex tenellis *Salicibus* incisus in plantulas cum pane formatus, Libidinem egregie curat.

IV. *Sambuci* flores sudoriferi sunt, saporis sub- *Sambucus*. acris, nonnihil pinguis, odoris debilis; pollent tunc sale blandè volatili, penetrante ac discutiente; in Lacte cocti *Erysipelati* succurrunt internè, item & externè si Spiritu Vini irroretur eorum Pulvis. Quin & vi anodynâ & discutivâ externè commendatissimi sunt. *Baccæ* saporis sunt acris, aciduli, & dant Spiritum inflammabilem per fermentationem. Expressæ dant *Roob*, alexipharmacum egregium in *Febris maliguis* & *petechialibus*. Ex hoc *Roob* elicitor *Essentia*, cujus dosis cochl. i. in *Pastione hystericâ*. *Tragea* ex iisdem granis in *Dysenteriiis* paratur egregia. Ex *Semine* exprimitur *Oleum* & ad ʒi. datur. *Cortex interior* ad ʒß. Vino infusus Aquas purgat. *Spongiæ* in Aquâ appropriatâ infusæ *Aphthis* & *Oculorum Affectibus* succurrunt. *Medulla arboris* Urinam egregie ciet. *Auricula Judæ*, *Holdereschwâmlin* est Concretum fungosum, è trunco *Sambuci* enascens, leve, spongiosum, coriaceum, seu membranaceum firmum, supernè cinerea, infra nigricans, saporis terrei & aquosi, odoris nullius: ingreditur Gargarismata, tanquam potens adstringens, absorbens & refrigerans contra Inflammationes, Aphthas, Erysipelata, cum *Aqu.*

Flor. Sambuci, & paucâ *Camphorâ*, alias venena

Sanicula.

V. *Sanicula* est saporis leniter adstringentis, su-
amari, odoris nullius; virtutem habet non solu
vulnerariam, sed etiam antihecticam, acido resiste
tem, idque propter sal alcalinum, blandè balsam
cum, ac terrestre.

Sanguisorba

VI. *Sanguisorba Pimpinella*, ob sal alcalinum bla-
do-volatile & alcalinum, sulphureum, traumatico
cardiaca, absorbens, edulcorans, aperiens, splen-
tica & stomachica est, in *Dysenteriâ*, *Mensium fu-*
xu nimio &c. usurpari solet cum fructu.

Santalum. Vid. *Lignum Sant.*

Semen cyna.

VII. *Santonice* s. *Cynæ* Semen, saporis ama-
odoris nullius, vi salis volatilis tenuis, ac sulphur
amaricantis, anthelminthicum specificum est,
Confectione, *Pulvere*, *Decocto*, &c. Præprimis in *Aquâ*
Zedoar. propinatum *Vermes* enecat.

Saponaria.

VIII. *Saponaria* ob Sal nitroso volatile blandum
& nonnihil viscosum, interdum additur *Decocto*
antivenereis. In *Scabie* Folia Floresque in decoct
pro lotionem & cosmetico adhibentur.

Sarsaparilla.

IX. *Sarsaparillæ* radix calami crassitie, longa, sa-
mentosa, ferè enodes, foras rugosa striata, ex flavo
pallida, intus candida, farinacea, saporis siccantis
odoris nullius evidentis, ob sal occultum volatile
acidulum, terrestrioribus alcalinis particulis, sul-
phureisq; intimè combinatum, aperiens est, siccans
Cacochymiam falso-muriaticam, scorbuticam, sca-
biosam, atque veneream emendans, & ita sangui-
nem purificans, in *catarrhalibus*, *venereisq;* *Morbis*
& pro scopo sudorifero qualicunque admodum
conducit.

Sassafras.

X. *Sassafras* respectu salis volatilis aciduli, oleosi
fragrantis, terrestrioribus firmitus implicatum, sic-
cans est *Lignum*, mundificans, antiscorbuticum

anti-

anticoicum, diureticum, antivenereum, deobstruens, quin & vi sudoriferâ pollet, atque hinc in *Petechialibus* optimè usurpatur. Paratur inde *Tinctura* cum *Aqua spirituosâ Serpilli*, quæ *Lympham* egregiè corrigit & *Stomachum* laborat.

XI. *Satureja* est saporis & odoris ad *Serpillum* *Satureja* accedentis, sed jucundioris.

XII. *Satyrii Radix* saporis visceris, subdulcis, *Satyrium* odoris nullius, recens ob succum chyloso-spumatum, subdulcem, occulto sale volatili muriatico, acriusculo præditum, aphrodisiaca, hinc *condita Venerem* stimulat. Pulvis autem analepticus est, & *Memoriam* confortat. *Satyrium maculosum* cosmeticum est.

XIII. *Saxifragia alba*, odoris nullius, saporis *Saxifragia alba* acriusculi subdulcis, ob particulas salino-nitrosas, subtiles, terrestribus alcalinis mistas, ac penetrantes, est diuretica, *Calculos* & *Sabulum* pellens; in *Decoctis*, *Infusis*, *Elixiri*, *Spiritu*, *Pulvere* &c.

XIV. *Scabiosa* propter particulas alcalino-salino-*Scabiosa* volatiles blandas, ac viscosas est sudorifica, expectorans, diaphoretica, cardiaca, *Venenis* resistens, hinc in *Pleuritide*, ut & omni *Abscessu* interno suppurato par non habet, inprimis *Aqua* & *Syrupus*. Etiam alexipharmaca est, in *Tussi epidemica* & *Variolis*, ubi *Pulmones* afficiuntur, egregia. Denique vulneraria est, & paratur inde *Balsamus*, qui *Vulnera recentia* optimè consolidat.

XV. *Schœnanthum*, est saporis acris, amaricantis, *Schœnanthum* suavis; odoris fragrantis & jucundi.

XVI. *Scolopendrium verum* plantula est rara, aliàs *Asplenium*, vel *Ceterach* officinis, saporis terrei, *Scolopendrium* alcalini, leuiusculè acris, similis *Capparibus*, modò minus oleosa, nitrosa tamen, unde in *chronicis* & *quartanis Febris* decocta ingreditur. *Vulgare Scolopendrium*

Scolopendrium, f. *Phyllitis*, vel *Lingua cervina* Offi-
vi salis alcalini, terrestri, magis fixi, parum su-
phurei, splenica est, antihectica, & antiscorbutica
in *Decocto* vel *Infuso*. Saporis aliàs terrei, subacri
nonnihil viscosi, odoris terrei.

Scordium.

XVII. *Scordium* est saporis acris, amari; odor
Alliorum; adeoque sale tam fixo, quàm volatili
penetrante gaudet; hinc ferè cum *Allio* conspirat
unde in *Febribus malignis* adhibetur; *Vermibus* ma-
rè resistit, & *Ulcerà putrida* curat, corruptionem ec-
corum corrigendo.

Scorzonera.

XVIII. *Scorzonera* alcalina est & temperata
odoris nullius, saporis dulcis, tantillum viscosi
propter sal blandum volatile, alcalinum, balsami-
cum, subdulce, alexipharmaca, aperiens, edulcor-
rans, & cardiaca audit, leviter sudorem movet
adeoque in *Variolis* nil præstantius.

*Scrophula-
ria.*

XIX. *Scrophulariæ* Radix odoris tetri, foetentis,
saporis acriusculi, aromatici, ob sal volatile acrius-
culum, alcalinum, validè pituitam incidit, resolvit,
discutit, hinc in Pulvere ad ʒi. contra *Strumam*
propinatur. Vino infusa *Hæmorrhoides dolentes* ju-
vat. Externè ex Rad. succulentâ cum Butyro con-
tritâ, in fimo sepultâ, deinde liquefactâ & colatâ
cum Pinguedine humanâ, Unguentum dat contra
Hæmorrhoides optimum. Observavi etiam, quod Ra-
dix lumbis appensa *Hæmorrhoides* juvet.

*Scylla ma-
rina.*

XX. *Scylla marina* odoris nullius, saporis visci-
di, acris, amari, acerrima est, adeo ut pustulas ex-
citet. Vis ejus in Sale volatili acri consistit, unde mu-
cilaginem & omnem materiam viscidam, præprimis
biliosam, incidit, *Appetitum* excitat, & à *Peste* præ-
servat ejus *Acetum* ex infusione paratum; quod &
in *Affectibus soporosis* tam internè quàm externè na-
ribus admodum convenit.

XXI. *Sebesten* cum *Jujubis* conveniunt. *Lym-* *Sebesten*
tham acrem temperant, & in usu sunt diuretico.

XXII. *Secalis Furfures* in *Cataplasmate* vel *Sac-* *Furfur.*
culis cum Aceto ebullitis, Ano admoti Intestina
 obsterunt. *Panificii* alias artificium consistit in
 fermentatione *Secalis*. Dum enim per Aquam
 infusam excitantur *Salia* fermenti & farinæ, fit mo-
 tus fermentationis, quâ omnis mucilago resolvi-
 tur, & Sal cum Aquâ in Spiritum volatilem abit, Sto-
 macho gratissimum; ratione cujus *Panis* ritè fer-
 mentatus nunquam nauseam movet. Tostio in
 libano facit ut *Salia* illa, nondum penitus spiritua-
 lizzata, remaneant in concreto cum sapore acidulo
 volatili. *Panis* denuo fermentatus dat *Spiritum volati-*
lem, per se autem *Spiritum acidum*. Fit & *Essentia panis*
 & crustis Vino generoso infusis & destillatis, unde
 primo *Spiritus*, & ultimò ascendit *Oleum rubrum*
 elegantissimi saporis, pro *Appetitu dejecto*, aliisque
stomachi affectibus egregium.

XXIII. *Sedi majoris* succus alcali temperatissimo *Sedi majoris*
 surget, unde æstum temperat, & in *Prunellâ* vel so-
 lus, vel cum *Sale ammoniaco*, vel cum Aqua pro-
 pria pro Gargarismate commodè usurpatur. Item
 cum Nitro plantis pedum, vel volis manuum fre-
 quenter applicatus æstum egregiè mitigat. Contra
Ebrietatem & *Hæmorrhagiam narium* cum Nitro &
 aceto vini scroto alligatur; qui & in nimio Men-
 struum fluxu Mammis adhibetur.

XXIV. *Serpillum* admodum aromaticum est, sa- *Serpillum.*
 poris acris, aromatici, penetrantis, odoris fragran-
 tis, sale gaudens oleoso, balsamico, unde ex Herbâ
 ore madente, cum Vino generoso digestâ per 14.
 dies, destillatâ & super recenti herbâ cohobatâ,
 prodit Aqua spiritiosa diuretica, in *Affectibus ca-*
rrhalibus & *menstruosis* egregia.

*Sigillum
salomonis.*

XXV. *Sigillum Salomonis*, saporis viscidī, acris
odoris nullius, propter sal viscosum acre, volatī-
le, alcalinum, incidit, aperit, attenuat, extergit, vū-
nerarium est, acidum putrefactivum corrigit, Sci-
rhus resolvit, verminosa Ulcera, ac Fistulas sanas.

Siliqua.

XXVI. *Siliquæ* substantia dulcis contusa, & ebu-
lita cum Aqua Nymphææ contra Tussim laudatur.
Et lignea ejus Capsula in pulvere sumta Soda
medetur.

Sinapi.

XXVII. *Sinapi* cum *Erucâ* convenit. Vide *Erucâ*.

Solanum.

XXVIII. *Solanum* respectu particularum salino-
crassiorum, impuro sulphure resinoso mistarum
traumaticum, anodynum, & narcoticum est: in-
ternè non nisi in Aquâ destillatâ usitatum, quæ
paregorica est, & ad uncias tres quotidie bibi potest.
Externè folia contusa *Erysipelati*, *Cancro occulto* me-
dentur, & Capiti, contra febrilem *Ardorem*, applicata
conducunt.

Sorbi.

XXX. *Sorbi torminalis Bacce immaturæ* in Pulv-
ad ʒi. *maturæ* in Succo inspissato, ad sedandas
Diarrhæas exhibentur.

Spica.

XXX. *Spicæ* omnes saporis acris, subamari, odo-
ris fragrantis, sale volatili oleoso pollentes, *aro-*
maticæ sunt & *cephalicæ*, insigniter *oleosæ*. Unde pen-
na Oleo *Spicæ* illita & Faucium tunicæ applicata Apho-
niam curat. In *tendinum Morbis* nil melius Oleo
vel internè ad gut. vi. vel externè cum *Spiritu Vini* cre-
brius illinendo. *Summitates* & *Flores* sunt admodum
in usu cephalico, sapore pollentes acri, amarican-
te, odore fragrantē balsamico, hincque sale vola-
tili oleoso, penetrante. Externè *Oleum* capiti
inunctum Pediculos fugat, noxam à Mercurio illa-
tam corrigit; in *hystericis Passionibus* Umbilico
illitum juvat.

Spinachia.

XXXI. *Spinachia* abundat succo copioso, nonni-
hil

salino-nitroso, hinc *Alvum* laxat & emollit.

XXXII. *Staphisagria* odoris nullius, saporis *Staphisagria* amari, propter sal acre parum oleosum pediculos occat, & scopo inservit laxativo. In Lixivio *Staphisagria* recta, & in Linimentum redacta *Pediculos* & similia fugat.

XXXIII. *Stæchas citrina* capillos colore flavo *Stæchas citrina* agnit. *Arabica* habet odorem vol. qui magis de *trina*. de quàm de Oleo paticipat: & omnes Compositiones cephalicas, imprimis pro *Senibus* & *Uteri* *Fectibus*, ingreditur. Virtute aromaticâ *Hyssopum* ocellit, unde & pectoralibus sæpissimè admiscetur. *Stæchadis* Flores sunt saporis acris, amari, graviusculi; hincque gaudent sale volatili aromatico, indente & roborante.

XXXIV. *Succisa* vi alexipharmacâ & blandè diaphoreticâ *Scabiosæ* præfertur; propter particulas alalino-salino-volatiles, blandas & viscosas diaphoretica est, cardiaca, alexipharmaca, & sanguinem humosum dissolvit. Externè Gargarismata muniticantia ingreditur.

XXXV. *Symphyti* s. *Consolidæ majoris* Radix *Symphytum*. par-
tulas gerit salino viscidas, mucilaginoso-balsamias, emollientes, vulnerarias, subadstringentes, unde saporis est mucilaginosi; odoris nullius. Hinc ejus consistit in substantia mucilaginosâ, glutinosâ temperatâ: emolliens Decoctum ejus contra *hemoptysin* & *Sanguinis concretionem* laudatur; in-
crea tamen non nimis diu coquatur, aliàs Decoctum valde viscosum. Externè *Mucilago* applicata vulnera consolidat, & *Hernias* optimè curat. In *contusionibus partium*, maximè nervearum, vel septâ Venæsectione accedente tumore, Radix vel pulvere vel cum Vino calido in formâ Cataplas-
matis applicata, *grumosum Sanguinem* egregiè dissolvit.

solvit. *Emplastra* etiam vulneraria ingreditur.

T.

Tamarix. I. **T** *Amarisci Cortex* saporis acris, amari, cum vi adstrictione; in *Infulis* vel *Decoctis* tarrhalibus & hypochondriacis, ligno *Sassafras* m cedit.

Tanacetum. II. *Tanacetum* Planta est saporis acris, aromatici, & amari, odoris fragrantis & gravis; adeo sale pollet volatili oleoso, amaricante, acri, spirituofo, cujus intuitu valet contra Febres, Cephalalgiam, Vertiginem, Passionem hystericam, & Colicam flatulentam. Inprimis verò ejus *Semen* *Flores* contra *Lumbricos* loco *Santonici* substitui admodum conducunt; unde *Aqua* ejus, & *Olea* ibidem usurpantur, ut & contra *Affectus uterinos*.

Taraxacum III. *Taraxacum* amaricante succo, sal fixum, retroso-sulphureum, acriusculum continente turgens atque hinc diureticum, diaphoreticum, stomachicum bilis & sanguinis æstum temperans audit; quod *Pleuritide* aliisque morbis grumos sanguinis optimè dissolvit, externè Visum clarificat, & *Tunicam corneam* abstergit *Oculis* instillatus, quin & ad *Ulcera putrida* post *Nicotianam* omnibus præfertur. Planta contusa *Oculorum* vel *Capitis* morbis afflicti congruè applicatur.

Thée folia. IV. *Thée folia* sunt saporis subacris, subamari aromatici, leviter adstringentis; odoris blandi & grati, fœnum recens æmulantis. Horum vis in sale volatili blando aromatico potissimùm consistit, acida quævis dissolvente, & per *Urinas* educante. *Infusio* potum præbet leniter aromaticum, quod decoctum *Majoranæ* repræsentare videtur, si deficiat odor. Hic potus digestionem primam roborat, *Somnolentiæ* & *Vertigini* resistit, *Memoriam* confortat, & *Massam sanguineam* per *Urinam* purificat.

unde

ande Chinenſes certam illi tribuunt *Calculi* & *Poſtagræ* curationem. Ego proſectò illo opus non eſſe arbitror, ſed *Rorismarinum* illi ſubſtitui poſſe credo, qui paribus Virtutibus ſtomachicis & cephalicis pollet.

V. *Thymus* ob ſal volatile oleoſum, aromaticum, *Thymus*, acre & fragrans cum *Serpillo* convenit, odoris tamen gravioris.

VI. *Tilia* flores ſunt ſaporis acris, ſubamari, odo- *Tilia floret*, ris grati, aromatici; habent ſal volatile blandum in temperatâ mucilagine, & vi antepilepticâ pollent. In Ligno *Viſcus* reperitur *Viſco quercino* vi dictâ non inferior. *Succus* ex Radice expreſſus idem præſtat. *Folia* in lacte cocta *Teneſmum* curant. *Carbo Tiliae* ex ligno combuſto ad reſolvendum *Sanguinem grumofum* adhibetur.

VII. *Tormentilla* ſaporis terreï, adſtringentis, *Tormentilla* odoris nullius, propter particulas terreſtres, ſale acido-auſtero imprægnatas, adſtrictoriâ & ſiccante virtute præditas, putredinem verminofam deſtruit, alexipharmaca eſt & vulneraria, unde in *Alvi Fluxibus*, præſertim cum *Variolis* & *Febris malignis* conjunctis certiffimum eſt remedium. Hinc & *Extractum* ad ʒß. vel ʒi. in vino datum *Diarrhæas* & *Dyſenterias epidemicas* curat.

VIII. *Trichomanes* odoris terreï, ſaporis ſubamar- *Trichomanes*, ticantis, viſcoſi, terreï, ratione ſalis alcalini, craſſiſſi- culi, terreſtris, ſulphurei, eſt ſiccans, abſorbens, acidum, deobſtruens, antatrophon, ſpleneticum, adeoque cum *Ruta muraria* convenit.

IX. *Trifolium aquaticum* ſale volatili acri amari- *Trifolium fibrinum*, tante præditum, hinc ſaporis terreï, valdè amari, ſi ſicca eſt planta; ſtomachica, hepatica, ſplenetica, ut adeo rectè à *Simone Pauli* commendetur à Vi ant ſcorbuticâ, penetrantiore ipſa *Cochlearia* & *Naſturtio*.

Triticum. X. *Tritici farina sicca* cum fructu *Erysipelati* adspargitur.

Tussilago. XI. *Tussilago* est saporis subacris cum leni lenitore, ac in recessu vi adstrictoria; hinc ob succum salino-alkalinum, viscosum, insigne est expectorans. *Fumus* tubulis haustus contra *Phthisin* valet & *Nicotianæ* fumo præfertur. Externè folia succu lenta contusa *Ulceribus calidis Mammillarum* imponuntur. Decoctum laudatur contra *Asthma*.

V.

Valeriana. I. *Valerianæ Radix* odoris foetentis, aciduli, penetrantis, saporis acris, amaricantis, aromatici, ingrati, vi salis volatilis acidi, oleosi, graveolentis, incidens, aperiens, putredini verminosa resistens, spirituum animalium orgasmum temperans, antispasmodica, ophthalmica & sudorifera est. In roborando Visu singularem vim obtinet & vix par habet. Vi aliàs aromaticâ convenit ferè cum *Angelica* & *Levistico*.

Verbascum. II. *Verbascum* est Planta saporis lenti & subviscididi, in recessu nonnihil adstringentis; odoris virtutem emollientem arguentis. Ob succum viscoso-balsamicum, alcalino-salinum, blandum, est traumaticum, emolliens, anodynum: cujus flores externè in Sacculis cum Lacte cocti anodynâ sunt in *Tenesmo* & *Doloribus Hemorrhoidum*. Certè post *Linariam* in *Hemorrhoidibus* primatum obtinet. Contusi flores Soli in vitro clauso expositi Oleum reddunt per deliquium pro singulari anodyno externo in quibuscunque *Doloribus arthriticis*.

Verbena. III. *Verbena* est saporis subamari & adstringentis, unde propter sal acidum volatile, blandè sulphureum, est cephalica, splenica, diuretica, lithontriptica, vulneraria. Hinc contusa in formam Cataplasmatidis, & fronti circumligata, vel ejus succus in-

inspissatus cum Oleo seminis *Hyoscyami* temporibus illitus *Cephalalgias scorbuticas* aliasque, extra *Febres*, mitigat.

IV. *Vermicularis* saporis viscoso-aquei, subacris, *Vermicularis* propter succum salino-nitrosus, acriusculum, diuretica, abstergens, antasthmatica & antiscorbutica est. *Succus* Plantæ cum Aceto contusæ internè à *Tertianâ* liberat, & interdum Vomitus ciet, vel saltem sine vomitu Sudorem. Unà cum *Camphorâ* in *Tertianis* loco Amuleti usurpatur.

V. *Veronica* saporis amari, subacris, subadstringentis, ob sal volatile, blandè oleosum, amaricans, & alcalinum becchica, cephalica, uterina, & vulneraria est internè & externè, unde contra *Ulcera interna*, imò & *Colicam* exhibetur. Diuretica etiam & pectoralis est, ubi expectoratione opus.

VI. *Vinca pervinca* ob sal alcalinum, temperatum, viscosum, & terrestre exiccans blandè & vulneraria est, *Veronica* non cedens, sed magis adstringens, unde in *Sputo* & *Mictu cruento* præ aliis usurpatur. Externè in Vino cocta *Uvula Tumorem* discutit. In forma Cataplasmatidis Mammis apposita *Lactis proventum inferre*, dorso verò *Ubera* omni *Lacte* privare dicitur.

VII. *Vincetoxici Radix* saporis acris, amari, *Vincetoxici* tantillum nauseosi, odoris fragrantis gravis, & parum molesti; sale gaudens blandè volatili, acriusculo, penetrante, aperiente, deobstruente, hinc urinam & sudorem valdè movet. Unde in *Hydrope*, *Strumis* & *Lue Venerea* laudatur.

VIII. *Viola purpureæ folia* sapore pollent amaro, *Violaria* ingrato, nonnihil nidoroso; præterea ob muriatico-viscosum, emolliunt; flores verò madidi dant *Syrupum solutivum*. Alias *Lympham* optimè temperant & expectorationem promovent. Semen odoris nullius,

nullius, saporis viscosi, acriusculi, ob sal blandum oleosum, acre, in desperata Urinæ suppressione potentissimè Urinam pellit, & simul blandè laxat.

Virga aurea IX. *Virga aurea*, Planta est saporis terrei, acriusculi, aliquid nitrosi diuretici habens intra se inclusum; hinc propter sal alcalino-sulphureum, amarum, alexipharmaca, lithontriptica, vulneraria, & diuretica quàm efficacissima audit.

Vitis vinifera. X. *Vitis* & omnia ejus producta ex alcali & acido cum Oleo combinata sunt. In *Vino* & *Aceto* acidum prædominatur, in *Fœcibus* alcali, in *Tartaro* uno ferè vigore gaudent alcali & acidum. Ceterum acidum hoc ex Sale Aëris universali, omnia femina vegetante, & cum pluvia Sal terræ centrale constituyente, originem habet; unde in *Vino*, *Aceto* & *Tartaro* vis residet Metalla penetrandi & eliciendi.

Ejus lacryma. *Lacrymæ* ex amputatis Palmitibus exsudantes, primum sunt *Ens Vitis*, & multum in recessu habent; gaudent enim diuretica & singulari vi Massam sanguinis in debitâ crassi conservandi: in *Febribus purpuratis* Puerperarum, item *Ardentibus* & *Phlogosibus*, multum valent. Externè ratione blandissimi acidi volatilis, oculos abstergunt & aqueum humorem restituunt. Tandem *Tartarus*, ejusque

Folia. *Sal fixum* beneficio liquoris volatilisari potest. *Folia* blando succo acido turgent, unde pediluvii incoquantur, & plantis pedum applicantur pro conciliando somno, imò & Capiti contra *Æstus*. Aliquali simul vi adstrictoriâ gaudent, unde non tantum contra *Diarrhœas* & *Dysenterias* valent, sed & *Appetitum* restituunt. Sequuntur *Uvæ maturæ* & *immaturæ*; hæ austeræ sunt, & *Syrupum* dant adstrictorium: illæ verò turgent principiis salinis per fermentationem subactis, unde fit mutua acidi & urinosi temperatura, adeo ut accedente Sulphure sa-

por dulcis evadat ; & comestæ per renovatam fermentationem *Diarrhæas* facile inferant. Adeoque in usu medico magis conveniunt *Uvæ exsiccatae* seu *Passulae*, tam *maiores*, quàm *minores*, quæ Sal & Sulphur *Passula.* connexum & temperatum continent, & proinde nil aliud sunt, quàm *Mustum concentratum*. Cùm admodum temperatæ sint, nutriunt, pinguefaciunt, & *Atrophiam* ex acrimoniâ falsâ, nec non *Phthisin* egregiè curant, sive in Decocto, sive Electuario. *Passulae* (cùm mustum concentratum sint) contusæ, in Aqua calida infusæ, addito Saccharo vel fæcibus Vini aut Cerevisiæ, brevi turgescunt, & fit *Vinum* instar *Hispanici*. Cum *Succo Pomorum Borj-dorfiensium* subactæ evadunt *Vinum hypochondriacum*. *Passulae* etiam laxant, & ratione temperaturæ in *Asperitate faucium* conducunt. Vinacea cum acinis collecta turgent fermentativis principiis copiosis, unde sponte incalescunt (aut saltem injectâ Calce vivâ) & odorem spirant gravem, atque pro *Ischiadico dolore*, *paralyticis Affectibus*, & *Tumore Testium chronico* egregium Balneum siccum constituunt. Ipse tandem *Succus* ex Uvis expressus abit in *Vinum* *Vinum.* cum motu fermentativo, ab acidi & alcali pugnâ oriundo, & flatuum eructatione, quando se unire incipiunt. Promovetur fermentatio à Calce vivâ, quæ acidum & alcali, occulta prius, fovet; impeditur verò à Marte, quem acidum Vini aggreditur.

XI. *Ulmaria* saporis terrei, viscosi, subamari, *Ulmaria.* odoris nullius ferè, propter sal alcalino-sulphureum, terrestre, vulneraria, sanguinem purificans, ac sudorifera est, aliquantum adstrictoria.

XII. *Urticæ urentis* radix nullius odoris, saporis *Urtica urens.* terrei, nitrosi, subamaricantis, vi salis occulti volatililis, alcalini, acriusculi, incidit, diuretica, diaphoretica, deobstruens, atque simul propter admi-

stas terrestriores particulas, adstringens, Hæmorrhagias compescens notatur. Ejus succus nonnihil nitrosus est, unde internè in *Hæmorrhagiis* usurpatur ad ℥i. vel ii. quæ & externè in *Atrophiis* convenit. Semen odoris nullius, saporis exigui, in recessu acriusculi, propter particulas salino-tenues acriusculas, potenter attenuat, incidit, deobstruit, diureticum ac lithontripticum est; *Decoctum* in *Gangranâ* valet. Colligitur *Urticæ* semen maturum ante Solis ortum, & dein exsiccat.

Z.

Zedoaria.

I. **Z**edoaria radix saporis acris, aromatici, amaricantis, odoris fragrantis, aut ad *Camphoram* accedentis; ratione salis volatilis, acris, aromatici, incidens, stomachica, appetitum excitans, Vermes necans, deobstruens, antathropha, aromatica & alexipharmaca est; hinc in ore gestata *Medicos* ab *Ægrorum contagio maligno* præservat. *Quintæ* & ad vapores mineralium reprimendos conducit. Præterea Mucum stomachi egregiè incidit. In *Colicis* & *Hystericis* Aqua, Vinum & Oleum carminativa sunt egregia. Pulvis ejus *Dolores post partum* & *Lochia* pellit. In Aquâ cocta *Tussi diuturnæ* ab *Aëre frigido contractæ* medetur. Pertinet huc *Essentia* extracta per Spiritum Vini tartarificatum, in *Stomachi* & prædictis *Affectibus* proficua.

Zingiber.

II. *Zinziber* magis acre est: Radix profectò saporem habet fervidum, amarum, aromaticum, odoremque nonnihil fragrantem; & pollet sale volatili, aromatico-acri, pituitam viscidam Pulmonis ac Mesenterii incidente, obstructions referante. Convenit, inprimis *conditum*, in *Vertigine*, *oculorum Suffusione*, & *Stomachi Affectibus*. *Decoctum* sudoriferum est. Nonnulli addunt illud decoctis *Lignorum* contra *Asthmata chronica* & alios *Affectus*.

CLASSIS II.

De Alterantibus secundariis, videlicet Succis, Oleis, Lachrymis, Resinis, Gummatibus, &c.

Pleraque hæc fundunt primo Liquorem acidum, deinde oleosum, ex Corticibus enim Arborum ut plurimum colliguntur, in quibus Spiritus est acidus. Resinæ omnes sunt oleosæ, Gummata magis aquea, naturæ salinæ mucilaginosæ.

A.

ACETUM est Vinum per fermentationem ita ^{Acetum.} alteratum, ut acidæ particulæ exaltentur & reliquas figant; quod Spiritum Vini in se reconditum habeat, id patet in destillatione Sacchari Saturni. Imò ipsum *Acetum destillatum* ^{Destillatum.} tertio ignis gradu ascendit & continet Spiritum blandè acidum volatilissimum, qui longè pretiosior est Spiritu Vini & cum Sale ammoniaco acuatus optimum est menstruum in *Alchymia*. In *Peste* Aceto nil melius. In omni *Aceto* sunt *Vermiculi* celerrimi motûs, hinc Melancholicis & partibus nerveis nocet, in specie sistit Menstrua. Externè fumus ejus *Oedemata* discutit. In *Hæmorrhagiâ Narium* vel *Uteri* applicatum blandè sanguinem coagulat. Alias & Narcosin corrigit.

II. *Ammoniacum Gummi* saporis amaricantis, ^{Gummi ammoniacum.} odoris exigui, fermè castorini, coloris exterius subflavi, intus candidi, sub digitis calidis mollescens: propter sal blandè volatile, subacidum, viscoso

oleosoque crasso succo involutum, emollit, attenuat pituitam viscidam incidit, resolvit, digerit, expectorationem promovet; obstructions Viscerum reserat: in Igne dat *Phlegma spirituosum acidum*, deinde *Oleum*. Internè mukum quemcunque, etiam viscidissimum, in *Hypochondriacis*, *Tussi chronica*, & *Asthmate* desperato resolvit, ad ʒi. assumptum purgat aliquoties. *Spiritus ex Gummi ammoniaco* rectificatus dicitur *Asthmaticus*. Externè *Tumores* duos quoscunque dissolvit.

G. Anime.

III. *Animæ Gummi* flavescens, oleosum, in granorum formam coactum, si frangamus, citrinum odoris fragrantissimi, saporisque jucundi, ac super carbonem ignitos facile liquefcens. Ob particulas salino-oleosas, subacidas, volatiles, tenues, destillatum dat *Oleum*. Externè in Emplastris ad *Contusiones* & *Luxationes articulorum* utile est. Inprimis suffitus in *Catarrhis*, & *Affectibus Capitis* conducitur.

G. Arabicum.

IV. *Arabicum Gummi* vitri modo pellucidum albicans, aut subflavum, minimè resinofum, in Aquâ solubile; quod virtute salis viscoso-subacido inspissat, acrimoniam humorum obtundit, Stranguariæ medetur, Tussim & Raucedinem lenit, lympham temperat. Externè solutum *Serpigini* illinitur.

Afa fœtida.

V. *Afa fœtida* magis gummosa est, quàm resinofa. Succus viscidus, maximè fœtens, in Aquâ, Acetone aut Vino super Carbonem ignitos facile solubilis. Ob sal oleoso-viscosum, volatile, pessimè olens in *Suffocatione hysterica* internè & externè convenit. *Menses* & *Venerem* promovet. A Veteribus in Pectoris affectibus usurpata fuit. Essentiam dat anticolicam, & cum Castoreo anodynam.

B.

I. **B**alsamum habetur multiplex, & quidem primò *Balsamum*
Verum s. *Opobalsamum*, quod Liqueor est *Verum* s.
 oleosus, flavus, fragrantissimus, subamarus, acris, *Opobalsa-*
 ex Arboris in Mechâ, *Balsami* dictæ, vulneratis cor-
 ticibus extillans, ob sal amarum, oleoso-volatile
 incidens, extergens, deobstruens, consolidans, an-
 tisthmaticum, antiphthiticum, anodynum, appeti-
 tum suscitans.

II. *Balsamum Indicum* s. *Peruvianum*, subalbi- *Indicum* s.
 dum, limpidum verum, nonnullis quoque *Opobal-* *Peruvia-*
 fami nomine veniens, è Cortice Arboris Ameri- *num*.
 canæ, *Balsamum* itidem vocatæ, fauciato exsudans,
 fragrans, coloris ex albo & nigro rubentis, saporis
 acriusculi & amaricantis, cujus guttula prunis in-
 jecta suaveolentem suffitum præbet.

III. *Balsamum Indicum vulgare nigrum*, seu *Peru-* *Indicum ni-*
vianum crassius, aliis *Xylobalsamum*, ex nigro-pur- *grum* s. *Xy-*
 pureum, suaveolens, è segmentis trunci, ramisque *lobalsamum*
 antea dictæ Arboris in Aquâ decoctis, liquori post-
 modum supernatans, collectum. Et hoc & ante-
 cedens Balsamum ob particulas oleoso-balsamicas,
 sale volatili blando amaricante, atque occultè aci-
 dulo stipatas, valdè traumaticum, anodynum, ner-
 vos roborans, discutiens, diaphoreticum, pectorale,
 stomachicum, cardiacum, emmenagogum, deob-
 struens, vias Urinæ expediens, extergens, consoli-
 dans. Ut adeo sit concretum anodynum balsa-
 micum, cum nullo Oleo mixtum. Si eo utamur,
 dissolvatur cum vitello Ovi in Spiritu Juniperi;
 vel Pulvis misceatur cum Saccharo; vel sumatur
 in Ovo leniter cocto. Internè *Phthisi*, *Tussi inve-*
teratæ, *Catarrhis* & *Calculo* medetur. Externè *Vul-*
nera, præsertim partium nervosarum, sine suppura-
 tione curat, mundificat, consolidat. Membris pa-
 ralyticis, Stomacho & Doloribus Rheumaticis com-

modè illinitur. In genere cum *Oleo Succini* convnit, & non tam vehemens est.

Tolutanum. IV. *Balsamum Tolutanum*, s. de *Tolu*, Liqueoleosus, valdè glutinosus, coloris ex rubro aureo consistentiæ crassæ, saporis dulciduli, non ingratus vel nauseabundi, odoris suaveolentis, ex Arboris Pino pumili analogâ in Indiis exsudans, & particulis ac viribus cum Balsamis præcedentibus propmodum conveniens. Præprimis autem in *Ulcerebus Renum* ac *Vesicæ*, ut & *Gonorrhœâ*, cum vehiculo quodam calido præsentaneum est remedium: immo in usu vulnerario externè Peruvianum antecellit.

De Copaibâ. V. *Balsamum de Copaibâ*, ex Arboris proceræ *Copaibæ Brasiliensis* Cortice ad medullam usque inciso largiter extillans. Atque hinc propter particulas spirituofas, sale subacido volatili, oleoque subtili balsamico sociatas, Vulnera recentia sanans, Ulcera externa & interna mundificans atque consolidans; *Gonorrhœam* sistens, *Urinam* & *Calculos* pellens, *Serpentum* moribus medens, *Diarrhœam*, *Dysenteriam*, atque *Fluxus Mulierum* albos compescens, & sanans, ad guttas aliquot subinde in Jusculo vel Emulsione sumtum. Singulis tamen hisce Balsamis, utcunque salubribus, substitui possunt vel sola *Terebinthina*, vel Remedia ex *Succino*, *Mastiche*, *Sulphure*, & similibus parata.

Bdellium. VI. *Bdellium*, Lacryma illa cujusdam Arboris Arabicæ, cum frangitur splendens, nigricans, saporis amari, odoris injucundi, inter fricandum pinguis, facilè mollescens. Lacryma hæc propter sal quoddam occultum acidum, terrestribus & oleosis particulis involutum, incidit, discutit, sudorem pellit, Venenis resistit, *Calculos Renum* atterit, *Urinam* ciet, *Menses* immodicè fluentes sedat, *Fluoremque album* compescit. Externè durities & nodos

os Nervorum resolvit atque discutit in Emplastris.

VII. *Benzoe* sive *Afa dulcis*, est succus resinoso-Benzoe.
 ummosus, flavus, vel citrini coloris, suaveolens,
 tractu, liquatuque facilis, pellucidus, globulis can-
 didis refertus; qui ob sal acidum, oleoso-spiri-
 tuosum, incidit, attenuat, resolvit, deterget, Tussi
 & Asthmati medetur, adeoque Pulmonibus interne
 commendata, Externe verò cosmetica est, præprimis
 Tinctura cum Spiritu Vini, quæ faciem & manus ni-
 tidas, & à maculis liberas reddit. Oleum destilla-
 tum haberi nequit. Macerata in Aqua Rosarum &
 Violar. more solito Cryсталlos dat.

C.

I. *C* *Amphora* s. *Caphura*, Lacryma Arboris cujus-Camphora.
 dam Japonensis vel Chinenſis, in panes or-
 biculares, ingentes, fusiles, ignis, vel Solis æstu coacta,
 atque purgata, cryсталli instar pellucida, candida
 tota, minime maculata, factitii instar Nitri, pulsa
 quoque tinnitum edens argutum, sub dentibus
 lentescens, substantiæ pinguis, digitis friabilis, valdè
 odorata, facile flammam concipientis, quam etiam
 mediis in aquis inextinctam servat. Taliter autem
 sese habens *Camphora genuina* est, atque super
 dissectum Panem, recens è Clibano extractum & ad-
 huc calentem liqueſcit, cum adulterata super eundem
 potius exiccetur. *Camphora* propter substantiam
 totam blando-salinam, oleosam, maximè volatilem
 & spirituosam Lini aut Psylli seminibus sepeliri,
 ac in marmoreis vel alabaſtrinis vasis asservari
 debet. Interim humorum acrimoniam lenit, pu-
 tredini ac Venenis resistit, sudores movet. Dolo-
 res à quacunque ferè causâ ortos mitigat, ac In-
 flammationes externas, internasque discutit. In
Peste & malignis Febris par alexipharmacum non
 habetur,

habetur, præprimis si *Delirium* adfit; nam ut volatilibus sit, narcoticam tamen vim obtinet adeoque in *Mania* & *Delirio melancholico*, præmissi Vomitu, rarò fallit; vim etiam habet diureticam hinc in potu ordinario extincta in *Gonorrhæa*, *Fluore uterino*, imò & *Hystericis passionibus*, cum distinctione prodest. *Spiritus Vini camphoratus* egregium est anodynum ad dolores sopiendos, & a *Gangrænâ* utile. Externè *Camphora* Linguae admodum Pustulas excitat; in nodulo præcordiis appensus febrifuga dicitur. Pro Oleo *Camphoræ* habendo optimè assumitur *Oleum Amygdalarum*: radicaliter autem non potest solvi, sed in Aquam denuò prodit. Sic nec in *Spiritu Vini* solvitur, etsi sit rectificatissimus, in Acidis verò facilius. *Oleum* cum *Bolo destillatum* in Aqua infusum *Camphora* est. Si digeratur *Camphora* cum Oleo destillato *Roris marini*, & destilletur, prodibit *Oleum* pariter bonum. Sed Autoris modus tertius plus habet in recessu, præprimis in *Peste*.

Caranna.

II. *Caranna* est resina duriuscula, tenax, *Tacamahacâ* nobilior, & nonnihil odoratior, splendidi-
 or, nigrior, densior & liquefcere facilior, ex Arbore
 quadam resiniferâ novæ Hispaniæ Americanæ vulne-
 ratâ extillans. Vi anodynâ dolores frequenter sopit
 externè in *Dolore Stomachi*, *Cardialgia*, & *Anxietate*
præcordiorum in *Febribus*. *Stomacho* commodè appli-
 catur in forma *Emplastrum* cum *Balsamo Peruviano*. Unâ
 cum Oleo *Nucis mosch.* vomitum externè compescit,
 & *Dolores artuum*, præsertim à frigore post sudorem
 ortos, sedat. Quin & contra *Podagram* & *Contusiones*
 applicatur. In *Odontalgia* autem *Masticin* cedit. Si cum
Vino misceatur, & in *Arena* destilletur, reddit *Oleum*
 primò album, post luteum, denique rubicundum,
 quod quoscunque dolores in *Affectibus Coxendicis*,
podagricis, *uterinis*, &c. optimè tollit. Hæc de *Ta-*
camahaca

mahaca etiam intelligenda veniunt.

III. *Colophonium* est substantia resinoso-oleosa, ^{*Colopho-*}
 da, & indurata, coloris splendoris subflavescentis, ^{*nium.*}
 lorata, friabilis, accensa Thuris odoratu fumum
 mulans, è Laricis, Abietis, vel Terebinthi Re-
 nis, coctione, dum purificantur, inspissatis, &
 gogore induratis residua relicta. Quæ ob sal resinoso-
 seosum, acidulum, ac spirituosum emollit, glu-
 mat, & confilidat. In *Unguentis* & *Emplastris*.

E.

Elemi Resina balsamica est, pellucida, albicans, ^{*Gum. Elemi.*}
 flavis particulis intermixta, in massam coacta,
 avem odorem accensa spirans, atque ex Arbore
 siniferâ Æthyopiæ sauciatâ extillans, in oleagino-
 s solubilis. Ob spiritum salino acidum oleo-
 am, in *Paralysi*, *Contracturâ*, *Affectibus nephriticis*,
Vulneribus capitis & *nervorum* succurrens. Sic cum
Terebinthinâ *Cranii* & *Articulorum* *Vulnera* optimè
 consolidat. *Oleum* fundit odoriferum & penetrans,
 a *Affectibus paralyticis*, & *Tremoribus* partium lauda-
 am. Internè *Elemi* nullum usum habet.

F.

Fuligo, præprimis camini splendens, nil aliud ^{*Fuligo.*}
 est quàm Resina ex Lignis exhalans & con-
 densata, i. e. eorum Spiritus & Oleum in forma
 icca; adeoque *Fuligo destillata* dat primò *Spiritum*,
 uccedit *Oleum flavum* & *rubicundum*; & ex *Capite*
mortuo habetur *Sal fixum*, quod ab igne tantum
 provenit. Ipsa enim mero gaudet Sale volatili
 atione cujus cum aceto sumpta sudorem movet;
 in *Pleuritide* ad ʒi. sanguinem grumofum dissolvit;
Passionem hystericam fugat, & *Partum difficilem* juvat.
 Ante Paroxysmum febrilem propinata, vel pulsi-
 ous cum *Theriaca* applicata conducit: Plantis pe-
 lum vel volis manuum cum Albumine ovorum
 admota,

admota, *Ardorem Febrium* mitigat. *Spiritus* *rectificatus* in *Syncope* & *Epilepsia* potens est sudoriferum. Cum alcali destillata dat *Sal volatile*. *Oleum* ejus in *Suffocatione hysterica* & *Partu difficili* inter admodum convenit: externè verò illinitur locis *dagrà* affectis. In *Ulceribus* malignis *Sal fixum* *Oleum* resolutum mira præstat. *Oleum destillatum* illi per congelationem *Glauberi* meritò præfertur. Denique ex *Fuligine* & *Succino* elicetur *Oleum*, *Camphoræ* odorem repræsentans, & multum in rece habens. Beneficio quoque *Fuliginis*, speciatim *Salis* ejus volatilis *Auri* solutio habetur. Difficili autem *Fuligo* ratione lignorum, quod notandum.

G.

Galbanum. I. **G** *Albanum* Gummi est *Ferulæ Syriacæ*, *Metopium* nominatæ, intensè flavum vel subalbum, facile inflammabile, pingue, cartilaginosum, non lignosum, gravis & ingrati odoris, quædam in semina retinens. Vi spiritus acidi resinosi emolliat, resolvit, discutit, *Menses* atque *Fœtum* pellit, *Clavos pedum* dissipati in *Aceto* aut *Vino* est solubile, atque in *Affectibus hystericis*, *colicis*, *spasmodicis* & *Paresi* partium *scorbuticâ*, externè admodum convenit, vel in forma *Emplastri*, vel *Olei still. rectif.* vel illius *Compositi* ab Authore descripti.

L.

Lacca.

I. **L** *ACCA* Gummi est perspicuum, quod in ore masticatum salivam rubore inficit, accensum haud injucundum odorem spirat, & propter Spiritum salino-acidum sulphureum, deterget, *Urinam* ciet, mundificat, blandè adstringit. Ejus *Tinctura* addito *Alumine* & *Myrrhâ* putredini seu *Gangrænæ* *Gingivarum* & *Dentium* *vacillationi* egregiè succurrit.

II. *Ladanum* concretum est singulare, nec in Oleo nec Aquâ solubile: videlicet Gummi s. Liquefacti foliis exsudans, friabilis, coloris cinerei, in globularum formam vel solis digitis reducibilis, acensius gratum odorem spirans, aliâs earundem peccat cum Galbano virium. Gummi in suffitibus maxime desideratum, & adhiberi solitum tanquam utile ad *Catarrhos*, quippe vi anodynâ præditum.

M.

Mastiche, Gummi resinosum, ex albo citrinum, granulatum, pellucidum, haud insuaviter odoratum, si prunis fuerit injectum, è *Lenisci Arboris* cortice exsudans, friabile, stridens. *Cedrorum* annosarum cortex tale quoque Gummi exhibere notatur. Propter sal autem volatile, acidum, oleosoque resinosas particulas, vim habet emolliendi, Ventriculi tonum roborandi, crimoniam humorum obtundendi, *Catarrhos* dissipandi. Sub destillatione fundit Phlegma spirituosum acidum, Oleum flavum & deinde rubicundum. In *Stomachi Affectibus* admodum commendatur, adstringit enim & roborat Ventriculum, & in *Cerebri morbis* à Stomacho ortis egregia est. In *Diarrhæa* Decoctum ejus in Aqua pluviali frequenter usurpetur, vel affundatur subito Aqua aliqua in vase ejus fumo repleto, & sic potum dat valde stomachicum. In substantia ad gr. vi. vel x. Appetitum conciliat. Oleum ejus internè Stomachum insigniter roborat, externè in spiritu vel oleo Stomacho applicatur in *Doloribus*. In *Diarrhæis* etiam Nauseâ usum externum habet Spiritus Vini cum *Mastiche* & *Galangâ* destillatus. *Mastix* ipsa mastigata Salivationem eleganter movet.

II. *Myrrha* Gummi resinosum est, leve, friabile, obscure rubescens, undiquaque concolor, amarum, acre,

acre, leviter odoratum, consistens in glebis, fractum
 que venas candidas, Unguium formâ ostendens
 ex Arboris cujusdam Arabicæ vulnerato cortice
 exsudans, atque in globulos concretum; quod
 propter sal volatile occultum & oleum balsamicum
 amarum, vim obtinuit emolliendi, attenuandi
 aperiendi, maturandi, discutiendi, putredinem ar-
 cendi, menses movendi, hystericiis Passionibus re-
 sistendi, sudores movendi, Hepar & Stomachus
 confortandi, atque Vermes necandi. Videlicet est
 Balsamum naturale, nam *Spiritus Vini myrrhatus* cor-
 pora à putredine diutissimè præservat. In pellendi
Mensibus, Lochiis & Fætu primum est ingrediens
 In *Peste, Febrisque malignis*, cum excretionibus cu-
 taneâ conjunctis, *Tertianâ, Quartanâ, Variolis* tam
 pro expulsionem quàm suppurationem, conducit
Tussim & Febres catarrhales epidemicas egregiè tem-
 perat. *Lumbricis* internè & externè adversatur
 Externè *Ulcerâ verminosa* Gangrænâ minanti
 curat. In *Scorbuto Oris, & Gingivarum* putredine
 convenit cum *Lacca*. Mirum est *Concretum*, quod
 neque *Oleo*, neque *Aquâ* solvitur. Sed *Spiritus Salis*
lis, vel *Spiritus Vini tartarizatus*, vel sola *Aqua* cum
Sale Tartari acuatâ, vel *Spiritus Salis ammoniaci*
Myrrham solvunt. *Oleum* ejus haberi nequit
 Authoris *Liquor per deliquium* egregium est Cos-
 meticum contra *Maculas*, in specie *solares*, *Rugas*
faciei & Cicatrices delendas. Alias *Facies* vapore
Vini super ferro candefacto, & deinde *Myrrhæ* fu-
 mo irrigata, continuando per septimanam, *Rugas*
 dimittit & *Juventutem* mentitur.

Opium.

O.

I. **OPIUM** est succus ex capitibus Papaveris albi
 maturescentibus leviter incisus exstillans ad
 inspissatus. *Meconium* verò ex Plantâ expressus,
 ponde-

ponderosus, densus, inflammabilis & ardens, graveolens, amarus, acris, solutu facilis, niger, splendore quodam nitens, & Liquorem, in quo solvitur, nigricante magis quàm croceo colore tingens, quemadmodum id facit adulteratum Opium. Interim concretum istud propter particulas salino-volatiles, alcalinas, oleo vel sulphure fœtente copioso stipatas, vim habet narcoticam, hypnoticam ac simul anodynam, Spiritus nimirum impetuosè commotos, ad placidiorem influxum cogendi, sudorem movendi. Nimirum vis *Opii* narcotica fundata est in *Oleo* seu *Sulphure* cum *Sale vol.* combinato, unde Spiritus coërcet, humores compescit, dolores sistit, & somnum inducit. In *Deliriis febrilibus* sine dubio convenit: in *Delirio* autem *melancholico* somnia turbulenta infert, si non legitimo tempore & modo propinetur. In *Epilepsia*, *Doloribus Abdominis convulsivis* & *hystericis* præcavendis *Laudanum hystericum* paratur. *Febres benignas* in incremento sistit: in *Malignis* cum præcordiorum anxietate Alexipharmacis optimè miscetur. *Diarrhæam*, *Hypercatharsin*, & omnes fluxus sistit, excepto Sudore, quem promovet. In *Dysenteria*, tempore ritè distincto, convenit. In debilioribus, imprimis *Hypochondriacis*, *Scorbuticis*, & *Colicis*, purgantibus dosi auctis jungitur. In *Mensium fluxu*, si *Anxietates præcordiorum* adsint, usurpatur, sed cautè. In *Sputo viscido* non convenit. Sed in *Tussi sicca* lympham corrigit, & acidum obtundit. Angli ex *Opio* cum *Ambra Electuarium* pro *Venere* fovendâ parant. Cæterum radicem Morborum non attingit, nisi legitimo tempore, modo, & in debita præparatione usurpetur. *Tempus* quod attinet, in *Morbis acutis* in Incremento datur, non verò in Statu. In *Chronicis* ad præcavendos paroxysmos graviores:

aliās non nisi cautè. *Modus* consistit in eo, ut nunquam solum, sed appropriatis mistum, nec unā solum partitis vicibus detur, & quamprimum somnus sentitur, abstineamus. Præparatio tandem eo respiciat, ut vis narcotica adimatur, retenta saltem anodynâ. *Extractiones* cum *Spiritu Vini*, vel *Rosæ majali* nil valent. Tractatur itaque 1. per acia quæ Sal volatile figunt, unde *Acetum*, *Succus Citri*, *phlegma Vitrioli*, aut *Spiritus Vini* cum *Spiritu Sulphuris* acuatus elegantem *Tincturam* extrahunt. Omnibus interim præparationibus præferenda est *Tostio* super ignem. 2. Corrigitur per *Alcalia*, in primis per *Sal Tartari*, cum quo in *Spiritu Vini* elegantem dat *Essentiam*; vel solvitur in *Lixivio Tartari*. Cæterum ut exactius corrigatur. 3. *Fermentatio* cum *Succis Vegetabilium* instituitur, quibus convenienter additur *Sal Tartari*, quod quidem impedit fermentationem; interim si *Saccharum* addatur hæc restaurari potest. Infantibus etiam cautè exhibetur *Opium*. Gravidæ interdum abortire faciunt. In quibusdam Mulieribus *Passionem hysterica* curatur, in aliis excitat.

P.

Pissasphaltos

I. **P**issasphaltos est species Bituminis, aut *nativum* quod Epiri ad Apolloniam gignitur; aut *factitium*, mixtum videlicet Pici Bitumen, quod pro *Mumiâ* venditant. Utuntur aliqui hoc Bitumine loco Asphalti, atque in loco profundiori discutit.

Pix.

II. *Pix*, resinofus ille succus, ex accensis Tædis sive resinosis Arboribus, jam annosis, colliquatus, & nonnihil liquidus, qui si reiteratâ coctione dephlegmatur, crassescit magis ac magis, & *Pix sicca*, *Palimpissa*, vel *Pix navalis* vocatur. Hic ergo Succus ob sal quoddam volatile, resinosis plurimis particulis

ulis involutum, emollit, digerit, per accidens sic colores lenit, & validè discutit; *Podagræ* conducit partem nerveam roborando. *Oleum picis* melius fit per alembicum.

R.

T*erebinthi Resina* s. *Terebinthina Cypria*, re-
 ferens *Oleum inspissatum* sive *Balsamum*, co-
 ore ex albo flavescent, saporis acris, lenta, cuti
 enaciter adhærens, clara, pellucida, facilè inflam-
 mabilis, nonnihil odorata, è fauciata *Terebinthi*
 arbore in Insulis Maris *Ægei*, *Chios*, *Cypri*, nec
 in *Syriâ*, *Lybiâ*, *Judæâ*, & *Arabiâ* proveniens.
 Ob sal volatile acidum, atque *Oleum subtile*, pe-
 etrans, utut destillata primò suggerat *Phlegma*
 ocidulum, facultate pollet abstergendi, emolliendi,
 maturandi, demulcendi, leniter purgandi, conso-
 dandi &c. *Terebinthina vulgaris* est *Resina* è *Larice*
 arbore profluens, earundem cum priori, sed non-
 nihil debiliorum virium. *Terebinthinæ* autem
 virtus præcipuè in *Oleo* consistit, quod malè de-
 stillatur per vesicam cum aquâ, quia resolvit *Sal*
volatile alcalinum. Optimè contrà subigitur cum
Cineribus, seu alio alcali fixo, & destillatur per
Retortam; sic enim alcali retinet crassius, & *Oleum*
 erodit penetrantissimum. Internè *Renibus*, *Vesicæ*,
 & *Vasis spermaticis* dicata est. *Reines* purgat, *Calcu-*
lum præcavet, *Urinam* odore violaceo imbuunt, *Ul-*
tra Renum atque *Vesicæ* sanat, & *Mictum cruentum*
 temperat, in *Gonorrhœa* partes nerveas abstergit,
Pectori & *Pulmonibus* læsis succurrit. Optimè
 autem internè assumitur, si in *Balsamum sulphureum*
 redigatur. Externè balsamicum est decantatum.
 Cum *Melle* mista *Vulnera* sufficienter curat, *Ulcera*
 mundificat, maturat & suppurat. *Spiritus Terebin-*
thinæ internè nephriticus est, externè inundatus con-

tra frigus Mammarum, aliarumque partium val-
S.

Saccharum. I. *Saccharum*, Succus ille Arundinis saccharif-
per elixationem extractus, atque inspissatus
crystallifatus nil aliud est, quàm Vinum concen-
tratum; unde solutum in aqua fermentando ab-
Vinum instar *Hispanici* propter facilem fermenta-
nem. Saccharum vi particularum dulcium Rau-
dinem faucium mitigat, excreationem promovet
gratum saporem cibis & remediis conciliat;
propter spiritum in recessu acidum acrem, & oleo
viscosas, lentas particulas, inspissat, ac tenacitate
humoribus nostri corporis inducit. Saccharum
interim haberi solet partim *purum refinatum*, partim
purum non refinatum, utrumque in Conos fusu-
Sed & porrò habetur *Saccharum candi* s. *candium*
partim *rubrum*, è Thomasio s. Thomasæo Infu-
S. Thomæ rubro Saccharo, partim *album*, è Cam-
riensi, per coctionem atque inspissationem in Cris-
tallos coactum. Tandem habetur *Saccharum Ma-
nidium*, *rosatum* ac *violatum*. *Hypochondriacis*, *Scor-
buticis* & *Hystericis*; nec non *Pulmoni* & *Pectori* im-
micum est. *Oleum* ejus cum Spiritu Vini paratur
Asperitates Faucium lenit. Spiritus Vini etiam recti-
ficatissimus Saccharum non solvit, quod mirum
Externè cum Spiritu Vini dilutum egregium est vul-
nerarium; inprimis in *Ulceribus putridis*. Spiritus
ejus *acidus* melius paratur, si *Saccharum* liquefiat
& cum *Lacribus* misceatur. *Oleum* ejus per deli-
quium cum Albumine ovorum *Oculorum Affectibus*
dicatum est.

Sagapenum. II. *Sagapenum*, Gummi Arboris Sagapeni ferula-
cei, pellucidum, foris colore fulvo, vel ruffo, intus
albido, odoris gravis, Porrum æmulantis, saporis
acris; ob particulas viscoso-ramosas in recessu vo-
latiles,

les, salino-subacidas, pituitam viscidam incidit, enuat, expurgat, emollit discutit, præ cæteris inistrua & Lochia promovet. Externè Emplastra attractiva ingreditur. Talia Gummata in aceto soluta cuti imposita *Pustulas* & *Pruritus* excitant & mores stagnare faciunt.

III. *Sanguis Draconis* propriè est substantia resino-gummea, rubra, è parvis veluti grumis motis in Panes s. Offas cocta, modò folliculis foliaceis inclusa, collecta è Trunco Arboris Mexicanæ, *Dracocæta*, saporis adstringentis & viscosi, & hinc in variis generis fluxibus usurpatur, internè & externè, cum *Capræ* vel *Hirci sanguine* adulteratur, sed nemo eodem nisi cautè utatur.

IV. *Sarcocolla* s. Succus gummosus, granulorum composita ex Arbore Persidis quadam spinosâ ac nodosâ fluens, coloris flavescentis, & ad pallorem vertentis, saporis amariuscule, substantiæ porosæ, aquosæ ac spumosæ, facilis in aquâ solutionis, agglutinat internè & externè.

V. *Succolata* est Massa quædam dulcis subacris, composita, è Nucleis Cacao, Fructu Vainigliæ, Aromaticis quibusdam, & Saccharo composita, carnei coloris; quæ pro diversitate compositionis ægis vel miscus jucunda, & efficax evadit, per cortem dat primò *phlegma*, quod sapit Jusculum lenis; postea succedit *Spiritus* adeoque *Phthysicis*, *Atrophicis*, *Scabiei* egregiè convenit. Anglis *Tussi* & *Catarrhis* in usu est. Præterea quoque *Sperma* augmentat. Quin & in *Scorbuto* cum lacte sumpta admodum falsum temperat. Cæterum nil impedit, sed minus nos similem mixturam ex Amygdalis habere possimus.

VI. *Styrax calamita* est concretum resinofum, lingue, molleculum, è flavo rufescens, in grumos

vel micas variæ magnitudinis collectum, è Trunk
Arboris Styracis, foliis Mali cotonei, in Insu
Massiliensibus, & locis calidioribus, saporis subac
lenti, aromatici, odoris suavis. Habetur etiã
Styrax liquida, quæ spontè fluit, estque concretu
resinosum, liquidum, Terebinthinâ crassius, spissu
coloris è flavo-ferruginei, collectum è corticib
Arboris Styracis, folio Mali cotonei, saporis ac
aromatici, oleosi, odoris fragrantis, quod quibusdã
pro roborando Stomacho in Emplastri formâ ar
num est.

T.

*Tacamaha-
ca.*

I. **T***Acamahaca* est substantia resinosa, arida
retorrída, è cinereo- & ruffo nigricans,
Arbore Mexicanâ, *Tacamahacâ* proveniens, sapor
aromatici resinosi, odoris fragrantissimi. Rem
dium est nervinum, stomachicum, cephalicum
quod & cum *Carama* convenit.

Tartarus.

II. *Tartarus* usurpatur vel *generaliter* pro omni
acido vinoso, quod variat pro Vinorum varietat
Quo magis enim matura Vina, eo Tartarus il
magis volatilis est. Sic *Vinum Hispanicum* minores
Rheni majorem, *Gallicum* quoque parcam *Tartar*
quantitatem suggerit. Vel *specialiter Tartarus* vi
catur, qui per fermentationem in fundum detru
ditur, & nil aliud est, quàm *Sal essentielle Vi*
Quoad usum, abstergit & laxat. *Tartarus martiat*
ex Tartaro cum Limaturâ Martis cocto, in *Quarta*
& *Scorbuticis* convenit. *Spiritus, Oleum, Sal fixum*
vol. nec non *Tinctura* ex Collegio Chymico p
tent.

Thus.

III. *Thus* s. *Olibanum*, est substantia resinosa
è flavo pallescens, splendescens, in guttas Mastice
similes, sed majores, concreta ac indurata, collect
ex Arbore spinosâ Arabicâ thuriferâ, saporis am
ricanti

cantis, resinosi, odoris fragrantis. Adeoque Resina est temperata, humores acres corrigens. Potum excavatum & Thure repletum, in *Pleuritide* speciatim usurpatur. Alias ad *Diarrhæas* & *mulieria Profluvia* laudatur. Externè *Epilepticum* est primum.

IV. *Tragacantha* est substantia gummea, lucida, *Tragacantha*, tenax, levis, gracilis, collecta è radice *Tragacantha*, quæ in Agris Massiliensibus copiosè alitur, saporis subdulcis & mucilaginosi. Ingreditur omnis generis Trochiscos, atque Rotulas in *Tussi sicca* & *Raucedine* lambendas.

V.

V. *Vainiglia* est planta convolvulacea, scandens, *vainiglia*, cujus fructus sunt instar Vaginæ, substantiâ subdulci, subacri, aromaticâ præditæ, in qua grana minutissima, odoris, dum recens, gratissimi hærent. Salem in substantiâ suâ mucilaginosâ fovet blandum, aromaticum, confortantem, virtute granis Kermes respondentem, Menses & Urinas pellentem, memoriam roborantem, Spiritus augmentem; hinc ingreditur *Succolatam* Indorum.

II. *Vinum* sub fermentatione partes suas oleosas *Vinum*, volatilifat, & flatus naturæ sulphurææ emittit. In *Vino* prædominatur *acidum*, in quo partes spirituosæ sunt per fermentationem & volatilisationem Sulphuris concretæ. *Spiritus* autem *Vini* est compositus ex Spiritu sulphureo & acido, hinc cum Spiritu & Sale volatili Urinæ in offam coagulari potest.

C L A S. III.

De Purgantibus primariis.

Purgantium vis consistit in parte resinosa ad- *Vis purgan-*
modum acri, quâ Stomachum & Intestina irri- *tium in*
quo consti-
tare stat.

tare ac M.S. in fermentativum motum ciere solem.
 Pro varietate hujus acredinis dividuntur in mitiora & fortiora. Præter vim purgantem adhuc específicas qualitates obtinent, quarum intuitu eorum delectus haberi debet, prout Morbis appropriantur. Quia aliquid venenositatis habent, & de viribus corporis deprædantur, ideo corrigenda sunt, non per *Aromata*, quæ nil corrigunt, sed vel per *Salia fixa* oleosum corrigentia, aut *Acida*, quæ alcalia vim purgantem enervant, vel per *fermentationes* cum succis v. g. Pomorum Citri, &c. quæ texturam variat. *Notandum* hic, *Antimonium diaphoreticum* purgantibus additum eorum vim augere.

A.

Agaricus.

I *Agaricus* quas eliminat sordes in formam mucilaginis transmutat. Saporis est primò subdulcis, mox amari & nauseosi, in recessu leniter adstringentis. Acrimoniam purgantem in levi sua terrâ farinacea habet; immersione acidâ in terram abit cretaceam & adstringentem. Nocet stomacho & Tormina excitat, adeoque optimè corrigitur per Oxymella, seu blanda acida, quæ partim corrigunt & mucilaginosâ resolvunt, partim abstergunt, quò facilius ab *Agarico* quis purgetur. Non usurpatur in substantia. Vis ejus consistit in Resinâ, unde optimè fit *Extractum ex Agarico troch.* cum *Sp. Vini*. Dos. ℥i. ad ʒß. *Pilulæ* ab Authore descriptæ in dosi tanta non usurpantur.

Asarum.

II. *Asarum* odoris est nullius, saporis acris, tantillum nauseabundi, Linguam penetrantis, quod ratione sui salis acris, nonnihil acido-vitriolico-corrosivi, existit vomitorium & purgans per inferiora, imò simul diureticum & menses stimulans. *Radix & Folia* minutissimè pulverisata, à ʒß. ad ʒi. vomitum & urinam movent; grossa autem, per inferiora

inferiora purgant, quia Stomachi plicas ingredi
 nequeunt, & *Quartanum* curant. In *Aquâ* si coxe-
 ris & propinaveris, non laxant sed urinam movent,
 virescentes stimulant, & in *Febribus intermittentibus*,
 morbisque chronicis pro resolutionis scopo con-
 veniunt; sed in *Oxymelite* & *Aceto* vim laxativam
 retinent. *Radix* in substantiâ datur à ʒss. ad ʒi. *Ex-*
tractum à ʒss. ad ʒss. *Folia recentia* Vomitiva sunt;
 blandè quidem, si No. 12. scindantur more *Tabaci*,
 & stent infusa per noctem in ʒiv. *Aquæ Cardui ben.*
 hoc postmodum *Aqua* hauriatur. Violentius autem,
 si cum pistillo ligneo in mortario marmoreo con-
 perantur, affusâ *Oxymelitis simpl.* ʒi. terendo, donec
Folia in succum liquidum sint redacta. Validissimè
 verò, si ʒiiij. *Succi ex foliis recentibus expressi* propi-
 nentur cum *Oxymelitis* ʒss. & *Aquæ Cardui ben.* ʒi.
 quod ipsi *Antimonio* substitui potest. *Folia* in *Oxy-*
melite cocta Pectori succurrunt.

B.

BRYONIA saporis subacris, viscidiusculi, odo- *Bryonia.*
 ris nullius notabilis, ob sal acre, acidiusculum
 & corrosivum incidit, aperit, purgat *Hydropicorum*
 Terum, simulque grumos sanguinis dissolvit, & aci-
 dum temperat. Usurpatur ad aliquot drachmas
 in infuso vel succo, non in substantiâ. *Vermes*
 singulariter expellit, & in *Hydropis*, *Mensium* & *Pod-*
agræ Affectibus prorsus singularis est. Si *Radix*
 excavetur & proprio operculo tegatur, liquor illic
 colligitur, qui locis podagricis illitus, & in grumis
 sang. dissolvendis, egregiè confert. Unde in *Gan-*
grænâ & aliis *Tumoribus* radix recens contusa in
 formâ Cataplasmatidis conducit; sed & regioni Re-
 num ad *Aquas* collectas resolvendas applicatur.

C.

Carthamus I. **C** *Arthami* seu *Cnici* Semen oblongum, angulosum, læve, album, includens sub cortice duriusculo pulpam albicantem, saporis dulcis, postea acris & nauseosi. Ob sal acre sordes in forma phlegmatis abducit; mucilaginosum est, adeoque corrigitur per Aromata acria. Exhibetur in forma Emulsionis cum *Aquâ* aromaticâ: malè autem additur Decoctis vel Infusis. A modernis *Flores* in *Mensum affectibus* & *Ictero* usurpantur.

Cassia.

II. *Cassia* dulcis & aromatica austeræ præfertur. *Pulpa* ejus saporis dulcis, subacris & nauseosi, ob succum viscosum, dulcem, suavem, sed sale tenui acriusculo, occultè acido stipatum, & hinc facilè acefcentem, leniter alvum subducit, humores acres temperat, sordes flavescentes ejicit; vis in fermentatione consistit, unde *Hypochondriacis*, *Hystericis*, & *Gravidis*, imò & in *Febribus* minùs convenit. Contra *Stranguriam* laudatur. Sed nisi recentissima sit, acefcit & Affectum auget. Eadem *Pleuriticis* convenit & *Arthriticis*, externè enim contusa, vel cum *Herbâ Solani* decocta & podagricis locis applicata laudatur. In Veterum præscriptionibus, pro scopo ciendi Menstrua, notavimus *Cassiam Fistulam*, sed tum *Cortices Cassiæ* potius intelliguntur.

Cataputia.

III. *Cataputiæ* succus inspissatus serum purgat. Grana sunt saporis acris, ingrati, nauseosi; eorum decem vel duodecim decorticata & trita, cum ovo sorbili sumuntur. Si verò blandius operari debent, mastcentur & deglutiantur.

Colocynthis.

IV. *Colocynthis* saporis est acris, amarissimi, nauseosi, sale acri corrosivo, vehementer, per superiora & inferiora purgante prædita, resolvit succos cum acido concretos, in *Lue venereâ*, *Epilepsiâ*, Affectibus

men-

menstrualibus, & in specie atrocioribus Abdominis *Torminibus*. Egregium est alterans æquè ac purgans. Optimè corrigitur cum Sale Tartari in Aceto, sic enim fit *Tinctura aurea amaricans*, inspissanda in *Extractum*. Externè Clysteribus additur & Lotionibus capitis in *Tinea*. *Oleum umbilico illitum Vermes* abigit. *Spiritus vitæ aureus* melius cum Spiritu vini tartarificato perficitur.

E.

I. *Ellebori nigri* Radix & Folia saporis terrei, nauseabundi, acriusculi, odoris terrei, sal gerunt *Elleborus niger*. resinofum blandè, subacidum, volatilissimum, & acerrimum. Calcinata parum dant Salis fixi. Vis ergo purgatrix consistit in Sale volatili acri, quod insimul corrigit acidum p. n. unde capiti in *Mania*, *Epilepsia*, *Vertigine*, &c. dicatur. Si per *acida* corrigatur, ab illis nimis castratur. Melius fit per *Alcalia*, sc. ut sero Lactis, vel Aquæ, Sale Tartari imprægnatæ, infundatur. *Extractum* optimè paratur cum *Aquâ simpl.* Alias in *Morbis chronicis & hypochondriacis* Decocta & Infusa ingreditur. Externè Sternutatorium est, & *Coryzam* curat.

II. *Elleborus albus* saporis acris, nonnihil viscidus, *Elleborus albus*. odoris nullius, ob sal acre, corrosivum, volatile, errhinâ, potenter sternutatoriâ & vomitoriâ qualitate pollet, externo magis quàm interno usu commendatus, nonnisi in *Maniosis & Furiosis* exhibetur. Radix nempe ad ʒß. vel ʒi. coquitur in Vino, donec mollescat, deinde novum Vinum affunditur, quod propinatur cum vel sine expressione, prout fortius vel mitius desideratur. Si tamen ritè corrigatur, exsiccando ter in *succo Rosarum*, vel cum Sale Tartari, usurpari potest à ʒi. ad ʒiii. Quod si gravia eundem Symptomata sequantur, maturè *Theriaca* propinectur.

III.

Esula.

III. *Esularum* vis consistit in acrimoniâ causticâ, & Sale vol. *Cortex* earum nunquam tutò adhibetur, nisi vis caustica corrigatur per acida, v. g. *Succum Cydon. Citr. &c.* Optimè præparatur, si *Radix* per 24. horas in *aceto* macerata exprimatur, & hinc *Aquæ Menth.* cum *Sale Tartari* immersa inspissetur ad *Mellis* consistentiam. Exhibetur etiam in *Infuso*, quando *Radix* per acida correctâ *Vino* infunditur, ad $\mathfrak{z}\text{ii.}$ vel $\mathfrak{z}\text{iii.}$ *Conserva* è floribus violentum est Remedium.

F.

Frangula *Vino* infusa à $\mathfrak{z}\text{iii.}$ ad vi. serum, nunc per alvum, nunc per vomitum educit. In substantiâ nimis violenta est.

G.

Gratiola est planta saporis acris, amari, nauseosi, sale acri emetico & cathartico prædita, hinc correctione multâ non indiget. Infunditur in *Vino* à $\mathfrak{z}\text{iii.}$ ad $\mathfrak{z}\beta.$ pro *Hydropicis*, & propinatur.

H.

Ermodactylus est radix *Colchici* siccati alba, rotunda, tuberosa, avellanæ magnitudine, compressa, saporis, dum recens, acerrimi, dum annosa, subdulcis, farinacei, parum viscosi, vel lenti, odoris nullius; sal volatile acre, purgans vehementer, in substantiâ suâ farinaceâ molleculâ fovet. Ut plurimum apud nos radix effœta est, Tormina excitans. Unde rarissimè in usum adhibetur in *Maniâ*.

I.

Galappæ.

I. *Galappæ* radix saporis acuti, amariusculi, nauseosi, odoris nullius, est resinosa, sordes flavescentes abducens, contra *Lumbricos* appropriata. In pulvere datur ad $\mathfrak{z}\text{i.}$ sed cum stimulo salino, Nitro nempe vel Tartaro, alias Tormina excitat. Paratur *Essentia*

zia cum Spiritu Vini ex ejus Pulvere, è cujus solutione præcipitatur Resina cum Aquâ communi, quæ tamen facilè Intestinis adhærescit.

II. *Ipecacuanhæ Radix*, s. *Radix Peruvianæ*, *Brasili- Ipecacuan-*
liana, est digiti plus longitudine, calamo tenuior, ha.
 flexuosa, nodosa, quasi geniculata, seu ex numerosis in superficie annulis exasperata, foris fusca, intus pallida, saporis subacris, amari, ingrati, pinguis, aut resinosi. Principio gaudet salino-sulphureo, resinoso, cum tenui mucilagine, & terrâ adstringente remixto; unde virtutem habet placidam emeticam, temperatam diaphoreticam, & lenem adstringentem. Specifica creditur antidynterica; sed & laudatur ad sistendas Febres intermittentes, ad cohibendum Fluorem album, ad reprimendam Lienteriam, Diarrhœam & Fluxum hepaticum, ad immodicum Sudorem refrænandum. Habetur ex fusco nigricans, quæ communis est; etiam alba, quæ rarior & acrior, & flava quæ rarissima, atque circa montes Americæ auriferos nasci perhibetur. Recens est acris, & nauseosa ob particulas purgantes, tam fixas quàm volatiles. Vis maxima consistit in Cortice, qui quo magis rectus, & crassus, eo melior & efficacior, utpote abundans pluribus resinosis particulis. Dosis est ad ʒss. vel ʒij. repetendo secundâ, vel tertiâ vice, sed fractâ dosi in Dysenterîâ sedandâ.

M.

I. *Mechoacanna* recens purgans est mitissimum, *Mechoacan-*
 inveterata nil operatur. Serum mucilagi- na.
 nosum educit, unde in *Tertianis nothis*, & iis, qui succis viscidis scatent, valdè convenit. In *Cruditatibus* Infantum ex lactis grumis suaviter purgat, gustui enim vel odoratui minimè molesta est. Datur ordinariò in substantia à ʒi. ad ʒss. vel infunditur

ditur ad ℥ss. aut ℥vi. in Aquâ aliquâ cum Sale Tartari in loco frigido. Vis ejus latet in Mucilaginâ gummosâ, adeoque *Extractum cum Spiritu Vini* nil valet.

Cortex Mezerei.

II. *Mezerei* Cortex causticam vim in Sale volutam habet; quæ corrigitur per *Succum Cydonior. immatur.* vel *Acetum.* Dos. à gr. vi. ad ℥ss. Particulæ ejus in lixivio maceratæ, auriculis perforatis inseruntur loco Setacei in *Affectibus Oculorum.*

Myrobalani

III. *Myrobalani* saporem habent acidulum, vel subdulcem simul, saporem subacrem, nonnihil adstringitorium. Ratione pulpæ succulentæ moderatè laxant fermentando succos corporis, verùm ratione reliquæ substantiæ adstringunt, unde in *Diarrhæis, &c.* usurpantur. Qui & fermentationes blandè temperant sapore suo acidulo. Magis agunt in Infuso quàm in Substantiâ, quia mediante Aquâ succulenta pulpa magis resolvitur. Quò autem plus coquuntur, eò magis adstringunt.

P.

Polypodium. I. *Polypodium* quernum optimum est, quia de acrimonia quercina nonnihil participat; saporis tamen dulcis, odoris nullius, coloris fusci, ob sal subacido-viscosum, occultum, acriusculum, aperit, laxat; hinc additur purgantibus, quia vi aliquâ absterisivâ & acidi temperativâ promovet purgantium operationem.

Psyllium.

II. *Psyllii* semen saporis viscosi, odoris nullius, ob succulentas, mucilaginosas, blando sale nitroso stipatas particulas, emollit, lubricat, maturat, discutit.

R.

Rhabarbarum.

I. *Rhabarbarum Monachorum Hippolapathi* species est, saporis amari, nauseosi, odoris terrei, penetrantis; ob particulas plurimas terrestres, sale ful-

Sulphureo-acri amaro, & austero parum volatili
 intimè mistas, lenius quàm verum Rhabarbarum
 purgat, & validius in recessu adstringit. *Rhabar-*
barum verum in radice prægrandi, oblongâ, tube-
 rosâ, Zonulis circularibus rugosâ, tuberibusque
 inæquali, leviter ponderosâ, nonnihil fungosâ,
 foris fuscâ, intus croceâ, saporis est amari, nau-
 seosi, pinguis, in recessu cum lentâ viscositate sub-
 adstringentis; odoris gravis, nauseosi; quæ propter
 sal crassum, austereum, amarum, muriaticum, acre,
 sulphureum, nauseabundum, terrestribus simul
 particulis mixtum, virtutem nacta est blandè pur-
 gandi, simul & adstringendi, atque fæces colore
 flavo tingendi, habet vim laxativam superficia-
 lem, quâ separatâ maximam partem adstrictoria est.
 Ubi adstringendi animus est, datur à ℥i. ad ʒß. Si
 torreatur, vis laxativa exhalat, unde tantum ferè
 adstringit ac Terra sigillata. Optimè infunditur in
 Menstruo aqueo cum Sale Tartari, vel cum Cremore
 Tartari, modò ebulliat parum ad ejus dissolutionem.
Extractum ipsius verum, non cum Spiritu Vini, sic
 enim nil valet, *Hepaticis & Calculosis* commenda-
 tur, Bilis secretionem juvat, *Icterus* singulariter
 allevat; & in *Cachexiis* seu *Hydrope* maximi est usus.
Paracelsus inde *Tincturam* paravit, in qua vim so-
 lutivam auferendam esse dicit, quod facit Sal Tar-
 tari. Hæc citò ad vias urinarias dilabitur, & *Cal-*
culosis succurrit.

II. *Ricini Americani Grana*, *Tilli* vocata, sunt *Ricinus*.
 Nuclei albi, oleosi, saporis acerrimi, exedentis,
 fauces adurentis, ingratissimi & nauseosi, per supe-
 riora & inferiora vehementer purgantes, Rusticis
 robustioribus gr. i. aliis verò 4ta pars grani suffi-
 cit. Integrum iterum secedit, peractâ tamen ope-
 ratione. Exprimitur inde *Oleum*, cujus guttæ ii.
 in

in juscule carnis sufficienter purgant. In hoc O singulare quid contra *Epilepsiam Infantum* latet, cum pinguedine erinaceâ in Linimentum redigatur, cujus grana quædam umbilico illita miraciunt.

S.

Senna.

I. *Senna Colutheæ* quoad folia & effectus similis est; in *Affectibus chronicis* exoptatum laxans. Nauseosa sunt ejus Folia, saporis acris, amaricantis, cum leni adstrictione; odoris nullius. Sed eadem Folia ob particulas acuminatas facile tormina excitant, adeoque in substantiâ rarò dantur sed in Infuso, idque magis quàm decocto, quod si paulo diuturnior fiat coctio, vis laxativa magna ex parte perit. Menstruum est vel *Vinum*, vel *Aqua Tartareis* acuenda, quæ mucilaginem ejus resolvunt. *Rulandus* Decoctum ejus in *Vino* proponit cum *Aquâ Cardui bened.* pro sudorifero in *Febribus*. In *Hypochondriacis*, loco *Aquæ*, infundatur in *Succo Pomorum Borsdorf.* depurato. *Extractum* suspectum est, quia metus est, ne vis laxans evaporaverit. Fit elegans *Tinctura* ex *Senna & Rhab.* cum *Solutione Salis essentialis Tartari*, sed cum *Spiritu Vini* fieri nequit.

Soldanella.

II. *Soldanella* est Planta saporis subsalsi, acris subamari, & nauseosi, unde per alvum purganda in *Hydrope* & similibus *Affectibus* officium suum egregiè facit. Semper tamen *Rhabarbarum* ipsi addendum. Dosis foliorum à ℥ss. ad ℥ii. Pro Decocto verò ab ℥ss. ad ℥i. Quibusdam succus ad ℥ss. in usu est, qui inspissatus ultra ℥ii. dari non debet.

Spina cervina.

III. *Spinæ insectoriæ Baccæ* egregium suggerunt *Syrupum purgantem*. Inter reliqua præparata No. 3. *Extractum Rhamni* habet Author, quod elegans, cum vis *Tithymali* caustica *Aceto rosaceo* destruat. Ob

Nitrum.

Nitrum autem additum, in solutione acquiritur Alkali fixum, quod dum extrahitur, habetur *Tartarus regeneratus*, hoc est *Sal essentielle Tartari ex Aceto rosato & Nitro ortum & compositum*.

T.

I. **T**urpethum radix resinosa est Convolvuli Indici, foliis Althææ similibus, oblonga, crassa, foris ferruginea, intus albida, saporis subacris, nauseabundi, resinosi. Tota planta lacte turget crescente in Resinam, quæ omne, quod attingit, sub formâ mucilaginis viscidæ evacuare valet, unde inter Pituitam evacuantia numerari solet. *Tinctura aurea* inde elicitur cum Spiritu Vini tartarifato, egregium remedium, ubi validiore evacuatione opus. *Resina* elicitâ in Spiritu Vini blandè purgat, & *Vermes* egregiè deturbat. *Turpethum.*

II. *Tamarindorum succus* seu *pulpa* blando gaudet *Tamarindis* sale acido, salso, acri, purgante, quo bilem ejusque effervescentiam temperat. Propter aliqualem nitrositatem *Tamarindi* abstergunt & laxant. In *Febribus*, imprimis *scorbuticis*, æstus egregiè temperant, & Alvum apertum servant. *Pulpæ* dosis est ab ℥ss. ad ℥ii. Pro Decocto ℥iii. vel iv. adhibentur. Alias *Tartarus* ex *Tamarindis* fieri potest, qui tamen nil peculiare habet.

Hæc sunt primaria Purgantia, è quibus sufficere possunt *Senna*, *Rhabarbarum*, *Elleborus niger*, *Jalappa*, & *Colocynthis*. Perlustremus adhuc Purgantia secundaria, quæ nil aliud sunt, quàm varia Vegetabilium producta.

CLAS. IV.

De Purgantibus secundariis.

A.

Aloë.

Aloe lucida succus ille amarissimus, ob particulas acres, salino-amaras, sulphuri resinoso, in recessu acidulo, junctas, virtutem habet purgandi per alvum, hinc sua *Tincturâ* fœces flavas reddit unde malè *Cholagoga* dicitur. *Lumbricos* expellit blandè purgat, Stomacho amica est, & mucum ibi hærentem abstergit. Vim habet *balsamicam* unde inter omnia Purgantia *Aloe* & *Rhabarbarum* habentur innocua, cum reliqua de virulentiâ quadam participant. Duæ autem in *Aloe* substantiæ sunt. 1. Mucilaginoso-aquosa, quæ sola laxat & in Aquâ solvitur. 2. Viscido-resinosa, quæ styptica est & Hæmorrhoidum concitatrix, ac in Spiritu Vini solubilis. Vulgo lavant *Aloen*, sed hoc ipso eandem vi purgativâ spoliant. Pro scopo igitur purgandi extrahatur cum *Aquâ simpl.* vel quadam appropriatâ cum Sale Tartari, vel Oleo Tartari per del. acuatâ, deinde inspissetur *Tinctura* in *Extractum*, ad gr. vi. egregiè laxans. Interim non nimium Salis Tartari addendum, alias vim purgandi omnino destruit. *Tinctura* cum Spiritu Vini non purgat. Si ritè paretur *Extractum*, superflua est insuccatio. Oleum ex *Aloe* destillatum Umbilico illitum *Vermes* necat. Externè *Aloe* balsamica est, & Vulnerum putredini resistit. Fit *Aqua* ex *Aloe* in *Aquâ Absinth.* solutâ, terendo probe & subigendo, qua abluuntur corpora pro evecandis *Vermibus* & *Crinonibus*, nec non Crinibus à deflavio præcavendis.

E.

I. **E**laterium succus est ex Cucumere asinino ex-Elaterium. pressus, & per inspissationem collectus, quando flavescere & maturare incipit, amarissimus, ob sal acerrimum, & corrosivum etiam post correctionem manens, hincque purgans admodum violentum, in Hydrope specificè conveniens. Substantia non usurpatur; sed Extractum paratum cum Spiritu Vini addendo in fine Oleum destill. Macis & Cinnam. Dos. ejus à gr. xv. ad ℥i. Similiter ex Radice hujus Plantæ paratur Essentia & Extractum cum Spiritu Vini, addendo idem Oleum. In Gravidis cautè usurpandum. Aliàs per acida & fermentationem corrigitur.

II. Euphorbium nostrum à veteri differt. Succus Euphorbium est concretus acerrimus, ex incisâ Ferulâ Lybicâ extractus, ac inspissatus: aliàs si bonus existit, purus, transparens, candidus, flavusque, acri & urente sapore præditus; qui propter sal volatile acerrimum, causticum vehementissimè purgat, interno usu ne-
tquam commendatum. In acrimonia caustica cum succo Esulæ convenit, unde quæ de Esulâ dicta fuerunt, hic applicari poterunt. Datur contra Quartanam Febrem ad ℥i. prius tamen correctum cum Succo Citri; per acida enim vis alcalina caustica castratur. Externè in Carie ossium nil melius est Euphorbio Spiritu Vini irrorato. Sternutatorium est validissimum, adeoque debet ℥i. cum ℥i. Pulv. Irid. flor. misceri. In formâ liquidâ ℥i. Euphorbii, cocta in ℥bi. Aquæ Lil. convall. ad gutt. aliquot potens Sternutatorium est.

G.

Gutta Jemon videtur esse Gummi quoddam, è Gutta Ga- Radice Ricini vulneratâ destillans, & Croco Indico mandra. tinctum. Aliàs Gummi Gutta, Gutta gamba, vel

Gutta gamandra dicta, & verosimilius est Succu gummoso-resinosus, induratus, flavus, è vulnerat Arbore pomiferâ Chinenſi, Indis Coddampull dictâ, collectus, ſolutione in Aquâ pluviâli purgatus inſpiſſatus, leniſſimo igne, ne nigreſcat, in maſſam uniformem flaveſcentem, ſaporis primum reſinoſi, hinc acris cauſtici; ob ſal acre, acido-uren vim habet incidendi, reſolvendi, per vomitum & alvum purgandi. Cortigatur neceſſe eſt, ſive per Alcalia ſive per Acida. Lotichius exhibet à gr. iiii ad ʒß. cum ʒi. *Tartari vitriolati*. Optima eſt illa *Magiſterii* præparatio, ubi Oleum Tartari vel Spiritus Vini tartariſatus adhibetur. Quin & *Effentia aurea* inde elicitur. *Spiritus* autem *Vitrioli* acidus non tam cortigit, quàm caſtrat hujus purgantis vires.

M.

Manna.

M*Anna*, ſuccus ille gummeus, ſunt grana ex albo flaveſcentia, pingua, figuræ multiplicis ex Arboribus Orni & Fraxini in Calabria, Sicilia &c. potiſſimum diebus canicularibus collecta, ſaporis dulcis, ſubacris, pinguis, & naſeoſi, odoris nullius, vel mellei, quæ propter Spiritum quendam ferè inſipidum, leniter acriuſculum, vel ſal aliquod occultum acidulum purgant leniter alvum. Adulteratur *Manna* variis modis, & quidem nunc *Saccharo penidio* cum *Foliis Sennæ*: nunc eadem paratur ex *Amylo*, *Melle* & *Scammonio*. Sub collectione *Martem* in æruginem rodere valet, unde cum lapideis & ligneis cultris colligitur, ne nigreſcat. Viſ ejus laxativa conſiſtit in motu fermentativo, unde abſtergit ſordes, eaſque flavas reddit; adeoque *Hystericis*, *Hypochondriacis* & *Febricitantibus* non convenit, alias in *Aſperitate* & *Ariditate faucium* conducit. *Manna tartariſata* elegans eſt remedium, nam propter Tartarum minùs fermentat. *Spiritus Mannæ*

ad

ad ʒi. utut insipidus, sudoriferum est egregium, & singulare quid in recessu habens. Qui No. 6. ab Authore describitur, singularissimum menstruum est pro extrahendo Sulphure solari, Manna enim turget Rore, Sale aëris hermetico imprægnato, unde *Mercurium* seu *Spiritum* planè singularem dat, qui multum habet in recessu. Quidam *Electuarium laxativum* inde destillant per vesicam.

O.

O*popanax*, Succus gummeus è Panacis heraclei vulneratâ radice fluens & concretus, coloris extus flavi, intus albi vel subflavi, odoris gravis, saporis valdè amari, consistentiæ solidæ & pinguis, facilè in Aquâ solubilis, levis, friabilis; ob sal volatile amaro-sulphureum, emolliendi, digerendi, purgandi, Urinam ac Menses pellendi virtute gaudens. Datus hinc ad ʒi. humores viscidos incidit, & fœces sub formâ mucilaginis abducit, sicuti omnia Gummata. *Heraclinum* maximè in usu est, quod à quibuscunque depurandum, solvendo in Aqua, Vino, vel Succo Citri. Externè Tumores discutit. Vis ejus in Sale alcalino acriori latet.

S.

S*cammonium* Veterum Succus fuit Radicis herbæ ejusdem è *Convolvulorum* genere; nostrum autem est *Succus Esulæ*, acerrimus, causticus & malignus. Sordes flavas & fœtidas reddit, unde Cholagoga falsò dicitur. Per se *Crudum* rarò præscribitur, sed loco stimuli aliis in Pulvere additur, ut & ejus *Resina* ad gr. ii. vel iii. Optimè depuratur *Glycirrhizâ* juxta modum Num. 5. quæ stimulos acerbos & volatiles inviscat & cicurat. Corrigitur vel per *Acida* nempe *Succum Cydonior.* ut Num. 2. & *Spiri-*

tum Vitrioli Num. 7. vel per Alcalia, quando Lixivio Salis Tartari Scammonium injicitur, und emergit Tinctura rubicunda, quæ inspissata, & cum Spiritu Vini extracta dat Essentiam laxativam; ubi per Sal Tartari invertitur sapor & odor ejus nauseosus. Ex Scammonio, vel ejus Resinâ fieri possunt Emulsiones, cum Saccharo & Aquâ Fumar. vel Succ Citri. gustui gratissimæ. Huc referendus est Succ Citri diagrydiatus; sc. R. Diagr. sulphurat. ℥i. affund. Succ. Citri. depur. ℥ss. stent in vitro obturato in loco calido per 3. dies. Ultimo die decantetur, & colatur. cum Saccharo, blando igne, ad consistentiam redigatur Dof. cochl. i.

Et hæc de Purgantibus secundariis, ex quibus Aloe & Scammonium sufficiunt, adeo ut cæteris facile supersedere possimus.

SCHRÖDERI DILUCIDATI

SECTIO II.

De Zoologia seu Regno Animali.

ANIMALIA jam sequuntur, quorum partes di-
 stinguuntur in *duras & molles*. *Duræ* sunt *ossa*,
cornua, *ungulae & dentes*, quæ acidum absorbent,
 non sine insigni effervescentiæ motu, quia *Sale vol. al-*
calino turgent, adeoque sanguinem fluidiorem reddendo,
 simul sudorem movent. In Igne subministrant
 1. *Phlegma aqueum*, cujus parum habet in recessu.
 2. *Spiritum vol. mercurialem*, minus inflammabi-
 lem, & cum *Sale vol.* non effervescentem, volati-
 lem tamen & potenter sudoriferum, adeoque mediæ
 naturæ inter salinum & sulphureum. 3. *Copiosum*
Sal vol. quod rectificatum acida destruit, & fortiter
 sudorem movet. 4. *Oleum nigrum empyreumaticum*,
 quod per Retortam super proprium caput mortuum
 rectificatum aurei coloris fit, foetorem deponit, in-
 star Ignis penetrat, & sudorem ciet, acidum quod-
 cunque simul destruendo. *Interne* in *Hystericis af-*
fectibus & Colicâ; *externè* autem *Podagræ* illitum, op-
 timè conducit. 5. *Caput mortuum nigrum*, quod
 aperto vase calcinatum prorsus albescit; quodque,
 utut iners, adstringit tamen, humidum acidum im-
 bibit, adeoque in *Dysenteris*, &c. convenit. *Par-*
tes molles sunt *pingues vel non pingues*. *Non pingues*
 sunt *Viscera carnosâ & Sanguis*, quæ turgent *Succo*
pingui & Sale blando, suggeruntque *Sal vol.* pene-

Animalium
Partes.

trantissimum. Ex pinguibus Spiritus & Sal volatile difficulter elicitur, sed si putrefacta sint, copiosum Phlegma, Spiritum, Sal volat. & Oleum suggerunt. Omnia autem animalium Salia volatilia conveniunt generaliter in eo, quod acida destruant & sudorifera sint. Attamen & specificas simul dotes habent. Pinguiores partes, Serum nempe, Axungia, &c. in eo conveniunt, quod constant parte sulphureâ, quæ in recessu ab acido occulto concentratur. Hinc cum Alcalibus in Saponem abeunt, sicut & Oleum vegetabilium, adeoque emolliunt, relaxant, attenuant, & plus minus anodynæ sunt.

CLASSIS I.

De Animalibus terrestribus perfectioribus.

A.

*Ungula
Alcis.*

I. **A**lcis Ungula contra Epilepsiam internè & externè in forma Amuleti valet. Alces nimium bestia est meticulosa, & à strepitu etiam arboris in fugam pellitur; hic metus in totum corpus transfertur, præprimis in Ungulas, & quidem posteriores, unde vis hæc dependet. Calcinata & Magisterium nil valent. De Nervis observetur quod Author habet. Cornu Alcis paratur etiam spagyricè ut C. C. imò Spiritum & Sal volatil. antepilept. suggerit.

Dens Apri.

II. Apri dentes ad ʒi. in Pleuritide & Inflammatione interna sanguinem coagulatum resolvunt, & acidum absorbent, quo absorpto sudor sequitur. Destillati dant Sal vol. admodum penetrans. Magisterium nil valet. Gelatina paratur ut Gelat. C. C. & in potu pleuritico egregium est remedium.

*Sanguis
Asini.*

III. Asini sanguis, tempore verno prope aurem extractus linteo exceptus & exsiccatus in Camino, ut

ut de *Sale vol.* *Lignorum* participet, per annum servatur sine virium jactura, & cum *Aqua destill. Hyper. & Anagall.* propinatus specificum est egregium contra *Maniam*. Alias in *Atrophia* & *Phthisi* Lac ejus maximè salubre est, quia Asinus bestia est sana & longæva. Ante ejus usum cibus sit dulcis & minus acidus. Dein tempore matutino & vespertino propinetur tepidum, addito Saccharo, ne coaguletur. *Stercus* interne propinatum cum *Aquâ Plantag. & Syrupo Myrtill. Hæmorrhagias* sistit. In quem finem & externè ejus *Pulvis* naribus insufflatur, vel ipsum cum Aceto subigitur & intruditur.

B.

I. **B** *Ovis & Vaccae Cornu*, dum in coitu versantur, *Cornu Bubulæ* derafum, Venerem stimulat. *Fel* in Clysmate alvum proritat; externè umbilico cum *Aloe* illinitur contra *Lumbricos*, & si strictè adhæret, certò adsunt *Lumbrici*. *Aqua Fellis* destillata cicatrices Oculorum delet, & acrimoniâ volatili visum clarificat. *Essentia Fellis Bovis* inspissata & cum Spiritu Vini extracta, præter usum cosmeticum, egregia est in *Tinnitu aurium*, cum bombace illita. *Splenis Decoctum*, vel *Essentia* Menses ciet, & Appetitum promovet. In *Atrophia* & *Doloribus artuum* post *Vulnera*, immittuntur membra in sanguinem Bovis, recens mactati. *Stercus* in *Doloribus, Inflammationibus & Ambustis* externis egregium est anodynum. Aquam etiam destillatam suggerit, quæ cosmetica egregia est, & in *Suppressionè urinæ* laudatur. In Ventriculo secundo generantur *Lapides* ex pilis invicem convolutis, mucilagine quadam obductis, qui nullius sunt usus. Illi verò in Folliculo felleo constant *Sale vol. alcalino* ab acido p. n. coagulato, & ad zi. cum Vino vel Aceto, in Casu sanguinem grumosum resolvunt, *Icterus* denique & *nephriticos Dolo-*

res, ac scorbuticos per urinam & sudorem curant. Lac constat substantiâ butyroso-sulphureâ, caseoso-salinâ, & vehiculo seroso; adeoque quamlibet corporis acrimoniam in *Scorbuto*, *Ulceribus Renum*, *Mistura cruento*, & *Dysenteria*, temperat; egregium etiam nutritivum est, contra *Atrophiam*, *Tabem*, &c. nil melius. Pro ratione autem Bestiæ & pastûs variata. Unde sana ea esse debet, ac pro usu antiscorbutico herbis antiscorbuticis, pro vulnerario, vulnerariis nutrienda.

Bufones.

II. *Bufones* vivi furore perciti venenati sunt, sed mortui omni carent veneno. Mense Julio transfossi, exsiccati, & abscissis capitibus atque intestinis pulverisati, ad gr. xii. alternis diebus *Hydropicis* dati egregiè sanant. Externè *Bufo vivus* contusus Renibus in eodem Affectu applicatur. Alii contra *Febres ardentes* exhibent ante paroxysmum. Quin & externè contra malignitatem pestilentialem adhibetur, latet enim in *Bufonibus* vis anti-pestilentialis. *Lapis Bufonum* figmentum est, forsan Cranium annosorum. *Bufones* comburendo cæruleam eructant flammam, unde suspicor in illis latere principium sulphureum animale. *Pulvis Bufonum* appensus contra *Incontinentiam Urinæ* valet, & virtute anodynâ pollere dicitur. *Sal ejus volatile* penetrans est diureticum. Paratur quoque inde *Oleum anodynum* beneficio Salis marini & Olei Amygd. dulcium.

C.

Catelli.

I. *Catelli Melitenses* pro *Colicâ* & *Podagrâ* applicati, anodynî sunt; & postea claudicare dicuntur. *Axungia canina* ob vim penetrantem vulnerariam præ cæteris laudatur. Multi in Aceto contra *Phthisin* & *Epilepsiam* laudant. *Album græcum* Canis, ossibus sine potu nutriti, multum habet in recessu. Omnia

Omnia enim animalium *stercora* gaudent *Sale vol. urinoso* & *acido*, quæ si in Stomacho fermentando acefcant, *Sal volatile* transit, & *Sal falsum* remanet. Hoc Sal ubi alcali præcellit, in aëre cum Nitro aeris fermentatum transit in perfectum Nitrum. Omnia igitur *Stercora* sudorem movent, sanguinis grumos dissolvunt, & hinc in *Dysenteriiis*, *Pleuritide* &c. egregiè conveniunt. Inprimis *Album græcum* quod & interne pro destruendo acido primarum viarum in *Passione hystericâ* vel *Colicâ*, ex acido austero ortâ, & alibi conducit: Pariter *Decocta vulneraria* meritò ingreditur, & in Angina faucium laudatur.

II. *Capri sanguis*, modo Helmontiano collectus *Capri vel Hirci sanguis.* & præparatus, sub formâ pulveris ad ʒi. in *Pleuritide* sanguinis grumos optimè dissolvit, & cum Aceto sumtus egregium est Diureticum, *Calculus Renum* & *Vesicæ* absumens, imò *Balsamum antipodagricum* inde paratur. *Sevum hircinum* Oleo non miscendum, alias enim nimis coagulat. In Clysmatibus, in *Dysenteriiis* & *Tenesmo*, anodynum est & consolidans. *Lac caprinum* turget fero nitroso & Nitro volatiliori; unde eminenter omnes vires obtinet; quæ fero Lactis vaccini adscribuntur; præsertim pro æstu, in specie antiscorbutico, compescendo. Stercus in *Podagra* & *Oedemate* cum Urina ægri applicatum egregiè juvat. *Urina calida* diuretica est.

III. *Rupricapra* in secundo ventriculo suggerit *Rupricapra.* *Ægagropilas*, ex Fibris durioribus vetegabilium, in specie *Doronici*, quæ difficilis concoctionis sunt, cum viscoso chylo generatos. Vi sudoriferâ pollent ad ʒi. in *Pleuritide*, *Variolis* & præ cæteris in *Partu difficili*.

IV. *Capricerva orientalis* dat lapidem, *Bezoar* *Capricervæ dictum*, de copioso Sale alcalino participantem, vi *orientalis.* alexipharmacâ pollentem. Sed inter mille vix unus genui-

genuinus. Imò licet omnes genuini sint, non tamen omnes habebunt Vim alexipharmacam, sed isti tantum, qui ex *Animalibus montanis*, Plantis salubribus vescentibus, desumpti sunt. Adeoque *Calculus humanus* longè melior est.

Occidentalis V. *Capricerva occidentalis* dat Bezoar Occidentale. Sed *Lapis fellis bubuli* ad ʒi. propinatus idem præstabit, ac *Lapis Bezoar occidentalis*. Idem judico de *Orientali*.

Castor.

VI. *Castor* decantatus est ratione *Castorei*, quod Liquor est in folliculis, à Testibus longè differentibus, contentus, oleosus, penetrans, & Sale volatili imprægnatus. Videtur esse *crassa Lympha*, per dūm appropriatum in folliculum deducta, & per fermentationem partim ex sudore, partim aliunde transmutata in talem liquorem. Vis ejus fundata est in Sale vol. oleoso penetrante, & Sensus graviter afficiente; unde in *Affectibus nervinis*, in *Colicâ* item, & præsertim *Passionibus hystericis*, internè & externè, sacra est anchora; austerum enim corrigit, motusque convulsivos compescit. Unà cum *Myrrhâ Fætum*, *Menses* & *Lochia* pellit, *Dolores post partum* sistit. In *Lethargo*, *Comate* & *Caro*, ex gas liquorum fermentescentium orto, nil melius quàm *Castoreum*, præmisso Vomitu. In prædictis *Affectibus* hinc cum *Scammonio* sæpè propinatur, ut alterando simul laxet. Si tempestivè ante *Febrem* exhibeatur, *Variolas* præcavet: præsentem autem *Febre* expellendæ sunt, propinando *Essentiam* ex *Asâ fœtidâ* cum *Spiritu Vini tartarisato*. *Oleum* per vesicam cum s. q. *Aquæ destillatæ*, efficacissimum est, & minus fœtidum. *Extractum Castorei* nil valet, sed *Essentia* à ʒi. ad ʒss. in prædictis *Affectibus* potens est remedium, imò & *Auribus* purgatis ad gutt. i. vel ij. instillatur in difficili *Auditu*, *Tinnitu*, aut *Murmuratione*.

VII. *Cati sylvestris Axungia* liquefacta, habitâ sexûs ratione, & Umbilico ad gutt. aliquot instillata *Colicam* avertit. In *Atrophia partium* reliquis præfertur. In *Epilepsia* pariter certissimum est remedium.

Catus sylvestr.

VIII. *Catus Zibethinus Zibethum* suggerit, liquorem per se foetidum, licet tantillum suavem spiret odorem. Internè *Moschus* ejus loco substituitur. Externè Umbilico illitum *Tormina* quæcunque *Abdominis* & *Passiones hystericas* alleviat, modò nares nimium non feriat. Porro cum *Balsamo apopleet.* Glandi *Penis* illitum fœcundationem & *Venerem* promovet.

Zibethinus.

IX. *Cervi Cornua* quotannis mutant, forsan quia *Plantis novellis* utuntur. *Castrati* autem nunquam *Cornua* deponunt. Colligenda sunt hæc *Cornua* inter 23. *August.* & 8. *Septembr.* tunc enim dura omninò, & Sale volatili copiosissimo imprægnata sunt. *C.C. astum* nil valet, nisi nudâ adstrictione. Eligitur igitur *Philosophicè calcinatum*, vel coquendo vel suspendendo in Alembico; ita enim *Salis vol.* & *Olei* partem retinet, ratione cujus à ʒi. ad ʒß. elegans sudoriferum est, & malignitatem expellit. *Gelatina* coquendo elicita, est quasi quinta *Essentia*, ad ʒi. in potûs ordinarii *Mens.* i. æstum æquè ac malignitatem *Februm* reprimat. Pertinet huc *Liquor C.C.* *succinatus*, qui elegantissima est medicina: R. *Sal vol.* *Succin.* & *Sal vol.* *C.C. depur. ana.* dissolve in *Spiritu C.C. rectific.* Hæc si destillentur, *Salia vol.* cum *Spiritu* ascendunt, & *Liquorem* huncce constituent. Quidam *Sal volatile* figere volunt beneficio acidorum, *Aceti*, *Spiritus Salis*, sed hæc vim ejus destruunt; præstat per se ad ʒi. in liquore proprio, h. e. *Spiritu Sale vol.* imprægnato ad ʒß. *Cornua* tenella putrefacta, non aliter, *Sal volatile* facile dant.

Cornua Cervi.

C.C. phil ppt

Gelatina.

Liquor C.C.

succinatus.

Aqua è Typhis. *dant. Aqua è Typhis spirituosâ in Variolis, Epilepsii.*
& Mulierum Purpurâ vehiculum commune est
Caligæ ex Corio cervino ritè paratâ contra *Podagra*
Os de Corde Cervi. *gram* laudantur. *Os de Corde Cervi* nil aliud est
 quàm musculorum Cordis tendo ætate inveterati
Priapus Cervi. in os degenerans, & præ cæteris Ossibus reverâ ni
 peculiare habet. *Priapus Cervi*, in coitu trans
 fossi, Venerem maximè stimulat, & *Dysenterici*
 damnum infert. *Priapus* verò alio tempore trans
 fossi Cervi, optimum euporiston est contra *Dysen*
Sevum cervinum. *teriam, & Affectus hystericos.* *Sevum cervinum* Ex
 coriationes superficiales, manuum à frigore Fissu
 ras, & Ani procidentiam, calidè illitum, curat.
Lapis componitur ex acido, & alcali urinoso præ
 valente, & *Lapidi Bezoar* æquiparandus, si non præ
 ferendus.

Cochlea. X. *Cochleæ testaceæ majores* circa vites repertæ,
 integræ cum istis contusæ, in formâ *Cataplasmatis*
 Abdominis aliarumque partium *Tumores serosos* dis
 cutiant, inprimis si contusis inspergatur *Pulvis*
Fimi caprilli & Seminis Carvi. Quin & contusæ sug
 gerunt *Succum alcali temperato gaudentem*, qui in
Erysipelate egregiè convenit, imò & *cosmeticus* est,
Testæ. si cum *Sale Tartari* in loco frigidiusculo fluat. *Testæ*
exsiccatae & pulverisatæ *Hydropem* per urinam curant;
 vel in *Spiritu Salis, Vino, Aceto* solutæ, menstruo
 denique abstracto coagulatae, per deliquium Liquo
 rem suggerunt, egregiè diureticum in *Hydrope*, qui
 merito *Aquæ destillatæ* præfertur.

E.

Equus. I. *Equus* non castratus *Stercus* suppeditat, quod
 in *Vino* expressum *Colicam, Passionem hysteri*
cam, Icterus, (propter vim nitrosam vol.) *Variolas*
 præprimis *Pleuritidem & Inflammationes internas* sin
 gulariter alleviat. Sed verò ex *Stercoris Caballi*
avenæ

avenâ probè nutriti, Bolis cum Plantis antiscorbuticis, Nasturtii, Cochleariæ, Trifolii fibrini, Fumariæ, Apii Macedonici, Plantaginis aquaticæ, &c. Aquam destillare consuevimus, excellentem contra Colicam, Arthritidem qualemcunque, Pleuritidem, Rheumatismum, Passionem hysterica, aliosque Affectus chronicos. Testes temperato Igne exsiccati, deinde Testes equi- Essentiâ Myrrhæ irrorati, ut durent, & pulverisati ni. ad 3i. Colicam admodum mitigant, Partum item difficilem & Fætum mortuum egregiè promovent.

II. *Erinaceus* in juscule coctus egregium est diu- *Erinaceus.*
reticum & anti-hydropicum; Calcinatus verò dat
Cinerem, in *Incontinentiâ Urinæ* optimum. Ejus
Axungia in *Herniis Lumbis* inungitur, ut *Intestina*
retrahat & firmet. Contra *Epilepsiam* Infantum fit
Linimentum ex hujus *Pinguedinis* p. iv. & *Olei* cu-
jusdam destillati p. i.

H.

Hominis Capilli reverâ vegetantur, & in Pulvere *Hominis*
Hæmorrhagias sistere dicuntur; destillati dant *Capilli.*
Spiritum, & *Oleum*, quod capillos illitum generat.
Ungues seu *Tendinum* appendices in Pulvere vel Vi- *Ungues.*
no propinati vomitum cient. In *Quercum* perfo-
ratam immissi, *Podagram* alleviant, teste *Marco*
Marci. *Saliva* Spiritu acido & alcalino turgit, *Saliva.*
unde contra *Serpigines*, & *Maculas* ipsas *Variolarum*
jejuna illinitur. In *Homine* iracundo adeo ve-
nenata est, ut ejus morsus *Gangrænâ* facilè in-
ferat. *Cerumen aurium* non solum anticolicum est, *Aurium Ce-*
sed & ad *Vulnera nervosa* recentia egregium est vul- *rumen.*
nerarium. *Lac muliebre Phthificos* & *Venerem* roborat. *Lac mulie-*
Sanguis menstruus sanarum *Fœminarum* linteo excep- *bre.*
tus, exsiccat, & deinde cum *Aceto scillitico* extra- *Sanguis*
ctus, internèque datus commodè *menstruus.*
vet. Externè *Linteum* hoc exsiccatum *Tumores*
erysi-

*Secundina
humana.*

erysipelatosos, ac *Dolores podagricos* sistit; quin & co-
lo appensum *Febrem tertianam* curat. Denique *Phi-
tra* exinde parantur, quibus *Secundina humana* præ-
parata contrariatur. Hæc autem, *Secundina* nempe
multum habet in recessu, unde & Bruta secundina
suas avidè devorant. In *Doloribus post partum* &
Partu difficili reliquis remediis palmam eripit. In
pulverisatione partes volatiles avolant. Quapropter
potius membranâ propriâ detractâ in cucurbit
vitreâ capaci (aliàs frangitur) probè clausa, in
loco calido putrescat, sed sine *Vermibus*, qui in
vase clauso produci non solent. Sic fit liquor lim-
pidus cum horrendo fœtore, qui destillatus dat
Spiritum oleosum, abjecto *Phlegmate*, & hic ad 3ss
promptissimè *Fœtum* pellit, & contra *Epilepsiam* hæ-
reditariam commendatur. *Maculas* seu *Nævos* ma-
ternos alias cruentis adhuc *Secundinis* tangendo cu-
rare solent. *Urina* egregium est anodynum *Dolo-
ribus partium nervosarum* applicatum. In *Podagra*
Pediluvia inde fiunt egregia. Imò *Cosmetica* est.
Maculas post *Variolas*, *Fissuras* à frigore, & *Scabiem*
auferens. In *Flatulentis Abdominis* & *Hydrope*, præ
Clysmatibus egregia est. *Externè* mundificat *Vul-
nera* & *Ulcera*, & contra *Gangrænâ* *Stercore Vac-
cino* & *Urinâ humanâ* nil melius. Destillata dat
Spiritum & *Sal vol.* idque vel per crudam inspissa-
tionem, vel, quod melius, per putrefactionem &
fermentationem. Spiritus autem per fermentatio-
nem paratus *Olea destillata* coagulat, cum eorum
occulto acido se uniens. Porro ex *Capite mortuo*
hujus destillationis elicitur *Sal fixum*, vel potius
Salsum (fixum enim nullum in Animalibus re-
peritur) quod cum Boli p. iii. destillatum dat *Spi-
ritum acidum*, similem Spiritui Salis; quodque in
usu medico *Acidum*, & *Dolores* inde oriundos de-
struit,

*Ejus Spir-
itus & Sal
vol.*

Stercus hu-
manum.

fruit, *Febris* itaque & *Hydropi* resistit. *Stercus humanum* volatile est, præ reliquis magis oleosum, & minus salinum. In *Tumoribus* tam *malignis* quàm *benignis* maturandis nil melius. In *Doloribus articulorum* *Stercus vaccinum* antecellit; cum *Allii capitibus* *Morsui venenato* impositum certum levamen adfert. Destillatum per retortam dat *Aquam* & *Oleum fetidum*, quod in *Vulneribus fistulosis* & ipso *Cancro summum* est remedium. Si redigatur hoc *Stercus* cum s. q. *Aquæ* in pulvem, & in *Balneo vaporis* ponantur, fœtor exhibet, sed dein gratum spirabit odorem; unde *Mercatores Moschum debilem* solent in *Latrinâ* suspendere, ut odor ejus intendatur.

Sanguis hu-
manus.

Sanguis humanus recens, ex homine decollato collectus, contra *Epilepsiam* hauritur. Destillatus dat *Phlegma* & *Spiritum*, & modò prius putrescat, copiosum etiam *Sal vol.* *Spiritus* in *Epilepsia*, *Apoplexiâ*, &c. decantatur. *Oleum* super *Caput mort.* rectificatum, propter luxurians *Sulphur anodynum*, *Dolores nervosos*, ab acido oriundos, optimè sistit. *Spiritus Sanguinis humani* additis *Camphora* & *Castoreo*, egregium fit *Antepilepticum* & *Hystericum*. Si *Spiritus* cum *Sale* & *Oleo proprio* digeratur & cohobetur, fit *Liquor rubicundus* seu *Quinta essentia*.

Sanguis irrotatus cum *Spiritu Vini*, acuato *Spiritu aialis* & *Myrrhâ*, imprægnato, fit *Mumia*. *Mumia* *Mumia*.

autem *Paracelso* duplex est, *corporalis* sc. seu partes corporis violentâ morte extincti solidæ; & *Spiritualis*, quæ *Spiritus vitalis* est unicuique concreto inditus, in quo consistit fundamentum omnium

Actionum magneticarum & *sympatheticarum*. *Caro* *Caro hominis* suspensi, aut rotâ confracti, *Myrrha* impræ-
gnata, & in fumo è *Ligno* & *Baccis Juniperi* successivè exsiccata, fit elegans *Mumia*, propter remanentiam *Spiritus vitalis mummialis*, singulacium vi-

rium in *Sanguine congrumato* à Casu ab alto, doi. 3 in vehiculo appropriato, expectando sudorem. Im in *internis Viscerum corruptelis* vi Balsamicâ corpu facile restituit. *Externè Mumia artificialis* omni *Unguenta* in gravioribus *Vulneribus* ingreditur. De *Calculo humano* vide Regnum minerale. *Cut.* Cingulum *Passiones hystericas* levat. *Pinguedo human* præ reliquis temperata est & anodyna, item contr *Atrophiam* utilis. Destillata dat *Oleum*, quod recti ficatum super *Ossa hominum calcinata* singulare et consolidans in *Luxationibus & Fracturis*. *Ossa hu* *mana* acidum absorbent, & præterea in *Doloribus artuum*, & *Dysenteria* specificè conveniunt, ubi tam *Ossa præparata*, quàm *Sal volatile*, quod efficacius est, conveniunt. Calcinantur autem sine Igne, & ad ʒi. vel ʒii. per se alvum laxant. Præ cæteris autem *Ossa Cranii* in frequenti usu sunt contra *Epilepsiam* cum *Aqua spirituosâ Lil. convall.* præparata. Fit etiam hinc *Galreda* contra *Vermes* cum *Spiritu Hyper. Usnea Cranii Humani* seminium habet ex aëre, & succum nutritivum ex *Cranii liquore* & rarò reperitur, nisi in *Capitibus* per longam annorum seriem Aëri expositis. *Hæmorrhagias* utique sistit applicita, & *Epilepsiam* externè arcet. *Cerebrum.* *Cerebrum humanum* in Mar. Balneo dat *Aquam*; & postea ex reliquâ massâ exprimitur *Oleum*, egregium cephalicum & antepilepticum, *Memoriam* roborans, & vi anodynâ in *Contracturis Tendinum* proficuum. Melior erit *Aqua*, si cum aromaticis destilletur.

L.

Leporis sanguis. I. **L** *Eporis pavidis*, probè in venatione agitati, *Sanguis* ad ʒi. in Pulvere, vel Vino assumptus, singulare est remedium contra *Epilepsiam*. *Externè* *Erysipelas*, locosque podagricos & noctu dolentes levat

levat. *Cerebrum Leporinum* gingivis Infantum *Cerebrum*.
 illitum Dentium proventum juvat. *Cor leporis* in *Cor*.
 fugâ capti, lentè exsiccatum ad tertiam partem, in
Quartana ante paroxysmum commodè propinatur.
Axungia vetus pro aperiendis *Abscessibus suppuratis*, *Axungia*.
 & heterogeneis è *Vulnere* extrahendis, præ cæte-
 ris laudatur.

II. *Lupi Stercus* contra *Dolores colicos* est unum *Lupi ster-*
 ex optimis remediis, sed edat Judæus Apella. *cus*.

M.

I. *Moschi Capreolus* suggerit *Moschum* in Capfu- *Moschus*.
 lis supra Genitalia; haud procul Umbilicum.

Nimirum *Moschus* est substantia grumosa, pinguis,
 & unctuosa, sanguini congrumato similis, collecta
 è Dorcadis, seu Capræ moschiferæ Asiaticæ folli-
 culo, inter Umbilicum & Pudenda in Abdomine
 sito, saporis subacris, amaricantis, odoris fragran-
 tis & grati. Ob sal volatile spiritibus analogum in
 specie virtutem impetravit analepticam, cardiacam,
 confortantem, ad venereos congressus stimulantem,
 sanguinem grumosum dissolventem, ac spiritus ani-
 males restaurantem. Sunt qui congrumata tubera
Capellæ à *Canibus* agitata, exsiccant & pro Moscho
 adulterino venditant. *Moschi* autem odor non
 adeo rarus est, cum per putredinem intendatur
 æquè ac producatur. Cæterum, ut potentius ope-
 retur, depurari debet suspendendo sc. in Cucurbitâ
 superiori, cui alia lutata juncta est, linteo in me-
 dio posito, & in diebus canicularibus Soli exponen-
 do; sic enim liquefcit, & Oleum penetrans per
 linteum in inferiorem Cucurbitam descendit. Pa-
 ratur etiam *Essentia* ex *Moscho* vel *Zibetho*, miscen- *Essentia*.
 do cum Oleo Amygdalarum dulcium, deinde af-
 fundendo Spiritum Vini rect. sic enim Spiritus di-
 gestus & destillatus extrahit substantiam medica-

lem, Moschi inerte corpore in fundo relicto. Cæterum odores hi suaveolentes in iis, qui gravioribus meditationibus indulgent, aut quibus Spiritus animalis agiliores & volatiliores sunt, cautè usurpentur. Ratio est, quia in majores & confusos magis impetus aguntur: hinc qui pro confortandâ *Memoria* iis nimirum utuntur, tandem Spirituum defectum inde sentiunt. Legitimè verò usurpata in *Affectibus Capitis* summa medicina sunt.

Muris stercus.

II. *Muris Stercus* ad gr. vi. cum lacte tritum & colatum alvum certissimè laxat.

Muris alpini Pinguedo.

III. *Muris alpini Pinguedo* antipleuritica Unguentum ta ingreditur.

S.

Serpens.

I. *Serpens* venenosus non est, nec plagas infer venenosas, nisi furore percitus. Venenum enim non tam in forma materiali quàm ideali consistit. Internè certè nocivum non est. *Exuvia* tempore verno indubiè deponit, non tamen ea propter juvenescit, aliàs & *Araneæ*, *Lumbrici*, &c. idem experirentur. Vi quidem balsamicâ turget, & Remedia inde parata in *Morbis cutaneis*, nempe *Lue venerea*, *Scabie ferinâ*, in primis autem *Leprâ* & *Ulceribus inveteratis*, primatum ducunt. Quin & *Decoctum Viperarum* in *Sterilitate* laudatur. Sunt qui comedant *Gallos*, & *Gallinas*, quæ *Viperis* pascuntur ad sanitatem conservandam. Porro contra *Venena* vi alexipharmacâ *Viperæ* sunt usitatissimæ. Itali *Serpentes vivos* concisos cum Aquâ ebulliunt, & hauriunt pro usu anti-venereo sudorifero. In primis autem *Juscula viperina* parari in Galliis, & quotidie mane per aliquot hebdomadas propinari solent, ad sanguinem purificandum, acrimoniam edulcorandam, Spiritus animales refocillandos, Genus nervosum, imò Cerebrum confortandum.

Vipera.

Non-

Nonnulli quoque Carnes Viperarum ipsas comedunt ad eundem finem. Contra *Morsus Viperarum* laudatur *Crimphora* in *Petroleo* soluta, vel *Bufo vivus* applicatus, vel *Ferrum candens* *Morsui* admotum, quod Venenum extrahit. Cæterum ex *Tuberculis* in *Capite Serpentis Indici* paratur *Lapis friabilis*, contra quæcunque Venena commendatus. *Hepar Serpentis* in *Pulvere* à ʒß. ad ʒi. egregium est in *Dysenteria malignâ*. *Pinguedo* Strumas incipientes optimè discutit, *Maculas & Rugas faciei* delet, & calidè *Palpebris* illita *Visum* acuit. *Exuvia* sponte depositæ commendantur contra *Icterus*, & *Urinam* pellunt. Externè *Lumbis & Ventri* circumligatæ *Partum* faciunt, antecedente prius *Linimento* ex *Cancris, Lumbricis & Axungia* q. s. *Pulveres Viperini* parantur non per calcinationem, sed lentam phlegmatis in M. B. adstractionem; qui tunc suo constant Sale vol. & ad ʒi. variè exhibentur.

II. *Suis* *Pinguedo & Lardum* temperata sunt, emolliunt & resolvunt. In *Odontalgia* dentes & gingivæ, prius ligno acuto fricatæ, lardo commodè illinuntur. Afferunt & *Tussim inveteratam* curari inunctione plantarum pedum vesperi prope ignem cum *Linimento* ex *Axungia porcina & Allii capitibus*. *Stercus* quibuscunque *Hæmorrhagiis* confert, internè cum *Vino & Saccharo* mistum, externè parti admotum. Sunt qui *aridum* cum *Succo Plantag.* instar Cataplasmati adhibent. Quæ habet *Author* de *Vesicâ*, potius de *Vulvâ* intelligantur; calcinata enim certum est levamen in *Incontinentiâ Urinæ*, in pulvere data.

T.

I. *Talpæ Sanguis* papyro exceptus *Gangrænam* sistit, si papyrus sub usu humectetur aquâ, & imponatur. In *Erysipelate Mammarum & Cancro*

manus, in qua mortua est Talpa, imposita singulare quid confert.

Taxi axungia.

II. *Taxi Adeps* calidior & penetrantior est *Adipe suillo*.

V.

Viperæ Oleum.
Sal volatile.

I. *Viperæ Oleum* cum *Spiritu* ejusdem *rectificato* dat Liquorem alexipharmacum. *Sal volatile* & *Spiritus* parantur more consueto in igne aperto in vas recipiens capax. In *Essentiis*, cum *acidis* paratis, destruit *Sal volatile*. In illis autem cum *Spiritu Vini* parum elicitur: adeoque sufficit *Spiritus* cum *Sale volatili*.

Vitulli Medulla.

II. *Vituli Medulla* ex ossibus extracta, temporibus illita, *Agrypniam* arcet, præsertim in *Febribus malignis*, & *Puerperarum Febribus*, ubi narcotica adhiberi non possunt. Idem iis, qui noctu meditantibus sunt, conducit.

Unicornu.

III. *Unicornu terrestre* est non ens. *Cornua* enim illa vulgaria quæ habentur, sunt nil aliud, quam *Dens* superioris maxillæ *Piscis cetacei Groenlandici*. Hic *Dens* in *Epilepsia*, ab acido ortâ, multum confert. Verùm *C. C.* raspatum eadem præstat.

Ursi axungia.

IV. *Ursi Pinguedo* lumbis illita in *Herniâ* conducit: imò contra *Prolapsum sinus pudoris* summum est levamen.

Vulpis lingua.

V. *Vulpis Lingua* mense Martio exsecta, exsiccata, & sub usu in *Vino* macerata, *Vulnerique* imposita, omnia heterogenea exhrahit. Quidam pro maximo secreto habent.

CLASSIS II.

De Avibus.

A.

I. **A** *Vium Excrementa* reliquis animalium excrementis acria magis & nitrosa sunt; perfectum enim Nitrum crystallinum efflorescit, si Aquæ immittuntur, idque inprimis in Stercore columbino. *Avium excrementa.*

II. *Alaudæ* caro Urinam & Calculum proritat. *Alauda.*

III. *Anatis* sanguis inter Alexipharmaca refertur. *Anas.*

IV. *Anseris* pinguedo præ reliquis penetrans est. *Anseris Pinguedo.* Umbilico illita alvum contumacissimam solvit. Quia subtilis est, membra à frigore, & inde productis fissuris præservat. *Membris paralyticis* illinitur Pinguedo defluens ex Anseris exenterato Plantis nervinis repleto, & affato. *Stercus* ad ʒi. contra *Stercus.* *Icterus* egregium est; vi enim nitroso-sulphurea multum laudatur, sed melius erit, si Herbis vescantur Anti-Ictericis. Imò in *Scorbuto desperato* in Vino haustum sæpè summum est remedium. Ob vim nitrosam in Hydrope etiam convenit. *Stercus* junioris Anseris destillatum dat *Aquam Ophthalmicam* egregiam.

C.

I. **C** *Aponum Axungia* in Pleuritide & Tussi pectorali inungi solet, intusque etiam contra Raucedinem & Tussim exhiberi, cum Melle vel Saccharo. *Capo.*

II. *Ciconia* tota alexipharmaca est, quia *Bufo-nibus*, *Ranis* & *Serpentibus* vescitur. Ex sanguine paratur *Electuarium* mirificum contra *Venena*. *Stercus* *Stercus.* *Podagræ* illitum egregium est. Ex Pelle fiunt tibialia pro curâ *Podagræ*, posset & *Sal vol.* pro usu sudorifero adhiberi.

Columba.

III. *Columba Sanguis* Oculis instillatus grumescit, & malum exasperat. *Fimus* nitrosus est, adeoque diureticus & antihydroticus. Ex illo tosto & in Vino macerato extrahitur *Lixivium* summè diureticum. Vel cum *Semine Anis.* & *Cortice Aurant.* in *Vino malv.* destillatum *Aquam anticolicam* egregiam suggerit. Externè propter acrimoniam nitrosam inter *Psyllotra* refertur. Usurpatur vel per se *Aquâ* humectatum, vel cum *Sem. Sinapi* tritum, & impositum in *Morbis chronicis.*

Coturnix.

IV. *Coturnix* Elleboro nigro vescitur, adeoque ejus Excrementa sunt antepilepticum haud contemnendum.

Gallus &
Gallina.

G.

I. **G**allus vel Gallina integra, juxta podicem depilumata, *Tumoribus malignis* & *Morsibus venenatis* applicata, brevi moriuntur. Repetuntur igitur donec nulli amplius moriantur, & res erit in vado. In *Phrenitide* graviore per medium dissecta & cruenta capiti raso cum fructu imponitur, sed post quadrantem horæ horrendum foetet. *Sanguis* Galli destillatus suggerit *Spiritum* egregiè *venereum*, & rectificando acquiritur *Spiritus urinosus* optimus. Vana sunt, quæ de *Tunicâ Ventriculi interiori* narrantur. *Guttur* Galli tostum & pulverisatum ad ʒi. *Incontinentiam Urinæ* juvat; quod cum *Erinaceo* combusto, & *Vulvâ suillâ*, omnibus in illo *Affectu* palam eripit. *Ovum* recens in Vino sumptum vires refocillat & nutrit. *Testæ*, ex quibus Pulli modò exclusi fuerunt, imprimis diureticæ sunt. *Albumen* ovi habet temperatissimum *Alcali volatile*, unde *Vulnera Oculorum* consolidat. Plus autem nutrit *Vitellum*. Ad duritiem coctum & cum *Aceto rosaceo*, cumque contusâ *Nuce mosch.* sumptum contra *Diarrhæam* excellit. *Oleum* exinde paratur, quod purifican-

Spiritus.

Guttur.

Ova.

Testæ.

Albumen.

Oleum Ovo-
rum.

rificandum, scil. liquefactum sponte per linteum colando, postea in patellâ stanneâ, addito tantillo Ceræ, lavando cum Aquâ fontan. & agitando cum spatulâ ligneâ, ut Aquâ eluat impuritates; dehinc exponendo Soli ad aliquot dies, ut fæces subsideant, & supernatet *Oleum*, quod contra *Ambusta*, *fissuras* à Frigore, valet; & egregium est cosmeticum, si faciei illinatur post lotionem cum Aquâ simpl.

H.

Hirundinis excrementa nitrosa (non autem *Nidus* *Hirundo.* (*Anginam* & *Inflammationem Tonsillarum* levant, vi enim nitrosâ ardorem compescunt & maturant.

O.

Oloris pellis Stomacho applicata *Colicam* mitigat, *Cygnus.* accedente per pellem fomentatione calidâ, quæ forsan magis agit & juvat, quàm reliquæ omnes pel-
lis partes.

P.

I. **P**asseris in coitu transfossi Cerebrum *Venerem* *Passer.* stimulare, & *Triglotites* affatus ab *Ischuriâ* liberare dicitur, sed operandi rationem nondum scimus.

II. *Pavonis Stercus*, habitâ ratione sexûs, in Pulvere *Pavo.* cum Vino *Epilepsiam* & *Vertiginem* curat atque præcavet, expectando sudorem, sed sæpius in usum trahendum.

V.

Vultur cum Mastiche tostus & pulverisatus, *Hæ-* *Vultur.* *morrhagiam uterinam*, & *Dysenteriam* desperatam curare creditur, si sæpius cum Lacte amygdalino ad ʒß. assumatur.

C L A S. III.

De Piscibus.

A.

Anguilla.

Anguillæ Pinguedo defluens dum affatur, & fo-
 Aliis Lauri excepta, Auribus tepidè instillatur
 pro restituendo *Auditu*. Ejus *Hepar* perforatum,
 blando Igne exsiccatum unâ cum felle, egregium
 est ad 3ß. datum, ia *Partu difficili*. In *Prolapsu sinûs*
pudoris, sufficus ex *Cute Anguillæ* eleganter insti-
 tuitur.

B.

Barba.

Barba cautè comedenda est, ne *Choleram* morbum
 excitet.

C.

*Caneri.**Lapides.**Testa.*

I. Cancrorum Succus expressus in *Delirio* & *Ce-
 phalalgia* graviore feliciter fronti applicatur
 cum Opio & Croco. *Lapilli* sunt Liquor lacteus,
 qui mense Julio, dum ægrotant Cancri, concre-
 cit in substantiam lapideam super Stomachum sitam;
 reperiuntur hi *Lapilli* quando crustam mutant, &
 hinc ejusdem naturæ sunt & substantiæ cum Crustâ
 seu Putamine eorum, quod illis substitui potest. Et
Testa & *Lapilli* turgent Sale volatili alcalino, minùs
 tamen acri, quod beneficio acidi occulti indurescit,
 hinc affuso *Vino* vel *Aceto* effervescent propter lu-
 ctum acidi & alcali interni. Cæterùm acidum ma-
 ximè destruunt, adeoque in *Sodâ* ab effervescentiâ
 acidâ, *Torminibus*, *Pleuritide*, *Anginâ*, *Casu* & *In-
 flammationibus* internis, acidum coagulans per su-
 dorem & urinam expellunt. In *Quartanis*, ubi
 nimium frigus excedit, præmisso *Vomitu*, hi cum
Saccharo Saturni, curam perficiunt, Insigniter etiam
 diuretici

diuretici sunt, imprimis si cum *Sale vol. Succin. vel Vino* vel *Aceto* propinati, unde in *Stranguriâ, Calculo* &c. præservativum sunt & curativum. Mirè etiam pro usu vulnerario in *Febribus* post *Vulnera* conveniunt. Licet enim Vinum *Vulneribus* & *Inflammationibus* noceat, Lapilli tamen adjuncti ejus acidum destruunt; imò & bibacibus Arthriticis optimè succurrunt, acidum Vini per diuresin evacuando. In *Gonorrhœa* item, & *Ulceribus Renum* aut *Vesicæ*, cum Vino sacra sunt anchora.

II. *Carpionis Fel* gaudet alcali temperato, unde *Carpus*. præ omnibus acidum Erysipelatis destruit. *Lapilli* conveniunt cum *Lapidibus Cancrorum*.

III. *Conchæ* omnes vi febrifugâ & diureticâ conveniunt, quatenus acidum destruunt. *Margaritifera* constant *Sale vol.* magis digesto, & cum *Perlis* conveniunt; de quibus in *Regno Minerali*. *Ostreæ*urgent succo alcalino, qui in *Atrophîâ, Phthisi, Lue Venerea, &c.* convenit. Ex *Margaritifera* paratur *Specif. antifeb. Strobilb.* non tamen solum, nec sine aliis præmissis usurpandum, aliàs duplicatur *Febris*.

H.

I. *Halecum muria* in *Hydrôpe* egregium est Clyf-*Halecum muria.* ma, & externè ulcerosas partes eluit.

II. *Husonis Gluten, Ichthiocola* dictum, *Gelatina* est *Ichthiocola.* consolidans.

L.

Lucii fel Oculis succurrit, nam fella piscium minus acria sunt, quàm illa *Perdicis, Bovis, Hominis, &c.* Hoc *Fel* gaudet *Sale volatili* penetrante, adeoque attenuat, & resolvit. Hæc tamen habet incommoda, 1. quod nimis viscidum sit & oculis adhæreat. 2. Quod acrimoniam habeat, quæ temperari debet *Aquâ sperm. Ranar. Mandibulæ* ad 3i. *Mandibulæ* in *Pleuritide* acidum absorbent, & grumos dissolvunt.

vunt. Pinguedo pedum Plantis illita *Agrypniam* curat. Paratur ex Felle Aqua, quæ tutius instillatur Oculis quàm ipsum Fel, vel cum Spir. Vini fit Essentia in *Oculorum Affectibus* egregia.

M.

Mustula
Hepar.

Mustelæ infœcundæ Epar, in Vitro probe clauso Soli expositum, resolvitur in *Liquorem oleaginosum* penetrantissimum, qui vel Palpebris, vel ubi fortius agendum, ipsis Oculis illitus, in *Vistis hebetudine*, *Suffusionibus*, &c. singulare est specificum.

P.

Perca Lapis. **P**erca Lapidem suggerit in capite & Spinâ dorsi, præ cæteris diureticum, facilius solubilem quàm *Oculi Cancr.* quippe in *Dysuriis* ab usu Acetorum acidum melius destruit.

R.

Ranarum.

Sperma.

Ranæ in *Peste Carbunculis* sub axillis infesta singulare sunt remedium, præferuntur, quæ in *Aquis puris* degunt. *Sperma Ranarum* nil aliud est, quàm Ova mucilaginis aqueâ involuta. Pro usu itaque Medico ova eximantur. Applicatur hoc *Sperma* cum *Aceto ros.* Pubi aut Lumbis contra *nimum Mensium fluxum*. Quin & in *Ambustis*, *Ophthalmiis*, *Ulceribus inflammatis*, *cancrosis*, &c. æstum & calorem coërcet. Destillatur *Aqua* ex Ranis per 3. dies in Aquâ putrescentibus, quæ internè ad $\mathfrak{z}$ ij. in *Hæmorrhagia Uteri*, *Fluore albo* & *Gonorrhœâ* admodum conducit. Quin & ex *Spermate* in M. B. vel V. B. lento igne destillatur *Aqua*. Sed colligendum est Mense Aprili, cavendo Novilunia, alioquin *Aqua* foetebit.

Aqua.

S.

Sepia os.

Sepiæ os ad $\mathfrak{z}$ ii. in Pulvere vel Emulsionibus in *Gonorrhœâ* specificè convenit.

T.

T.

I. **T***Hymalli* Axungia, in vitro clauso soli expo- *Thymalli*
 sita, dat Liquorem oleosum, qui foveas *Axungia*
riolarum singulariter delet, & Vulnera citra cicatri-
 cem consolidat.

II. *Tinca* applicatur plantis Pedum, vel Hepati
 contra *Icterus*.

CLAS. IV.

De Insectis.

Insecta Aquatilia temperatissimum habent
Sal volatile, *Terrestria* verò *Sal acre* *Oleo*
 nonnihil temperatum.

A.

I. **A***Pes* calcinata contra *Alopeciam* laudantur. *Apes*.
Materia Mellis colligitur per linguam, & sub
 lingua in vesicula, quadam parva seponitur, quam
 tandem per fermentationem maturatam evomunt
Apes. *Cera* viscidior est substantia, non in cor- *Cera*.
 pore, sed ad pedes ultimos secreta. *Mel* continet *Mel*.
 extractum Roris, qui resinam ex floribus exhalan-
 tem coërcet, ratione cujus *Mel* Spiritu universali
 turget, Metalla enim nobilissima dissolvit, à pu-
 tredine præservat, & vim vitalem mirificè suggerit.
 Gaudet acido & alcali. Destillatum vel fermenta-
 tum suggerit acidum; imò instar Musti fermenta-
 tum dat Potum vinosum, Senibus optimè conve-
 nientem. Facile in Stomacho fermentationem subit,
 adeoque *Febricitantibus*, *Hypochondriacis* & *Hystericis*
 non convenit. Sed propter vim balsamicam
 Pectori, Pulmonibus, & Renibus succurrit. Ut
Spiritus Mellis habeatur optimus, prius ad tempus *Ejus Spiritus*
 putrescat

Oleum.

putrescat Mel. *Spiritus* hic *acidulus* cum phlegmate circulatus dat *Menstruum* singulare virium quia in eo latet Sal Roris. *Oleum mellis* externum *Ulcerum* mundificat. *Oleum* ejus compos. Num. 2 nil valet. *Cera* subjectum est resinofum, quod ipsa *Aqua forti* adduratur magis, quam liquefit Cum *Ossium* calcinat. p. ii. mista, & destillata da *Oleum naturæ alcalinæ*, quia *Ossa* retinent acidum *Ceræ*, quod ad gut. iv. interne diureticum est, & *Uteri Procidentiam* præcavet. Externe attenuat *Tumores frigidos*, lenit nephriticos *Affectus*, & cum *Oleo ovorum* valet contra *Ambusta*, & læsiones ab *Aqua fervente*.

Aranea.

II. *Araneæ* in vase conclusæ, se mutuis puncturis interficiunt, & post mutantur in liquorem foetidum, qui destillatus dat *Spiritum urinosum* & Sal vol. *Pulverisatæ Febres intermittentes* pellere dicuntur, ut & externe *Oleum Aranearum major.* pulsibus applicatum.

Aselli s.
Millepedes.

III. *Aselli* inter fissuras murorum antiquorum collecti, Sale nitroso vol. scatent, suntque insigniter diuretici contra *Calculum*. *Mucum* etiam acidum viscidum resolvunt in *Asthmate*. Contra *Arthritidem vagam*, *Dolores scorbuticos* & inprimis in *Morbis convulsivis*, adhibentur. Externe infusi in *Oleo Lini* dant *Oleum anodynum*, specificum contra *Dolorem hæmorrhoidum*. Quidam cum *Vino* vel *Spiritu Salis* & *Vitrioli*, imprægnant & exsiccant, sed hæc volatilitatem ejus absorbent. In *Ulceribus inveteratis Aselli* miram vim habent.

Cantharides.

C.

Cantharides turgent Sale vol. acerrimo, & colliquefaciendo acrimoniâ suâ succum corporis, *vesicas* excitant, imò & interne quandoque *Ardorem urinæ* & *miæctum cruentum*. Abjiciuntur pedes & capita, ut inutilia. Vulgo *Pulvis Cantharidum* cum *Fermento acris* & *aceto* applicatur; sed hic modus non procedit, nisi ubi mitius agendum, quia acida castrant

vim

vim vesicantem. Elegantius inspergitur *Pulvis Emplastro* ex *Terebinthinâ* cum *Cerâ liquefactâ*. In Infantibus adhihetur *Emplastrum citrinum*. Cæterum & internè laudantur contra *Suppressionem Urinæ*, & *Gonorrhæam virulentam*; ad pellendas Aquas in *Hydrope* & promovendum *Calculum*. Scilicet $\text{ʒi. Pulveris Canthar.}$ infund. *Vini Rhenani* ʒiv. in loco tepido per aliquot dies. Deinde Colaturæ cochlear. viii. cum Cantharo vini miscentur, ita ut Cochleare i. sufficiat (ascendendo tamen in dosi) ad pellendam Urinam.

F.

Formicæ naturales optimæ sunt, quæ circa resinosas Arbores & Betulas colliguntur mense Julio, Lunâ crescente, hæ enim spirant odorem acidum. Generantur etiam artificiales, *Alatæ* dictæ ex fermentatione *Mellis* cum *Pane secalino*. Colliguntur naturales in Cucurbita, in cujus fundo frustum casei, quod illos alliciat, repositum sit. Destillatæ cum Spiritu Vini aromatico dant *Spiritum*, qui externè Auribus in *Difficili auditu* & *Tinnitu* succurrit; uti & Ova *Formicarum*, quæ aliàs intus ad ʒi. sumpta ructus & flatus excitant. Pro *Ischiadicis*, *Arthriticis*, *Paralyticis*, imò & contra *Sterilitatem*, *Balneum* ex *Acervo Formicarum* multum confert. Infunduntur *Formicæ* in Oleo, quod Penis radici, Scroto, & Testibus illitum armat in Venerem; præfertur tamen *Spiritus*. Cæterum si *Formicæ* per se destillentur, dant *Spiritum acidissimum*, qui Martem rodit, & odore suo corpus mirè restaurat. Si putrescant ante destillationem, dant *Spiritum urinosum*, & *Sal vol.* elegantissimum. Quin & cum Calce viva, affusâ Aquâ, resolutæ dant *Spiritum urinosum*, quia aciditas omnis à Calce viva absorpta est. Hic *Spiritus urinosus Sale vol. acuat* egregium est diureticum in *Scorbuto* ac *Hydrope*; & externè in *Malo ischiadico*, *Doloribus artuum vagis* & *scorbuticis*, imò in *Paralyfi* & *Tremore* omnino præferendus est. *Spiritus acidus* cum *Spiritu Vini* destil-

Formica.

Spiritus.

latus analepticum est egregium, præprimis in *Catarhis suffocativis*. *Memoriam* dein & omnes Sensus roborat, magnanimos reddit, & Venerem stimulat.

H.

Hirudines.

Hirudo applicatur Temporibus, Pedibus, Brachii pro evacuatione sanguinis lentâ; Podici in *Hæmorrhoidibus*; & Vulvæ in *Mensium suppressione*. Servatur in *Aqua* cum *Saccharo*, ut nutriatur & purificetur. Si pertinaciter nimis loco adhæreat, insperso sal decidit.

L.

Lacerta.

I. **L**acertæ quadrupedes sunt, non *Insecta*. In *Acetum* macerantur, ut corrigatur earum malignitas. deinde exsiccata propinantur ad ʒß. cum *Melle* in formam *Electuarii* pro *Strumis* curandis. *Oleum* optimè paratur infundendo in *Oleo communi* in loco tepido; quæ inunguntur loca Herniosa.

Lumbrici.

II. *Lumbrici*, qui annulos habent flavescentes circum collum, meliores sunt. In *Affectibus chronicis* conducunt; in primis existunt *diuretici* & *diaphoretici*. In *Ictero*, *Scorbuto* & *Arthritide vagâ* sunt adhuc celebres. In genere in *Morbis chronicis* & *hydropicis* idem præstant, quod vegetabilia amara; infusi sc. vel cocti cum herbis aperientibus. Externè contusi & applicati *Dolores arthriticos* & *scorbuticos*, nec non *Panaritium* vi anodynâ egregiè tollunt. In *Punctura nervorum*, & *Vulneribus articulorum*, *Oleum per infus.* cum *Oleo communi* paratum, conducit. *Liquor* per *Solem* destillatus probè filtratus inspissetur ad tertias, & in loco frigido positus, *Crysallos* generat inflammabiles instar *Nitri*. *Liquor* verò *Authoris* illitus *Symptomata convulsiva* præcavet. *Tostio* nil valet quia sub eâ *Sal volatile* avolat. Destillantur per se, non autem cum *Spiritu Vini*, ne virtus in fundo remaneat. Scilicet in vitro capaci, ne disrumpatur, *Soli* exponuntur, & *Liquor* filtratus atque destillatus dat *Spiritum urinosum* cum copioso *Sale vol.* cujus dos. à ʒß. ad ʒi. pro diuretico & sudori-

*Eorum
Oleum.**Liquor.**Spiritus.*

dorifero, qui & externè in Doloribus majora præstat quàm *Spiritus Salis ammoniaci, &c.* Caput mortuum in prata projectum Lumbricos generabit. *Essentia* parata ex vegetabilibus artheticis cum *Spiritus Lumbric. p. i. & Spiritus C. C. succinati p. ii.* egregia est in *Arthritide vaga.* *Essentia.*

P.

Pediculi 4. vel 5. Peni immissi urinam proritant. *Pediculi.*
S.

I. **S**carabæorum cornutorum Cornua in Pulvere Par- *Scarabæi.*
tum difficilem promovent. Illorum Oleum per infusionem auribus contra Dolores instillatur; pulsibus verò illitum Febrem producit, *Scarabæi pilularii* Oleo Lini *Oleum.* infusi & cocti, dant Oleum singularissimum anodynum in *Doloribus aurium & Hæmorrhoidibus cæcis.* *Unctuarii* gaudent alcali vol. acri, quod Tartarum salinum in Nephriticis & Podagricis per urinam evacuat. Paratur inde remedium Anti-tartareum hoc modo: Scilicet *Scarabæi unctuarii*, mense Majo absque manuum attactu collecti, suffocantur in Spiritu Vini, deinde exsiccantur, & ex eorum medio eximitur liquidum viscosum, quod cum ipso corpore pulverisato formatur in *Balsamum.* Deinde R. *Hujus Balsami* ʒi. *Olei Anis. & Caryoph. an. gut. iii. f. Pill.* Propinentur gr. ii. in *Aqua Florum Sambuci* mane jejuno Stomacho; sequetur Stranguria per tres dies durans, sin minus, repetatur secundo die, & optatum habebis eventum in curando *Calculo.*

II. *Scorpius* ad gr. i. Venerem stimulat. *Oleum* ejus *Scorpius,* per infusionem gaudet acrimoniâ volatili, & Pubi vel Lumbis illitum egregium est Diureticum in *Suppressione Urinæ.* In *Dolore* quoque *aurium* anodynum est. Item pro usu *Anti-pestilentiali* pulsibus & membris illinitur.

SCHRÖDERI DILUCIDATI

S E C T I O III.

De Regno minerali.

Mineralium
principia.

Mineralium principia sunt Sulphur, Mercurius & Sal, i. e. substantia pinguis, substantia humida radicalis, & terra fixa. Quorum varia combinatio ratione variæ fixitatis differentiam Mineralium & Metallorum constituit. Fusius tractatur hæc materia sub titulo, De Metallis in genere, tam in Collegio Chymico, quàm in hac ipsa Schröderi dilucidati Sectione.

CAPUT I.

De Terris.

Terra medi-
cata.

I. TERRÆ medicatæ constant terrâ alcalinâ, fumis sulphureis volatilibus imprægnatâ; sunt enim rudimenta metallica, quæ propter defectum Mercurii non potuerunt compingi. Hæ Terræ imbibunt humiditates & aciditates, adstringunt etiam & sudorem movent. Sed & específicas virtutes habent pro ratione Sulphuris metallici, de quo participant. Sic Terræ solares alexipharmacæ sunt; Martiales anticachecticæ, &c. Preparantur vulgo Terræ 1. Lotione, quæ purum ab impuro secernit. 2. Præcipitatione, quæ nil valet, saturantur enim Terræ ab acido, & remanet Calx viva nullarum virium. 3. Destillatione, ubi phlegma dant acidulum.

Earum præ-
paratio.Terra Me-
litensis.

II. Terra Melitea candida commendatur à vi alexipharmacâ.

III.

III. *Terræ sigillatæ Germanicæ* gaudent Sulphure fo-^{Sigillatæ.} lari. Unde contra *Venena* & in *Variolis*, inprimis si adsit *Alvi fluxus*, valent. Cæterum pro usu adstrictorio exhibentur cum *Aceto destill.* vel *Spiritu Nitri*; sic enim aluminosæ evadunt. Per se suggerunt *Spiritum acidum* in *Febribus malignis* usurpatum. Si imbibantur *Spiritu Nitri* vel *Vitrioli*, deinde exsiccentur, terantur super marmore, & in loco frigido in sacculo ponantur, liquefcunt in *Liquorem*, vel *Aurum potable*, cujus gut. xii. vel xx. in *Fluxibus malignis* egregiè adstringunt.

IV. *Bolus communis* de *Marte* participat & Sole si-^{Bolaris.} mul; unde egregiè adstringit, vitiosas cruditates absorbet, & maximè sudorifera est. In *Sputo sanguinis* laudatur. Externè fronti admota cum *Aceto destill.* *Fluxum narium* compescit. Ingreditur etiam non sine ratione *Emplastræ styptica*.

V. *Creta* participat de *Saturno*, unde adstringit & *Creta* aciditates edulcorat. Si *Spiritu Sulphuris* imbibatur, fit perfectum *Alumen*. A ʒß. ad ʒi. *Sodam* in momento compescit. Cum *Lacte caprillo* sumpta *Lumbricis* resistit. Externè imbibit aciditatem *Ulcerum* & *Vulnerum* maximè nocivam.

VI. *Terra Japonica* s. *Catechu*, est compositum ar-^{Terra Japo-} tificiale ex *Glycirrhizâ*, *Sang. draconis* &c. corrigit^{nica.} *Lympham acidam*.

VII. *Marga Saxorum* substantia est tenera, parum *Marga s.* de *Sulphure* participans. Dicitur & *Lac Lunæ*. *San-* *Lac Lunæ.* *guinis grumos* ad ʒß. potenter resolvit, *Incontinentiam urinæ* corrigit, & acidum vitiosum absorbendo *Lac* multiplicat. Externè inspersa acidum *Ulcerum* & *Vulnerum* absumit. Mirum quantum promovet consolidationem *Ulcerum tibialium*.

VIII. *Ochra* de *Venere* & *Marte* participat. Rarò *Ochra* usurpatur, & non nisi externè. *Rubrica Martis* turget,

adeoque adstringit & aperit; externè nimis fluentem sanguinem sistit, & *Ulcera* consolidat. Si solvatur in Spiritu Salis, extrahetur totum concretum martiale, remanente Limo.

Tripolis.

IX. *Tripolis* species est *Ochræ*, sed principiis Martis vacua, adeoque nil valet.

C A P U T II.

De Aquis.

Aqua.

I. OMnes *Aquæ* oriuntur à Mari; imbibuntur nempe à Terrâ, tanquam spongiâ; & cum Terra intus caleat, evaporat Aqua relicto Sale, unde dulcis evadit. In *Fontium* autem origine reperitur Limus viscosus, in quo concentrantur hi fumi, ubi dehinc in Guttulas abeunt, & è Guttulis tandem fiunt *Aquæ* manantes. Illi Fontes, qui per loca saxea manant, meliores sunt, quia aquæ turgent Nitro. *Aqua stagnans* pessima est.

Pluvia.

II. *Aquæ aëreæ* sunt *Pluvia*, *Nix* & *Ros*. Generantur ex effluviis Terræ, & singulariter agros fecundant. Optima ex pluvîâ, quæ mense Martio, Aprili & Majo cadit; eaque, quod mirum, adeo balsamica est, ut non putrefiat. *Aqua tonitrualis* semper habet aliquid teporis, quia Sulphure constat; cum Tonitu nil sit nisi Sulphur & Nitrum accensa: inspissata autem ac destillata dat Spiritum, Sal vol. oleosum, & Sal fixum in Capite mortuo.

Nix.

III. *Nix* fecundat campos; in recessu habet Sal singulare, unde suggerit Tincturam, Corallia solventem. Inspissata dat Oleum pingue, unde ad 3i. purgat & Urinam movet.

Ros.

IV. *Ros* digestus & destillatus suggerit Spiritum vol. striatum empyreumaticum; & magma relictum attractâ aurâ sponte turgescit, & suggerit Nitrum penetrans, ratione cujus Ros vegetabilia fecundat. Habet & Ros Sulphur, unde balsamicus est, & multum habet in

in recessu. *Sal hoc nitrosum*, cum *Terrâ* concentratum & fermentatum, occultum est omnium nutrimentum. Si in vehiculo se abscondat, dicitur *Nitrum*; nam ex *Terrâ Nitro* exhaustâ, & *Aëri* expositâ, ope *Salis* hujus *aërei* & *universalis* fit novum *Nitrum*. Ratione illius *Salis sulphurei* in *Rore*, multa exinde parantur *Menstrua* egregia, beneficio *Nivis*, pro extrahendis & solvendis corporibus durioribus.

V. *Acidulæ* nil aliud sunt, quàm solutio *Vitrioli Acidula*. *Martis*, *Mars* enim à *Spiritu Sulphuris* solutus *Terram virginem* imprægnat, hæc autem *Terra* solvitur ab *Aquâ*. Malè probantur *Acidulæ* per *destillationem* & *evaporationem*, sic enim volatilis substantia evanescit, & ea quæ remanet mediante *Ignem* alteratur. Si autem de *Sale* participant, *evaporatione* perquam commodè dignoscitur. Optimè probantur per *Præcipitationem* cum *decocto Gallarum*, nam si de *Marte* participant, nigrescunt: affusâ *Aquâ* salsâ, si aliquid *Nitri* habeant, turbantur & lactescunt. Nullatenus autem metuumdum est, ne *Vitriolum Martis* de *Venere* participet, quia acidum sulphureum lubentius aggreditur *Mars* quàm *Venus*, adeoque incompatibilia sunt: unde fit, quod *Acidulæ*, nisi excessivè sumptæ, vomitum non excitent. Patet itaque hinc, *Acidularum* vim consistere in *Spiritu Sulphuris volat. acido* & *Marte* corroso; quamobrem mucum primarum viarum resolvunt, urinam movent, sanguinem purificant, & quæcunque salia acida vitiosa absorbent, atque in nigris fæcibus deponunt. Cavendum autem, ne *Hydropici*, *Phthisici*, & qui stomachum habent debilem, illas affatim potent. Sed & videndum, ut gradatim hauriantur ascendendo sub initium, & sub finem descendendo in dosi, corpus interea movendo, sed sudorem avertendo, & alvum, ubi opus, laxam servando beneficio *Clysmatum*, ne fortè pedes intumescant. Ante

usum præmittatur *Venæsectio*, & inprimis *lenis Purgatio*, ut facilitetur operatio & transitus *Acidularum*. Hauriri debent in ipso loco natali, si enim ad tempus in lagenis stent, acidum Martem in totum dissolvit, & in forma *Præcipitati* dejicit. Parantur quoque *Acidulae artificiales*, sed *Acidum artificiale* non adeo penetrans est, ac *Sulphur illud embryonatum naturale* in *Venis Terræ*.

Thermæ.

VI. *Thermæ* constant ex *Minerâ Nitri, Sulphure embryonato* (i. e. imperfecto) imprægnatâ. Usurpantur externè pro *Paralysi Artuum, Tremoribus diuturnis, Hemiplexiis, Affectibus cutaneis, & Sterilitate à vitio Uteri*, præmittendo tamen aut *Acidulas* (in Morbis chronicis) aut blanda *Diaphoretica antimonialia*, vel *lene Purgans*; alioquin *Febreos* instat periculum. *Arthriticis* autem, *Podagricis & Ischiadicis* subinde nocent. Internè cum impetu purgant, quod periculosum est, nam *Nitrum & Sulphur* substantiam lapideam secum vehunt, cujus particulae affiguntur lateribus in *Stomacho*. Parantur *artificiales Thermæ* ex *Calce vinâ*, quæ *Minera est Nitrosa* (non autem è Nitro ipso) cum s. q. *Sulphuris & Aquæ*. Sic enim effervescent, & sub ebullitione dissolvitur *Sulphur*.

C A P U T III.

De Lapidibus, Gemmis, Coralliis, Margaritis, & illis, qui minùs pretiosi sunt.

Principium Lapidum.

I. **I**N *Lapidibus* dominatur *Principium terreo-salinum Sulphure saturatum*, cum minima *Mercurii* quantitate. Sunt autem in triplici differentia. 1. *Facile funduntur in Igne & vitrificantur*; hi *alkali* abundant. 2. *Non funduntur*, sed suggerunt *Calcem vivam*; in his *alkali* est sufficienter *Sulphure imprægnatum*, unde *Calx viva* constat *Terrâ mortuâ*, & *sulphure acido*,

acido, alcali coërcente ne fluat. 3. Sunt qui neque funduntur, neque calcinantur; sed si probè candefacti extinguantur in Aquâ, tandem pulverisari possunt. Hi v. g. *Amiantus*, *Silices* &c. occultum habent acidum, quod tamen non sufficit toti corpori fundendo. *Lapides* constare ex aquâ verissimum est, ista enim si clara fuerit, dat *Gemmas*, si terreis particulis admixta fuerit, dat *Corpus opacum*. Sic *Adamus* & *Crystallus* non differunt inter se, neque à glacie, nisi duritie. Et beneficio *Olei Sulphuris* cum *Oleo Lini* parati, fieri potest *Tinctura Crystallorum*. Quacunque ratione calcinentur *Lapides*, (sive siccè adjecto corpore salino, sive humidè per Spiritum Salis comp. &c.) mutationem naturalis texturæ subeunt. Salia lapidum sunt tantum concretum novum ex menstruo acido & corpore corrosivo. Volatilisatio insulsus labor est. *Gemmarum*

II. *Gemmarum Color* & *Vis amuletica* in *Collegio color.*
Chymico nostro tractantur.

III. *Corallia* nutrimentum capiunt à *Succo lacteo* & *aqueo*, qui super *Aquam* induratur, & fit naturæ mineralis ex *Acido sulphureo* & *Sale aqueo urinoso*. *Corallia calcinata* dant *Calcem vivam*, quæ cum aquâ effervesçit, ita tamen, ut prædominetur *alcali*, & præcipitetur *acidum*. Per se destillata per *Retortam* dant *Phlegma acidum*. Notum est, quod *Corallia* destruant *acidum* in primis viis, adeoque in *Ructibus hypochondriacis*, *Dysenteria*, *Torminibus*, *Affectibus chronicis*, in *Hæmorrhagia* cum *Aceto*, in *Soda* cum *Laudano opiato*, in *Gonorrhœa Virorum* rubrâ, atque *Mulierum* albâ, sunt decantatissima. In calcinatione siccâ, quæ nil valet, acidum *Lignorum* vel *Carbonum*, illorum pondus auget, & *Sulphur* tingens adeo occultatur, ut mutetur *Color*. *Sal Corallorum* ex *Capite mortuo* nihil est, quia à *Sulphure* non potest separari. *Corallia fervida Aceto destillato* extincta, in

novum corpus salini-forme concrefcunt, quod facile in loco frigido refolvitur, & ad guttas xxv. in ꝑ. i. potûs ordinarii in *Febribus* multum præftat. Quævis acida folvunt *Corallia*. Aft *Spiritus Viridis Aeris*, *Spiritus Panis*, *Spiritus Roris*, *Spiritus Nivis*, non tam folvunt, quàm extrahunt illorum *Sulphur*. *Pulvis Corallorum vitriolatus* aluminofum quid eft, & pro fco- po adftrictorio in ufu. *Sal dulce Corallorum* habet ali- quid in recessu propter Rorem majalem. Ex *Coralliis* in *Succo Citri* folutis & inſpiſſatis fit *Tinctura rubicun- da* cum Spiritu *Saffafras*. *Magisterium* ex ſolutione cum *Succo Citri* eft quidem cujuſdam uſus: illud autem per ſolutionem in acido & præcipitationem cum alca- li nil valet. *Spiritus Viridis Aeris* ſolvit *Corallia*, ita tamen ut denuo abſtrahatur cum ſua aciditate *Tin- ctura*. *Tincturæ Corallorum* vulgares nil valent; vera enim *Tinctura* fit extrahendo principium ſulphureum beneficio Salis aëri ex *Spiritu Roris* vel *Nivis*. *Spiritus* quoque *Panis* idem præſtat; ſed melius eſt *Menſtrum* ex *Farinæ triticeæ* part. 4. Fermenti p. 1. in Clibano toſtis & deſtillatis. Fit quoque *Tinctura* vera cum *Sale Tartari volatiliſato*. *Tinctura Hartmanni* eſt *Ex- tractum Salis Corallor.* *Tinctura Holſatica* non con- temnenda eſt, ſi omnes adhibeantur encheireſes. Nec *Tincturæ* cum *Oleo vegetabili arom.* negligendæ ſunt. Ex *Floribus* cum *Sale ammoniaco* elevatis non abſonum eſt, fieri poſſe *Tincturam*. *Oleum Corallo- rum ſuccinatum* non eſt genuinum.

*Tinctura
Magiſte-
rium.*

Margarita.

IV. *Margaritæ* ſunt primo exortu animale quid, ſed tandem in naturam mineralem degenerant. *Calci- nata* enim relinquunt *Calcem vivam*, in Aquâ afferveſ- centem. Concreſcunt originaliter ex liquore lacteo aqueſcente ſalino, in quo præponderat alcali tempe- ratiffimum, quo ipſo in conſiſtentiam duram coa- gulatur. Ipſe hic Liquor ſeu ſubſtantia mollis ſupre-
mum

munum est remedium pro *Tabidis, Phthificis, Febricitantibus, &c.* Hinc tentant Spagyrici Perlas in *succum primigenium* reducere. *Perlæ* igne aperto destillatæ dant *Sal*, sed admodum pretiosum. Commune autem earum est novum compositum ex acido solvente, & Perlis destructis. *Magisteria, Essentia, & Tincturæ* nil valent. Optimè præparatur reducendo ad succum primigenium, beneficio *Menstrui ex Rore, Nive* vel *Aëre* parati.

V. *Ætites* Partum facilitare dicitur, ad ʒi. in *Aquâ Ætites*. appropriatâ datus. In medio continet substantiam lapideam, & quandoque Terram argillaceam, contra *Pestem* commendatam.

VI. *Alabastrites* ingreditur *Unguentum de Alabaastro, Alabastrites* quo illinuntur Tempora & Frons in *Agrypniis* & contra *Dolorem capitis* à contusione. Cum lacte hauritur contra *Dysenteriam*, nec inconvenienter, quia acidum destruit.

VII. *Amianthus* ab *Alumine scissili* differt; nam nec *Amianthus* menstruis nec igni cedit, & cuti applicatus non urit. Ejus Pulvis ad ʒi. in *Vino* vel *Spiritu Vini* in *Fluxu albo* convenit. *Linimentum de Amiantho* contra *Tineam Puerorum, & Ulcera inveterata manantia*, euporiston est certum.

VIII. *Lapis armenus* & *Lazuli* pertinent ad *Marmora*, sed participant de *Venere*, prior quidem de solâ, *Lapis Ar-*
menus. posterior autem unâ cum corpore *Solis*; nam cum *Mercurio vivo* mistus suggerit *Sulphur Solis* animatum. Attactu acidorum degenerat in *Vitriolum venereum*, unde purgat infra & supra. *Cæruleus color Lapidis Lazuli* procedit à *Venere*, sine *Luna*, adeoque malè pro *Affectibus capitis* commendatur. *Tincturæ cæruleæ* ex ejus *Venere* solùm extrahuntur, & ubi cum *Sale ammoniaco* parantur, *Sal ammoniacum* plus facit quàm *Lapis Lazuli*. Ex *Floribus* quidem cum *Sale ammoniaco*

sublimatis facile potest præparari *Tinctura*. *Magisterium* cum *Aceto destillato* nil aliud est quam *Venus*. Interim hic *Lapis* vix calcinari potest; sed lotus & pulverisatus à ʒß. ad ʒi. propinatur pro scopo purgandi.

Lapis calcarius seu Calx viva. IX. *Lapis calcarius* conficitur ex lapide sulphureo *Calcis Vivæ*, in quo luxuriat *Sulphur*, quod alcali saturavit. *Sal* non potest elici, propter pinguedinem sulphuream. *Calx viva* non nisi externè pro usu caustico usurpatur. In usu medico est *Calx* illa *mortua*, quæ subsidet, supernatante acido & alcali cum subtili pinguedine instar *Cremoris*. Est maximum absorbens acidorum in *Ulceribus antiquis*, vel *venereis*, contra *Ambusta*, & pro scopo *Cicatricem* inducendi. In *Lixivia* supernatante, sive *Aquâ Calcis vivæ*, præponderat *Alcali* inter alia principia salina, unde in *Inflammatione*, *Ardore Ulcerum* vel *Vulnerum*, & in *Gangrænâ* externè nil melius. Paratur exinde cum *Mercurio dulci* & *Spiritu Vini Aqua Phagedænica*, in *Sphacelo* ultimum refugium. *Scabies* item & *Ulceravermiosa* seu *putrida* curantur externè beneficio *Aquæ Calcis vivæ*. Ubi tantillum *Sulphuris* cum *Calce viva* in *Oleo Lini* subigitur in mortario saturnino, fit *Lini-mentum* egregium contra *Ambusta*. In dictâ *Aquâ Calcis vivæ* supernatat *Cremor*, qui alcali est temperatum à *Sulphure*, optimum in *Ulceribus cancrosis*. Si cum *Aquâ Calcis vivæ* jungatur *Oleum Rosarum*, fiet coagulum butyrosus seu *Sapo*, remedium in *Ambustionibus* præstantissimum, quodque *Vesicas* certò præcavet; & præterea in *Vulneribus sclopetariis*, ubi *empyreuma sulphureum* remansit, egregiè putredinem arcet. Quin & *Aqua phagedænica* sequens ibidem prodest: Sc. R. *Aquæ comm.* ℥. xx. *Calcis vivæ*, ℥. iv. *Arsenici* (quod virulentiam alcali in *Calce viva* corrigit non secus ac *Nitrum fixum*) ʒij. Ubi probè ebullierint, adde *Mercurii dulcis* ʒij. Quæ si probè fuerint agitata,

agitata, Calx viva subsidebit, & clarus Liquor successive separabitur. Huic liquori adde Spir. Vini ꝑ. v. Et hoc optimum est remedium in Gangrænâ, Sphacelo, & in Arthritide sub formâ lotionis. Sunt qui Tophos Podagræ sequenti Gelatinâ resolvere conantur. R. Calcem vivam fervidam ex furno, cum Spiritu Vini alcoholisato super Sal Tartari, & Igne forti destilla, sic prodit Spiritus urinosus, qui accensus relinquit Gelatinam instar Cremoris. Interne Aqua Calcis vivæ pro Phthisi & Ulceratione partium internarum commendatur. In Clysmatibus abstergentibus valdè convenit. Ex Calce vivâ fixante Sal vol. fit Sal ammoniacum. Sed Lixivium Calcis vivæ affusum Sali vol. illud in Calcem inspidam mutat. Spiritus Calcis vivæ alcalinus ritè destillatus, (non ut nosse Author) Menstruum est singulare, & remedium contra Calculum non inelegans. Pro scopo etiam antinephritico fit Tinctura cum Spiritu Vini rectificatissimo super coagulum solutionis, & cocturæ Calcis vivæ p. iv. atque Tartari crud. p. i. cum Aquâ fontanâ.

X. Lapis calaminaris est Minera Martis cui pars Mercurialis deficit. Externè pro scopo adstrictorio Croco Martis præfertur, Ulcera abstergit & cicatrice obducit, absorbet etiam acida, & in Excoriationibus præsentaneum est remedium. Ex Lapidis calam. p. xxx. & Veneris puræ partibus centum fusis fit Orichalcum. Si imbibatur hic lapis Spiritu Salis, Nitri, vel aliis acidis mineralibus, acidum retinet, dum primò prodit Phlegma, & deinde sequitur Spiritus concentratus acidissimus.

Lapis calaminaris.

XI. Calculus humanus constat ex alcali vol. concentrato per acidum præternaturale. Destillando remanet Calx viva, quæ ad Di. egregium est diureticum & sudoriferum in Morbis malignis & Peste. In Lithiasi summum est remedium, præprimis si in ens primum resolvatur. Calcinationes & Solutiones in acidis ejus vim plus imminuunt quàm promovent.

Calculus humanus.

Crystalli.

XII. *Crystalli* aliæ sunt mollissimæ in *Dysenteria biliosa*, *Cholerâ*, & post assumptum *Mercurium sublimatum* egregiæ. Sunt etiam in nephritico usu, si caæ defactæ in Aqua appropriatâ extinguantur.

Hæmatites.

XIII. *Hæmatites* est *Minera Martis* purior: unde fit artificialis *Hæmatites* ex *Saccharo Saturni* & *Vitriolo Martis* simul sublimatis. Adstringit itaque in *Dysenteria*, *Hæmoptysi*, &c. Si nondum Aquam experiatur, sed sub formâ Pulveris irrorati cum *Oleo Nucis mosch.* addito *Extracto Croci*, exsiccetur, pro usu medicinali est optimus. Destillando dat *Phlegma spirituosum* & acidum simile isti, quod ex *Vitriolo* elicitur. Sublimando unâ

*Flores cum
sale ammon.*

cum *Sale ammoniaco* dat *Flores crocei odoris*, in quibus dum Sal acidum rodit corpus durum, Sal volat. Urinæ cum Sulphure lapidis ascendit; adeoque magni in Medicinâ usus sunt. In *Quartanis*, *Cachexiis*, *Hydrope*, & *Morbis chronicis*, sanguinem purificant, atque sudorem optimè movent. Paratur & inde *Tinctura Lap. Hæmatites. Caput mortuum*, ex sublimatione Florum relictum, in Aëre frigido abit in *Liquorem aurei coloris*, blandè adstrictorium, & in *Cachexiis* egregium. Hic *Lapis* cum menstruo ex *Sale Tartari* & *Calce vivâ* *Tincturam* dat, quæ destillata redigitur in *Oleum*, Sulphure solari repletum; tale enim est ejus Sulphur.

*Lapis Ju-
daicus.*

XIV. *Lapis Judaicus* blandè diureticus & nephriticus est. Cum aliis lapidibus diureticis, in Spiritu Salis solutus, solutione inspissatâ, in Coagulum reducit, quod pulverisatum, & in loco frigido expositum, solvitur in Liquorem, qui iterum coagulatus & liquefactus egregium est nephriticum. Has compositiones *Lapis Lyncis* ingreditur.

Ceraunius.

XV. *Lapis Ceraunius* de genere Pyritum est, & Sulphure scatet, *Ictericis* & *Hydropicis* prodest.

Magnes.

XVI. *Magnes* in Pulvere attractivam vim amittit, unde in *Emplastro ad Hernias* nil habet in recessu. Usus tamen

tamen idem esse potest, quàm Martis; licet multo debilior sit.

XVII. *Marmor* dat Calcem instar Calcis vivæ. *Marmor.*
Hinc *Lixivium* exinde, ut & *Unguent. contra Gangræ-*
nam, singularissima sunt.

XVIII. *Osteocolla* difficilimè solvitur vel Aquâ, vel *Osteocolla.*
aliis menstruis. Ad 3i. in *Vino* vel *Aceto* data in *Fractu-*
ris ossium, Callum mirificè generat. Adhibetur etiam
contra *Febres intermittentes & Fluorem album.*

XIX. *Pumex* participat de *Venere*, unde *Tincturam Pumex.*
dat *viridem*. Duo tales lapides in lacte extincti, &
mutuo affricati in *Pulverem* abeunt, pro *Dentifricio an-*
tiscorbutico egregium, quippe cum *Arcano duplicato*
in cura *Strumarum* miscetur.

XX. *Silex* in aridis locis reperitur; adeoque differt *Silex.*
à *Pyrite*, qui in pinguibus tantum locum habet. Im-
prægnatur *Sulphure*, quandoque *martiali*, quandoque
solari, quandoque *lunari*. Per se nec calcinantur *silices*,
nec fluunt; per additum *Alcali* vitrescunt, sed ne vel
guttula Liquoris ipso Igne fortissimo extrahi potest.
Candefacti Silices in *Vino* extincti, illud egregiè diure-
ticum reddunt. *Silex* cum *Aquâ Salis Tartari* fusus abit
in *Vitrum*, quod per deliquium fluit in liquorem, vi
alcalinâ intensâ præditum, & cosmeticum egregium.
Ex *Silicibus* calcin. 3iv. *Antim.* 3vi. & *Sal. Tartari* 3x. si-
mul fufis, & deinde pulverisatis fit *Tinctura* cum *Spiri-*
tu Vini rectificatissimo, quæ sanguinem optimè munda-
ficat. Hic enim *alcali Tartari & Antim.* elicit sul-
phur *Silicum*. Ex *Silice* cum *Nitro fixo & Tartaro* fit
Oleum, Vinum coagulans. Ex *Silicibus, Antimonio,* *Tinctura.*
Nitro & Tartaro fit *Tinctura nephritica Amelungi.*

XXI. *Lapis spongiæ* solvitur faciliè in *Spiritu Salis*, *Lapis spon-*
adeoque ingreditur *Liquores nephriticos*. Calcinatus ad-
hibetur pro curâ *Strumarum & Scrophularum*. Ipsa
Spongia calcinata valet contra *Strumas*. Destillata dat
Spiri-

Spiritus, Sal vol. & Oleum empyreumaticum. Estque medicina contra *Scrophulas*.

Talcum.

XXII. *Talcum* participat de *Sulphure metallorum rubrum* quidem de Solari, & sic deinceps pro ratione coloris. Internè vix usurpatur. Durissimum est, & viz ullo artificio in pulverem redigitur. Præparationes ejus cum acidis minimè succedunt. Oleum ipsius cosmeticum frustra desideratur. Convenientius cum Borace calcinatum in fluorem cedit cosmeticum. Re vera *Talcum* est intractabile, & non nisi cum Sale Tartari mediante Aëris concursu solvitur.

*Unicornis
fossile.*

XXIII. *Unicornu fossile spurium* nil aliud est, quam Os animalium post putrefactionem in Terrâ per vapores tepidos & humidos calcinatum. *Verum* autem est *Marga* quædam intercursum liquoris salini indurata, & reperta in forma Dentium elephantinorum, Ossium, Capiti majorum &c. Quoad usum, cum *Terris sigillatis* convenit; adstringit enim & sudorem expellit: unde in *Variolis, Morbillis*, in specie si *Diarrhæa* superveniat, egregium est remedium.

C A P U T IV.

De Metallis in Genere.

*Metalla
sunt mixta.*

I. **M**ETALLA, licet *homogenea*, sunt tamen mixta; ex illis enim separari possunt partes, quæ non amplius sunt reducibiles in perfecta Metalla, teste *Croco Martis*. Subeunt etiam mutabilitatis Leges, nam generantur ex fluidâ quadam & unctuosâ, non aqueâ materiâ, seu fumis sulphureo mercurialibus, qui manus quidem non mæd faciunt, sed inter saxa durissimasque petras se insinuant, & in Terrâ quadam salino alcalinâ, tanquam matrice, gradatim in Metallum perfectum concresecunt. Post certum denique temporis

temporis intervallum Metallum halituum formâ absumitur, cujus matrix Metallo suo spoliata Lignum exsiccatum exactè refert. Unde & experti *Metallurgi* interdum ante debitam Metalliperfectionem per cuniculos subterraneos venam ejus se nudâsse conquerruntur, sicut contra interdum se tardius ac serò nimis, post Metalligeniti denuò consumptionem, & ab effluviis subterraneis resolutionem, se advenisse pronunciant.

II. Materia *Metallorum* proxima ex *Mercurio*, *Sulphure* & *Sale* constat. Primum à secundo, sicut *Alcali* *Metallorum* ab *Acido*, coagmentatur, & in tertio unâ in *Metallum* *Materia* coeunt. Ex his Principiis deducendæ sunt Metallorum proprietates & differentiæ. Metallorum *ponderositas* à *Mercurio* oritur, unde *Aurum*, quod copiosissimum habet *Mercurium*, est etiam ponderosissimum. *Ductilitas sub malleo* procedit à firmo *Sulphuris* & *Mercurii*, sese mutuo complectentium nexu, qui in *Sole* maximè locum obtinet. *Ignibilitas* à *Sulphure* oritur. *Fusibilitas* autem ortum ducit à *Mercurio*, *Sulphur* quantitate superante, & cum *Sale* probè unito. *Varia* itaque horum principiorum proportio differentiam dat *Metallorum*. Eruuntur *Metalla* ex *Mineris*, *Minera*, diversimodè mixta, adeo ut *Ignis* vi per modum liquefactionis ex illis elicienda sint. Nociva autem sunt *Metallis* adjuncta *Sulphura mineralia* seu *Sulphur commune*, *Arsenicum*, *Antimonium*, &c. quorum acidum volatile rodit junctum *Metallum*, & partim secum defragnat, partim ei adhærendo minùs fluxile reddit. Semper itaque in *Metallorum liquefactione* addendum est aliquod *Alcali*, quod *Sulphur* illud figat, ejusque acidum infringat, ut hujus medio *Metalla pura* per fusionem haberi queant; huic Artificio optimè inservit *Saturnus*, omne acidum sulphureum avidè absorbet, & aliorum Metallorum sulphura tanquam magis
cruda

Ufus.

cruda imbibendo, Solem & Lunam à cæteris separat

Lapis philo-
sophorum.

III. Pergo ad *Metallorum* Usus. *Ufus Chymicus* est ignobiliora in nobiliora transmutare; sic purus Mercurius, Sulphure solari fixo imprægnatus & concentratus, *Sol* evadit. Artificium hoc dicitur *Lapis philosophicus*, qui non sanitatem sed *Metalla* perficit. In *Ufu medico* *Metalla* corpora nostra activè non alterant, sed tantum passivè. Habent quidem vim medicinalem, sed in Sulphure sita est, quod sine aliis particulis commodè extrahi nequit; nisi habeatur *Menstruum*, quod radicaliter & amice Sulphur mercuriale à principio terreo salino separare queat. Nam vulgares *Tincturae* & *Solutiones*, licet exhibeant *Metalla potabilia*, ipsum tamen Metallum integrum est, & corporaliter præsens; utut pro præparationum varietate in formam nunc *Sulphuris*, *Olei*, *Tincturae*, &c. combinetur. Idem dicendum de *Salibus*, quæ ex *Metallis* eliciuntur, quod nempe de integra Metalli naturâ participant, & denuo in verum Metallum reduci possint. Utut autem reductio *Metallorum* in prima principia res sit ardua, utilia tamen medicamenta per sublimiorem præparationem exinde elicere fas est. Metallum nempe in minutissimas, licet integras particulas reducendo, & ita saltem earum texturam alterando, ut quodammodo aperiantur & Sulphuream substantiam quasi extravertant, quæ alias in concreto intimè clausa delitescit; res exemplo patebit. *Mercurius præcipitatus* per se Sulphur suum extravertit, & fit pulvis rubicundus diaphoreticæ virtutis; qui faciliè reducitur in *Mercurium vivum*, in quo illud Sulphur quasi obrutum delitescit, & qui alias possidet proprietates. Pro his ergo & elegantioribus *Metallorum* præparationibus, *Metalla* in minutas particulas rediguntur, vel ope acidorum in igne, fumo, aut liquore; vel ope amalgamationis cum *Mercurio*, qui quasi alcalinus est, & cum *Metallis* magnam habet affinitatem.

Salia.

finita.

fnitatem. Mars quidem & *Antimonium*, aliaque *Mineralia*, propter *Sulphuris* abundantiam, & *Mercurii* paucitatem, non sunt per se amalgamabilia cum *Mercurio*. Reliqua *Alcalia Metalla* non solvunt, in solutis tamen, si volatilia sint, texturam intimius penetrant, & *Sulphur* extravertunt; talia sunt *Spiritus Vini* cum *Spiritu* vel *Sale volatili Urinae* sociatus, &c. Inserviunt etiam *Alcalia Mercurificationi*, vel *Mercurio* ex *Metallis* parando, non quod verum *Mercurium* extrahant, sed *Sulphur Metallorum* ita alterent sui interpositione, ut coagulum evadat metallicum sub formâ *Mercurii* vivi. Hujusmodi *Salia alcalina* sunt *Sal Tartari*, *Cineres clavellati*, *Sal Urinae* &c.

CAPUT V.

De Auro.

I. **A**urum est purissimus *Mercurius*, à fixissimo *Sulphure* coagulatus; unde ejus ductilitas, ponderositas & indestructibilitas deducuntur. Per se nullam efficaciam habet in corpore nostro: adeoque necesse est, ut prius *Sulphur* ejus eliciatur, quod sanè quoscunque Affectus cito & jucundè curat. Ad extrahendum autem hoc *Sulphur* requiritur 1. Ut volatilisetur Aurum. 2. Ut extrahatur per menstrua non corrosiva, quæ superficiem rodunt, sed insipida & blanda, forsan ex Aëre, Nive, &c. cum quibus ita præparatur, ut in Flores possit sublimari, & tandem extrahi *Tinctura* seu *Aurum potabile*. Purgatur Sol vel miscendo cum Luna, & solvendo in Aqua regia aut Aqua forti; vel fundendo cum Antimonio; vel calcinando cum Salibus & farinâ Laterum; vel denique cum Saturno (sed non adeo benè.) De his in Collegio Chymico actum est. Calcinator Sol immersivè in Aquâ regiâ, cujus basis est Sal com. quod tamen per se non solvit Aurum crudum, nisi participet de Nitro. Et Spi-

*Aurum est
Mercurius*

Ejus sulphur.

Purificatio.

*Calcinator
immersivè*

Aurum fulminans.

Calcinatio vaporosa.

Auri volatilifatio.

Argenti purificatio.

ritu Nitri, qui *Lunam* dissolvit, *Solem* non attingit, nisi addatur Sal. Ratio est, quia Aurum torum fere Mercurius coagulatus est; & in Sale communi est Terra mercurificans, quæ cum Sole in radice convenit. Solutum tamen Sal comm. *Solem* non attinget, nisi addatur *Spiritus Nitri* penetrationis ergo. Pertinet huc *Aurum fulminans*, de quo notandum, quod si subitus Ignem admoveas fulminabit, sin superius minimè.

II. *Calcinatio Solis vaporosa* multum habet in recessu. Si Solis fiat S. S. S. cum taleolis C. C. crudi non ulti, in tortura Ignis Sal volatile C. C. rodet Solem liquefactum, & evadet C. C. solare, quod ad 3i. in Morbis malignis, petechialibus, & Puerperarum Purpurâ commendatur.

III. Sol facile volatilifatur cum *Spiritu Nitri bezoardico*, & *Mercurio sublimato*. Fiunt etiam *Flores Solis* beneficio *Salis vol. Urinæ*. Item ex *Auro fulminante*. Sed omnes hi *Flores* per Salia alcalia reduci possunt in corpus aureum.

IV. Quod attinet *Extractiones*, certè *Tinctura prima à menstruo* non ab *Auro* habetur. Sexta elegans est. Item undecima. Mala autem est descriptio quæ No. 13. habetur in Schrœdero nostro.

C A P U T VI.

De Argento.

INTER *Argenti* præparata occurrit i. *Purgatio solvendo* in *Aquâ forti* (ex *Spiritu Vitrioli* & *Nitri* paratâ) vel *fundendo* cum Saturno. Si solutio *Lunæ* in *Spiritu Nitri*, per abstractionem inspissetur, fit appropriatissimum Purgans anti-hydropicum ad gr. ij. Paratur & inde *Lapis infernalis*. Ex solutione in *Aquâ forti*, cum Sale com. præcipitatâ, fit *Argentum carneum*. Quæ reliqua sunt in Collegio Chymico tractantur.

CAPUT VII.

De Marte.

IN Marte notabile est *Sulphur* quod facile inflammatur, quodque post incensionem cum *Nitro* hocce ^{Martis} ~~figit~~, & quod ratione occulti acidi corpora metallica ^{sulphur.} corrodit, imò proprium ipsius corpus in rubiginem vertit, modò medio aqueo vel aëreo solvatur. *Aqua* enim per se nullum rodit Metallum, nec *Aer*, sed habeant acidum necesse est. Quoad usum *Martis*, ad- ^{Usus.} stringit, & per accidens acidum primarum viarum absorbendo aperit, deobstruit; ac si in corpore ab acido corrodat, in *Vitriolum* abit, quod laxativum est. Quod acida absorbeat, exinde patet, quia *Spiritus Salis*, & alia acida super *Marte* dulcescunt. Pro varietate acidi, quod in corpore hospitatur, nunc aperire, nunc obstruere dicitur; quandoque *Menses* sistit, quandoque *movet*, prout nempe Crasin sanguinis vitiata ad spissitudinem disponit, vel venas uterinas ab acido obstructas referat. Si acidis in corpore, vel extra corpus occurrat, in substantiam aluminosam vertitur & adstringit, unde *Vomitus*, *Alvi fluxus*, *Hæmorrhagias* quasunque, *Gonorrhæas*, & *Fluores muliebres* suppressit; acida etiam, membranas nerveas spasmodicè contrahentia, & *Mali hypochondriaci* seu *Cachexiæ* fomitem, efficaciter enervat: *Ictero*, *Parhesi*, *Hydropi*, &c. medetur, & omnia planè acida coagulativa, quæ *Viscera* obstruunt, potenter absorbet. *Limatura Martis cruda* ^{Limatura Martis cruda.} trita in *Porphyritide*, & irrorata cum *Oleo destillato* appropriato (ne facile alteretur) iis quorum fermentum *Ventriculi* est p. n. acidum, comòdè propinatur. *Debiliores* autem non convenit. Quod *Præparaciones* attinet, *Alkalia* tam *fixa*, quàm *volatilia* Martem non solvunt, sed acida. Verum est, quod *Mars* lixivio *Salis Tartari* irroratus in *Crocum flavescens* fatiscat, quem

*Crocus
Martis.*

vocant *Crocum Martis* aperitivum cum Salibus, sed potius est phlegma Alkali diluens, quod actuando acidum Martis, illum in *Crocum* seu *Rubiginem* rodit. *Mercurius* etiam ut subjectum alcalinum, & propter defectum Mercurii in Marte, in Martem non agit amalgamando. Ut ut autem in *viâ humidâ Alcalia* nullam actionem edant in Martem, dubium tamen est, annon in *via sicca*, antecedente Ignis motu, penetrare, & plus minus solvere possint. Etenim quidam *Sal Tartari* cum *Calce viva* calcinatum, & ita acuaturn, cum Marte calcinando, ejus sulphure imprægnari volunt. Facit huc *Tinctura Vitrioli Martis*, extracta cum liquore, in quo solutum est Nitrum fixum; quæ est omnis odoris & saporis expers, & vim habet laxandi; Item *Tinctura*, quæ fit coquendo Vitriolum Martis cum Liquore Silicum, donec massa fluat, hanc ponendo in Cellâ & Aquâ irrorando, ut instar pultis evadat; postmodum huic pul-
ti inspissato affundendo Sp. Vin. & digerendo per 8. vel 10. dies in Balneo Mariæ; sic enim extrahitur *Tinctura*, quæ menstrui abstractione exaltari potest, & magnarum est virium in *Morbis chronicis*, nam de *Sulphure Martis anodyno* participat.

*Acidis Mars
tractatur.*

II. Aliàs ordinariò *acidis* tractatur Mars, unde emergunt Concreta vitriolica. Sunt hæc *acida* vel *interna* & Martis propria, ab humido quodam soluta, quando Ferrum ignitum in *Aqua* aut *simplici* aut *Cotis*, extinguitur, aut *crudum* Aquâ irroratum in *rubiginem* vertitur; vel sunt *externa*, idque vel in *via sicca* vel *humida*. In *via sicca* fit *Crocus obstructivus*, calcinatus ab acido Ignis, illeque à ferramentis Chymicorum pede leporino abstersus, cui tamen commodè præfertur iste ex *Vitriolo Martis* in *Aquâ* soluto, & cum *Oleo Tartari* præcipitato. Non arridet *Calcinatio* illa *fusoria*, ope Magdaleonum Sulphuris, ad motorum Marti ignito, sic enim saturatur acidis extra corpus, & ulterius ab acido Stomachi

machini corrodi nequit adeo, ut Ventriculum oneret. Sunt qui hunc *Crocum Martis aperitivum* dictum miscent cum *Pulvere Eumbr. terrestrium* non incommode, sic enim eleganter operari inquit *Freitagius*. Ex *Calcinatione cæmentatoriâ* cum *Sulphure* fit *Crocus*, qui solvitur in Aqua calida; & illa demum filtratur, évaporatur & crySTALLIFATUR, unde *Virides Cryсталlos* seu genuinum *Martis Vitriolum* acquirimus. Paratur etiam Mars in viâ siccâ, dum sublimatur in Flores cum Sale ammoniaco; vel destillantur *Scoriæ Reguli martialis sine Sale paratæ*, cum *Mercurio sublimato*, (quo in casu redeunte *Mercurio vivo* acidum Salis commun. Marti partim in formâ Butyri, partim in Capite mortuo facile liquecente, adhæret:) vel detonatur Mars cum Nitro in pulverem sâne inertem. Notandum, si in Retorta institueretur detonatio, colligi possent Flores Martis & Nitri, usus egregii. Fit denique in Via sicca *Regulus Martis ex Tartari, Regulus Antimonii & Sulphuris an. ℥ii. Lim. Mart. ℥iv. simul fusis, Martis.* & in Conum fusorium præcipitatis.

III. In Via humida præparatur Mars per immersionem, evaporationem vel illinitionem. Per immersionem ^{Preparatio Martis per immersionem.} quælibet acida Martem corrodunt, v. gr. succus Acetosæ, Decoctum Tamarindorum, Acetum, &c. imò Vinum suo modo solvit Martem, unde Vina extinctionis Martis igniti, vel Infusionis Martis in loco calido, egregia sunt Anticachectica. Tartarus etiam ratione acidi Martem commodè solvit, simul fluendo super Igne. Vel ℞. Lim. Mart. ℥i. Tartari alb. ℥xxxii. Aq. fervent. ℥xii. bulliant per horas 12. affundendo Aquam recentem prout evaporaverit; Liquor filtratus, & cochleatim haustus est optimum remedium. Huc ^{Tartarus martialis.} pertinet Tartarus martialis, & Noduli vel Infusa martialia cum Tartaro & herbis appropriatis, in Aqua, Vino vel Cerevisia; quæ egregia sunt in Morbis chronicis. Fit etiam Tinctura aperitiva Martis cum Spiritu ^{Tinctura aperitiva Viridis Martis.}

Crocus
Martis

Viridis æris. Crocus Martis odoris violacei paratur, solvendo Martem in Urina, in qua Sal comm. & Sal ammoniacum soluta sunt, post abstractionem subsequente Calcinatione reverberatoriâ. Imò quilibet Spiritus mineralis Martem promptè solvit, præ cæteri Spiritus Sulphuris, & qui idem est, Spiritus Vitrioli, modò phlegmate proprio vel Spiritu Vini diluatur, ita rectificato enim particula acidæ sunt adeo concentrata, ut uno impetu in Martem irruant & se invicem impediane. Harum solutionum (in Spiritu Sulphuris vel Vitrioli) inspissatione, genuinum habetur Vitriolum, vel Magisterium Chalybis vitriolatum. Observandum autem, Vitriolum factum cum Sulphure melius esse eo, quod fit cum Spiritu Vitrioli; quia Sulphur acutissimis flammæ stimulis adactum particulas metallicas exactius dissolvit. Parant quidam Vitriolum hermaphroditicum ex Miner. Vener. ℥i. Limat. Mart. ℥i. Vitrioli com. ℥xiii. digerendo in Aqua, evaporando & crystallizando; sed tantum est Vitriolum Martis, quia Mars Veneris consortium nunquam patitur. Croci per Calcinationem vaporosam & Illinitionem acquisiti sunt pessimæ præparationes, propter nimiam acidæ actionem.

Volatilifatio

IV. Sequitur *Volatilifatio*. Quam proponit Autor, *Aqua Martis* nil valet, melior est *Burri*, qui *Aquam simplicem Martis* affusam in Cucurbitâ sub fimo equino affervat; sic Mars à proprio acido soluto roditur ac incalescit, & aqueæ particula, Gas Martis imprægnata, per Alembicum sine Igne transeunt; sic acquiritur *Aqua egregiè ophthalmica*. Mars itidem in *Spiritu Salis* solutus in vase clauso, blandissimo Igne Gas reddit *martiale*, quod in receptaculo coalescit. De *Spiritu Vitrioli Martis* vel *Veneris* notandum, quod non sint *simplices* Spiritus acidi, sed participant de particulis metallicis *Ferri* vel *Cupri*, injecto enim alcali

cali pulverem præcipitant, & per alembicum propulsi metallicum pulverem in fundo relinquunt. Paratur etiam *Spiritus hermaphroditicus* ex *Vitriolo Mart. hermaphroditico*; imò ex ana *Martis & Vitrioli Veneris* elicetur *Spiritus*, qui cohobatus Moschi odorem spirat.

V. Pergo ad *Extractiones* seu *Tincturas* cum *Spiritu Vini* extractas. Hic *Spiritus* in *Martem* non agit, adeo ut necesse sit, prius *Martem* dissolvere in menstruo acido, v. gr. *Succo Pomorum Borsdorfianorum*, deinde *Solutioni* ad mellaginem inspissatæ affunditur *Spiritus*, qui cum acidis faciliè se jungit. Inter *Tincturas aperitivas* elegantissima, si quæ alia, est illa ex *Terrâ foliatâ Tartari & Vitriolo Martis* simul pulverisatis, *Aërique humido* expositis, unde in *Liquorem rubicundum* defluunt, qui vel per se, vel cum *Spiritu Vini* mixtus & filtratus, in quamplurimis Morbis à ʒß. ad ʒi. propinari potest. Huc facit *Essentia martialis* sequens.

℞. *Antimonii* in *Crucibulo fusi* ℥i. *Limaturæ Mart.* ℥ßß. fluant, contundatur massa, addatur iterum *Limaturæ Chalybis*, & procedatur ut antea. Harum ʒii. affunde guttatim *Spiritus Sal.* ʒiv. digerantur, & extrahatur *Aquâ communi Vitriolum* & coaguletur. ℞. *Hujus Concreti vitriolacei antimonialis*, q. v. destilletur in *Arena*, & acquiritur *Spiritus*, tandem fortissimo *Ignē* ascendet *Sublimatum* in altum, quod solvatur in *Spiritu*, & servetur tanquam melior *Essentia* ad usum. Inter adstrictivas *Tincturas* non inelegans est illa cum *Spiritu Veneris* vel *Viridis æris* instituta, vel illa ex *Croco Martis Quercetani* No. 3. ubi notandum, quod ex ejusmodi *Croco* per *Aquam fortem* parato cum *Aceto destill.* elicetur adhuc *Crocus*, qui cum *Mercurio sublimato* tandem *Lunam* in *Solem* tingit. Loco *Basilii* No. 5. longè melior est *Tinctura* illa adstringens, quam *Sulphuris Vitrioli* vocant, parata ex *Terra Vitrioli dulci* post *Vitrioli Martis* destillationem & exactam edulcorationem restitante,

*Tinctura
cum spiritu
Vini.*

*Tinctura
adstringens.*

vel, quod melius, ex *Croco Mart. præcipitato* ex *Vitriolo Mart. soluto in Spiritu Nitri à Sale abstracto*, hic enim Spiritus Martem, qui naturæ est solaris, potentius penetrat. Elegans est *Tinctura No. 6.* ex inspissatâ *Extractione* cum *Spiritu Vini*.

VI. Sequitur *sublimatio*. Hinc *Flores* cum *Sale ammoniaco*, qui aureum acquirunt colorem, & sanè perquam egregii sunt in *Febribus & Morbis chronicis*. Parat *Zwelf. Sulphur anodynum* ex *Marte cum Sale ammoniaco*. *Sal Martis genuinum* haberi nequit; *vulgare* autem concretum novum est ex re aliquâ Martem corrodeute.

CAPUT VIII.

De Cupro seu Venere.

Venus cum Luna facile miscetur.

I. **V**enus cum Luna facile miscetur ratione *Mercurii copiosioris*, & difficilis est separationis, unde vera *Lunæ Tinctura* rara avis est. Propter convenientiam in Radice, *Venus* facile in *Martem*, & *Mars* in *Venerem* mutari potest. *Venus dealbata* beneficio *Arsenici*, est *Luna immatura* minùs fixa, nam *Arsenicum* principium est metallorum alborum, sicut *Sulphur rubeorum*. *Venus cruda* non usurpanda; sed si pars sulphurea volatilis figatur, aut pars sulphurea fixior inde eliciatur, certè summa inibi Medicina est recognita, unde *Sulphur Vitrioli Veneris* adeo nobile est medicamentum. *℞. Vitriolum Veneris, solve in Aqua; præcipita cum Sale Tartari, & Venus sic in fundum cadit, nonnihil fixata. Dos. gr. aliquot, quæ laxant alvum.*

Sulphur vitrioli Veneris.

Calcinatio.

II. *Calcinatio Veneris immersiva* fit vel cum liquoribus acidis, qui *viridem*, vel *urinosis*, qui *saphirinum Liqueorem* producant. Spiritus Sulphuris mediæ quasi naturæ est, & *Venerem* in *Vitriolum cæruleum* elegantissimum transmutat. In *Ærugine viriditas* fit ratione acidis, *cæruleum* verò ratione *Urinæ*. *Viride æris destillatum*

Stillatum cum *Arena Spiritum* reddit *acidum volatilem*; vel destillantur *Crystalli solutionis Viridis Æris* in *Aceto destill.* inspissata, & sic acquiritur *Menstruum* penetrantius *Aceto destillato*, verum prior modus melior est. *Solutio Veneris* cum *Spiritu Vitrioli*, *Vitriolum Veneris* *Vitriolum Veneris.* producit, quod sulphure gaudet anodyno, & virtute illius Sulphuris vi sympatheticâ pollet: unde etiam paratur *Sulphur Vitrioli fixum*, quod *Helmontius* vocat *Ignem Veneris*, cui succedaneum parari potest, si *Spiritus Vitrioli* vel *Sulphuris* cum *Oleo Terebinth.* misceatur; exinde fit effervescentia; postmodum destillantur, & remanet *Corpus sulphureum inflammabile*, insignem vim anodynam habens.

III. *Venus* cum *Mercurio sublimato* destillata *Spiritus viridis.* *Spiritus viridis.* reddit *viridem*. *Tinctura Veneris* non habetur genuina, nisi *Sulphur Veneris* fixum legitimè extractum fuerit. *Salis Veneris* sunt tantum corpora saliniformia per acidum corrosa. Sublimari possunt *Flores* cum *Sale ammoniaco*, sed vomitorii sunt. Primum *Ens Veneris* nil aliud est, quàm *Caput mortuum* *Ens Veneris* *Vitrioli Veneris* cum *Sale ammoniaco* sublimati. Beneficio *Alcali fixi Mercurius* è *Venere* facilius, quàm è *Marte* elicitur.

CAPUT. IX.

De Saturno seu Plumbo.

Saturnus continet copiosum *Mercurium crudum* *Plumbi præ-*
volatilem & in radice convenit cum *Luna*. Externè *rificatio.*
acida imbibit, & in *Ulceribus cancrosis*, *Ambustis* & *In-*
flammationibus utramque facit paginam. Purgatur
Saturnus fundendo & detinendo eum in fluore per
quadrantem horæ, dehinc injiciendo *Sal ammoniacum*, & agitando cum spatula ferreâ, donec *Sal ammon.*
in auras abierit. Hinc impuritates supernatantes

*Saccharum
Saturni.*

abjice, & *Saturnus* instar *Lunæ* splendens videtur. *Minii rubedo* demitur sublimando aliquoties cum Sale ammoniaco; sic enim in formâ *Calcis gryseæ* in fundo subsistit. *Saturni vitra* laxativa sunt, per infusionem in Aqua. Elegans paratur *Saccharum Saturni*, si loco *Aceti destill.* sumatur *Spiritus viridis æris*. *Cerussa* fit etiam elegantior, si paretur cum *Aceto*, in quo aliquantulum *Salis ammoniaci* solutum. In *Oleo Saturni balsamico* nil prodit, nisi *Spiritus Terebinth.* Cæterum de *Saturni floribus, Destillatis & Extractis*, hæcenus in Collegio Chymico diximus.

CAPUT X.

De Jove seu Stanno.

In Jove sulphur luxuriat.

Flores ejus.

Crystalli.

*Antihecticum
cum Poterii.*

VEteres *Jovem* sæpè alio nomine vocarunt *Bismuthum*; imò & apud illos *Saturnus candidus* audiebat. Luxuriat autem in *Jove* Sulphur, unde minus ab acidis solvitur quàm verò *Saturnus*. *Crudus* quidem contra *Lumbricos & Affectus oculorum* laudatur. Mutatur *Jupiter* in *Flores* beneficio *Nitri*, ubi Sulphur superfluum deflagrat, & flores magis tractabiles sunt, atque in acidis solubiles; egregiè etiam sudoriferi, & hystericis maximè appropriati. *Sali Jovis* præferendi sunt *Crystalli ex Minerâ*, in *Chymia* descripti. In destillatione primus Authoris processus est elegans, inprimis si *Butyrum Joviale* figatur *Spiritus Nitri* trina abstractione, & *Spiritus Vini* deflagratione. Huc pertinet *Antihecticum Poterii*, scil. ex *Jovis p. v. & Reg. Antim. p. iv.* cum triplo *Nitri detonatis*; cavendo ut post fusionem & ablutionem Pulvis albus sit, non cæruleus, ne vomitus faciat ratione adjuncti *Sulphuris vel Jovis*. Dos. à gr. xv. ad ℥i. in *Febribus malignis, hecticis, lentis & Purpurâ Mulierum*. Authoris modus sublimandi non succedit. Præstant *Flores* cum *Nitro* parati.

CAPUT XI.

De Mercurio & Cinnabari.

I. **M***ercurius Vulgi* habet *Sulphur acidum*, Martem in rubiginem corrodens, & salivationem in corpore nostro inducens; ratione cujus ejus activitas in *Metalla* coërcetur: Si enim abesset, posset *Mercurius* Aurum solvere. Convenit *Mercurius* crudus in *Iliaca* passione ad ℥ii. vel iii. & contumaci *Alvi obstructione*. Ejus *Infusum* vel *Decoctum* in *Aqua Hyperici*. *Lumbricis* maximè adversatur. In *forma sicca* cum *Succ. vegetab.* datur ad ʒi. in eundem finem. Externè inungendo una cum pinguedine *Salivationem* inducit, *Scabiem* pellit, *duros Tumores* resolvit, & *Ulceras desperata* à *Gangræna* præservat. Imò & *Cosmeticum* est; notandum autem, quòd *Rugas* in *Facie* producat, & *Gingivis*, inprimis *scorbuticis*, noceat.

*Mercurius
Vulgi.*

II. De *Mercurii Purificatione* dictum alibi. Si *Mercurius* cum *Silic. solaribus* in *Ignem arenæ* detineatur, exaltatur *Sulphur Silicum*, & dehinc *Sulphur Mercurii*; & sic ambo coeunt in *Pulverem*, qui vocatur improprie *Mercurius præcipitatus*. *Arcanum corallinum* Num. 6. descriptum, malè *Corallinum Paracelsi* existimatur, hoc enim *Terra* fuit *balsamica*. *Aurum horizontale* est *Mercurius vulgi præcipitatus* cum *Aqua regia*, imbutus *Sulphure fixo Veneris*, à quo postmodum *Spir. Vini* extrahitur, & remanet *Pulvis fixus*, remedium diaphoreticum optimum contra *Scabiem*. *Præcipitatio* cum *Tinctura Smiridis* nil valet. Ut corrigantur *Præcipitata*, adduntur alia, quandoque *alkalia fixa*, ubi albescit. *Præcipitatus luteus* Num. 14. contra *Ictherum* summum est remedium. In *Præparatis metallicis*, præsertim *solari*, *Sulphur externum* nonnihil figitur, unde mitius evadit. *Vitrum Mercurii* est non ens.

*Purificatio
ejus.*

*Præcipita-
tus.*

Præparatio illa *Lanug. perlat.* seu *Mercurius argent.* *Class. Num. 7.* non est legitima. Si verò ritè præparetur, maximi est usus. De *Mercurii destillatis*, *Butyro* nempe *Antimonii*, *Mercurio Vitæ* & *Bezoardico minerali*, tam *simplici* quàm *composito*, in *Chymia* egimus. Notandum autem, in præparatione *Bezoardici mineralis Spiritum Nitri* ideo figere *Sulphura*, quia ejus acidum se associat cum pinguedine, & hujus inflammabilitatem destruit.

De *Cinnabari nativa* & *artificiali* supra egimus. Egregiam habent vim alexipharmacam, antivene-ream, & ratione sulphuris Solaris analepticam.

C A P U T XII.

De Antimonio.

*Antimoni-
um habet
duo Sulphu-
ra.*

Flores.

*Clyssus An-
timon.*

Antimonium duo habet *Sulphura*; unum *volatile crudum*, in quo consistit ejus vis *maligna*, *venenosa*, & *vomitiva*; aliud *fixius* & *solare*, unde vis *analeptica* & *sudorifera*. Observetur itaque, *Antimonialia* in volatilitate suâ esse *maligna*. *Antimonii flores* vulgares violenti sunt, nisi corrigantur beneficio *Salis Tartari* cum *aceto destill. saturati*. *Flores Cheiri dicti* in loco frigido liquecunt in *Oleum arcanum contra Fistulas*. *Clyssi antimoniales* non succedunt secundum autoris methodum, propter abundantiam enim *Sulphuris* impeditur deflagratio ejusdem, & figitur in *Nitrum*. Modus genuinus hic est: $\mathfrak{R}$. *Antimonii* ℥i. *Nitri* ℥ij. *Sulphur.* ℥iv. destilla per *Retort.* & habebis *Flores incarnatos*, & *Spiritum volat. acidulum*, quibuscunque *mineralibus pro vi diuretica præferendum*. In *Aqua stimmi tartarea Num. 21.* est *Spiritus diaphoreticus* & *diureticus*, sed nil aliud est, quàm *Tartarus* in forma *Spiritus* super proprium *Caput mort. rectificatus*. Ex *Vitro Antimonii* fiunt *Infusa emetica*; ut & *Roob* (vomitorium optimum) cum *Succ. Cydon.* vel *Pomor.*

Pomor. Borsdorff. digerendo & inspissando. Hæc infusa etiam Oculis succurrunt. Reliqua Antimonii præparata, illorumque virtutes medicas vide sis in Collegio chymico.

CAPUT XIII.

De Recrementis metallicis naturalibus.

HÆc sunt nil aliud quàm *Metalla immatura*: inter quæ *Cobaltum* Venus est immatura, turgens copioso Sulphure venereo & purè arsenicali.

Bismuthum gaudet *Lunâ immaturâ*; paratur exinde *Magisterium cosmeticum*, solvendo in *Aqua forti* & præcipitando cum *Oleo Tartari*, quod etiam sursum & deorsum fortiter purgat. De Recrementis artificialibus vide Authorem.

CAPUT XIV.

De Salibus: in specie Sale communi, Sale Gemmæ, Nitro, Alumine, Sale Ammoniaco & Vitriolo.

INter *Salia* primatum ducit *Sal commune*; reperitur hoc vel in *forma sicca*, & dicitur *Sal Gemmæ*, quod aëri expositum durêscit & insignem gravitatem acquirit; est autem *abstersivum* & commendatur in Clysteribus ad ʒi. *Balsamus Salis Gemmæ* legitime paratus est, quando in tantum exaltatum est Sal, ut ad candelam lique scat; dehinc adde *Olei Terebinth.* parum, & abstrahatur aliquoties à Sale, donec in fundo remaneat *Balsamum* contra *Rupturas*. Reperitur etiam *Sal* in *forma liquida*, estque vel *marinum*, quod sulphureum & pinguius *Sale Gemmæ*, vel *fontanum*, quod in granula non concre scit, nisi additione *Fellis* vel *Sanguinis bubuli*. Est igitur *Sal* concretum falsum, compositum ex acido concentrato in subiecto terreo alcalino; sic *Spiritus Salis acidus*
alcali

- Quid Sal.* alcali affusus in perfectum *Sal jalsum* abit. Repe-
Sal decrepi- ritur tamen *Sulphur* in *Sale*, adeo ut ejus alcali sit
tatum. pingue sulphureum. In Ufu medico *Sal decrepi-*
Spiritus Sa- *tatum* egregium est remedium *carminativum* & *dis-*
lis. *cussivum*. Pro usu verò interno, *Spiritus* ejus egre-
 gium est stomachicum, ut & diureticum inprimis
 in *Hydrope*. Dulcificatur *Spiritus Salis*, vel coho-
 bando cum *Spiritu Vini* probè *rectificato*, vel per se
 ope diuturnæ digestionis. *Author noster* Num. 10.
 varios habet processus, ubi tertius modus videtur
 singularium & magnarum virium. *Spiritus Salis*
compositus hic maxima ex parte est *Spiritus Nitri*,
 participat tamen de Spiritu halituoso sulphureo
 Salis. *Spiritus Salis communis viridis* virorem habet
 ab adjunctis *Lateribus* à Spiritu solutis. Parat *Rha-*
Crystalli. *melius Crystallus* ex coagulatione *Spiritus Salis* cum
Sale volatili Succini, qui potens sunt diureticum,
 & antihydopicum, unde & *Liquor nephriticus* pa-
 ratur.
- Nitrum.* II. *Nitrum* veterum nobis est ignotum, licet
 adhuc colligatur in *Ægypto*, quod naturæ saponariæ
 est. Nostrum autem colligitur vel *coquendo* ex ter-
Unde. rā, pingui redditā à stercorebus, vel Urinā anima-
 lium, & radiis Solaribus imprægnatā: vel *elixivian-*
do ex muris antiquis & cellis subterraneis, ubi *Sal*
Ex quo con- calcis vivæ animatur ab aëre. Constat *Nitrum* ex
stat? copioso Sulphure excrementorum, cum occulto
 acido & alcali volatili. *Terrā exhausta* aëri expo-
 sita novo *Nitro* saturatur, quamdiu pinguedinem
 habet. Qui noscunt prius separare Spiritum cor-
 rosivum Sulphuris, acquirunt *Crystallus Nitri dul-*
ces non deflagrabiles, qui in *Febribus ardentibus*
 summa sunt Medicina. *Spiritus Nitri* affusus *Sali*
Tart. vel *Nitro fixo*, regeneratur in novum *Ni-*
trum

trum denuò inflammabile. In usu Medico ratione Sulphuris dicitur *anodynum*; sanè nil magis effervescentiam febrilem coercet; in *Salacitate venerea* Spiritus ferocientes figit, & denique potens est diureticum. Sed antequam in usum veniat, purificari debet à Sale communi mediante *desflagratione*, & à Sulphure mediante Sale ammon. vel, quod melius, per *alcalia fixa*. Inter ejus calcinata *Lapis prunellæ* nil valet, avolavit enim Spir. Nitri & remanet *Salsum* compositum ex acido Sulphuris & alcali Nitri. Nitrum saturnisatum remedium non spernendum est in *Peste* cum ardore conjuncto. Nitrum antimoniatum optimè paratur cum *Regulo Antimonii*, qui à superfluo Sulphure fuit liberatus, estque illius usus insignis in *Febribus ardentibus*, æquè ac *malignis*, ad ʒi. Nitrum purificatum crebriori fusione in crucibulo, & repetitâ ebullitione in aqua, adhibetur feliciter ad ʒi. pro cura *Februm periculosarum*. Nitrum vitriolatum (cujus præparationem vide in *Collegio Chymico*) in *Febribus intermittentibus*, in specie ubi nullum frigus præcedit, planè singulare est ad ʒi. Præterea in *Mensium defectu*, *Suffocatione hysterica* & *Febribus scorbuticis* mirè conducit; & si *Camphoram* addideris, fit quasi specificum in *Affectu hypochondriaco*, imprimis cum phlogosi & æstu conjuncto, nam ad Somnum disponit. Nitrum per se destillatum abit in Spiritum, addito autem Sulphure prodit tantum pars in Spiritum. Pro usu Medico dulcificatur Spiritus Nitri, miscendo guttatim cum duplo Spiritus Vini. Sunt autem qui Spiritum hunc appropriatum reddunt, abstrahendo à Plantis aromaticis carminantibus, qui *anticolicus* dicitur, & in omnibus flatulentis Affectibus non habet par remedium. Pari ratione abstrahitur à Plantis pleuriticis in Pleuritide.

Nitrum saturnisatum
antimoniatum.

Vitriolatum

Spiritus.

ritide. Cæterum ipse *Nitri Spiritus* magis convenit in *Febris*, quàm *Spirit. Vitrioli*, & vi diuretica *Spiritus Salis* antecedit. *Spiritus Nitri bezoardi-*

Aqua fortis *cus* Aurum optimè solvit. *Aqua fortis* nil continet de *Spiritu Vitrioli* genuino, sed solus est *Spiritus Nitri*, qui secum rapit aliquas particulas, imprimis *Venereas* ex *Vitriolo*, ejus enim Fumus laminam ferream colore *venereo* tingit. Paratur

Regia. *Aqua regia* planè singularis ex *Spir. Nitri* & *Sale ammoniaco*.

Alumen. III. *Alumen*, est corpus terreum à *Spiritu Sulphuris* solutum & coagulatum, unde *Creta* similiter soluta & coagulata in *Alumen* abit. Veterum *Alumen*, mellis consistentiam habens, nobis est incognitum. Medicamenta ex *Alumine* preparata de *Alumine rochæ* intelliguntur. Optimè purificatur *Alumen*, si sub coctione *Urina humana* injiciatur, sic enim separatur omnis pinguedo, & tandem in fundum præcipitatur, quod inutile est. *Alumen* autem adstringit validè in omni *Fluxu* nimio.

Sal ammoniacum.

IV. *Sal ammoniacum* Veterum, in locis sabulosis sponte efflorescens, nos latet. Nostras autem artificiale est, ex *Urinæ hum. p. 5.* *Salis com. p. 1.* & *Fulig. p. 8.* coctis & inspissatis, donec sublimetur *Sal ammoniacum*, quod *Aquila cælestis* dicitur, quia *Sulphura metallorum* secum rapit. *Sal ammoniacum crudum* singulare est Stomachicum ad *Di.* in *Vino absynth.* ut & Febrifugum, præsertim in *Quartana*, & tandem sudoriferum. Sed tum *Salibus alcalibus* non miscendum est, ne pars volatilis expiret. Externè in *Inflammat. Tonsillarum* & *Prunellâ febrili* valdè conducit. *Spiritus Salis ammon. urinos.* (cujus præparat. vide in *Chymia*) egregiè temperat acidum, & per urinam sudoremque operatur; unde *Febres* etiam *quartanas*, præmissis Vomitoriis, sudores movendo curat. Dissolvit & *Sanguinis*

Ejus Spiritus.

Suinis grumos, & acidum absorbet in Inflammatione, Podagrâ, Dolore ischiadico, & Affectibus articularum; acidum enim destructum sub forma saporis falsi eliminat. In Catarrhis cum Myrrha & Succino, & in Affectibus hypochondriacis cum Liquore Terræ fol. Tart. egregium est Remedium. Menstruum quoque ad Elixir propriet. optimum est. Externè cum Camphora in Inflammatione nil melius.

V. *Vitriolum est Mars & Venus à Spiritu Sulph. Vitriolum.* *acido corrosa, & in Sal compositum coagulata. Hujus intuitu aliud est martiale, ex albo virescens, aliud venereum, cœrulescens; aliud denique album, quod ex minera Veneris immaturâ fit, & participat simul de Saturno. Pro usu Medico optimum est venereum ex Cypro allatum. Paratur & artificiale ex Marte vel Venere in Spir. Sulph. solutâ. Nativum autem vel reperitur in mineris Martis & Veneris, corrosis ab acido Sulphuris, & ab ejusdem pinguedine beneficio Salis aërei dissolventis liberatum; vel paratur ex Pyrite, absumptâ pinguedine sulphureâ; in calcinatione, adeo ut acidum sulphureum Pyritem rodât, & accedente sale aëris Vitriolum evadat. Vis vomitoria Vitrioli oritur ex Venere, sed ejusmodi Vomitoria in desuetudinem abiire, quia nociva sunt Stomacho. Vitriolum album in Aquâ appropriatâ Album.* *solutum egregium fit Collyrium in omnibus Oculorum Affectibus. Nisi Vitriolum prius calcinetur, in destillatione vasa diffringit, & Spiritus in auras abit. Modus calcinandi & destillandi in Collegio Chymico hæcenus absolutus extat. Phlegma Vitrioli in Febris hecticis & lentis cum Tabè & Phthisi, item in Phlogosis internis, mirè convenit; externè contra Cephalalgias applicatur. Melior evadit Spiritus, si super proprium Vitriolum frequenter cohobetur. Spiritus Vitrioli, & Olei ejus subiectum aci-Spiritus.* *diffimium*

diffimum, egregiè Bilem & aſtum temperant, & vi acidâ Sal alcalinum deſtruunt; quin & acore ſuo blandè Appetitum reficiunt; & porrò laudatiſſimum ſunt nephriticum. Ratione tamen ſubtiliſſimi acoris, Pulmonibus, Teſtibus, & Dentibus nocent. In *Aquâ aperitiva Penoti* propter Silices & Tartarum calcinata deſtruitur *acidum Vitrioli*; unde pauciſſimus, ſed non admodum volatilis acquiritur Spiritus, qui egregiè diureticus eſt, inprimis in *Hydrope* cum *Effentiâ Abſinthii*. *Spir. Vitrioli diaphor.* nil valet, ratione enim *C. C. uſti* & *Salis Tartari* adjuncti nil prodit niſi *phlegma*. Ratione autem *Sulph. anodyni*, *Spiritus Vitrioli* optimum eſt antepilepticum. Inprimis ſi cum *Urinâ Pueri* paratur. *Spiritus antepileptic. Quercetani* paratur ex ana *Vitrioli* in aurâ probè ſiccati, & *Vitrioli cærulei Hungar.* affuſo *Spirit. Vini*, à Plantis cephalicis cohobato: ſic enim deſtillando & rectificando prodeunt duo *Spiritus*, qui ſimul miſti in digeſtione abeunt in corpus ſaliniforme, blandè acidulum & volatile, quod egregium eſt ſtomachicum & antepilepticum. Huc pertinent *Salia volatilia Glauberi*, quæ in *Aquâ ſolut. Scorbutum* & *putredinem Oris* multum emendant. Optimè paratur *Sulphur Vitrioli anodynum* ex *Vitriolo vener.* ſed extraverti debet hoc Sulphur per corpus amicum & homogeneous, *alcalia* nempe, quæ ex fundamento Sulphuris oriuntur; unde ex *Vitriolo Veneris* jam deſtillatur Spiritus. Non melior via *Sulphur Vitrioli anodynum* acquirendi habetur, quàm per *Salia fixa volatilifata*; ex his autem Sulphuribus ritè elicitis facile parantur *Tincturæ* per *Spiritum Vini*: *Sulphur* verò & *Tinctura Authoris* nil valent.

Sulphur Vitrioli anodynum.

C A P. XV.

*De Arsenico, Sulphure communi, Ambrâ,
& Succino.*

Arsenicum est nil aliud, quàm Sulphur volatile, *Arsenicum.*
quod secum rapit Metallum. Sed inter Venena
primatum ducit propter acrimoniam volatilem,
quæ in corpore se demum exerit. Veteres commen-
dârunt contra *Asthmata*, sed illi non imitandi. Exter-
nè nil magis *Ulcerâ cancrôsâ* curat; & in *Cancro ex-*
ulcerato optimum fit Remedium ex Rad. Aronis præp.
Arsenico sublim. dulc. & paucâ Fuligine. Optimè au-
tem tollitur ejus acrimonia fixando cum Nitri part.
tribus in crucibulo simul fusis, vel abstrahendo Spi-
ritum Nitri ter. Sic enim in priori casu habetur Ar-
senicum fixum, Aqua simplici separandum; & in po-
steriori Sulphur Arsenici fixum, quod tamen subter-
fugiet usum internum. Per Oleum Tartari corre-
ctum, addito Oleo Myrrhæ, in *Ulceribus cancrôsis* par
remedium externum non habetur.

II. Sulphur concretum est ex substantia pingui, *Sulphur.*
unde inflammabilitas, & volatili acido, unde Spi-
ritus. Sic fit & artificiale ex pingui Oleo Terebinthi-
næ cum acido Oleo Vitrioli destillato. Sulphur pe-
ctori dicatur, unde in *Phthisi*, *Tussi*, & quibusvis
Pectoris & partium internarum læsionibus, frequen-
tis usus est. Hoc tamen intelligendum de parte ejus
pingui, acida enim, quæ vitriolacea est, pectori no-
cet. Unde miscetur vulgò cum Pinguedine seu O. *Ejus vis & usus.*
leo vegetabilium; ut nempe exaltet vis balsamica
& occultetur acida. Porro in *Affectibus catarrhali-*
bus egregiè lympham temperat. Quin & in *Peste*
Massam

Massam sanguineam à putredine præservat, unde potiones sulphuratæ in *Febribus epidemicis* laudatæ sunt. In *Partu* denique difficili cum *Myrrhâ* faustus ejus usus est; sicuti & ejus *Florum* in *Colicâ*. Externe *Sulphur* cum *Oleo Lauri* subactum in *Scabie* rarò fallit; ad *Serpigines* & *Erysipelas* exulceratum multum confert. Est quoque *Sulphur cosmeticum*. Modum purificandi, sublimandi, præcipitandi, destillandi, & infundendi, vide in *Collegio Chymico*. Frustra sublimantur *Flores* cum *Aloe*, *Myrrhâ* & *Thure*, nam adjuncta resinosa pingua planè deflagrant; præstaret itaque ipsis *Floribus* hæc addere. In *Floribus Sulphuris corallatis* nil de *Coralliis* ascendit; in

Lac Sulphuris. *albis* verò, fit albedo à *Nitro* adhærente. *Lac Sulphuris* nil valet, est enim Pulvis neque ab acido neque ab alcali solubilis, atque albedinem habens à particulis salinis, *Sulphur vivum* offuscantibus.

Flores. *Flores Sulphuris* cum *Spiritu Salis* destillati dant Liquorem lacteum, qui virtutem antihydropicam, à *Spiritu Salis* acceptam, obtinet. Paratur etiam

Liquor. *Liquor volatilis urinosus* rubicundus ex *Calce viva*, *Sale ammon.* & *Sulphure vivo*, ana destillatis. *Spiritus Sulphuris* per campanam convenit cum *Spiritu Vitrioli*, nisi quod prior purum sit acidum minerale, posterior autem, propter fortem in igne torturam, aliquid de minera secum rapiat, unde stypticus est.

Spiritus. *Spiritus* itaque *Sulphuris* minus est nauseosus, & in *Asthmate* magis conveniens, cui tamen præfertur *Gas Sulphuris*, seu Fumus vitro exceptus, cui *Vinum* infunditur. *Balsama Sulphuris* melius procedunt cum *Oleo expr.* quæ felicius solvunt *Sulphur*.

Balsamus Sulphuris. Conducunt autem in *Corruptelâ Viscerum* incipiente, *Empyemate*, item in *Vomicâ pulmonum*, *Mictu cruento*, & *Vesicæ exulceratione*. Sed cautè usurpentur, ne *Febres* excitent. In *Abscessibus*, præcipuè *Mammarum*,

marum, Balsamus Sulphuris, cum Oleo Papaveris expresso paratus, perfectè sanat. Balsamus Sulphuris cum Balsamo Peruviano Bubones pestilenciales, Vulnere recentia, & Ulcera perfectissimè sanat. Notandum heic, quòd Oleum Lini, dum solvit Sulphur, abeat in concretum, pro tingendis Gemmis, & parandis Tincturis mirè commendatum.

III. *Ambra* legitima ita cognoscitur, quod substantiam pinguem transfudet, intrusâ acu candente, & quod frustum manu calidâ agitatum liquecat. Naturæ pinguis est, in liquoribus oleosis, non autem aquosis, solubilis. Summum est analepticum, Spiritus animales refocillans, & mobiles reddens. Senibus optimè convenit, Memoriam etiam atque Ingenium confortat. Nimius tamen ejus usus vi inebriante stupidos reddit. In Stomachi Affectibus, & Rustibus Senum palmam ferunt *Ambrata*. Conveniunt etiam Mulieribus in Partu difficili, post Partum, Passione hysterica, &c. modò ne nimis feriant nares. *Ambra* pulverisari commodè nequit, nisi cum duplo Sacchari, & sic cum guttis aliquot Olei dest. Cinnamomi egregium est confortativum pro Senibus. Paratur ejus *Essentia* rubicundissima cum Spir. Rosarum per fermentationem, vel Spiritu Corticum Citri, dos. gut. xv. Fit & Spiritus elegantiss. ex *Ambrâ*, cum Floribus Rosarum fermentatâ, cujus ʒi. analepticum est, Perlis anteferendum. Præfertur autem *Ambra* forma liquida, quia sic facilius operatur; separantur etiam quisquiliæ, quibus adulteratur, & cavetur à glutinositate, quæ in substantiâ incommoda est.

IV. *Succinum* primò liquidum fuit, *Lacertæ* enim, *Succinum*. Ligna, &c. ei sæpè notantur inclusa; unde Paracelso

videtur ejusdem esse naturæ cum *Petroleo*, quod *Succinum* resolutum esse asserit. Etenim datur & *Succinum fossile* in *Moravia*, & ipse *Gagates* nil aliud est, quàm *Succinum*. Præstat *Succinum flavum*. *Album* enim ex flavo & Sale marino imprægnatur, & ipsum flavum beneficio Salis marini tingi potest albedine. *Succinum* par cephalicum non habet. In *Apoplexia* & *Epilepsia* Sal ejus volat. & Oleum destill. internè assumpta, uti & *Liquor C. C. succinatus*; & externè *Oleum dist.* Linguae & Vertici inunctum primum obtinent. *Affectuum catarrhalium* perfecta curatio in *Succino* latet. In *Affectibus chronicis* *Oleum Succini* cum *Saccharo* per Sudorem & Urinam peccantem lympham evacuat. In *Affectibus nephriticis, uterinis, Gonorrhæâ virulentâ, Fluore albo*, optimum est. In partu difficili Sal volatile *Succin.* ad gr. xv. & in *Passione hyster.* Ol. *Succini* internè assumptum, & cum Oleo *Spicæ* dorso atque Cordi illitum, mirè conducunt. Præparatur *Succinum* lavigando cum Aquis appropriatis, cujus dosis à

Oleum.

Preparatio. Di. ad 3ß. Fit *Tinctura Succini aurea* per Spirit. *Vini rectificatiss.* cum Spiritu *Urinæ circulatum*, cujus gtt. xx. vel xxx. mira præstant. Præcipitatur & *Magisterium* ex hac *Essentiâ* per affusam Aquam simplicem. *Succinum* destillando suggerit

Tinctura.

Magisterii.

1. Spiritum, seu phlegma acidum volatile, quod in *Tinnitu* & aliis *Aurium Affectibus* cum bombace inditur; internè autem non usurpatur. 2. Sal volatile acidulum, collo Retortæ adhærens, quod purificari debet, solvendo in Aquâ ut separetur *Oleum*, deinde in Spiritu *Vini*, & tandem destillando per Retortam in cineribus, ut prodeat Sal volatile oleosum penetrantiss. 3. *Oleum flavum* insignis & penetrantis odoris, ex quo cum *Floribus Sulphuris* fit *Balsamum polychrestum* in

Ner-

Nervorum Affectibus. Caput mortuum post destillationem remanens pro corpore *Emplastrorum* substitui poterit; sicut & *Emplastra* capiti dicata cum *Oleo Succini* malaxari solent.

C A P. XVI.

De Spermate Ceti, Asphalto, Petroleo, Oleo Terræ, Carbone Petræ, & Gagatæ.

I. *Sperma Ceti* Veterum erat pinguedo Cetorum *SpermaCeti*. interfectorum; nostrum autem nil aliud est, quàm *Cerebrum Animalis* cujusdam cetacei majoris. Usus ejus, in quocunque Sanguinis grumo dissolvendo, ad ʒi. in *Jusculo*, *Infuso sol. Thée*, vel *Cerevisiâ* calidâ probè soluti, & statim hausti, est egregius. In *Asthmatis* paroxysmo graviore, & *Catarrhis suffocativis* à sanguinis stagnatione ortis, mirè convenit. In *Tussi* etiam *siccâ nocturnâ* *Lympham* acrem & *Raucedinem* temperat.

II. *Asphaltos* bitumen naturale est, rari usûs, *Asphaltum*, nisi quòd pro corpore quorundam Linimentorum adhibeatur; & *Balsamo apoplectico* admisceatur, ut colore nigro eum tingat.

III. *Petroleum* sponte ex faxis transudans, est *Petroleum*. revera *Naphtha* Veterum, & nulli cedit *Oleo* in penetrantiâ. Ante Paroxysmos rigorem febrilem, vel internè sumtum, vel externè Stomacho illitum, egregiè mitigat. Contra *Mensium suppressionem* Pubi illinitur. In *Odontalgia* cum bombace Denti inditum, & in omnibus partium nervosarum Affectibus dolorosis, vim anodynam

externè obtinet. Illitum locis frigori expositis, præservativum æquè ac curativum remedium est.

Oleum terræ IV. *Oleum Terræ* easdem vires obtinet, penetrantiores tamen in *Arthritide vagâ scorbuticâ*, externè illitum. *Ligamenta* etiam *relaxata*, & *Tendines artuum* firmat, & *Lympham* resolvit.

Carbo petra. V. *Carbo Petræ* est quasi terra *Succini & Petrolei*, destillando enim *Liquorem* dat simillimum *Oleo Petræ*.

Gagates. VI. *Gagates Succinum* est *fossile*. Externè in quibusdam *Emplastris* adhibetur, usus internus nullus.

FINIS Schröderi Dilucidati.

INDICES.

PRIMUS

EPITOMES INSTITUTIONUM MED.

P	Rolegomena Medicinæ	Pag. 1
PHYSIOLOGIÆ	Caput I. De principiis & Elementis Artis Me- dica	13
Cap. II.	De Partibus Corporis humani	29
Cap. III.	De Temperamentis	32
Cap. IV.	De Vitâ & Sanitate Corporis humani	40
Cap. V.	De Spiritibus	44
Cap. VI.	De Actionibus s. Functionibus Corporis, Nutritione & Augmentatione	51
Cap. VII.	De Fame & Siti	58
Cap. VIII.	De Ciborum Masticatione & Deglutatione	61
Cap. IX.	De Salivâ, ejus genesi & usu	65
Cap. X.	De Chylo & Chylificatione	68
Cap. XI.	De Sanguine & Sanguificatione	79
Cap. XII.	De Respiratione	84
Cap. XIII.	De Liene & Omento, harumq; Parium usu	89
Cap. XIV.	De Renibus & Urinâ per illos secretâ	92
Cap. XV.	De Lymphâ ejusq; Usu, Sudore & Transpiratione	94
Cap. XVI.	De Cerebro, ejusq; Functione	96
Cap. XVII.	De Sensibus externis	98
Cap. XVIII.	De Sensibus internis	108
Cap. XIX.	De Somno & Vigiliis	110
Cap. XX.	De Motu corporis animali	112
Cap. XXI.	De Conceptione, Generatione & Partu.	114
Cap. XXII.	De Humoribus variis excrementitiis, Lacte, Lochiis, La- crymis, Muco Narium, Cerumine Aurium, &c.	119

PATHOLOGIA

Morborum Definitio	128
Differentiæ, Subjectum	ibid.
Morbi Sanguinis	129
	ibid.

<i>Morbi Spirituum</i>	130
<i>solidarum partium</i>	131
<i>Intemperiei</i>	ibid.
<i>Conformationis</i>	133
<i>Compositionis</i>	135
<i>Epidemici</i>	ibid.
<i>Pars affecta</i>	ibid.
<i>Morborum Tempora</i>	136
<i>Causa</i>	ibid.
<i>Curatio spontanea</i>	137
<i>Acidi curatio</i>	ibid.
<i>Vulnerum Remedia</i>	ibid.
<i>Vis Aeris in corpus hum.</i>	138
<i>Alimentorum in Morbis</i>	139
<i>Cerevisiae & Vinorum</i>	140
<i>Motus corporis, & Somni</i>	141
<i>Plethora</i>	141 & 152
<i>Effectus Cacoehymia</i>	144
<i>Peccata Acidi & Amari cum corrigentibus</i>	145
<i>Insipidi vel Dulcis cum corrigentibus</i>	146
<i>Quaternio humorum nullus</i>	147
<i>Morborum Causa è Chylo, Bile & Succo pancr.</i>	148
<i>è Medicamentis</i>	149
<i>benigna & maligna</i>	ibid.
<i>Effectus Flatuum</i>	150
<i>Anima passionum in Corpore</i>	151
<i>Morborum differentia accidentales</i>	152
<i>Symptomata</i>	154
<i>Anorexia & reliqua Symptomata Ventriculi</i>	ibid. & seqq.
<i>Symptomata morboſa Intestinarum</i>	158. & seqq.
<i>Cordis, Tremor, Palpitatio, &c.</i>	161
<i>Respirationis</i>	162
<i>Cachexia, Scabies, Chlorosis</i>	163
<i>Symptomata Mictionis</i>	164
<i>Lactis & Mensium</i>	165
<i>Lochiorum, Fluxus albi &c.</i>	166
<i>Generationis</i>	ibid.
<i>Seminis</i>	167
<i>Hysterica</i>	ibid.
<i>Coloris Cutis mutati, Icterus &c.</i>	168
<i>Facultatis animalis, Somni &c.</i>	ibid.
<i>Motus & Sensus, Apoplexia v. gr. &c.</i>	173
<i>Lingua & Loquela</i>	175
<i>Tussis, Sternutationis</i>	176
<i>Motus Cutanearum fibrar.</i>	177

<i>Symptomata Sensuum internorum, Melancholia, Mania, Deliriorum &c.</i>	178, seqq.
<i>Visionis laesa & Vitia Oculorum</i>	182, seqq.
<i>Aurium & Auditus</i>	191
<i>Vitia Narium</i>	192
<i>Faciei</i>	193
<i>Dentium</i>	194
<i>Oris & Linguae</i>	196
<i>Vitia Faucium & Palati</i>	197
<i>Pulmonum, Pleura, & Thoracis</i>	ibid.
<i>Ventriculi ardor</i>	198
<i>Intestinorum Vermes & alia Vitia</i>	199
<i>Vitia Hepatis, Hydrops</i>	200
<i>Lienis, Renum, & Partium genital.</i>	201
<i>Herniarum</i>	202
<i>Uteri</i>	203
<i>Articulorum & Ossium</i>	204
<i>Tumores cum suis speciebus</i>	205, seqq.
<i>Febris cum suis speciebus</i>	211

SEMEIOTICA

<i>Signa cum suis Speciebus</i>	217
<i>Signorum fontes</i>	218, seqq.
<i>Ex Urinis & Pulsibus</i>	220
<i>Pulsuum Differentia</i>	ibid.
<i>Urina cum suis praesagiis</i>	221
<i>Signa Plethorae & Intemperierum</i>	223, seqq.
<i>Veneni assumti</i>	228, seqq.
<i>Cruditatis & coctionis</i>	229
<i>Salutis & Mortis</i>	ibid.
<i>Prognostica specialia</i>	230
<i>Critica</i>	ibid.
<i>Facies Hippocratica</i>	236
	ibid.

HYGIEINE

<i>Regula ejus observanda</i>	241
<i>Dietae fundamentum</i>	242
<i>Infantium</i>	ibid.
<i>Virorum</i>	243
<i>Senum</i>	244
<i>Singulares</i>	245
<i>Pregnantium</i>	ibid.
<i>Puerperarum</i>	246
<i>Infantium-recens natorum</i>	247
	ibid.
	Dietae

<i>Dietæ Puerorum & Adolescentum</i>	248
<i>Adultorum</i>	249
<i>Longævitat̃is adquisit̃io</i>	250, seqq.
<i>Alimenta, Panis</i>	252
<i>Juscula, Radices esculenta</i>	253
<i>Herba antiscorbutica esculenta, & alia</i>	254
<i>Aromata & Fructus arboris</i>	255
<i>Fungi, Saccharum, Mel</i>	256
<i>Carnes, Pisces</i>	257
<i>Potus diversi</i>	258

<i>THERAPEUTICA & Methodus medendi</i>	260
<i>Medicus judiciosus preferendus, qui Natura Minist.</i>	261
<i>Inventio Remediorum</i>	ibid.
<i>Morbis sensu cognoscendus</i>	ibid.
<i>Indicationes & Fontes Remediorum</i>	263
<i>Remedia alterantur in Corpore</i>	264
<i>in preparatione vires impetrant</i>	266
<i>simplicia tuta</i>	267
<i>Plethora</i>	ibid.
<i>Fontanella & Venesectionis utilitas</i>	ibid.
<i>Remedia alterantia, absorbentia, alia</i>	269
<i>Febrifuga, Purgantia, Emetica</i>	270, seqq.
<i>Mercurii effectus</i>	276
<i>Purgantium operatio varia</i>	277
<i>selectus</i>	279
<i>Formula</i>	280
<i>Sudoris & Mictionis efficacia</i>	281, seqq.
<i>Acidularum virtus</i>	ibid.
<i>Salivationis usus</i>	284, seqq.
<i>Masticatoria, Errhina, Ptarmica</i>	286
<i>Clysmata & eorum Usus</i>	287
<i>Opium & Opiata</i>	288
<i>Cura sympathetica</i>	289
<i>transplantatoria</i>	290
<i>Mumia spiritualis, Philtra</i>	291
<i>Chirurgia, Chirurgorum requisita</i>	293
<i>Chirurgorum Instrumenta</i>	294
<i>Chirurgica Operationes</i>	295, seqq.
<i>Pharmacia, Medicamentum</i>	297
<i>Medicamentorum divisio</i>	298. & 304
<i>Preparationum pharmaceuticarum species</i>	298, seqq.
<i>Gradus Ignis in laborando</i>	304
<i>Medicamentorum dispensatio & pondera</i>	ibid.
<i>Remediorum Characterum explicatio</i>	305
	Reme-

Remediorum simplicium Classes	307
Formule, harumque differentia	308, seqq.

INDEX SECUNDUS

COLLEGII CHYMICI.

P	<i>Rocemium</i>	322
Cap. I.	De Salibus, in genere, & in specie de Acido, Urinoso, Salso; de Ammoniaco, Tartaro vitriolato	323, seqq.
Cap. II.	De Salibus mineralibus, Sale communi, Sale Gemma, Nitro, Vitriolo, Alumine, & Acidulis	329, seqq.
Cap. III.	De Operationibus chymicis, Solutione, Extractione, Effervescentia, Fermentatione, Precipitatione, Calcinatione, Coagulatione, & Crystallisatione	341, seqq.
Cap. IV.	De Sulphure & Antimonio	350
Cap. V.	De Mercurio & Cinnabari	368
Cap. VI.	De Metallis, Marte, Venere, Saturno, Jove, Sole & Luna	373
Cap. VII.	De Gemmis	385
Cap. VIII.	De Vino, Spiritu Vini, Aceto & Tartaro	386
Cap. IX.	De Plantis, Lignis, Floribus & Seminibus	390
Cap. X.	De Animalibus perfectis & imperfectis, horumque preparatis ad usum medicum	393

INDEX TERTIUS

SCHRÖDERI DILUCIDATI.

Sectionis I.	De Phytologia	
Classis I.	De Plantis alterantibus, earumque membris sive partibus	396
	De Plantarum alterantium Speciebus, quales sunt	
	<i>Abies</i>	398
	<i>Abrotanum</i>	399
	<i>Absynthium</i>	400
	<i>Acacia</i>	401
	<i>Acetosa, Acetosella, Calamus arom.</i>	402
	<i>Acorus adulter. Adiantum, Agallochum</i>	403
	<i>Agnus castus, Agrimonia, Alcaea, Alchymilla</i>	404
	<i>Alkekengi, Alliaria</i>	405
	<i>Alsine, Althaea</i>	406
	<i>Alysson,</i>	

<i>Alysson, Amara dulcis, Ammi, Amygdala</i>	407
<i>Anacardium, Anagallis, Beccabunga, Anethum</i>	408
<i>Angelica, Anisum</i>	409
<i>Anserina, Anthora, Antirrhinum, Apium, Aquilegia</i>	410
<i>Aristolochia, Armoracia</i>	411
<i>Artemisia, Arum, Asarum, Asparagus</i>	412
<i>Atriplex, Avena, Mala aurantia, Auricula Maris</i>	413
<i>Balani myr. f. Been Nux, Bardana f. Lappa, Balsilicum, Bellis</i>	414
<i>Berberis, Beta, Betonica, Betula</i>	415
<i>Bistorta, Boletus Cervi, Borrage</i>	416
<i>Botrys, Branca ursina, Brassica, Bryonia</i>	417
<i>Bursa Pastoris, Buxus</i>	418
<i>Cacao, Calamus arom. Calcatrippa, Calamintha</i>	ibid.
<i>Cannabis, Capparis, Caprifolium, Cardamomum</i>	419
<i>Cardiaca, Carduus ben. & Mar. Carlina, Carum, Carpobals.</i>	420
<i>Caryophylli hort. arom. Caryophyllata, Castanea</i>	421
<i>Centaurium min. Cepa, Cerasa acida</i>	422
<i>Cerasa dulcia, Cherefolium, Chamadrys, Chamapitys, Chamomilla</i>	423
<i>Chelidonium maj. & min. Grana Kermes</i>	424
<i>Flores Cheyri, China vera</i>	425
<i>Cortex Peruvianus, f. Kinkinna, Cicer</i>	426
<i>Flos Solis, Cichorium, Cicuta</i>	427
<i>Cicutaria pal. Cinamomum</i>	428
<i>Citrus, Citrulli Semen, Coccula, Cochlearia</i>	429
<i>Contrayerva, Consolida media, Corallina, Coriari semen, Cortex Winterani</i>	430
<i>Corylus, Costus, Crocus</i>	431
<i>Cubeba, Cucumis, Cucurbita</i>	432
<i>Cuminum, Curcuma, Cuscuta, Cyanus, Cyclamen</i>	433
<i>Cynoglossa, Cynosbates</i>	434
<i>Cyperus, Cydonia</i>	435
<i>Datura, Daucus, Dictamnus albus, Doranicum</i>	435, seqq.
<i>Ebulus, Endivia, Equisetum, Eruca, Sinapi, Eryngium</i>	436
<i>Erysimum, Eupatorium, Euphrasia, Faba, Ficus</i>	437
<i>Fili-</i>	

<i>Filipendula, Filix, Foeniculum</i>	438
<i>Flammula Jovis, Fœnum grac. Fragaria, Fumaria.</i>	439
<i>Galanga, Genista, Gentiana, Geranium</i>	440
<i>Glycyrrhiza, Gramen, Granata Mala</i>	441
<i>Guajacum Lignum</i>	442
<i>Hedera terr. & arbor. Helenium, Hepatica nobilis, Herniaria, Hispidula</i>	443
<i>Hordeum, Horminum, Hyoscyamus</i>	444
<i>Hypericum, Hyssopus</i>	445
<i>Imperatoria, Iris nostras & Florent. Isatis</i>	446
<i>Nux Juglans, Jujuba, Juniperus</i>	447
<i>Lactuca, Lapathum, Lauri bacca</i>	448
<i>Lavendula, Levisticum, Lichen petraum, Lignum Aloës & Colubrinum</i>	449
<i>Lignum sandum, Santalum, Pavvanum, Moluccense</i>	450
<i>Ligustrum, Lilia alba, Corvall. Limonia, Linaria</i>	451
<i>Linum, Lupulus</i>	452
<i>Majorana, Malva</i>	ibid.
<i>Mandragora, Marrubium album, Marum, Matricaria, Matrisylva</i>	453
<i>Melilotus, Melissa, Mentha, Calamintha, Mercurialis, Mespila</i>	454
<i>Meum, Milium, Milium Solis, Millefolium</i>	455
<i>Momordica, Mora, Nux moschata</i>	456
<i>Muscus terr. & quercinus, Myrtilli, Myrti bacca</i>	457
<i>Napus, Nasturtium</i>	457
<i>Lignum Nephriticum, Nicotiana</i>	458
<i>Nigella, Numularia, Nymphaea, Nuces Cupressi</i>	459, seqq.
<i>Olea</i>	460
<i>Os munda, Ononis, Ophioglossum, Origanum</i>	461
<i>Palma Dactyli, Papaver, Parietaria</i>	462
<i>Pastinaca, Pentaphyllum, Perfoliata, Persica mala</i>	463
<i>Persicaria, Petasites, Petroselinum, Peucedanum</i>	464
<i>Pimpinella, Pinus, Piperitis</i>	465
<i>Piper, Pistacia, Plantago, Pœonia</i>	466
<i>Polygonum, Polygonatum, Polypodium, Poma Borsdorff.</i>	467
<i>Populus, Porrum, Portulaca, Primula Veris, Prunella, Pruna Damasc. Pulegium, Pulmonaria,</i>	

ria, Pyrethrum	468
Pyrola, Quercus	469
Raphanus, Rapum, Radix Rhodia, Rhaponticum,	
Rhus, Ribes	470
Rosa, Ros Solis, Rosmarinus, Rubia	471
Rubus vulgaris, idæus, Ruscus, Ruta, Sabina	472
Salvia, Salix, Sambucus	473
Sanicula, Sanguisorba, Semen Cyna, Saponaria,	
Sarsaparilla, Sassafras	474
Satureja, Satyrium, Saxifragia, Scabiosa, Schœ-	
nanthum, Scolopendrium	475
Scordium, Scorzonera, Scrophularia, Scylla marina	476
Sebesten, Furfur, Sedum majus, Serpillum	477
Sigillum Salom. Siliqua, Sinapi, Solanum, Sorbi,	
Spica, Spinachia	478
Staphisagria, Stoechas citrina, Succisa, Symphy-	
tum	479
Tamarix, Tanacetum, Taraxacum, Thée fol.	480
Thymus, Tilia, Tormentilla, Trichomanes, Tri-	
folium fibrin.	481
Triticum, Tussilago	482
Valeriana, Verbasicum, Verbena	482
Vermicularis, Veronica, Vinca pervinca, Vinceto-	
xicum, Violaria	483
Virga aurea, Vites vinifera	484
Ulmaria, Urtica urens	485
Zedoaria, Zingiber	486
Classis II. De Alterantibus secundariis, videl. Succis, Oleis, &c.	487
Acetum, Gummi Ammoniacum	487
Gummi Anime, Arabicum, Asa foetida	488
Balsamum verum, Indicum s. Peruv. Xylobal-	
samum	489
Tolutanum, de Copaibâ, Bdellium	490
Benzoe, Camphora	491
Gummi Caranna	492
Elemi, Colophonium, Fuligo	493
Galbanum, Lacca	494
Ladanum, Mastiche, Myrrha	495
Opium	496
Pissasphaltos, Pix	498
Terebintina	499
Saccharum, Sagapenum	500
San-	

<i>Sanguis Draconis, Sarcocolla, Succolata, Styrax</i>	501
<i>Tacamahaca, Tartarus, Thus</i>	502
<i>Tragacantha, Vainiglia, Vinum</i>	503
Classis III. De Purgantibus primariis	ibid.
<i>Agaricus, Agarum</i>	504
<i>Bryonia</i>	505
<i>Carthamus, Cassia, Cataputia, Colocynthis</i>	506
<i>Elleborus niger & albus</i>	507
<i>Esula, Frangula, Gratiola, Hermodactylus, Jalappa</i>	508
<i>Ipecacuanha, Mechoacanna</i>	509
<i>Cortex Mezerei, Myrobalani, Polypodium, Psyllium, Rhabarbarum</i>	510
<i>Ricinus</i>	511
<i>Senna, Soldanella, Spina cervina</i>	512
<i>Tamarindi, Turpethum</i>	513
Classis IV. De Purgantibus secundariis, uti Aloë	514
<i>Elaterium, Euphorbium, Gummi Gutta</i>	515
<i>Manna</i>	516
<i>Opapanax, Scammonium</i>	517
Sectio II. De Zoologiâ s. Regno animali	519
Classis I. De Animalibus terrestribus perfectioribus	520
<i>Ungula Alcis, Dens Apri, Sanguis Asini</i>	420
<i>Cornu bubulum</i>	521
<i>Bufones, Catelli</i>	522
<i>Capri vel Hirci Sanguis, Rupicapra Pila, Capricervæ Orientalis Bezoardicus Lapis</i>	523
<i>Castor</i>	524
<i>Catus sylvestris, Zibethum, Corn. Cervi, hujusque Gelatina, Liquor succinatus &c.</i>	525
<i>Os de Corde Cervi, Priapus Cervi, Serum Cervi.</i>	
<i>Cochlea, Equus</i>	526
<i>Erinaceus</i>	527
<i>Hominis Capilli, Ungues, Saliva, Aurium Cerumen, Lac muliebre, Sanguis menstruus</i>	527
<i>Secundina muliebris; Urina humana</i>	528
<i>Sanguis humanus, Mumia, Caro humana, Stercus humanum</i>	529
<i>Cingulum humana Cutis, Pinguedo, Ossa, Cranium, Cerebrum</i>	530
<i>Leporis Sanguis, Cerebrum, Cor, Axungia</i>	531
<i>Lupi stercus, Moschus</i>	531
<i>Muris stercus, alpini pinguedo</i>	532
<i>Serpens, Vipera, Exuvie, Pinguedo, Pulvis</i>	532
<i>Porci axungia, Stercus, Sanguis Talpæ</i>	533
Pp	Taxi

	<i>Taxi axungia; Vipera Oleum & Sal vol. Vituli</i>	
	<i>Medulla, Unicornu</i>	534
	<i>Axungia Ursi, Vulpis</i>	534
Classis II.	<i>De Avibus</i>	535
	<i>Avium excrementa, Alauda, Anas, Anseris pinguis</i>	
	<i>stercus, Capo, Ciconia stercus</i>	535
	<i>Columba, Coturnix, Gallus & Gallina cum suis</i>	
	<i>partibus</i>	536
Classis III.	<i>De Piscibus</i>	538
	<i>Anguilla, Barba, Cancrini, Lapides, Teste</i>	538
	<i>Carpus, Concha, Halecum muria, Ichthyocolla,</i>	
	<i>Lucii fel & mandibula</i>	539
	<i>Mustela Hepar, Perca lapis, Rana, Sepia</i>	540
	<i>Thymalli axungia, Tinca</i>	541
Classis IV.	<i>De Insectis, Apibus, harumq; partibus</i>	541
	<i>Aranea, Millepedes, Cantharides</i>	542
	<i>Formica</i>	543
	<i>Hirudo, Lacerta, Lumbrici</i>	544
	<i>Pediculi, Scarabai, Scorpius</i>	545
Sectio III.	<i>De Regno minerali</i>	546
Caput I.	<i>De Terris medicatis, Terra Melitea</i>	546
	<i>Terra sigill. Bolariis, Creta, Japonica, Lac Luna,</i>	
	<i>Ochra</i>	547
	<i>Tripolis</i>	548
Caput II.	<i>De Aquis</i>	548
	<i>Pluvia, Nix, Ros</i>	548
	<i>Acidula</i>	549
	<i>Therma</i>	550
Caput III.	<i>De Lapidibus omnivariis, harumq; principio</i>	550
	<i>Gemma, Corallia</i>	551
	<i>Margarita</i>	552
	<i>Lapis Aetites, Alabastrites, Amianthus, Arme-</i>	
	<i>nus</i>	553
	<i>Calx viva</i>	554
	<i>Lapis calaminaris, Calculus humanus</i>	555
	<i>Crystallus, Hematites, Lapis Judaicus, Ceraunius,</i>	
	<i>Magnes</i>	556
	<i>Marmor, Osteocolla, Pumex, Silex, Spongites</i>	557
	<i>Talcum, Unicornu fossile</i>	558
Caput IV.	<i>De Metallis in genere</i>	558
	<i>Lapis Philosophorum</i>	560
Caput V.	<i>De Auro, ejusq; preparatis</i>	561
Caput VI.	<i>De Argento</i>	562
Caput VII.	<i>De Marte, s. Ferro, aut Chalybe, ejusq; preparatis</i>	
	<i>& Usu</i>	563
Caput VIII.	<i>De Cupro s. Venere, hujusq; preparatis</i>	568
	Caput	

Caput IX. De Plumbo s. Saturno, hujusq ³ prepar.	569
Caput X. De Stanno s. Jove, hujusq ³ prepar. & Usu	570
Caput XI. De Mercurio & Cinnabari	571
Caput XII. De Antimonio, hujusq ³ preparatis & usu	572
Caput XIII. De Recrementis metall. Cobaltho, Bismutho	573
Caput XIV. De Salibus, v. gr. Sale communi, Sale Gemma, Alumine, Nitro, Sale ammoniaco, & Vi- triolo	573
Caput XV. De Arsenico, Sulphure communi, Ambrâ & Succino	578, seqq.
Caput XVI. De Spermate Ceti, Asphalto, Petroleo, Oleo Ter- ra, Carbone Petra, & Gagate	582, seqq.

FINIS.

allorché messa in non cale, ed oppressa la religione la rozza libidine imparevolmente trionfa, ed ha di tutto tentare una strenua licenza. Orsi T. 2
stor. geol. nella vita di Giovanni

